تفسير

سورة إبراهيم

سورة الحجر

VAHYİN REHBERLİĞİNDE

İBRÂHÎM VE HİCR SURESİ TEFSİRİ

teuhid
BASIM YAYIN

Vahyin Rehberliğinde İbrâhîm ve Hicr Suresi Tefsiri

Halis BAYANCUK
(Ebu Hanzala)

teuhid
BASIM YAYIN

www.tevhidkitap.net
www.tevhidmeali.com
www.tevhiddersleri.org
www.tevhiddergisi.org
tevhiddergisi@gmail.com

Vahyin Rehberliğinde
İbrâhîm ve Hicr Suresi Tefsiri

Halis BAYANCUK
(Ebu Hanzala)

Teknik Hazırlık: **Dizgi**
Tevhid Basım Yayın, 42546
Düzeltmeler
Tevhid Basım Yayın, 42546

Baskı: **Basım Yeri**
Enes Basın Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/210
Topkapı/İstanbul - Sertifika No: 45822

ISBN: 978-605-71764-0-0
1. Baskı, 08/2022

İletişim: **E-posta**
tevhiddergisi@gmail.com
Telefon
+90 545 762 15 15
Posta
PK 51 Güneşli Merkez PTT
Bağcılar/İstanbul
Merkez
Kirazlı Mah. Mahmutbey Cad. No. 120/A
Bağcılar/İstanbul

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

İstanbul : Kirazlı Mah. Mahmutbey Cad. No. 120/A 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 (545) 762 15 15
Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 Etimesgut/ANKARA 0 (543) 225 50 48
Diyarbakır : Kaynartepe Mah. Gürsel Cad. No. 90/A 21090 Bağlar/DİYARBAKIR 0 (543) 225 50 43
Konya : Mengene Mah. Büyük Kumköprü Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 (543) 225 50 49
Van : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2A İpekyolu/VAN 0 (543) 225 50 45

İÇİNDEKİLER

İBRÂHÎM SURESİ

6

7-8

9-12

13-14

42-52

HİCR SURESİ

26-50

51-56

57-77

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ،
وَنَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُورِ اَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللّٰهُ
فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِىَ لَهُ،
وَاَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ،
وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

﴿يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ ﴾ اٰلِ عِمْرٰنَ/١٠٢

﴿يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ
مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِى
تَسَآءَلُونَ بِهِ وَالْاَرْحَامَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ ﴾ النِّسَاءِ/١

﴿يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًاۙ ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ
اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا
عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾ الْاَحْزَابِ/٧٠-٧١

اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ، وَخَيْرَ الْهَدْىِ هَدْىُ مُحَمَّدٍ،
وَشَرَّ الاُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، وَكُلَّ
ضَلاَلَةٍ فِى النَّارِ

HUTBETU'L HÂCE

"Muhakkak hamd Allah'adır. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür.

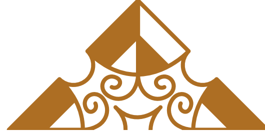
'Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkup sakının! Yalnızca Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar olarak can verin.' [1]

'Ey insanlar! Sizleri tek bir nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve o ikisinden de birçok erkek ve kadın türetip (yeryüzünde) yayan Rabbinizden korkup sakının. Kendisiyle istediğiniz Allah'tan ve akrabalık bağlarını koparmaktan korkup sakının. Şüphesiz ki Allah, sizin üzerinizde gözetleyicidir.' [2]

'Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur.' [3]

Bundan sonra, şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın kelamı, yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlardır. Sonradan çıkarılan her şey bidattir, her bidat sapıklıktır, her sapıklık da ateştedir." [4]

1. 3/Âl-i İmran, 102
2. 4/Nisâ, 1
3. 33/Ahzâb, 70-71
4. Müslim, 867; Nesai, 1578

İBRÂHÎM SURESİ

MUKADDİME/ÖN SÖZ

İbrâhîm Suresi'ne Dair Genel Bilgiler

İbrâhîm Suresi, Mekkî surelerdendir. Nüzul sırası tertiplerine göre Mekke'nin son dönemlerinde indirilmiştir. Bu da demek oluyor ki Sure, baskıların zirve yaptığı ekonomik boykot yıllarında inmiştir. Surenin iki ana konusu vardır: Tevhid akidesi ve tevhidî mücadele. Özellikle tevhid imamlarına yönelik tehdit, eza ve baskılar; hususen yurttan çıkarılma/sürgün edilme hususları işlenmiştir. Bu da Surenin hicret öncesinde müminleri bu değişime hazırlamak için indiğini gösterir.

Sureye İbrâhîm ismi verilmesi, Surenin 35 ila 41. ayetlerinde İbrâhîm'den (as) söz etmesindendir. Birçok surede İbrâhîm'den (as) bahsedilmesine rağmen bu sureye İbrâhîm ismi verilmesi dikkat çekicidir. Allah (cc) en doğrusunu bilir; bu tercihin hikmetlerinden iki tanesini şöyle açıklayabiliriz:

– Sure baştan sona tevhidi anlatır. Böyle bir sureye muvahhidlerin önderi İbrâhîm'in (as) isminin verilmesi uygun görülmüştür.

– Surede İbrâhîm'in (as) Allah'a (cc) hicreti, ekin bitmez bir vadiye yerleşmesi[1] ve bu adanmışlığa karşılık yaşlılıkta çocukla rızıklandırılması[2] anlatılmaktadır. Müminleri hicrete hazırlayan bir sureye, hicreti örnek gösterilen İbrâhîm'in (as) isminin verilmesi uygun görülmüştür.

1. bk. 14/İbrâhîm, 37
2. bk. 14/İbrâhîm, 39

Baskıların ve tehditlerin arttığı, insî ve cinnî şeytanların çeşitli tuzaklarla müminleri Allah (cc) yolundan alıkoyduğu zamanlarda İbrâhîm Suresi, yol gösteren ve böylesi süreçleri en az zararla atlatmayı kolaylaştıran bir yol haritasıdır.

Kitaba Dair

Diğer tüm çalışmalarımızda olduğu gibi, bu kitap da bir ekip çalışmasıdır. Kitabın her aşamasında katkısı olan muvahhid ve muvahhide yiğit kardeşlerime teşekkür ediyorum; Allah razı olsun.

1-2

الٓرٰ۠ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ
اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَم۪يدِۙ (١) اَللّٰهِ الَّذ۪ى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِۜ
وَوَيْلٌ لِلْكَافِر۪ينَ مِنْ عَذَابٍ شَد۪يدٍۙ (٢)

(1) "Elif, Lâm, Râ. (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır."

(2) "O Allah ki; göklerde ve yerde olanların tamamı O'na aittir. (Hak ettikleri) şiddetli azaptan ötürü, yazıklar olsun o kâfirlere!"

Huruf-u Mukatta'a

İbrâhîm Suresi; Kur'ân'da, Huruf-u Mukatta'a ile başlayan yirmi dokuz sureden biridir. Huruf-u Mukatta'a, kesilmiş/parçalanmış/hecelenmiş harfler demektir. Elif, Lâm, Mîm; Elif, Lâm, Mîm, Ra; Kâf; Tâ, Sîn, Mîm… gibi harflerle başlayan sureler, Huruf-u Mukatta'a ile başlayan surelerdir. Aşağıda Huruf-u Mukatta'a ile başlayan surelerin tablosu verilmiştir.

Huruf-u Mukatta'anın Alfabetik Listesi					
1. Elif lâm mîm	الٓمٓ	2/Bakara	16. Hâ mîm	حٰمٓ	43/Zuhruf
2. Elif lâm mîm	الٓمٓ	3/Âl-i İmrân	17. Hâ mîm	حٰمٓ	44/Duhân
3. Elif lâm mîm	الٓمٓ	29/Ankebût	18. Hâ mîm	حٰمٓ	45/Câsiye
4. Elif lâm mîm	الٓمٓ	30/Rûm	19. Hâ mîm	حٰمٓ	46/Ahkâf
5. Elif lâm mîm	الٓمٓ	31/Lokmân	20. Hâ mîm ayn sîn kâf	حٰمٓ عٓسٓقٓ	42/Şûrâ
6. Elif lâm mîm	الٓمٓ	32/Secde	21. Kâf	قٓ	50/Kâf
7. Elif lâm mîm râ	الٓمٓرٰ	13/Ra'd	22. Kâf hâ yâ ayn sâd	كٓهٰيٰعٓصٓ	19/Meryem
8. Elif lâm mîm sâd	الٓمٓصٓ	7/A'râf	23. Nûn	نٓ	68/Kalem
9. Elif lâm râ	الٓرٰ	10/Yûnus	24. Sâd	صٓ	38/Sâd
10. Elif lâm râ	الٓرٰ	11/Hûd	25. Tâ hâ	طٰهٰ	20/Tâhâ
11. Elif lâm râ	الٓرٰ	12/Yûsuf	26. Tâ sîn	طٰسٓ	27/Neml
12. Elif lâm râ	الٓرٰ	14/İbrâhîm	27. Tâ sîn mîm	طٰسٓمٓ	26/Şuarâ
13. Elif lâm râ	الٓرٰ	15/Hicr	28. Tâ sîn mîm	طٰسٓمٓ	28/Kasas
14. Hâ mîm	حٰمٓ	40/Mü'min	29. Yâ sîn	يٰسٓ	36/Yâsîn
15. Hâ mîm	حٰمٓ	41/Fussilet			

Surelerin başlangıcında yer alan Huruf-u Mukatta'ayı anlamak için üç temel noktanın anlaşılması gerekir:

Huruf-u Mukatta'a Kur'ân'ın Ayetlerindendir

Bazen surelerin başında müstakil bir ayettir; A'râf Suresi'nde olduğu gibi. Bazen ilk ayetin parçası müstakil bir kelimedir; Yûnus, Hûd, Yûsuf… İbrâhîm surelerinde olduğu gibi. Bazen iki farklı ayettir; Şûrâ Suresi'nin başında yer alan "Hâ, Mîm" ve "Ayn, Sîn, Kâf" ayetleri gibi…

Huruf-u Mukatta'anın Kur'ân'dan bir ayet olması şu anlama gelir: Yüce Allah'ın Kur'ân'a karşı, ümmete yüklediği tüm sorumluluklar bu harfler için de geçerlidir. Onları okumak, iman etmek, Mushaflarda ve sinelerde hıfzetmek/korumak, anlamları üzerinde tedebbür etmek, şayet anlayamıyorsak "… Ona iman ettik. Hepsi Rabbimizin katındandır…"[1] demek durumundayız.

Huruf-u Mukatta'anın Anlamı

Huruf-u Mukatta'anın anlamına dair Kur'ân ve Sünnette açıklayıcı bir nas yoktur. Huruf-u Mukatta'a ile ilgili tek nas, her harfi okumanın on ecir olduğunu haber veren hadistir.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kim Kur'ân'dan bir harf okursa kendisine bir ecir yazılacaktır. Her ecre de on misliyle karşılık verilecektir. Elif, lâm, mîm bir harftir, demiyorum. Bilakis elif bir harf, lâm bir harf, mîm de bir harftir."[2]

Huruf-u Mukatta'a, Kur'ân'dan bir ayettir ve Kur'ân'da yer alan bir ayetin tefsirini yapmanın dört yolu vardır:[3]

- Kur'ân'ı Kur'ân ile tefsir etmek

Yüce Allah'ın bildirdiği üzere Kur'ân ayetleri birbirini tefsir eder, bir yerde muhkem kılınan bir ayet bir başka yerde detaylandırılır:

"Elif, Lâm, Râ. (Bu,) ayetleri sağlamlaştırılıp (muhkem kılınmış) sonra da (hüküm ve hikmet sahibi) Hakîm ve (her şeyden haberdar) Habîr (olan Allah) tarafından detaylı olarak açıklanmış bir Kitap'tır. (Ayetlerin Allah tarafından muhkem kılınıp, sonra detaylı bir şekilde açıklanmasının nedeni) Allah'tan başkasına ibadet etmemenizdir. Şüphesiz ki ben, size O'ndan bir uyarıcı ve müjdeciyim."[4]

1. 3/Âl-i İmran, 7
2. Tirmizi, 2910
3. bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/22-25, Mukaddime
4. 11/Hûd, 1-2

- Kur'ân'ı sünnetle tefsir etmek

Allah Resûlü (sav) hem Kur'ân'ın mubelliği/tebliğcisi hem de mubeyyinidir/açıklayıcısıdır:

"(Peygamberleri) apaçık deliller ve Kitaplarla (yolladık). Sana da bu zikri/Kur'ân'ı indirdik ki, insanlara indirileni onlara açıklayasın. Umulur ki düşünürler."[5]

Onun (sav) söz ve yaşamı, bir bütün olarak Kur'ân'ın tefsiri ve Kur'ân'ı nasıl anlamamız gerektiğinin ölçüsüdür. Allah (cc) onu (sav), bu ümmete bir bütün olarak örnek göstermiş, Allah sevgisinin Resûl'e ittibayla mümkün olduğunu haber vermiştir:

"Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü uman ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah Resûlü'nde güzel bir örneklik vardır."[6]

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.' "[7]

- Kur'ân'ı sahabe tefsiriyle tefsir etmek

"Muhacir ve Ensar'dan öncüler, ilkler ve onlara ihsan üzere tabi olanlar (var ya)! Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlar için altından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. En büyük kurtuluş budur işte."[8]

Yüce Allah, sahabeden ve **onlara tabi olanlardan** razı olduğunu haber vermiştir. Hiç şüphesiz bu, onların dini doğru anlamaları ve doğru yaşamalarıyla ilgili bir durumdur. Ayrıca onlar Kur'ân'ı, ayet ayet Allah Resûlü'nden (sav) talim etmiş, ayetlerdeki ilim ve ameli bizzat Allah Resûlü'nden öğrenmişlerdir.

Ebu Abdurrahman Es-Sulemî'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi'nin sahabilerinden bize Kur'ân okutanların bildirdiklerine göre onlar Allah Resûlü'nden (sav) on ayet öğrendikleri zaman, ilmî ve amelî muhtevalarını öğrenmedikçe diğer on ayete geçmezlermiş.

5. 16/Nahl, 44
6. 33/Ahzâb, 21
7. 3/Âl-i İmran, 31
8. 9/Tevbe, 100

Ve şöyle demişlerdi: 'Böylelikle biz hem ilmi hem ameli öğrendik.' "[9]

• Kur'ân'ı Arap diliyle tefsir etmek

Kur'ân, Arapça bir kitaptır. Son İlahi mesaj bu dilin kuralları gözetilerek, apaçık Arapça bir dille indirilmiştir:

"Şüphesiz ki biz, akledip (anlayasınız) diye, onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik."[10]

"... Bu (Kitab'ın) diliyse apaçık bir Arapçadır."[11]

Kur'ân-ı Kerim'de Huruf-u Mukatta'aya dair bir açıklama yoktur. Allah Resûlü'nün (sav) Huruf-u Mukatta'ayı açıklama sadedinde bir beyanı bulunmamaktadır. Sahabe yirmi üç yıl boyunca, yüzlerce/binlerce kez bu ayetleri okumalarına rağmen Allah Resûlü'ne harflerin manasını sormamışlardır. **Sonradan gelenlerin bu harfleri anlamaya dönük çabası iman ve salih amele yönelik bir çaba değil, ilim ve kültüre yönelik bir çabadır.** Zira harflerin anlamı iman ve salih amele katkıda bulunsaydı, sahabe bu bilginin peşine düşer; dahası, Allah Resûlü ümmetin faydasına olan bu bilgiyi mutlaka açıklardı. Sahabede harflerin manasına yönelik ilgi olmamasının yanında, sahabe büyüklerinin çoğunluğu harflerin manasını yalnızca Allah'ın bilebileceğini söylemiştir. Kurtubi (rh) şöyle der:

"Âmir Eş-Şâbi, Süfyan Es-Sevri ve bir grup muhaddis şöyle demiştir: Bunlar Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de sakladığı birer sırdır. Yüce Allah'ın, her bir kitabında böyle bir sırrı vardır. Bunlar, Yüce Allah'ın bilgisini yalnızca kendisine sakladığı müteşabih buyruklar arasında yer alır. Bunlar hakkında bir şey söylemek gerekmez. Biz bunlara iman eder ve Allah'tan geldikleri gibi okuruz.

Bu görüş ayrıca Ebu Bekir Es-Sıddık ile Ali ibni Ebi Talib'den de (Allah ikisinden de razı olsun) rivâyet edilmiştir. Ebu'l-Leys Es-Semerkandî; Ömer, Osman ve İbni Mes'ûd'dan (r.anhum) şöyle dediklerini kaydetmektedir: Mukatta'a Harfleri, ilimleri gizlenmiş buyruklardandır. Onlar tefsir edilmezler.

9. Ahmed, 23482; Tefsîru't Taberî, 1/80, 82 No.lu rivayet
10. 12/Yûsuf, 2
11. 16/Nahl, 103

Ebu Hatim de der ki: Biz Mukatta'a harflerini Kur'ân-ı Kerim'de yalnızca sûrelerin baş taraflarında görebiliyoruz. Bunlarla Yüce Allah'ın neyi anlatmak istediğini de bilemiyoruz.

Derim ki: Ebu Bekr El-Enbârî'nin zikrettiği şu rivâyetler de bu kabîldendir: '…Yüce Allah bu Kur'ân-ı Kerim'i indirdi ve ondan istediği şeylerin bilgisini yalnızca kendisine sakladı. Sizi de dilediğine muttali kıldı, dilediğinin sırrını bildirdi. Kendisi için sakladığı bilgilere herhangi bir şekilde nail olamazsınız. O bakımdan onlara dair soru sormayınız. Sizi muttali kıldığı şeylere gelince, işte hakkında soru soracağınız ve kendisine dair size haber verilecek olan bilgi budur. Bununla birlikte siz Kur'ân'ın tümünü öğrenemezsiniz ve bütün öğrendiklerinizle de amel edemezsiniz. İşte bu, Kur'ân-ı Kerim'de yer alan birtakım harflerin anlamlarının Yüce Allah'tan bir deneme ve bir imtihan olmak üzere bütün âlemden gizli tutulduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bunlara iman eden bir kimseye ecir verilir, mutlu olur. Bunları inkâr eden ve şüpheyle karşılayan da günah kazanır ve haktan uzaklaşır.'

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivâyetle denildi ki: 'Hiçbir mümin gayba imandan daha faziletli bir imana sahip olmaz.' Bundan sonra da: 'O (takva sahipleri), gayba iman eder…'[12] buyruğunu okudu."[13]

Arap lugatında ise bu harflerin bu terkiple bir manaya delalet ettiğine dair herhangi bir örnek yoktur.[14] Bazı ilim adamları Arap lugatında var olan

12. 2/Bakara, 3
13. Tefsîru'l Kurtubî, 1/395-396, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri
14. Mevdûdî (rh) sahabenin Huruf-u Mukatta'ayı sormamasını şöyle izah eder:
"Elif-Lam-Mim gibi Kur'an'da bazı surelerin başında yer alan Huruf-u Mukatta'a, Kur'an'ın nazil olduğu dönemde Arap edebiyatında yaygın bir kullanıma sahipti. Şairler ve belagat ehli bunları kullanırdı. Hatta bunun örneklerine İslâm öncesi şiir ve nesrinde rastlanmaktadır. O dönemde, herkes, bu harflerin anlam ve önemini kavradığı için, bunların Kur'an'da kullanılmasına karşı çıkan veya sorular yönelten olmadı. Çünkü bu tür kullanım onlara yabancı değildi. Hatta hiçbir saldırı fırsatını kaçırmayan İslâm ve Kur'an düşmanları bile bu harflerin kullanımına karşı çıkmadılar. Fakat zamanla, bu harfler kullanılmamaya başlandığından, tefsirciler bunların anlam ve önemini tayin etmede güçlüğe düştüler. Bununla birlikte, sıradan okuyucunun bunların anlamı konusunda kafa yormasına gerek yoktur. Çünkü Kur'an'ın hidayeti (yol göstermesi) söz konusu olduğunda, bunlar hiçbir şeyi değiştirmiş olamazlar." (Tefhîmu'l Kur'ân, 1/48, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)
Ancak bu açıklamaya dair delil zikretmemiştir. Aşağıda izah edileceği gibi Arap lugatında, öncesinde bir işaret geçmeyen kısaltma örneği yoktur.

kısaltmalara dayanarak bu harflerin de bazı tabirlerin kısaltması olabileceğini söylemişlerdir.[15]

Evet, Arapçada kelimeye delalet eden kısaltmalar olduğu doğrudur. Ancak bir harfin bir kelimeye sembol olması için önce cümlede o kelimenin geçmesi, sonra harfin o kelimeye sembol olması gerekir. Arap şiirindeki tüm örnekler, öncesinde kısaltmaya delalet eden bir örneğin geçtiği veya halk arasında kullanıla kullanıla yaygınlaşmış kısaltmalardır. Huruf-u Mukatta'a ise sure başlarındadır; öncesinde kısaltmaya delalet eden bir kelime geçmemiştir. Ayrıca Araplar arasında Kur'ân'da zikredildiği şekliyle kısaltmalar bilinmemektedir.

Sonuç olarak Huruf-u Mukatta'anın anlamına dair Kur'ân'da, sünnette, sahabede ve Arap lugatında açık, kesin ve hüccet olacak bir delil yoktur. Harflerin anlamına dair söylenen her söz, söyleyenin şahsi kanaatini yansıtır. Bu da delile dayanmadan mücerred reyle Kur'ân'ı tefsir etmek olacağından

15. "Ez-Zeccâc bu görüşü tercih ederek şöyle demiştir: Ben bu harflerden her birisinin bir mana ifade ettiği kanaatindeyim. Araplar harflerin bir kısmını teşkil ettiği kelimelerin yerini tutmak üzere hem şiirde hem de o manayı kastetmek üzere (tek başlarına) harfleri kullanmış bulunmaktadırlar. Şairin şu sözünde olduğu gibi:

فَقُلْتُ لَهَا قِفِي فَقَالَتْ قَاف

'Ben ona 'dur' dedim o da 'kâf' dedi.

Burada şair: İşte durdum, dediğini kastetmektedir. Zuheyr de şöyle demiş

بِالْخَيْرِ خَيْرَاتٍ وَإِنْ شَرًّا فَا
وَلَا أُرِيدُ الشَّرَّ إِلَّا أَنْ تَا

'Hayra karşılık hayırlar, fakat şer olursa fâ
Bununla birlikte ben şer istemem ancak tâ.'

Şair burada 'fâ' ile; 'Eğer sen kötülük yaparsan ben de kötü karşılık veririm,' demek istemiştir, 'tâ' ile de; 'Sen kötülük istersen ben de kötülük yaparım,' demek istemiştir.

Bir diğer şair de şöyle demiştir:

نَادَوْهُمْ أَلَا الْجِمُوا أَلَا تَا
قَالُوا جَمِيعًا كُلُّهُمْ أَلَا فَا

'Onlara seslendiler yularları takın diye hiç tâ… mısınız? Hep birlikte haydi fâ… dediler.'

'Tâ' ile binmez misiniz, demek istemiş, 'fâ' ile de bininiz, demek istemiştir.

Hadis-i şerifte de Peygamber şöyle buyurmaktadır: 'Her kim bir Müslim'in öldürülmesine yarım kelime ile dahi yardımcı olursa…' Şakîk der ki: Yarım kelime ile yardımcı olması demek (öldür anlamına gelen) 'uktul' kelimesi yerine iki harflik 'uk' demektir. Nitekim Peygamber de (sav), 'Şa… . olarak kılıç kâfidir.' diye buyurmuştur. Bunun anlamı ise, 'şâfiyen' kelimesinin ilk iki harfi olup 'şifa veren' demektir." (Tefsîru'l Kurtubî, 1/397-398, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)

ilim ehlinin uzak durması gerekir.[16] Zira Kur'ân adına söylenen her söz, Allah adına söylenmiştir. Allah (cc) adına, O'ndan bir delil olmaksızın, "Anlamı şudur." demek tehlikelidir.[17]

16. bk. Fethu'l Kadîr, 1/34, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri

17. Bu harflerin ne anlama geldiğine dair farklı görüşler öne sürülmüştür. (Bunlardan bazıları için bk. El-Burhân fî Ulûmi'l Kur'ân, s. 166-174; El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân 2/22-25; Klasik ve Modern Tefsirlerde Huruf-u Mukatta'a Algısı, s. 29-70)

• Bu harfler birer kısaltmadır. Bu görüşte olanlar, harflerin neyin kısaltması olduğunda ihtilaf etmiştir:

"Kaffâl da şöyle demiştir: Araplar bu harflerle, birçok şeyi adlandırmıştır. Meselâ, Hârise ibni Lâmit-Tâî'nin babasına 'Lâm' demişlerdir. Nehhasa, yani bakırcıya 'Sad', paraya 'Ayn', buluta, 'gayn' demişlerdir. Yine onlar, 'Kaf Dağı' demişler ve balığa 'Nûn' ismini vermişlerdir.

İkincisi: Bu harfler, Cenâb-ı Hakk'ın isimleridir. Ali'nin (ra), şöyle dediği rivayet edilir:

'يا كهيعص يا حم عسق'

'Ey Kâf Ha Ya Ayn Sad, ey Hâ Mîm Ayn Sîn Kâf!'

Üçüncüsü: Bu harfler, grup grup Cenâb-ı Allah'ın isimlerini gösterirler.

Sa'îd ibni Cübeyr, 'الر حم ن' hepsi, Cenâb-ı Allah'ın 'Rahmân' ismidir. Ne var ki, diğer Huruf-u Mukatta'ada bu terkib gibi bir terkib meydana getirmeye güç yetiremiyoruz.' demiştir.

Dördüncüsü: Bunlar Kur'ân'ın isimleridir. Bu görüş, Kelbî, Suddî ve Katâde'nin görüşüdür.

Beşincisi: Bunların her biri, Cenab-ı Allah'ın isimlerinden ve sıfatlarından birine delalet eder. İbni Abbas (ra) 'الم' hakkında, 'Elif, Cenab-ı Allah'ın Ahad (bir), Evvel (ilk), Âhir, (son), Ezelî ve Ebedî olduğuna işarettir. 'Lâm', O'nun Latîf; 'Mîm' ise, Melik, Meâd ve Mennân olduğuna işarettir.' 'كهيعص' hakkında, 'Bu, Cenâb-ı Allah'ın kendine övgüsüdür. Buradaki 'Kâf' Cenâb-ı Allah'ın kâfî olduğuna; 'Hâ', O'nun Hâdî (hidayet edici); 'Ayn', âlim; 'Sâd' sâdık olduğuna delalet eder' demiştir.

Altıncısı: Bu harflerin bir kısmı Hakk Teâlâ'nın zâtî isimlerine, bir kısmı da sıfat isimlerine delalet eder.

İbni Abbas, 'الم' hakkında, 'Bu, 'أَنَا اللَّهُ أَعْلَمُ' (Ben en iyi bilen Allah'ım)', 'المص' hakkında, 'Bu, 'أَنَا اللَّهُ أَفْصِلُ' (Ben ayıran, kesin hüküm veren Allah'ım)', 'الر' hakkında, 'Bu, 'أَنَا اللَّهُ أَرَى ' (Ben, gören Allah'ım)' demektir.' demiştir. Bunu, Ebu Salih ve Sa'îd ibni Cübeyr, ibni Abbas'tan (ra) rivayet etmiştir.

Yedincisi: Bu harflerden her biri, Cenâb-ı Allah'ın fiillerinin sıfatlarını gösterir: 'Elif', Allah'ın nimetlerini; 'Lâm' lûtfunu; 'mîm' de mecdini gösterir. Bunu Muhammed ibni Ka'b el-Kurezî söylemiştir.

Er-Rebî' ibni Enes de, 'Harflerin her biri, Allah'ın nimetleri hakkındadır.' demiştir.

Sekizincisi: Bu harflerin bazısı Cenâb-ı Allah'ın isimlerine, bazısı da, varlıkların isimlerine delalet eder. Dahhâk: 'Elif, Allah'a (cc); lâm, Cibril 'e, mîm, Muhammed'e (sav) delalet eder. Yani, 'Yüce Allah, Cibril'in lisanı ile Kitab'ını, Muhammed'e (sav) indirmiştir.' demektir.' demiştir.

Dokuzuncusu: Bu harflerden her biri, Allah'ın fiillerinden bir tanesine delalet eder. Mesela buna göre, elifin manası 'أَلِفَ اللَّهُ مُحَمَّدًا فَبَعَثَهُ نَبِيًّا' Yüce Allah, Muhammed'i (sav) sevdi de onu peygamber olarak gönderdi; lâm'ın manası 'لَامَهُ الْجَاحِدُونَ' inkârcılar onu kınadılar; mîm'in manası 'مِيمَ الْكَافِرُونَ غِيظُوا وَكُبِتُوا بِظُهُورِ الْحَقِّ' kâfirlere gayz olundu ve onlar Hakk'ın ortaya çıkmasıyla zelil kılındılar, şeklindedir.

Bazı sofiler de, elifin manasının -انا- ben; lâmın manasının -لي- bana; mîmin manasının ise 'مِنِّي' benden olduğunu söylemişlerdir." (Tefsîru'r Râzî, 1/416-417, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)

Bu görüş sahipleri Kur'ân, sünnet ve Arap dilinden hiçbir delil zikredememişlerdir. Arapların

kısaltma yaptıklarına dair örneklerse -yukarıda geçtiği gibi- bir delil değildir. Zira verilen örnekler Araplar arasında bilinen kısaltmalardır. Huruf-u Mukatta'anın neyin kısaltması olduğuna dair bir bilgi yoktur. Tüm görüşler zandan ibarettir.

• Bazıları bu harflerin sure ismi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazı surelerin başında yer aldığı harflerle isimlendirildiği rivayetler de sabit olmuştur. 'Yâsîn Suresi' ve 'Elif,Lâm, Mîm Secde Suresi' gibi (bk. Buhari, 891). Ancak kalan surelerin neden böyle isimlendirilmediği açıklanmamıştır. Örneğin; Bakara, Âl-i İmran ve A'râf sureleri, Hurufu Mukatta'a ile başlamasına rağmen, harflerle isimlenmemişlerdir.

• Bazıları bu harflerin Kur'ân'ın isimleri olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu görüşe dair bir delil zikretmemişlerdir.

• Bazıları bu harflerin rakamsal karşılığının olduğunu ve ebced/cifir hesabıyla gaybi bazı işaretlerin bu harflerden çıkarılabileceğini söylemişlerdir. Delil olarak şu kıssayı zikretmişlerdir:

"Ebû Yasir ibni Ahtab, Yahudilerle birlikte Resûlullah'a (sav) uğradı. O esnada Peygamber (sav) Bakara Suresi'nin başını, 'الٓمٓ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فيهِ هُدًى لِلْمُتَّقينَ' âyetlerini okuyordu. Sonra Yahudi din adamlarıyla oturmakta olan kardeşi Huyey ibni Ahtab'ın yanına gitti ve 'Biliyor musunuz, vallahi Muhammed kendine indirilen kitaptan 'الٓمٓ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فيهِ' âyetlerini okuyordu.' dedi.

Huyey, 'Sen bunları işittin mi?' dedi.

O, 'Evet.' deyince Huyey, yanındaki Yahudilerle birlikte Resûlullah'ın (sav) yanına gitti. Peygamber'e (sav), 'Sen, 'الم ذلك الكتاب لا ريب فيه' sözlerini sana indirilmiş sözler olarak okuyorsun değil mi?' dediler.

Peygamber (sav), 'Evet.' buyurdu.

'Bunları sana Cibril, Allah (cc) katından mı getirdi?' dediler.

'Evet.' buyurdu.

'Allah (cc) senden önce kimi peygamber olarak gönderdiyse mutlaka ona ne kadar hüküm süreceğini ve ümmetinin ömrünü haber verdi. Bunu tek söylemeyen sensin.' dediler.

Huyey, beraberindeki Yahudilere dönerek: 'Elif 1, lâm 30, mîm 40'tır. Toplamı 71 yıl eder. Şimdi siz hâkimiyeti ve ümmetinin ömrü yetmiş bir yıl olan bir peygamberin dinine mi gireceksiniz?' dedi. Sonra Peygamber'e (sav) dönerek, 'Sende bundan başka bir şey var mı?' diye sordu.

Peygamber (sav), 'Evet.' buyurdu.

'O nedir?' deyince Peygamber (sav), 'المص' ayetini okudu.

Huyey, 'Bu daha ağır ve daha uzunmuş. Elif 1, lâm 30, mîm 40, sâd ise 90'dır. Bunların toplamı 130 yıl eder. Ey Muhammed! Bunlardan başka bir şey var mı?' dedi.

Peygamber (sav), 'Evet.' buyurdu.

'Nedir o?' deyince, 'الر' ayetini okudu.

Huyey, 'Bu daha ağır ve daha uzun. Elif 1, lâm 30, râ da 200, bunlar 231 eder.' dedi. Sonra Peygamber'e (sav), 'Başka var mı?' diye sordu.

Peygamber (sav), 'Evet.' deyince, 'Nedir o?' dedi.

Resûlullah (sav) 'المر' ayetini okuyunca, 'Bu daha ağır ve daha uzun. Elif 1, lâm 30, mîm 40, râ 200 ve bunların toplamı 271 eder.' dedi. Sonra, 'Senin durumun kafamızı karıştırdı, ey Muhammed! Sana az mı çok mu verildi, bilemedik.' dedi. Sonra adamlarına 'Kalkın gidelim.' dedi ve gitti.

Sonra Ebû Yâsir, kardeşi Huyey ibni Ahtab ile beraberindeki din adamlarına, 'Nereden biliyorsunuz, belki de Muhammed'e bunların toplamı verilecek? 71, 131, 231 ve 271'in toplamı 704 sene eder.' dedi. Onlar da, 'Onun durumu bize şüpheli göründü.' dediler.

'O'dur sana kitabı gönderen. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir ki onlar kitabın anasıdır. Diğeri ise müteşâbihlerdir.' (3/Âl-i İmran, 7) âyetinin bu kimseler hakkında nazil olduğu söylenmiştir." (İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/204-205, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri; Sîretu İbni Hişâm, 1/545-547)

Bu kıssa sened ve metin yönünden batıldır, delil olmaz.

ῃ Sened yönünden batıldır; zira isnadında Kelbî vardır. Kelbî zayıf ravilerdendir. Yalancılık, rafizilik, küfür inancı izhar etmek gibi şeylerle itham edilmiştir. (bk Tehzîbu't Tehzîb, 5/594-596, 6971 No.lu rivayet) Ayrıca bu rivayetin Kelbî gibi, "Bildiklerimi unutmuştum, Ehl-i Beyt'ten biri ağzıma tükürdü, tekrar hatırladım."(bk. age.) diyen bir hurafeciden nakledilmesi de ilginçtir. Bir hurafeci, bir hurafe rivayet etmiştir.

ῃ Ayrıca bu rivayeti Kelbî, Ebu Salih'ten nakletmiştir. Ebu Salih'ten Kelbî kanalıyla gelen rivayetler neredeyse ittifakla reddedilmiştir. Ayrıca Ebu Salih'in kendisi de tartışmalı bir ravidir. (bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 1/371-373)

ῃ Bu rivayet Ebu Salih'in İbni Abbas'tan rivayetidir. Tefsir âlimleri, İbni Abbas'tan gelen en zayıf yolun bu olduğunu söylerler. (bk. age.)

ῃ Metinde görüldüğü gibi bu bir Yahudi metodudur. Yaptıkları hesabın batıl olduğu, mezkûr rivayetten de anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi Yahudiler sihirle uğraşan, Kitap'tan yüz çevirdikleri için sihire meyletmekle cezalandırılan bir millettir:

"Allah katından, yanlarında olan Kitab'ı doğrulayan bir resûl kendilerine geldiğinde, kendilerine Kitap verilenlerden bir grup bilmiyorlarmış gibi Allah'ın Kitabı'nı sırtlarının gerisine attılar." (2/ Bakara, 101)

Kitab'ı sırtlarının gerisine atarak ona karşı ilgisiz kalan Yahudiler, bu davranışları sebebiyle sihir ve şeytanların uydurduğu yalanlara uymakla cezalandırılırlar. Vahiyden yüz çeviren ve vahye karşı ilgisiz kalan her toplum, dünya ve ahiretlerini hüsrana uğratacak bir batıla uymak durumunda kalırlar. Bir sonraki ayet, bu hakikati anlatmaktadır. (Tevhid Meali, s. 14, Bakara Suresi, 101. ayetin açıklaması)

"(Ve tuttular) şeytanların Süleyman'ın mülkü üzerine uydurdukları (batıl yalanların) peşine takıldılar. Süleyman kâfir olmadı fakat şeytanlar kâfir oldular. İnsanlara sihri ve Babil'deki iki meleğe, Harut ve Marut'a indirilen şeyleri öğretiyorlardı. 'Biz ancak bir imtihanız/dinin için fitneyiz. Sakın küfre girme.' demeden kimseye onu öğretmiyorlardı. Onlardan kadınla kocanın arasını ayıracak (sihri) öğreniyorlardı. Allah'ın izni olmadan o (sihirle) kimseye zarar verecek değillerdir. (Hakikatte) onlara zarar verip faydası olmayan bir şey öğreniyorlardı. Andolsun ki (o sihri) satın alanın ahirette hiçbir nasibinin olmadığını çok iyi biliyorlardı. Nefislerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür. Keşke bilselerdi!" (2/Bakara, 102)

İbni Haldun'un dikkat çektiği gibi Allah Resûlü (sav) ile tartıştığı iddia edilen kişiler Yahudi âlimleri değil, Hicaz'da -sürgün- yaşayan cahil Yahudilerdir. Kitabi bir dinde ebced/cifir olduğuna kaynak gösterilemezler.

Abdullah ibni Abbas (ra) ebced hesabıyla uğraşmanın sihrin bir parçası olduğunu söylemiştir. Âlimler de şeriatta aslı olmayan bu uygulamanın batıl olduğuna kail olmuşlardır.

Suyûtî şöyle der:

"Suheylî; sure evvelinde bulunan harflerin mükerrer olanlarının sayısının, ümmetin beka müddetine işaret ettiğini söyler.

İbni Hacer şöyle der: 'Bu görüş batıldır. İtimada şayan değildir. İbni Abbas'dan sahih olarak rivayet edildiğine göre, ebced hesabını kesinlikle reddetmiş, bunun sihir kabilinden olduğuna işaret buyurmuştur. İbni Abbas'ın bu sözü gerçekten doğrudur, çünkü İslam'da bunun yeri yoktur.'

'Fevaidu'r Rihle' eserinde Kadı Ebu Bekir ibni Arabi şöyle der: 'Sûre başlarındaki Huruf-u Mukatta'adan ebced hesabına göre mana çıkarmak, batıldır. Bu harflerle ilgili yirmiden fazla görüş tespit ettim. Bu görüş sahiplerinin hiçbirinin kesin bir ifade kullandığına ve bunları tam manası ile anlayana rastlamadım. Bu hususta diyeceğim şudur ki; şayet Araplar bu harflerin, aralarında devamlı kullandıkları böyle bir özelliği olduğunu bilselerdi, Resûlullah'a ilk karşı gelen

kendileri olurdu. Halbuki Resûlullah (sav) onlara 'ص' ve 'حم' gibi harfleri okuduğunda, hiçbiri buna karşı çıkmadılar. Peygamberi zillete düşürme, risaletine karşı gelme gayreti içinde olmalarına rağmen, bu harflerin fesahat ve belagatini kabul edip, teslimiyetlerini ifade ettiler. Bu da gösteriyor ki; Huruf-u Mukatta'anın, ebced hesabını ifade etmediği kesinlikle biliniyordu.' " (El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân, 1/26)

"Kur'ân'dan rumuz ve işaretlerle anlam çıkarmaya çalışmak tamamıyla Kur'ân ve Sünnet dışı bir yöntemdir. Bu tefsir yönteminde ne dil, ne ayetlerin sibak-siyakı, ne kelimelerin mecaz, hakikat, mefhum ve mantık etimolojisi ne de sebeb-i nüzul ile herhangi bir bağlantısı vardır. Bu tür mitolojik yaklaşımlara karşı ciddi önlemler alınmalıdır. Zira bu yöntem, insanın dünya ve ahiret mutluluğunu temin etmek için gönderilen Kur'ân'ın hedefini saptırmaktır. Allah, kitabını fasih ve açık bir lisan olan Arapça olarak indirmiştir. Cifir yöntemi ne Peygamber (sav), ne ashabı, ne de onlardan sonra gelen kuşak tarafından kabul görmüştür." (Bid'at ve Batıl İnançlar Ansiklopedisi, s. 216-217)

• Bazıları bu harflerin yemin/kasem için olduğunu söyler. Yüce Allah zeytine, zamana, Güneş'e, Ay'a... yemin ettiği gibi bu harflerle de yemin etmiştir. Bu görüş sahipleri; görüşlerine bir delil zikretmedikleri gibi şu soruya da cevap vermemişlerdir: "Bazı surelerde Huruf-u Mukatta'adan hemen sonra, yemin cümlesi gelmektedir. Zaten açık yemin varken, neden böyle bir yola başvurulsun?"

Örnek olsun:

"Yâ, Sîn. Hüküm ve hikmetler barındıran Kur'ân'a andolsun. Hiç şüphesiz sen, gönderilmiş resûllerdensin." (36/Yâsîn, 1-3)

"Sâd. Çok şerefli/öğüt dolu Kur'ân'a andolsun." (38/Sâd, 1)

"Hâ, Mîm. Apaçık/açıklayıcı Kitab'a yemin olsun ki; Akletmeniz için onu Arapça bir Kitap kıldık." (43/Zuhruf, 1-3)

• Bazıları Huruf-u Mukatta'anın bâtıni anlamlar taşıdığını ve ancak ehil/veli(!) insanların o işaretleri anlayabileceğini iddia etmiştir. (bk. Bahrü'l Medîd, 1/250-251; İlâhi Kelâmın Sırları/Letâifu'l İşârât, 1/24)

Subhi Salih, İbni Arabi'ye ait bir yorumu aktarır ve bunun sufi şathiyesi olduğunu beyan eder:

" 'Bilesin ki, sure başlarının hakikatini ancak mana ehli bilir. Allah onları yirmi dokuz sure kılmıştır ki bu en mükemmel şekildir. 'Aya da Menziller takdir ettik.' Yirmi dokuz, feleğin temel direği olan Kutubtur. O, varlığın illetidir ki bu da Âl-i İmrân suresidir. 'الم الله' Bu olmasaydı diğer yirmi sekizi sabit olmazdı. Tamamı -harflerin tekrarı ile birlikte- yetmiş sekiz harftir. Sekiz sayısı bız'ın (küsur) hakikatidir. Resûlullah (sav), 'الايمان بضع وسبعون' buyurmaktadır. Bu harfler de yetmiş sekizdir. Bir kul, Kur'ân surelerinde geçen bu harflerin hakikatini bilmeden imanın sırrına erişemez... Daha sonra Allah Teâlâ bu harfleri mertebe mertebe kılmıştır. Kimi mevsûl, kimi de maktûdur. Kimi müfret, kimi tesniye ve kimi de cem'dir. Sonra, hem vasılda, hem cemde ve hem de cem'in dışında söz konusudur. Vasıl, yalnız başına farkın kendisindendir. Bundan -yalnız başına zikrettiği- ezele, kulun resminin fenasına işarettir. Tesniye kıldığı ise, şu ânda kulluğun resminin varlığına işarettir. Cem' kıldığı da sonu gelmeyen mevarid ile ebede işarettir. İfrat, ezeli deniz; cem' ebedi deniz ve tesniye de beşeri olan Muhammedî berzah içindir. Söz konusu ettiğimiz bu meselede elif, tevhide işaret eder; mim, yok olmayan mülke işaret eder ve aralarındaki lam ise aralarında bir bağdır...'

Sûfîlerin bu şatahâtı kendi özel görüşlerini haber verir. Çünkü sadece kendi zevk ve vecdlerine dayanır. O hâlde bu gibi görüşler surelerin başlangıçları hakkında İslamî tefsirle ilgili doğru bir düşünce vermekten uzaktır." (Kur'ân İlimleri, s. 249-250)

İzzet Derveze şöyle der:

"Mukatta'a harflerinin bazı sırları gizlediği türünden söylenenlere gelirsek; bu konuda

Huruf-u Mukatta'anın Hikmetleri[18]

Kur'ân'da boş/anlamsız/faydasız bir şey olmadığını biliyoruz. Zira o, El-Hakîm olan Allah'ın hüküm ve hikmetler barındıran kitabıdır. Huruf-u Mukatta'anın ne anlama geldiğini belirleyecek delillerimiz olmadığı için, "İman ettik, hepsi Rabbimizdendir." diyoruz. Bununla birlikte bu konuda zikredilen bazı hikmetler olmuştur: [19]

- Bazı âlimler, Huruf-u Mukatta'anın meydan okuma (tahaddi) olduğunu söylemiştir. Buna göre bu harflerin kullanılma hikmeti, Kur'ân'da zikredilen meydan okuma ayetlerini hatırlatmadır:

Peygamber ve ashabından bize ulaşan sağlam bir rivayetin mevcut olmadığı bir tarafa; bu durum, Peygamber'in (sav) görevinin tabiatı ve onun risaletinin evrenselliğine sığacak bir durum da değildir. Bu gibi durumlarda zan ve tahmin ile konuşmak doğru olmaz.

Bu harflerin, surelerin ayet sayılarını gösteren semboller/işaretler olduğunu söyleyenler için de aynı durum geçerlidir." (Et-Tefsîru'l Hadîs, 1/57, Kalem Suresi, 1. ayetin tefsiri)

• Bazısı da bu harflerin önceki kitaplara işaret ettiğini iddia eder:

"Bu harflerin başına geldiği sûrelerde, bunların hemen ardından Kitap, yahut tenzîl (vahy indirme), veya vahy, yahut da Allah'tan Peygamber'e indirilen vahye delalet eden bir ayet gelir. Muhammed'e (sav) gelen vahyin muhtevası, özüyle öteki İlahi Kitapların muhtevasıdır:

'Şüphesiz ki bu (öğretiler), önceki sahifelerde de vardır. İbrâhîm'in ve Musa'nın sahifelerinde.' (87/A'lâ, 18-19)

O hâlde kendi başına bir anlamı bulunmayan bu harfler, Arapçadan başka dille indirilmiş olduğu için Araplarca anlaşılamayan Kitaplara işârettir. İşte anlaşılmayan bu bağımsız harflerle, Arapların anlamadıkları yabancı dillerle indirilmiş olan eski İlahi Kitaplara işaret edildikten sonra, bu Kur'ân vasıtasiyle o Kitapların özü, Arapça olarak insanlara açıklanmaktadır ki insanlar, o Kitapların tanrısal prensiplerini, güzel öğüt ve kıssalarını anlasınlar." (Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri, 1/91, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)

Bu görüş hiçbir delile dayanmayan, yazarın yeni/çağdaş bir şeyler söylemek için verdiği uğraşın faydasız bir neticesidir.

18. Huruf-u Mukatta'anın anlamı ile hikmeti birbirinden farklıdır. Kur'ân'da "Şunun anlamı budur." diyebilmek için sarih ve sahih delile ihtiyaç vardır. Hikmet tespiti ise Kur'ân'ı tedebbür ve tefekkür etmenin sonucudur. Şeriatın ruhuna uygun olması ve bir nassa aykırı olmaması yeterlidir. Huruf-u Mukatta'anın anlamı ile hikmetleri arasındaki farka dikkat çekenlerden biri de İbni Kesir'dir (rh). O (rh), Huruf-u Mukatta'anın anlamlarına dair ihtilafı zikrettikten sonra şöyle der: "Manalarını dikkate almadığımız takdirde surelerin başlarındaki harfleri getirmedeki hikmet nedir?" (İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/202, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)

Anlamlarla hikmetin karıştırılması, bazı araştırmacıların kafasını karıştırır. Bir âlimin önce bu harfleri müteşabih kabul edip sonra hikmetine dair görüş bildirmesi tenakuz gibi anlaşılır. Oysa harflerin manası ayrı, hikmeti ayrıdır. (bk. El-Ahrufu'l Mukattaa fî Evâili's Suver, Prof. Dr. Âdil ibni Alî ibni Ahmed Eş-Şeddî, s. 60)

19. bk. El-Kavlu'l Mu'teber fî Beyâni'l İcâz li'l Hurûfi'l Mukattaa, İyâs Muhammed Harb Âl-i Hattâb; Vucûhu'l Tahaddî ve'l İ'câz fi'l Ehrufi'l Mukattaa fî Evâli's Suver, Prof. Dr. Fehd ibni Abdurrahman Er-Rûmî; El-Ahrufu'l Mukattaa fî Evâili's Suver, Prof. Dr. Âdil ibni Alî ibni Ahmed Eş-Şeddî

"Şayet, kulumuza indirdiğimiz (Kur'ân) hakkında şüphe içinde iseniz, onun benzeri bir sure getirin (bakalım). Ve doğru sözlü iseniz Allah'ın dışındaki şahitlerinizi de (yardıma) çağırın. Şayet yapamadıysanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız da- öyleyse yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten sakının. (O ateş) kâfirler için hazırlanmıştır."[20]

"Yoksa: 'Onu uydurdu.' mu diyorlar? De ki: 'Öyleyse onun benzeri, uydurulmuş on sure getirin (bakalım). Doğrulardansanız Allah'ın dışında çağırabildiklerinizi de (yardıma) çağırın.' Şayet (davetinize) icabet etmezlerse, bilin ki bu (Kur'ân) Allah'ın ilmiyle indirilmiştir. Ve O'ndan başka (ibadeti hak eden) bir ilah yoktur. Artık Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar (oldunuz) mu?"[21]

Âdeta Kur'ân şöyle der: İşte Kur'ân bu harflerden oluşuyor ve size meydan okuyor. Şayet Kur'ân beşer sözüyse alın bu harflerden onun bir benzerini meydana getirin.

İbni Kesir (rh) şöyle der:

"Bazıları, 'Bilakis bu harfler, Kur'ân'ın bir mucize olduğunu, insanların birbirleriyle bu alfabetik harflerden oluşan şeylerle konuştukları hâlde Kur'ân'ın benzerini getirmekten âciz olduklarını ortaya koymak için sûre başlarında zikredilmiştir.' demişlerdir. Bunu Fahreddin Razi; tefsirinde, Müberred ve bir grup muhakkik âlimden nakleder. Kurtubi de Ferra ve Kutrup'tan buna benzer bir rivayette bulunur. Zemahşerî, tefsirinde bunu anlatır ve tam destek verir. İmam ve allame Ahmed ibni Teymiyye ile hocamız müçtehid hafız Ebû Haccâc El-Mizzî de bu görüştedirler. El-Mizzî bunu bana İbni Teymiyye'den aktardı."[22]

Seyyid Kutub (rh) şöyle der:

"Bu harfler Kur'ân-ı Kerîm'in hitap ettiği Araplar tarafından kullanılan harflerdir. Böyle olmasına rağmen Araplar bu harflerden veciz Kur'ân-ı Kerim'in bir benzerini meydana getirememişlerdir. Bu Kur'ân ki, onları defalarca, bir benzerini yahut on surenin benzerini yahut da hiç olmazsa bir

20. 2/Bakara, 23-24
21. 11/Hûd, 13-14
22. İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/203, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri

surenin benzerini meydana getirmeye davet etmiş fakat onlar bu meydan okuyuşa cevap vermekten aciz kalmışlardır.

Bu acizlik yalnız Kur'ân'a karşı değil, Allah'ın bütün mahlukatına karşı da aynıdır. İşte Allah'ın yaratışıyla insanın sanatı arasındaki fark budur. Yeryüzü, mahiyeti bilinen zerrelerden meydana gelmiştir. İnsanın bu zerrelerden (atomlardan) meydana getirebileceği en son şekil ya bir kerpiç, ya bir tuğla, ya bir kap, ya bir direk, ya bir heykel veya bir cihazdır. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın yapacağı budur. Fakat Allah, öyle bir mübdi' (yaratıcı) ki, o zerrelerden hayat meydana getiriyor. Bu hayata da insanı âciz bırakan enerjik müteharrik İlahi bir esrar gizliyor. Hayat sırrını… Beşerin eremeyeceği ve kavrayamayacağı bir sır… İşte böyledir Kur'ân… Harfler ve kelimeler… İnsanoğlu bunlardan vezinler, cümleler kurar.

Allah ise bir Kur'ân, bir Furkan vücuda getirir. Bu harf ve kelimelerden meydana gelen beşer sanatıyla Allah'ın sanatı arasındaki fark, ölü cisimle hayat fışkıran ruh arasındaki fark gibidir. İşte bu, hayatın şekliyle hakikatı arasındaki farktır."[23] [24]

• Bazı âlimler sure başlarında yer alan Huruf-u Mukatta'anın tenbih/dikkat çekme edatı görevi gördüğünü söylemiştir:

"Bu, ibni Ravk ve Kutrub'un görüşüdür. Bu görüşe göre: Kâfirler: 'Bu Kur'ân'ı dinlemeyin ve onun hakkında manasız yaygaralar (gürültüler) yapın. Belki ona üstün gelir (duyulmasına mani olursunuz).' deyip, Kur'ân'dan yüz çevirmeyi birbirlerine tavsiye edince, Cenâb-ı Allah, onların fayda ve menfaatlerini istediği için, onların susmalarına ve Kur'ân'dan kendilerine

23. Fî Zılâl-il Kur'ân, 1/76, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri

24. Bu görüşe şu itirazlar yöneltilmiştir:

- Şevkânî (rh) **mealen** şöyle der: Böyle (dolaylı) bir yol kullanmaktansa "Bu Kur'ân sizin konuştuğunuz harflerden meydana gelmiştir. Siz de bir benzerini getirin." demek daha kolay ve hüccet yönünden daha açık olurdu. Ayrıca onlardan hiçbirinin bu harflerden meydan okuma anladığına dair bir kayıt da yoktur. (bk. Fethu'l Kadîr, 1/35, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)
- Bir başka itiraz da şöyledir: Kur'ân'da zaten açık tahaddi vardır. Hem de tahaddinin/meydan okumanın geçtiği Bakara, Yûnus ve Hûd surelerinin başında mukatta'a harfleri vardır. Surelerin içinde açıkça meydan okuma varken ne diye girişte ima yoluyla meydan okunsun. (bk. Hayat Kitabı Kur'ân, 68/1, 1 nolu dipnot)
- Bir diğer itiraz da Huruf-u Mukatta'anın geçtiği tüm surelerde Kur'ân'a vurgu yapılmamasıdır. Rum, Ankebut, Meryem ve Kalem Surelerinin girişinde, Huruf-u Mukatta'adan sonra Kur'ân'a vurgu yapılmamıştır. (bk. Klasik ve Modern Tefsirlerde Hurûf-i Mukattaa Algısı, s. 38)

gelen şeyi dinlemelerine sebep olsun diye, onların bilmedikleri şeyi onlara indirmeyi murad etti de onlara bu harfleri inzal etti. Onlar bu harfleri duyunca, hayrete düşmüşcesine şöyle dediler: 'Muhammed'in söylediklerine hele bir kulak verin.' Kâfirler böyle Kur'ân'a kulak verince, Kur'ân onlara nüfuz etti ve bu, onların Kur'ân'ı dinlemelerinin ve Kur'ân'dan istifade etmelerinin sebebi oldu."[25] [26]

• Bazıları bu harflerin sureleri birbirinden ayırmak için, sure başlangıcı olarak kullanıldığını söylemiş, ancak buna dair bir delil zikretmemiştir.

• Bazıları bu harflerin Allah Resûlü'nün (sav) okuma yazma bilmediğine işaret olduğunu söylemiştir.[27] [28]

• Bazıları, harflerin yer aldığı surede geçen kelimeler ile bu harflerin mahreci ve suredeki kelimeler arasında bağ kurmuştur:

İbni Kayyım (rh), Kâf Suresi'nde sıklıkla "kâf" harfinin kullanılmasını bu görüşe örnek sunar ve uzunca bir izahta bulunur.[29]

• Bazıları Huruf-u Mukatta'a ile eğitim öğretim arasında bir bağ kurmuştur:

"Bu harflerin zikredilmesi ile Kur'ân'ın, ümmî bir kavme ve mübtedî bir muhite muallimlik yaptığı anlaşılmaktadır. Yazının keşfi, nasıl insanlığa en önemli bir ilerleme döneminin başlamasına yol açmışsa, bu kitabın hidâyeti de medeniyette ve toplumsal gelişmede büyük bir ilmî ilerlemeye yol açacak, cehâletten aydınlığa çıkaracaktır. Nitekim o, 'oku' diye başlayan bir kitap olmuş ve gelen ilk vahiy parçasında Allah'ın 'insana (kalemle) yazıyı

25. Tefsîru'r Râzî, 1/417-418, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri

26. İbni Kesir (rh) bu görüşe şöyle itiraz eder:
"Taberî'nin naklettiği bu görüş de zayıftır. Çünkü sebep bu olsaydı sûrelerin bazısının değil, hepsinin başında olmaları gerekirdi. Oysa sûrelerin çoğu mukatta'a harfleriyle başlamamaktadır. Hem de öyle olsaydı, Kur'ân okumaya sûre başından veya ortasından başlansın, her hâlükârda bu harflerin okunması gerekirdi. Sonra; Bakara sûresi ile sonraki Âl-i İmrân sûresi Mekkî değil Medenî olup müşriklere hitap değildir. Böylece söylediğimiz hususlar onların iddialarını çürütmektedir." (İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/202-203, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri)

27. bk. Tefsîru'z Zemahşerî, 1/28-29, Bakara Suresi, 1. ayetin tefsiri

28. Ancak Kur'ân açıkça Allah Resûlü'nün (sav) okuma yazma bilmediğini (bk. 29/Ankebût, 48) ve Ehl-i Kitap'tan bir şey öğrenmediğini (bk. 16/Nahl, 103) belirtmiştir. Ne diye böyle kapalı bir yola başvurduğu izah edilmemiştir.

29. Mezkûr izaha dair bilgi için bk. Bedâiu't Tefsir, 1/146-147. İlgili sayfalara ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

öğretmesinden'[30] bahsetmiştir. Allah okuma ve yazmayı öğrenmeye teşvik etmektedir. Zîra harf isimlerini telaffuz etmek, öğrenime yeni başlayanların işidir. Bunlar bazen bir, bazen iki, bazen üç, bazen dört, bazen beş harf yan yana gelmekte, böylece tedricî bir alıştırma yaptırılmış olmaktadır.' Sanki çocuğun konuşmayı öğrenmesindeki gibi, ilk önce kesik kesik öğretmekte, sonra terkip hâline getirmekte sonra cümle oluşturmaktadır. Abdülaziz ibni Yahya, bu harfler parça parça Kur'ân'ın öğreniminin iyice yerleşmesi içindir derken; bazıları için ise ümmî olan Resûl'e bizzat bu harf mûcizesi ile destek olmakta ve öğretmektedir."[31]

• Bazıları ise bu harflerin Allah Resûlü'nün (sav) Kur'ân'ı eksiksiz tebliğ ettiğine delalet ettiğini söyler. Zira Allah Resûlü, bir anlamı olmayan harfleri dahi kendisine indiği gibi ümmetine bildirmiştir.

"Bize göre bu harfler, Allah Resûlü'nün vahyin bir tek harfini bile zayi etmeden aktardığının yaşayan belgesi olarak orada durmaktadır."[32]

Okuduğumuz görüşler hece harflerinin hikmetine dair birer görüş, Kur'ân tedebbürünün neticesidir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Kitab'ın İndiriliş Gayesi

"... (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır."[33]

Ayette dikkatimizi çeken ilk nokta, Kitab'ın indiriliş gayesidir. Buna göre Kitap, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için inmiştir. Kim kendini karanlıklar içinde hissediyorsa bu Kitab'a yönelmeli; annesinin elini tutan bir çocuk misali Kitab'ın elinden tutmalı ve onun rehberliğinde karanlıklardan aydınlığa çıkmalıdır.

30. 96/Alak, 1-5
31. Klasik ve Modern Tefsirlerde Hurûf-i Mukattaa Algısı, s. 48-49
Bu görüşe şöyle itiraz edilmiştir:
"Bu görüşe itiraz edenler ise, 28 harfli alfabesi olan Arap Dili'nin sadece 14 harfinin kullanılmış olmasının bu görüşü mantıksız hâle getirdiğini beyan etmişlerdir. Bunlardan biri olan İbn-i Âşûr, (Tahrîr ve't-Tenvîr, 1/213-214) Kur'ân'ın bu harfler vâsıtası ile kırâati öğrenilecek bir talim kitabı olmadığını söyleyerek itiraz etmekte, muhtemel görüşler içerisinde en tutarsız olanıdır şeklinde beyanda bulunmaktadır." (age. s. 49-50)
32. Hayat Kitabı Kur'ân, 68/1, 1 No.lu dipnot
33. 14/İbrâhîm, 1

Bazı müfessirler bu ayetteki karanlıklar ifadesini muayyen şeylerle tefsir etse de[34] ifade geneldir. İnsanın yolunu şaşırdığı, çaresiz kaldığı, ne yapacağını bilemediği itikadi, amelî, ahlaki, ailevi her sorun insan için bir karanlıktır. O karanlıktan kurtulmanın yolu; ayetin devamında anlaşıldığı gibi Resûl'e, Kitab'a ve Allah'ın iznine/yardımına tutunmaktır.

Kur'ân-ı Kerim'in farklı ayetlerinde Kitab'ın indiriliş gayelerine temas edilmiştir:[35]

İnsanlar arasındaki ihtilafı gidermek,[36] anayasa kabul edilip insanlar arasında onunla hükmetmek,[37] müminleri onunla müjdeleyip kâfirleri korkutmak,[38] tüm varlığı uyarmak ve Allah'ın (cc) hücceti olması,[39] ayetleri üzerinde düşünülüp öğüt alınması,[40] insanları Allah'ı birlemeye ve yalnızca O'na ibadete sevk etmesi,[41] insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak,[42] müminleri sebat ettirmek ve onlara yol göstermek,[43] müminlere şifa ve rahmet olması[44]...

İnsan Karanlıklar İçindedir

Ayetin işaret ettiği bir diğer hakikat; Kitap, nübüvvet ve Allah'ın izni/yardımı olmadığında insanların karanlıklara mahkûm olduğudur. Evet, tarihin bazı dönemlerinde akıl ve fıtratla tevhidi bulanlar olmuştur. Ancak bunlar büyük insanlık ailesine nispetle bir elin parmağını geçmeyen, istisnai örneklerdir. İnsanlık ne zaman vahiy ve nübüvvetten uzak kalsa karanlıklara gömülmüş, yolunu kaybetmiştir. Ayetin bize bakan yönü şudur: Bizim

34. Karanlıklardan ve aydınlıktan ne murat edildiği hususunda üç görüş vardır:
"Birincisi: Karanlıklar, küfür (inkâr)dır; aydınlık da imandır. Bunu el-Avfî, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir.
İkincisi: Karanlıklar, sapıklıktır; aydınlık da hidayettir. Bunu da Mücahit ile Katade demişlerdir.
Üçüncüsü: Karanlıklar; şek ve şüphedir; nur da, yakîn (kesin iman)dır. Bunu da Maverdî zikretmiştir." (Zâdu'l Mesîr, 3/318, İbrâhîm Suresi, 1. ayetin tefsiri)
35. Kur'ân'ın sıfatları ve indiriliş gayesine dair geniş açıklama için bk. Anlamak ve Yaşamak İçin Kur'ân Okumaya Çağrı. Kitaba ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
36. bk. 2/Bakara, 213
37. bk. 4/Nisâ, 105
38. bk. 19/Meryem, 97
39. bk. 6/En'âm, 19; 25/Furkân, 1
40. bk. 38/Sâd, 29
41. bk. 11/Hûd, 1-2
42. bk. 14/İbrâhîm, 1
43. bk. 16/Nahl, 102
44. bk. 17/İsrâ, 82

aydınlık ve karanlığımız, Kitap ve nübüvvete yakınlık ve uzaklığımızla orantılıdır. Bu iki kaynağa ne kadar yakınsak o kadar aydınlıkta, ne kadar uzaksak o kadar karanlıktayız.

Karanlıklardan Çıkışın Yolu: Kur'ân-Nebi-Allah'ın İzni!

Ayet önemli bir gerçeğe işaret eder: Kişinin karanlıklardan aydınlığa çıkması üç şeyle mümkündür: Kur'ân, Nebi ve Allah'ın izni/yardımı/hidayeti! Yüce Allah açık bir şekilde insanları karanlıklardan çıkaranın Nebi (sav), karanlıktan çıkarırken kullandığı aracın/vasıtanın vahiy olduğunu ve nübüvvetle buluşan insanın bundan faydalanması için Allah'ın iznine ihtiyaç duyulduğunu gösterir. Kur'ân'a göre hidayetin formülü bu üç bileşendir. Bunlardan birini dahi reddeden, bir sonraki ayette anlatılacak kâfirler zümresindendir. Şimdi, Yüce Allah'ın gösterdiği bu üç vesileye, karanlıklardan aydınlığa çıkma yoluna yakından bakalım.

1. **Kur'ân;** hidayetin müfredatı, kulluğun yol haritası, kurtuluşun pusulasıdır. İnsanı itikadi ve amelî karanlıklardan, tevhid ve takvanın aydınlığına çıkarmak için indirilmiştir. Kur'ân'ın farklı ayetlerinde onun nasıl karanlıklardan aydınlığa çıkardığı izah edilmiştir.

– Her şeyden önce Kur'ân, Yüce Allah'ın En-Nur isminin bir tecellisi, haddizatında bir ışıktır. Ona inanan ve onu rehber edinenlerin yoluna asılmış bir kandildir. İnsanı o Rabbani ışığıyla karanlıklardan aydınlığa çıkarır:[45]

"Ey insanlar! Rabbinizden size (hiçbir şüpheye yer bırakmayan) burhan geldi ve size apaçık bir nur indirdik."[46]

"Böylece sana emrimizden bir ruh/Kur'ân vahyettik. Sen Kitab'ın ve imanın ne olduğunu bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hidayet ettiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen, dosdoğru yola iletirsin."[47]

– Sonra Kur'ân mubin bir kitaptır; açık ve açıklayıcıdır. İnsanı karanlığa mahkûm eden tüm belirsizlikleri ve kapalılıkları ortadan kaldırır. İnsanın

45. Kur'ân'ın "nur" sıfatına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 160. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
46. 4/Nisâ, 174
47. 42/Şûrâ, 52

ihtiyaç duyduğu meseleleri izah eder, detaylandırır. İnsanı karanlığa mahkûm eden kapalılığı gidererek onu karanlıklardan aydınlığa çıkarır:[48]

"Elif, Lâm, Râ. Bu, Kitab'ın ve apaçık/açıklayıcı olan Kur'ân'ın ayetleridir."[49]

– Kur'ân, hidayetler barındıran bir kitaptır. O, bir hadi/rehber/mihmandar olup okuyucunun önüne düşer; en çetin -manevi- çölleri aşmasını sağlar. İnsanı ikilemde bırakan dinî meselelerde ona yol gösterir; dahası, yolların en güçlü ve faydalısını gösterir. Böylece onu karanlıklardan aydınlığa çıkarır:[50]

"Bu Kitap; kendisinde hiçbir şüphe olmayan, takva sahiplerine yol gösteren bir Kitap'tır."[51]

"Şüphesiz ki bu Kur'ân, en doğru olana iletir ve salih amel işleyen müminleri, onlara büyük bir ecir olduğu (gerçeğiyle) müjdeler."[52]

– Kur'ân, Furkan'dır ve fasl bir kitaptır. Furkan'dır; hak ile batılın arasını ayırır. Fasl'dır; son sözü söyler. Açık, anlaşılır ve net bir dili vardır. İnsanı karanlıklara mahkûm eden tüm maddi ve manevi sebepleri izale eder, onu karanlıklardan aydınlığa çıkarır:[53]

"Tüm âlemlere bir uyarıcı olması için, kulunun üzerine Furkan'ı (hakla batılı ayıran Kitab'ı) indiren (Allah) ne yüce, ne mübarektir."[54]

"Hiç şüphesiz ki o (Kur'ân), ayırt edici/son sözü söyleyendir. O ciddiyetsiz, şaka olan (bir söz) değildir."[55]

– Kur'ân bir hüküm kitabıdır. İçinde Yüce Allah'ın hükümleri, yasaları, kulluk tüzüğü ve din yönetmeliği vardır. Bu yönüyle insanı zannın, hevanın

48. Kur'ân'ın "mubin" sıfatına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 104. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
49. 15/Hicr, 1
50. Kur'ân'ın "hidayet/rehberlik" sıfatına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 100. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
51. 2/Bakara, 2
52. 17/İsrâ, 9
53. Kur'ân'ın "furkan ve fasl" sıfatına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 116. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
54. 25/Furkân, 1
55. 86/Târık, 13-14

ve çoğunluğun arzularının savurmasından korur; onu farklı istek ve arzuların karanlığından aydınlığa çıkarır:[56]

"Yâ, Sîn. Hüküm ve hikmetler barındıran Kur'ân'a andolsun."[57]

– Kur'ân, insana insanı anlatan bir kitaptır. Âdeta bir kulluk aynasıdır; karşısına geçen okuyucuya nefsini, iyi ve kötü yönlerini gösterir. İnsana

nefsin şerrinden korunmayı ve hamurundaki iyilik potansiyelini kullanmayı öğretir. İnsanı kendi nefsinin karanlığından aydınlığa çıkarır:[58]

"Andolsun ki size, içinde sizi anlatan/sizi şerefe ulaştıracak (öğütler barındıran) bir Kitap indirdik. Akletmez misiniz?"[59]

– Kur'ân, Allah'ın (cc) ipidir. Bir ucu Rabbimizin elinde diğer ucu Kur'ân'ı okuyanın elindedir. O ipe tutunarak yürüyen, Rahman'ın gösterdiği yolda,

O'nun rehberliğinde ve O'nun gösterdiği hedefe yürüyecektir. Bu yolun çıkacağı tek yer aydınlıktır.[60]

Ebu Hayyân (rh) Zeyd ibni Erkam'dan (ra) Allah Resûlü'nün (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Dikkat edin, ben sizin aranızda iki ağır yük bırakıyorum. Bunların biri, Allah'ın Kitabı'dır. O, Allah'ın ipidir. Her kim ona tabi olursa doğru yolda ve kim terk ederse dalalette olur."[61]

Şu bir gerçek: Kur'ân, Allah'tandır; Allah'ın ilmi ve O'nun kelamıdır. Kur'ân'a tabi olan insan kelamın sahibine tabi olmuş, O'nun (cc) rahlesi önünde diz kırmıştır. Her ayeti, bir kandil gibi onun önünü aydınlatacak, karanlıklar-

dan çıkış sağlayacaktır. O, bir bütün olarak insanı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için indirilmiş mübarek bir kitaptır.[62]

---

56. Kur'ân'ın "hakim" sıfatına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 90. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
57. 36/Yâsîn, 1-2
58. Kur'ân'ın "insana insanı anlatma" özelliğine dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 62. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
59. 21/Enbiyâ, 10
60. Kur'ân'ın "Allah'ın ipi olma" özelliğine dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 136. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
61. Müslim, 2408
62. Kur'ân'ın özelliklerine/sıfatlarına dair geniş bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 40. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Kur'ân'ın bizleri karanlıklardan aydınlığa çıkarması için şuna dikkat etmek durumundayız: Kur'ân'ı kendi bütünlüğü içinde, ayetleri birbirine çarpıştırmadan okumalıyız:

"Andolsun ki onlara, ilim üzere detaylandırdığımız, iman eden bir topluluk için hidayet ve rahmet olan bir Kitap getirdik."[63]

"Elif, Lâm, Râ. (Bu,) ayetleri sağlamlaştırılıp (muhkem kılınmış) sonra da (hüküm ve hikmet sahibi) Hakîm ve (her şeyden haberdar) Habîr (olan Allah) tarafından detaylı olarak açıklanmış bir Kitap'tır."[64]

Kur'ân, Yüce Allah'ın ilmidir; O (cc), kendi sözlerini yine bizzat kendisi açıklamış, bir yerde muhkem/öz olarak indirdiği ayeti bir başka yerde ilim ve hikmet üzere detaylandırmıştır. Kur'ân, kendi kendini tefsir eden bir kitap olduğundan onun ayetlerini onun bütünlüğü içinde anlamak gerekir. Her ayet, diğer ayetlerden bağımsız ele alınırsa öz ile açıklama birbirinden koparılmış olur. Bu da Kitab'ı Allah'ın muradına değil, kendi arzularına göre anlama sorununu doğurur. Bu sorunun önüne geçmek için şu iki adımın izlenmesi gerekir:

Konuyla ilgili ayetler bir araya toplanmalı, muhkem olanlar ile detaylandırılan ayetlerin bir arada okunmalıdır.

Çıkan sonuçlar Kur'ân bütünlüğüne göre ve yine Kur'ân'ın gösterdiği -birazdan açıklayacağımız- kaynaklarla birlikte değerlendirilmelidir.

İslam tarihinde ortaya çıkan itikadi ve siyasi fırkaların büyük çoğunluğu; önce birtakım düşünceleri itikad edinmiş, sonra o itikada Kur'ân'dan dayanaklar aramışlardır. Kendi inançlarıyla uyumlu olmayan ayetleri de tevil, daha doğrusu tahrif etmişlerdir. Bugün de sıkça karşılaştığımız bu durum; kimi zaman bu ayetin zahiri Allah'ın adalet sıfatına uymaz diye kimi zaman da bu ayetin zahiri tevhid inancına aykırı diye tevil edilmiştir. Aslında bu yaklaşımda "Allah'a din öğretme" edepsizliği vardır.[65] Neyin adalet, neyin tevhid, neyin tenzih, neyin tahrif olduğuna O (cc) hükmeder. Rabbimiz bize

63. 7/A'râf, 52

64. 11/Hûd, 1

65. "De ki: 'Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysa Allah göklerde ve yerde olan her şeyi bilmektedir. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilir.' " (49/Hucurât, 16)

neyi bildirmişse adalet de tevhid de teslimiyet de bizzat odur. Ayetleri karşı karşıya getirmek yerine bir bütün içinde inanmak, teslim olmak ve anlamak gerekir. "Şu ayetin zahiri şu ilkeye uymuyor." demek yerine "Acaba benim ilkem yanlış olabilir mi?" diye sorgulamak gerekir. Belki de biz tevhidi, adaleti, tenzihi… yanlış anlamış; o ilkelere dâhil olmadığı hâlde bazı şeyleri dâhil etmiş veya o ilkelere dâhil olan bazı şeyleri dâhil etmemişizdir. Kur'ân'ın bir kısmını mutlaklaştırıp kalan kısımlarını o bir kısma göre tevil etmek, Allah'tan indirilenin tümüne iman etmek ilkesiyle bağdaşmaz. Ayrıca bu, ayetleri çarpıştırmak olur ki ümmetleri helaka götüren şey, ayetleri kavgaya tutuşturmaktır:

Amr ibni Şuayb, babası yoluyla dedesinden şöyle nakletmiştir:

"Benim için kızıl develerden daha kıymetli bir mecliste kardeşimle birlikte oturdum. (Ben ve kardeşim baktık ki Resûlullah'ın sahabilerinin büyükleri kapılardan birisinin yanında oturmaktalar.) Onlardan ayrı kalmayı uygun görmedik, onların yakınına oturduk. Baktık ki onlar Kur'ân ayetlerinden birini okudular ve üzerinde tartışmaya başladılar, sesleri de olabildiğince yükseldi.

O ânda Resûlullah kızgın, yüzü kızarmış bir şekilde onlara toprak atarak geldi ve şöyle dedi: 'Ey topluluk, durun! (Ne yapıyorsunuz!) Sizden önceki ümmetleri, peygamberlerine muhalefet etmeleri ve Kitab'ın bir kısmını diğerine çakıştırmaları helâk etti. Kur'ân (ayetleri) birbiriyle çelişmesi için değil, birbirini doğrulaması için indirildi. Ondan öğrendiğinizle amel edin, ondan bilmediğiniz şeyleri de bilenine sorun!' "[66]

2. **Nebi;** Kur'ân'ın mübelliği ve mübeyyinidir.

Peygamberimizin (sav) Kur'ân'a dönük iki temel vazifesi vardır:

· Onu eksiksiz bir şekilde insanlara ulaştırmak, yani tebliğ:

"Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni (insanlara) tebliğ et. Şayet bunu yapmazsan (Allah'ın) risalet (mesajını) tebliğ etmemiş/vazifeni yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz ki Allah, kâfirler topluluğunu hidayet etmez"[67]

66. Ahmed, 6702
67. 5/Mâide, 67

· İndirilen Kur'ân'ı açıklayıp beyan etmek:

"(Peygamberleri) apaçık deliller ve Kitaplarla (yolladık). Sana da bu zikri/Kur'ân'ı indirdik ki, insanlara indirileni onlara açıklayasın. Umulur ki düşünürler."[68]

Allah Resûlü'nün (sav) söz ve davranışlarını yani Sünnetini değerli kılan da budur. O (sav), Allah'ın gözetimi altında yirmi üç yıl boyunca bir yandan inen ayetleri insanlara okumuş, diğer yandan söz ve davranışlarıyla (Sünnet ile) Allah'ın (cc) ayetlerden neyi murat ettiğini belirtmiştir. Her iki vazifesini de en güzel şekilde ve eksiksiz olarak ifa ettiğinden, Allah (cc) onu her konuda insanlığa örnek göstermiştir.[69] [70]

Kur'ân, Nebi'nin (sav) sünnet ve siretinden koparılırsa, Allah'ın (cc) istediği Kur'ân olmaz. Her isteyenin istediğini anladığı, her dileyenin dilediğini kendisine söylettiği bir kitaba dönüşür. Zira insan zalim ve cahildir.[71] Polemikçi/Cedelci bir yapısı vardır.[72] Şeytanın iğva ve saldırılarına açıktır; bu nedenle her Kur'ân okuduğunda şeytandan Allah'a sığınması istenmiştir:

"Kur'ân okuyacağın zaman kovulmuş/taşlanmış şeytandan Allah'a sığın."[73]

İnsanın zaafları, şeytanın iğvasıyla birleştiğinde Kitap; insanların Allah (cc) ve din ile aldandığı kötü amellerin süsleyicisi/meşrulaştırıcısı oluverir. İşte tüm bu tehlikelerden korunmak için insanların Kitap'tan anladığını arz edeceğimiz bir ölçüye ihtiyacımız vardır. O da Resûl'ün (sav) Kur'ân'dan ne anladığı ve onu nasıl pratize ettiğidir.

Kur'ân türedi, köksüz bir kitap değildir. Cebine her meal koyanın veya telefonuna her meal yükleyenin anlayacağı bir kitap da değildir. Kur'ân'ın anlaşılması için yine Kur'ân'ın gösterdiği yan kaynaklar vardır. Bunlar Kur'ân'dan çıkardığımız anlamların sahih olup olmadığını test edeceğimiz kaynaklardır. **Bu kaynaklara olan ihtiyacımız Kur'ân kapalı olduğu için değil, zaafların olmasından ve şeytanın iğvasına açık olmamızdandır.**[74]

68. 16/Nahl, 44
69. bk. 33/Ahzâb, 21
70. bk. Tevhid Meali, s. 271, Nahl Suresi, 44. ayetin açıklaması
71. bk. 33/Ahzâb, 72
72. bk. 18/Kehf, 54
73. 16/Nahl, 98
74. Allah Resûlü'nün (sav) beyan/açıklama görevi ile ilgili detaylı bilgi için bk. Anlamak ve Yaşamak için Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 354. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Kur'ân'ın yirmi üç yıla yayılan bir nüzul süreci ve inen ayetlerin Allah Resûlü'nün hayatıyla izahı söz konusudur. Bu yönüyle Kur'ân ve Nebi (sav), yani Kur'ân ve Sünnet bir bütünün parçaları, birbirini tamamlayan kaynaklardır. Kur'ân kulluğumuzun müfredatı, Nebi de onu bize talim eden öğretmendir. O (sav) Yüce Allah'ın bizim için seçtiği örnek, ilim ve hikmetle donattığı muallimdir. Kur'ân ve Sünnet birbirinden ayrıldığında, din parçalanmış, bölük pörçük edilmiş olur. Kur'ân ve Sünnet birbirinden ayrıldığında, eğitim ile öğretim birbirinden ayrılmış olur. Kur'âni bilgilerle bir şeyler öğreniriz; ancak, Nebevi eğitimden mahrum kalırız. Şer'i kaynaklar bir zincirin halkaları gibi birbirine geçmiştir, birbirine bağlıdır. Hepsi bir bütün olarak Allah'ın ipidir… Halkaları/İlmekleri birbirinden ayırdığımızda elimizde kalan parça Allah'ın (cc) ipi ve tutunulması gereken sapasağlam kulp (urvetu'l vuska) özelliğini yitirmektedir. Ne yazık ki İslam'da yaşanan ilk sapma olan hilafetin saltanata dönüşmesiyle beraber parçalanma başlamıştır. Parçalanmadan nasibini alan kısımlardan biri de şer'i ilimlerdir. Kur'ân ayrı, sünnet ayrı, müminlerin yolu ayrı; yani birbirinden müstakil alanlar olarak ele alınmıştır. İhtisaslaşmak, bir dalda derinleşmeyi sağlasa da bütünün, diğer parçalarıyla olan bağını koparması nedeniyle faydasından çok zarar getirmiştir. Bugün öze dönüş ve ıslah misyonunu üstlenen Müslimlerin bir vazifesi de başta Kur'ân ve Sünnet olmak üzere koparılan bağları birleştirmeleri, naslar arasındaki bağı açığa çıkarmalarıdır.

Bir şey daha: Kur'ân, yine Kur'ân'ın gösterdiği kaynaklarla birlikte okunmalıdır. Aksi hâlde Kur'ân, hakkıyla tilavet edilmiş olmaz. Yüce Allah'ın bizden istediği herhangi bir okuma değil, "hakkıyla okuma"dır:

"Kendilerine verdiğimiz Kitab'ı hakkıyla (içindekilere inanıp, gereğiyle amel ederek) okuyanlar; işte bunlar Kitab'a hakkıyla iman ederler. Kim de ona karşı kâfir olursa, işte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir."[75]

Bugün Kur'ân dün olduğu gibi yeni bir ümmet çıkarmıyorsa bunun nedenlerinden ikisi şudur: İlki, Kur'ân'ın göz ardı edilmesi, gerekli ehemmiyetin gösterilmemesidir. İkincisi de Kur'ân'ı, Kur'ân'ın gösterdiği kaynaklardan bağımsız olarak okumaktır.[76]

75. 2/Bakara, 121
76. Kur'ân'ı kendi bütünlüğü, Allah Resûlü'nün sünneti/sireti ile okuduğumuz gibi; Muhacir

3. **Allah'ın izni;** hidayetin tüm sebepleri bir araya toplansa da O'nun izni olmadan gerçekleşmez. Allah'ın (cc) izni ise O'nun hidayete eriştirmesidir.

Peki, Allah (cc) kimlerin karanlıklardan aydınlığa çıkmasına izin verir? Ayete sormamız gereken soru budur. Vahiy bu soruya şöyle cevap verir:

- Allah'ın rızasına uyanlar

"... Şüphesiz ki size, Allah'tan bir nur ve apaçık/açıklayıcı bir Kitap geldi. Allah onunla (Kitap ve Resûl'le), rızasına uyanları yolun en doğru olanına iletir, onları izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve dosdoğru yola hidayet eder."[77]

Karanlıklardan aydınlığa çıkmasına izin verilen insanlar, Allah'ın rızasına uyan insanlardır. Ayetin ifadesiyle, "O'nun rızasına ittiba" edenlerdir. Âdeta Allah'ın rızası önden yürüyen bir rehber, onlar da onu adım adım izleyen yolculardır. Onların, Allah'ı (cc) razı etmek gibi bir derdi ve gündemi vardır. Bu nedenle rabblerini razı edeceğine inandıkları her şeyin peşine düşer, o işin/amelin takipçisi olurlar. İttiba kavramının rıza-i İlahi kavramıyla yan yana gelmesinin çağrıştırdığı bir diğer anlam; süreklilik, takip ve uyanıklıktır. Onlar sürekli iz süren bir izci gibi Allah'ın rızasının izini sürer, O'nu razı edecek şeylerin peşine düşerler. O'nu razı etmenin mükafatı olarak karanlıklardan aydınlığa çıkmalarına, hidayetle buluşmalarına izin verilir.

- Allah'a dost olanlar

"Allah, iman edenlerin velisidir/dostudur. (Bu dostluğunun bir tecellisi olarak) onları (küfrün, şirkin) karanlıklarından (tevhidin ve imanın) aydınlığına çıkarır. Kâfirlerin velileriyse/dostlarıysa tağuttur. Onları (iman ve tevhidin) aydınlığından (küfrün ve şirkin) karanlıklarına çıkarırlar. Bunlar, ateşin ehlidir ve orada ebedî kalacaklardır."[78]

Yüce Allah dostlarını karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Her insan, gücü nispetinde Allah'ın dostluğunu elde etmeye gayret göstermelidir. Allah (cc) kendisine dost olmak isteyen tüm kullarının dostudur. Uydurulmuş ve

---

ve Ensar'ın ilklerine ihsan üzere tabi olmak, müminlerin yoluna uymak ve dinde fıkıh sahibi insanlarla istişare etmek hususlarını da gözeterek okumak gerekir. Aksi hâlde Kur'ân'ı, Kur'ân'ın gösterdiği kaynaklardan koparmış oluruz. (Kur'ân'ı birlikte okumamız gereken diğer kaynaklar için bk. Anlamak ve Yaşamak İçin Kur'ân Okumaya Çağrı, s. 351-390.İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.)

77. 5/Mâide, 15-16

78. 2/Bakara, 257

tahrif edilmiş din inancında olduğu gibi Allah'ın dostluğu uzak, ulaşılmaz, baronlar meclisinin özel ritüellere dağıttığı mistik bir şey değildir. Her insan imanı, takvası ve salih amelleri oranında Allah'a dosttur ve O (cc), dostlarını her türlü karanlıklardan aydınlığa çıkarır.[79]

Allah'ın izni; davetçiyi terbiye eder!

" 'Rablerinin izniyle' ifadesi ile de bir İslam davetçisinin (Allah'ın Resûlü bile olsa) yapabileceği tek şeyin Hak yolu göstermek olduğu belirtilmek isteniyor. Hiç kimseyi doğru yola zorla yöneltmeye onun gücü yetmez, çünkü bu ancak Allah'ın yardımı ve izni ile olur. İşte bu nedenle sadece Allah'ın izin verdiği ve yardım ettiği kimse hidayete ulaşabilir. Aksi takdirde peygamber gibi kamil bir tebliğci bile olsa hiç kimseyi hidayete ulaştıramaz. Allah'ın bir kimseyi hidayete ulaştırmak için yardım etmesine neden olan İlahi kanuna gelince; Kur'ân'ın çeşitli bölümlerinden Allah'ın sadece kendisi hidayete ulaşmak isteyen, kendisini önyargı, inatçılık ve dikbaşlılıktan kurtarmış olan, şehvetinin kurbanı ve arzularının kölesi olmayan, açık gözlerle görmeye, açık kulaklarla dinlemeye ve apaçık bir zihinle düşünmeye niyetli olan ve her akla yatkın şeyi kabul etmeye hazır olan kimselerin hidayete ulaşmasına yardımcı olduğunu öğreniyoruz."[80]

Evrensel Mesaj

"... (Bu,) **insanları** Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır."[81]

İbrâhîm Suresi'nin okuduğumuz ayeti, önemli bir noktaya işaret eder: Allah Resûlü (sav) **tüm insanlığı** karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gelmiştir. Onun daveti evrenseldir. Surenin 5. ayetinde aynı görev, (karanlıklardan aydınlığa çıkarma görevi) Musa'ya da (as) verilir. Ancak şu farkla; "**Kavmini** karanlıklardan aydınlığa çıkart." denir. Zira Allah Resûlü'nden önce diğer peygamberlerin daveti mahalliydi, kendi kavimlerine yönelikti. Elimizdeki Tevrat ve İnciller de buna işaret etmektedir:[82]

79. Allah'ın (cc) dostluğunu elde etmenin yolları hakkında geniş bilgi için bk. El-Esmau'l Husna, s. 991. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
80. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/535, İbrâhîm Suresi, 1. ayetin tefsiri
81. 14/İbrâhîm, 1
82. bk. Ed-De'vetu İlallahi fî Sûreti İbrâhîm, s. 83 vd.

“Ammonlu ya da Moavlı biri RAB’bin topluluğuna girmeyecek. Onların soyundan gelenler de onuncu kuşağa dek asla RAB’bin topluluğuna girmeyecek.”[83]

“İsa, kadına hiçbir karşılık vermedi. Öğrencileri yaklaşıp, ‘Sal şunu, gitsin!’ diye rica ettiler. ‘Arkamızdan bağırıp duruyor.’

İsa, ‘Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim.’ diye yanıtladı.”[84]

Buna mukabil, Allah Resûlü’nün (sav) tüm insanlığa gönderildiğini görüyoruz:

“De ki: ‘Ey insanlar! Şüphesiz ki ben, Allah’ın tümünüze (yolladığı) Resûl’üyüm …’ ”[85]

Cabir ibni Abdullah’tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“… Peygamberler sadece kendi kavimlerine gönderilirdi. Ben ise tüm insanlara gönderildim.”[86]

Günümüzde Yahudiler kavimci anlayışını hâlâ sürdürmektedir. Kendi soylarından olmayanın Yahudi olamayacağına inanmakta, inandıkları Allah’a, “İsrail’in Rabbi” demektelerdir.[87] [88]

83. Tesniye, Yasanın Tekrarı, 23/3
84. Matta, 15/23-24
85. 7/A’râf, 158
86. Buhari, 335; Müslim, 521
87. bk. İbrâhîm Suresi Tefsiri, Prof. Dr. Yûsuf El-Karadâvî, s. 76
88. Hristiyanlarda ise durum farklılaşmıştır.

Şöyle ki; yukarıda okuduğumuz Matta İncili bölümlerinde mesajın İsrailoğullarına yönelik olduğu açıktır. Buna benzer başka bölümler de vardır:

“İsa, Onikiler’i şu buyrukla halkın arasına gönderdi: ‘Öteki ulusların arasına girmeyin. Samiriyelilerin kentlerine de uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının yitik koyunlarına gidin. Gittiğiniz her yerde Göklerin Egemenliği’nin yaklaştığını duyurun.’ ” (Matta, 10/5-7)

Ancak İsa’nın (as) öldürüldükten sonra tekrar dirildiğini ve talebeleri arasında bir süre yaşadığını iddia eden İncil bölümlerinde bu dil değişmiş, yerine evrensel mesaj dili kullanılmıştır.

“Melek, kadınlara şöyle seslendi: ‘Korkmayın! Çarmıha gerilen İsa’yı aradığınızı biliyorum. O burada yok; söylemiş olduğu gibi dirildi. Gelin, O’nun yattığı yeri görün. Çabuk gidin, öğrencilerine şöyle deyin: ‘İsa ölümden dirildi. Sizden önce Celile’ye gidiyor, kendisini orada göreceksiniz.’ İşte ben size söylemiş bulunuyorum.’ Kadınlar korku ve büyük sevinç içinde hemen mezardan uzaklaştılar; koşarak İsa’nın öğrencilerine haber vermeye gittiler. İsa ansızın karşılarına çıktı, ‘Selam!’ dedi. Yaklaşıp İsa’nın ayaklarına sarılarak O’na tapındılar. O zaman İsa, ‘Korkmayın!’ dedi. ‘Gidip kardeşlerime haber verin, Celile’ye gitsinler, beni orada görecekler.’ ”(Matta, 28/5-10)

Davetin evrenselliği ve sorumluluğumuz

Tüm insanlığa yönelik bu görev, bizlere bir sorumluluk yüklemektedir. Biz, tüm insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkaracak bir davetin mensuplarıyız. Davetimiz bir ırka/coğrafyaya hitap etmemeli, günümüzün en çetin sorunu olan "mesele milliyetçiliğine" dönüşmemelidir. Mesele milliyetçiliği, daveti birkaç meseleye indirgemek ve din/davet o birkaç meseleden ibaretmiş gibi hareket etmektir. Oysa din evrenseldir ve tevhidin mesajı tüm insanlığadır. Yalnızca ulemanın veya iyi bir alt yapıya sahip insanların anlayabileceği şeyler, dinî mesaj olarak tüm insanlığa sunulmamalıdır. İnsan kendi sınırlarını tevhidî bakışın enginliğiyle genişletmeli, tüm insanlığı kuşatan bir dine inandığını bilmelidir. Tersi olur da dinin kuşatıcılığını kendi sınırlarıyla daraltırsa hem kendine hem dinine zulmetmiş olur. Dinin mesajı Kur'ân'dır. Kur'ân -Resûl'ün beyanıyla birlikte- insanlığa gönderilmiş kurtuluş reçetesidir. Vahiy müfredatı bir bütün olarak davete yansırsa, işte o zaman evrensel/kuşatıcı üslup yakalanmış olur. Aksi hâlde insan, kendi takıntı ve zaaflarını dini zanneder. Parçayı bütünün önüne geçirir.

Genellikle bölgesel tartışmalar dinin evrensel boyutunu gölgede bırakabil-

"On bir öğrenci Celile'ye, İsa'nın kendilerine bildirdiği dağa gittiler. İsa'yı gördükleri zaman O'na tapındılar. Ama bazıları kuşku içindeydi. İsa yanlarına gelip kendilerine şunları söyledi: 'Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, **bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin**; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin; size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her ân sizinle birlikteyim.' " (Matta, 28/16-20)

Görüldüğü gibi İsa'nın (as) mesajının evrensel olduğu, ölüp dirilme hikayesine iliştirilmiştir. Bunun nedeni İsa'nın (as) vefatından sonra yaşanan tahrif hareketi olsa gerektir. Bu döneme hükmeden Pavlus ve zihniyeti anlaşılırsa, İsa'nın (as) vefatından sonra nasıl bir değişim yaşandığı da anlaşılacaktır. İncil'in sonunda yer alan mektuplarından birinde Pavlus şöyle demektedir:

"Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudiler'i kazanmak için Yahudiler'e Yahudi gibi davrandım. Kendim Kutsal Yasa'nın denetimi altında olmadığım hâlde, Yasa altında olanları kazanmak için onlara Yasa altındaymışım gibi davrandım. Tanrı'nın Yasası'na sahip olmayan biri değilim, Mesih'in Yasası altındayım. Buna karşın, Yasa'ya sahip olmayanları kazanmak için Yasa'ya sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüzleri kazanmak için onlarla güçsüz oldum. Ne yapıp edip bazılarını kurtarmak için herkesle her şey oldum. Bunların hepsini Müjde'de payım olsun diye, Müjde uğruna yapıyorum." (1. Korintliler, 9/19-23)

"Ben de kendi yararımı değil, kurtulsunlar diye birçoklarının yararını gözeterek herkesi her yönden hoşnut etmeye çalışıyorum." (1. Korintliler, 10/33)

İnsanları kazanmak için her yolu mübah gören, inançsız ve ilkesiz bir insan olan Pavlus, İsa (as) sonrasına yön vermiştir. Bu dönemde yapılan misyonerlik faaliyetleri için İsa (as) adına söz uydurmak da bu zihniyetin ürünü olmalıdır. (Pavlus Hristiyanlığını anlamak için bk. Tevhid Dergisi, S 110, s. 14. Söz konusu içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.)

mekte, bir bölge insanının veya İslam'ın mesajını kabul etmiş insanların iç tartışmaları, davetin önüne geçebilmektedir. İç tartışmalar, inanan ve gönül veren insanlara, yani dar bir alana hitap etmektedir. Bazen bir tek mesele etrafında yılları bulan tartışmalar yaşanabilmekte, karşılıklı reddiyelerle süreç uzadıkça uzamaktadır. Oysa mesaj, milyarlarca insana ulaştırılmayı, 1400 yıl önce olduğu gibi bir kurtuluş reçetesi olarak insanlara sunulmayı beklemektedir. Kur'ân'ın mesajı tüm insanlığa ise Kur'ân'a dayanarak davet yapan davetçinin mesajı da evrensel olmalıdır.

Karanlıklar ve Aydınlık

"... (Bu,) insanları Rablerinin izniyle **karanlıklardan aydınlığa**, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır."[89]

Kur'ân'ın bütününde hak her zaman tekil, batıl ise çoğuldur. Bu ayette de nur tekil (müfred), karanlıklar ise çoğul (cemi) gelmiştir. Kur'ân, başından sonuna bu üslubunda ısrarcıdır. Daha önce En'âm Suresi'nde yazdığımız şu bölümleri hatırlayalım:

Bu üslup, içinde ince bir ima barındırır. Hakkı temsil eden nur, bir tanedir. Zira onun kaynağı bir tanedir. O da âlemlerin Rabbi olan Allah'tır. Batılı temsil eden karanlık; çoktur, farklıdır, çeşit çeşittir. Zira onun kaynağı arzular ve İblis'tir. İblis adedince yolu; arzu ve heva adedince farklı çeşidi vardır.

Kur'ân'ın bu üslubu ısrarla sürdürmesi önemlidir. Bu, o dönemde var olan "**çoğulculuk**" zihniyetini reddetmek içindir. Mekke Şehir Devletinde bir başkasına karışmadığınız ve merkezî yönetime bağlı kaldığınız sürece tam bir düşünce hürriyeti vardır.

Kabilelerin taptığı putlar farklı farklıdır. Mekke'de Hanifler ve Hristiyanlar da dâhil her türlü inanç sahibi insan rahatlıkla yaşayabilmektedir. Dileyen ahirete inanmakta, dileyen inkâr etmekte, dileyen de şüphe içinde yaşamaktadır.

Ölçü bellidir: Merkezî yönetime (kabile temsilcilerinden oluşan demokratik Daru'n Nedve parlamentosuna) bağlılık ve bir başkasının yaşam tarzına müdahale etmemek!

89. 14/İbrâhîm, 1

Allah Resûlü'ne (sav) şiddetle karşı çıkmaları bu "**çoğulculuk**" düzenini bozmasındandır. Çünkü Allah Resûlü'nün getirdiği vahiy, bu anlayışı kökten reddetmiştir. Buna mukabil yepyeni bir düzen önermiştir. Önermekle de yetinmemiş, cemaatleşerek bu yeni düzeni hayata geçirmiştir. Önerilen şudur: Hak bir tanedir, El-Hak olan Allah'tan gelendir. Bunun dışındaki her şey batıldır, pistir, azap sebebidir:

"İşte bu, sizin hak Rabbiniz olan Allah'tır. Haktan ötesi sapıklıktan başka bir şey midir? Nasıl olur da (O'na ibadet etmekten, putlara ibadet etmeye) çevrilirsiniz?"[90]

"İşte bu benim dosdoğru yolumdur. Ona uyun. Onun dışındaki yollara uymayın. Yoksa sizi (Allah'ın dosdoğru olan) yolundan saptırırlar. Korkup sakınasınız diye bunu size emretti."[91]

Müşrikleri rahatsız eden asıl konu, önerilen yeni düzenin teoriden ziyade, günlük hayatta uygulanan bir pratik olmasıdır. Şöyle ki;

Allah Resûlü (sav) ve arkadaşları, tağuti düzeni reddediyor, onlara itaat etmiyor, kendi aralarında hakka boyun eğen bir otorite oluşturuyorlardı.

Allah (cc), Mekkeli yöneticiler için şöyle diyordu:

"Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapanları da hidayet üzere olanları da en iyi bilendir. (Öyleyse) yalanlayanlara itaat etme. Onlar, senin kendileriyle uyum içinde olup (sapkınlıklarına karşı yumuşamanı) istediler. (Buna karşılık) onlar da uyum gösterip (sana karşı yumuşayacaklardı). Çokça yemin eden değersiz kimseye itaat etme. Sürekli ayıplayıp (gıybet yapan) ve (insanların) sözlerini taşıyan, hayra engel olan, haddi aşan, çok günah işleyen, kaba saba/zorba sonra da nesebi belli olmayan, mal ve çocuk sahibi olmuş diye."[92]

Mekke nizamından kopardığı müminlere ise şöyle bir cemaat olmalarını tavsiye ediyordu:

"Onlar ki; büyük günahlardan ve fuhşiyattan kaçınır, kızdıkları zaman da bağışlarlar. Onlar Rablerinin (iman ve salih amel) çağrısına icabet eder, namazı dosdoğru kılarlar. İşleri, aralarında istişare iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler. Onlar ki; başlarına bir haksızlık geldiğinde yardımlaşırlar."[93]

90. 10/Yûnus, 32
91. 6/En'âm, 153
92. 68/Kalem, 7-14
93. 42/Şûrâ, 37-39

Ve davet… Onlar, akidevi ayrılıktan sonra toplumdan yüz çevirmiyor, insanları Allah'a davet ediyor, hesap gününü hatırlatıyorlardı. Böylece Mekke şehir devletini bir arada tutan ikinci yasayı da çiğniyorlardı. "Sen bana karışma, ben de sana!" anlayışını yok sayıyorlardı. İyiliği emrediyor, kötülükten nehyediyorlardı. Mekkeliler bu durumu "bölücülük" olarak algılıyor ve "Muhammed birliğimizi bozdu." diyorlardı.

Bugün için değişen bir şey var mı? Yok! Olamaz da! Sistem aynı sistem, toplum aynı toplum, vahiy aynı vahiy… Karanlıkların yanında saf tutan müşriklerle, nurun yanında saf tutan muvahhidlerin mücadelesini yaşıyoruz. Bu dini kapalı kapılar ardında yaşayacak olsak, kimse bize ilişmeyecek. Ama bu din "kalkanların ve uyaranların" dini… Kapalı kapılar ardında yaşanacak bir din değil. Bu sebeple davetten rahatsız oluyor ve bizleri rahatsız ediyorlar. Etsinler bakalım. Elbette Allah (cc) aramızda hükmedecektir. Biz o güne kadar uyarmaya devam edeceğiz.[94]

Karanlıkların, yani batılın çoğul bir kelimeyle ifade edilmesi, bir gerçeğe daha işaret eder:

Bunca şeytani yolun varlığına rağmen, dosdoğru yolda istikamet bulmak gerçekten zordur. Zoru başarabilmek için Allah'a çokça sığınmak ve kaynak bilinci oluşturmak gerekir. Kaynak bilinci; din hakkında söylenen her şeyin vahye -Kitap ve sünnete- dayandırılmasıdır. Dini, tahriften; dindarı, şeytani yollardan koruyacak şey; kaynak bilincidir. Kaynak bilinci olmayan din, insî ve cinnî şeytanların elinde bir oyuncağa dönüşüverir. Dileyen ona dilediğini ekler, dilediğini çıkarır. Din, hakikatin ölçüsü olmaktan çıkar. Din adına konuşanlar hakikatin ölçüsü oluverir. Geçmiş milletlerde olan, tam da budur. Onlar kaynak bilincini yitirince, dinin yerine din adamlarını ikame etmişlerdir. Din adamlarının söylediklerini vahyin ölçüleriyle denetlememiş; bilakis, dini din adamlarının sözleriyle/fetvalarıyla denetlemişlerdir. Zaman ilerledikçe, birleştirmek için gelen din, bölen ve parçalayan bir illete dönüşmüştür. Çünkü din adamları adedince din anlayışı oluşmuş ve her biri bir diğerini din adına yalanlayan yeni din/mezhep anlayışları ortaya çıkmıştır.[95]

94. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 19-21
95. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 474

Allah'ın Yolu

"… (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, **El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna** çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır. **O Allah ki; göklerde ve yerde olanların tamamı O'na aittir.** (Hak ettikleri) şiddetli azaptan ötürü, yazıklar olsun o kâfirlere!"[96]

Müminleri karanlıklardan aydınlığa çıkaran Allah (cc), bu yolu kendisine nispet etmiştir: Yerde ve gökte bulunan her şeyin sahibi, El-Azîz ve El-Hamîd olan Allah'ın (cc) yolu. Ayetleri tedebbür ettiğimizde bir soruyla karşılaşıyoruz: Neden Allah'a nispet edilen yol, Yüce Allah'ın bu üç sıfatıyla birlikte zikredildi? Neden Alîm, Kadîr ve Din Günü'nün sahibinin yolu değil de Azîz, Hamîd ve gökler ile yerin sahibinin yolu?.. Şahsi tedebbür neticesinde benim bu soruya cevabım -Allah en doğrusunu bilir- şudur:

İnsan bir yola gireceği zaman o yolda bazı özellikler arar. Genelde insan övülen/takdir edilen, insanı yücelten/izzetli kılan ve güçlü/nüfuz sahibi insanların yoluna uymak ister. Hakka mukabil batılın bu denli taraftar bulmasının bir nedeni de bu değil midir? İnsanlar çoğunluğun övdüğü, mensup olanların değerli kabul edildiği iktidar sahiplerinin tarafını tercih etmiyor mu? Sanki bu ayette Allah (cc) insanlığın kendisiyle yaşıt bu yarasını tedavi ediyor. Allah, El-Hamîd olandır; mutlak hamd/övgü sahibidir. O, El-Azîz'dir; izzetin tümü O'na aittir. Şüphesiz ki O, göklerin ve yerin tamamının maliki, mutlak iktidar ve nüfuz sahibidir. O'nun yolu da övülmüş, izzetli ve güçlü bir yoldur. Zira yolu değerli kılan; yolun sahibi ve varılacak menzildir. Yolun sahibi Allah'tır, varılacak menzil ise O'nun (cc) rızasıdır.

96. 14/İbrâhîm, 1-2

Bu ayetin bizlere yüklediği bir sorumluluk vardır: Mensup olduğumuz yolun mezkûr özelliklerini hissetmek ve hissettirmek! Hissettirmek, süslü ve afili cümlelerle gerçekleşecek bir iş değildir. Hissettirebilmek için önce hissetmek gereklidir. İnsanın başkalarına hissettirdiği, kendi hislerinden başkası mıdır? Kelimeleri canlı, sıcak ve etkili kılan şey, o kelimelere dair kalpte var olan duygulardır. Muhatabın kulak bariyerini aşıp kalbe ulaşan da hislerdir. Aksi hâlde sesler kulak bariyerine çarpıp atmosfere dağılacaktır. Bugün insanlık; bir bunalımın, anlamsızlığın, boşluğun içinde bocalamaktadır. Yaşadığı bunalımla orantılı bir arayış içinde olduğu da bir gerçektir. Batıl ehli; algı oyunları, tuzaklar ve hilelerle kendi yollarını allayıp pullamakta; övülesi, izzetli ve güçlü bir yolları olduğunu vehmettirmektedir. Bize düşen; samimi, sade ve açık bir üslupla Allah'ın dinini anlatmak ve ondan hissettiğimiz güzellikleri insanlığa hissettirmektir. Bizler; El-Hamîd, El-Azîz ve her şeyin mutlak sahibi olan Allah'ın (cc) yolunda yürüyoruz. Yola ve yolun sahibine yakışır bir duruşumuz olmalı.

2-3

...وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍۙ (٢) اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى
الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۜ اُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (٣)

(2) "... (Hak ettikleri) şiddetli azaptan ötürü, yazıklar olsun o kâfirlere!"

(3) "Onlar ki; dünya hayatını ahirete tercih eder, Allah'ın yolundan alıkoyar ve onun çarpık olmasını isterler. Bunlar (hakka geri dönmeleri çok zor olan) uzak bir sapıklık içerisindelerdir."

Bir önceki bölümün ayetlerinde Yüce Allah müminleri anlattı. Onların karanlıklardan aydınlığa çıkışını ve bu çıkışın üç sebebini zikretti. Bunlar Kitap, Nebi ve Allah'ın izniydi. Daha sonra kâfirleri ve onları karanlıklara mahkûm eden üç nedeni anlatmaya başladı. Okuyalım:

Yazıklar Olsun Kâfirlere

"Veyl olsun o kâfirlere!" buyruluyor. Mealde "yazıklar olsun" diye karşıladığımız "veyl" kelimesi, Arapların günlük hayatta kullandığı pişmanlık, keder ve kınama kelimelerindendir. Dilciler bu kelimenin, bir şeyin çirkinliğini belli etmek veya çekilen derdi/tasayı/kederi ifade etmek için kullanıldığını söylemişlerdir.[1] Okuduğumuz ayette olduğu gibi Allah (cc) bu ifadeyi bazen kâfirler için kullanır, bazen de insanlar kendileri için kullanır:

1. bk. El-Mufredât, s. 888, v-y-l maddesi

"(Bunun üzerine) Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstersin diye yeri eşeleyen bir karga yolladı. Dedi ki: '**Yazıklar olsun** bana! Şu karga gibi olup kardeşimin cesedini gömmekten aciz mi kaldım?' Ve pişman olanlardan oldu."[2]

"Musa onlara demişti ki: '**Yazıklar olsun** size! Allah'a yalan uydurarak iftira etmeyin. (Yoksa) bir azapla kökünüzü kurutur. Muhakkak ki iftira eden kaybetmiştir.' "[3]

"Şayet Rabbinin azabından onlara az bir şey dokunsa, hiç kuşkusuz: '**Eyvahlar olsun** bize, gerçekten zalimlermişiz.' diyerek (yaygara koparırlar)."[4] [5]

Kâfirleri Karanlıklara Mahkûm Eden Üç Sebep!

Kâfirleri karanlıklara mahkûm eden birçok neden vardır. Üçüncü ayette Allah (cc) üç sebep zikreder. Hakkında konuşacağımız üç sebep, kâfirlerin hem özellikleri hem de hidayetten alıkonulma nedenleridir.[6]

Dünya Hayatını Ahirete Tercih Etmek

Kâfirlerin dünyayla ilişkisi hubb/sevgi kökünden türeyen "istihbab" kelimesiyle ifade edilmiştir. İstihbab, sevgiden daha ötesidir, bir şeyi sevmek ve onu seviyor olmaktan mutluluk duymaktır. Bazen insan bir şeyi ister, ama bu istekten dolayı utanır, kendini kınar. Bir insanın günah ve ayıp şeylere dair duyduğu istek gibi… Bazen de bir şeyi ister ve bu istekten dolayı mut-

2. 5/Mâide, 31
3. 20/Tâhâ, 61
4. 21/Enbiyâ, 46
5. Veyl kelimesiyle ilgili şöyle bir rivayet varid olmuştur:
Ebu Said El-Hudrî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:
"Veyl, cehennemde kâfirlerin içine düştüğü ve dibine ulaşması kırk yıl süren bir vadidir." (Tirmizi, 3164; Ahmed, 11712)
Rivayet iki nedenle zayıf kabul edilmiştir.
İlki, isnatta yer alan İbni Lehîa'nın hafızasının zayıf olması ve bu rivayette teferrüd etmesidir. (Bu gerçek bir illet değildir. Zira İbni Lehîa bu rivayette teferrüd etmemiştir, rivayetin mutabii vardır.)
İkincisi, isnatta yer alan Derrâc ve Ebu Heysem'dir. Kimi ulema Derrâc'ın, Ebu Heysem'den olan rivayetlerini sahih kabul etmiş (Hâkim gibi), kimisi zayıf kabul etmiştir (Ahmed ibni Hanbel gibi). Bu mesele gaybi bir konu olduğu için en doğru tavır; sahih ve sarih bir nas olmadıkça Allah (cc) en doğrusunu bilir, demektir. (Derrâc'ın, Ebu Heysem'den rivayetlerinin sıhhati hakkında tartışmalar için bk. Tehzîbu't Tehzîb, 2/373, 2156 No.lu ravi)
6. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 90. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

lu olur, kıvanç duyar. Bir insanın taatlere ve güzel hasletlere dair duyduğu istek gibi… [7]

İşte kâfirlerin dünya sevgisi; onu her şeyin önüne geçiren, yaşamın merkezine oturtan, ana gaye kılan bir sevgidir. Bu nedenle onların sevgisi "dünyayı ahirete tercih etmek" olarak isimlendirilmiştir.

Dünyaya bağlanmanın insanı karanlıklara mahkûm etme nedenini ise şöyle açıklayabiliriz: Merkeze dünyayı alan insan, dünyaya kalpten bağlanır. Yüzünü dünyaya çevirdiği için dünya hayatının karşısında yer alan her şey, sırtının gerisinde kalır. Artık onun tüm eylemlerini belirleyen, dünya hayatı ve onun zevkleridir. Onun için sever, onun için buğzeder, onun için yaşar, onun için mutlu olur, onun için öfkelenir… Kalbin bir şeye bu denli bağlılığı, ona kul olması ve onu ilah edinmesi anlamına gelir.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Dinarın kulu helak olsun, dirhemin kulu helak olsun, kadifenin kulu helak olsun. Helak olsun ve burnu sürtsün. Ona bir diken batsın da onu çıkaran bulunmasın. Kendisine ondan verilince razı olur, verilmediğinde kızar." [8]

İslam, dünya ve ahiret hayatı arasında denge kurulmasını ister. Zira istikrarlı bir kulluğun yolu, iki dünya arasında kurulan dengeyle mümkündür:

"De ki: 'Allah'ın kulları için çıkardığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kılmıştır?' (Ve yine) de ki: 'O, dünya hayatında iman edenler içindir. Ahirette ise sadece iman edenleredir.' Böylece bilen bir topluluk için ayetleri detaylı bir şekilde açıklarız." [9]

" 'Allah'ın sana verdikleriyle ahiret yurdunu kazanmaya çalış, dünyadaki nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsanda bulunduğu gibi sen de iyilik yap. Yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez.' (demişti.)" [10]

Bu dengeyi kurmanın ve korumanın yolu, şeriata ittiba etmektir. Yüce

7. bk. Tefsîru'r Râzî, 13/491, İbrâhîm Suresi, 3. ayetin tefsiri
8. Buhari, 2886
9. 7/A'râf, 32
10. 28/Kasas, 77

Allah'ın mübah kıldıklarından yararlanmak, yasakladıklarından kaçınmaktır. İki dünya arasında denge kurmak, insanın kendi aklıyla başaracağı bir şey değildir. İnsan kendi günlük hayatında; duygu ve düşüncelerinde, söz ve eylemlerinde dahi denge kurmaktan acizken dünya ile ahiret arasında nasıl denge kuracaktır? Bu iş insana bırakılırsa ya dünyaperestlik ya da mistisizm sorunu ortaya çıkacaktır; ki, bu ikisi de birbirini besleyen iki uçtur.[11]

İnsanları Allah'ın Yolundan Alıkoymak

Kâfirler türlü yollarla insanları Allah'ın yolundan alıkoyarlar. Bazen tehditler savurur, bazen tuzaklar kurar, bazen teklifler sunar, bazen iftira atar, bazen baskı yapıp işkence ederler… Kur'ân onların İslam'dan alıkoyma çabalarına tarihten örnekler verir, müminleri bilinçlendirir… Kur'ân'ı okuyan mümin, onların çeşitli yöntemlerini görür:

"Elbette, onların söylediklerinin seni üzdüğünü biliyoruz. (Doğrusu) onlar, seni yalanlamıyorlar. Lakin zalimler, Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar. Andolsun ki, senden önce de resûller yalanlandı. Yalanlanmaya sabrettiler. Yardımımız onlara gelene dek eziyet gördüler. Allah'ın kelimelerini (yardım sözünü) değiştirecek yoktur. Andolsun ki, peygamberlerin haberlerinden bir bölümü sana gelmiştir."[12]

"Kâfirler, resûllerine, 'Şüphesiz ki ya dinimize dönersiniz ya da sizi yurdumuzdan çıkarır atarız.' demişlerdi. Rableri onlara şöyle vahyetti: 'Kesinlikle o zalimleri helak edeceğiz. Onlardan sonra (onların yerine) yeryüzüne sizleri yerleştireceğiz.' Bu (müjde), benim (konum, azamet, heybet) makamımdan ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."[13]

"Onlara içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşırdılar ve kâfirler dediler ki: 'Şüphesiz ki bu, bir büyücüdür, bir yalancıdır. İlahları tek bir ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok ilginç/şaşılacak bir şeydir.' İleri gelenler harekete geçti ve: 'Yürüyün, ilahlarınıza sahip çıkın (onlara bağlılıkta direnç gösterin). Şüphesiz ki bu, (sizden) istenen bir şeydir.' (dediler.) 'Biz bunu başka bir dinde işitmedik. O (tevhid) yalnızca bir uydurmadır.' "[14]

---

11. İslam'ın iki dünya arasında kurduğu denge anlayışı için bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 782. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
12. 6/En'âm, 33-34
13. 14/İbrâhîm,13-14
14. 38/Sâd, 4-7

"Kâfirler dediler ki: 'Kur'ân'ı dinlemeyin ve o okunurken (anlaşılmasın diye) sesler çıkarın. Umulur ki siz galip gelirsiniz.' "[15]

Kulluk Kaidesi!

Kâfirlerin özelliğini anlatan bu ayet, aynı zamanda bir kulluk kaidesini öğretir. İnsan; Rabbine ve O'nun kullarına nasıl muamele ediyorsa Allah da (cc) ona, amelinin cinsiyle muamele eder: Alıkoyan, alıkonulur! İnsanları hidayetten uzaklaştıranlar, İlahi bir ceza olarak hidayetten uzaklaştırılırlar. İnsanlar ile İslam/tevhid arasına kurdukları her set, kendileri ile hidayet arasındaki bir sedde dönüşür:

"Onlar hem (insanları) Kur'ân'dan alıkoyar, hem de (kendileri) ondan uzaklaşırlar. Yalnızca kendilerini helak ederler. Farkında da değillerdir."[16] [17]

15. 41/Fussilet, 26
16. 6/En'âm, 26
17. Bu kaideyi olumlu ve olumsuz örnekleriyle genişletebiliriz. Allah'ın dinine yardım eden, yardım bulur; yardımsız bırakan da yardımsız bırakılır:
"Ey iman edenler! Siz Allah'a yardım ederseniz, (Allah da) size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar." (47/Muhammed, 7)
Allah'a yönelene Allah da yönelir, yüz çevirenden Allah da yüz çevirir:
Ebu Vâkid El-Leysî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:
"Allah Resûlü (sav) insanlarla birlikte mescidde otururken üç kişi geldi. İkisi Allah Resûlü'nün (sav) bulunduğu yöne yöneldi, biri başka tarafa gitti. Bu iki kişi Allah Resûlü'nün (sav) huzurunda beklediler. Birisi halkada bir boşluk görerek oraya oturdu, diğeri oturanların arkasına oturdu; üçüncüsü ise arkasını dönerek gitti.
Allah Resûlü (sav) sözünü tamamlayınca şöyle dedi: '**Size şu üç kişinin durumunu bildireyim mi? Birisi Allah'a sığındı, Allah da onu kendi korumasına aldı. Diğeri hayâ etti, Allah da ondan, (ona azap etmekten) hayâ etti. Üçüncüsü yüz çevirdi, Allah da ondan yüz çevirdi.**' " (Buhari, 66; Müslim, 2176)
Varlığa merhamet eden merhamet bulur, merhametsiz davranan rahmetten mahrum olur:
Cerîr ibni Abdullah'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:
"Allah, insanlara merhamet etmeyene merhamet etmez." (Buhari, 7376; Müslim, 2319)
Bu kaideyi fıkheden insan Allah'tan nasıl muamele görmek istiyorsa O'na (cc) ve kullarına öyle muamelede bulunur. Bu bilinç; insanı mızmızlanmaktan, vaveylacılıktan, sürekli şikâyetlenme ahlakından kurtarır. Ki bu ahlak, şikâyet konusu durumu değiştirmediği gibi insanın tabiatında var olan bir bataklığı/karanlığı besler:
"Şüphesiz ki insan, helu' (sabırsız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır. Ona bir şer dokundu mu (sabredip ecrini Allah'tan beklemez), vaveylayı koparır. Ona bir hayır dokundu mu cimrilik edip (başkalarıyla paylaşmaz)." (70/Meâric, 19-21)
Bu bilinç, insanı başkalarını suçlamaktan, bahaneler üretmekten, nefsini temize çıkarma günahından kurtarır. Bunların hiçbiri, şikâyet konusu durumu değiştirmediği gibi insanın tabiatında var olan bataklığı/karanlığı besler, onun günahlarını arttırır.
Şikâyet etmek ve suçlamak yerine, sorunun tespit edilmesi ve insanın amellerini yoklaması gerekir. İnsan, Rabbinden ve insanlardan ne umuyorsa Allah'a ve insanlara onunla muamele

Dinin Eğri/Çarpık Olmasını İstemek

Kâfirleri karanlığa mahkûm eden bir diğer neden, Allah'ın yolunun eğri/çarpık olmasını istemeleridir. Bu sıfat, Kur'ân'a konu olan tüm kâfirlerin, putperestlerin ve Ehl-i Kitab'ın ortak özelliğidir:

"De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! Allah yaptıklarınıza şahitken, niçin Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz?' De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! (Kur'ân'ın Allah tarafından indirildiğine) şahitlerken, niçin onu eğri göstermeye yeltenerek iman edenleri Allah'ın yolundan alıkoymaya çalışıyorsunuz? Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir.' "[18]

"Allah'a yalan uydurarak iftira edenden daha zalim kim olabilir? Bunlar Rablerine arz olunurlar. Şahitler: 'Bunlar Allah'a karşı yalan söyleyenlerdendir.' derler. 'Dikkat edin! Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir.' (derler.) Onlar ki; Allah'ın yolundan alıkoyar ve onun çarpık olmasını dilerler. Onlar, ahireti inkâr edenlerin ta kendileridir."[19]

Ayet-i kerime dil kurallarına göre iki ayrı anlama gelebilir:

• Yamuk/Çarpık bir hâlde Allah'ın yoluna karşı haddi aşarlar. Buna göre "yebğune" fiili, kök anlamlarından olan "haddi aşmak, bağy ahlakına sahip olmak" anlamındadır. Eğrilik/Çarpıklık anlamındaki "ivecen" hâldir, kâfirlerin haddi aşarkenki hâlini/durumunu niteler. Buna göre onlar yamuk/çarpık bir karaktere sahiptir ve bu hâlde Allah'ın yoluna karşı haddi aşmaktadır.[20]

• Allah'ın yolunun çarpık/eğri olmasını isterler. Buna göre "yebğune" fiili, istemek/arzulamak kök anlamına sahiptir. Eğrilik/Çarpıklık anlamındaki "ivecen" de onun mef'ulüdür.[21]

---

etmelidir. Bu daha gerçekçi, daha etkili ve daha az emek isteyen bir yoldur. Zira insanın kendini ıslah etmesi kolay, dış dünyayı düzeltmesi zordur. Ayrıca şikâyet konusu durumun, kendisinden mi, yoksa muhataptan mı kaynaklandığını; bir ceza mı, yoksa imtihan mı olduğunu anlamanın yolu da kendini ıslah etmektir. Hâlini ıslah ettiği hâlde Rabbinden umduğunu elde edemeyen, bunun bir imtihan olduğunu bilir, sabreder. Hâlini ıslah ettiği hâlde kullardan umduğunu bulamayan, bunun karşı tarafın sorunu olduğunu anlar. Ona göre ya sabreder ya da ilişkisini koparır.

18. 3/Âl-i İmran, 98-99
19. 11/Hûd, 18-19
20. bk. El-Bahru'l Muhît, 3/279-281, Âl-i İmrân Suresi, 99. ayetin tefsiri
21. İvecen kelimesinin meful olması için ya anlamda ya da lafızda takdire gidilmesi gerekmektedir.

Bu ifade üzerinde biraz durmalıyız. Zira Allah (cc) onların bu özelliğini ilginç bir ifade üslubuyla arz etmiş, Arap dilini bilen her insanın durup düşüneceği farklı bir üslup kullanmıştır. Allah en doğrusunu bilir; yukarıda zikrettiğimiz her iki anlam da sahihtir, vahyin bütünlüğüne uygundur. İslam düşmanları hem Allah yoluna karşı azgınca bir tavır içindedir hem de onun eğri/çarpık olmasını, insanlar tarafından sorunlu/problemli bir yol olarak tanınmasını istemektedir. Din için istedikleri çarpıklık ise "ivec" kelimesiyle ifade edilmiştir. Aynı kökten ve aynı anlam örgüsüne sahip olmalarına rağmen "evec ve ivec" kelimelerinin okunuşları arasında fark vardır. "Evec" daha çok maddi/somut/zahirî şeylerdeki yamukluk içindir. Örneğin, duvarın yamukluğu evectir. "İvec" ise daha çok manevi/soyut/kavramsal çarpıklıklar içindir.[22] Yani onların Allah yoluna karşı bu tutumu; kavramları çarpıtmak, dinî değerlerin içini boşaltmak, dine dair algılarla oynamak şeklindedir...

Müfessirlerimiz bu ayeti tefsir ederken bazı görüşlere yer vermişlerdir.[23]

"Ayetteki 'يبغون' fiili bir nesne gerektiren fiildir, şu hâlde 'عوجا' kelimesinin getirilmesi nasıl açıklanır, diye sorulacak olursa, bu soruya şöyle cevap verilebilir:
Bunun birkaç nedeni vardır:

• 'عوجا' kelimesi hâl olarak mansuptur. Yani onlar o yolu düz değil eğri olarak talep ediyorlar, anlamındadır.

• Lam harfi takdir edilerek 'عوجا' kelimesinin mefulun bih olmasıdır. Yani onlar o yol için yakıştıracakları bir eğrilik arayışı içerisindelerdir. Her iki açıklamadan daha güzeli ya 'يبغون' fiilinin 'يعوجون' manasını içermesi ve böylece 'عوجا' kelimesinin mastar olarak mansup olduğu açıklamasıdır ki, 'بغى' fiili de talep etmek ve istemek manasına delalet etmektedir. Ya da 'يبغون' fiilinin 'يسومون ويلولون' manasını içermesidir. Her hâlükârda Allah'ın yolu, Allah'ın hidayeti ve Kitabı'dır; halkı doğru ve isabetli yola hidayet eder. Her kim buna muhalif olan bir şeyin var olduğunu zannetse, şüphesiz o kimse doğru yoldan sapmıştır ve alıkoymuştur. Doğru ve makul olanı idrak edebilen herkes, doğru yoldan sapan, hidayetten yüz çeviren, Allah'ın ayetlerinden uzaklaşan, batıl ve yalan hükümlerin peşinde olan, dalaletinde körleşen, şüphelerinde mütereddit ve sağlam akla muhalif kimselerin sözlerinde eğrilik olduğunu anlar." (Bedâiu't Tefsîr, 2/348, Hûd Suresi, 19. ayetin tefsiri)

22. bk. Zâdu'l Mesîr, 1/417, Âl-i İmrân Suresi, 99. ayetin tefsiri

23. Örneğin;

ῇ Dinin kendi hevalarına hizmet etmesini, onların çirkin amellerini meşrulaştırmasını ister; böylece onu çarpık hâle getirmek isterler. (bk. Tefsîru'l Kurtubî, 9/512-514; Tefhîmu'l Kur'ân, 2/535, İbrâhim Suresi, 3. ayetin tefsirleri)

ῇ Ona dair şüpheler ortaya atar, insanların kafasını karıştırırlar. (bk. Tefsîru'r Râzî, 13/492, İbrâhîm Suresi, 3. ayetin tefsiri)

ῇ Musa'nın (as) şeriatı nesh olmadı, diyerek veya Allah Resûlü'nün Tevrat'taki sıfatlarını gizleyerek

Ancak biz bu soruyu Kur'ân'a sormak ve cevabı direkt Kur'ân'dan almak istiyoruz. Ehl-i Kitap ve müşrikler, Allah yolunu çarpıtmak için ne yapıyorlardı? Ayetler bu soruya şöyle cevap verir:

– İnananların hatasını büyütmek

"Sana haram aylarda savaşmayı soruyorlar. De ki: 'O ayda savaşmak büyük bir günahtır. (Ancak) Allah yolundan insanları alıkoymak, O'nu (Allah'ı) inkâr, Mescid-i Haram'ın (hürmetini tanımama) ve o beldenin halkını oradan sürmek, Allah katında (haram ayda savaşmaktan) daha büyük bir günahtır. Fitne/şirk, öldürmekten daha beterdir.' Şayet güç yetirirlerse, sizi dininizden döndürünceye dek sizinle savaşırlar. Sizden her kim dininden döner ve kâfir olarak can verirse, onların amelleri dünyada da ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar, ateşin ehlidir ve orada ebedî kalacaklardır."[24]

Ayetin nüzul sebebine dair şu söylenmiştir:

Allah Resûlü'nün (sav) görevlendirdiği bir grup sahabi, sefer sırasında müşriklerle karşılaştı. Sahabiler, haram ayların başlayıp başlamadığında tereddüt yaşadılar. Bu müşriklerle aralarında bir çarpışma yaşandı ve bu esnada İbnu'l Hadremi'yi öldürdüler. Müşrikler, bu durumu propagandaya çevirip, "Muhammed haram ayların hürmetini çiğniyor ve insanları öldürüyor." dediler.[25] Allah Resûlü (sav) ve sahabesi bu hata nedeniyle üzüldü. Allah (cc) olay hakkında ayet indirerek şu mesajı verdi: Müminler hata yapmış olabilirler. Ancak şirk koşmaları, insanları Allah'ın yolundan alıkoymaları ve müminleri yurtlarından çıkarmaları sebebiyle müşriklerin hatası çok daha büyüktür. Ve asıl eleştirilmesi gerekenler müşriklerdir.[26]

Yüce Allah olay üzerine Bakara Suresi'nin 217. ayetini indirdi ve müminlere şu mesajı verdi: Müminler hata yapabilir. Böyle bir durumda hatayı kabullenecek, "Bu, hatadır." diyeceksiniz. Fakat sonra bu hatanın asıl sebeplerine,

---

veya hakka dair bilgiyi gizleyerek kafa karıştırırlar. (bk. Tefsîru'z Zemahşerî, 1/392, Âl-i İmran Suresi, 99. ayetin tefsiri)

ῃ Allah yolundan kasıt, o yolun ehlidir. Yani siz o yolun ehlinin sapkınlığını istersiniz. (bk. Tefsîr-i Kebîr/ Tefsîru Mukâtil ibni Suleymân, 1/285, Âl-i İmrân Suresi, 99. ayeti tefsiri)

24. 2/Bakara, 217
25. Tefsîru't Taberî, 4/308, Bakara Suresi, 217. ayetin tefsiri
26. bk. Tevhid Meali, s. 33, Bakara Suresi, 217. ayetin açıklaması

hatayı var eden etkenlere yöneleceksiniz. Müşrikler Allah'a şirk koşmasa, sizi yurdunuzdan çıkarmasa, sizi katletmese… bir savaş yaşanmayacak, hâliyle bu yanlış da vuku bulmayacaktı. Öyleyse asıl hata, hatayı var eden sebeplerdir ve bu sebepleri bulup eleştirmek gerekir. Vahyin kazandırdığı bilinç iyi özümsenirse günümüzde birçok propaganda boşa çıkarılabilir.

– İnanmış gibi görünüp hemen ardından dinden dönmek

"Ehl-i Kitap'tan bir grup: 'Günün başında iman edenlere indirilene inanın. Günün sonunda da inkâr edin. Umulur ki onlar da (dinlerinden) dönerler.' dedi."[27]

Onlar gün içinde -veya hayatın bir kısmında- iman ettiklerini söyler, sonra dinden dönerler. Böylece insanların, "Bu yolda bir hata/eğrilik/sapkınlık olmasaydı bu insanlar dinden dönmezdi." diye düşünmesini isterler. Dahası bir grup dine girip sonra dinden dönerek, bir grup da bunun propagandasını yaparak İslam dini hakkında olumsuz algı oluştururlar. Okuduğumuz ayet bize, her ihtida öyküsünün masum olmadığını, dinden her dönüşün de "yapılamadığı" gibi basit bir nedene dayanmadığını gösterir.

– Irkçılık, anarşi, kaos çıkararak İslam'a mensup toplumları çarpık/eğri göstermek

"De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! Allah yaptıklarınıza şahitken, niçin Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz?' De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! (Kur'ân'ın Allah tarafından indirildiğine) şahitlerken, niçin onu eğri göstermeye yeltenerek iman edenleri Allah'ın yolundan alıkoymaya çalışıyorsunuz? Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir.' Ey iman edenler! Şayet kendilerine Kitap verilenlerden bir gruba itaat edecek olursanız, imanınızdan sonra sizi küfre döndürürler."[28]

Ayetlerin nüzul sebebine dair şu olay anlatılır:

"Cahiliye Dönemi'nde yetişmiş büyük bir kâfir olup Müslimlere karşı kin besleyen ve onları kıskanan yaşlı biri olan Şe's ibni Kays, Allah Resûlü'nün ashabından olan Evs ve Hazrec Kabilelerinden bir grubun yanından geçti. Onlar bir mecliste toplanmış bir şeyler hakkında konuşuyorlardı. Onların bu şekilde toplanmış olmalarını görmesi onu çok öfkelendirmişti. Onlar

27. 3/Âl-i İmran, 72
28. 3/Âl-i İmran, 98-100

Cahiliye Dönemi'nde birbirlerine düşmanken İslam'da bu şekilde aralarında barış olup bir araya gelmelerine tahammül edemedi. Şe's ibni Kays kendi kendine, 'Kayleoğullarının ileri gelenleri bu şehirlerde toplanmış bulunmaktadır. Vallahi, bunların ileri gelenleri bir arada oldukları müddetçe bizim burada onlarla beraber kalmamız mümkün değildir!' dedi. Sonra beraberlerinde olan Yahudi bir gence, 'Git, aralarında otur. Onlara Buâs savaşını ve daha önce yapılan savaşları hatırlat. Sonra da savaşta birbirlerine okumuş oldukları şiirlerden oku.' dedi. Buâs, Evs ve Hazrec Kabilelerinin birbirleriyle yaptığı savaştı. O zaman Evs kabilesi, Hazrec kabilesine karşı zafer kazanmıştı. Genç Yahudi söylenenleri yapınca Müslimler birbirleriyle konuşup tartışmaya ve övünmeye başladılar. Hatta iki kabileden iki kişi karşı karşıya diz üstü çöküp ağız kavgası yapmaya başladı. Bunlardan biri Evs Kabilesi'nden, Hârisoğullarından Evs ibni Kayzî, diğeri de Hazrec kabilesinden Selimeoğullarından Cebbâr ibni Sahr'dı.

Bunlar ağız kavgası yaparken biri diğerine, 'Vallahi! İstersen o savaşı yeniden başlatırız.' dedi. Bunun üzerine iki fırka da hiddetlenerek, 'Tamam savaşırız.' dediler. Sonra, 'Silah başına, silah başına! (Toplanma) yeriniz Zâhira'dır.' demeye başladılar. Zâhira, siyah (volkanik) taşlık bir yerdi. Oraya gittiklerinde cahiliye zamanında olduğu gibi Evs Kabilesi bir tarafa, Hazrec Kabilesi karşı tarafa dizildiler. Bu durum Allah Resûlü'ne (sav) bildirilince ashabından Muhacirlerle beraber onların yanına geldi ve 'Ey Müslimler topluluğu! Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Henüz ben sizin aranızda iken cahiliye davalarıyla mı uğraşacaksınız? Allah sizi İslâm'a hidayet ettikten ve onunla şereflendirdikten sonra; onunla cahiliye âdetlerinden ve küfürden kurtardıktan, onunla kalplerinizi birleştirdikten sonra kâfir olduğunuz zamana mı döneceksiniz?' dedi. Bunun üzerine topluluklar bunun şeytanın vesvesesi ve düşmanın bir oyunu olduğunu anladılar. Ellerinden silahları bırakarak ağlamaya ve birbirlerinin boynuna sarılmaya başladılar. Sonra Allah Resûlü (sav) ile beraber işitmiş ve itaat etmiş bir şekilde (evlerine) gittiler.

Yüce Allah, Allah'ın düşmanı Şe's'in oyununu bozmuştu. Yüce Allah Şe's ibni Kays ve yaptıkları hakkında, 'De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! Allah yaptıklarınıza şahitken, niçin Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz?' De ki: 'Ey Ehl-i Kitap!

(Kur'ân'ın Allah tarafından indirildiğine) şahitlerken, niçin onu eğri göstermeye yeltenerek iman edenleri Allah'ın yolundan alıkoymaya çalışıyorsunuz? Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir.'[29] **ayetlerini indirdi."**[30]

Yüce Allah, onların bu davranışını Allah yolundan alıkoymak ve o yolun eğri/çarpık olmasını istemek olarak isimlendirmiştir. Neden? Aynı dine mensup oldukları hâlde birbirinin kanını döken ve bir topluluğun diğerlerinden üstün olduğuna inanan toplumlara kim kıymet verir? Bu manzara karşısında insan ne düşünür? "Bunların dini, doğru bir din olsa mensupları da doğru insanlar olurdu!" Ola ki insan/toplum böyle düşünmedi; bu fitneyi çıkaranlar devreye girer ve şiir, roman, sinema, haber… aracılığıyla toplumların böyle düşünmesini sağlar. Şimdi bu gözle coğrafyaya ve coğrafyada yaşananların filmlere ve haberlere nasıl yansıdığına bakın! Ne görüyorsunuz? Vahiy, insanlık semasında bir güneş; asırlardır şavkıyor. Ne ki biz insanlar/toplumlar ısrarla gözlerimizi bu ışığa yumuyoruz. Kulağınızı kabartın, ne duyuyorsunuz? Kahrolsun İsrail, Kahrolsun Amerika! Gözünüzü açın, kahrolan kim? Bu bölgenin insanı, İslam'a mensup insanlar. Kurbanlık olduğumuz iyice belli olsun diye birbirimizi keserken "Allahu Ekber!" demeyi de ihmal etmiyoruz. Vahyi esas alıp merkeze tevhid inancını koymadıkça şirk, bidat ve masiyetten kaynaklı ayrılıklar sürecek ve bölge insanı yapay kavgalarla birbirini tüketmeye devam edecek… İslam'a şirk üzere mensup oldukları için İslam'dan, vahyin rehberliğinden uzak oldukları için dünya hayatının en önemli iki nimeti olan refah ve emniyetten mahrumlar, mahrumuz. Hem dünyamız hem de ahiretimiz harap olmuş vaziyette… En büyük zararı da dinimize veriyoruz. Zira birbirlerini boğazlayanların dini kimseye cazip gelmiyor. İnsanlar haklı olarak, "Kendi dindaşını katleden, bana ne yapmaz ki?" diye düşünüyor.

– Kâfirlerin müminlerden daha hayırlı bir yol üzere olduğunu savunmak

"Kendilerine Kitap'tan pay (ilim) verilen kimseleri görmedin mi? Onlar cibte ve tağuta iman ediyorlar ve kâfirler için: 'Bunlar, müminlerden daha doğru bir yol üzeredir.' diyorlar."[31]

29. 3/Âl-i İmran, 98-99
30. Sîretu İbni Hişâm, 1/555-557
31. 4/Nisâ, 51

Ehl-i Kitap tarih boyunca bu desiseye başvurmuş, putperest müşriklerin doğru yolda olduğunu iddia etmiş, onların dinini/yolunu tevhid ehlinden üstün görmüştür. Bazen bunu okuduğumuz ayette olduğu gibi açıktan, sözlü olarak yapmışlardır:

Abdullah ibni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Huyey ibni Ahtab ve Ka'b ibni Eşref Mekke'ye, Kureyşlilere geldiler. Kureyşliler, Muhammed (sav) ile savaşmak hususunda onlarla anlaştılar.

Onlara, 'Siz kadim bilgileri bilenler ve Ehl-i Kitap'sınız. Bizlere, bizden ve Muhammed'den haber verin.' dediler.

Onlar, Kureyşlilere sordular: 'Siz kimsiniz, Muhammed kimdir?'

Kureyşliler de şöyle cevap verdi: 'Bizler iri hörgüçlü develer kurban eder, ayran ikram eder, sıkıntıları ortadan kaldırır, hacılara su dağıtırız. Muhammed ise soyu kesik biridir. Bizim akrabalık bağlarımızı kopardı. Ona, hacıların hırsızları olan Ğâfiroğulları tabi oldu.'

Bunun üzerine Kureyşlilere, 'Asla! Bilakis sizler ondan daha hayırlısınız. Yol olarak daha doğru yoldasınız.' dediler.

Bu söz üzerine şu ayet indirildi: 'Kendilerine Kitap'tan pay (ilim) verilen kimseleri görmedin mi? Onlar cibte ve tağuta iman ediyorlar ve kâfirler için: 'Bunlar, müminlerden daha doğru bir yol üzeredir.' diyorlar.'[32] "[33]

Bazen de bunu sözlü olarak değil, davranışlarıyla yapmış; günümüzde olduğu gibi putperest inkârcı topluluklarla İslam'a karşı ittifak oluşturmuşlardır. Böylece insanların, "Bunlar da din/Kitap ehli, ona rağmen Kur'ân'a inanmıyor, Muhammed'i (sav) tekzip ediyorlar." demesini sağlamışlardır.Bu da zımni olarak İslam'ın ve Peygamber'inin sorunlu, çarpık olduğu algısı oluşturmuştur:

– "Allah'ın adının anılmadığı (hayvanlardan) yemeyin. (Çünkü) o kesin bir fısktır. Şüphesiz ki şeytanlar, sizinle tartışmaları için dostlarına (böylesi şüpheleri) vahyeder/

32. 4/Nisâ, 51
33. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 6/472, 18597 No.lu rivayet

fısıldar. Şayet onlara itaat edip (leş hayvanların helal olduğuna ve yenebileceğine inanırsanız) hiç şüphesiz müşriklerden olursunuz."[34]

Allah (cc) meyte/leş hayvan etini haram kılınca müşrikler şöyle dedi: "Kendi elinizle kestiğiniz hayvanları yiyorsunuz. Allah'ın altın kılıcıyla kestiği hayvanları yemiyorsunuz. Oysa siz Allah'ın emirlerine uyduğunuzu iddia ediyor, O'nu (cc) razı etmek istediğinizi söylüyorsunuz. (Oysa şöyle olmalı değil miydi?) Allah'ın (cc) sizin için kestiği (meyte) elbette sizin kestiğinizden daha hayırlı olacaktır!"[35]

Yukarıda okuduğumuz nüzul sebebi, birden fazla rivayetin derlenmiş hâlidir. Bazı rivayetlerde bu şüpheyi Kureyş'e öğretenin Farslar olduğu, bazısında şüpheyi dillendirenlerin Yahudiler olduğu da zikredilmiştir.

İslam'ı mantıksız bir din gibi göstererek onun eğri/çarpık olduğu algısını oluşturmak ve böylece hem müminlerin hem de İslam davetine muhatap olanların kafasını karıştırmak, şirk ehlinin ortak özelliklerindendir.[36]

Günümüzde İslam'ın Eğri/Çarpık Gösterilmesi

Bugün İslam'ın eğri/çarpık görülmesi için özel bir çaba var. Bu çabanın sahibi Batılılardır. Batı, elindeki medya imkânları ve sahip olduğu diğer kültürel işgal aparatlarıyla İslami değerlere saldırıyor, İslam'ın yanlış tanınması için mücadele ediyor.

Batı ne yapıyor? Medyayı bir silah olarak kullanıyor. Örneğin; askerî ve ekonomik olarak işgal edip açlığa mahkûm ettiği İslam dünyasının içler acısı durumunu İslam şeriatıyla ilişkilendiriyor... Âdeta coğrafyada var olan sefaletin ve geri kalmışlığın nedeni İslam'mış gibi bir tablo çiziyor. Önce insanı insanlığından utandıran görüntüleri, bu görüntülerle beraber de cami, ezan, tesettür... gibi İslam şiarlarını veriyor. Böylece hem kendi suçunu perdelemiş hem de İslam'ı kötülemiş oluyor. Oysa gerek İslam dünyasında gerek farklı coğrafyalarda var olan sefalet ve geri kalmışlığın

34. 6/En'âm, 121
35. bk. Ebu Davud, 2818; İbni Mace, 3173; Tefsîru't Taberî, 12/81; İbn-i Kesîr Tefsîri, 4/265-266, En'âm Suresi, 121. ayetin tefsirleri
36. Ayetin açıklamasına dair geniş bilgi için bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 330. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

nedeni işgal ve sömürüdür. Bir Batılıya düşen kişi başı millî gelir, Afrikalının otuz kırk katıysa bu, Batı'nın ilericiliğinden değil, hırsızlıktaki profesyonelliğindendir. Afrika madenleri Batı'ya taşınmasa, Afrikalı, Batılı için ucuz iş gücü olmasa, bilimin imkânları Afrikalının sömürüsü için kullanılmasa… kişi başına düşen millî gelir tam tersi bir tablo arz edebilir.

Batı ne yapıyor? Coğrafyayı askerî olarak işgal ediyor. İşgale karşı direnen grupların verdiği mücadeleyi terörizm olarak gösteriyor. Âdeta onlar, topraklarımıza turistik gezi için gelmiş de bu toprakların insanı onlara saldırmış gibi… Örneğin Filistin ve Afganistan, yarım yüzyıldır süren fiilî bir işgal var. Bölge halkı işgale direniyor ve direniş kendini İslami kavramlarla ifade ediyor. Ola ki direniş grupları bir hata yaptı. İslam'ın ve kendini İslam'a nispet edenlerin, hatta direnenlerin çoğunluğunun reddettiği bu davranış; bağlamından koparılarak ve âdeta İslam'ın emriymiş gibi aylarca medyada sunuluyor. İslam, çocukları, kadınları, mabedleri hedef alan bir din; şeriat da bunun yasalarını vazeden hukuk oluyor… Oysa işgal olmasa direniş de olmayacak. Şayet ortada bir hata varsa dahi bu, işgalden kaynaklanıyor. Ancak Batı, Müslimlerin dahi karşı çıktığı bazı görüntülerle İslam'ı, bazı ayetleri, İslami görüntüleri yanyana getiriyor. İşgali ve işgalin sebep olduğu sorunu konuşmak yerine İslam'ı ve şeriatı konuşuyor.[37]

Özellikle sinema bu işin merkezindedir. İslam eşittir kötülük, İslam eşittir uyuşturucu tacirliği, İslam eşittir adam öldürme, İslam eşittir acımasız insan… sinema filmlerinin ortak mesajıdır.[38] İslam düşmanlığı dijital oyunlara kadar inmiştir. Bu oyunlarda İslam şiarları kötülükle ilişkilendirilmekte, oyuncular da İslam'a mensup kişileri öldürerek yeryüzünden kötülüğü silmektedir![39] [40]

Neden?

Günümüzde Batı'nın İslam'a saldırmasının ve onu çarpık/eğri gösterme çabasının, bugüne has bazı nedenleri vardır. Bu sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

37. Geniş bilgi için bk. 11 Eylül 2001 Sonrası İslam'la İlgili Medya Değerlendirmeleri (Doktora Tezi), s. 76-80
38. Örnekler için bk. 1896'dan Günümüze Hollywood'un Kötü Adamları: Müslümanlar, MEDİAD 1(1)33-47
39. Dijital oyunlarda çizilen İslam profili için bk. Dijital Oyunlarda Müslüman Temsili, MEDİAD 1(2), 275-286
40. bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 944-945

a. Batı Toplumunda Arayış ve İslam

Batı dünyasında bir anlam krizi yaşanıyor. İnsanlar yaşamın, ölümün, varlığın… anlamını sorguluyor; ama bir neticeye ulaşamıyor. Zira sorularına cevap bulacakları bir zeminden mahrumlar; din yok, felsefe yok, gelenek yok, kültür yok… Özgürlük, insan hakları, eşitlik… gibi kavramlar kulağa hoş gelse de insanın anlam arayışına cevap vermiyor. Kaldı ki, arayan insanın karşılaştığı ilk hakikat; Batı'nın bu konudaki ikiyüzlülüğü oluyor. Bu değerleri dünyada en fazla çiğneyenin yine Batılı devletler olduğunu görüyor. Yine Batı'nın kendine mâl ettiği bu değerlerin, aslında başka toplumlara ait olduğunu; Batı'nın, toplumların yer altı ve yer üstü kaynaklarını çaldığı gibi değer/kültür hırsızlığı yaptığını da fark ediyor. Hangi gerekçeyle yola çıkarsa çıksın; arayan her Batılı, kendi toplumundan tiksiniyor, Batılı değerlerden(!) uzaklaşıyor…

Batı dünyası bu arayışın farkında ve bundan rahatsız. Dahası, arayış içinde olanların çoğunlukla İslam ile buluştuğunun da farkında. Kendi yaptırdığı araştırmalar genel olarak dünyada, özel olarak Batı'da en hızlı yayılan dinin İslam olduğunu gösteriyor. Topraklarını işgal ettiği, tüm kaynaklarını sömürdüğü, elindeki tüm imkânlarla kötü gösterdiği İslam; kendi evinde, kendi insanını kalbinden yakalıyor. İşte bu durum Batı dünyasını histerik bir ruh hâline sokuyor; onlar da Allah Resûlü'ne ve İslam'a saldırıyorlar.

b. Batı ve Öteki

Bireyin bir karakteri olduğu gibi toplumların/medeniyetlerin de bir karakteri, genetik özellikleri vardır. Bununla birlikte her toplumun "öteki" olarak gördüğü topluluklar ve onlarla kurduğu bir ilişki vardır. Örneğin, İslam dini için "öteki", İslam inancını kabul etmeyen herkestir. İnsanları diline, ırkına, coğrafyasına bakmaksızın inanan ve inanmayan olarak ayırır. Sonra inanmayanları İslam'a davet eder. İslam'ı kabul etmeyeni, vatandaş olmaya davet eder. Bu iki seçeneği kabul etmeyenleri ise iki kısma ayırır: İslam toplumuyla barış içinde yaşayan komşularıyla sulh ilişkisi kurar. Düşmanca tavır takınanlarla savaşır…

Batı için "öteki", ırk anlamında Batılı olmayan herkestir. Öteki, yalnızca

Batı'ya hizmet etmekle memurdur. Öteki, düşmandır ve düşman ancak köle olursa kontrol altında tutulabilir. Bu sebeple ötekinin ya imha edilmesi ya da Batı hizmetinde çalıştırılması gerekir. Batılıların Amerika, Afrika ve Hindistan yerlilerine yaptıklarına baktığımızda bu anlayışı net olarak görürüz. Şiarları bellidir: Köleleştir veya imha et!

Batılılar için "öteki", barbardır. Tüm Batı tarihi, barbarları bekleme tarihidir. İç bütünlüğü sağlamak için, toplumu, barbar olan ötekiyle korkuturlar. Bu korku, Batı toplumunu bir arada tutar, meşhur şair Kavafis bu durumu ironik bir üslupla şiirleştirmiştir:

"Ve ne olacağız şimdi barbarların yokluğunda?

O insanlar ki, bir çeşit çözümdüler."

Birinci Dünya (Paylaşım) Savaşı'na kadar Batı için öteki, Osmanlı, yani İslam'dı. Ekim Devrimi ile beraber Batı için "öteki" değişti. Yeni öteki, Sovyetler, yani komünizmdi. Asırlarca halklarını Osmanlı ile son bir asırdır da komünistlerle korkuttular. Sovyetlerin dağılmasıyla beraber, Batı için, halkını kendisiyle korkutacağı yeni bir öteki lazımdı. Düşmanlık/Öteki listesini güncellediler ve İslam'ı ikinci sıradan tekrar liste başına aldılar. O günden beri İslam ile savaşta olduklarını hiç gizlemediler:

Medeniyetler çatışması tezinin mucidi Samuel Huntington "Voice of America" (Amerika'nın Sesi) programına yaptığı açıklamada şöyle demiştir:

"Batı medeniyetinin önündeki en büyük tehdit; İslam fundamentalizmi değildir. Bizatihi İslam'ın kendisidir. İslam'ı doğrudan düşman ilan etmek Müslümanları asırlık uykusundan uyandırır. İslam fundamentalizmi ve İslami terör maskesi altında saf dışı ve imha edilmek istenen, İslamiyet'tir."

11 Eylül hadisesinden sonra İslam âlemine yönelik başlatılan ve Bush'un ağzından "Haçlı Seferi" olduğu itiraf edilen işgal, genişleyerek devam ediyor.

Bugün Batı için "öteki", İslam'dır ve Batı, İslam ile savaş hâlindedir. Kendi iç bütünlüğünü sağlamak için sürekli bu korkuyu canlı tutmalıdır. İslam'a yönelik tutumlarının ardında yatan gerçek budur.

c. Nüfus Yaşlanması ve Batı

Batı dünyasında bir anlam krizi ve bu krizin tetiklediği bir arayış olduğuna değinmiştik. Aslında her insanın derinden duyduğu "Niçin varım/yaratıldım ve öldükten sonra ne olacak?" sorusuna yönelik bir arayıştır bu. Zira insanın tüm eylemleri varlık sebebiyle anlam kazanır, öldükten sonra ne olacağının cevabı da bu anlama değer ve derinlik katar. Bu iki soruya aklı ve kalbi tatmin, ruh ve bedeni teskin edici cevabı yalnızca İslam verir. Batı, bu nedenle insanları bu arayıştan alıkoymak için onları suni gündemlerle oyalamaya çalıştı. Amacı; bireyin kendi iç dünyasına doğru derinleşmesine engel olmaktı. Evet, başardı ve toplumu oyaladı, ancak daha büyük sorunlarla karşılaştı. Örneğin, geçen yüzyıl boyunca Batı toplumunu bireysellik ve cinsiyet tartışmalarıyla oyaladılar, istediklerini elde ettiler, ne ki, çok daha büyük bir sorunla karşılaştılar. Bireysellik ve cinsiyet inkârı, toplumun varlık ve devam şartı olan aile kurumunu çökertti. Evlilik oranları düştü, boşanma oranları arttı. Aile kurumu angarya olarak görüldü. Üremeyen, çoğalmayan ve hızla yaşlanan bir Batı dünyasıyla karşılaştılar.

Buna mukabil evlenen, çoğalan ve genç olan "Müslüman" bir nüfus var. Batılı kuruluşlar farklı tarihler verse de, hesaplamalar bir noktada ittifak hâlinde: Yakın gelecekte Müslüman nüfus yerli nüfusla dengelenecek, sonra da hızla artışa geçecek. Bu durum Batı için bir kâbus. Ne yapacaklarını, bu sorunu nasıl çözeceklerini bilmiyorlar. İçlerindeki korku ve nefret, İslam'a yönelik hile, tuzak ve hakaret olarak dışa yansıyor.[41]

d. Batı ve Tahakkümcülük

Batı medeniyeti tahakkümcüdür, kontrolcüdür. Herhangi bir varlığı kontrol edebiliyor ve onun üzerinde egemenlik kuruyorsa, onunla geçinebilir. Tahakküm kuramadığı her varlık onun için düşmandır, yok edilmelidir. Her şeyin üstüne çıkıp kontrol altına alma, Kur'ân'ın ifadesiyle "uluvv" ahlakı,

41. Bu, böyledir! Beşerî sistemler, çözüm üretir. İlmi ve tecrübesi nakıs insanın çözümü, daha büyük sorunlara sebep olur. Şu ânda Batı, geçen yüzyıl ürettiği çözümlerin hasat mevsimini yaşıyor. Toplumu Allah'a (cc) kulluktan alıkoymak için altı çizilen bireysellik; yalnız yaşayan ve hiçbir değer tanımayan Nihilist tipler meydana getirdi. Bu kişiler o kadar çok ki bazı Batı ülkeleri yalnızlık masası kurmak durumunda kaldı. Hiç şüphesiz, bugün ürettikleri çözümler de yarın daha büyük sorunlara sebebiyet verecek.

beraberinde mutlaka fesadı/bozgunculuğu getirir. Ve bu ahlak; Allah (cc) ile karşılaşmayı ummayan, ahireti istemeyen, tek dünyalı kimselerin özelliğidir:

"İşte (bu) ahiret yurdudur. Biz, onu yeryüzünde üstünlük taslamayan ve bozgunculuk istemeyenlere veririz. (Güzel) akıbet muttakilerindir."[42]

Batı için İslam büyük bir sorundur. Zira İslam'a müntesip toplumlar, şeriat sahibidir; helal haram bilincine sahiptir. Sizin dayattığınız dünya, onların helal haram anlayışına uymuyorsa reddediyorlar. Nefsine yenik düşenler dahi, yaptıklarının yanlış olduğunu kabul ediyor, bir gün pişman olup Batılı değerleri terk etme potansiyeli taşıyorlar. İşte Batı'nın İslam'a saldırma nedenlerinden biri de budur: Bir türlü İslam ehli üzerinde mutlak tahakküm kuramamış olmak! Batılıların özellikle sünnet üzerine akademik(!) çalışmalar yapmasının nedeni de budur. Sünnet şeriattır. Sünnet detaydır. Sünnet hayatın her alanını düzenleyen yasa, tüzük, genelge, talimatnamedir. Sünnetsiz, yani şeriatsız bir toplum; her yöne çekilebilecek ve yaşamlarının detayları başkaları tarafından çizilebilecek, tahakküme açık bir toplumdur.

2020 yılında yaşanan Allah Resûlü'ne (sav) hakaret densizliğinde mezkûr özelliğe işaret eden ilginç açıklamalar oldu. Fransa Sağlık Bakanı, bir giyim markası olan Decathlon'un tesettüre uygun koşu kıyafeti üretmesini kınadı. Yine İçişleri Bakanı, marketlerde satılan helal yiyeceklerin, ayrılıkçı/radikal görüşleri beslediğini söyledi. Bir İtalyan gazetesi, 'Müslümanlar kantinleri dahi kontrol ediyor!' diyerek, kantinlerde satılan helal yiyeceklerden rahatsızlığını faş etti. Bu açıklamalar dikkatle okunduğunda her birinde derin bir rahatsızlık olduğu görülür. Bu rahatsızlığın nedeni; İslam'a müntesip toplumların kontrol altına alınamıyor olması ve buna sebep olan helal haram hassasiyeti, yani şeriattır. Şeriatın detaylarını Allah Resûlü'nün sünneti belirlediğine göre, ona (sav) olan düşmanlığı anlamak da zor değildir.

e. Gerçek Yüzünün Açığa Çıkması

Sorun şu: Batı ile ilgili algı ile olgu, söylem ile vaka arasında yerle gök arasındaki kadar fark vardır. Batı dünyası, insanlık tarihine 'kültür işgali' kavramını kazandırmıştır. Bu; sizin nasıl düşüneceğinize, olayları nasıl

42. 28/Kasas, 83

algılayacağınıza ve nasıl tepki vereceğinize kültürel araçlarla yön veren bir düzendir. Şöyle bir düşünün: ABD, Vietnam'ı işgal etti. Tarihin gördüğü en barbar işgallerden birini gerçekleştirdi ve yenildi. Bugün dünyada kaç kişi ABD'nin işgalci olduğundan ve yenildiğinden haberdar? Bir taraftan Vietnam'ı işgal ederken diğer yandan Rambo serisiyle, işgali nasıl algılayacağımıza dair sinemayı kullandı ve milyarları zehirledi… Dünyanın gözlerinin içine bakarak, Irak'ta kimyasal silah olduğunu iddia etti ve etkileri bugün de devam eden Irak işgalini gerçekleştirdi; bugün de işgale ve yalana devam ediyor… Karşımızda böylesine ahlaksız, ikiyüzlü ve yalancı bir topluluk var.

George Floyd olayı sonrasında yaşanan ABD ve AB merkezli sokak olaylarında dünya şunu gördü: Milyonlarca insanı katleden ve yüzbinleri köleleştiren savaş baronlarının heykelleri meydanları süslüyor(!) Şayet Batı, iddia ettiği gibi köleleştirme tarihinden utanıyorsa, bu vahşi insanların heykellerini nasıl ve neden en ünlü meydanlara dikebiliyor?

Örneğin Hitler; Yahudi ve Romenleri/Çingeneleri toplama kamplarında zehirleyerek ve fırınlarda yakarak katletti… Tüm dünya Yahudilerin yaşadığı soykırımı konuşuyor. Peki, Romenler insan değil mi? Daha birkaç yıl önce Fransa'da Romenleri Romanya'ya geri gönderme konusu konuşuluyordu. Bugün bir Yahudi ile ilgili böyle bir konuşma yapılabilir mi?

Salman Rüşdi, Allah Resûlü'ne (sav) hakaret eden paçavrayı yayınladığında bu kitabı basmak için yayınevleri sıraya girdi Batı'da. Roman aynı ânda birçok dile çevrildi. İngiltere'de Ziyauddin Serdar ve arkadaşları ise bu kitaba karşı ilmî bir reddiye kaleme aldı. Ne oldu dersiniz? Hiçbir yayınevi bu kitabı basmayı kabul etmedi! Düşünün; Ziyauddin Serdar tüm Batılı değerleri özümsemiş, Liberal Demokrat bir Batızede… Humeyni'nin Salman Rüşdi hakkında verdiği ölüm fetvasını ilk eleştirenlerden ve fikre karşı fikirle karşılık verme taraftarlarından… Daha önce Ziyauddin Serdar'ın kitaplarını basan yayınevi dâhil, hiçbir yayınevi bu kitabı basmadı. Öyleyse buradan ne anlamalıyız? Salman Rüşdi Allah Resûlü'ne (sav) hakaret edebilir, çünkü ifade özgürlüğü var. Ama birileri bu kitaba reddiye yazıp Allah Resûlü'nü savunmak isterse, derin bir sessizlik!

Bugün Allah Resûlü'ne (sav) hakaret eden Charlie Hebdo paçavrası, bu

yaptığını ifade özgürlüğü olarak tanımlıyor. Ancak aynı paçavra, Yahudileri mizah konusu yapan bir yazarını 2016'da işten kovabiliyor!

Siz Charlie Hebdo'yu mahkemeye şikâyet ettiğinizde -ki; kim, hangi akılla böyle bir şeye başvurur, o da ayrı bir konu- dava dahi açılmıyor. Talebiniz 'ifade özgürlüğü' gerekçesiyle reddediliyor. Ancak gay, lezbiyen veya Yahudileri ima yoluyla dahi eleştirdiğiniz ânda hakkınızda dava açılıyor. Gerekçe; özgürlüklere müdahale, antisemitizm ve benzeri şeyler… Bir lezbiyeni incittiğiniz için davalık oluyorsunuz. Allah Resûlü'ne (sav) hakaret edip milyarlarca insanı incittiğinizde ise özgürlük havarisi oluyorsunuz. Acaba tarih, böylesine ölçüsüz bir terazi görmüş müdür?

Batı'yı İslam'a karşı histerik bir ruh hâline sokan bir diğer neden; son dönemde yaşanan bazı hadiselerdir. Zira bu hadiseler Batı'nın kitle iletişim araçlarıyla oluşturduğu makyajı akıtmış, boyanın altındaki gerçekliği ortaya çıkarmıştır. Yukarıda zikretmiştik, bir daha tekrarlayalım: Batı'ya dair var olan 'algı' ile 'olgu' arasında ciddi farklılıklar vardır. Örneğin, dünya halkları Batı'yı sosyal, siyasal ve ekonomik yönden hiç aksamadan işleyen bir mekanizma olarak görüyor. Batı kendini böyle tanıtıyor ve izleyici konumundaki dünya, gördüğüne inanıyor. Koronavirüs ile birlikte, aslında sistemin hiç de oturmadığı, Batılı değerler(!) denen safsatanın içinin boş olduğu ve sistemin ne kadar dayanıksız olduğu anlaşıldı. O çok medeni(!) Batılı devletlerin nasıl da birbirlerinin sağlık malzemelerine el koyduğu, yine o medeni Batılı halkların market reyonlarını yağmalarkenki barbarlığı, hiç de filmlerde gördüğümüz asil(!) Batılı profiliyle uyuşmuyordu.

Yunanistan sınırında mültecilere reva görülen muameleyi dünya canlı canlı izledi. Kampları, içindekilerle birlikte ateşe veren; insanların malına el koyup çıplak olarak geri gönderen; mültecileri zehirlemeye çalışan; uzaktan ateş ederek öldüren veya sakatlayan bir Batı ile karşılaştı dünya. Bundan yirmi yıl önce olsa, mezkûr manzaraları göremeyecektik muhtemelen. Kitle iletişim mafyası Batı, ne yapıp edip gerçekleri gizleyecekti. Ancak bugün, insanlar bazı şeyleri kendileri çekiyor ve sosyal medyada yayıyor…

2022 Mart ayında Rusya, Ukrayna'yı işgal etti. Milyonlarca Uraynalı, Rus zulmü nedeniyle mülteci durumuna düştü. Birçok Batılı, şu ikiyüzlü, ahlaksız cümleleri kurabildi:

ABD merkezli CBS NEWS Muhabiri Charlie D'Agata, canlı yayında: "Burası on yıllardır kaosla yaşayan Irak veya Afganistan değil. Burası böyle şeyleri görmeyi hiç ummadığınız medeni Avrupalılara has bir kent."

ITV News Muhabiri Lucy Watson da canlı yayında: "Burası gelişmekte olan bir üçüncü dünya ülkesi değil, burası Avrupa."

BBC'ye konuşan Ukrayna'nın Eski Başsavcı Yardımcısı David Sakvarelidze: "Benim için bu yaşananlar çok duygusal, çünkü mavi gözlü ve sarı saçlı Avrupalıların öldürüldüğünü görüyorum."

Fransız kanalı BFM TV'de konuşan başka bir yorumcu: "Putin'in desteklediği Suriye rejiminin bombalarından kaçan Suriyelilerden bahsetmiyoruz, Avrupalılardan bahsediyoruz."

NBC News Muhabiri Kelly Cobiella ise canlı yayında: "Bunlar Suriye'den gelen mülteciler değil, bunlar Ukrayna'dan gelen mülteciler. Hristiyanlar, beyazlar, birbirlerine çok benziyorlar."

Şu ân Batı; makyajsız yakalanmış yaşlı bir ünlü, peruğu çekilip alınmış bir kel… gibi öfkeli. Gerçek yüzü açığa çıktıkça öfkeleniyor; saldırıyor, saldırıyor, saldırıyor. Zira İslam'a mensup en fakir ülkeler dahi, mülteciler karşısında onun sergilediği barbarlığı sergilemiyor. Batı'nın çaldığından artakalanı mültecilerle paylaşıyor. Batı'ya göre geri kalmış, evrimini tamamlayamamış Doğulular, muharref/geleneksel İslam ile dahi insani olarak Batı'nın bu denli ilerisindeyken, Batı öfkelenmesin de ne yapsın? Tahrif edilmiş İslam buysa, sahih İslam karşısında Batı nasıl direnecek? O da direnemeyeceği İslam'ı karalayarak, eğri göstererek öç almaya çalışıyor. Beyhude… Allah nurunu tamamlayacak…[43]

43. bk. Tevhid Dergisi, S 98, s. 5-10

Uzak Sapıklık

"…Bunlar (hakka geri dönmeleri çok zor olan) uzak bir sapıklık içerisindelerdir."[44]

Hakkın dışında kalan her yol sapıklıktır. Ancak her sapıklık aynı mertebede değildir. Sapıklığı tercihteki bilinç durumu, hak ehline karşı tavırları ve müstekbir ya da mustazaf gibi hangi sınıftan oldukları göz önünde bulundurularak sapıklar farklı kısımlara ayrılmıştır. Bu ayet, dünya hayatını ahirete tercih eden, insanları hak yoldan alıkoyan ve hak yolu saptırmak isteyen bilinçli, düşman ve müstekbir/mele/sömürücü kâfirlerden söz etmiştir. Onların sapıklığını uzak bir sapıklık olarak isimlendirmiş, hakka dönmelerinin zor olduğunu beyan etmiştir. Ayetteki bu ifadeyle, "Günlük yaşamda seyir yolundan ciddi anlamda sapan insanın, doğru yolu bulması nasıl zorsa bazı kâfirlerin hidayet bulması öyle zordur."[45] denmek istenmiştir.

Sapıklıklarının mertebe mertebe olması; bu kişilerin -kâfir ya da müşrik gibi- aldıkları isimleri ve ahiret hükmünü, yani ebedî sonlarını etkilemez. Tevhidin zıddı şirktir ve Allah'a şirk koşan, müşrik ismini alır. Sapıklık mertebelerinin farklı oluşu yalnızca davet ve sosyal ilişkileri etkiler. İslam'a bilinçli bir şekilde düşmanlık eden, hak yoldan alıkoyan ve hak yolun eğrilmesini isteyenler kolay kolay iman etmezler. Böyleleriyle uğraşmak yerine hakka karşı nötr olan, bilinçsiz insanları İslam'a davet etmek gerekir:

"Şüphesiz ki (bilinçli/azgın/elebaşı) kâfirleri uyarsan da uyarmasan da fark etmez! Onlar iman etmezler."[46]

"İçlerinden bir grubun, Allah'ın kelamını dinleyip iyice anladıktan sonra, bile bile tahrif ediyor olmalarına rağmen, size inanacaklarını mı umuyorsunuz?"[47]

"(Davetine) ancak (anlamak için) dinleyenler icabet eder. Ölüleri ise Allah diriltir sonra da O'na döndürülürler."[48]

44. 14/İbrâhîm, 3
45. bk. El-Mufredât, s. 133, b-a-d maddesi
46. 2/Bakara, 6
47. 2/Bakara, 75
48. 6/En'âm, 36

Sapıkların mertebelerinin farklı farklı olması, sosyal ilişkilere etki eder:

"Allah, sizinle dininizden dolayı savaşmamış ve sizi yurtlarınızdan çıkarmamış olanlara, iyilik yapmanızı ve adaletli davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever. Allah, ancak dininizden ötürü sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanıza yardım etmiş olanları dost edinmenizi yasaklar. Kim de onları veli/dost edinirse işte bunlar, zalimlerin ta kendileridir."[49]

Müşrik oldukları için sevmediğimiz ve berî olduğumuz kâfirler, bizimle inancımızdan dolayı savaşmaz, bizi yurdumuzdan çıkarmaz ya da çıkaranlara yardımcı olmazsa onlara iyilik yapabilir, sosyal anlamda bir diyalog geliştirebiliriz. Allah Resûlü (sav) böyle müşriklere hediye verir, onlardan hediye alır, hasta ziyaretinde bulunur, misafirlik davetlerini kabul ederdi.[50]

49. 60/Mümtehine, 8-9
50. bk. Tevhid Meali, s. 549, Mümtehine Suresi, 9. ayetin açıklaması

4

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِه۪ لِيُبَيِّنَ لَهُمْۜ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ
وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٤)

(4) "Biz, her peygamberi kendi kavminin diliyle yolladık ki, onlara açıklasın. Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayet eder. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."

Ana Dilde Davet

Yüce Allah her peygamberi kendi kavminin diliyle göndermiştir. Bu takdirin hikmeti, tevhid mesajını açıklamaları ve apaçık bir davet yapmalarıdır. Malumdur ki insan, meramını en iyi ana dilinde anlatır ve muhatabın meramını en iyi ana diliyle anlar. Aynı zamanda Yüce Allah hiçbir kapalılığa yer bırakmamak için bunu yapmıştır ve bu tasarrufu da O'nun (cc), kullarına olan rahmetidir.

Ayet, enbiyanın vârisi âlimlere[1] ve resûllerin etbası davetçilere[2] bir sorumluluk yükler: Her âlim ve davetçi, tevhidi, muhatap olduğu kavmin diliyle anlatmalı, yani ana dilde davet yapmalıdır. Davetin apaçık ve anlaşılır olmasının yolu budur.

1. Ebu Derdâ'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:
"Şüphesiz ki âlimler, nebilerin vârisleridir. Nebiler, miras olarak dinar ya da dirhem bırakmazlar. Fakat ilim bırakırlar. Kim ilim öğrenirse nebilerin mirasından hissesini fazlasıyla almış olur." (Ebu Davud, 3641)

2. "De ki: 'İşte bu, benim (biricik) yolumdur. Ben ve bana tabi olanlar (neye, niçin ve nasıl olacağını bilerek, programlı ve düzen içinde) basiret üzere Allah'a davet ediyorum/ediyoruz. Allah'ı tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim.' " (12/Yûsuf, 108)

Davetin Apaçık Olması Hidayet Anlamına Gelmez!

Allah'ın yardımı ve kolaylaştırmasıyla resûller açık, net ve anlaşılır bir dille davet yaparlar. Buna rağmen insanların büyük çoğunluğu davete icabet etmez, batılı seçerler. Surenin ilerleyen ayetlerinde Allah (cc) bu hakikate işaret eder:

"Size, sizden önce (yaşayan) Nuh, Âd ve Semud Kavimlerinin ve onlardan sonrakilerin haberleri gelmedi mi? Onları Allah'tan başkası bilmez. Resûlleri onlara apaçık delillerle geldiler. (Resûlleri susturmak için) ellerini ağızlarına götürdüler ve dediler ki: 'Hiç şüphesiz biz, sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyi inkâr ettik. Ve hiç şüphesiz, bizi davet ettiğiniz şey hakkında da huzursuzluk veren bir şüphe içerisindeyiz.' Resûlleri demişti ki: 'Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi ediyorsunuz? (Oysa O,) günahlarınızı bağışlamak için sizi davet ediyor ve belirlenmiş bir süreye kadar sizi erteliyor.' Demişlerdi ki: 'Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Bizi babalarımızın ibadet ettiklerinden alıkoymaya çalışıyorsunuz. Bize apaçık/güçlü bir delil getirin.' "[3]

İyi bir davet, insanların hidayeti kabul edeceği anlamına gelmez. Resûller tüm davetçilerin en iyileri olmalarına rağmen davet ettikleri insanların çoğu iman etmemiştir. Neden? Çünkü hidayet ve dalalet Allah'ın (cc) elindedir. O (cc) dilediğini hidayet eder, dilediğini saptırır:

"... Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayet eder..."[4]

Bu gerçek, resûllerin izinden yürüyen davetçiyi iki yönlü bir eğitime tabi tutar.

– Tevhide icabet edenler, davetçi güzel anlattığı için icabet etmez. Allah (cc) onlara hidayet bahşettiği için icabet ederler. Bu; davetçiyi kibirden, amelini beğenmekten, insanlara minnet etmekten ve daveti karşılığında beklenti içine girmekten alıkoyar. Davetini başarıya ulaştırdığı için kalbini Allah'a karşı minnet, sevgi ve tazimle doldurur.

– Tevhidi reddedenler, davet anlaşılmaz olduğu için veya davetçi anlatamadığı için değil, Allah (cc) onlara hidayet etmediği için davete icabet etmez. Bunu anlamak önemlidir; zira bu, davetin/davetçinin temel krizlerinden

3. 14/İbrâhîm, 9-10
4. 14/İbrâhîm, 4

birine çözümdür. "Acaba anlatamıyor muyum, acaba anlaşılmıyor muyum?.." Bu düşünce insanı meşgul etmeye başladığında "davetin üslubu" değişmeye başlar. Ancak muhatapta değişim olmaz. Zira onun dalalette olması davetin üslubundan bağımsız olarak Yüce Allah'ın saptırmasıyla ilgilidir. Davete muhatap olanlar dalalette inat ettikçe üsluptaki değişim, davetin içeriğinde değişime neden olur. Davetçi, muhatabını kazanamadığı gibi tevhid davetçisi olma sıfatını da kaybeder. Artık o bir tevhid davetçisi değil, sipariş üzerine davet yapan bir tüccardır. Kulları razı etmek pahasına Rabbini öfkelendiren bir bedbaht…

Hidayet, El-Azîz ve El-Hakîm Olan Allah'tandır

Ayet, Yüce Allah'ın iki güzel ismiyle son buluyor. Bunlar Yüce Allah'ın izzetine delalet eden El-Azîz, hüküm ve hikmet sahibi olduğuna vurgu yapan El-Hakîm isimleridir. Hiç şüphesiz ayetlerin sonunda yer alan güzel isimler, rastgele seçilmemiştir. Seçilen ismin ayette zikredilen konuyla bağlantısı vardır. Ayetleri ve hitama erdiği güzel isimleri tedebbür ettiğimizde şu hikmetleri görüyoruz:

– Allah (cc); izzet sahibi, her şeyi mağlup eden, hiçbir şeyin karşısında direnemeyeceği El-Azîz'dir. O, birine hidayet edeceği zaman hiçbir güç O'nun hidayetine engel olamaz. Birini saptıracağı zaman hiçbir güç O'nun saptırdığına hidayet edemez:

"Allah'ın insanlara bahşettiği herhangi bir rahmeti kısıtlayacak, kısıtladığını da sonra salıverecek/önünü açacak yoktur. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."[5]

"… Allah kimi hidayet ederse, o doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa, sen ona yol gösterecek bir dost bulamazsın."[6]

– Allah (cc), mutlak hüküm sahibi ve her hükmünde hikmet sahibi olan El-Hakîmdir. O, birine hidayet bahşediyorsa bir hikmetle bahşeder, birini saptırıyorsa da bir hikmetle saptırır. Zira kalplerin gizlediğini, sinelerde saklı olanı, insanların hakiki değerini bilen yalnızca O'dur (cc). Bizim iyi

5. 35/Fâtır, 2
6. 18/Kehf, 17

bildiğimiz biri hakikatte yalancı, değersiz, gösterişçi, zalim ya da Rabbini umursamayan biri olabilir. Bizim kötü bildiğimiz ise içten içe hakkı arzulayan, gizli iyilikleri olan, Allah'tan için için hidayet isteyen biri olabilir… Allah bilir, biz bilmeyiz. Ve O (cc), bilgisine tabi olan hikmetiyle kullarına hidayet ihsan eder veya onları saptırır. Hiç kimseye öylesine, amaçsız hidayet etmediği gibi, hiç kimseyi hak etmediği hâlde saptırmaz. Örneğin, Allah Resûlü (sav) insanları davet ettiğinde Ebu Bekir (ra) iman etti, Ebu Cehil en azılı düşmanlardan biri oldu. İkisinin ahlakına ve tepkilerine baktığımızda İlahi hikmeti görebiliriz:

Bu Ebu Bekir (ra)

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Aklım erdiğinden beri anne babamı hep dini kabul etmiş olarak hatırlıyorum. Allah Resûlü'nün (sav) günün iki tarafında, sabah akşam bize gelmediği bir günümüzün geçtiği de olmuyordu. Müslimler belalara maruz kalınca Ebu Bekir, Habeşistan topraklarına doğru hicret etmek üzere çıkıp gitti.

Nihayet Berk El-Ğimâd denilen yere ulaştığında Kâre Kabilesi'nin efendisi olan İbnu'd Dağine onunla karşılaştı.

Ona, 'Ey Ebu Bekir, nereye gitmek istiyorsun?' diye sordu.

Ebu Bekir şöyle cevap verdi: 'Kavmim beni dışarı çıkardı. Bu sebeple ben de yeryüzünde dolaşmak ve Rabbime ibadet etmek istiyorum.'

İbnu'd Dağine dedi ki: 'Ey Ebu Bekir, senin gibi birisi ne çıkar ne de çıkarılır. Çünkü sen hiçbir şeye sahip olmayana mal verirsin. Akrabalık bağını gözetirsin, çaresiz kalmış kimselerin yükünü kaldırmasına yardım edersin. Misafire ikram edersin. Haklı olunan hâllerde karşı karşıya kalınan musibetlere karşı da yardımcı olursun. Ben seni himayeme alıyorum. Geri dön ve kendi şehrinde Rabbine ibadet et.' "[7]

"Ebu Bekir, Allah Resûlü'nün ashabından bazı kimselerin olduğu bir mecliste şöyle dedi: 'Ben hiçbir zaman puta secde etmedim. Bunun nedeni de şudur: Ne zaman ki ben ergenlik çağıma girdim, babam Ebu Kuhâfe elimden tuttu

7. Buhari, 3905

ve içerisinde putlar olan odaya gitmek üzere yola koyulduk. Bana, 'Bunlar senin ilahların Şem ve Avâlî'dir.' dedi. Sonrasında beni yalnız bıraktı ve gitti. Ben de putlara yaklaştım ve 'Ben açım, beni doyurun.' dedim. Bana karşılık vermediler. 'Üzerimde giysim yok, beni giydirin.' dedim. Yine bana karşılık vermediler. Ben de onlara bir taş fırlattım, birinin yüzüne isabet etti.' "[8]

Bu da Ebu Cehil!

"İraş'tan bir adam devesiyle Mekke'ye geldi. Ebu Cehil o adamdan devesini satın aldı. Ve o devenin bedelini geciktirdi. Bunun üzerine İrâşî geldi ve Kureyş'in bir topluluğunun yanında durdu. Allah Resûlü (sav) de bu esnada Mescid'in kenarında oturmaktaydı.

İraş'tan gelen adam şöyle dedi: 'Ey Kureyş topluluğu! Hangi adam benim hakkımı Ebu'l Hakem ibni Hişâm'dan alacak? Ben gariban bir adamım, yolcuyum. Benim hakkımı zorla benden gasp ediyor.'

Kureyş topluluğu, Allah Resûlü'nü işaret ederek İrâşi'ye şöyle dedi: 'Oturan o adamı görüyor musun? Ona git, o hakkını almak üzere sana yardım eder.' "[9]

"Ebu Cehil, Ebu Sufyan ve Ahnes ibni Şerik bir gece birbirlerinden habersiz bir şekilde Peygamber'in (sav) Kur'ân okumasını dinlediler. Sabah olunca oradan ayrıldılar.

Yolları birleşip birbiriyle karşılaşınca her biri diğerine, 'Seni buraya ne getirdi?' dedi.

Sonra bir daha böyle bir şey yapmayacaklarına dair sözleştiler. Zira, Kureyş gençlerinin onların buraya gelmelerinden haberdar olup etkilenmelerinden korkuyorlardı. İkinci gece her biri yapmış oldukları sözleşmeye binaen diğerlerinin gelmeyeceğini sanarak oraya tekrar geldi. Sabah olunca yol onları tekrar buluşturdu ve birbirlerini kınadılar. Sonra bir daha yapmayacaklarına söz verdiler. Üçüncü gece yine geldiler. Sabah olunca bir daha gelmemeye dair birbirlerine söz verdiler ve oradan ayrıldılar.

Ahnes ibni Şerik sabah olunca asasını aldı, Ebu Sufyan ile görüşmek için

8. Ebu Bekr Es-Sıddik Halifetu Resulillah, s. 37
9. Sîretu İbni Hişâm, 1/389

evine gitti ve ona, 'Ey Ebu Hanzala! Muhammed'den işittiklerin hakkındaki görüşün nedir?' dedi.

Ebu Sufyan, 'Ey Ebu Salebe! Vallahi, ben bildiğim ve kastedileni anladığım şeyler dinledim. Sen de bildiğin ve kastedileni anladığın şeyler dinledin.' dedi.

Ahnes, 'Yemin ettiğine yemin ederim ki ben de öyleyim.' dedi.

Ahnes daha sonra Ebu Sufyan'ın yanından çıkıp Ebu Cehil'in evine, onunla görüşmeye gitti ve ona, 'Ey Ebu Hakem! Muhammed'den işittiklerin hakkındaki görüşün nedir?' dedi.

Ebu Cehil, 'Ne işiteyim? Biz ve Abdulmenafoğulları birbirimizle hep çekiştik. Yedirdiler, biz de yedirdik. Taşıdılar, biz de taşıdık. Verdiler, biz de verdik. Nihayet hepimiz diz üstü çöküp yaralı yarış atları gibi (eşit seviyede) kalmıştık ki, 'Bizde kendisine vahiy gelen bir peygamber var.' dediler. Ona ne zaman yetişebileceğiz? Vallahi asla ona iman etmeyecek ve onu tasdiklemeyeceğiz.' dedi."[10]

İşte Ebu Bekir (ra) ve Ebu Cehil arasındaki fark! Biri; güzel ahlakı, insanlara olan yardımı, aklını kullanması nedeniyle Yüce Allah'ın hidayetine nail oldu. Öteki; kötü ahlakı, insanları aşağılaması, Allah Resûlü'nün doğruyu söylediğini bilmesine rağmen sırf liderlik tutkusuyla hakkı reddetmesi nedeniyle dalalete mahkûm oldu.

Hidayet ve dalalette Yüce Allah'ın hikmetini anlamak için, Ebu Talib kıssası da ibretliktir. Ebu Talib, ilk günden olmak üzere ölene dek Allah Resûlü'nü korumuş, ona (sav) ve davetine yardımcı olmuştur. Ne ki o, şirk üzere ölmüştür. Peki, Allah (cc) ona neden hidayet etmedi? Evet, o iyi bir insandı. Ancak toplum yargısını Allah'ın hükmünden daha fazla önemsiyordu. İnsanların onun hakkında ne düşündüğü, Rabbinin ona vereceği değerden daha önemliydi. O, insanları Allah'tan üstün tutunca, üstün tuttuğu insanların dini üzere bu dünyadan ayrıldı.

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ebu Talib'in ölümü yaklaşınca Allah Resûlü (sav) onun yanına geldi.

10. İbn-i Kesîr Tefsîri, 4/144-145, En'âm Suresi, 33. ayetin tefsiri

Sonra, 'Ey amcacığım! Bir tek 'Lailâheillallâh' cümlesini söyle ki Kıyamet Günü onunla Allah katında seni savunayım' dedi.

Ebu Talib, "**Kureyş'in beni kınaması olmasaydı, bu sözle senin yüzünü güldürürdüm.**" karşılığını verdi.

Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi: 'Sen sevdiğini hidayet edemezsin, fakat Allah dilediğini hidayet eder. O, kimin hidayete (uygun olduğunu) en iyi bilendir.'[11] "[12]

Bu nakillerden sonra Kur'ân'a soralım: Allah (cc) kimlere hidayet eder, kimleri saptırır?

El-Hâdî Olan Allah Kimi Hidayet Eder ve Kimi Saptırır?

"… Allah, dilediğini saptırır, dilediğini hidayet eder…"[13]

Bu ayet, benzer lafızlarla Kur'ân'da onlarca defa tekrar eder. Ayetin yanlış anlaşılmaması ve cebrî bir anlayışa[14] kapı aralamaması için hidayetle ilgili Kur'ân'da geçen tüm ayetlerin bir arada okunması gerekir. Tüm ayetler bir arada okunduğunda şu sonucu elde ederiz: Allah (cc) birine hidayet ediyorsa bu, hidayet ettiği kişinin hidayete layık olması ve hidayeti elde edecek sebepleri yerine getirmesindendir. Rabbimiz birini saptırıyorsa bu, sapan kişinin Allah'tan ve hidayete erişeceği yoldan yüz çevirmesi ve saptırıcı yollara tabi olmasındandır; zira Rabbimiz adildir. Herkese hak ettiği şekilde muamelede bulunur. Rabbimiz El-Alîm'dir; her kulunun iç dünyasını, hidayete istekli olup olmadığını, kendi yüce zatına değer verip vermediğini bilir. Sonra Rabbimiz El-Hakîm'dir; hüküm ve hikmet sahibidir. Her şeyin en doğru ve uygun olanını O bilir. O'nun insanlar için hidayet ve dalalet dilemesi; adaletine, ilmine ve hikmetine tabidir.

11. 28/Kasas, 56
12. Müslim, 25
13. 35/Fâtır, 8
14. Cebrî anlayış, insanın iradesini nefyeden ve amellerin tüm sorumluluğunu Allah'a (cc) yıkan bir şirk inanışıdır: "Allah'a şirk koşanlar diyecekler ki: 'Şayet Allah dileseydi biz ve babalarımız şirk koşmaz ve hiçbir şeyi haram saymazdık.' Onlardan önce (yaşamış müşrikler de) azabımızı tadıncaya kadar aynı şekilde yalanladılar. De ki: 'Sizin yanınızda bize çıkarabileceğiniz bir ilim var mı? Siz sadece zanna uyuyor ve yalnızca tahminle iş yapıyorsunuz.' " (6/En'âm, 148)

Bu kısa açıklamadan sonra Allah'ın (cc) kimlere hidayet ettiğine bakalım:

a. Allah, Kendisine Yönelenlere Hidayet Eder

"… De ki: 'Allah dilediğini saptırır, kendisine yönelenleri de hidayet eder.' "[15]

Allah'a (cc) yönelmek, El-Hâdî isminin tecelli sebeplerindendir. İnsanın O'na yönelmesi/inabesi, kalbin amellerindendir. Allah'a olan ihtiyaçlarının ve zaruretlerinin farkında olan diri kalplerin; sevgi, saygı, korku ve yakınlaşma isteğiyle yüzünü O'na dönmesi, içtenlikle Rabblerine yönelmesidir.

Munib insan, tüm benliğiyle Rabbine yönelir. O'nun (cc) rahmetini umar, azabından sakınır. Duanın en güçlü hâli budur: Kalbin Allah'a yakarması! Hidayeti celbeden en etkili sebep de kalbin yakarışıdır.

b. Allah, Dua Ederek Hidayet İsteyenlere Hidayet Eder

Kalp Allah'a yöneldiğinde dil ve beden kalbe tabi olur. Kalbin yönelişi, dua olarak dilde hayat bulur. Kul, ihtiyacı olan hidayeti içtenlikle Rabbinden ister.

Hidayet talebi için örnek dualar

"Bizi sırat-ı mustakime/dosdoğru yola hidayet et. Kendisine nimet verdiklerinin yoluna (ilet). Gazaba uğramış ve sapkınların (yoluna) değil."[16]

"Allah'ım! Ey Cibril'in, Mikâil'in ve İsrafil'in Rabbi! Ey gökleri ve yeri yaratan, gayb ve şehadet bilgisini elinde bulunduran! Kulların ihtilaf ettikleri şeylerde en doğru hükmü veren sensin. Hak konusunda ihtilaf ettikleri meselelerde izninle beni doğru yola ilet. Şüphesiz ki sen, dilediğini doğru yola iletirsin."[17]

"Allah'ım! Beni bağışla, bana merhamet et, beni hidayet et, beni rızıklandır."[18]

"Allah'ım! Beni hidayete eriştir, beni doğru kıl."[19]

"Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik istiyorum."[20]

"Allah'ım! Hidayet ettiğin kullar içinde/onlarla beraber bana da hidayet et."[21]

15. 13/Ra'd, 27
16. 1/Fâtiha, 6-7
17. Müslim, 770
18. Müslim, 2697
19. Müslim, 2725
20. Müslim, 2721
21. Ebu Davud, 1425, Tirmizi, 464

c. Allah, Kendisine Tutunanlara Hidayet Eder

"… Her kim de Allah'a tutunursa, hiç şüphesiz dosdoğru yola hidayet edilir."[22]

"Allah'a tutunmak" yani "El-İ'tisâmu billâh"; kalplere dokunan, duyguları coşturan ve insanı Rabbine yakınlaştıran etkili bir tabirdir. Allah'a (cc) tutunmak; O'nun rızasına erişmek ve O'nun saptırmasından korunmak için Allah'a sarılmaktır. Kelimenin kökü olan "a-se-me", koruma manasına da gelir. Yani dalaletten korunmak için Allah'a tutunanlar, Rabbimizin hidayet nimetiyle mükâfatlandırılacaklardır.

d. Allah, İndirdiği Vahye ve Gönderdiği Elçilere Uyanlara Hidayet Eder

"De ki: 'Şayet sapıtacak olsam, kendi aleyhime sapıtmış olurum. Hidayeti bulacak olsam bu, Rabbimin bana vahyettiği ile olur. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (kullarına en yakın olan) Karib'dir.' "[23]

"Böylece sana emrimizden bir ruh/Kur'ân vahyettik. Sen Kitab'ın ve imanın ne olduğunu bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hidayet ettiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen, dosdoğru yola iletirsin."[24]

Allah (cc) insanlara yol göstermek için vahiy indirmiş ve onu açıklasın diye de resûller göndermiştir. Kitap ve onu açıklayan sünnet, hidayetin asli kaynağıdır. Cennetten çıkarılarak yeryüzüne indirilen insanın, şer'i sorumluluk cihetiyle işittiği ilk hüküm cümlesi de budur:

"Dedi ki: 'Oradan birbirinize düşman olarak hep beraber (yeryüzüne) inin. Benden size bir hidayet gelecek. Kim de benim hidayetime uyarsa, o sapmayacak ve bedbaht olmayacaktır. Kim de zikrimden (göndereceğim Kitaplardan) yüz çevirirse, şüphesiz ki ona sıkıcı/dar bir hayat vardır ve Kıyamet Günü'nde onu kör olarak diriltiriz.' "[25]

Yine Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla Kitab'a ve Resûl'e (sav) ittibanın da bir şartı vardır, Allah'ın (cc) rızasına uymak:

"Allah onunla (Kitap ve Resûl'le), rızasına uyanları yolun en doğru olanına iletir, onları izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve dosdoğru yola hidayet eder."[26]

22. Âl-i İmran, 101
23. 34/Sebe', 50
24. 42/Şûrâ, 52
25. 20/Tâhâ, 123-124
26. 5/Mâide, 16

Sözün özü; Allah (cc), Kitap ve sünneti her okuyana değil, yüce zatının rızasını umarak okuyan/öğrenen insanları dosdoğru yola hidayet eder.

e. Allah, Kendi Yolunda Cihad Edenlere Hidayet Eder

"Bizim yolumuzda cihad edenlere elbette (en doğru olan) yollarımızı gösteririz. Şüphesiz ki Allah, muhsinlerle/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlarla beraberdir."[27]

Bu ayette ifade edilen cihad, Kur'ân'ın genelinde yer alan "kıtal" anlamında değil; imtihanlara karşı sabretmek, Allah'ın (cc) emir ve nehyi konusunda nefsi terbiye etmek ve heva ile mücadele etmek anlamındadır. Zira bu sure Mekkî'dir, yani ayet indiğinde henüz "kıtal" anlamındaki cihad farz kılınmamıştır.

Allah Resûlü (sav) bir hadisinde, "Mücahid, Allah'ın (rızası) uğrunda nefsiyle cihad edendir."[28] buyurmaktadır.

Kişinin dini uğrunda attığı her adım, gösterdiği her çaba ve ortaya koyduğu her gayret hidayetle ödüllendirilir. Yani dalalete davet eden insî ve cinnî şeytanlara karşı durmak ve nefsin isteklerine muhalefet etmek, insanın hidayetini arttırır.

Elbette bu mücadelenin zirvesi, Allah (cc) yolunda cihaddır.

f. Allah, Hidayete Engel Olan Durumlardan Sakınanlara Hidayet Eder

Rabbimizin hidayet etmeyeceği insanlar vardır. Bu kişiler, hidayete engel olan sebepleri hayatlarından çıkarmayanlardır. Hidayet isteyenler, bu sebeplerden sakınmalı ve kendilerini koruması için El-Hâdî olan Allah'a yönelmelidir:

"… Allah, **kâfirler topluluğunu** hidayete erdirmez."[29]

"… Allah, **fasıklar grubunu** hidayet etmez."[30]

27. 29/Ankebût, 69
28. Ahmed, 23965
29. 2/Bakara, 264
30. 5/Mâide, 108

"… Allah, **zalimler topluluğunu** hidayet etmez." [31]

"… Şüphesiz ki Allah, **yalancı ve kâfir olan kimseyi** hidayet etmez." [32]

"… Kuşku yok ki Allah, **haddi aşıp çokça yalan söyleyen kimseyi** hidayet etmez." [33]

"Rabbinin ayetleri kendisine hatırlatıldığı hâlde **yüz çeviren** ve elleriyle (yapıp) takdim ettiğini unutandan daha zalim kim olabilir? Şüphesiz ki anlamamaları için kalplerine perde germiş, kulaklarına da ağırlık koymuşuzdur. Sen onları hidayete çağırsan bile, ebediyen doğru yolu bulamazlar." [34]

"Onlardan sana kulak verenler vardır. Biz, onu (vahyi) anlayamasınlar diye kalplerine örtüler, kulaklarında da ağırlık kıldık. Ayetlerin tamamını görecek olsalar yine de iman etmezler. Öyle ki; sana gelecek olsalar seninle **tartışır** ve o kâfir olanlar: '**Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.**' derler." [35]

"Hakları olmadığı hâlde **yeryüzünde büyüklenip kibre kapılanları** ayetlerimden çevireceğim. (İlgisiz kalacaklar, duysalar dahi anlamayacaklar.) Onlar bütün ayetleri görseler de inanmazlar. Rüşd/olgunluk/doğruluk yolunu görseler de onu yol edinmezler. Azgınlık yolunu gördüklerinde (hemen benimser) kendilerine yol edinirler. Bu, ayetlerimizi **yalanlamaları ve ayetlerden gafil olmaları nedeniyledir.**" [36]

Kur'ân'dan derlenmiş bu maddeler hidayetin şer'i sebepleridir. Sebepleri yerine getirenler, kendi üstüne düşen vazifeyi yapmıştır. Allah (cc) ise şer'i sebepleri yerine getirenlere hidayet edeceğini vadetmiştir. Hiç şüphesiz Rahmân, vaadinden dönmez. Şer'i sebepleri yerine getirmeyenleri veya hidayete engel olan kibir, yüz çevirmek veya gaflet gibi bir sebebi bulunduranları ise saptırır. [37] [38]

31. 5/Mâide, 51
32. 39/Zümer, 3
33. 40/Mü'min (Ğafir), 28
34. 18/Kehf, 57
35. 6/En'âm, 25
36. 7/A'râf, 146
37. bk. El-Esmau'l Husna, s. 1037-1041
38. Yüce Allah'ın bir hikmet ve yasaya uyarak hidayet edip saptırdığını kavrayabilirsek, bazı meallerde gördüğümüz kafa karışıklığını daha iyi anlarız. Arapça bilenler için aşağıdaki açıklama faydalı olacaktır:

Bir Yahudi ve Hristiyan Şüphesi

“Biz, her peygamberi kendi kavminin diliyle yolladık ki, onlara açıklasın…”[39]

Allah Resûlü’nün (sav) davetine muhatap olan Ehl-i Kitap şöyle dedi: “Allah her kavme kendi dilinde peygamber yolladı. Bize de Musa (as) ve İsa (as) kendi dilimizde geldi. Kur’ân’da bu gerçeğe ‘Biz her peygamberi kendi kavminin diliyle yolladık…’ diyerek işaret ediyor. Bu nedenle Muhammed bizim peygamberimiz değildir, çünkü bizim dilimizle gelmedi…”

İslam âlimleri, bu şüpheye birçok cevap vermiştir. Bunlardan bazısını şöyle zikredebiliriz:

– Onlara kendi dillerinde bir peygamberin gelmiş olması, ikinci bir peygamber gelmesine engel değildir. Allah (cc) onlara Musa’yı (as) göndermiş, daha sonra İsa (as) ile onlara ikinci bir peygamber yollamıştır. Onların (Hristiyanların) da ikrarıyla İsa’ya (as) iman etmeyen kâfir olur. Bir önceki nebiye iman, bir sonraki nebiye iman sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Hâliyle

---

“Hidayet ve Dalalet Kelimesindeki Zamirin Men ‘من’ (İsmi Mevsulün)e Döneceği Hakkındaki Tartışma

Modern çağın müfessirlerinden, Suudi Arabistan’ın Pakistan ve Bengladeş elçisi Abdülhamit Hatip’in bu konuda zikrettiği bir görüşü var. ‘Tefsiru’l Hatibi’l-mekki’ adlı bir eseri bulunan yazar, eserde şöyle der: ‘Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir’ (Nahl 16/93). Dalalet dileyen kimseyi saptırır, hidayet dileyen kimseyi de hidayete erdirir.

يشاء fiilindeki zamir lafza-i celale (الله) değil de men ‘من’ ismi mevsulüne raci kılınmıştır. Kim dalaleti dilerse Allah onu saptırır, kim de hidayeti dilerse Allah onu hidayet yoluna erdirir. Bir kısım âlim de onu bu iddiasında desteklemiştir. Bana göre bu ayetten akla ilk gelen anlam bu değildir. Çünkü ‘من يشاء’ cümlesi birçok yerde zikredilmiştir. يرزق من يشاء (Bakara 2/212), يعذب من يشاء ويرحم من يشاء (Ankebut 29/21), يغفر لمن يشاء ويعذب من يشاء (Al-i İmran 3/129).

Kur’ân’da yüzden fazla yerde zikredilen ‘من يشاء’ ifadesindeki zamir hepsinde Allah ‘الله› lafzına döner. Peki, o zaman neden bu ayetteki ‘يضل من يشاء’ ifadesini ‘dileyen insanı saptırır’ şeklinde diğerlerinden istisna edelim? Peki, ان هي الا فتنتك تضل بها من تشاء وتهدي من تشاء A’raf 7/155. ayetine ne diyeceksin? Buradaki hitapta من يشاء bulunmuyor.

‘يضل من يشاء’ cümlesinde dileyen Allah’tır. Allah kime dalalet dilemişse onu saptırır. ويهدي من يشاء cümlesinde de hidayeti dileyen Allah’tır. Fakat hidayet ve dalalet Allah’ın koyduğu yasalara göre işler. İnsanın içinde bulunduğu bütün evrende değişmeyen ve değişikliğe uğramayan kozmik ve toplumsal kanunlar geçerlidir. ‘Allah’ın kanununda asla bir değişme bulamazsın, Allah’ın kanununda kesinlikle bir sapma da bulamazsın.’ (Fatir 35/43.)” (İbrâhîm Suresi Tefsiri, Yûsuf El-Karadâvî, s. 69)

39. 14/İbrâhîm, 4

onların Musa (as) ve İsa'ya (as) inanmış olmaları sonradan gelen Muhammed'e (sav) inanma sorumluluğunu düşürmez.[40]

– Bu gerekçeyle Allah Resûlü'ne (sav) inanmayan Hristiyanlar, İncil'i İsa'nın (as) ve Havarilerin ana dilinden almamışlardır. Başta Arap Hristiyanlar olmak üzere çoğu Hristiyan grup, tercüme eserlerle Hristiyanlık öğretilerine tabi olmuşlardır. Şayet iman için anadilde nebi/Kitap şartı olsa Hristiyanların ve çoğu Yahudi'nin imanı sahih olmazdı.[41]

– Bir peygambere iman için anadil şartı koşan Hristiyan ve Yahudiler, bu şarta Kur'ân'ı şahit göstermektedir. Şayet Kur'ân Allah'ın kelamıysa ona iman etmeleri gerekir. Şayet Allah'ın kelamı değilse onu şahit göstermeleri tutarsız olur.

40. bk. İbni Teymiyye Tefsiri, 5/481-486, İbrâhîm Suresi, 4. ayetin tefsiri
41. bk. age

5

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَآ اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ
وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٥)

(5) "Andolsun ki biz, Musa'yı: 'Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın günlerini hatırlat.' diye ayetlerimizle yolladık. Şüphesiz ki bunda, çok sabırlı olan ve çokça şükredenler için (ibret alınacak) ayetler vardır."

Yüce Allah tüm peygamberleri aynı misyonla görevlendirmiştir. Onların mesajı, üslubu ve hedefleri birdir. Zira onların beslendiği kaynak ve varmak istedikleri yer birdir. Onlar Allah'tan (cc) gelen vahiyle beslenmekte ve yalnızca O'na kulluk etmeyi hedeflemektedir. Allah (cc) birinci ayette, Resûl'ünü (sav), insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderdiğini belirtmişti; burada da aynı görevi Musa (as) için zikretti. Bu, Kur'ân'ın genel üslubuna da uygundur. Resûller, farklı dönemlerde yaşamış, farklı diller konuşmuşsa da aynı esasa davet etmiş ve aynı şeyi hedefleyerek çalışmışlardır:

"Andolsun ki biz her ümmet arasında: 'Allah'a ibadet/kulluk edin ve tağuttan kaçının.' (diye tebliğ etmesi için) resûl göndermişizdir. Allah içlerinden kimisine hidayet bahşetti, kimisine ise sapıklık hak oldu. Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın."[1]

"Senden önce gönderdiğimiz her resûle: 'Şüphesiz ki benden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. O hâlde yalnızca bana kulluk/ibadet edin.' diye vahyetmişizdir."[2]

1. 16/Nahl, 36
2. 21/Enbiyâ, 25

Allah'ın Günlerini Hatırlat

Musa'ya (as) bildirilen bir diğer emir; Allah'ın günlerini hatırlatmasıdır. Ayette geçtiği gibi "Eyyamullah", Allah'ın günleri demektir. Kur'ân'da bu ifade iki anlamda kullanılmıştır:

- Bir kavmin başından geçen ibretlik olaylar, bireysel ve toplumsal hafızada yer etmiş tecrübeler manasındadır. Bunun delili, Surenin 6. ayetidir. Zira Musa (as) bu emri alır almaz, emre icabet etmiş ve kavmine bir hatırlatmada bulunmuştur. Hatırlattığı da İsrailoğullarının başından geçen toplumsal bir olaydır:

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani sizi Firavun ailesinden kurtarmıştı. Onlar size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarını boğazlıyor, kadınları sağ bırakıyorlardı. Bunda Rabbinizden sizin için büyük bir imtihan vardır.' "[3]

- Ahirette yaşanacak günlerdir. Câsiye Suresi'nde bu anlamda kullanılmıştır:

"İman edenlere de ki: 'Allah'ın günlerini ummayanları bağışlasınlar. Ta ki Allah, her kavme kazandıklarının karşılığını versin.' "[4]

Ayet, bağlamı içinde okunduğunda amellere verilecek karşılıktan, hesap ve cezadan bahsettiği görülecektir. Ayrıca Kur'ân'da müşrikler için kullanılan "لَا يَرْجُونَ" ifadeleri genelde "ahireti ummamak" anlamında kullanılmıştır.[5]

İbrâhîm Suresi'nde geçen Eyyamullah/Allah'ın günleri ifadesinin anlamı, -Surenin 6. ayetinin delaletiyle- tarihî olaylar, toplumsal tecrübeler, ibretlik vakıaların hatırlatılmasıdır. Musa (as) bu emre imtisal etmiş ve İsrailoğulları-na geçmiş günleri hatırlatmıştır. Firavun'u, onun zulmünü ve o zulümden

3. 14/İbrâhîm, 6
4. 45/Câsiye, 14
5. "Eyyamullah" tabiri, selef müfessirleri tarafından üç anlamda tefsir edilmiştir:
"Birincisi: Onlar, Allah'ın nimetleridir. Bunu da Ubey ibni Ka'b, Peygamber'den (sav) rivayet etmiş, Mucahid, Katâde ve İbni Kuteybe de böyle demişlerdir.
İkincisi: Onlar, kendilerinden önceki milletlerin başlarına gelen olaylardır, bunu da İbni Zeyd, İbni Saib ve Mukâtil, demişlerdir.
Üçüncüsü: Onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği günler ile Nuh, Ad ve Semud kavimlerine gazap ettiği günlerdir. Bunu da Zeccâc, demiştir." (Zâdu'l Mesîr, 3/320, İbrâhîm Suresi, 5. ayetin tefsiri)

kurtuluşlarını anlatmıştır. Allah Resûlü de Musa (as) gibi, ashabına Allah'ın günlerini hatırlatmış, bir gözcünün kavmini uyarması gibi onları uyarmıştır.

Ali'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü bizlere hutbe irad eder, Allah'ın günlerini hatırlardı. Öyle ki konuştuklarının dehşeti/etkisi/önemi, yüzünden okunurdu. Âdeta başlarına büyük bir felaket gelecek topluluğu, sabah akşam uyaran gözcü gibiydi ..."[6]

İslam toplumunun eğitim müfredatı olan vahiy, İslam toplumuna Allah'ın günlerini iki türlü hatırlatır. İlki, kendi başlarından geçen ibretlik olaylardır:

"Hatırlayın! Hani siz, sayıca azdınız, yeryüzünde (müstekbirler tarafından) zayıf bırakılmıştınız ve insanların sizi kapıp kaçırmasından korkuyordunuz. (Siz bu hâldeyken) o sizleri (Medine'de) barındırdı, yardımıyla destekledi ve temiz şeylerle rızıklandırdı ki şükredesiniz."[7]

"(Hatırlayın!) Hani siz dönüp hiç kimseye bakmadan kaçıyordunuz. Resûl, (savaşa dönmeniz için) arkanızdan sesleniyordu. Kaçırdığınız (hayırlara) ve başınıza gelen musibetlere üzülmeyesiniz diye (Allah) sizi keder üstüne kederle sınadı. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[8]

İkincisi, resûllerin ve inkârcıların kıssalarıdır. Kur'ân'ın büyük kısmı, kavimlerin kıssalarına ayrılmıştır. Neredeyse her surede bir nebinin, salihin veya inkârcıların yaşamından kesitler vardır. Kur'ân'ın bu metodundan anlıyoruz ki; Allah'a (cc) kulluğun, tuğyana ve şirke karşı verilen mücadelenin istikamet üzere olması için Allah'ın günlerinin iki yönüyle hatırlanması ve hatırlatılması lazımdır. Hem kendi bireysel/toplumsal tarihimize hem de kavimlerin/geçmişin tarihine dair bilinçli olmamız gerekmektedir. Şöyle ki;

– Mücadele, Rahmân'ın dostları ile şeytanın dostları arasında yaşanmaktadır. Rahmân'ın dostları, İlahi vahiyden; şeytanın dostları, İblis'in vesvese ve iğvalarından beslenmektedir. Hâliyle zaman ve mekân farklı olsa da yolun tabiatı, yaşanan olayların mahiyeti ve mücadelenin seyri benzerlik göstermektedir. Eyyamullah'a dair bilinç sahibi olanlar, yola ve yolda karşılaşılan

6. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/184, 39463 No.lu rivayet
7. 8/Enfâl, 26
8. 3/Âl-i İmran, 153

zorluklara karşı basiretli ve tecrübe sahibilerdir. Yaşanmışlıkları, yaşananlara ve yaşanılacaklara ayna kılarlar. Yaşanmışlıklar üzerinden bugünü ve yarını izler; tedbirler alır, hazırlık yaparlar. Bu nedenle onlar, "Mümin bir delikten iki defa ısırılmaz."[9] Nebevi fermanının canlı tefsiri gibilerdir.

"Yûsuf Suresi'nin sonunda yer alan şu ayet-i kerimeyi birlikte okuyalım: 'Sağduyuluların, peygamberlere ilişkin hikayelerden alacakları ibret dersleri vardır. Bu Kur'ân bir düzmece sözler dizisi değildir. Tersine O, kendisinden önceki kutsal kitapları onaylayan, her şeyi ayrıntılı biçimde anlatan, mü'minler için doğru yol kılavuzu ve rahmet olan gerçek bir İlahi kitaptır.'[10] Ayet-i kerime, mümin şahsiyetin bu ilmin gerektirdiği bütün müfredata ilgisiz kalamayacağını salık vermektedir. Kur'ân, tarihî kıssalara yer verirken gerekli ibretin ve mesajın alınmasını hedeflemektedir. Kur'ân, diğer ayetlerinde olduğu gibi kıssaları içeren ayetlerin de içerdiği mesajları anlamamızı, onlardan pratik yaşamımızı aydınlatacak dersler çıkarmamızı ve buna göre geleceğimizi planlamamızı istemektedir. **Böylece Kur'ân esasında geleceği planlama kudretine ve basiretine sahip insanları muhatap almakta, gündelik çıkar hesapları yapan ve arzularının tutsağı olmuş insanları muhatap almamaktadır.** Tarih en azından bize göre, ne önünden ne de ardından, batıl hiçbir tezin gelmeyeceği ve her şeyi kuşatan Allah'ın ezelî ilminin kaynaklık ettiği bir alandır. O hâlde tarih, bize göre, insanoğlunun tarihi kaydetme uğraşısında gözlemlendiği gibi birtakım tahmin ve esasında arzuların doğrultusunda şekillenmiş mesnetsiz, köksüz bir alan değildir.

Kur'ân'ı baştan sona mütalaa ettiğimizde Allah'ın Kitabı'nın neredeyse yarısından fazlasını geçmişte yaşanmış olaylara, tarihî akışı şekillendiren yasalara yani tarihe tahsis ettiğini görüyoruz."[11]

Kur'ân'ın ve tarih ilminin anlattığı İslam ve insanlık tarihi, bir tecrübeler bütünüdür. Bu yönüyle tarih "güncelliği olan dinamik" bir ilimdir. Çünkü olaylar geçmişte yaşanmış olsa da o geçmişten damıtılmış ibret, tecrübe ve birikim bugünü şekillendirir.[12]

9. Buhari, 6133; Müslim, 2998
10. 12/Yûsuf, 111
11. İslam Tarihine Giriş, s. 10
12. bk. age. s. 9

– Bireyi/toplumu ilgilendiren İlahi yasalar vardır. Bu yasalara "sünnetullah" diyoruz:

"Şüphesiz ki sizden önce (Allah'ın iyi ve kötü toplumlara uyguladığı değişmez) yasaları geçti (yaşandı ve bitti). Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın."[13]

"... Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın."[14]

"(Bu) senden önce yolladığımız resûllerimiz için (belirlediğimiz bir) sünnettir/yasadır. Sen sünnetimizde bir değişiklik bulamazsın."[15]

İnsanlığın başıboş, keyfî ve belirsiz bir ilerleyişi yoktur. İlahi yasalara boyun eğmiş bir insanlık ve tarih vardır. Bu yasalar değişmez ve sapmaz müstakim yasalardır. Örneğin Fâtır Suresi'nin 43. ayeti, İlahi bir yasaya işaret eder: Yeryüzünde büyüklenmek için tuzak kuranlar, yani toplumları sömürmek için plan yapan egemenler, kendi tuzaklarının kurbanı olur; tuzakları bir gün ayaklarına dolanır:

"Yeryüzünde büyüklenerek ve kötü tuzaklar kurarak (uyarıcıya karşı geldiler). Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öncekilerin sünnetinden başkasını mı bekliyorlar? Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın."[16]

Bu yasayı biliyor ve inanıyoruz. Ancak yasanın vakıaya yansımalarını bilmek için tarihî verilere ihtiyacımız vardır. Firavun kıssasını öğrendiğimizde Firavun'un İsrailoğullarına kurduğu tuzağın nasıl da onun sonunu hazırladığını kanlı canlı bir örnek üzerinden anlıyoruz. Boğazlamak istediği Musa'yı (as) nasıl kendi elleriyle büyüttüğünü ve donattığını; sonra o Musa'nın (as) asasıyla önce itibarını, akabinde de hayatını kaybettiğini görüyoruz. Yûsuf'un (as) kıssasını okuduğumuzda kadınların kurduğu düzenin nasıl da ayaklarına dolandığını, birer iftiracı olduklarını itiraf etmek durumunda kaldıklarını ve bu iftiranın Yûsuf'u hangi mevkilere taşıdığını kanlı canlı bir örnek üzerinden görüyoruz:

13. 3/Âl-i İmran, 137
14. 35/Fâtır, 43
15. 17/İsrâ, 77
16. 35/Fâtır, 43

"... Allah hainlerin tuzağını başarıya ulaştırmaz."[17]

Mekkelilerin kurduğu tuzakların Nebi'nin (sav) davetini bitirmek şöyle dursun, Habeşistan ve Medine'ye hicret sürecini tetiklediğini ve cemaat olan Müslimleri devletleştirdiğini görüyoruz:

"(Hatırlayın!) Hani kâfirler seni hapsetmek, öldürmek ya da (yurdundan) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar, Allah da (tuzaklarını boşa çıkaracak ve onlara zarar verecek şekilde karşı) tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır."[18]

Müşriklerin daveti bitirmek için kurdukları tuzak, kendi sonları oldu. Medine İslam Devleti'nin yiğitleri, halka halka büyüyen fetihlerle Mekke'nin sınırlarına dayandılar ve Mekke'yi fethettiler.

Kur'ân'dan öğrendiğimiz İlahi yasalar ve bu yasaların tarihî örneklerinden bugüne dönüyoruz... Yerel ve küresel tuğyanın kurduğu tuzakları, baş döndürücü ifsadı ve bir avuç insanın refahı için milyarların ızdırabını görüyoruz. Biz çektiğimiz acıları saramadan, birilerinin bin yıllık planlar yaptığını, raporlar hazırladığını görüyoruz. Doğrudur; yer yer üzülüyor, umutsuzluğa kapılıyoruz. Ancak vahyin öğretileri elimizden tutuyor. Bizi tarih aynasının karşısına götürüyor. İlahi yasaları ve tarihteki örneklerini yüksek çözünürlüklü bir film gibi sahne sahne izletiyor. İşte o ân anlıyoruz ki; bugünün tağutları mustazaflara kurdukları tuzakla kendi sonlarını hazırlıyor. Bir sonraki ayette bu konuya tekrar temas edeceğiz.[19]

"Bu ilim dalına 'İlahi yasalar ilmi' veya 'dinî siyaset ilmi' şeklinde bir isim vermemizde hiçbir sakınca yoktur. Hayatta hiçbir şey boş ve anlamsız şekilde gelişmiyor. Her olay ve hadise İlahi yasalar ve kanunlara boyun eğmektedir. İnsanoğlunun topluluklar hâlinde bir arada yaşaması, bunun getirdiği uygarlık ve medeniyet çatışmaları, bu çatışmaların doğurduğu savaşlar, hükümranlıklar, yenilgi veya galibiyetler ve uygarlıkların nöbet değişimi sabit yasalar üzerinde gerçekleşmektedir. Evrende var olan değişmeyen İlahi yasaları dikkate alan toplumlar ister ateist ister putperest olsun başa-

17. 12/Yûsuf, 52
18. 8/Enfâl, 30
19. bk. s. 110, "Tağutun Beka Planları Kendi Sonunu Hazırlar"

rılı olmuş, söz konusu yasaları dikkate almayan toplumlar ise nebi ve sadık kimseler olsalar dahi hüsrana, başarısızlığa uğramışlardır. Müslümanların Uhud Harbi'nde ve Huneyn Savaşı'nın başlangıcında yenilgiye uğramaları da böyle bir gözden kaçırma sebebiyle olmuştur.' "[20]

"İnsan tarih okumakla tecrübeler kazanır, birtakım hadiseleri öğrenir ve bunların neticelerini kolayca kestirebilir; çünkü dünyada vukua gelmiş hiçbir hadise yoktur ki, onun aynı veya bir benzeri meydana gelmemiş bulunsun. İşte kişinin bunlar vasıtasıyla aklı gelişir ve lider olmaya ehliyet kazanır."[21]

– İslam tarihine dair bilgi insana güven verir. Şöyle ki; İslam tarihini vahiy ve güvenilir kaynaklardan okuyan kişi; mensup olduğu davanın köklerini, uzantılarını ve nasıl her asra damga vurduğunu görür. Âdem'den (as) bugüne, kesintiye uğramadan gelen ve kıyamete kadar sürecek bir davanın mensubu olmakla şeref duyar. Yüzyıllara meydan okumuş bir çınarın gölgesine oturmuş gibi, asırlık bir dağla yolunu bulan yolcu gibi… huzurlu hisseder. Ticari müesseseler dahi topluma güven vermek için kuruluş tarihlerini eskiye dayandırır. Zira insanlar uzun süre var olana güven duyarlar.[22] Kur'ân'ın bize öğrettiği insanlık tarihi de kalpleri sağlamlaştıran, huzur ve güven veren bir etkiye sahiptir:

"Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), kalbini sağlamlaştırmak için anlatıyoruz. Bu (kıssalarla beraber) sana hak (olan bilgiler), müminlere de öğüt ve hatırlatma gelmiştir."[23]

– Tağutlar, sahte bir tarih üzerinden meşruiyet kazanmaya çalışırlar. Onların tarihi kurgulanmıştır, yalan söyleyen bir tarihtir. Neden böyle bir kurguya ihtiyaç duydukları şu paragrafta açıkça izah edilmiştir:

"Tarihin insanın varlık yapısıyla irtibatlı olan boyutu, toplumu değiştirmek, dönüştürmek isteyenleri; iktidar ve ikbal peşinde olan kimseleri daima celbetmiştir. İşin gerçeği toplumları yönlendirebilmenin anahtarı tarihte gizlidir. Tarih, geçmişin ruhudur. Tarih insan hafızası gibidir; sürekli yeni-

20. Stratejik Tarih Yorumu, s. 19-20
21. İslâm Tarihi, El-Kâmil fi't Târîh, 1/6
22. bk. Tarihin ve Dinin istismarı, s. 17-18
23. 11/Hûd, 120

den inşa edilir. Gelecekle ilgili her türlü beklenti, özellikle egemenlik söz konusu ise, bu doğrultuda bir tarih inşasını beraberinde getirmiştir. Egemenler, egemenliklerini sürekli kılabilmenin yolunun tarihten geçtiğini çok erken fark etmişlerdir. Belki de bu yüzden 'ideolojik tarih okumaları'ndan öte 'resmî' tarihler yaratılmıştır. Tarihe ilgi her ne kadar geçmişin tecrübe ve birikiminden yararlanma gibi bir amacı içinde barındırıyorsa da tarih yaratmak gibi bir amaçtan bütünüyle uzak değildir."[24]

Resmî/İdeolojik tarih tağutların meşruiyet dayanağıdır. Gerçek tarih ancak onların meşruiyet dayanaklarını çökertecektir. Zira kitleler bu kurgulanmış tarih üzerinden tağutları gözlerinde büyütmekte, onları önemsemektedir. Gerçek tarih; Kur'ân'ın ifadesiyle onların yalancı, çok yemin eden, değersiz, ahlaksız insanlar olduğunu[25] ortaya çıkarır. Ki; İslami mücadelenin bir amacı da mücrimleri ifşa etmek, onların gerçek yüzünü ortaya koymaktır:

"Suçlu günahkârların yolları apaçık belli olsun diye, ayetlerimizi işte böyle tafsilatlandırıyoruz."[26]

– Tarih/Eyyamullah bilgisi, uyandırır. Kişi dünyanın oyalayıcı ve aldatıcı nimetlerine aldanıp uyuyabilir, uyuşabilir. Geçmişte yaşananları bilmek ise insanı sarsar. Zira insanlık tarihi, bir dünyayla aldanma, pişmanlık tarihi; aynı zamanda dünyaya aldanan insanların da helak edilme, yok oluş tarihidir. Tarih sayfalarında bunu gözlemleyen insan, dünya ile ahiret arasında denge kurmaya yönelir.[27]

Sonuç

Hatırlamamız/Hatırlatmamız gereken "eyyamullah"ı üçe ayırabiliriz:

– Kur'ân inene dek yaşanmış insanlık tarihi: Bu zaman diliminin en güvenilir kaynağı Kur'ân'dır. Zira Kur'ân, anlattığı kıssalarla insanlık tarihinin en güvenilir ve insana fayda sağlayacak ibretlik yönlerini bize sunmuştur.

24. Kur'an ve İslami İlimlerin Anlaşılmasında Tarihin Önemi, s. 54-55
25. bk. 68/Kalem, 8-13
26. 6/En'âm, 55
27. bk. İslâm Tarihi, El-Kâmil fi't Târîh, 1/7

Kur'ân kıssaları anlatılırken yapılan "hak anlatım" vurgusu buna işaret eder.[28] Çünkü insanlık, geçmiş tarihi mitoloji ve efsaneye çevirmişti. Kur'ân hem doğru bilgiyi hem de faydalı olanı aktardı.

– Kur'ân'ın nüzulünden bugüne yaşanan tarih: Bu zaman dilimine dair güvenilir kaynaklar kullanmak durumundayız. Aksi hâlde ideolojik ve resmî tarihin kurbanı oluruz.

– Kendi tarihimiz: İslam toplumunun kolektif hafızası olmak zorundadır. Yaşanan olayları değerlendiren, tecrübeleri çıkaran ve bu tecrübeleri hatırlayan bir hafıza! Aksi hâlde Kur'ân'ın metodundan uzaklaşmış olurlar. Zira Kur'ân, sahabeyi kendi tarihlerinden ders almaya davet etmiştir. Ayrıca bu hafızaya sahip olunmadığı takdirde aynı hataları tekrar eder, Nebevi ifadeyle aynı delikten ısırılırlar. Kişinin/Toplumun sürekli aynı delikten ısırılması, aynı yerden fitneye düşmesi nifak ehlinin özelliklerindendir:

"Her yıl bir veya iki defa (Allah tarafından) imtihan edildiklerini, (buna rağmen) tevbe etmeyip öğüt almadıklarını görmüyorlar mı?"[29]

Kimler ibret alır?

"... Şüphesiz ki bunda, çok sabırlı olan ve çokça şükredenler için (ibret alınacak) ayetler vardır."[30]

Bir hareketin kendi tarihî vakıalarını veya geçmiş tarihî vakıaları herkes bilebilir; ancak herkes yaşanmış hadiselerden ibret almaz. Yaşanmış hadiselerden ibret alan, yaşanmışlıklardan tecrübe "damıtan" ve bugünü dün üzerinden okuyabilen; çokça şükreden ve çokça sabredenlerdir. Dikkat buyurun, sabır ve şükür dahi ibret almak için yetmemektedir. Çokça sabretmek ve çokça şükretmek, sabbar ve şekur olmak gerekmektedir.

Şimdi şu soruyu sormamız gerekiyor: Yaşanan bireysel, toplumsal ve tarihî

28. "Mümin bir toplumun (eğitim ve terbiyesi) için sana, Musa ve Firavun kıssasının bir kısmını hak olarak okuyoruz." (28/Kasas, 3)
"Biz sana, onların kıssalarını hak olarak/gerçek hâliyle anlatıyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine iman etmiş bir grup gençti ve biz de onların hidayetlerini arttırmıştık." (18/Kehf, 13)
29. 9/Tevbe, 126
30. 14/İbrâhîm, 5

vakıalardan ibret almak ile sabır ve şükür arasında nasıl bir bağ vardır? Bu soruya dair şunlar söylenebilir:

– Sabır ve şükür, insan nefsini temizleyen ve eğiten iki arındırıcıdır. Zira nefis hevanın doğrultusunda hareket etmek, keyfince davranmak ister. Hevaya uyan nefis; içindeki hayır ve takva potansiyelini geliştirmez, daha ziyade fücur yönüyle hareket eder. "Nefsin arzularına uymak; aklın nurunu söndürür, kalp gözünü kör eder, hakka tabi olmaya mani olur ve doğru yoldan saptırır. Hem nefse uyup hem de ibret gözüyle olaylara bakmak mümkün değildir."[31] Buna mukabil nefsin arzularına sabır ve şükürle direnen, nefsindeki hayır ve şükür potansiyelini açığa çıkarır. Hayrı fark eden, anlayan ve ona tabi olan akıl melekeleri güçlenir. Allah'ın günlerini öğrendiğinde ondan ders alır, tecrübe edinir ve o tecrübeyi amele yansıtır. Sonuç olarak sabır ve şükür direkt olmasa da insan nefsinde geliştirdiği güç ve melekelerle sahibini anlayışlı kılar. Bu anlayış gücü de Allah'ın günlerinden ibret almayı kolaylaştırır.

– Mümin ya şükrünün imtihan edildiği bir nimet hâlinde ya da sabrının imtihan edildiği bir bela/musibet hâlindedir. Şükür ve sabır, insanı şartlara kul olmaktan kurtarır. Nimet, onu şımartmaz ve Rabbini unutturmaz; çünkü şükrederek nimeti Allah'a nispet eder. Musibet, onu üzüntüyle esir alıp Allah'ı unutturmaz; çünkü sabırla musibeti aşıp Allah'a ulaşır. O'ndan yardım ister. Böylece nimetin ve musibetin kalbe hükmedip onu esir almasına müsaade etmemiş olur. Kalp, ancak Allah'a bağlı olduğunda vazifelerini yerine getirebilir. Allah'ı unutup nimete ya da musibete bağlanan kalp, hastadır. Sorumluluklarını yerine getirmez, ki akletmek/anlamak kalbin sorumluluklarındandır.[32]

– Musibete sabır göstermek ve nimete şükretmek, insana farkındalık katar; olayların akışına kapılıp sürüklenme afetinden korur, bilinç kazandırır. Şöyle ki; bir şeye şükretmek için onun nimet olduğunu fark etmek, bir şeye sabretmek için onun musibet olduğunu idrak etmek gerekir. Kişi şükrünü ve sabrını çoğalttıkça bilinç ve farkındalık düzeyi artar. Spor yapan

31. bk. Medâricu's Sâlikîn, 1/401-402
32. bk. El-Esmau'l Husna, s. 544-545

bir bedenin kas kütlesi geliştiği gibi sabır ve şükür de kalbin/zihnin bilinç kaslarını güçlendirir. Kişi sabrını ve şükrünü arttırdıkça bilinç düzeyi artar. Herkesin bildiği/yaşadığı bir olaydan çoğu insanın göremediğini görür, dersler çıkarır.

– Nasıl her salih amelin bazı uhrevi ve dünyevi karşılıkları varsa sabır ve şükrün dünyevi mükafatı da basiret ve ferasetin açılması, ileri görüşlülüktür. Bu, Yüce Allah'ın kullarına bir armağanıdır.

– Bazı âlimler, "Sabır ve şükür, iman hasletidir; burada iman kinaye olarak kullanılmıştır." der.[33] Bu görüş zayıftır. Zira her iman edenin yaşanan hadiselerden ibret almadığı bir vakıadır.

Çokça sabreden ve çokça şükreden kulların Allah'ın ayetlerini anlamaları dört ayrı ayete konu olmuştur. Bu ayetler bağlamlarıyla birlikte okunduğunda şu anlaşılır: Şer'i ve kevnî ayetlerden; bireysel, toplumsal ve tarihî vakıalardan ibret alanlar çokça şükreden ve çokça sabredenlerdir.[34]

Çokça sabreden ve çokça şükredenlerle ilgili bu dört ayette iki şey dikkatimizi çekiyor:[35]

Sabır sıfatı, şükür sıfatından önce zikrediliyor. Zira sabır şükrün vesilesi, şükür ise sabrın neticesidir. Şöyle ki; sabır, zorlukları gideren, kurtuluşu getiren anahtardır. Sabırla gelen kurtuluşa/nimete şükredilir.

Türkçe dil kurallarına uyarak sabır ve şükür vasfını "ve" bağlacıyla ayırıyoruz. Ancak Arapça aslında iki vasıf "ve" atıf edatıyla ayrılmıyor, aralarında hiçbir edat olmaksızın peşpeşe zikrediliyor. Arapçada bunun anlamı, iki sıfatın bir bütün olduğu ve ayrılmayacağıdır. Bu iki sıfatı aynı ânda bir arada bulunduranlar, Allah'ın (cc) şer'i ve kevnî ayetlerini hakkıyla anlar, ibret alırlar.[36]

33. bk. Hak Dini Kur'an Dili, 5/171, İbrâhîm Suresi, 5. ayetin tefsiri
34. bk. 31/Lokmân, 31; 34/Sebe', 19; 42/Şûrâ, 33
35. bk. Sûretu İbrâhîm Tefsîrun Belâğî Tatbîkî, s. 63-65
36. Türkçe meallerde araya "ve" harfi yazılsın veya yazılmasın, bu incelik açığa çıkmaz. Bu da meallerin Kur'ân'ın inceliklerini yansıtmada ne denli eksik kaldığının bir örneğidir.

6

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ
يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْ وَفٖى ذٰلِكُمْ
بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظٖيمٌ (٦)

(6) "(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani sizi Firavun ailesinden kurtarmıştı. Onlar size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarını boğazlıyor, kadınları sağ bırakıyorlardı. Bunda Rabbinizden sizin için büyük bir imtihan vardır.' "

Musa (as), "Allah'ın günlerini hatırlat." emrini alınca İsrailoğullarına Allah'ın nimetini hatırlattı. O nimet; azgın bir tağutun zulmünden kurtulmak, bir halkın çektiği çilenin sonlanmasıydı.

Firavun'un Azgınlığı

Ayet-i kerime Firavun'un bir topluluğa reva gördüğü zulmü anlatıyor. O, erkek çocuklarını katlediyor, kadınları sağ bırakıyordu. Bu ifade iki anlama gelebilir:

– Kadınları/Kız çocukları köleleştirmek, hizmetçi olarak kullanmak için sağ bırakıyordu. Bugün birçok halka reva görüldüğü gibi Firavun da İsrailoğullarını ayak işlerinde kullanıyor, en ağır ve pis işleri onlara yaptırıyordu.[1]

1. bk. Zâdu'l Mesîr, s. 80, Bakara Suresi, 49. ayetin tefsiri

– Kadınları sağ bırakıyorlardı ki evlat acısı yaşasınlar.[2] İşkenceci tağutlar sadisttir; ezdikleri halka acı çektirmekten haz alırlar. Habis ruhları, acı ve inilti sesleriyle huzura(!) erer… Bir annenin evladını boğazlayıp onu hayatta bırakmak, insanoğluna yapılacak en büyük işkencelerdendir.

Firavuni Yöntem: Soykırım!

Firavun'un erkek çocukları boğazlayıp kadınları sağ bıraktığını biliyoruz. Ancak neden böyle bir yola başvurduğunu, bu zalim uygulamanın nedenini Kur'ân'da bulamıyoruz. Abdullah ibni Abbas (ra), Tâhâ Suresi'nin 40. ayetini[3] açıklama sadedinde şöyle der:

"Firavun ve onunla birlikte meclisinde oturanlar, Allah'ın İbrâhîm'e (as) vadetmiş olduğu, 'soyundan gelenler arasında nebiler ve hükümdarlar yaratacağı hususunu' konuştular.

Meclistekilerden bazısı şöyle dedi: 'İsrailoğulları bunu bekliyor ve bu hususta şüphe etmiyorlar. Onlar bu kişinin Yakub'un oğlu Yûsuf olduğunu sanıyorlardı, ama Yûsuf ölünce İbrâhîm'in vaadi böyle değildi, dediler.

Firavun, 'Nasıl bir uygulamayı uygun görüyorsunuz?' dedi.

Onlar da kendi aralarında istişare ettiler ve 'bıçaklı adamlar göndererek İsrailoğulları arasında dolaşılmasını, buldukları yeni doğmuş her erkek çocuğun mutlaka boğazının kesilip öldürülmesini' kabul ettiler. Herkesin ittifak ettiği bu işi yaptılar.

İsrailoğullarından yaşı büyük olanların ecelleriyle öldüklerini, küçüklerinin de boğazlarının kesilerek öldüğünü görünce şöyle dediler: 'Kısa bir süre sonra İsrailoğullarını bitireceksiniz. Bu sefer onların sizin yapmanıza ihtiyaç bırakmadıkları işleri ve hizmetleri kendiniz göreceksiniz. Bundan dolayı bir sene doğan erkek çocukları öldürün, böylelikle onların doğumları azalacak. Ertesi sene de onlardan kimseyi öldürmeyin. Böylelikle küçük çocuklar ölen büyüklerin yerine büyüyecekler. Ama onlardan hayatta bırakacağınız kimselerin sayısıyla da çoğalmış olmayacaklar. Böylece sizlerle çokluk yarışına girmelerinden çekinmeyeceksiniz. Öldürdüğünüz kimselerle de

2. bk. Hayat Kitabı Kur'ân, s. 285, A'râf Suresi, 127. ayet, 93 No.lu dipnot
3. "…Seni çeşitli imtihanlara tabi tuttuk…" (20/Tâhâ, 40)

bitip tükenmeyecekler ve onların azalması dolayısıyla onlara ayrıca ihtiyaç hissetmemiş olacaksınız.'

Sonunda bu hususta ittifak ettiler."[4]

Bu bilgilerin ne kadarının doğru olduğunu bilmiyoruz. Bildiğimiz kesin doğru, Firavun'un erkek çocuklarını öldürdüğüdür. Bunun nedenlerini ve icra süresinin doğruluğunu Allah (cc) bilir. Ancak bu ceza, bize Firavuni bir yöntemi hatırlatıyor: Mustazaf halkların sayısını azaltmak, belli bir nüfusa ulaşmalarına engel olmak! Yöntem günümüzde de uygulanmaya devam ediyor. Müstekbir tağutlar; soykırım, nüfus planlaması, göçe zorlama gibi yöntemlerle mustazaf halklar üzerinde bu Firavuni yöntemi uyguluyor.

Büyük İmtihan

"… 'Bunda Rabbinizden sizin için büyük imtihan vardır.' "[5]

Ayet-i kerime "bunda" diyerek bir şeye işaret etmiş ve o şeyin "büyük bir imtihan" olduğunu söylemiştir. Ayette geçen iki olay vardır:

– İsrailoğullarının gördüğü zulüm

– Yüce Allah'ın onları kurtarması

Bunlardan hangisi "büyük imtihan"dır? Bu soru önemlidir. Zira El-Azîm olan Allah bir şeyi büyük olarak niteliyorsa orada durup düşünmek gerekir. Allah en doğrusunu bilir, ayette zikredilen her iki olay da büyük bir imtihandır. Şöyle ki;

– Firavun gibi, zulmü annelerin rahmine ulaşmış bir zalime sabretmek, gerçekten ağır bir imtihandır. Böyle ağır imtihanlar insanları kaderi sorgulamaya, Allah'ın yardımında şüphe etmeye, isyana sürükleyebilmektedir.

– Zulümden kurtuluş büyük bir imtihandır. Zira nimete şükretmek, imtihana sabretmekten daha zordur. Bela ânında insanın tüm manevi duyuları açıktır, tehlikeye karşı savunma pozisyonundadır, zorluk nedeniyle Rabbine

4. bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 7/126, Tâhâ Suresi, 40. ayetin tefsiri; Bu rivayeti Nesai (rh) Es-Sunenu'l Kubrâ'da (11263) nakleder. Ne kadarını Nebi'den (sav) ne kadarını İsrailoğullarından ne kadarını kendi istinbatıyla tefsir ettiğini bilmiyoruz. Allah en doğrusunu bilir, ulema bu rivayeti mevkuf kabul etmiştir.

5. 14/İbrâhîm, 6

iltica etmektedir. Musibetin tabiatı; insanı zorluklara karşı uyanık, hazır ve dirençli kılmaktadır. Nimet hâli ise tam tersidir: İnsanı gevşetir, manevi duygularını kapatır, unutturur… İsrailoğulları kıssasında da bunu görürüz. Onlar zulüm altında sabır gösterirken, kurtulmalarının ardından azdılar, nimete şükretmediler ve nebilerine isyan ettiler:

"(Hatırlayın!) Hani sizi Firavun hanedanından kurtarmıştık. Size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarınızı boğazlıyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı. (Hatırlayın!) Hani sizin için denizi yarmış, sizi kurtarmış ve sizler bakıp dururken/gözlerinizin önünde Firavun ailesini boğmuştuk. (Hatırlayın!) Hani Musa ile (Tur'da buluşmak için) kırk geceliğine sözleşmiştik. Sonra sizler onun (Musa'nın) ardından buzağıyı (ilah) edinmiştiniz. Ve siz (böyle yapmakla) zalimlerden olmuştunuz. Bu (olaydan) sonra şükredesiniz diye sizleri affetmiştik. (Hatırlayın!) Hani hidayete eresiniz diye Musa'ya Kitab'ı ve Furkan'ı vermiştik. (Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Ey kavmim! Şüphesiz ki sizler, buzağıyı ilah edinmekle kendi kendinize zulmettiniz. Sizi yaratana tevbe edin ve nefislerinizi öldürün. Bu, yaratanınız yanında sizin için daha hayırlıdır. Sonra (Allah) sizi tevbeye muvaffak kıldı/tevbelerinizi kabul etti. Şüphesiz ki O, (tevbeye muvaffak kılan ve tevbeleri çokça kabul eden) Et-Tevvâb, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' (Hatırlayın!) Hani demiştiniz ki: 'Ey Musa! Apaçık bir şekilde Allah'ı görmeden sana iman etmeyeceğiz.' (Bunun üzerine) öylece bakıp dururken sizi yıldırım çarpmıştı. Sonra, şükredesiniz diye, ölümünüzün/baygınlığınızın ardından sizi (bir daha) dirilttik. Bulutu üzerinize gölgelik yaptık ve size kudret helvasıyla bıldırcın etini (yiyecek olarak) indirdik. Size rızık olarak verdiğimiz temiz şeylerden yiyiniz. Onlar (haddi aşarak), bize zulmetmiş olmadılar. Lakin onlar kendi kendilerine zulmetmekteydiler. (Hatırlayın!) Hani biz demiştik ki: 'Bu beldeye girin. Ondan bolca ve dilediğiniz yerden yiyin. Kapıdan secde ederek girin ve: 'Hıttatun/Günahlarımızı dök.' deyin. Biz de (emre itaatiniz karşılığında) hatalarınızı bağışlayalım. (Şu da var ki;) Muhsinlere/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlara ihsanlarımızı arttıracağız.' Zalim olanlar, kendilerine söylenen sözü bir başkasıyla ('Günahlarımızı dök' anlamında 'Hıttatun' kelimesini 'buğday' anlamına gelen 'Hıntatun' ile) değiştirdiler. Biz de bu fasıklıklarına karşılık zalimlerin üzerine gökten bir

azap indirdik. (Hatırlayın!) Hani Musa kavmi için su talep etmişti. Dedik ki: 'Asanı taşa vur.' (Asanın taşa değmesiyle) sular fışkırmış ve on iki pınar/çeşme oluşmuştu. Onlardan her bir topluluk kendilerine ait olan kaynağı bilmişti. Allah'ın rızkından yiyin, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık/düzensizlik/taşkınlık çıkarmayın. (Hatırlayın!) Hani: 'Ey Musa! (Sadece kudret helvası ve bıldırcın eti yiyerek) bir tek yiyeceğe katlanamayacağız. Rabbine dua et de bize yeryüzünün bitirdiklerinden; baklasından, salatalığından, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarsın.' dediniz. Musa dedi ki: 'En hayırlı olanı bu değersiz olanlarla mı değiştiriyorsunuz? Şehre inin orada istedikleriniz vardır.' (Bu nankörlüklerinden sonra) onlara alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu ve Allah'ın gazabına uğradılar. Bu (ceza), Allah'ın ayetlerine karşı kâfir olmaları ve peygamberlerini haksız yere öldürmeleri sebebiyledir. Bu (ceza), isyan etmeleri ve haddi aşmaları sebebiyledir. Şüphesiz iman edenler, Yahudi olanlar, Hristiyan ve Sabiîlerden her kim Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eder ve salih amel yaparsa onlara Rableri katında ecirler vardır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. (Hatırlayın!) Hani bir zamanlar sizden söz almış ve Tur Dağı'nı tepenizde yükseltmiştik. (Ve demiştik ki:) 'Size verdiğimiz (Kitab'a) kuvvetle yapışın ve içindeki (öğütleri) hatırlayın ki sakınıp korunabilesiniz.' Bu (sözünüzden) sonra (yine) yüz çevirdiniz. Allah'ın sizin üzerinizde fazlı ve rahmeti olmasaydı kesinlikle hüsrana uğrayanlardan olurdunuz. Andolsun, içinizden Cumartesi Yasağı konusunda haddi aşanları biliyordunuz. Biz onlara: 'Alçak/Aşağılık maymunlar olun.' dedik. Bu (cezayı) kendilerinden önce ve sonra gelecek olanlara ibretlik bir ceza, muttakiler için de bir öğüt kıldık. (Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti. Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de o ineğin sıfatlarını bize açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O ne yaşlı ne de körpe, bu ikisi arasında (orta yaşta) bir inektir. (Bu açıklama üzerine artık) emrolunduğunuz şeyi yapın.' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun rengini açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O, bakanlara (huzur verip) ferahlatan, rengi parlak, sapsarı bir inektir.' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun mahiyetini açıklasın. (Şu ana kadar anlattıkların nedeniyle) inek, kafamızı karıştırdı. Şayet Allah dilerse (ineği bulma konusunda) elbette

doğru olanı yaparız.' Dedi ki: 'Allah buyuruyor ki: 'Tarla sürme ve ekin sulama işinde çalıştırılmamış, kusursuz, üzerinde benek olmayan bir inektir/Boğadır.' (Onlar:) 'Şimdi doğruyu söyledin.' dediler ve ineği/boğayı kestiler. Fakat neredeyse onu kesmeyeceklerdi. (Hatırlayın!) Hani siz bir insan öldürmüş ve birbirinizi suçlamıştınız. Allah sizin gizleyip sakladıklarınızı açığa çıkarandır. 'Hayvanın bir parçasıyla cesede vurun.' diye emrettik. (O da dile gelip, katilini söyledi.) İşte böylece Allah, ölüleri diriltip ayetlerini sizlere gösterir ki akledesiniz. Bu olaydan sonra kalpleriniz katılaştı. Kalpleriniz taş gibi hatta taştan da katıdır. Oysa öyle taşlar vardır ki ondan nehirler fışkırır. Öylesi vardır ki yarılır ve içinden su çıkar. Öylesi de vardır ki Allah'ın korkusundan yuvarlanır. Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir."[6]

Dikkat edilirse onlar, tüm isyanlarını kurtulduktan sonra işlediler. Nimete şükretmek şöyle dursun, azgınlaştılar.

Allah Resûlü'nün ashabı da bu kulluk afetini fark etmiş ve Abdurrahman ibni Avf'tan rivayet edilen şu acı tespiti yapmışlardır:

"Allah Resûlü (sav) ile birlikte sıkıntılarla imtihan olduk, sabrettik. Sonrasında bolluk ile imtihan olunduk, sabredemedik."[7]

İmtihan: Bela!

"... Bunda Rabbinizden sizin için büyük imtihan (bela) vardır."[8]

Yüce Allah zorlu imtihanları "bela" diye isimlendirir. Kelimenin kök anlamı "b-l-v/y", bir şeyin eskimesi ve yıpranması, deforme olması durumunu ifade eder.[9]

Bu tercih, imtihanların bir yönüne işaret eder: İmtihanlar, zamanın elbiseleri eskitip soldurması gibi insan bedenini yıpratır, zayıf düşürür. Çünkü imtihanlar manevi olarak insanı arındırıp güçlendirdiği kadar maddi olarak da yıpratıp eskitir.

6. 2/Bakara, 49-74
7. Tirmizi, 2464
8. 14/İbrâhîm, 6
9. bk. El-Mufredât, s. 145, b-l-y maddesi

İmtihanın Kur'ân'daki bir diğer ismi fitnedir:

"Elif, Lâm, Mîm. Yoksa insanlar, 'İman ettik.' dedikten sonra, imtihana/fitneye tabi tutulmadan bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, onlardan öncekileri imtihan ettik. Elbette Allah, doğru olanları da yalancıları da bilir.(Ve imtihanlarla insanların da bilmesini sağlar." [10]

Fitne kelimesinin kökü, iyisi kötüsünden ayrışsın diye altının ateşe arz edilmesi anlamına gelir. [11] Bir madeni, ona bitişen harici maddelerden ayırmak için ateşe tutma ve özünü açığa çıkarma işlemine fitne denir. Ankebût Suresi'nin okuduğumuz ayetlerinde de İslam toplumunun özü olan sadıklar ile onlara ilişmiş yalancıların ayrılması için fitne/imtihan olacağı bildirilmiştir. Demek ki imtihanların bir faydası da ayrıştırıcı, açığa çıkarıcı ve maskeleri düşürücü olmasıdır. İslam'ın pak tarihine baktığımızda bünyeye yerleşmiş virüslerin hep imtihan ânında ortaya çıktığını görürüz. Bireysel ve toplumsal arınma, özün ve potansiyelin açığa çıkması ancak imtihanlarla olur. İmtihan, insan tekinin iç dünyasına tutulan ayna gibidir. Çoğu insan olumlu yönlerini ve zaaflarını, ancak imtihanla fark edebilir.

İmtihan için seçilen bir diğer isim, dilimize Arapçadan geçen ve bu şekliyle günlük hayatımızda yer edinen "imtihan" kelimesidir:

"Hiç kuşkusuz, Resûlullah'ın yanında seslerini kısanlar; böyleleri, Allah'ın kalplerini takva için imtihan ettiği (kalplerindeki samimiyeti görüp ihlaslı kıldığı) kimselerdir. Onlara, bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." [12]

Kelimenin kökü olan m-h-n, kıyasa uygun olmaksızın üç anlamda kullanılmıştır: Sınav, vermek ve (kırbaçla) vurmak. [13] Kelimenin hangi manası esas alınarak bugünkü anlam örgüsüne dönüştüğünü ve bu şekilde kullanılmaya başlandığını bilmiyoruz. Ancak, biraz önce zikrettiğimiz bela ve fitne anlamlarından yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: İmtihan bir yönüyle insana -ecir, olgunluk, arınma- verirken bir yönüyle de -maddi/bedenî olarak- insanı döver, yıpratır. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

10. 29/Ankebût, 1-3
11. El-Mufredât, s. 623, f-t-n maddesi
12. 49/Hucurât, 3
13. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 5/302, m-h-n maddesi

Tağutun Beka Planları Kendi Sonunu Hazırlar

Firavun, mülkün bekası için bir plan yaptı, erkek çocukları katledip kız çocuklarını sağ bıraktı. Yüce Allah, Firavun'un beka planını onun sonu kıldı. O planlamadan kurtulan bir çocuk önce onun sarayına yerleşti, Firavun onu büyüttü ve sonra o çocuk Firavun'un karşısına dikilip onu Allah'a (cc) davet etti. Azgınlaşan Firavun'un sonu, kendi büyüttüğü o çocuğun elinden oldu. Firavun'un kötü düzeni/tuzağı kendisini kuşattı ve helak oldu:

"Yeryüzünde büyüklenerek ve kötü tuzaklar kurarak (uyarıcıya karşı geldiler). **Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz.** Öncekilerin sünnetinden başkasını mı bekliyorlar? Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın. Kendilerinden önce (yaşayanların) akıbetini görmek için yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Hem onlar, güç ve kuvvet yönünden (bunlardan) daha çetindiler. Göklerde ve yerde Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur. Şüphesiz ki O, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeye güç yetiren, mutlak kudret sahibi olan) Kadîr'dir." [14]

Her tağut, mülkünün bekası için çeşitli tuzaklar kurar, planlar yapar. Çoğu zaman yaptığı plan kendi sonu olur, ayağına dolanır. Kötü düzenin, sahibini kuşatması Yüce Allah'ın değişmez sünnetlerindendir. Tağutlara karşı mücadele edenler, bu sünnetin bilincinde olmalı, sabırla beklemelidir. Firavun'un attığı tohum (beka planı), on yıllar sonra Musa (as) olarak karşısına çıktı. Bugünün tağutları da beka planları yapıyor; yüz yıl, bin yıl sonrasına dair raporlar hazırlıyor; olası tehlikelere önlemler(!) alıyorlar... Kim bilir; belki de kendi sonlarını hazırlayan adımlar atıyorlar. Ateş çemberine çevirdikleri coğrafyalardan milyonlarca insan harekete geçti ve ateşi yakanların başkentlerini çevreleyen gettolara yerleşti. Bir gün o gettoların ayaklanıp emperyalizmin kalelerini kuşatmayacağını kim bilebilir? Kamplarda yaşamaya mahkûm ettikleri milyonlarca Filistinli, Suriyeli ve Arakanlı... çocuğun, birer asker olarak karşılarına çıkmayacağını kim garanti edebilir... Savaşla, ölümle, acıyla büyüyen bu çocuklar; ellerindeki silahları savaş lordlarına çevirdiğinde ne olacağını kim tahmin edebilir? Dünyanın dört bir yanında diri diri zindanlara gömülen âlimler; ne dualar, kurşun misali kelimeler,

14. 35/Fâtır, 43-44

kitleleri harekete geçirecek düşünceler biriktirdi! Bir gün zindanlar bu yükü taşıyamayacak, insanlığın muhtaç olduğu o İlahi nefha, küf ve rutubet kokularının arasından bir yol bulup insanlığa ulaşacak. İki asırdır biriken yakarışlar, secdeler; iki asırdır ucu bilenen kelimeler; iki asırdır olgunlaşan düşünceler… bir dünyayı yıkarken başka bir dünyayı inşa edecek… Kim bilir, kim bilir…

7-8

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَز۪يدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَاب۪ي لَشَد۪يدٌ (٧)
قَالَ مُوسٰٓى اِنْ تَكْفُرُٓوا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًاۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَم۪يدٌ (٨)

(7) "(Yine hatırlayın ki) Rabbiniz: 'Andolsun ki şükrederseniz kesinlikle arttırırım, nankörlük ederseniz şüphesiz, benim azabım pek çetindir.' diye ilan etmişti."
(8) "Musa demişti ki: 'Siz ve yeryüzünde bulunanların tamamı kâfir olsanız şüphesiz ki Allah, (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) Ğaniy, (her daim övgüyü hak eden ve varlıklar tarafından övülen) Hamîd'dir.' "

Şükür ve Nankörlük Kaidesi

Bu ayetler ve A'râf Suresi'nin 167. ayeti, İsrailoğullarına yönelik iki İlahi ilanı/bildiriyi konu etmektedir. İlanlardan ilki, şükredenlere Yüce Allah'ın arttıracağını; ikincisi, nankörlük edenlerin nasıl bir cezayla karşılaşacağını haber vermektedir.

"O zaman Rabbin, kıyamete kadar onlara, işkencenin en kötüsünü reva görecek birilerini yollayacağını/musallat edeceğini bildirdi. Şüphesiz ki Rabbinin cezalandırması pek çabuktur. Şüphesiz ki O, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[1]

1. 7/A'râf, 167

Yüce Allah bu iki hükmü "تَأَذَّنَ" kelimesiyle ifade etmiş, ezanla aynı kökten türeyen bir kelimeyle bir kuralı ilan etmiştir. İsrailoğullarına yöneltilen bildiri, tüm insanlık için geçerli bir kulluk kaidesini ihtiva etmektedir. O da şükür ve nankörlük kaidesidir. Kaide önemlidir; zira, insan hayatının yarısını ilgilendirir. İnsan ya sabrının sınandığı bir musibet ya da şükrünün sınandığı bir nimet hâlindedir. Allah'ın (cc) İsrailoğulları üzerinden ilan ettiği şükür kaidesi, imtihanın iki parçasından birini, şükrü öğretir:

"… 'Şükrederseniz kesinlikle arttırırım …' "[2]

İşte bu, İlahi vaattir… Yüce Allah şükredene arttıracaktır. Ayeti, Arap dilini bilen biri okuğunda cümlenin devam etmesini, neyin arttırılacağının açıklanmasını ister. Zira Arap dili mubin/apaçık bir dildir ve fesahat, apaçık olmayı gerektirir. Oysa bu ayette hikmete dayalı nispi bir kapalılık vardır. Artacak olan nedir? Evet, Yüce Allah tam da bunu istediği için, açıklama yapmamıştır. İnsanoğlu, "Artacak olan nedir?" diye düşünsün; ihtimaller zihnine üşüşsün diye ayeti kapalı bırakmıştır. İnsanın aklına gelen her ihtimal Yüce Allah'ın kudreti için mümkündür ve insan umutla o şeyin artmasını bekleyecektir. Yüce Allah kullarına, Rabbleri hakkındaki zanlarıyla muamele eder. Kim O'ndan (cc) neyi arttırmasını bekliyorsa Allah (cc) ona, beklentisini arttıracaktır.

Arttırılacağı bildirilen bu vaadin ne olduğu hakkında âlimler arasında ihtilaf edilmiştir. Görüşleri üç başlık altında toplamak mümkündür:

– Allah'a taat artacaktır.

– Dünya nimetleri artacaktır.

– Dünya ve ahiret nimetleri artacaktır.[3]

Allah en doğrusunu bilir; artacak olanı bir şeyle sınırlamak doğru değildir. Zira Yüce Allah arttıracağı şeyi sınırlamamış, mübhem bırakmıştır. Ki, bunun -mef'ul/temyiz zikredilmemesinin- hikmetlerinden biri; umumileştirme, kapsamı genişletmektir. Allah'ın şükür karşılığında neyi arttırdığını bilmek isteyen; O'nun (cc) şükredenlere yönelik olan güzel ismine, Eş-Şekûr ve

2. 14/İbrâhîm, 7
3. bk. Kur'ân Tefsirinde Farklı Yaklaşımlar, 2/89-90

Eş-Şâkir'e bakmalıdır. O (cc); dünya ve ahirette, maddi ve manevi, akla gelen her nimeti arttırandır.[4]

Şükür ehline arttırılacak olan ilk ihsan; şükrettikleri nimetin artmasıdır. Şöyle de düşünebiliriz: İnsana verilen bir uzuv ne kadar çok kullanılırsa o kadar güçlenir, işlevi artar. Verilen uzuv ne kadar atıl kalırsa o kadar zayıflar, yok olmaya yüz tutar.[5] Nimetler, Allah'a kulluk edelim diye verilen uzuvlar gibidir. Ne kadar yerli yerinde kullanılır, onunla Allah'a kulluk edilirse -ki en önemli şükür, bir nimeti Allah'a kullukta kullanmaktır- o kadar güçlenir, artar, kök salar. Şükür ehline arttırılacak ikinci ihsan ise akıl ve anlayışın artmasıdır. 5. ayette gördüğümüz gibi Yüce Allah sabır ve şükür ehlini akıllı, yaşananlardan ibret alan, anlayışlı kullardan kılmıştır. Şükredene arttırılacak üçüncü şey ise kapalıdır. Hazineleri sınırsız, kudreti her şeyi kuşatan, ikramda bulunmayı seven bir Rabbin ikramı olarak "arttırılma" vaadinin muhatabı olacaklardır.

Ne Yaptığımızda Şükretmiş Oluruz?

İbni Kayyım (rh) şöyle söylemektedir:

"Şükrün beş tane rüknü vardır. Bir insan bu beş şartı yerine getirdiği zaman Allah'ın (cc) verdiği nimete şükretmiş olur:

1. Allah'a (cc) boyun eğmektir: Nimeti veren Allah'a (cc) karşı kulluk hissedebilmektir. Kişinin kalbinden 'O benim Rabbim'dir ve O, sürekli nimetleriyle bana ikramda bulunmaktadır.' demesidir. Allah'a karşı kalpten küçülmesi, boyun eğmesi ve Allah'ın verdiğine tam bir teslimiyetle teslim olmasıdır.

2. Nimeti vereni sevmektir: Bu, kalbin şükrüdür. Eğer bir insanın kalbinde nimeti verene karşı sevgi oluşmuyorsa onu nimet olarak görmüyor demektir. İyilik yapana karşı kalpte bir sevgi oluşması, Allah'ın (cc) insanların fıtratına yerleştirdiği bir olgudur. Bir nimet karşısında kişinin Allah'a (cc) karşı sevgisi artıyorsa kişi, nimeti gerçekten Allah'tan biliyor ve Allah'a şükrediyor demektir.

4. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. El-Esmau'l Husna, s. 530. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

5. bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 14/334, İbrâhîm Suresi, 7. ayetin tefsiri

3. Nimet'in Allah'tan olduğunu itiraf etmektir: Bu, dilin amelidir.

Allah (cc) Peygamber'e (sav) şöyle buyurmaktadır:

'Ve Rabbinin nimetini anlat.'[6]

Süleyman (as), Allah'ın ona verdiği bütün nimetlere[7] bakıp şöyle demiştir:

'... Bu, Rabbimin ihsan ve lütfudur. Şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak için yaptı ...'[8]

'Kul sabah kalktığında ya da akşamladığında, 'Ya Rabbi! Şu sabahladığım vakitte benimle beraber olan veya senin kullarından herhangi biriyle beraber olan hiçbir nimet yoktur ki sadece ve sadece sendendir. Ve senin hiçbir ortağın da yoktur. Hamd sanadır. Şükür sanadır ya Rabbi!' derse o sabahın şükrünü ifa etmiş olur. Eğer akşam bunu söylerse akşamın şükrünü ifa etmiş olur.'[9]

4. Nimetle, nimetin sahibini övmektir: Bu da dilin şükrüdür. Hatta şükürden ziyade 'hamd'dir. Yani insanın Allah'ın karşısında kendi küçüklüğünün farkına varması ve sürekli bir şekilde 'Ya Rabbi, sen bütün eksikliklerden münezzehsin!', 'Ya Rabbi, senden başka hiçbir ilah yoktur!', 'Sen yerin ve göğün sahibisin.', 'Yerde ve gökte olan her şey sana boyun eğmiş ve sana teslim olmuştur.', 'Şüphesiz ki sen, nimetlerinle bizim üzerimizde fazilet sahibisin!' gibi Kur'ân'ın ve sünnetin öğrettiği övgü cümleleriyle Rabbini övmesi, yüceltmesi ve tazim etmesidir. Allah'ın (cc) güzel isimlerini saymak, Allah'ı övmenin bir parçasıdır. Misal, 'Ya Rabbi, sen rahmet sahibisin. Sen kerem sahibisin. Sen kâfirleri kahredensin, sen gücü her şeyin üzerinde olansın. Sen bütün mülkün sahibisin!' gibi isim ve sıfatlar zikredildiğinde de Allah (cc) övülmüş olmaktadır.

5. Nimeti Allah'ın taatinde kullanıp masiyette kullanmamaktır: Bu da bedenin şükrüdür. Yani insanın, organlarıyla Allah'a şükretmesidir. Allah (cc) bir nimet verdiğinde o nimeti Allah yolunda kullanmak ve o nimete kendi cinsi mukabilinde teşekkür etmektir."[10]

6. 93/Duhâ, 11
7. Cinlerin ve hayvanların dilini biliyor olması ve rüzgârın, emrine amade kılınması…
8. 27/Neml, 40
9. Ebu Davud, 5073
10. bk. Medâricu's Sâlikîn, 2/234

Allah (cc), Peygamber'e (sav) taat yapmayı sevdirmiş ve masiyetleri kerih göstermiştir. Bu, Allah'ın nimetlerinden biridir. Ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"... Fakat Allah, imanı size sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi. Küfür, fısk ve isyanı size çirkin/sevimsiz gösterdi ..."[11]

Peygamber (sav), bu nimete amel ederek şükretmiştir. Aişe (r.anha), "Senin gelmiş ve geçmiş bütün günahların affolunmasına rağmen niçin ayakların şişinceye kadar Allah'ın huzurunda duruyorsun, ey Allah'ın Resûlü?" diye sormuş, Peygamber de (sav) şöyle buyurmuştur: "Ey Aişe, Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[12]

Allah (cc), Peygamber'e (sav) Kevser Havuzu'nu vermiştir:

"Şüphe yok ki biz, sana (cennet ırmaklarından) Kevser'i verdik. (Buna şükür olarak) Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."[13]

Bu namaz ve kurban, Allah'ın (cc) verdiği Kevser Havuzu'na şükretmek için Peygamber'in (sav) yapacağı bir ameldir.

Allah (cc), Davud'un (as) ailesine verdiği nimetleri saydıktan sonra şöyle buyurmaktadır:

"... Ey Davud ailesi! **Şükretmek için (salih) amel işleyin**. Kullarımdan şükredenler pek azdır."[14]

Peki, çoğunluğun şükrünü nasıl anlamalıyız?

Allah (cc) birçok ayette bizlere, insanların pek azının şükrettiğini haber vermiştir. Oysa vakıaya baktığımızda insanların en çok kullandığı kelime "Elhamdulillah!" ya da "Şükürler olsun." oluyor. Ayetin zahiren haber verdiğiyle vakıa uyuşmuyor! Bu sorunun cevabını aslında yukarıda vermiş olduk. Zira bir amelin şükür olması için, onun bazı şartları bir araya toplaması gerekir. Bu şartları beş madde olarak zikrettik. İnsanların çoğu yalnızca ağızdan şükretmekte, çoğunlukla şükrün rükunlarını yerine getirmemektedir. Hâliyle bu şükür, şer'i bir şükür değildir.

11. 49/Hucurât, 7
12. bk. Buhari, 4836
13. 108/Kevser, 1-2
14. 34/Sebe', 13

Tabiinden Ebu Hazım'a (rh) şükürle ilgili bir soru sorulmuştur. O da bu soruya uzunca bir cevap vermiş ve en sonunda şöyle söylemiştir: "Sadece diliyle Allah'a şükredip de kalbi ve amelleriyle Allah'a şükretmeyen adamın misali, elinde elbiseyi tutan; ama elbiseyi vücuduna giymeyen adamın misali gibidir."[15] Yani elbise adamın elinde, ama adam çıplaktır. Elbisenin adama bir faydası yoktur. Çünkü elbiseyi yanlış yerde tutmaktadır. Elbisenin yeri insanın eli değildir; elbisenin yeri, insanın bedenidir. Şükreden insanlar da böyledir. Şükrü dilinde tutan, onu kalbine ve organlarına giydirmeyen insan, aslında şükür noktasında çıplaktır. Çünkü şükrün hakkını tam anlamıyla yerine getirmemiştir.[16]

Nankörlüğün Cezası

"... Nankörlük ederseniz benim azabım pek çetindir..."[17]

Yüce Allah nankörlük edenlere azap edeceğini haber vermiş, ancak bu azabın ne olduğunu bildirmemiştir. "Nankörlük edene verilecek ceza nedir?" sorusu, biri İsrailoğulları, diğeri de tüm insanlık üzerinden olmak üzere iki ayrı ayette cevaplanmıştır. Nankörlük edene verilecek ceza; nimetin elinden alınması ve nimetin tam zıddıyla cezalandırılmasıdır:

"O zaman Rabbin, kıyamete kadar onlara, işkencenin en kötüsünü reva görecek birilerini yollayacağını/musallat edeceğini bildirdi. Şüphesiz ki Rabbinin cezalandırması pek çabuktur. Şüphesiz ki O, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[18]

Ayeti bağlamıyla beraber okuduğumuzda neden bu cezaya çarptırıldıklarını anlıyoruz.İsrailoğulları Firavun zulmünden kurtulduktan sonra azgınlaştılar. Yüce Allah'ın onları zulümden kurtardığını, gök sofralarıyla beslediğini, düşmanın mallarına vâris kıldığını, onları bir nebi devletiyle rızıklandırdığını... unuttular. Onca mucizeyi görmemiş gibi basit ayak oyunlarına başvurdular. Fazladan birkaç kasa balık avlamak için Yüce Allah'ın Cumartesi avlanma yasağını çiğnediler:

15. Eş-Şukr libni Ebi'd Dunyâ, 129
16. bk. El-Esmau'l Husna, s. 545-547
17. 14/İbrâhîm, 7
18. 7/A'râf, 167

"Onlara deniz kıyısındaki (o sahil) kasabasının durumunu da sor. Hani onlar Cumartesi Günü'nde (Avlanma Yasağı'nı çiğneyerek) haddi aşmışlardı. Cumartesi Yasağına uyduklarında balıklar her taraftan akın ediyordu. Yasağa uymadıklarında ise gelmiyorlardı. İşte biz, fasıklıkları nedeniyle onları böyle imtihan ediyorduk."[19]

Gök sofralarıyla beslenmiş bir kavmin rızık endişesi taşıması, nankörlük değil de nedir? Bununla da yetinmediler, Firavun Dönemi'nde olduğu gibi bananecilik, nemelazımcılık yaptılar. Emr-i bi'l ma'rufu terk ettiler:

"Onlardan bir topluluk: 'Allah'ın helak edeceği ya da çetin bir azaba çarptıracağı kimselere ne diye öğüt veriyorsunuz?' dediği zaman: 'Rabbinize sunacağımız bir mazeretimiz olsun ve umulur ki korkup sakınırlar.' demişlerdi."[20]

Ve Yüce Allah onları cezalandırdı:

"Kendilerine hatırlatılanı unuttukları vakit, kötülükten alıkoyanları kurtarmış, zalimleri ise fasıklıkları sebebiyle zorlu bir azapla yakalayıvermiştik. Yasaklandıkları şeyi yapmakta diretince: 'Alçak/Aşağılık maymunlar olun!' demiştik."[21]

Böylece nankörlük hakkındaki kuralını onlar üzerinden tüm insanlığa ilan etti, bildirdi:

"O zaman Rabbin, kıyamete kadar onlara, işkencenin en kötüsünü reva görecek birilerini yollayacağını/musallat edeceğini bildirdi. Şüphesiz ki Rabbinin cezalandırması pek çabuktur. Şüphesiz ki O, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[22]

Onlar Firavun'dan kurtuluş nimetine nankörlük edince bu nimetten mahrum oldular ve zıddıyla cezalandırıldılar. Yüce Allah onlara, işkencenin en kötüsünü reva görecek kulları kıyamete kadar musallat etti. Yalnızca Hitler'in Yahudilere yaptıkları ve bugün Yahudilerin yaşadığı korku hâli düşünüldüğünde ayet daha iyi anlaşılacaktır.

19. 7/A'râf, 163
20. 7/A'râf, 164
21. 7/A'râf, 165-66
22. 7/A'râf, 167

Nankörlük kaidesini izah eden bir diğer ayet; Nahl Suresi'nde verilen misaldir:

"Allah bir beldeyi örnek verdi. Onlar güven ve huzur içinde (yaşar), rızıkları kendilerine her taraftan bolca gelirdi … Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler. Yaptıkları (nankörlüğe) karşılık Allah onlara açlık ve korku elbisesini (giydirip iliklerine kadar hissedecekleri şekilde açlığı ve korkuyu) tattırdı."[23]

Allah (cc), ayette bahsi geçen topluma iki nimet vermiştir. Birincisi, zengin olmalarıdır. Ellerini attıkları her yere Allah (cc) bol bol rızık göndermektedir. Toprağa el attıklarında petrol fışkırmaktadır. Toprağa tohum attıklarında bire on vermektedir. İkincisi de emniyet içinde olmalarıdır. Korku ve kaygıdan uzak, huzur ve esenlik içinde olmalarıdır. Nankörlük edince rızıktan mahrum olmuş; dahası, açlık elbisesini giymişlerdir. Emniyetten mahrum olmuş; dahası, korku elbisesini giymişlerdir. Ayette geçen libas/elbise ifadesi çok ilginçtir! Elbisenin insanı sarıp sarmaladığı gibi açlık ve korku da her yönden onları kuşatmıştır. Bunun ise tek nedeni vardır: nankörlük.[24]

Her insan, Yüce Allah'ın öğrettiği kulluk kaidesini bir ayna kılmalı ve kendi hayatını şükür aynasında izlemelidir. Hayatın yarısı nimet imtihanı olduğundan bu aynayı ibret nazarıyla seyreyleyenler çok şey bulacaktır.

Şükrettiği Hâlde İmtihanı Ağır Olanlar!

Yüce Allah'ın, "Şükrederseniz arttırırım." buyruğuna rağmen, şükrettiği hâlde, ağır imtihanlara uğrayan insanlar vardır. Örneğin Yüce Allah, Nuh'un (as) çok şükreden bir kul olduğunu haber verir:

"Ey Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin çocukları! Şüphesiz ki o (Nuh), çokça şükreden bir kuldu."[25]

Bununla birlikte imtihanı en ağır kullardan biri de Nuh'tur (as). Şükrüne rağmen inananların sayısı artmamıştır… Yüce Allah'ın vaadi ile vakıa arasında görülen -zahirî- farklılık, insanın soru sormasına neden olmuştur. Allah en doğrusunu bilir, benim bu soruya cevabım şudur: Nimet ve musibet, bir

23. 16/Nahl, 112
24. bk. El-Esmau'l Husna, s. 544
25. 17/İsrâ, 3

elmanın iki yarısı gibi, imtihanın parçalarıdır. Kişi bir musibetten imtihan olurken aynı zamanda bir nimetten de imtihan olmaktadır. Örneğin bir elini kaybeden kul, kaybettiği el nedeniyle imtihandadır. Bununla birlikte sağlam olan diğer el nedeniyle de başka bir imtihandadır. Aynı ânda hem gidene sabır ve rıza göstermek hem de kalana şükretmekle mükelleftir. **Hâliyle kişinin nimete muhatap olup şükretmesi, başka bir meselede musibete uğrayacağı gerçeğini değiştirmez.** Nimet ve musibet hayatın içinde yan yana, el eledir. Kulluk kalitesi de bu gerçeği fark etmemiz ve gereğince amel edebilmemizle orantılıdır. Buna mukabil imtihanı kaybedenler, hayatı nimetten veya musibetten ibaret görenlerdir. Rahatlıkla diyebiliriz ki; bizim şükrümüz kulluğumuzun yarısında, nimet cephesinde artışa neden olur; musibet cephesine etki etmez. Bu cephenin kendisine ait kuralları, kulluk kaideleri vardır.

Bir diğer önemli mesele şudur: Musibet ve nimet görecelidir. İnsanın Allah'a (cc) yakınlığı oranında musibete ve nimete bakışı değişebilir. Bizim için dünyanın sonu gibi görünen bir musibet, Rabbine yakın bir kul için cennet bahçesi gibi görünebilir. Şöyle düşünelim: Bir insan tevhid ve salih amellerle arınmış, kalp aynasında oluşan buğuyu temizlemiş olsun. Bu insan musibeti müşahade ettiğinde bu musibetin; günahlarını döktüğünü, derecesini yükselttiğini, manevi kapasitesini arttırdığını ve kendisine özel birtakım tecellilerini görecektir. Musibete bu nazarla bakan, onu sevecek, rıza makamına yücelecektir. Olaylara rıza ufkundan bakan için her şey bir nimettir. Çünkü her şey, Allah'a (cc) kulluk etmek için bir vesiledir. Kalbinde günahların leke ve buğusu olanlar, görmeleri gerekeni göremeyecek veya bulanık göreceklerdir. Musibetin ardındaki hakikatler kapalı kalınca insanın o helu' yönü devreye girecek, aceleci ve bencil yanıyla vaveylayı koparacaktır.[26]

Bu açıklamadan sonra şöyle söyleyebiliriz: Bize göre musibet, bir başkası için nimet olabilir. Biz, "Bu adam şükrettikçe musibeti artıyor." deriz; oysa aynı adam, "Nimetlerini arttırdığın için sana hamdolsun Allah'ım!" diyor olabilir. Mesele nereden baktığımıza, ufkumuza göre şekillenir.

26. "Şüphesiz ki insan, helu' (sabırsız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır. Ona bir şer dokundu mu (sabredip ecrini Allah'tan beklemez), vaveylayı koparır. Ona bir hayır dokundu mu cimrilik edip (başkalarıyla paylaşmaz)." (70/Meâric, 19-21)

Yukarıda okuduğumuz açıklama, salih insanların şükrüne rağmen musibetinin artmasına dairdi. İnsanların geneline gelecek olursak onlar şükretmez, şükrettiğini zanneder. "Ne yaptığımızda şükretmiş oluruz?" başlığında gördüğümüz gibi şükrün rükunları vardır. O rükunlar yerine gelmeden, bir insan sadece diliyle "şükür" demekle, nimetin şükrünü eda etmiş olmaz. Nice diliyle şakir, ameliyle -nankör anlamında- kâfir insan vardır. Bu insanlar okumakta olduğumuz, "… şükrederseniz arttırırım …" ayetinin muhatabı değildir.[27]

Allah Kimsenin Şükrüne/Kulluğuna Muhtaç Değildir

"Musa demişti ki: 'Siz ve yeryüzünde bulunanların tamamı kâfir olsanız şüphesiz ki Allah, (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) Ğaniy, (her daim övgüyü hak eden ve varlıklar tarafından övülen) Hamîd'dir.' "[28]

Yüce Allah, El-Ğanîy'dir; kimseye ihtiyacı yoktur, tüm varlıkların ihtiyacını karşılayandır. Kullarını şükre davet etmesi, onlara olan merhametindendir. Zira O (cc), kullarını başıboş bırakmamış; onlar için hayır olan ne varsa ona davet etmiş, şer olan ne varsa ondan sakındırmıştır. Kul, bu gerçeği bilmeli ve bu gerçekle Rabbine kulluk etmelidir. Aksi hâlde taatlerini kendinden bilir, sonra taatleri gözünde büyür… Taatiyle cehenneme giden bedbahtlardan olur.[29] İşte Musa (as) insana bu önemli hakikati hatırlatmakta, onu bilinçli olmaya davet etmektedir. Musa'nın (as) kardeşleri, diğer elçiler de aynı hakikate işaret etmiştir:

27. Yukarıda okuduğumuz soruya farklı cevaplar da verilmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:
- Arttırılan iman ve taatlerdir.
- Arttırılan dünya ve ahirette olacaktır. Nice insanın mükafatı ahirete saklanır.
- Arttırılma kişiden bir belanın defedilmesi şeklinde tezahür edebilir.
- Kulun Rabbinden razı olması, gönlünün genişlemesi şeklindedir. (bk. Et-Teshîl li Te'vîli't Tenzîl Tefsîru Sûreti İbrâhîm, s. 26-27)

28. 14/İbrâhîm, 8

29. "Mümin günahını gözünün önüne koyar ve sürekli ondan istiğfar edip, Allah'a yönelir. Günahın sebebiyet verdiği tevbe, istiğfar ve Allah'a yöneliş onu cennete götürür. Facir ise yaptığı iyilik ve taati gözünün önüne koyar. Amelini beğenir ve ameli gözünde büyür. Taatinin sebebiyet verdiği kibir, ucub (nefsi beğenme) ve Allah'ın fazlını unutma onu cehenneme götürür." (Mecmuû'l Fetâvâ, 10/45)

"… Bu, Rabbimin ihsan ve lütfudur. Şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak için yaptı. Kim de şükrederse, kendi yararına şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse, şüphesiz benim Rabbim (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) Ğaniy, (cömert, ihsanı bol olan) Kerîm'dir."[30]

Ebu Zerr'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav), Yüce Rabbimizin şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

" 'Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım. Size de onu haram kıldım. Dolayısıyla birbirinize zulüm etmeyiniz …'

'Ey kullarım! Benim hidayete ulaştırdığımın dışında tümünüz dalalettedir. Bu nedenle benden hidayet isteyiniz ki sizi hidayete ulaştırayım.'

'Ey kullarım! Benim doyurduğumun dışında tümünüz açtır. Bu nedenle benden yiyecek isteyiniz ki sizi doyurayım.'

'Ey kullarım! Benim giydirdiğimin dışında tümünüz çıplaktır. Bu nedenle benden giyecek isteyiniz ki sizi giydireyim.'

'Ey kullarım! Siz gece gündüz hata işlersiniz. Ben ise bütün günahları bağışlarım. Bu nedenle benden bağışlanma dileyin ki sizi bağışlayayım.'

'Ey kullarım! Sizin bana zarar vermeye asla gücünüz yetmez ki zarar veresiniz. Bana fayda sağlamaya da asla gücünüz yetmez ki fayda veresiniz.'

'Ey kullarım! Eğer sizden öncekiler ve sonrakiler, insanıyla ciniyle Allah'tan en çok korkan (en müttaki) kişinin kalbi üzere olsa, bu durum, benim mülkiyetimde hiçbir şeyi arttırmaz.'

'Ey kullarım! Eğer sizden öncekiler ve sonrakiler, insanıyla ve ciniyle en günahkâr kişinin kalbi üzere olsa, bu durum, benim mülkiyetimde hiçbir şeyi eksiltmez.'

'Ey kullarım! Eğer sizden öncekiler ve sonrakiler, insanıyla ve ciniyle hepsi bir yerde toplansa da benden bir şey isteseniz, ben herkesin istediğini versem, bu verdiğim benim yanımda bulunanlardan bir şey eksiltmez. Bu olsa olsa ancak denize batırılan bir iğnenin (denizden) eksiltmesi gibi olabilir.'

30. 27/Neml, 40

'Ey kullarım! O amelleriniz ki ben sizin için sayıp biriktiriyorum. Sonunda bunların karşılığını tam olarak vereceğim. Kim hayır bulursa Allah'a şükretsin, kim de bundan başka bir şey bulursa sakın kendinden başkasını kınamasın.' "[31]

31. Müslim, 2577

9-12

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذٖينَ مِنْ بَعْدِهِمْ
لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّٓوا اَيْدِيَهُمْ فٖٓى اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُٓوا
اِنَّا كَفَرْنَا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ وَاِنَّا لَفٖى شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَٓا اِلَيْهِ مُرٖيبٍ (٩) قَالَتْ
رُسُلُهُمْ اَفِى اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ
ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى قَالُٓوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرٖيدُونَ اَنْ
تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ (١٠) قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ
نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَمَا كَانَ لَنَٓا
اَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١١) وَمَا لَنَٓا
اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ (١٢)

(9) "Size, sizden önce (yaşayan) Nuh, Âd ve Semud Kavimlerinin ve onlardan sonrakilerin haberleri gelmedi mi? Onları Allah'tan başkası bilmez. Resûlleri onlara apaçık delillerle geldiler. (Resûlleri susturmak için) ellerini ağızlarına götürdüler ve dediler ki: 'Hiç şüphesiz biz, sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyi inkâr ettik. Ve hiç şüphesiz, bizi davet ettiğiniz şey hakkında da huzursuzluk veren bir şüphe içerisindeyiz.' "

(10) "Resûlleri demişti ki: 'Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi ediyorsunuz? (Oysa O,) günahlarınızı bağışlamak için sizi davet ediyor ve belirlenmiş bir süreye kadar sizi erteliyor.' Demişlerdi ki: 'Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Bizi babalarımızın ibadet ettiklerinden alıkoymaya çalışıyorsunuz. Bize apaçık/güçlü bir delil getirin.' "

(11) "Resûlleri demişti ki: '(Evet,) bizler sadece sizin gibi birer insanız. Fakat Allah, kulları arasından dilediğine (nübüvvet vererek) iyilikte bulunur. Allah'ın izni olmaksızın, size apaçık bir delil/mucize getirmemiz mümkün değildir. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.' "

(12) " 'Ne diye Allah'a tevekkül etmeyelim ki? Kuşkusuz O, bize (dosdoğru) olan yollarımızı göstermiştir. Elbette, bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz. Tevekkül edecek olanlar yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.' "

Sure Allah Resûlü (sav) ile başladı. Sonra Musa'ya (as) geçti. Şimdi de Nuh (as) ve sair resûllerin hayatına geçiş yaptı. Bu, Kur'ân'ın eşsiz üslubudur. Örneğin bir hücrede yalnız başına olan ben, bu ayetleri okuduğumda kendimi resûller kafilesinin bir parçası olarak görüyorum. Bir ucunda Âdem (as), kervanın rehberi Muhammed (sav) ve en arka tarafında biz, bugünün muvahhidleri… Bir iman kafilesi var; emin adımlarla, el ele tutuşmuş, birbirlerini izleyerek yürüyorlar.[1] Ahenkli bir koro gibi aynı sözleri tekrarlıyorlar: Allah'a kulluk edin, tağutlardan uzak durun![2] Onlar sakin, vakur, edepli… Karşılarında ise hırlaşmaya hazır, ağızlarından salyalar saçan, ellerini uzatmış, nebilere zarar verecek gibi soluk soluğa bir topluluk. Söyledikleri anlaşılmıyor… Her kafadan bir ses çıkıyor. Onlar da kalabalık… Ancak duruşlarında istikrar, sözlerinde edep, seslerinde ahenk yok… İnkâr ediyorlar… Ama inkâr gerekçeleri bir çocuğu güldürecek cinsten. Neymiş efendim; kuşkuları varmış, huzursuzlarmış. Hem, resûller birer insanmış. Resûller onları atalarının yolundan alıkoyacakmış. Kaldı ki, resûllerin apaçık bir delili yokmuş. Düşünün; bunu söyleyen adamlar hayatları boyunca "yakin" adı verilen nimetten mahrum, zan ve kuşku içinde yaşamış. İlk defa bir nebi onları apaçık, sade ve yakinî bir şeye davet ediyor. Onlarsa daveti saçma gerekçelerle reddediyorlar. Tek kelimeyle saçmalıyorlar. Şimdi ayete yakından bakalım:

1. Benzetme için bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/11, İbrâhîm Suresi, ön bilgi
2. bk. 16/Nahl, 36

Müşriklerin ilk tepkisi: Ellerini ağızlarına götürmek

Tevhid daveti karşısında müşriklerin ilk tepkisi ellerini ağızlarına götürmek olmuştur. Ayetin bu bölümü, Kur'ân'ın İlahi bir kelam olduğunun en açık kanıtıdır. Yüce Allah, tek bir cümlede müşriklerin tarih boyunca gösterdiği tepkiyi özetlemiştir. Şöyle ki; ellerini "ağızlarına götürdüler" ifadesi; zamirlerin döndüğü yer, ifadenin hakikat ve mecazi kullanımdaki farklılığı ve eli ağza götürmenin Arapçadaki geniş kullanım alanı nedeniyle birçok anlama gelebilmektedir. İlginç olan tüm bu farklı anlamların bir noktaya, kâfirlerin davet karşısındaki tepkisine çıkmasıdır. İbnu'l Cevzi (rh) görüşleri şöyle özetler:

"Bunda da yedi görüş vardır:

Birincisi: Onlar, öfkelerinden parmaklarını ısırdılar, bunu İbni Mes'ûd ile İbni Zeyd, demişlerdir. İbni Kuteybe de şöyle demiştir: Burada 'fi', 'ilâ' manasındadır, kelamın anlamı da şöyledir: Kin ve öfkelerinden dolayı ellerini ısırdılar.

İkincisi: Onlar Resulullah'a gelip de, Resulullah da: Ben Resulüm deyince, ona sus, dediler ve onu reddetmek ve yalanlamak için parmaklarını kendi ağızlarına götürdüler. Bunu da Ebu Salih, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir.

Üçüncüsü : Onlar Allah'ın kitabını dinledikleri zaman gürültü ettiler, ellerini ağızlarına götürdüler. Bunu da el - Avfi, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir.

Dördüncüsü: Onlar susturmak için ellerini peygamberlerin ağızlarının üzerine koyup kapattılar. Bunu da Hasen, demiştir.

Beşincisi: Onlar ağızlarıyla yalanladılar ve sözlerini reddettiler. Bunu da Mücahit ile Katade, demişlerdir.

Altıncısı: Bu, bir misaldir, manası da şöyledir: Onlar kabul etmeleri istenen haktan vazgeçtiler ve ona iman etmediler. Redde fülanün yedehu ila fihi, denir ki: Susup cevap vermemektir. Bunu da Ebu Ubeyde, demiştir.

Yedincisi: Kabul ettikleri takdirde Allah'tan nimet olacak şeyleri reddettiler. Bu durumda eydi, eyadi (nimetler) manasına, 'fi' de 'be' manasına olur. Anlam da şöyledir: Nimetleri ağızlarıyla reddettiler. Bunu Ferra, demiş ve şöyle yorumlamıştır: Araplardan "fi"yi be yerinde kullananları görüyoruz:

Edhalekallahu bilcenneti derler, ama filcenneti demek isterler (Allah seni cennete koysun)."[3]

Burada zikredilen görüşlere ek olarak, Seyyid Kutub'un (rh) şu görüşünü aktarabiliriz: Sesini duyurmak isteyen, elini ağzının çevresine koyar ve mikrofon tutar gibi seslenir. Kâfirler de seslerini duyurmak için böyle davranır.[4]

Bu Kitap tüm dilleri yaratan Allah'ın kelamıdır. O, tek bir cümleyle tüm mücadele tarihini özetlemiş, şirk ehlinin tavırlarını birkaç sözle anlatmıştır. Rabbimize (cc) hamdolsun.

Davete Karşı Çıkmalarının Dört Gerekçesi

Huzursuzluk Veren Kuşku (Şekkun Murib)

"... 'Bizi davet ettiğiniz şey hakkında da huzursuzluk veren bir şüphe içindeyiz.' "[5]

Birinci gerekçeleri işte budur: Onlar davete karşı huzursuzluk veren bir kuşku içindedir. Kur'ân-ı Kerim onların kuşkusunu, murib kelimesiyle nitelemiştir. Murib kelimesi de şek kelimesi gibi kuşku ve şüphe anlamına gelmektedir. Aynı anlama gelen bir kelimeyle diğeri nitelenmeyeceği için, murib kelimesinin ziyade bir anlamı olmalıdır. Dilci İbnu'l Fâris, bu ziyadenin korku olduğunu belirtir. Buna göre, kökü rayb olan murib sözcüğü, korkulu kuşkudur.[6] Ve müşrikler hem şüphededir hem de korku içindedir. Huzursuz bir ruh hâliyle davete karşı çıkmaktalardır. Rayb kelimesinin bir diğer ziyadesi töhmettir/ithamdır.[7] Buna göre kâfirler korku ve kaygı içindedir ve şüphelerinin kaynağı Müslimlere yönelik töhmetleridir. Kelimenin Kur'ân'da da yer alan bir diğer kullanımı "raybe'l menun"dur.[8] Bu kelime Araplar tarafından zamanın getirdiği bela ve musibet anlamında kullanılmıştır.[9]

Buna göre içinde korku/kaygı, itham ve musibet beklentisi olan her şüphe,

3. Zâdu'l Mesîr, 3/323-324, İbrâhîm Suresi, 10. ayetin tefsiri
4. bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/36, İbrâhîm Suresi, 9. ayetin tefsiri
5. 14/İbrâhîm, 9
6. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 2/463, r-y-b maddesi
7. bk. Mu'cemu'l Furûki'l Luğaviyye, 1/99
8. bk. 52/Tûr, 30
9. bk. Mu'cemu'l Furûki'd Delâliyye fi'l Kur'âni'l Kerîm, s. 276, İbni Abbas'tan naklen

raybdir. Müşriklerin, tevhid davetine karşı içinde bulundukları ruh durumları da rayb hâlidir. Onların bu davete karşı şüphe içinde olma nedenlerini okuduğumuzda Kur'ân'ın yüceliğini bir daha göreceğiz. Zira Rabbimiz bir tek kelimeyle onlarca farklı anlama işaret etmiştir. O'na (cc) hamdolsun. Peki, bu kuşkularının nedeni nedir? Bu soruya Kur'ân'ı ve davet tarihini esas alarak birkaç cevap verebiliriz:

• Nebilerin hükümdarlık ve dünyalık istediğini düşünürler.[10] Şirk toplumu samimiyetten uzak, politik bir toplumdur. İlişkilere hükmeden, çıkar anlayışıdır. Resûller yeni bir davetle gelince onların niyetleri konusunda korkmuşlardır. Her insan ve toplum olaylara kendi penceresinden baktığından (kişi kendinden bilirmiş), nebilerin de politik hesaplar yaptığını sanmışlardır:

" 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan bizleri uzaklaştırmak ve yeryüzünde büyüklük/otorite siz ikinizin olsun diye mi bize geldin? Biz, ikinize de inanmayız.' demişlerdi."[11]

"Firavun dedi ki: '(Ben) size izin vermeden ona iman ettiniz öyle mi? Şüphesiz ki bu (yaptığınız), buranın halkını yurtlarından sürüp çıkarmak için (Musa ile beraber) tezgâhladığınız bir tuzaktır. Pek yakında (yapacaklarımı) bileceksiniz/anlayacaksınız.' "[12]

"Firavun dedi ki: 'Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. O da Rabbini çağırsın (yardıma). Ben, (Musa'nın) dininizi değiştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.' "[13]

Bu daha ziyade tağutların, müstekbirlerin, egemenlerin kuşkusudur. Aslında onlar daveti iyi kavramakta, imtiyazlarından olacaklarını bilmektedir. Bu korkuyu halka yansıtırken vatan millet edebiyatı yapmakta; tevhid davetinin dış güçlerin oyunu olduğunu, birliği bozacağını, vatanı parçalayacağını iddia etmektelerdir. Olayların hakikatini anlamakta zorluk çeken mustazaf halk, tağutların şahsi beka kaygısını, vatanın/milletin beka kaygısı sanmaktadır. Yani huzursuzluk veren kuşkunun bir nedeni, tağutların bilinçli propagandasıdır.

10. bk. Tefsîru'l Kurtubî, 9/346, İbrâhîm Suresi, 9. ayetin tefsiri
11. 10/Yûnus, 78
12. 7/A'râf, 123
13. 40/Mü'min (Ğafir), 26

- “Onlar İslami davet hakkında ‘kuşkulu bir şüphe’ içindeydiler, çünkü bu davet onların zihinlerindeki huzuru bozmuştu. Mesaja davet her zaman için zihinleri yorar, çünkü onun düşmanları için bile ilk ânda onu reddetmek veya gönül rahatlığıyla ona karşı çıkmak imkânsızdır. Onlar onun hakkındaki şüphelerinde ne kadar ısrar ederlerse etsinler ve onun gerçekliğini ve akla yakın fikirlerini ne kadar reddederlerse etsinler, onun açık sözlülüğü, samimiyeti ve ifade tarzı, en azılı düşmanlarının zihninde bile karışıklıklara neden olur.” [14]

- “Elçinin saf ve kusursuz karakteri ve ona uyanlarda görülen göze çarpan iyi değişiklikler onların zihinlerinde o denli bir birikim etkisi yaratır ki, en azılı düşmanlar bile kendi durumlarından rahatsızlık duyup şüpheye düşerler. Böylece hakkı savunanların vicdan huzurunu bozmak isteyenler kendi iç huzurlarını bozmuş olurlar.” [15]

Nebilerin Beşer/İnsan Olması

“… Siz de ancak bizim gibi birer insansınız …” [16]

Tevhid davetine karşı çıkmalarının bir diğer nedeni şudur:

Şirk toplumu, efsane toplumudur. Tevhidin açık, kesin ve doyurucu delillerinden uzaklaştıkları için zan, hurafe, abartı toplumuna dönüşmüşlerdir. Olağan şeyler onların dikkatini çekmez. Şayet biri resûl olacaksa o, olağanüstü bir varlık olmalıdır. Sıradan, alelade bir insan olmamalıdır. Böyle biri elçi olamaz:

“İnsanlara hidayet geldiğinde, onları iman etmekten alıkoyan tek şey: ‘Allah, insan olan bir resûl mü gönderdi?’ demeleridir. De ki: ‘Şayet yeryüzünde güven ve huzur içinde melekler yürüseydi elbette, onlara gökten melek bir resûl indirirdik.’ ” [17]

“Dediler ki: ‘Ne oluyor bu Resûl’e? (Normal insanlar gibi) yemek yiyor, çarşı pazarda dolaşıyor! Ona, kendisiyle beraber uyarıcı olacak bir melek indirilmesi gerekmez miydi? Ya da onun üzerine bir hazine atılması veya kendisinden yediği

14. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/541, İbrâhîm Suresi, 9. ayetin tefsiri
15. age. 2/541-542, İbrâhîm Suresi, 9. ayetin tefsiri
16. 14/İbrâhîm, 10
17. 17/İsrâ, 94-95

bir bahçesi olması gerekmez miydi?' Zalimler dediler ki: 'Siz yalnızca büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz.' Onların sana nasıl misaller verip de saptıklarına bir bak! Artık (hakka ulaştıracak) hiçbir yol bulamazlar."[18]

" 'Şayet sizin gibi insan olan birine uyacak olursanız, hiç kuşkusuz hüsrana uğrayanlar olursunuz.' "[19]

Resûllere insan oldukları için karşı çıkanlar, yine kendileri gibi insanların peşine takılmaktadır. Çünkü şirk, aklı örten bir perdedir. Hiçbir müşrik, "Sizin gibi bir insana mı uyuyorsunuz?" diyen elebaşlarına, "Siz de insan değil misiniz?" diye soramamaktadır. Şayet nebiler insan olduğu için itaat edilmeyecekse, şirk toplumunu yönetenler de birer insan değil midir? Veya sürekli dillerine doladıkları "ataları" da birer insan değil midir?

Atalar Yoluna Bağlılık

"... 'Bizi babalarımızın ibadet ettiklerinden alıkoymaya çalışıyorsunuz'..."[20]

Tevhid davetine karşı çıkmalarının bir diğer nedeni şudur:

Şirk toplumunun en köklü direnç noktalarından biri atalar yoluna; yani örflere, âdetlere, geçmişe bağlılıktır. Neredeyse her nebinin davetine bu gerekçeyle karşı çıkmışlardır:

"Senden önce de ne zaman bir beldede bir uyarıcı gönderecek olsak, mutlaka oranın refah içinde yaşayan şımarıkları dediler ki: 'Şüphesiz ki biz, babalarımızı bir din üzere bulduk ve biz onların eserlerine/izlerine uymuş kimseleriz.' "[21]

Müşrikler neden atalar yoluna bu denli bağlıdır? Bunun müstekbirlerin propagandası, şirk toplumun akıl olgunluğu ve insan psikolojisiyle ilgili nedenleri vardır.

- Müstekbirlere bakan yönü için şunları söyleyebiliriz:

Atalar dinine, refah ve zenginlik içinde yaşayan elit insanların sahip çıkması şundandır: Toplumu yönetip imtiyaz sahibi olmak isteyenler, hakikatin sabit bir ölçüsünün olmasını istemez; muğlak, belirsiz ölçülere tutunurlar.

18. 25/Furkân, 7-9
19. 23/Mü'minûn, 34
20. 14/İbrâhîm, 10
21. 43/Zuhruf, 23

Böylece topluma bir şey dayatmak istediklerinde, "Atalarımız da böyle yapardı.", "Atalarımızın izindeyiz." diyerek atalarını dayanak gösterirler. Çünkü "ataları" en iyi onlar tanır, topluma da onlar tanıtırlar. Bu imtiyazla, toplumun zayıf bırakılmışlarını sorunsuzca yönetirler.[22]

• Şirk toplumunun akli olgunluğu hususunda ise şöyle bir açıklama yapılabilir:

"Peygamberlerin kendilerine getirdikleri davetin asıl gayesinin kendilerini atalarının tapındıkları şeylerden çevirmek olduğunu söyleyerek karşı çıkıyorlar. Bir kere de sormuyorlar kendi kendilerine neden acaba peygamberler onları atalarının tapındığı şeylere tapınmaktan çevirmek istemektedirler? Tabiatı itibarıyla putperestliğin dondurduğu ve yozlaştırdığı kafalarda tefekkürden eser kalıp da babalarının tapındıkları şeylerin mahiyetini araştıracak güç bulunur mu? Neden tapınıyordu ataları onlara? Ne önemi vardı bu tapınmanın? Bu putların mahiyeti ne idi? İyice düşünüp tetkik edildiği takdirde ne gibi bir hüviyet arz ediyordu bu taptıkları şeyler? Yine aynı donuk ve yozlaşmış kafalarda yeni davetin mahiyetini düşünecek ve inceleyecek kapasite de kalmamıştı."[23]

• İnsan psikolojisine gelince şunları söyleyebiliriz:

– İnsanoğlu alışkanlıklarının esiridir. Atalar yolu, toplumun alışkanlıklarının kaynağıdır. Atalar yoluna uyduklarında alışkanlıklarını tekrar ettikleri için rahatlar, huzur duyarlar. Her birimiz bu psikolojiyi kendimizden biliriz. Evimizde, arabamızda, eşyalarımızın içinde farklı bir huzur duyarız. Bu, alışkanlıkların verdiği rahatlıktır.

Resûllerin daveti ise atalar yolunun yanlış olduğunu söylemekte ve yeni bir yol önermektedir. Müşriklere ağır gelen, alışkanlıklarını terk edecek olmak ve hiç bilmedikleri yeni bir yola girmiş olmaktır. Yani değişimin getirdiği kaygı ve belirsizlik, atalar yoluna bağlılığı tetiklemektedir.[24]

– İnsan, bugünün ihtiyaçlarına uygun olarak dünü/tarihi yeniden kurgular.

22. bk. Tevhid Meali, s. 490, Zuhruf Suresi, 23. ayetin açıklaması
23. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/37-38, İbrâhîm Suresi, 10. ayetin tefsiri
24. Geniş bilgi için bk. Kur'ân ve Psikoloji, s. 127; Muhafazakarlık- Kaygı ve Tehdit Edici Uyarıcılara Karşı Dikkat Yanlılığı, s. 16

Bugünün sorunlarından kaçmak istediğinde kurgulanmış tarihin kollarına sığınır. Atalar yoluna bağlı toplumların tarih anlayışı yalanlar üstüne kurulu, kısacası kurgu bir tarihtir. Nebiler, asırlar içinde kurgulanmış bu tarihin boş, faydasız ve sapıklık olduğunu ilan ederler. Onların en önemli dayanaklarından birini ellerinden alırlar. Onlar da bu dayanağı kaybetmemek için direnç gösterirler.

– Toplumsal kurallarla manipüle edilmiş insan nefsi, çok olanın doğru olduğuna inanır. Yüce Allah'ın da haber verdiği gibi çoğunluk hevaya uyar ve hakka karşı çıkar. Hâliyle şirk toplumu çok olanın, yani atalarının, geçmişten bugüne süregelen anlayışın yanında yer alır.[25] İnsanın çok olanın yanında yer alma isteği bazen yanlış olduğunu bile bile yanlışta ısrar etmesine neden olur. "Uyum deneyi" olarak bilinen meşhur bir deney, insanların yanlış olduğunu bilse de sırf çevresindeki insanlara uyum sağlamak adına yanlışta ısrar ettiğini ortaya koyar.[26] Bu olgu; kabul görme, reddedilmeme, kınanmama gibi insani zaaflarla birlikte düşünüldüğünde tevhidle imar olmamış bireylerin, çoğunlukla birlikte atalar yoluna uyması kaçınılmaz olur.

– Atalar yoluna uymak, insanın tabii özelliklerinden olan taklitçilikten neşet eder. Şöyle ki;

"İnsan doğasında taklide karşı fitrî bir meyl bulunduğundan hayatının ilk dönemlerinden itibaren çevreyi taklide başlar. Duyduğu seslerle dili, aile bireylerinin davranışlarıyla oturma, kalkma, yürüme vb. eylemler ile yemeden içmeye kadar bazı insîyaklar hariç, biyolojik-fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeyi de taklitle öğrenmektedir. Hiç bir kimsenin bulunmadığı dönemlerde dahi taklit olgusunun olmadığına hükmedemeyiz. Nitekim Kur'ân, hayata yeni başlayan insanların hayvanları taklit etmek suretiyle hayat yolunda ilerlediklerine, Âdem'in (as) çocukları Hâbil ile Kâbil'in olayını anlatarak işaret etmektedir: 'Nihayet nefsi onu (Kâbil'i), kardeşini öldürmeye itti ve onu öldürdü, bu yüzden de kaybedenlerden oldu. Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga

25. bk. Tefsîru'r Râzî, 13/516, İbrâhim Suresi, 10. ayetin tefsiri

26. Asch, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. Psychological Monographs: General and Applied, 70(9), 1–70 (Makaleye erişmek için karekodu okutabillirsiniz).

gönderdi. (Kâbil): 'Yazık bana! Şu karga gibi olup da kardeşimin cesedini gömmekten aciz oldum' dedi ve pişman olanlardan oldu.' '[27] "[28]

Sonuç

Atalar yoluna uyarak Nebevi davete karşı çıkmanın birçok nedeni vardır. Atalar yolu gibi; toplumda siyasi, sosyal ve psikolojik nedenlerle kök salmış bir direnç noktasını kıracak tek güç tevhiddir. Zira tevhid, insanı fıtri olana, fabrika ayarlarına geri döndürür. Elbette bu, insanın sıfırlanması veya tüm alışkanlıklarını terk etmesi demek değildir. Ancak, manevi arınmayla geçmişin prangalarından kurtulup yeniden vahiyle inşa olmaya hazır hâle gelmektir. İnsan tevhidin sağladığı arınma ve vahyin sağladığı aklı olgunlaştırma/inşa etme nimetinden faydalanırsa atalar yolunun kirinden temizlenir.

Apaçık Delil Talebi

"… Bize apaçık/güçlü delil getirin."[29]

Tevhid davetine karşı çıkma nedenlerinden bir diğeri; "sultan-ı mubîn", apaçık delil talebidir. Ayetin bu kısmında dikkat çekici bir husus vardır: 9. ayetin başlarında Rabbimiz, "Resûlleri onlara apaçık delillerle geldiler." buyurur. Oysa müşrikler apaçık delil istemeye devam eder. Demek ki şirk toplumu ile vahyin "apaçık delil" anlayışı farklıdır. Vahyin apaçık delil dediği; Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine delalet eden şer'i, kevnî ve fıtri ayetlerdir. Şirk ehlinin apaçık delilden anladığı ise olağanüstü hâllerdir. Kur'ân buna şu örnekleri verir:

"Dediler ki: 'Bize yerden pınarlar fışkırtmadıkça sana iman etmeyeceğiz. Veya sana ait hurma ve üzüm bahçesi olmalı, aralarından da ırmaklar fışkırtmalısın. Yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü üstümüze parça parça düşürecek veya Allah'ı ve melekleri (gözle görecek şekilde) karşımıza getireceksin. Ya da altından bir evin olmalı veya gökyüzüne çıkmalısın/uçmalısın. Bize gökyüzünden okuyacağımız bir kitap getirmedikçe göğe çıkışına da inanmayacağız.' De ki: 'Rabbimi tenzih ederim. Ben insan olan bir resûlden başka bir şey miyim?' "[30]

27. 5/Mâide, 30-31
28. Kur'an'da İnsan Psikolojisi, s. 254-255
29. 14/İbrâhîm, 10
30. 17/İsrâ, 90-93

Allah (cc) onların bu tarz taleplerine cevap vermez. Kur'ân'ın farklı yerlerinde cevap vermeyişinin nedenlerini izah eder:

– Allah (cc) kulların dilemesiyle hareket etmez. O, El-Kahhâr'dır. Tüm varlık, O'nun kudret ve azametine boyun eğmiştir. O, dilerse ayet/mucize indirir, dilerse indirmez:

"Dediler ki: 'Ona Rabbinden bir ayet/mucize indirilmesi gerekmez miydi?' De ki: 'Hiç şüphesiz Allah, ayet/mucize indirmeye kâdirdir. Fakat onların çoğu bilmezler.' "[31]

"Resûlleri demişti ki: '(Evet,) bizler sadece sizin gibi birer insanız. Fakat Allah, kulları arasından dilediğine (nübüvvet vererek) iyilikte bulunur. **Allah'ın izni olmaksızın, size apaçık bir delil/mucize getirmemiz mümkün değildir.** Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.' "[32]

– Yüce Allah, önceki peygamberlere ayet verdiği gibi, Resûlü'ne de (sav) bir ayet vermişti. O da Kur'ân-ı Kerim'di. Müşrikler, onun fesahat ve belagati karşısında acze düşüyor, onun beşer kelamı olamayacağını ikrar ediyorlardı. Kur'ân onlara meydan okuyor; bir sure, on ayet veya hiç olmazsa bir ayet yazmalarını istiyor; müşrikler ise bu meydan okumaya karşılık veremiyorlardı. Buna rağmen ayet/mucize istemeleri, inat ve hakka karşı büyüklenmekten başka bir şey değildi:

"Dediler ki: 'Ona Rabbinden ayetler/mucizeler gelmesi gerekmez miydi?' De ki: 'Ayetler, ancak Allah katındadır. Ve ben yalnızca apaçık bir uyarıcıyım.' Sana indirdiğimiz ve onlara okunmakta olan Kitap kendilerine yetmiyor mu? Şüphesiz ki bunda, iman eden bir topluluk için rahmet ve öğüt vardır."[33]

"Şayet, kulumuza indirdiğimiz (Kur'ân) hakkında şüphe içinde iseniz, onun benzeri bir sure getirin (bakalım). Ve doğru sözlü iseniz Allah'ın dışındaki şahitlerinizi de (yardıma) çağırın. Şayet yapamadıysanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız da- öyleyse yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten sakının. (O ateş) kâfirler için hazırlanmıştır."[34]

31. 6/En'âm, 37
32. 14/İbrâhîm, 11
33. 29/Ankebût, 50-51
34. 2/Bakara, 23-24

– Allah Resûlü'nden (sav) önce, kavimlere ayet gönderilir ve iman etmeyenler toplu bir helakla helak edilirdi.

Allah Resûlü (sav) ile beraber, toplu helak sonlandı. İman ehline yeryüzünde Allah'ın şahitleri olma görevi verildi. Kıyamete kadar küfür ehliyle mücadele edecek olanlar onlardır. Şayet Allah ayet gönderseydi Kureyş inanmayacaktı. Allah (cc) ezelî ilmiyle bunu biliyordu. Kureyş inanmayınca helak edilmeleri gerekecekti. Toplu helak sonlandığı için onların ayet/mucize çağrılarına icabet edilmedi:

"Bizi ayetler/mucizeler göndermekten alıkoyan tek şey, evvelkilerin onu yalanlamasıdır. Semud'a dişi deveyi apaçık (bir mucize) olarak verdik, ona zulmettiler. Biz ayetleri/mucizeleri yalnızca korkutmak için yollarız."[35]

– Kâinatta bulunan ayetler yeterli birer delildir. İbret almak isteyene kâfidir:

"Dediler ki: 'Ona Rabbinden bir ayet/mucize indirilmesi gerekmez miydi?' De ki: 'Hiç şüphesiz Allah, ayet/mucize indirmeye kâdirdir. Fakat onların çoğu bilmezler.' Yeryüzünde kımıldayan her canlı ve iki kanadıyla uçan her bir kuş ancak sizin gibi bir ümmettirler. Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmamışızdır. Sonra (diriltilip) Rablerinin huzurunda toplanacaklardır. Ayetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içinde sağır ve dilsizdirler. Allah kimi dilerse onu saptırır, kimi de dilerse dosdoğru yol üzere kılar."[36]

Evet, Allah ayet/mucize indirmeye kadirdir, ama indirmiyor. Peki, neden? Allah (cc) bu soruya cevap veriyor. Hayvanlar, kuşlar, canlı cansız âlemler, bizler gibi bir ümmet olan mahlukat yeterli bir ayettir. Allah'ın azametine, kudretine ve yüceliğine delil isteyen, O'nun (cc) yarattığı varlıklara baksın. Her biri müstakil bir delil, müstakil bir hüccettir. Hem, var olan sayısız ayetle/mucizeyle ikna olmayan, tek bir ayetle mi ikna olacaktır?

– Allah (cc) ayet/mucize gelse de inanmayacaklarını bilir:

"Şayet onlara bir ayet/mucize gelse kesinlikle iman edeceklerine dair var güçleriyle yemin ettiler. De ki: 'Ayetler/Mucizeler yalnızca Allah katındadır. Ayetler/Mucizeler gelse bile yine de inanmayacaklarını fark etmediniz mi/anlamadınız

35. 17/İsrâ, 59
36. 6/En'âm, 37-39

mı?' İlk defa iman etmedikleri gibi (yine inanmasınlar diye) kalplerini ve gözlerini ters çeviririz. Ve onları azgınlıkları içinde bocalar vaziyette bırakırız. Şayet melekleri onlara indirsek, ölüler onlarla konuşsa, her şeyi karşılarına toplasak, Allah dilemedikçe iman edecek değiller. Fakat onların çoğu cahillik ediyorlar."[37]

Resûllerin Verdiği Karşılık

Ayetler, onların şüphelerine karşı resûllerin cevaplarına geçti. Ayet, bizim yaptığımız gibi önce müşriklerin, sonra resûllerin cevabını zikretmez. Bilakis, müşriklerin sözleriyle resûllerin cevabı iç içedir. Okuyucu, âdeta canlı bir tartışmayı izliyor gibidir. Resûller sakin, vakur ve mantıklıdır. Müşrikler ise öfkeli, avurtları şişmiş, soluk soluğa… Okuyucu açısından en faydalı olan, Kur'ân'ın üslubudur. Açıklama/Tefsir açısından en faydalı olan da konuların düzenlenmesidir. Şimdi resûllerin cevabına bakalım:

Yaratan Kim İse İbadet Edilecek Odur

"…Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi ediyorsunuz? …"[38]

Müşrikler gökleri ve yeri yaratanın Allah (cc) olduğunu kabul ediyorlar. Sorulduğunda yeri ve göğü yaratanın Allah olduğunu söylüyorlar:

"Onlara: 'Gökleri ve yeri kim yarattı, Güneş'i ve Ay'ı kim emrinize amade kıldı?' diye soracak olsan kesinlikle: 'Allah!' diyecekler. O hâlde, nasıl oluyor da (tevhidden şirke) çevriliyorlar?"[39]

"De ki: 'Size gökten ve yerden rızık veren kimdir? Kulakların ve gözlerin sahibi kimdir? Kimdir ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkartan? İşleri çekip çeviren/yöneten kimdir?', 'Allah'tır.' diyecekler. De ki: 'Öyleyse korkup sakınmaz mısınız?' "[40]

Resûller, onların bu kabullerini öne sürerek onları tevhide davet etti. Yani şunu dediler: Mademki yaratan Allah'tır, öyleyse kulluk edilmesi gereken O'dur. Madem yarattıklarına rızık veren Allah'tır, öyleyse kalplerin içtenlikle yönelmesi gereken O'dur. Madem Güneş'e, Ay'a, yıldızlara yasa belirleyen Allah'tır, öyleyse insana yasa belirlemesi gereken O'dur… Kur'ân'ın tevhid

37. 6/En'âm, 109-111
38. 14/İbrâhîm, 10
39. 29/Ankebût, 61
40. 10/Yûnus, 31

davetindeki en açık delili yaratma ilkesidir: Yaratan kim ise ibadet edilmesi gereken de O'dur! Madem O'nun (cc) yaratıcı olduğu gerçeğinde şüphe yok; öyleyse O'nun uluhiyet ve rububiyetinde, tek otorite oluşunda da şüphe yok.[41]

Allah'ın Yarattığı Her Şey O'nun Varlığının Delilidir

Bu ayet, bir yandan tevhidin ana esaslarını ortaya koyarken diğer yandan da Allah'ın varoluşunun temel delilini ortaya koyuyor. Yarattığı her şey, O'nun mevcudiyetine delildir. Varlığında şüphe olmaması, gökleri ve yeri yaratmasıyla ilişkilendiriliyor. Yani sanat, sanatçının varlığına delil kılınıyor. Nasıl ki bir sanatın varlığı, onu meydana getiren sanatçısının varlığının deliliyse; nasıl bir yazının varlığı yazarının varlığının deliliyse; bir icad, nasıl mucidin varlığının deliliyse... göklerin ve yerin varlığı da onu var edenin, yani Allah'ın (cc) var olduğunun delilidir.

" '... Allah'ın varlığında şüphe mi var?' Çünkü fıtratlar, O'nun varlığına şahittir ve bunu kabule yatkın olarak yaratılmıştır. Zira bozulmamış fıtratların bunu kabulü kaçınılmazdır. Fakat bazılarına şek ve şüphe arız olup O'nun (cc) varlığına ulaştıracak delile bakmaya ihtiyaç duyabilir. Bu yüzden peygamberler onlara Allah'ı (cc) bilmenin yolunu göstererek 'Gökleri ve yeri' geçmişte bir örneği olmaksızın yoktan var eden, meydana getiren ve 'yaratan' demişlerdir. Çünkü kâinatın sonradan olması, yaratılması ve insanın hizmetine sunulması delilleri onda apaçık şekilde gözükmektedir. Dolayısıyla onun bir yaratıcısı olmak zorundadır ki o da kendinden başka hiçbir ilah bulunmayan, her şeyin yaratıcısı, ilahı ve Mâliki olan Allah'tır."[42]

Akıllı insan odur ki esere bakıp ondan eser sahibini görebilsin. Ve görmesini bilen için her eser, birçok gerçeğe işaret eder.

Allah'ın Daveti

"... (Oysa O,) günahlarınızı bağışlamak için sizi davet ediyor ve belirlenmiş bir süreye kadar sizi erteliyor..."[43]

Resûllerin sunduğu ikinci delil, Yüce Allah'ın davet çağrısıdır. Bu, iki yönlü bir delildir:

41. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. El-Esmau'l Husna, s. 336. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
42. İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/63, İbrâhîm Suresi, 10. ayetin tefsiri
43. 14/İbrâhîm, 10

– Allah'ın dışında tapılan putların bir çağrısı/daveti yoktur. Duymaktan, görmekten, konuşmaktan… uzak varlıklardır. Kendilerine gelecek bir zararı defetmekten acizlerdir. Kendilerine yönelik bir daveti işitmekten acizlerdir. Hâl böyleyken nerede kaldı bir başkasına çağrı yöneltmek, ondan zararı defetmek veya ona bir fayda sağlamak?

"Allah'ı bırakıp da kendilerine dua ettiğiniz varlıklar, sizin gibi (Allah'a) kuldurlar. Şayet doğruysanız, çağırın da çağrınıza karşılık versinler. Onların kendisiyle yürüdükleri ayakları, tutacak elleri, görecek gözleri, işitecek kulakları mı var ki (çağrınıza icabet etsinler)? De ki: 'Bütün ortaklarınızı çağırın. Sonra elinizden gelen tuzağı kurun ve bana göz açtırmayın.' "[44]

"Allah'ın dışında dua ettikleri, hiçbir şey yaratamazlar. Onlar kendileri yaratılmışlardır. Ölüdürler, diri değil. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler."[45]

– Yüce Allah'ın daveti insanın iyiliği içindir. O (cc), insanı bağışlanmaya, Dâru's Selam'a, dosdoğru yola davet eder:

"Allah, esenlik yurdu (olan cennete) davet eder ve dilediğini dosdoğru yola iletir."[46]

"… Allah ise kendi izniyle cennete ve bağışlanmaya davet ediyor. İnsanlar öğüt alsınlar diye (Allah) ayetlerini açıklıyor."[47]

Yüce Allah'ın, Kullarına Çağrısı: Bağışlanma!

Allah (cc) nefsine merhameti yazmış,[48] her şeyi ilmi ve merhametiyle kuşatmıştır.[49] Bağışlamayı, affetmeyi, arındırmayı sever. Kullarını affa ve mağfirete davet eder. Arınıp temizlenecekleri yolları gösterir. Kendisine bir ömür şirk koşan, elçilerine düşmanlık eden ve kullarını saptıran müşrikleri dahi bağışlanmaya davet eder. Yüce Allah o kadar büyük ve yücedir ki en ağır suçları işleyen kullara dahi bağışlama çağrısını yöneltir:

"Andolsun ki: 'Allah, Meryem oğlu Mesih'tir.' diyenler kâfir olmuşlardır. (Oysa) Mesih demişti ki: 'Ey İsrailoğulları! Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan

44. 7/A'râf, 194-195
45. 16/Nahl, 20-21
46. 10/Yûnus, 25
47. 2/Bakara, 221
48. bk. 6/En'âm, 54
49. bk. 40/Mü'min (Ğafir), 7

Allah'a kulluk edin. Şüphesiz ki kim Allah'a şirk koşarsa, Allah cenneti ona haram kılar. Onun barınağı ateştir. Zalimler için yardımcı da yoktur.' Andolsun ki: 'Allah üçün üçüncüsüdür.' diyenler kâfir olmuşlardır. (İbadeti hak eden) tek bir ilahtan başka hiçbir ilah yoktur. Şayet söylediklerine son vermezlerse elbette, onlardan kâfir olanlara, can yakıcı bir azap dokunacaktır. **Allah'a tevbe edip O'ndan bağışlanma dilemeyecekler mi? Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.**" [50]

"O (münafıklar) ki sizin durumunuzu gözetlerler. Size Allah'tan bir yardım gelecek olsa: 'Sizinle beraber değil miydik?' derler. Kâfirlerin (zaferden) bir payı olacak olsa (bu sefer onlara:) 'Size dostluk edip, müminlerden korumadık mı? derler. Allah Kıyamet Günü'nde aranızda hükmedecektir. Allah, müminlerin aleyhine kâfirlere yol vermeyecektir. (Siz de onları dost edinip başınıza yönetici atayarak, imamlık, nikâh gibi konularda velayet yetkisi vererek, sizinle ilgili söz sahibi ve yetkili olmalarına müsaade etmeyin.) Şüphesiz ki münafıklar, Allah'ı aldattıklarını sanırlar. (Oysa onlara mühlet verip, azabın gelip çattığı güne kadar onları oyalamakla) Allah onları aldatmaktadır. Namaza kalktıkları zaman tembel bir şekilde kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı çok az zikrederler. (İman ve küfür) arasında tereddüt içindelerdir. Ne (tam olarak) bunlardan (müminlerden) ne de onlardandır (kâfirlerden). Kimi de Allah saptırmışsa sen ona bir yol bulamazsın. Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin. Allah'a aleyhinize apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz? Şüphesiz ki münafıklar, ateşin en alt tabakasındalardır. Sen onlar için bir yardımcı da bulamazsın. **Tevbe edenler, (hatalarını) düzeltenler, Allah'a tutunanlar ve dinlerini (içine şirk ve riya karıştırmadan) Allah'a halis kılanlar; bunlar (münafıklarla değil), müminlerle beraberdir. Ve Allah, müminlere büyük bir ecir verecektir. Şayet şükreder ve iman ederseniz Allah size ne diye azap etsin ki? Allah (kullarına teşekkür eden ve yaptıklarının karşılığını fazlasıyla veren) Şâkir, (her şeyi bilen) Alîm'dir.**" [51]

Şirk ehlini ve münafıkları dahi onca hakaret ve ihanetlerine rağmen bağışlanmaya davet eden bir Rabbimiz var... Biz de bugün bu çağrıyı

50. 5/Mâide, 72-74
51. 4/Nisâ, 141-147

yenilemeli; günahların altında ezilen, kalpleri katılaşmış cahiliye toplumuna Yüce Allah'ın bağışlayıcılığını hatırlatmalıyız… Hatırlatmalı, aynı zamanda da hatırlamalıyız… Şirk ve nifak ehlini dahi bağışlamaya hazır bir Rabbin, muvahhid kullarına nasıl ikramda bulunacağını düşünmeliyiz:

"De ki: 'Ey (çokça günah işleyerek) nefisleri hakkında aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, (evet,) O (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "[52] [53]

52. 39/Zümer, 53
53. Ayete dair bir nükte (ilim talebeleri için)

Kur'ân-ı Kerim'de müminlerin günahlarının bağışlanmasıyla ilgili ayetler ile kâfirlerin günahlarının bağışlanmasına yönelik ayetlerde bariz bir üslup farkı vardır. Şayet ayet müminlerin günahlarının bağışlanmasını konu ediyorsa hiçbir yardımcı edat (harf-i cer) kullanmadan "günahınızı bağışlar" ifadesi kullanır. Şayet söz konusu, kâfirlerin günahıysa yardımcı edatlardan min/من kullanılır. (bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 14/339, İbrâhîm Suresi, 10. ayetin tefsiri) Kullanım farklılığı için şu ayetlere bakılabilir: Müminler için 3/Âl-i İmran, 31, 33/Ahzâb, 71, 61/Saff, 12; Müşrikler için 14/İbrâhîm, 10, 46/Ahkâf, 31, 71/Nûh, 4

Üsluptaki bu farklılık anlama nasıl yansır? Zira aslolan üslup farkının anlam farkına yansımasıdır. (Görüşler için bk. El-Bahru'l Muhît, 2/414; Tefsîru'r Râzî, 13/513; Tefsîru'z Zemahşerî, 2/543, İbrâhîm Suresi, 10. ayetin tefsirleri).

• Bir grup âlim buradaki harf-i ceri tekid amaçlı zaid harflerden saymıştır. (bk. Tefsîru'r Râzî, 13/514, İbrâhim Suresi, 10. ayetin tefsiri) Bilindiği gibi Araplar bir anlamı pekiştirmek istediklerinde orada olmasa da olması muhtemel, uygun bir edat zikrederler. Böylece harf/cümle sayısını arttırarak anlamı pekiştirirler. Buna göre Yüce Allah kâfirleri tekidli bir üslupla bağışlanmaya davet etmiştir.

• Bir grup âlim buradaki harf-i cerin zaid olmadığını, anlamı olduğunu söylemişlerdir. Buna göre şu anlamlara gelir:

ῃ Asıl olduğu üzere burada "min", ta'bid anlamındadır. Yani Allah, "**bazı** günahlarınızı" bağışlamak ister, denir. Bazı günahlardan kastedilenin ne olduğu ise tartışılmıştır:

ῃ Kimisi der ki kâfirin tüm günahlarının bağışlanması için evvela şirkten tevbe edip İslam'a girmesi gerekir. Onun ilk tevbe edeceği günah, şirktir; şirk de tüm günahlara nispetle günahlarının bazısıdır. Bu görüş vahyin genel ilkeleriyle uyumludur.

ῃ Kimisi der ki Allah (cc) kâfir ile kendi zatı arasındaki günahları affeder. Kul hakkını affetmez. Böylece bir kısmını affetmiş olur. Bu görüş vahyin genel ilkeleriyle uyumlu değildir. Zira Allah Resûlü Dönemi'nde yüz binlerce müşrik İslam oldu. Hiçbirinden cahiliyeden kalan kul haklarını ödemesi istenmedi.

ῃ Kimisi der ki Allah (cc) sizin büyük günahlarınızı bağışlar. Küçükleri bağışlamaya hacet yoktur. Zira büyük günahlar bağışlanınca onlar da bağışlanmış olur. Bu görüşe dair açık ve anlamlı bir delil zikredilmemiştir.

ῃ Kimisi der ki kâfir iman ettiğinde aklına gelen günahlar kastedilmiştir. İnsan tüm günahları değil, bir kısmını hatırlar. Kasıt budur. Bu görüşe dair açık ve anlamlı bir delil zikredilmemiştir.

ῃ Kimisi burada bir ima olduğunu ifade etmiştir: Allah (cc) müminlerin (bazı) günahlarını tevbe olmaksızın da affeder. Kâfirlerinse mutlaka tevbe etmesi gerekir. Bu görüş vahyin genel ilkeleriyle uyumludur. Yüce Allah bazen rahmetiyle (bk. 42/Şûrâ, 30) bazen hastalık ve musibet

"...Belirlenmiş süreye kadar sizi erteliyor..."[54]

Müşrikler şirk koşmaları nedeniyle azabı hak etmişlerdir. Ancak Yüce Allah El-Halîmdir; cezalarını erteler, onlara düşünüp öğüt alsınlar diye ayetler/elçiler gönderir:

"Şayet Allah, insanları kazandıklarıyla yargılayacak olsaydı yeryüzünde tek bir canlı dahi bırakmazdı. Fakat onları belirlenmiş bir süreye kadar ertelemektedir. Nihayet ecelleri geldiğinde (anlayacaklar ki;) hiç şüphesiz Allah, kullarını görendir."[55]

O (cc), tüm kullarına mühlet verir. Öğüt alıp kendisine yönelenleri bağışlar. Küfürde diretenleri ise değişmez sünnetine tabi kılar:

"O kâfirlere de ki: 'Şayet (şirk ve küfrü) sonlandırır (tevbe ederlerse), geçmişte yaptıkları bağışlanır. Yok, (küfür ve şirke) geri dönecek olurlarsa öncekilerde (resûlleri yalanlayanlar için var olan) değişmez yasalar işlemeye devam eder.' "[56]

Dilerse onları bu dünyada helak eder, dilerse Ahiret Günü azaba çarptırır.

Her Şey Allah'ın İzni ve Dilemesiyle Olur

"Resûlleri demişti ki: '(Evet,) bizler sadece sizin gibi birer insanız. Fakat Allah, kulları arasından dilediğine (nübüvvet vererek) iyilikte bulunur. Allah'ın izni olmaksızın, size apaçık bir delil/mucize getirmemiz mümkün değildir. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.' "[57]

---

gibi imtihanlarla kullarının günahlarını bağışlar.

Ebu Said El-Hudrî ve Ebu Hureyre'den (r.anhuma) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah (cc); vücuduna batan bir diken de dahil olmak üzere Müslim kuluna isabet eden herhangi bir yorgunluk, hastalık, keder, üzüntü, eziyet ve gam sebebiyle mutlaka onun günahlarının bir kısmını affeder." (Buhari, 5641; Müslim, 2573)

• Bazı âlimler buradaki harf-i cerin bedeliyye olduğunu ve "sizi **bağışlamak**" kelimesinin bedeli olarak "günahlarınızdan" ifadesinin zikredildiğini söylemişlerdir. Ancak harf-i cerin bedel olabileceğine dair bir delil zikretmemişlerdir.

• Bazı âlimler buradaki gayenin kâfir için kullanılan üslup ile mümin için kullanılan üslupta farklılık yapılması olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah iki taifenin ismini ve hükmünü ayırmıştır. Bunun üsluba yansıması mümkündür.

54. 14/İbrâhîm, 10
55. 35/Fâtır, 45
56. 8/Enfâl, 38
57. 14/İbrâhîm, 11

Evet, resûller de birer insandır. Bunda hiçbir şüphe yok. Ancak Allah (cc) kullarından dilediğini seçer ve hem ona hem de tüm insanlığa iyilikte bulunarak onu resûl tayin eder. Böylece insanlara, Surenin başında da ifade edildiği gibi karanlıklardan aydınlığa çıkaracak bir elçi ihsan eder:

"Rabbin dilediğini yaratır ve seçip (üstün kılar). Seçim onlara ait değildir. Allah, onların şirk koştuklarından münezzeh ve yücedir."[58]

Bir insanın elçi olması ve apaçık bir delil getirmesi Allah'ın (cc) iznine bağlıdır. O, dilediğini yarattığı gibi dilediğini de seçer. Elçilerin dahi bu seçimde bir payı yoktur. Öyle olsa kavimlerinin ısrarına karşı mucizeler sergiler, onları sustururlardı. Ancak onlar da İlahi yasalar karşısında herkes gibi kuldur; inanır, teslim olur ve Rabblerine tevekkül ederler.

Allah'ın İyiliği

Yüce Allah nübüvvet nimetini kullarına hatırlatırken ihsan, birr, in'am gibi kelimeler yerine "minnet" kelimesini kullanır. Bu ayet ve Âl-i İmran Suresi'nin 164. ayetindeki kullanımı buna örnektir:

"Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte/minnette bulunmuştur. Onlara O'nun ayetlerini okur, onları arındırır ve onlara Kitab'ı ve hikmeti öğretir. Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."[59]

"M-n-n" kökünden türeyen minnet kelimesinin -dilimizde genellikle başa kakmak gibi olumsuz anlamlarda kullanılsa da- Arapçada olumlu anlamı ön plandadır. Bu sözcüğün Arapçada iki kök anlamı vardır:[60]

– Kesmek, bir şeyi sonlandırmak anlamıdır.

– İyilik yapmaktır. Ancak bu her iyilik için değil, "ciddi manada iyilik" için kullanılmaktadır.[61]

İyilik, "minnet" kelimesiyle ifade ediliyorsa benzerlerinden ayrıldığı bir diğer nokta, zikredilen iyiliği yalnızca o kişinin yapabilmesidir.[62]

58. 28/Kasas, 68
59. 3/Âl-i İmran, 164
60. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 5/267, m-n-n maddesi
61. bk. El-Mufredât, s. 777, m-n-n maddesi
62. Mevsûatu'l Kelimeti ve Ahavâtuhâ fi'l Kur'âni'l Kerîm, 1/572

Demek ki Yüce Allah elçiler göndererek büyük bir iyilikte bulunmuş ve bir şeylerin gidişatına müdahale edip akışı kesmiştir. Evet, Yüce Allah insanlığa büyük bir iyilikte bulunmuştur:

"Bu lütuf bütün insanlığadır. Kum yığınları altında kalmış ve kaybolmuş bulunan gerçek fıtratlarını uyararak karanlıklardan aydınlığa çıkmalarını sağlamaktadır böylece. Bünyelerinde mevcut olan alıcı verici cihazlarını harekete geçirerek cansız ölü durumundan çıkarıp enerji fışkıran hayata götürmektedir onları… Ayrıca peygamberler vasıtasıyla insanları kullara kul olmaktan kurtarıp bir ve tek olan Allah'a kul etmekle, insanlığın insanlık şeref ve haysiyetini ayaklar altında kalmaktan kurtarmakta, kullara kul olmanın kötülüğünden kurtulmalarını sağlamaktadır ki bu da insanlar için en büyük lütuf ve ihsandır. Bu zillet değil midir ki kişiyi kendisi gibi bir insan olan başkasının önünde boyun eğmeye zorlamaktadır. Kendi gibi bir başka insanı ilahlaştırarak insanın gücünü basite irca edip tüketen aşağılıktan kurtarmaktadır."[63]

Allah (cc) bu iyilikle bir şeyin önünü kesmiştir. Şuursuzca ateşe sürüklenen insanlığın sürüklenişini nübüvvet setiyle kesmiş, onları cennet yoluna sevk etmiştir. Allah'ı unuttuğu için putlara bağlanan insanın şirk bağlarını kesmiş ve onu tevhid bağıyla kendi zatına yöneltmiştir.

Hiç şüphesiz bu nimet, yani bir nebi göndermek ve onun aracılığıyla insanları semayla irtibatlı kılmak, yalnızca El-Mennan olan Allah'ın yapabileceği bir iyiliktir. Hamd ve minnet O'nadır.

Yüce Rabbimiz neden böyle bir iyilikte bulunmuştur?

İnsanlara resûl göndermekle Allah (cc) büyük bir iyilikte bulunmuştur. Peki, Allah'ın (cc) insanlara bu iyiliği yapmasının nedenleri nelerdir? Soruyu Kur'ân'a sorduğumuzda şu cevapları alıyoruz:

- Tevhide davet etmek

Resûllerin gönderilişindeki ana gaye, yaratılışın da gayesi olan tevhiddir. İnsanların yalnızca kendisine kulluk etmesi, hiçbir şeyi O'na ortak koşmaması ve kendisine ortak koşulan tağutları inkâr ederek onlardan uzaklaşması için Yüce Allah resûller göndermiştir:

63. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/38, İbrâhîm Suresi, 11. ayetin tefsir

“Andolsun ki biz her ümmet arasında: ‘Allah’a ibadet/kulluk edin ve tağuttan kaçının.’ (diye tebliğ etmesi için) resûl göndermişizdir. Allah içlerinden kimisine hidayet bahşetti, kimisine ise sapıklık hak oldu. Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.”[64]

“Senden önce gönderdiğimiz her resûle: ‘Şüphesiz ki benden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. O hâlde yalnızca bana kulluk/ibadet Edin.’ diye vahyetmişizdir.”[65]

- **Hücceti ikame etmek**

Yüce Allah her insanı tevhid fıtratı üzere yaratmış, kullarından tevhide dair söz almış ve kâinatı kendi varlığı ve birliğine dair delillerle donatmıştır.[66]

Ancak Yüce Allah insana merhamet etmiş ve ona elçi göndermeden azap etmeyeceğine hükmetmiştir:

“... Biz, peygamber yollamadan azap edecek değiliz.”[67]

Yüce Allah insanlara, hücceti ikame etmek ve onların sunacağı mazeretleri kaldırmak için resûller göndermiştir:

“Müjdeleyici ve uyarıcı resûller (gönderdik). Ta ki resûllerden sonra insanların Allah’a (‘bilmiyorduk, duymadık’ gibi bahane olarak) sunacakları bir hüccetleri kalmasın. Allah (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm’dir.”[68]

“Elleriyle (yapıp) takdim ettikleri nedeniyle başlarına bir musibet geldiğinde: ‘Rabbimiz! Bize bir resûl gönderseydin de ayetlerine uyup, müminlerden olsaydık.’ diyecek olmasalardı (onlara resûl göndermeden bir an önce cezalandırırdık).”[69]

- **İnsanların arasında hakem olmak**

“İnsanlar (tevhid üzere yaşayan) tek bir ümmetti. (İhtilafa düştüler.) Allah (aralarındaki ihtilafı gidersin diye) müjdeleyici ve uyarıcı nebiler gönderdi.

64. 16/Nahl, 36
65. 21/Enbiyâ, 25
66. Konuyla ilgili geniş bilgi için bk. Vahyin Rehberliğinde En’âm Suresi Tefsiri, s. 376. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
67. 17/İsrâ, 15
68. 4/Nisâ, 165
69. 28/Kasas, 47

İnsanların anlaşmazlığa düştükleri konularda, aralarında hakem olsun diye nebilerle beraber hak olan Kitab'ı indirdi. O (Kitap konusunda) anlaşmazlığa düşenler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki azgınlık/kıskançlık/bir diğer gruba üstünlük sağlama isteği olan Ehl-i Kitap'tan başkası değildi. Allah, hakkında ihtilafa düştükleri konuda iman edenleri izniyle hakka hidayet etti. Allah dilediğini dosdoğru yola iletir."[70]

İnsanın olduğu yerde mutlaka ihtilaf vardır. Bu ihtilaflar dinî, dünyevi ve sosyal ihtilaflar olarak çeşit çeşittir. Allah'ın (cc) gönderdiği elçiler, insanlar arasındaki ihtilafları ve bu ihtilaftan kaynaklı sorunları giderirler. İnsanları tek bir ümmet olarak tevhid inancı altında birleştirirler:

"Hayır! Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem tayin edip, verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan ve tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."[71]

- **İnsanlara dinî bilgileri tebliğ etmek ve açıklamak**

Resûller, insanlara dinlerini öğretmek için geldiler. Onların en temel vazifelerinden biri insanlara dini tebliğ etmek, bir diğeri de tebliğ ettikleri dini açıklamaktır:

"Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni (insanlara) tebliğ et. Şayet bunu yapmazsan (Allah'ın) risalet (mesajını) tebliğ etmemiş/vazifeni yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz ki Allah, kâfirler topluluğunu hidayet etmez."[72]

"(Peygamberleri) apaçık deliller ve Kitaplarla (yolladık). Sana da bu zikri/Kur'ân'ı indirdik ki, insanlara indirileni onlara açıklayasın. Umulur ki düşünürler."[73]

Peygamberlerin getirdiği vahiy, şifa diye isimlendirilmiştir.[74] Nasıl ki şifa vesilesi olan ilaç, hastanın ve hastalığın durumu gözetilerek belirli dozlarda veriliyorsa insanlığın ihtiyacı olan vahyin de insana/topluma uygun bir dozu vardır. O dozu belirleyen de enbiyanın açıklamalarıdır.

70. 2/Bakara, 213
71. 4/Nisâ, 65
72. 5/Mâide, 67
73. 16/Nahl, 44
74. bk. 17/İsrâ, 82

- İnsanlara örneklik etmek

Resûller (as) geldikleri toplum için bir örnek, uyulacak bir imam ve rol modellerdir:

"Sizin için İbrâhîm'de ve onunla birlikte olan (müminlerde/resûllerde) güzel bir örneklik vardır. Hani onlar, kavimlerine demişlerdi ki: 'Biz, sizden ve Allah'ın dışında ibadet ettiklerinizden berîyiz/uzağız. Sizi tekfir ettik (üzerinde bulunduğunuz yolu ve sizi reddettik). Bizimle sizin aranızda, tek olan Allah'a iman edinceye kadar, ebedî bir düşmanlık ve ebedî bir kin baş göstermiştir.' İbrâhîm'in babasına söylediği: 'Senin için Allah'tan bağışlanma dileyeceğim. (Ama) Allah'a karşı sana hiçbir faydam olmaz.' sözü müstesna. Rabbimiz! Yalnızca sana tevekkül ettik, yalnızca sana yöneldik ve dönüşümüz de yalnızca sanadır."[75]

"Bunlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Onların yolunu takip et. De ki: 'Ben, bunun için sizden bir ücret istemiyorum. O, yalnızca âlemlere bir hatırlatmadır.' "[76]

"Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü uman ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah Resûlünde güzel bir örneklik vardır."[77]

Elçiler, Allah'ın, inanç, söz ve eylemlerinden razı olduğu insanlardır. Onların her hâli, tabileri için bir örnektir. Onlar, dini doğru anlamanın yegâne kıstası, şaşmaz ölçüleridir. İnsanların yaşı, ahlakı ya da kültürü din algısını belirlemesin ve insan sayısınca farklı din anlayışı olmasın diye nebilerin örnekliği zarurettir.

- Karanlıklardan aydınlığa çıkarmak[78]

"… (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah'ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap'tır."[79]

"İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye Allah'ın apaçık ayetlerini size okuyan Resûl (göndermiştir). Kim Allah'a iman eder ve salih amel işlerse, onu içinde ebedî kalacağı, altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Allah, şüphesiz ki ona güzel bir rızık vermiştir."[80]

75. 60/Mümtehine, 4
76. 6/En'âm, 90
77. 33/Ahzâb, 21
78. Geniş bilgi için bk. s. 36, "Karanlıklardan Çıkışın Yolu: Kur'ân-Nebi-Allah'ın İzni!"
79. 14/İbrâhîm, 1
80. 65/Talak, 11

• Arındırmak/Tezkiye etmek

Elçilerin bir vazifesi de insanı, tabiatında taşıdığı fücurdan arındırmaktır:

"Ona hem kötülüğü hem de takvayı ilham edene (tüm bunlara andolsun ki), Onu (nefsini) arındıran, kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Onu (küfür ve masiyetle) örtüp gizleyen de, kesinlikle zarar etmiştir."[81]

İnsana nasıl arınacağını, dolayısıyla kurtuluş yolunu gösterecek olan rehber, nebilerdir:

"Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte bulunmuştur. Onlara O'nun ayetlerini okur, onları arındırır ve onlara Kitab'ı ve hikmeti öğretir. Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."[82]

Arınmak, kişinin manevi gelişimini ifade eder. Manevi hâller kalple/ruhla ilgilidir, hâliyle gaybidir. İnsan tecrübeyle veya akılla/kıyasla manevi gelişim ilkeleri belirleyemez. Bunun için gaybi meseleleri açıklayan bir rehbere ihtiyacı vardır. O da resûldür. Elçileri örnek almayan her arınma faaliyeti, arınma şöyle dursun, insanı kirletir. Nebilerin, insanları arındırmakla görevlendirildiği öncelikli kirlerden biri de Allah'tan bir delil/belge olmaksızın uydurulan mistik hezeyanlar ve ruhbanlıktır.

• Müjdeci ve uyarıcı olmak

"Biz resûllerimizi, yalnızca müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak yollarız. Kim de iman edip ıslah ederse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işleyip durdukları fısklardan (günahlardan) ötürü onlara azap dokunacaktır."[83]

Peygamberler, salihleri müjdelemek ve mücrimleri uyarmak için görevlendirilmişlerdir. Müjde ve uyarı, insan nefsinin ihtiyacıdır. Nefislerin hayırlı amellere teşvik edilmesi için müjdelenmesi, kötü amellerden sakınmak için uyarıya ihtiyacı vardır. Dengeli bir kulluk için uyarı-müjde ve korku-ümit dengesi şarttır. Elçilerin bir vazifesi de bu dengeyi kurmaktır.[84]

81. 91/Şems, 8-10
82. 3/Âl-i İmran, 164
83. 6/En'âm, 48-49
84. Geniş bilgi için bk. Limazâ Baasellahu Enbiyâ ve Ersele'r Rusûl; Mecmûu Fetâvâ ve Resâili'l Useymîn, 5/299-303; Kur'ân-ı Kerim'e Göre Nübüvvet ve Nübüvvetin İnsanlık İçin Önemi, s. 50-65

Tevekkül

"… Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler. Ne diye Allah'a tevekkül etmeyelim ki? Kuşkusuz O, bize (dosdoğru) olan yollarımızı göstermiştir. Elbette, bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz. Tevekkül edecek olanlar yalnızca Allah'a tevekkül etsinler."[85]

Yüce Allah, müşriklerin şüphelerine, elçilerin dilinden cevap vermeye devam ediyor.

İlk bakışta tevekkül ile müşriklerin şüphelerine cevap arasında bir bağ kurulamayabilir. Ancak ayet tedebbür edildiğinde aralarında şöyle bir ilişki olduğu görülür:

"Bu, peygamberlerin kavimlerine karşı gösterdikleri çok büyük bir âyet gibidir. Kavimleri peygamberleri -çoğunlukla- yenik düşürmekte ve onlara baskı kurabilmekteydi. Buna rağmen peygamberler onlara Allah'a tevekkül edenler olarak meydan okumuşlardı. Hile ve tuzaklarını bertaraf etmek hususunda yardımcı olarak Allah'ın kendilerine yettiğine kesin kanaat getiriyorlardı. Nitekim Allah onların peygamberleri ortadan kaldırma ve beraberlerinde getirdikleri hakkı söndürmek arzularına rağmen yardımcı olmuş ve yeterli desteği vermiştir. Bu buyruk, Nuh'un kavmine söylediği şu sözlerine benzemektedir: 'Ey kavmim, eğer aranızda kalmam ve Allah'ın âyetleri ile öğüt verişim size ağır geliyorsa -ki ben ancak Allah'a dayanıp güvenirim-haydi işinizi sağlam tutun. Ortaklarınızı da çağırın, sonra işiniz size hiçbir tasa vermesin, sonra da mühlet vermeksizin bana hükmünüzü uygulayın …'[86]"[87]

Resûllerin yiğitçe duruşu, korkusuz tavırları, tehditlere tehditle karşılık vermeleri… başlı başına bir delildir. Zira davasının hak olduğuna inanmayan ve sırtını yüce bir güce dayamayan kimse, böyle yiğitçe bir duruş sergileyemez… Müşrikler ellerinde onca güç olmasına rağmen tüm muvahhidleri katledemez, tevhid davetinin önünü kesemezler. Çünkü davet; sahibinin, yani Allah'ın koruması altındadır. Firavun gibi, diktatörlükte çığır açmış bir zalim dahi Musa'ya (as) zarar verememiş ve öfke içinde süreci izlemek

85. 14/İbrâhîm, 11-12
86. 10/Yûnus, 71
87. Tefsîru's Sa'dî, 2/622, İbrâhîm Suresi, 12. ayetin tefsiri

zorunda kalmıştır. Dahası, Allah (cc) Musa'yı (as) ona büyüttürmüş, sonra Firavun'un karşısına çıkarmıştır. İşte resûllerin müntesibi olduğu dava böyle bir davadır. Tevhid davası, Allah'ın davasıdır ve O'nun koruması altındadır.

Allah'a Tevekkül Etmek, O'nu Tanımanın Semeresidir

"Ne diye Allah'a tevekkül etmeyelim ki? Kuşkusuz O, bize (dosdoğru) olan yollarımızı göstermiştir..."[88]

Okuduğumuz bu ayet ve daha pek çok ayet, tevekkül ibadetinin Allah'ı (cc) tanımanın semeresi olduğunu gösterir. Okuduğumuz ayetten başlayacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Bu ayette müminler, Allah'a tevekkül gerekçelerini açıklıyorlar: "Kuşkusuz O, bize doğru yolları göstermiştir." Allah'ın (cc), kullarına yol göstermesi, O'na tevekkül gerekçesidir. Kısa bir cümleyle çok derin ve anlamlı bir hakikat ifade edilmiştir: "Yeryüzünde yüzlerce din, ideoloji, görüş, yaşam biçimi vardır. Biz, doğruyu bulmak konusunda Allah'a güvendik ve O'nun elçilerine/vahye uyduk. Gördük ki bizi yolların en doğru ve müstakim olanına hidayet etmiş. Demek ki O'na dayanan, en güzel ve mustakim olana erişiyor. Öyleyse biz, bu konuda da aynı şeyi yapacak, sizin tehdit ve eziyetlerinize karşı O'na (cc) tevekkül edeceğiz." demişlerdir:

"Onlara: 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan hiç kuşkusuz: 'Allah.' derler. De ki: 'Gördünüz mü Allah'ın dışında dua ettiklerinizi? Şayet Allah benim için bir zarar dileyecek olsa, onlar mı O'nun zararını giderecek? Ya da benim için rahmet dilediğinde, onlar mı O'nun rahmetine engel olacak?' De ki: 'Allah bana yeter. Tevekkül edenler, yalnızca O'na tevekkül etsinler.' "[89]

İnsan, faydanın ve zararın Allah'ın elinde olduğunu ve O'nun dilemesi dışında hiç kimsenin bir başkasına zarar verip fayda eriştiremeyeceğini bilirse/buna yakin bir şekilde inanırsa elbette Allah'a (cc) tevekkül edecektir:

"Ey kavmim! Ne oluyor da ben sizi kurtuluşa çağırırken; siz beni ateşe çağırıyorsunuz? Beni, Allah'ı inkâra ve hakkında bilgim olmayan şeyleri O'na ortak koşmaya davet ediyorsunuz. Oysa ben, sizleri El-Azîz ve El-Ğaffâr (olan Allah'a)

88. 14/İbrâhîm, 12
89. 39/Zümer, 38

davet ediyorum. Çare yok! Beni kendisine çağırdığınız şeyin, dünyada da ahirette de karşılığı ve değeri yoktur. Dönüşümüz Allah'adır. Haddi aşanlar, onlar ateşin ehlilerdir. Size (bu) söylediklerimi (yakın bir zamanda) hatırlayacaksınız. Ben, işimi Allah'a havale ediyorum. Şüphesiz ki Allah, kullarını görendir."[90]

İmanını gizleyen bu muvahhid; Firavun'u ve yanında bulunanları İslam'a davet ediyor. Vazifesini yaptıktan sonra "Ben işimi Allah'a havale ediyorum!" **diyor ve bu tutumunu** "Şüphesiz ki Allah, kullarını görendir." **diyerek gerekçelendiriyor.**

Evet, Allah (cc) her ân sizi görüyor ve O'nun gözetimindeyseniz hiç tereddüt etmeden O'na tevekkül edersiniz, yani Allah hakkındaki doğru bilginiz, sizi tevekküle götürür.

Bu ayetlerin bir benzeri de Hûd Suresi'ndedir:

"(Allah'a ibadet ettiğinizi de iddia ediyorsunuz ya!) Allah dışındaki (tüm ibadet ettiklerinizden de uzağım). Hep beraber bana tuzak kurun (ve tuzağın gereğini yapmayı da) ertelemeyin/bana göz açtırmayın. Hiç şüphesiz ben, benim de sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. Hareket eden her canlıyı perçeminden tutan (kontrol edip yönlendiren) O'dur. Şüphesiz ki Rabbim, dosdoğru yol üzeredir."[91]

Hûd (as) niye tevekkül ediyor? "Hareket eden her canlıyı perçeminden tutan (kontrol edip yönlendiren) O'dur…" **diyor. Kâfirlerin meydan okuması karşısında ona, eşine az rastlanır cesareti veren bu güç, Allah'a (cc) tevekkül etmiş olmasıdır. Tevekkülün sebebi ise Allah hakkındaki doğru inançtır. Madem her şeyi O kontrol etmektedir, öyleyse O'nun izni olmadan müşrikler muvahhidlere hiçbir zarar veremeyecektir!**

Sonuç olarak tevekkül, Allah'ı (cc) tanımanın semeresidir. Allah ise güzel isimleri, yüce sıfatlarıyla tanınır. Kişi bunları ve tecellilerini gördükçe Allah'a olan imanı/güveni ve İslam'ı/teslimiyeti, yani tevekkülü artar.[92]

90. 40/Mü'min (Ğafir), 41-44
91. 11/Hûd, 55-56
92. bk. El-Esmau'l Husna, s. 935-936

Tevekkül ve Tevhid

"…Tevekkül edecek olanlar **yalnızca** Allah'a tevekkül etsinler."[93]

Ayette hasr üslubu vardır. Zira Allah harf-i cer ve mecrurunu, cümlenin önüne almış ve cümleye "yalnızca, sadece, bir tek" gibi anlamlar katmıştır. Bu da tevekkülün, diğer tüm ibadetler gibi yalnızca Allah'a (cc) edilmesi gerektiğini gösterir. Öyleyse bu ayeti okuyan bir Müslim önce tevekkülün ne olduğunu/hakikatini, sonra tevhidle ilişkisini anlamalıdır.

Tevekkül nedir?

Kişinin içinde bulunduğu hâlin tevekkül olarak isimlendirilmesi için üç madde gereklidir:

- Elinden geleni ortaya koymak
- Sonucu Allah'a (cc) bırakmak
- Takdir edilen sonuca rıza ve teslimiyet göstermek

Birinci unsur olmadığında bu durum Ömer'in (ra) isimlendirmesiyle "teakül/yiyicilik"[94] olur. Tembel insanların, durumlarına İslami bir kılıf bulmak adına "Biz tevekkül ehliyiz."[95] demeleri, nefislerini aldatmaktan öte bir anlam ifade etmez.

İkinci unsurun olmaması "istiğna"dır. Kişi işlerin akıbetini kendi emek ve çabasıyla belirlediğine inanıyorsa nefsini ilah edinmiş, kendisini Allah'tan (cc) müstağni görmüştür.[96]

Üçüncü unsur olmadığında ise kişinin içinde bulunduğu hâlin yalancı tevekkül olduğu; Allah'a (cc) mutlak değil, menfaat üzere kulluk yaptığı anlaşılır.[97]

93. 14/İbrâhîm, 12
94. Et-Tevekkulu alellâh, 10
95. İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "Yemenliler hacca geldikleri zaman azık getirmezler ve 'Biz tevekkül ediyoruz.' derlerdi. Mekke'ye geldikleri zaman da insanlardan isterlerdi.
Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi: 'Azık edinin! Şüphesiz azığın en hayırlısı takvadır.' (2/Bakara, 197) " (Buhari, 1523)
96. "Dedi ki: 'Bu (servet), bende var olan bilgi/tecrübe/maharet sebebiyle bana verilmiştir.' Bilmez mi ki Allah, ondan önce kendisinden daha güçlü ve yığdıkları servet çok daha fazla olan kimseleri helak etmiştir. Mücrimlerden günahları sorulmaz." (28/Kasas, 78)
97. "İnsanlardan öylesi vardır ki; Allah'a kıyısından köşesinden (şüphe içinde, ayağı sağlam basmadan) kulluk eder. Şayet ona bir hayır erişirse, onunla mutmain olur. Ona bir fitne/imtihan erişirse, yüzüstü çevrilir (eski hâline döner). Dünyayı da ahireti de kaybeder. İşte bu, apaçık bir hüsrandır." (22/Hac, 11)

Şimdi içinde bu üç unsuru barındıran ve Allah'ın (cc) razı olduğu tevekkül örneklerini okuyalım:

"(Onlar ki; Uhud'da) yara aldıktan sonra Allah'ın ve Resûl'ün çağrısına icabet ettiler. Onlardan (olup) kulluğunu en güzel şekilde yapan ve korkup sakınanlara büyük bir ecir vardır. Onlar ki: 'İnsanlar sizinle (savaşmak için) toplandı. Onlardan korkun.' denildiğinde imanları arttı ve dediler ki: 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.' Allah'tan bir nimet ve (Allah'ın) fazlıyla onlara hiçbir kötülük dokunmadan (sağ salim yurtlarına) döndüler. (Allah'a güvenip dayanmakla) Allah'ın rızasına tabi oldular. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir."[98]

Allah Resûlü (sav) ve ashabı, Uhud Günü büyük kayıplar verdiler. Allah Resûlü'nü dinlememek, savaştan kaçmak ve Resûl'ü düşman içinde yardımsız bırakmak gibi hatalarla mahcubiyet ve hüzün içinde Medine'ye döndüklerinde, Ebu Sufyan'ın Medine'ye saldırmak ve yenilgiye uğramış İslam ordusunu yok etmek niyetinde olduğunu ve daha kalabalık bir orduyla Medine üzerine yürüdüğünü duydular. Allah (cc) onlara yeni bir fırsat sundu. Hatalarını telafi etsinler diye, onları yeni bir sefere çağırdı.

Allah'a (cc) ve Resûl'üne (sav) icabet ettiler ve yola koyuldular. Ellerinden geleni yaptıktan sonra da 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.' dediler. Onlar sonuçtan, Allah da (cc) onlardan razı oldu.

Bir başka örnek:

"Allah'ın rahmeti sayesinde onlara karşı yumuşak oldun. Şayet kaba, katı kalpli biri olsaydın etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlar için bağışlanma dile, işlerinde onlarla istişare et. (Bir konuda) karar verdiğin zaman Allah'a tevekkül et. (Ve onu uygula. Çünkü) Allah, tevekkül edenleri sever."[99]

Allah Resûlü (sav), Uhud'da yaşananlar nedeniyle kırgın ve kızgındı. Allah (cc) onu yumuşatmak istedi. Ashabına karşı merhametle muamele etmesini emretti.

İslam cemaatini bir arada tutan gücün merhamet ve şefkat olduğunu; kızgınlık ve kırgınlığın, onu öfke ve kaba sözlere sevk etmemesini söyledi,

98. 3/Âl-i İmran, 172-174
99. 3/Âl-i İmran, 159

yani “Onların yanına çıkmadan nefsini kontrol et, öfkeden arındır.” dedi. “Çünkü onlar mahcuplar, hatalarının farkındalar ve bu telafisi mümkün olan bir hatadır. Onlarla istişare et. Onlara cemaatin bir parçası olduklarını hissettir. Fikirlerini sor, eskiden olduğu gibi kendine yakın tut.”

Tüm bu öğütlerin ardından, insan olarak yapılabilecek her şey yapıldıktan sonra karar verdiğinde Allah’a (cc) tevekkül etmesini emretti.[100]

Tevekkülün tevhid inancıyla ilişkisi

Allah’ın indirdiği ilk surelerden biri Müzzemmil Suresi’dir. Bu sure içerisinde Allah (cc), müminlere şöyle seslenir:

“(O) doğunun ve batının Rabbidir. O’ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Öyleyse) O’nu vekil edin.”[101]

Ayet, önce Allah’ın tek rabb oluşuna, sonra hak ilah oluşuna vurgu yapmış ve buna, “(Öyleyse) O’nu vekil edin.” hükmünü inşa etmiştir. Tevhidin kısımlarından biri de Allah’ın (cc) mutlak vekil oluşunu kabul etmek ve işlerin akıbetini O’na bırakmaktır. Bir başka ayette Rabbimiz (cc) şöyle buyurur:

“Musa’ya Kitab’ı verdik ve: ‘Benden başka (işlerinizi havale edip tevekkül edeceğiniz) bir Vekil edinmeyin.’ diye o (Kitab’ı) İsrailoğullarına hidayet kıldık.”[102]

Henüz İslam’ın ilk günlerinde müminlerin ‘Sadece Allah’ı vekil tutmak’ile ilgili eğitilmeleri, El-Vekîl isminin tevhid akidesi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.[103]

Sabırda Kararlılık

“… Elbette bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz …”[104]

Bu cümle, şirkle mücadele eden muvahhidlere yol göstermektedir:

– Resûller her hâlleriyle kararlılıklarını, bu yoldan dönmeyeceklerini, ne tür eza ve engelle karşılaşırlarsa karşılaşsınlar sabredeceklerini ilan ediyor

100. El-Esmau’l Husna, s. 933-934
101. 73/Müzzemmil, 9
102. 17/İsrâ, 2
103. bk. El-Esmau’l Husna, s. 928
104. 14/İbrâhîm, 12

ve bu kararlılıklarını tekid ederek müşriklere iletiyorlar: Elbette bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz! Öyle bir kararlılık ki, düşmanın taştan kalbini çatlatıp orada bir gedik açıyor. Zulüm ve azgınlıkla ruh sağlığını bozmuş zalim, gördüğü direnç ve kararlılıkla iyice afallıyor, ters yüz oluyor. Bu nasıl bir inançtır ki sözden başka hiçbir silahı olmamasına rağmen yeryüzünün müstekbirlerine/egemenlerine meydan okutturuyor, sorusuyla yüzleşiyor.

– Bu cümle resûllerin kendi nefislerine nasihati, kendi öz nefislerini motive/teşvik etmeleridir. İnsan, başkasının sözleriyle motive olduğu gibi kendi sözleriyle de motive olabilen bir varlıktır. İnsanın ağzına en yakın kulak kendi kulaklarıdır. Söyledikleri ilk olarak kendi kulağına, oradan da kendi kalbine ulaşmaktadır. İnsanın sözleri sabır ve kararlılık aşılamalı, hem kendini hem de dinleyenleri umutlandırmalıdır. Elbette bu; gerçeklikle bağını koparmış, romantik hayaller satan afili sözler değildir. Resûllerin metodunda olduğu gibi gerçekliğin farkında, içinde bulunulan durumu resmeden ve insanı o gerçeklik karşısında kararlı kılan samimi sözler olmalıdır.

– “Sabredeceğiz.” ifadesinde geniş zaman, “eziyetlerinize” ifadesinde geçmiş zaman fiili kullanılmıştır. Lafızdaki bu çeşitliliğin manaya farklılık olarak yansıması gerekir. Bu farklılığa dair muhtemel üç incelik zikredilmiştir.[105]

· Geçmişte yapılan eziyetlere sabrettikleri ve onu unuttukları/unutabilecekleri anlamındadır. Bu, onların iman etmesi için bir teşviktir. Âdeta, “Biz iman edenlerle kan davası gütmeyiz, iman geçmişteki tüm kötülüklerinizi siler.” demek gibidir. Ki zalimlerin zulmü, aynı zamanda inanmalarının önünde kurdukları bir barikattır. İman etmeyi düşünseler bile geçmişte yaptıkları zulümler onlara engel olmakta, “İnsanlar beni affeder mi?” korkusuyla zulme devam etmektelerdir.

· Bu kararlığı pekiştirmektir. Âdeta geçmişte yaptıklarınıza sabretmemiz, bugün ve gelecekte yaptıklarınıza sabredeceğimizin göstergesidir. Zulüm ve inkârda inadınız, bizim sabrımızı eskitmez. Siz zulüm ve inkârı yeniledikçe biz de sabrı yenileyeceğiz.

· Geçmişten bugüne sizin ezanıza sabrettik. Zira Allah (cc) sabretmemizi is-

105. bk. Sûretu İbrâhîm Tefsirun Belâğî Tatbîkî, s. 115-116, İbrâhîm Suresi, 12. ayetin tefsiri

tedi. Ancak yarın ne olacağını bilmiyoruz. Yüce Allah sizinle cihad etmemizi emredebilir. Bu takdirde cihadın zorluklarına sabrederiz ve eziyetlerinize gösterdiğimiz sabır geçmişte kalır. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

13-14

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَٓا اَوْ لَتَعُودُنَّ فٖي مِلَّتِنَاۜ
فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمٖينَۙ (١٣) وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ
ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامٖى وَخَافَ وَعٖيدِ (١٤)

(13) "Kâfirler, resûllerine, 'Şüphesiz ki ya dinimize dönersiniz ya da sizi yurdumuzdan çıkarır atarız.' demişlerdi. Rableri onlara şöyle vahyetti: 'Kesinlikle o zalimleri helak edeceğiz.' "

(14) " 'Onlardan sonra (onların yerine) yeryüzüne sizleri yerleştireceğiz.' Bu (müjde), benim (konum, azamet, heybet) makamımdan ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."

Ayetler, resûller ile kâfirler arasındaki diyaloğu aktarmaya devam ediyor. Artık yeni bir merhaledeyiz. Karşılıklı delil getirme bitmiş, tehditler başlamıştır. Bir yanda ağızlarından köpükler saçarak tehditler savuran müstekbir kâfirler; öte yanda gözlerini semaya dikmiş, İlahi yardımı bekleyen nebiler ve muvahhidler…

Değişmez Sünnet: Ya Sev Ya Terk Et!

Ayet-i kerime, şirk ehlinin değişmez tabiatına dikkat çekiyor. Onlar tarihin her döneminde muvahhidleri yurtlarından çıkarmakla tehdit etmişlerdir:

"Kavmi: 'Onları yurdunuzdan çıkarın. (Çünkü) onlar temizlenen insanlardır.' demek dışında bir cevap vermemişti."[1]

"Kavminden ileri gelen müstekbirler demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber iman edenleri kesinlikle yurdumuzdan çıkarıp süreceğiz. Ya da kesinlikle dinimize geri dönersiniz.' Demişti ki: 'İstemesek de mi?' "[2]

"(Hatırlayın!) Hani kâfirler seni hapsetmek, öldürmek ya da (yurdundan) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar, Allah da (tuzaklarını boşa çıkaracak ve onlara zarar verecek şekilde karşı) tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır."[3]

Bundan olsa gerek Allah Resûlü (sav) nübüvvetle müşerref olduğunda Varaka ibni Nevfel ile arasında şu konuşma geçmişti:

"…Bundan sonra Hatice, Allah Resûlü'nü (sav) alıp amcasının oğlu Varaka ibni Nevfel ibni Esed ibni Abduluzzâ'ya götürdü. Bu zat, cahiliye zamanında Hristiyan olmuş bir kimse olup İbranice yazıyı bilir ve İncil'den de bazı şeyleri İbranice okur ve yazardı. O sırada Varaka, gözleri görmez hâle gelmiş bir ihtiyar idi.

Hatice, ona, 'Amcamın oğlu! Dinle bak, yeğenin neler söylüyor.' dedi.

Varaka, 'Yeğenim, ne oldu, hayırdır?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav) başından geçenleri anlattı.

Bunun üzerine Varaka şöyle dedi: 'Bu gördüğün, Allah'ın Musa'ya gönderdiği Namustur. **Keşke senin davet zamanında genç olsaydım! Kavminin seni (bu şehirden) çıkaracakları zaman keşke hayatta olsaydım!**'

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), '**Onlar beni buradan çıkaracaklar mı ki?**' diye sordu**.**

1. 7/A'râf, 82
2. 7/A'râf, 88
3. 8/Enfâl, 30

Varaka da, '**Evet, senin getirdiğin bu dava ve mesajla gelen herkes düşmanlığa uğramıştır. Şayet senin davet günlerine yetişirsem sana yardım ederim.**' dedi.

Çok geçmeden Varaka vefat etti ve o sıralarda vahiy bir süreliğine kesildi."[4]

Bu, her dönemde tevhid ehlinin karşılaştığı bir tehdittir. Tehdidin Türkçesi, "ya sev ya terk et"tir. Evet, ya onların düzenini sevecek ve gönülden bağlanacaksınız ya da terk edeceksiniz. Siz terk etmezseniz onlar size terk ettirmeyi bilirler. Bu tehdit, yalnızca tevhid ehline yönelik değildir. Şirk ve zulüm sistemlerine teslim olmayan siyasi oluşum, etnik topluluk ve muhalif güç… yani sistemin tehlikeli gördüğü her yapı, zikredilen tehdidin muhatabıdır. Zira şirk ve zulüm sistemleri uluhiyyet iddiasındadır. Tüm vatandaşlardan mutlak itaat, teslimiyet ve bağlılık bekler. Vergi vermeniz, yasalara uymanız, sistemin değerlerine zahiren saygılı olmanız da yetmez. Bir de gönülden sevecek, yüreğinizde dahi sisteme karşı muhalefet barındırmayacaksınız. Aksi hâlde başınızı çevirdiğiniz her yerde "ya sev ya terk et" tabelalarıyla karşılaşırsınız. Yani şirk ve zulüm sistemleri mutlak iman ister, onların anlayışında nifaka yer yoktur.

Neden Müminleri Sürüyorlar?

Okuduğumuz tehdidin ardında ne var, diye sorduğumuzda şu cevapları vermemiz mümkündür:

– Onlar yeryüzünün Allah'a ait olduğunu unutuyor, "yurdumuzdan" diyerek mülkün kendilerine ait olduğunu düşünüyorlar.[5] Oysa yeryüzü Allah'ındır:

"Musa, kavmine: 'Allahtan yardım isteyin ve sabredin!' demişti. '**Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır ve ona kullarından dilediğini mirasçı/sahip kılar.** Akıbet/mutlu son muttakilerindir.' "[6]

Bu da şirk ehlinin, Yüce Allah'ın El-Melik ismini anlamamalarından ileri gelir. Onlar yaşadıkları yerin mülkünü kendilerine ait zanneder; orada

4. Buhari, 3; Müslim, 160
5. bk. Avnu'r Rahman fî Tefsîri'l Kur'ân, 12/154, İbrâhîm Suresi, 13. ayetin tefsiri
6. 7/A'râf, 128

yaşayanların o mülkten rızıklandığını, dolayısıyla kendilerine itaat etmesi gerektiğini düşünürler:

"Firavun, kavmi içinde seslendi ve dedi ki: 'Ey kavmim! Mısır'ın mülkü/egemenliği ve şu altımdan akan nehirler bana ait değil mi? Görmüyor musunuz?' "[7]

"(Firavun) demişti ki: 'Seni çocukken biz yetiştirmedik mi? Ömrünün çoğu yılını bizim aramızda geçirmedin mi?' "[8]

Firavunların ortak karakteri, Allah'ın (cc) verdiği rızkı insanların başına kakmalarıdır. Tevhidle Allah'a (cc) yönelen, Firavunların otorite ve rububiyet iddiasını reddeden muvahhidlere, 'Sizi, biz eğitmedik mi? İşinizi, aşınızı vermedik mi?' diyerek onları nankörlükle suçlarlar. Oysa Allah'ın (cc) mülkünde, Allah'a (cc) rağmen hâkimiyet iddiasında bulunarak en büyük nankörlüğü onlar yapmışlardır.[9]

Eline mikrofon alan yöneticiler, 21. yüzyılda olmamıza rağmen hâlâ bizi doyurduğunu, beslediğini, okuttuğunu iddia edebilmektedir. Allah'ın (cc) bahşettiği rızık, meydanlardan başımıza kakılmaktadır.

– Allah'ın (cc) değişmez yasası olarak batıl ehli çoğunluk, hak ehli ise azınlıktır. Çoğunluk olmaları hasebiyle kendilerini mutlak yetkili görmekte, dilediklerine dilediklerini yapma hakkını kendilerinde zannetmektelerdir:[10]

"Şayet yeryüzündeki çoğunluğa uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar, sadece zanna uyarlar ve yalnızca tahminle iş yaparlar."[11]

"De ki: 'Yeryüzünde gezip dolaşın da bakın (bakalım), öncekilerin akıbeti nasıl olmuş? Onların çoğu müşriklerdi.' "[12]

– Onlar yatırımlarının, statülerinin, sosyal çevrelerinin, imkân ve imtiyazlarının esirleridir. Dünyalıklara kalpten bir bağlılıkla bağlılardır. Sanırlar ki muvahhidler de onlar gibidir; yurtlarını terk edemez, yatırımlarını bırakamaz, kazanımlarını silemezler… Büyük bir yanılgı içindelerdir. Zira muvahhidler

7. 43/Zuhruf, 51
8. 26/Şuarâ, 18
9. bk. Tevhid Meali, s. 366, Şuarâ Suresi, 18. ayetin açıklaması
10. bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân 14/361; Tefsîru'r Râzî, 13/521, İbrâhîm Suresi, 13. ayetin tefsiri
11. 6/En'âm, 116
12. 30/Rûm, 42

için hicret bir ibadettir. Bilirler ki her hicret Allah'a (cc) bir yöneliş, her hicret Allah'a gidiştir. Ataları İbrâhîm (as), yurdunu terk ettiğinde ne demişti?

"Dedi ki: 'Ben Rabbime gideceğim. Şüphesiz ki O, beni doğru yola iletecektir.' "[13]

Onlar bilirler ki hicret "genişlik" kapılarını açan bir anahtardır:

"Kim de Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde barınabileceği çokça belde ve (her konuda) genişlik bulacaktır. Kim de Allah'a ve Resûl'üne hicret etmek için evinden çıkar sonra (yolda) ölürse onun ecri Allah'a aittir. Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[14]

Hicret bir duadır… Yer ile gök arasında kaderle çekişen nice dua, hicretle beraber kaderin önüne geçmiş ve İlahi dergâhta kabul olmuştur.

Ashab-ı Kehf'in duası, hicretlerinden sonra kabul olmamış mıydı?

"(Hatırlayın!) Hani o gençler mağaraya sığınmış: 'Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve işimizde en isabetli olanı bize kolaylaştır.' demişlerdi."[15]

"Mademki onları ve Allah'ın dışında ibadet ettiklerini terk edip ayrıldınız, (haydi) mağaraya sığının da Rabbiniz rahmetini yaysın ve işinizi kolaylaştırsın."[16]

İbrâhîm'in (as) çocuk özlemi, şirk ehlini terk ettikten sonra dinmemiş miydi?

"(İbrâhîm) onları ve Allah'ı bırakıp da ibadet ettiklerini terk edip ayrılınca ona, İshak'ı ve Yakub'u verdik. Hepsini nebi kıldık."[17]

İnananlar için hicretin çok derin anlamları vardır. Hicret bir tavırdır: Şirke, bidate ve günahkâr bir hayata tavır almaktır. Hicret bir meydan okumadır: İnsanları açlık ve korkuyla terbiye eden tağutlara; düzenin dışına çıkarak ve düzensiz ama onurlu bir hayatı, düzenli ama onursuz bir hayata tercih ederek meydan okumaktır. Hicret bir alternatiftir: Tüm tağuti düzenlerde var olan toprak ve iktidar temelli, "Ya biz, ya onlar!" ikileminden kurtulup; iman ve takva temelli "Ya Allah'a kulluk, ya beşere kulluk!" düsturuna geçiştir. Hicret

13. 37/Saffât, 99
14. 4/Nisâ, 100
15. 18/Kehf, 10
16. 18/Kehf, 16
17. 19/Meryem, 49

bir manifestodur: Topluluğun, ölümü hayata tercih ettiklerinin; davalarının bedelini ödemeye hazır olduklarının ve istenildiğinde her şeyden vazgeçebileceklerinin en sade ve net ifadelerle yazılmış manifestosudur. Hicret bir vecizedir: İslam'da çözümsüzlük ve sıkışmışlık yoktur; İslam ümmeti tıkanıklığı hicretle aşar ve hicret bir kaçış değil, bir başlangıçtır, demenin en kestirme ve etkili yoludur.

Dinimize Dönersiniz ya da…

"… Şüphesiz ki ya dinimize dönersiniz ya da sizi yurdumuzdan çıkarır atarız …"[18]

Bu ilginç ifade, bize bir gerçeği daha öğretiyor: Şirk ehli, çoğulcu bir toplum olsa da tevhide tahammülü yoktur. Zira tüm aykırı düşünce ve eylemler, fıtrattan sapmış şirk toplumunu besler. Tevhid ise şirkin karşısına dikilir, onu beyninden yakalar,[19] tüm dayanaklarını bir bir çürütür. Sonra tevhid inancı, cemaat/topluluk inancıdır. Bireyselliği tanımaz; şirk karşısında örgütlenir, cemaatleşir… Sonra tevhid inancının rehberi vahiydir/resûldür. Şirk düzenine ve elebaşlarına itaat etmez.[20] Vahiy ne diyorsa ona uygun hareket eder… Sonra muvahhidlerin kendi gündemleri, kendi öncelikleri vardır… Cahiliye toplumunun sürüklendiği yöne sürüklenmez. Örneğin; cahiliye toplumu onlarca yıldır bir devlete "dostum/müttefikim" der ve o topluluğu sevmenin vatanperverlik olduğunu iddia eder. Bir gün hiçbir gerekçe sunmadan o topluluk "vatan haini/terörist" ilan edilir. Artık o topluluğa düşmanlık etmek vatanperverliktir. Toplum, Allah'tan bir delil olmaksızın dün beyaz dediğine bugün siyah der. Tevhid ehli itiraz eder, "Biz Allah için sever, Allah için buğzederiz. Allah'a kulluk etmeyen sizler ve müttefikleriniz arasında fark yoktur." der. Tevhid ehlinin beslendiği kaynak, rehberlik makamı ve gündemi şirk toplumundan farklıdır. Hâliyle şirk toplumu çoğulcu bir anlayışa sahip olsa da tevhid ehline tahammül etmez, "Ya dinimize dönecek bu söylemleri terk edeceksiniz ya da bu diyarı terk edeceksiniz!" derler.

18. 14/İbrâhîm, 13
19. bk. 21/Enbiyâ, 18
20. bk. 68/Kalem, 8-13

Muvahhidlerin Bugünkü Durumu!

Evet, dün şirk ehli, "Gidin!" diyordu. Bugün ise muvahhidlerin işi çok daha zor. Zira bugün gitmenize de müsaade etmiyor, yurt dışına çıkış yasağı koyuyorlar. Pasaportunuzu alıyorlar… Ne Allah'a kulluk etmenize müsaade ediyor ne de hicret etmenize izin veriyorlar. Ola ki bir yol bulup kaçtınız, bu defa da, "Bakın, kimlerin kucağına kaçtı?" diyorlar… Bugün muvahhidlerin işi çok daha zor… Ya onların dinine döneceksiniz ya da diri diri hücrelere, diriler kabrine gömüleceksiniz. Ya onların dinine döneceksiniz ya da ötekileştirilecek, düşmanlaştırılacak, tüm haklarınızdan mahrum olacaksınız…

Peygamberlerin Cevabı

Bu ayet, resûllerin cevabına temas etmiyor, ancak A'râf Suresi'nde resûllerin cevabı zikrediliyor:

" 'Bizi ondan kurtardıktan sonra sizin dininize dönersek, Allah'a yalan yere iftira etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah'ın dilemesi dışında bizim ona dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz her şeyi ilmiyle kuşatmıştır ve biz yalnızca Allah'a tevekkül ettik. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hakla hükmet. Sen, hükmedenlerin en hayırlısısın.' "[21]

Cevabı bir daha okuyun, sonra dönüp bir daha okuyun, sonra tekrar okuyun; sonuç değişmez. Cevabın her satırı Allah'a (cc), davanın yegâne sahibine çıkıyor. O'na iftira etmeyiz. O dilemeden bu yoldan dönmeyiz. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır. O'na tevekkül ettik. O aramızda hükmetsin… Çünkü tehditlerin nedeni, muvahhidlerin Allah'a tevhid üzere kulluk etmesidir. Hâliyle tehditleri O'na havale edecek, O'nun ismiyle tehditlere karşı duracak, O'nun hakemliğine talip olacaklardır. Madem dava Allah'ındır (cc), öyleyse her aşamasında O olmalı, O'nun adı olmalı, O'nun hakemliği olmalıdır.

Allah'ın Vaadi

"Onlardan sonra (onların yerine) yeryüzüne sizleri yerleştireceğiz…"[22]

Yüce Allah onlara iki vaatte bulunur: İlki, "Onları helak edeceğim."; ikincisi, "Onların yerine sizleri yerleştireceğim." Bu vaatte dikkatimizi çeken husus;

21. 7/A'râf, 89
22. 14/İbrâhîm, 14

tekid üslubudur. Cümle hem "lam" ile hem de "tekid nunu" ile pekiştirilir. Okuduğumuz tekid üslubu, yukarıda geçen tehditlere naziredir. Onlar aynı tekid üslubuyla, "Şüphesiz ki sizi yurdumuzdan çıkarırız." demiştir. Yüce Allah da aynı üslupla muvahhidleri teselli etmiştir. Onların bol yeminli, yüksek perdeden, avurtlarını şişire şişire savurdukları tehditlere aldırmayın. Asıl gerçek ve kesin olan; Allah'ın vaadidir. Allah (cc) kesin bir dille onları helak edeceğini ve onların yurduna muvahhidleri yerleştireceğini haber verir. Bu vaadin pratik örneği İsrailoğullarıdır. Yüce Allah Firavun'u helak etmiş, Firavun'un ve kavminin topraklarına Müslimleri vâris kılmıştır:

"Biz, onları bahçelerinden ve pınarlarından çıkardık! Hazinelerden ve değerli konaklarından! (Onları çıkardığımız yerlere) böylece İsrailoğullarını vâris kıldık."[23]

"Bereketli kıldığımız toprakların doğusuna ve batısına zayıf bırakılmış topluluğu mirasçı kıldık. Sabretmelerine karşılık Rabbinin güzel vaadi İsrailoğulları için gerçekleşti. Firavun ve kavminin yaptıkları ve bina edip yükselttiklerini yerle bir ettik."[24]

Yüce Allah'ın, inanan kullarına pek çok vaadi vardır. Bu vaatlerin biri de okuduğumuz ayettir. Bu ayet dışında O'nun (cc) vaatlerine örnek olarak şu ayetleri zikredebiliriz:

"Andolsun ki Zikir'den sonra Zebur'da da şöyle yazdık: 'Şüphesiz ki yeryüzüne, salih kullarım vâris olacaktır.' "[25]

"Allah, içinizden iman edip salih amel işleyenlere vadetti: Onlardan öncekileri yeryüzünün halifeleri kıldığı gibi onları da yeryüzünün halifeleri kılacak, razı olduğu dinlerinde kendilerine iktidar/güç verecek ve korkularından sonra onları emniyete kavuşturacaktır. (Bu vaatte bulunduklarım) bana ibadet eder, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Kim de bundan sonra kâfir olursa işte bunlar, fasıkların ta kendileridir!"[26]

"Andolsun ki resûllerimiz için (şu) sözümüz geçmiştir: Şüphesiz ki onlar, (evet, kesinlikle onlar) yardım olunacaklardır. Ve bizim askerlerimiz mutlaka galip olacaklardır."[27]

23. 26/Şuarâ, 57-59
24. 7/A'râf, 137
25. 21/Enbiyâ, 105
26. 24/Nûr, 55
27. 37/Saffât, 171-173

"Allah: 'Andolsun ki ben galip geleceğim ve resûllerim de (galip geleceklerdir).' diye yazmıştır. Şüphesiz ki Allah, (güç ve kuvvet sahibi olan) Kaviy, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz'dir.' "[28]

Bu Vaat Kimler İçin Geçerlidir?

"... Bu (müjde), benim (konum, azamet, heybet) makamımdan ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."[29]

Yüce Allah'ın yardım vaadi mutlak değildir. Belli şartları yerine getiren kulları içindir. Okuduğumuz ayet bu şartlardan ikisini zikretmiştir. Açıkladığımız ayetleri önceleyerek, İlahi yardıma nail olacak müminlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

– Allah'ın azametinden ve O'nun (cc) tehditlerinden korkanlar

Kalpleri Allah'ın (cc) yüceliği, azameti ve büyüklüğüyle dolup taşan; O'nun makamına saygılı olan; kalpleri O'nunla karşılaşacakları gün nedeniyle ürperen insanlar. O'na gereğince saygı göstermeleri nedeniyle O'nun vaadlerine/tehditlerine karşı hassas olan, O'nun her sözünü önemseyen insanlar...

"Yapmaları gereken (tüm sorumluluklarını) yerine getirmelerine rağmen, Rablerine dönecekleri için (ya kabul edilmezse ya Allah'ın şanına yakışır şekilde yapamamışsam diye) kalpleri titreyenler."[30]

"Birbirlerine yönelerek sorarlar. Derler ki: 'Biz daha önce ailemizin arasında (azaptan) korkardık. Allah bize lütfetti de bizi yakıp kavuran cehennem azabından korudu. Şüphesiz ki biz, bundan önce O'na dua ederdik. Doğrusu O, (çokça iyilik yapan) El-Berr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "[31]

Bu insanların kalbi canlıdır; Allah'ın emir ve yasaklarını, öğüt ve uyarılarını anlayacak donanıma sahiptir. Onlar kalplerini Allah'a (cc) açmış, Allah da İlahi yardım kapılarını onlara açmıştır.

28. 58/Mücadele, 21
29. 14/İbrâhîm, 14
30. 23/Mü'minûn, 60
31. 52/Tûr, 25-28

– Şer'i imana sahip olmak

İlahi yardıma nail olmanın bir diğer şartı imandır:

"Hiç kuşkusuz biz, resûllerimize ve müminlere dünya hayatında ve şahitlerin (şahitlik etmek için) ayağa kalktığı (Kıyamet) Günü'nde yardım ederiz."[32]

İlahi yardıma götüren iman, şer'i imandır. Şer'i imandan kastedilen, içini şeriatın doldurduğu inançtır. Bu da içine şirk bulaşmamış ve salih amelle desteklenen imandır. İlahi yardım vaadinin şartlarını zikreden Nûr Suresi'nin 55. ayeti, diğer ayetlerde mücmel olarak zikredilen "iman" kaydını açıklamıştır:

"Allah, içinizden **iman** edip **salih amel** işleyenlere vadetti: Onlardan öncekileri yeryüzünün halifeleri kıldığı gibi onları da yeryüzünün halifeleri kılacak, razı olduğu dinlerinde kendilerine iktidar/güç verecek ve korkularından sonra onları emniyete kavuşturacaktır. (Bu vaatte bulunduklarım) bana **ibadet** eder, hiçbir şeyi bana **ortak koşmazlar**. Kim de bundan sonra kâfir olursa işte bunlar, fasıkların ta kendileridir!"[33]

Buna göre inanan, salih amel işleyen, yalnızca Allah'a kulluk eden ve hiçbir şeyi O'na (cc) ortak koşmayanlar, İlahi yardıma nail olurlar. Bu da şer'i imanın tanımıdır.

– Allah'ın dinine yardım etmek

"Ey iman edenler! Siz Allah'a yardım ederseniz, (Allah da) size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar."[34]

Her insan/toplum Allah'ın (cc) dinine yardım ettiği oranda yardıma nail olur. Birey olsun, toplum olsun; İlahi yardımdan ona ulaşacak olan, Allah'ın dinine takdim ettiği yardım oranındadır.

– Salihlerden ve takva ehlinden olmak

"Andolsun ki Zikir'den sonra Zebur'da da şöyle yazdık: '**Şüphesiz ki yeryüzüne, salih kullarım vâris olacaktır.**' "[35]

32. 40/Mü'min (Ğafir), 51
33. 24/Nûr, 55
34. 47/Muhammed, 7
35. 21/Enbiyâ, 105

"Musa, kavmine: 'Allahtan yardım isteyin ve sabredin!' demişti. 'Şüphesiz ki yeryüzü, Allah'ındır ve ona kullarından dilediğini mirasçı/sahip kılar. **Akıbet/ mutlu son muttakilerindir.**' "[36]

Yukarıda zikredilen özellikleri kendinde toplayanlar salâh ve takva ehli insanlardır. Zira salâh da takva da kalbin amelidir. Allah Resûlü (sav) sinesine işaret ederek üç defa, "Takva buradadır." buyurmuştur.[37]

Hassas kalpler, takvalı kalplerdir. Allah'ın (cc) makamını tazim eden, O'nun uyarı ve tehditlerine karşı korku içinde olanlar, takvalı kalplerdir.

Bu sıfatları kendisinde toplayanlar Allah Resûlü'nün (sav) isimlendirmesiyle "taifetu'l mansura", yani yardım olunmuş taifedir. İlahi yardıma nail oldukları için onlara muhalefet eden, onları yardımsız bırakan ve onların karşısında yer alanlar, onlara zarar veremez:

Muâviye'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Ümmetimden bir topluluk, Allah'ın dinini dimdik ayakta tutmaya devam edeceklerdir. Onları yardımsız bırakanlar ve muhalefet edenler onlara zarar veremeyecektir. Onlar, Allah'ın emri kendilerine gelinceye kadar bu hâlleri üzere böylece devam edeceklerdir.' "[38]

Bu Vaat Bugün Neden Gerçekleşmiyor?

Okuduğumuz tehdit ve daha fazlası bugün için de geçerli olmasına rağmen Allah'ın vaadi gerçekleşmemektedir. Bunun nedeni yukarıda okuduğumuz satırlarda gizlidir. İlahi vaat ve yardımın gerçekleşmesi için şartların yerine gelmesi lazımdır. Bugün, İlahi yardım tahakkuk etmiyorsa şartlar yerine gelmediği içindir. Allah'ı (cc) hakkıyla tazim etmiyor olduğumuz için; imanımız şer'i hüviyete sahip olmadığı için; Allah'ın dinine hakkıyla yardım etmediğimiz için… İlahi vaat tahakkuk etmiyor.

Bunlara ek olarak şunu söyleyebiliriz:

İlahi yardımın tahakkuk etmesi için şirk ile tevhidin, cahiliye ile İslam'ın kesin çizgilerle birbirinden ayrılması, karşı karşıya gelmesi gerekir. Musta-

36. 7/A'râf, 128
37. bk. Müslim, 2564
38. Buhari, 3641; Müslim, 1037

zaflık ve mazlumluk, İlahi yardımın tahakkuku için yeterli değildir. Tarafların karşı karşıya gelmesi, safların ayrılması ve tehditlerin başlaması gerekir.[39] Bunun örneği Musa (as) ve İsrailoğullarıdır. Yüce Allah'ın İsrailoğullarına dair iradesi şudur:

"Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmış olan (mustazaflara) iyilik yapmak, onları (kendilerine uyulan) imamlar yapmak ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz."[40]

Bu irade ne zaman tahakkuk etti? Musa (as) Firavun'un karşısına çıktıktan, Firavun tehditlerini savurduktan ve İsrailoğulları Musa (as) ile beraber Mısır'dan çıktıktan hemen sonra. İsrailoğullarının duaları, sızlanmaları, mazlumlukları… İlahi vaadi gerçekleştirmedi. Onlar bir imam öncülüğünde adım atınca, sızlanmayı bırakıp ıslah etmeye yönelince, sözlü duaya fiilî duayı ekleyince İlahi yardım geldi. Firavun ve kavmi helak oldu. Yüce Allah onların mülküne muvahhidleri vâris kıldı. Allah Resûlü'ne (sav) gelen İlahi yardım da aynı yolu izlemiştir. Onlar şirk toplumundan inanç olarak ayrılardı. Ne zaman ki bedenleri de ayrıldı, işte o günden sonra İlahi yardım peşpeşe geldi. Bedir ile başlayan İlahi vaadin tahakkuku, Mekke'nin Fethi'ne dek sürdü.

İlahi yardım ve vaatlerin tahakkuk etmeyişi, bizden kaynaklıdır. Bunu anlamalıyız. Aksi hâlde mazlumiyet ve mağduriyet edebiyatı yapar, kendimizi temize çıkarırız. Örtülü olarak Allah'ı (cc) ve kaderi suçlarız. Bu hataya dikkat çeken İbni Kayyım (rh) şöyle der:

"Burada faydalı olan bir nükteyi zikredeceğiz:

İnsan, iman ehlinden birçok kimsenin dünya hayatında musibetlere uğradığını, kâfirlerden, günahkârlardan ve zalimlerden birçok kimsenin de dünya hayatında riyaset ve mal gibi birçok nimeti elde ettiğini görüp işitmektedir. Bu sebeple dünyadaki nimetlerin yalnızca kâfirler ve günahkârlar için olduğunu, müminlerin dünyadaki nasibinin ise çok az olduğunu zannetmektedir. Hatta bazen üstünlüğün ve zaferin dünya hayatında müminler için değil de kâfirler ve münafıklar için istikrar bulduğunu düşünmektedir. Allah'ın (cc) Kur'ân'daki;

39. bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/42, İbrâhîm Suresi, 14. ayetin tefsiri
40. 28/Kasas, 5

'İzzet, Allah'ın, Resûl'ünün ve müminlerindir.'[41]

'Ve bizim askerlerimiz mutlaka galip olacaklardır.'[42]

'Allah: 'Andolsun ki ben galip geleceğim ve resûllerim de (galip geleceklerdir).' diye yazmıştır.'[43]

'(Güzel) akıbet muttakilerindir.'[44] gibi buyruklarını duyduğu zaman -eğer Kur'ân'a inanan kimselerdense- bu vaatlerin sadece ahirette gerçekleşeceğini düşünür. Sonra şöyle der: 'Kâfirlerin ve münafıkların dünyada üstün olduklarını ve zaferler elde ettiklerini görüyoruz. Nusretin ve zaferin hep onlar için olduğuna şahitlik ediyoruz.' Onun bu vehmi, kâfirlerden, münafıklardan ya da zalim günahkârlardan bir düşmanla karşı karşıya kalındığı zaman daha da kuvvetlenir. O, kendini iman ve takva ehlinden saymasına rağmen, batıl ehlinin hak ehline galebe çaldığını düşünür. Şöyle der: 'Ben hak üzereyim, fakat mağlubum. Demek ki hak üzere olanlar bu dünyada yenilgiye mahkûmdur. Güç, dünyada batıl ehline aittir.'

Evet, o kendisine Allah'ın, akıbetin takva sahiplerinin ve müminlerin olacağına dair vaadi hatırlatıldığı zaman, 'Bu sadece ahiret içindir.' der. Ona, 'Peki, Allah (cc); dostlarına, sevdiklerine, hak ehline nasıl böyle bir şey yapar?' diye sorulduğu zaman şöyle der: 'Allah mülkünde dilediği gibi tasarruf eder, istediği gibi hükmeder. 'O, yaptıklarından sorulmaz; onlarsa sorulurlar.'[45] Bu, Allah'ın fiillerinde hikmet ve maslahat aramayan bir bakış açısıdır.

Bu yalancı ve hakikatle alakası olmayan sözler ve vehimler iki temel üzerinde yükselmektedir:

Birincisi, kulun kendisi ve dini hakkında hüsnüzan beslemesi, kendisine emredilen şeyleri yerine getirdiğini, kendisine yasaklanan şeylerden de uzak durduğunu zannetmesi, düşmanı hakkında ise bunun tam tersini düşünmesidir.

İkincisi ise kendisine emredilen şeyleri zahiren ve bâtınen yaptığı, kendisine

41. 63/Münafikûn, 8
42. 37/Saffât, 173
43. 58/Mücadele, 21
44. 28/Kasas, 83
45. 21/Enbiya, 23

yasaklanan şeylerden de zahiren ve bâtınen kaçındığı hâlde Allah'ın (cc), hak dine mensup olan kimseyi desteklemeyeceğini, ona yardım etmeyeceğini, dünyadayken hiçbir şekilde ona zafer nasip etmeyeceğini, aksine o kimsenin mazlum, ezilmiş ve haksızlığa uğramış bir şekilde yaşayıp öleceğini zannetmesidir. O, İslam'ın hükümlerini yerine getirmiş ve imanın hakikatlerini ikame etmiş olduğu hâlde zalimlerin, günahkârların ve düşmanların üstünlüğü altında ezildiğini düşünür. Lailaheillallah! Bu aldanış nedeniyle nice cahil abid, basiretsiz dindar ve dinin hakikatlerinden habersiz olan sözde ilim ehli fesada uğramıştır!

Burada anlatmak istediğimiz şey şudur: Bu fitnenin temelinde yatan iki sebep de Allah'ın dini, emirleri, vaadi ve tehditleri hakkındaki cehaletten kaynaklanmaktadır. Zira kul, hak dinin gereklerini yerine getirdiğini zannettiği zaman, kendisine emredilen her şeyi zahiren ve bâtınen ifa ettiğine, kendisine yasaklanan her şeyden de uzak durduğuna inanmaktadır. İşte bu, kulun hak dini, Allah'ın kendisi üzerindeki haklarını, dinden kastedilen şeyin ne olduğunu bilmemesinden kaynaklanmaktadır. O, hem Allah'ın hakları konusunda cahildir, hem de hak dinin ne kadarını yaşadığı ve ne şekilde yaşadığı konusunda cahildir. Bu kimse, Allah'ın hak ehline dünyada ve ahirette yardım etmeyeceğine, aksine dünyada kâfirlerin ve münafıkların müminlere üstün geleceğine, zalimlerin ve fasıkların takva sahiplerine ve iyi kimselere galebe çalacağına inanıyorsa bu, onun Allah'ın vaadi ve tehdidi konusundaki cahilliğinden kaynaklanmaktadır.

Birinci makam: Kul bazen birçok farzı terk eder de onların hakkında, ya da onların farziyeti hakkında bilgisi olmaz. İşte bu kimse ilim yönünden kusurludur. Bazen de bir şeyi onun farz olduğunu bildiği hâlde; ya tembellikten dolayı, ya batıl bir tevilden dolayı, ya kör taklitten dolayı ya da o şeyden daha öncelikli olan bir şeyle meşgul olduğunu zannetmesinden dolayı terk eder. Kalbi ilgilendiren farzlar, bedeni ilgilendiren farzlardan daha kuvvetli ve daha pekiştirilmiştir. Fakat insanların birçoğuna göre kalbi ilgilendiren farzlar dinin gereklerinden sayılmaz. Sadece fazilet ve müstehab olarak görülür. Bu zihniyetteki bir kimsenin, bedensel bir farzı yerine getiremediği zaman sıkıntıya girdiğini görürsün. Hâlbuki o, bedensel farzlardan daha

önemli olan kalbin farzlarını terk etmiştir. Yine onu, en ufak bir haram işlediği zaman sıkıntılı bir hâlde görürsün. Hâlbuki o, daha şiddetli haram ve daha büyük günah olan kalbi ilgilendiren haramları irtikab etmiştir.

Allah'ın emrettiklerini terk ederek O'na kullukta bulunduğunu düşünen ne çok kimse vardır! Bu kimseler güçleri yettiği hâlde iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma görevlerini yerine getirmezler. Böyle yaparak Allah'a yakın olduklarını, bütün kalpleriyle O'na yöneldiklerini ve kendilerini ilgilendirmeyen şeylerden de yüz çevirdiklerini zannederler! Hâlbuki bu kimseler Allah katında en fazla buğzedilen kimselerdir. Fakat onlar, imanın hakkını verdiklerini, İslam'ın hükümlerini uyguladıklarını, Allah'ın dostlarından ve hizbinden olduklarını zannederler.

Allah'ın haram kıldıklarını irtikâp ederek O'na kullukta bulunduğunu düşünen kimselerin sayısı da az değildir! Bu kimseler işledikleri haramın Allah'a bir ibadet ve yakınlık olduğuna inanır. Bunların durumu; o haramı, haramlığına ve günahına itikad ederek işleyen kimselerin durumundan daha şerlidir. Bunlara örnek olarak şeytani semaya kulak veren, bu şekilde Allah'a yakınlaşmaya çalışan kimseleri zikredebiliriz. Onlar, kendilerinin Rahmân'ın dostları olduklarını zannederler, hakikatte ise onlar şeytanın dostlarıdır.

Birçok insan da dinin bütün emirlerini yerine getirdiği hâlde başkalarının zulmü altında ezildiğini düşünür. Hâlbuki onlar dinin bütün emirlerini yerine getiriyor değillerdir. Kendilerinde bir miktar hak olduğu gibi bir miktar da batıl ve zulüm vardır. Nitekim onların hasımlarında da bir miktar hak ve adalet vardır. Bir şeye olan sevgin seni kör ve sağır eder. Şöyle ki; insan kendisine olan sevgisi konusunda çok ileri gider, sadece iyiliklerini görür. Hasmına olan nefreti konusunda da çok ileri gider, onun sadece kötülüklerini görür. Hatta kendine olan sevgisi öylesine şiddetlenir ki kötülüklerini bile iyilik olarak görür. Nitekim Allah (cc), 'Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de onu güzel görenle (Allah'ın hidayet ettiği kimse bir olur mu hiç)?'[46] buyurmuştur. Yine düşmanına olan nefreti öylesine şiddetlenir ki, onun iyiliklerini de kötülük olarak görmeye başlar.

46. 35/Fâtır, 8

Allah (cc) dininin, hizbinin ve dostlarının üstün olmasını, hem ilim hem de amel açısından dinine uyulması şartına bağlamıştır. Batıl yolda olan kimse içinse -isterse o kendini hak yolda zannetsin- böyle bir vaatte bulunmamıştır. Aynı şekilde üstünlük ve şeref de iman ehline aittir. Allah (cc) elçilerini bu imanla göndermiş, kitaplarını bu iman ile indirmiştir. Bu iman, hem ilim hem amel hem de hâldir. Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

'Şayet inanıyorsanız üstün olan sizlersiniz.'[47]

Demek ki kul ne kadar iman sahibiyse o kadar üstündür.

'İzzet, Allah'ın, Resûl'ünün ve müminlerindir.'[48]

Demek ki kul ne kadar müminse, imanın hakikatlerini ne kadar elde etmişse, o kadar izzet sahibidir. Eğer bir kul üstünlüğünü ve izzetini kaybetmişse, bu onun hem ilim hem de amel açısından, hem zahiren hem de bâtınen imanın hakikatlerini gerçekleştirememesinden kaynaklanmıştır.

Aynı şekilde kötülüklerin kuldan savılması da iman ile doğru orantılıdır:

'Şüphesiz ki Allah, iman edenleri savunur/müdafaa eder.'[49]

Eğer kulun başına bir kötülük gelmişse imanının zayıflığındandır. Yine Allah'ın (cc) kula yeterli gelmesi de kulun imanı ölçüsündedir:

'Ey Nebi! Sana ve sana tabi olan müminlere Allah yeter.'[50]

Demek ki Allah'ın kullarına yetmesi; onların Resûl'üne uymasıyla, boyun eğmesiyle ve itaat etmesiyle ilişkilidir. Kimin imanında bir azalma olursa bunların azalmasına da neden olur. Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat'e göre iman artar ve azalır. Aynı şekilde Allah'ın (cc) dostluğu da kulun imanıyla bağlantılıdır:

'Allah, müminlerin velisidir/dostudur.'[51]

'Allah, iman edenlerin velisidir/dostudur.'[52]

Yine O'nun özel beraberliği iman ehline mahsustur:

47. 3/Âl-i İmran, 139
48. 63/Münafikûn, 8
49. 22/Hac, 38
50. 8/Enfâl, 64
51. 3/Âl-i İmran, 68
52. 2/Bakara, 257

'Çünkü Allah, müminlerle beraberdir.'[53]

Demek ki kulun imanı ne kadar azalır ve zayıflarsa, Allah'ın dostluğundan ve beraberliğinden nasibi de o ölçüde azalmaktadır."[54]

Resûller Onların Dini Üzere miydi?

Ayette geçen "…ya dinimize dönersiniz…" ifadesi şöyle bir tartışmaya neden olmuştur: Nebiler, peygamber olmadan önce şirk dini üzere miydi? Zira müşrikler "dinimize" diyor. Sanki peygamberlik gelmeden hepsi aynı dindenmiş gibi konuşuyorlar, resûller de buna itiraz etmiyor. Özellikle de A'râf Suresi'nin 89. ayetinde geçen, "Bizi ondan kurtardıktan sonra sizin dininize dönersek …"[55] ifadesi, resûller önceden müşriklerle aynı dindelerdi ve Allah onları kurtardı, şeklinde anlaşılmaktadır.

Kelamcıların gündeme taşıdığı bu soruyu vahye arz ettiğimizde şu cevabı alırız: Bu anlam kesinlikle yanlıştır. Resûller (as), kendilerine peygamberlik gelmeden önce de tevhid üzere ve haniflerdir. Allah'a şirk koşmamış ve müşriklerden olmamışlardır:

"Hiç kuşkusuz İbrâhîm, tek başına bir ümmetti. Gönülden Allah'a kulluk yapan, (şirki terk edip dini Allah'a halis kılan bir) hanifti. Müşriklerden de değildi/olmadı."[56]

Evet, nebiler nübüvvet gelmeden önce imanın detaylarını bilmezlerdi:

"Böylece sana emrimizden bir ruh/Kur'ân vahyettik. Sen Kitab'ın ve imanın ne olduğunu bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hidayet ettiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen, dosdoğru yola iletirsin."[57]

Bu ayette nebilerin iman ve Kitab'ı bilmiyor oluşu, "dera" fiiliyle ifade

53. 8/Enfâl, 19
54. Şeytanın Tuzakları ve Korunma Yolları, s. 654-660 (Özetle)
55. "Kavminden ileri gelen müstekbirler demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber iman edenleri kesinlikle yurdumuzdan çıkarıp süreceğiz. Ya da kesinlikle dinimize geri dönersiniz.' Demişti ki: 'İstemesek de mi? Bizi ondan kurtardıktan sonra sizin dininize dönersek, Allah'a yalan yere iftira etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah'ın dilemesi dışında bizim ona dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz her şeyi ilmiyle kuşatmıştır ve biz yalnızca Allah'a tevekkül ettik. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hakla hükmet. Sen, hükmedenlerin en hayırlısısın.'" (7/A'râf, 88-89)
56. 16/Nahl, 120
57. 42/Şûrâ, 52

edilir. "Dera" fiilinin; derin bilgiye sahip olmak ve bir şeyin ayırıcı sıfatlarını bilmek gibi, bilmek fiilinin diğer formlarından ayıran özel bir anlamı vardır.[58] Nebilerden nefyedilen iman; imanın tafsilatıdır/detaylarıdır. Aksi hâlde onlar, Allah'a şirk koşmaksızın O'na (cc) kulluk eden haniflerdir, hiçbir zaman müşriklerden olmamışlardır. Hâliyle ayette geçen, "dinimize dönersiniz" ifadesi veya "Allah bizi ondan kurtardıktan sonra" ifadesi, bu bilgiler ışığında anlaşılmalıdır. Peygamberler dinin detaylarını (şeriatı) bilmese de tevhid üzere Allah'a kulluk eden haniflerdir:

Urve ibni Zubeyr'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Hatice binti Huveylid'in komşusu bana Nebi'yi (sav), eşi Hatice'ye şöyle söylüyorken işittiğini anlattı: 'Ey Hatice! Allah'a yemin olsun ki ben asla Lât putuna ibadet etmem. Allah'a yemin olsun ki ben asla Uzzâ'ya da ibadet etmem.' "[59]

Resûller ayetle/mucizeyle geldiğinde müşrikler, "Bize de bir benzeri verilmeli değil mi?" diye itiraz etmişti. Allah (cc) bu itiraza şöyle cevap verdi:

"Onlara bir ayet/mucize geldiği zaman: 'Bize, Allah'ın resûllerine verilenin bir benzeri verilmeden iman etmeyeceğiz.' derler. Allah, risaleti kime vereceğini en iyi bilendir. Suçlu günahkârlara kurdukları tuzaklardan ötürü Allah katında zillet/alçaklık ve çetin bir azap isabet edecektir."[60]

Allah (cc), "Allah risaleti kime vereceğini en iyi bilendir." buyuruyor. Resûller şirk toplumundaki insanlardan farklıdır ve Yüce Allah nübüvveti onlara ihsan etmiştir.

Bu açıklamalardan sonra şu soruyu sorabiliriz: Ayette geçen "ya dinimize dönersiniz" veya "bizi ondan kurtardıktan sonra" ifadelerini müfessirler nasıl izah etmiştir?

58. Kelimenin sonu "ya" ile illetli olduğunda bir şeye yönelmek, ona kastetmek ve keskinlik anlamına; mehmuz olduğunda (sonu hemzeli) bir şeyi defetmek, savmak anlamına gelir. (bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 2/271, d-r-y maddesi) Türediği asıl bu olan bir kelime, bilgi için kullanıldığında incelikli, derin, ayrıntıya vakıf gibi anlamlar kazanır. Zaten Araplar ilk olarak bu kelimeyi bilgi anlamında kullandıklarında "bir şeyi aldatma/hile ile idrak" anlamında kullanırlar. (bk. El-Mufredât, s. 312, d-r-y maddesi) Kelime hem asli kök anlamıyla hem de daha sonra kazandığı yan anlamlarda mücerred bilmekten ötesine işaret eder. Kişiyi bir şeye yöneltecek, bir şeyleri defedecek, keskinleşmiş, o bilgiyle başkasını aldatabilecek şekilde ince bilgiye dirayet denir.

59. Ahmed, 23067

60. 6/En'âm, 124

"1. O peygamberler, o diyarlarda doğup büyümüşlerdir ve o milletlerdendir. İşin başında, kâfirlere karşı/muhâlif olduklarını göstermemiş, aksine zahiren sanki hiç muhâlefetleri yokmuş gibi, onlarla birlikte olmuşlardır. İşte bundan dolayı kavimleri, işin başında onların kendi dinlerinde olduklarını sanmışlar, dolayısıyla da, 'Mutlaka bizim dinimize (geri) döneceksiniz.' demişlerdir.

2. Bu, kâfirlerin söyledikleri bir sözdür. Binâenaleyh onların söyledikleri her sözün doğru olması gerekmez. Belki de onlar, iş aslında onların sandığı gibi olmadığı hâlde, öyle zannetmişlerdir.

3. Belki de bu hitab, her ne kadar zahiren o peygamberlere yönelik ise de, bununla aslında peygamberlere tâbî olan kimseler kastedilmiştir. Binâenaleyh peygamberlere tabi olan bu insanların, daha önce o kâfirlerin dini üzere olduklarının söylenmesinde bir mahzur yoktur.

4. Keşşâf sahibi: 'عاد (döndü) fiili, Arapçada, 'oldu' manasına çokça kullanılır.' demiştir.

5. Belki de o peygamberlerden her biri, peygamber olarak gönderilmeden (görevlendirilmeden) önce, herhangi bir şeriat üzerinde idiler. Daha sonra Allah Teâlâ onlara, o şeriatlerinin nesholunduğunu vahyedip, başka (yeni) bir şeriatı benimsemelerini emretmiş olabilir. O kavimler ise, küfürlerinde ısrar ederek, mensûh (neshedilmiş) olan o şeriât üzere kalmaya devam etmişlerdir. Böyle olması hâlinde onların, peygamberlerinden tekrar o eski dinlerine dönmelerini istemiş olmaları uzak bir ihtimal değildir.

6. Bunun şu manaya gelmesi de uzak bir ihtimâl değildir: Bu ayetteki 'Yahut mutlaka dinimize döneceksiniz.' ifâdesi, 'Yahut siz, peygamberliğinizi iddiâ etmezden önceki tarzınıza, yani dinimizi ayıplamama, onu tenkid etmeme, ona saldırmama tarzınıza dönersiniz' demektir. Bütün izahlara göre bu soru düşer. Allah en iyi bilendir."[61]

61. Tefsîru'r Râzî, 13/522, İbrâhîm Suresi, 13. ayetin tefsiri

15-17

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ۙ (١٥) مِنْ وَرَآئِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَٓاءٍ
صَدِيدٍ ۙ (١٦) يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ
بِمَيِّتٍ ۜ وَمِنْ وَرَآئِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ (١٧)

(15) “(Resûller Allah’tan) fetih istediler. (Allah yardım etti ve) her inatçı zorba bozguna uğradı.”

(16) “(Dünya bozgununun) ardından (bir de) cehennem vardır. Ve (ona) irinli sudan içirilir.”

(17) “Zorlanarak ve yudum yudum yutkunmaya çabalar (ama) boğazından kolayca geçmez. Ölüm her yandan ona gelir, fakat o ölmez. Ardında daha sert/çetin bir azap vardır.”

Burada nebilerin Allah’tan fetih/yardım istediğini ve Yüce Allah’ın onlara yardım ettiğini görüyoruz.[1] Resûlleri tehdit eden inatçı ve zorba müstekbirler bozguna uğruyor ve ebedî azapla yüzleşiyorlar.

---

1. Fetih/Yardım isteyenin kim olduğu konusunda âlimler üç görüş ileri sürmüştür:
- Fetih/Yardım isteyen, resûller ve müminlerdir.
- Fetih/Yardım isteyen, müşriklerdir.
- Hem nebiler hem de müşrikler fetih/yardım talebinde bulundular.

Bu görüşlerin her biri Kur’ân’a uygundur. Zira Kur’ân bize hem nebilerin hem de müşriklerin yardım talebini aktarmıştır.

Kurtubi (rh) şöyle der:

Dünya Bozgunu

Bu ayette Yüce Allah, inatçı ve zorba kâfirlerin nasıl bozguna uğradığının detayını vermiyor. Onların sonunu Kur'ân'a sorduğumuzda inatçı ve zorba (cebbarun anid) kullara dair şu bilgiyi alıyoruz:

"İşte Âd Kavmi! Rablerinin ayetlerini inkâr ettiler ve O'nun resûllerine isyan ettiler. (Allah'ı ve resûlünü bırakıp) her inatçı zorbanın emrine uydular. Bu dünyada da ahirette de lanete tabi tutuldular. Dikkat edin! Şüphesiz ki Âd Kavmi, Rablerini inkâr ettiler. Dikkat edin! Hud'un kavmi olan Âd (Allah'ın rahmetinden) uzaklaştırıldı."[2]

"...İşte Allah, kibirli zorba olanın kalbini böyle mühürler."[3]

İnatçı zorba kavimler, kalpleri mühürlenmiş ve lanetlenmiş kavimlerdir. Ad Kavmi gibi inatçı ve zorba olmakla nitelenen kavimler, azabın en çetinine düçar olmuşlardır:

" 'Ve fetih istediler.' Yardım istediler. Yani peygamberlere kavimlerine karşı yardım istemeleri, onların helak edilmeleri için bedduada bulunmaları izni verildi. Bu açıklamayı İbni Abbas ve başkaları yapmıştır. Bu kelimeye dair açıklamalar daha önce Bakara Sûresi'nde (89. âyetin tefsirinde) geçmiş bulunmaktadır. Bu hadis de bu türdendir: Peygamber (sav) muhacirlerin fakir fukarası ile fetih isterdi; ki yardım isterdi anlamındadır.

İbni Zeyd de der ki: 'Peygamberlerin ümmetleri dua ederek fetih (yardım) istediler. Nitekim Kureyşliler de: 'Ey Allah! Eğer bu senin katından hakkın kendisi ise durma, üzerimize gökten taş yağdır…' (8/Enfâl, 32) diye dua etmişlerdi.' Bu görüş İbni Abbas'tan da rivayet edilmiştir.

Şöyle de açıklanmıştır: '(Kimi) peygamberler: 'Rabbim, onlar beni yalanladılar. Sen benimle onlar arasında bir fetih (ayırd edici hüküm) ver.' dediler. Ümmetler de: 'Eğer bunlar doğru söyleyen kimseler iseler bizi azaplandır.' diye dua ettiler.' Bu açıklama da yine İbni Abbas'tan nakledilmiştir. Bunun bir benzeri Yüce Allah'ın şu buyruklarında dile getirilmektedir: 'Allah'ın azabını bize getir, eğer sadıklardan isen' (29/Ankebût, 29); 'Eğer sen gönderilmiş peygamberlerden isen, bizi tehdit edip durduğunu getir.' (7/A'raf, 77)" (Tefsîru'l Kurtubî, 9/528, İbrâhîm Suresi, 15. ayetin tefsiri)

Bizim, "resûllerin yardım istediği" şeklindeki görüşü seçmemiz, A'râf Suresi'nin 88. ve 89. ayetleri nedeniyledir. Zira benzer bir sahneyi aktaran ayetlerin sonu, nebilerin yardım talep ettiğini ve akabinde Allah'ın, müşrikleri helak ettiğini gösterir:

"Kavminden ileri gelen müstekbirler demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber iman edenleri kesinlikle yurdumuzdan çıkarıp süreceğiz. Ya da kesinlikle dinimize geri dönersiniz.' Demişti ki: 'İstemesek de mi? Bizi ondan kurtardıktan sonra sizin dininize dönersek, Allah'a yalan yere iftira etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah'ın dilemesi dışında bizim ona dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz her şeyi ilmiyle kuşatmıştır ve biz yalnızca Allah'a tevekkül ettik. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hakla hükmet. Sen, hükmedenlerin en hayırlısısın.' Kavminin önde gelen kâfirleri demişti ki: 'Andolsun ki Şuayb'a uyarsanız kesinlikle hüsrana uğrayanlardan olursunuz.' (Bunun üzerine) onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı. Öz yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar." (7/A'râf, 88-91)

2. 11/Hûd, 59-60
3. 40/Mü'min (Ğafir), 35

"Âd Kavmi'ne gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve 'Bizden daha güçlü olan kimmiş?' dediler. Görmediler mi onları yaratan Allah'ın kendilerinden daha güçlü olduğunu? Onlar, ayetlerimizi inkâr ediyorlardı. Dünya hayatında alçaltıp rezil eden azabı tatmaları için, o uğursuz/kara günlerde üzerlerine bir kasırga gönderdik. Hiç kuşkusuz ahiret azabı, daha aşağılayıcı ve rezil edicidir. Onlara yardım da olunmaz."[4]

"(Azabı) vadilerine yönelen bir bulut olarak gördüklerinde (sevinç içinde): 'Bu, bize yağmur yağdıracak buluttur.' dediler. (Hayır, öyle değil!) Bilakis o, acele ettiğiniz (azaptır). İçinde can yakıcı bir azap olan rüzgâr… Rabbinin emriyle her şeyi yerle bir eder. Öyle ki; oturdukları evlerden başka hiçbir şey görünmez oluverdi. Biz, suçlu günahkâr kavmi işte böyle cezalandırırız."[5]

Ahiret Azabı

Yüce Allah onların cehennem azabından yalnızca iki sahne sunar:

– İlki; içecekleri sıvıdır. Bu sıvının ismi "Sadid"tir. Kan ve yaradan akan irin… Onların içeceği irindir. Ateşin yakıp kavurduğu bedenleri su istedikçe onlara irin verilecektir. Cur'a cur'a, yudum yudum almaya çalışırlar. Ne fayda ki boğazdan geçmez. Onlar için seçilen ifade "yetecerrauhu"dur. Hem okunuşu hem de siganın taşıdığı anlam olarak çok şey ifade eder. Okurken dahi zorlanırsınız. Her harf boğazınıza takılır, kesik kesik okursunuz. Kelimenin okunuşu dahi azabın zorluğunu yansıtır. Ayrıca kelime "tefa'ul" sigasındandır ki, bu siga bir şeyin zorlanarak ve yavaş yavaş olduğunu ifade eder.

Kur'ân'ın başka ayetleri cehennem ehlinin içeceğine dair şu bilgileri verir:

"… Kâfir olmalarından ötürü onlara kaynar sudan bir içecek ve can yakıcı bir azap vardır."[6]

"… Ne kötü bir içecek ve ne kötü bir konak!"[7]

"Onun üzerine de kaynar sudan içeceksiniz. İçtikçe susuzluğu artan hasta develer gibi içeceksiniz.' "[8]

4. 41/Fussilet, 15-16
5. 46/Ahkâf, 24-25
6. 6/En'âm, 70
7. 18/Kehf, 29
8. 56/Vâkıa, 54-55

"Orada ne bir serinlik ne de içecek tadarlar. Yalnızca kaynar su ve irin tadarlar."[9]

Ayetleri bir araya getirince şunu anlarız: Onların içecekleri, kaynar su ve irindir. Âdeta erimiş maden gibidir. Henüz içmeden, yüze yaklaşınca dahi cildi yakıp kavurmaktadır. Boğazdan geçmez, içtikçe insanın susuzluğu artar.

– İkincisi, ölümdür. Beklenen, arzulanan, hissedilen ama bir türlü gelmeyen ölüm. Ölümün her yönden kâfire gelmesi, buna rağmen ölmüyor oluşu, onun ölüm ile hayat arasında, sekerat hâlinde gibi azap çektiğini gösterir:

"O en büyük olan ateşe girecektir. Sonra orada ne ölür ne de yaşar."[10]

"Onlar bağlanmış bir şekilde onun dar bir yerine atıldıklarında, orada helak olmayı temenni ederler. ('Ey ölüm, ey yok oluş, gel de bizi kurtar.' derler.) 'Bugün helak olmayı bir defa istemeyin. (Aksine) helak olmayı çok kere isteyin.' (denir onlara.)"[11]

Bu ayet, cehennem azabının çetinliğine dolaylı olarak işarette bulunur. Şöyle ki; acının zirvesi, kişinin ölüme en yakın olduğu hâlidir. İnsan acıya tahammül edemediğinde yaşamı sonlanır. Cehennem ehli ölümü isteyecek kadar en ağır acıları tadar; ancak ölmez, o ağır hâli yaşamaya devam ederler. İnsan ayeti okuduğunda bundan ötesi olmaz diye düşünüyor. Ancak, ayet şu cümleyle son buluyor: " ... Ardında daha sert/çetin bir azap vardır!"

---

9. 78/Nebe, 24-25
10. 87/A'lâ, 12-13
11. 25/Furkân, 13-14

18

مَثَلُ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرّٖيحُ فٖي يَوْمٍ عَاصِفٍؕ
لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلٰى شَيْءٍؕ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعٖيدُ (١٨)

(18) "Rablerine karşı kâfir olanların amellerinin durumu, fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül gibidir. Yaptıkları hiçbir şeyin (Allah katında bir karşılığı yoktur ve yaptıklarından) faydalanmazlar. (Hakka dönmesi çok) uzak bir sapıklık içinde olmak işte budur."

Kâfirin Ameli

Yüce Allah, bu ayette kâfirlerin amelinin durumunu bir misalle anlatıyor. Onların amellerini fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül yığınına benzetiyor. Ayetin ana mesajı, onların tüm yaptıklarının boşa gittiği ve geriye faydalanabilecekleri hiçbir şeyin kalmadığıdır. Bu ana mesaj üç metafor üzerinden anlatılıyor: fırtınalı gün, şiddetle esen rüzgâr ve uçuşan küller...

Bu sahneyi gözümüzde canlandıralım. Bir kül yığını var. Orta yerde duruyor. Demek ki burada bir ateş yanmış; ateş bir şeyleri yakmış, küle çevirmiş. Maddenin faydalı kısmı/özü yanıp bitmiş ve geriye kül kalmış.[1]

Bir ânda fırtına çıkıyor. Rüzgâr küle doğru geliyor ve onu havaya saçıyor. Yerde duran kül tepeciği şimdi havada rüzgârla savruluyor. Rüzgâr dinse

1. bk. Bedâiu't Tefsîr, 2/447, İbrâhîm Suresi, 18. ayetin tefsiri

dahi sonuç değişmiyor. Zira savrulan külün tekrar bir araya toplanması, eski görüntüsüne kavuşması olanaksız.

İşte bu, kâfirlerin amelidir… Bir amelin kabulü için gerekli olan üç şarttan da yoksundur:

Kur'ân-ı Kerim, amelin kabulü ve ahirette mükâfata dönüşmesi için üç şart belirlemiştir:

a. Ameli yapanın tevhid üzere, Allah'a (cc) şirk koşmayan bir muvahhid olması:

"Rablerine karşı kâfir olanların amellerinin durumu, fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül gibidir. Yaptıkları hiçbir şeyin (Allah katında bir karşılığı yoktur ve yaptıklarından) faydalanmazlar. (Hakka dönmesi çok) uzak bir sapıklık içinde olmak işte budur."[2]

"Kâfirlerin amellerinin (durumu), düz bir arazideki seraba benzer. Susuz kişi onu su zanneder. Sonunda oraya varınca hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur. Allah, yaptıklarının karşılığını eksiksiz verir. Allah, hesabı çabuk görendir."[3]

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav), 'Ey Allah'ın Resûlü! İbni Cud'ân cahiliyedeyken yakınlarını gözetir ve yoksulları doyururdu. Bunların ona bir faydası olacak mı?' diye sorduğumda şöyle dedi: 'Hayır! Zira bir gün bile, 'Allahım! İşlediğim günahları Kıyamet Günü'nde bağışla.' dememiştir.' "[4]

b. Amelin salih olması; yani şeriata, Peygamber'in sünnetine uygun olması:

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın …' "[5]

"Resûl yollamamızın tek gayesi, Allah'ın izniyle ona itaat edilsin diyedir."[6]

Aişe Annemizden (r.anha) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

2. 14/İbrâhîm, 18
3. 24/Nûr, 39
4. Müslim, 214
5. 3/Âl-i İmran, 31-32
6. 4/Nisâ, 64

"Kim bir amel yapar da yaptığı amel sünnetimiz üzere olmazsa ameli reddedilir."[7]

c. İhlaslı olması: Yalnızca Allah rızası için amel yapmak, hiçbir gayeyi Allah rızasına ortak kılmamak. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurur: "Kıyamet Günü Allah (cc) buyurur ki: 'Ben, şirkten müstağni olanım. Kim bir amel yapar ve amelinde benim dışımda birini ortak kılarsa onu da amelini de terk ederim.' "[8] [9]

Kâfirlerin amelleri kabul edilmeyecektir. Yaptıkları amelin dünyada veya ahirette muhkem, kalıcı ve iz bırakan bir etkisi yoktur. Onların hâli ateş gibidir. Yanar, yakar ve geriye yalnızca kül kalır. Her ân uçuşmaya mahkûm, eski hâline dönmesi mümkün olmayan, ayak altında ezilen kül. Fırtınalı gün, Yüce Allah'ın hükmüdür. Allah (cc) o gün, onların dünya ve ahiret hayatları hakkında hükmedecek ve onların hakikatini gözler önüne serecektir. En muhtaç oldukları o ânda, Allah'ın hükmü onların tüm amellerini savuracak, hiçbir fayda elde edemeyeceklerdir. Geride bıraktıkları o büyük projeler, bin yıllık planlar, gösteriş üzere yapılmış yardım kampanyaları, zafer kutlamaları… bir kül yığını gibi uçuşmaya başlayacaktır.

"Yani, İlahi davete karşı sadakatsiz, inançsız ve isyankâr olanlar ve peygamberlerin davet ettikleri yola uymayı kabul etmeyenler, sonunda hayatları boyunca kazandıklarının ve yaptıkları işlerin bir yığın kül kadar değersiz olduğunu göreceklerdir. Uzun yıllar boyunca biriken büyük bir kül tepeciği nasıl fırtınalı bir günde rüzgâr tarafından darmadağın ediliyorsa, aynı şekilde onların bütün büyük işlerinin o fırtınalı Kıyamet Günü'nde bir yığın külden başka bir şey olmadığı görülecektir. Onların göz kamaştırıcı kültürleri, büyük medeniyetleri, muhteşem krallık ve devletleri, büyük üniversiteleri, bilimleri, edebiyatları ile ikiyüzlüce yapılan ibadetleri, fazilet dedikleri davranışları, dünya hayatında övündükleri yararlı ve ıslah edici hareketleri o gün bir yığın kül kadar değersiz olacak ve Kıyamet Günü'nün 'fırtınası' tarafından etrafa saçılacak. O denli ki o gün İlahi teraziye koymaya değecek en ufak bir yararlı iş bile bulamayacaklar."[10]

7. Buhari, 2697; Müslim, 1718
8. Müslim, 2985
9. bk. Tevhid Meali, s. 303, Kehf Suresi, 110. ayetin açıklaması
10. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/544, İbrâhîm Suresi, 13-18. ayetlerin tefsiri

Kur'ân-ı Kerim'in iman ehli olmayanların amellerine dair verdiği misalleri okuduğumuzda şunu görürüz: Misaller değişse de ana mesaj birdir. Kabul şartlarını toplamayan ameller; yani, şirk, riya ve bidat üzere olan ameller, ne kadar göz kamaştırırsa kamaştırsın, Allah katında hiçbir değeri yoktur. En ihtiyaç duyulan ânda sahibine hiçbir fayda sağlamayacaktır:

"Ey iman edenler! Sadakalarınızı minnet ile başa kakmak ve (insanlara) eziyet etmek suretiyle boşa çıkarmayın. Malını insanlara gösteriş yapmak için infak edip, Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanmayan (kimse) gibi … Onun misali, üzerinde toprak bulunan, sağanak yağmurun değmesiyle (toprağın suyla aktığı) çıplak kayanın misali gibidir. Yaptıkları hiçbir şeyin (Allah katında bir karşılığı yoktur ve yaptıklarından) faydalanmazlar. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez."[11]

"Sizden biri (şöyle bir durumda) olmak ister mi? Onun hurma ağaçları ve üzüm bağlarından oluşan bir bahçesi olsun, altından ırmaklar aksın ve o bahçede her türlü meyve olsun. O yaşlansın ve geride zayıf çocukları bulunsun. (Çocuklarına böyle bir bahçe bırakmak isterken) bahçeye ateş saçan yakıcı bir rüzgâr isabet etsin ve bahçe yansın. (Bunu istemediğiniz gibi amellere en fazla muhtaç olduğunuz zamanda riya, minnet, eziyet gibi şeylerle amellerinizi heder edip eli boş kalmayın.) Düşünesiniz diye Allah, ayetlerini sizin için açıklıyor."[12]

"Onların bu dünya hayatında yapmış oldukları infakların misali, soğuk ve kavurucu bir rüzgârın misali gibidir. (Masiyetlerle) nefislerine zulmeden bir topluluğun ekinine isabet etmiş ve (ekini) helak etmiştir. Allah (onları cezalandırmakla) onlara zulmetmedi. Lakin onlar (masiyetlere dalıp helakı hak etmekle) kendi kendilerine zulmediyorlardı."[13]

"Kâfirlerin amellerinin (durumu), düz bir arazideki seraba benzer. Susuz kişi onu su zanneder. Sonunda oraya varınca hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur. Allah, yaptıklarının karşılığını eksiksiz verir. Allah, hesabı çabuk görendir."[14]

11. 2/Bakara, 264
12. 2/Bakara, 266
13. 3/Âl-i İmran, 117
14. 24/Nûr, 39

"Onların yaptıkları amellere yönelir ve onu uçuşan toz zerreleri gibi kılarız/ hiç yapılmamış gibi geriye hiçbir şey kalmaz."[15]

Kâfirler asıl hüsranı ahirette yaşayacaktır. Yüce Allah'ın hükmü bazen, henüz dünyadayken tecelli eder. Rüzgârlı ve fırtınalı gün, yeryüzündeyken yaşanır. Onların debdebeli sarayları, şatafatlı anıtları, yüklü hazineleri, göz kamaştıran servetleri; sözün özü böbürlendikleri ne varsa bir kül yığınına dönüşür:

"Kendilerinden önce nice toplulukları helak ettiğimizi görmediler mi? Size vermediğimiz güç ve otoriteyi onlara vermiş, gökyüzünü bol yağmurla üzerlerine yollamış, nehirleri altlarından akar kılmıştık. Günahları sebebiyle onları helak ettik ve onların ardından başka bir nesil inşa ettik."[16]

"Şuayb'ı yalanlayanlar (var ya); sanki orada zenginlik içinde hiç yaşamamışlar gibi… Şuayb'ı yalanlayanlar (var ya); asıl hüsrana uğrayanlar onlar oldular."[17]

"O zulmedenleri ise (kulakları sağır edip beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi. Öz yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar. Sanki orada, zenginlik içinde yaşamamışlar gibi… Dikkat edin! Semud, Rabbine karşı kâfir oldu. Dikkat edin! Semud (Allah'ın rahmetinden) uzaklaştırıldı."[18]

"Sanki orada zenginlik içinde yaşamamışlar gibi…" Evet, hiç olmamış, yaşanmamış gibi…

"Kendilerinden önce (yaşayanların) akıbetini görmek için yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Onlar, güç ve yeryüzünde (yaptıkları) eserler bakımından bunlardan çok daha üstündüler. Allah onları günahları sebebiyle (azapla) yakalayıverdi. Onları Allah'tan koruyacak hiç kimse de olmadı."[19]

"Kendilerinden önce (yaşayanların) akıbetini görmek için, yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Onların sayısı (Mekkelilerden) daha fazla, bunlardan daha

15. 25/Furkân, 23
16. 6/En'âm, 6
17. 7/A'râf, 92
18. 11/Hûd, 67-68
19. 40/Mü'min (Ğafir), 21

güçlü, yeryüzünde eserleri daha çoktu. (Allah'ın azabına karşı) kazandıklarının kendilerine hiçbir faydası olmadı."[20]

Tevhid, sünnet ve ihlas üzere olmayan ameller; kalp ayarları bozulmuş insanların gözünde büyür. Tevhidle imar olmuş selim kalpler ise böylesi amellerin Allah katında hiçbir değeri olmadığını bilir. Allah katında değeri olmayan amellerin çokluğunun, çeşitliliğinin veya yaygınlığının bir önemi yoktur. Onların hükmü fırtınalı gün, yani Allah'ın (cc) dünya ve ahiret hükmü tecelli edene kadardır. Buna mukabil, tevhidden neşet eden inanç ve ameller vardır. Yüce Allah bu amelleri, Surenin 24 ila 27. ayetlerinde anlatacaktır.

Kâfirlerin amellerine dair verilen misaller genelde ahirette amelin boşa gitmesi olarak anlaşılmıştır. Ancak ayetler Ahiret Günü'ne temas etmeksizin genel bir üslup kullanmıştır. Kanaatimce misallerin yalnızca ahirete değil, dünya hayatına da bakan yönleri vardır. Özellikle insanın amelleri ile kalbine, yani amel psikolojisine işaret eden ince nükteler barındırmaktadır. Şöyle ki; bir insan iyilik yaptığında o iyilikten bazı faydalar umar. Faydanın bir kısmını ahirette, bir kısmını dünyada elde etmek ister. Örneğin insan yaptığı iyiliğin, onu başka iyiliklere sevk etmesini ister:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur."[21]

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz sıdk/doğruluk iyiliğe götürür. Şüphesiz iyilik de cennete götürür. Gerçek şu ki kişi doğru söyleyip durdukça sonunda 'sıddık' olur. Muhakkak yalan da günaha götürür. Günah da ateşe götürür. Şüphe yok ki kişi yalan söyleyip durdukça sonunda Allah'ın yanında 'çok yalancı' diye yazılır."[22]

Yaptığı iyiliğin kalplere sevgi, dillere hayırla yâd edilmek olarak yansımasını ister:

20. 40/Mü'min (Ğafir), 82
21. 33/Ahzâb, 70-71
22. Buhari, 6094; Müslim 2607

"İman edip salih amel işleyenlere Er-Rahmân sevgi kılacaktır."[23]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah (cc) bir kulu sevdiği zaman Cibril'i çağırır ve der ki: 'Allah falanı sever, sen de onu sev.'

Cibril onu sever ve semadakilere nida eder: 'Allah (cc) falanı sever, siz de onu sevin.'

Onlar onu severler ve yeryüzü halkı arasına onun için bir kabul konur."[24]

Ebu Zerr'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav), 'Hayırlı bir amel yapan ve bu amel için insanların kendisini övdüğü adam hakkında ne düşünüyorsunuz?' denildi.

O da (sav), 'Bu durum, bu yönde mümine (ahiretine yönelik) dünyadayken verilen müjdedir.' **buyurdu."**[25]

Yaptığı iyilikle yüreğinin genişlemesini, rızkının artmasını ve bedeninin canlı olmasını ister:

"Erkek ya da kadın, kim bir mümin olarak salih amel yaparsa hiç şüphesiz ona güzel bir hayat yaşatırız ve mükâfatlarını yaptıklarının en güzeliyle veririz."[26]

"… Kim de Allah'tan korkup sakınırsa (Allah,) ona bir çıkış yolu kılar. Ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse O, kendisine yeter. Şüphesiz ki Allah, (dilediği) emrini yerine getirecek olandır. Muhakkak ki Allah, her şey için bir ölçü/zaman/vade tayin etmiştir."[27]

"De ki: 'Şüphesiz ki Rabbim, kullarından dilediğine rızkı genişletir, (dilediğine) daraltır. Her ne infak ederseniz (Allah,) yerine başkasını koyar. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.' "[28]

23. 19/Meryem, 96
24. Buhari, 3209; Müslim, 2637
25. Müslim, 2642
26. 16/Nahl, 97
27. 65/Talak, 2-3
28. 34/Sebe', 39

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) cimri kimse ile bol sadaka veren kimsenin misalini, üzerlerinde demirden iki cübbe bulunan ve üzerlerindeki cübbe, ellerinin göğüslerine ve köprücük kemiklerine doğru sıkışmasına sebep olan iki adama benzetti. Sadaka veren kimsenin sadaka verdikçe üzerindeki cübbesi genişler ve nihayet onu ayaklarının parmak uçlarına kadar örter ve izlerini siler. Cimri ise bir sadaka vermek istedi mi cübbe ona yapışır ve her bir halka, yerine iyice oturur.

Ben Allah Resûlü'nü (sav), iki parmağını bu şekilde yakasına koyduğunu gördüm. Keşke sen de onu, o kimsenin yakasını genişletmek istedikçe genişleyemeyeceğini (bu hâliyle) anlatırken görmüş olsaydın."[29]

Bunlar, İslam'ın salih amele vadettiği **bazı** dünyevi karşılıklardır ve mümin nasıl ki amelinin ahiret karşılığını umuyorsa dünya karşılığını da umabilir, ummalıdır. Kâfirlerin ameli imandan yoksun olduğu için amelinin dünya karşılığından da mahrum olur. Evet, yaptığı iyilikler ona maddi bolluk olarak dönebilir;[30] ancak o iyiliğin manevi hazzından, kalp genişliğinden, mutmainlik duygusundan veya yeni iyiliklere kapı aralaması gibi rızıklardan mahrum olur.

29. Buhari, 5797; Müslim, 1021

30. Enes İbni Mâlik'ten (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:
"Yüce Allah mümin kuluna zulmetmez. Mümin kul bir iyilikte bulunduğu zaman Yüce Allah bu dünyada karşılığını verirken ahirette de bu iyiliğine karşılık onu ödüllendirir. Kâfir ise Yüce Allah için yaptığı iyiliğin karşılığını dünyada görür, ancak ahirete intikal ettiği zaman karşılığını alacağı bir iyiliği kalmaz." (Müslim, 2808)

19-20

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍۙ (١٩) وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ (٢٠)

(19) "Allah'ın gökleri ve yeri hak ile yarattığını görmez misin? Şayet dilerse sizi götürür, (yerinize) yeni bir toplum getirir."

(20) "Ve bu da Allah'a hiç zor değildir."

Göklerin ve Yerin Hak İle Yaratılması

Yüce Allah gökleri ve yeri hak ile yarattığını haber veriyor. Kur'ân-ı Kerim'in farklı ayetleri, hak ile yaratma ifadesindeki muradı izah ediyor:

"Onlar ki ayakta, otururken ve yanları üzere yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler ve (derler ki): '**Rabbimiz! Sen bunu boşa yaratmadın.** Seni eksikliklerden tenzih ederiz, bizi ateşin azabından koru.' "[1]

"Güneş'i aydınlatıcı, Ay'ı ise aydınlık kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için Ay'a duraklar belirleyen O'dur. **Allah bunu (varlığına, birliğine ve kudretine alamet olsun diye) hak ile yaratmıştır.** Bilen bir topluluk için ayetlerini detaylı bir şekilde açıklar."[2]

"**Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri oyun/oyalanma olsun diye yaratmadık.** Şayet oyun eğlence edinecek olsak, (evet,) yapacak olsak bunu kendi katımızda yapardık. (Hayır, öyle değil!) Bilakis biz, hakkı batıla musallat ederiz

1. 3/Âl-i İmran, 191
2. 10/Yûnus, 5

de onu beyninden yakalayıp parçalar. (Bir de bakarsın ki) batıl yok oluvermiş. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan ötürü yazıklar olsun size!"[3]

"**Gök, yer ve ikisi arasındakileri boş/amaçsız/öylesine yaratmadık.** Bu, kâfirlerin zannıdır. (Girecekleri) ateş nedeniyle veyl olsun o kâfirlere!"[4]

"**Biz; gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.** Biz onları ancak hak ile yarattık. Fakat onların çoğu bilmezler. Hiç şüphesiz Yevmu'l Fasl/Ayırt Etme Günü, onların topluca (diriltilecekleri) vakittir."[5]

Görüldüğü gibi gökler ve yer amaçsız, gayesiz, oyun/oyalanma olsun diye yaratılmamıştır. Göklerin ve yerin varlığı/yaratılması, bir amaç içindir. O amaç da haktır. Hak ile yaratılmış, hak tahakkuk etsin diye var edilmiş, insanlara hakkı hatırlatsın diye ayet kılınmıştır. Göklerin ve yerin amaçsız yaratıldığını düşünmek kâfirlerin zannıdır. Sâd Suresi'nin yukarıda okuduğumuz 27. ayeti, bu gerçeğe dikkat çeker.

Göklerin ve yerin İlahi bir kudret tarafından yaratıldığına inanan, ancak onun ayetlerine karşı gaflet içinde olanlar ise imanlarına zulüm bulaştıran ve Allah'a şirk üzere kulluk edenlerdir:

"Göklerde ve yerde (Allah'ın birliğine ve şanının yüceliğine delalet eden) nice ayet vardır. O ayetlerin yanından ilgisizce/sırt dönerek geçip giderler. Onların birçoğu Allah'a şirk koşmadan iman etmezler."[6]

Şimdi, "Göklerin ve yerin hak ile yaratılması ne anlama gelir?" sorusuna, ifadenin geçtiği ayetleri merkeze alarak cevap bulalım.

- Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine ayet olması

"Güneş'i aydınlatıcı, Ay'ı ise aydınlık kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için Ay'a duraklar belirleyen O'dur. **Allah bunu (varlığına, birliğine ve kudretine alamet olsun diye) hak ile yaratmıştır.** Bilen bir topluluk için ayetlerini detaylı bir şekilde açıklar. Şüphesiz ki gecenin ve gündüzün peşi sıra gelmesinde ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattıklarında, korkup sakınan bir topluluk için (Allah'ın azamet ve gücüne delalet eden) ayetler vardır."[7]

3. 21/Enbiyâ, 16-18
4. 38/Sâd, 27
5. 44/Duhan, 38-40
6. 12/Yûsuf, 105-106
7. 10/Yûnus, 5-6

"Allah gökleri ve yeri **hak ile yarattı.** Şüphesiz ki bunda müminler için bir **ayet** vardır."[8]

Göklerde ve yerde O'nun (cc) varlığına ve birliğine delalet eden ayetler vardır. Mümin kul, bu ayetler üzerinde tefekkür ettikçe adım adım Rabbine yakınlaşır. Her adımda yeni manevi sırlar keşfeder. Yüreği iman, sevgi ve tazimle dolup taşar. Göklerde ve yerde bulunan ayetleri tefekkür etmenin insanı adım adım olgunlaştırdığının delili şu ayetlerdir:

"Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün peşi sıra yer değişmesinde akıl sahipleri için (üzerinde düşünüp, bunları yapanın tek ilah olduğu, kulluğun sadece kendisine yapılması gerektiğine dair sonuçlar çıkaracakları) ayetler vardır."[9]

Tefekkür ettikçe kalpleri imanla dolar. O'nun (cc) azameti karşısında boyunları bükülür. Rabblerini tesbih edip O'nu yüceltmekten kendilerini alamazlar:

"Onlar ki ayakta, otururken ve yanları üzere yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler ve (derler ki): 'Rabbimiz! Sen bunu boşa yaratmadın. Seni eksikliklerden tenzih ederiz, bizi ateşin azabından koru.' "[10]

Dilleri Allah'ı (cc) andıkça kalpleri korku ve umut arasında gidip gelmeye başlar. O'nun azameti karşısında korku ve saygıyla ürperen kalpleri, O'nun ihsanı ve rahmeti karşısında istek ve tamahla cesaretlenir. Bu hâletiruhiye dualarına yansır. Ve şöyle dua ederler:

"Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, kimi ateşe sokmuşsan onu rezil etmiş/alçaltmışsındır. Zalimlere hiçbir yardımcı yoktur. Rabbimiz! Şüphesiz ki biz: 'Rabbinize iman edin!' diye imana davet eden bir davetçiyi işittik ve iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört ve Ebrar olanlarla (çokça iyilik yapanlarla) beraber canımızı al. Rabbimiz! Resûllerine vadettiğini bize ver ve Kıyamet Günü'nde bizi rezil etme. Şüphesiz ki sen, sözünden dönmezsin."[11]

8. 29/Ankebût, 44
9. 3/Âl-i İmran, 190
10. 3/Âl-i İmran, 191
11. 3/Âl-i İmran, 192-194

Tefekkür, O'nu (cc) zikretmeye; O'nu zikretmek, O'na dua etmeye; O'na dua etmek de Rabbimizin icabetine vesile olur:

"Rableri onların (duasına) icabet etti (ve dedi ki): 'Sizden erkek olsun, kadın olsun amel yapanların amelini zayi etmeyeceğim. Siz birbirinizdensiniz. Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, benim yolumda eziyet gören, savaşan ve öldürülen kimselerin günahlarını örteceğim ve onları altından ırmaklar akan cennetlere sokacağım. (Bu mükâfat, yaptıklarına karşılık) Allah katından bir sevaptır. Allah, yanında sevabın en güzeli olandır.' "[12]

İnsanın Rabbiyle (cc) bağını güçlendiren vesileler vardır. İman, sünnet ve ihlas üzere yapılan her ibadet, bu vesilelerdendir. Tefekkür, bu vesileler arasında en güçlülerindendir. Tefekkür okulunun en hayırlı şahitleri de sahabedir. Onların Allah'a teslimiyeti, imanlarının gücü, söz ve amellerinin on dört asırdır süren etkisi... şer'i ve kevnî ayetler üzerindeki tefekkürlerinin eseridir.

- Tevhid: İnanç, söz ve eylemde Allah'ı birlemek

"Kullarından dilediğine ruhla/vahiyle melekleri indirir ve (o kâfirleri şöyle) uyarın (diye emreder): '**Benden başka (ibadeti hak eden) ilah yok,** (o hâlde) **benden korkup sakının.**' **Gökleri ve yeri hakla yaratmıştır.** Onların şirk koştuklarından yücedir."[13]

"**Dikkat edin! Halis olan din Allah'ındır.** O'nun dışında veliler edinenler (derler ki): 'Bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye bunlara ibadet ediyoruz.' Allah, ihtilaf ettikleri konularda aralarında hükmedecektir. Şüphesiz ki Allah, yalancı ve kâfir olan kimseyi hidayet etmez. Şayet Allah, çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. O, tüm eksikliklerden münezzehtir. **O, (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid ve (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr olan Allah'tır. Gökleri ve yeri hak ile yarattı.** Geceyi gündüze, gündüzü de geceye sarıp dolar. Güneş'i ve Ay'ı emre amade kıldı. Hepsi bir süreye kadar akıp gider. Dikkat edin, O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğaffâr'dır."[14]

12. 3/Âl-i İmran, 195
13. 16/Nahl, 2-3
14. 39/Zümer, 3-5

"Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri ancak **hak ile ve belirlenmiş bir süreye kadar yarattık.** Kâfirler, uyarıldıkları şeyden yüz çeviren kimselerdir. De ki: '**Gördünüz mü, Allah'ın dışında dua ettiklerinizi?** Gösterin bana yerde ne yaratmışlar, yoksa onların göklerde ortaklığı mı var? Şayet doğru sözlülerden iseniz, bu (Kur'ân'dan) önceki bir kitap ya da ilimden geriye kalan bir eser getirin bana.' Allah'ı bırakıp, kıyamete kadar (dualarına) icabet edemeyecek olanlara dua edenden daha sapık kim olabilir? O (dua ettikleri), onların dualarından habersizlerdir. İnsanlar (diriltilip) bir araya toplandıklarında, (dua ettikleri) kendilerine düşman kesilir ve onların ibadetlerini inkâr ederler."[15]

Göklerin ve yerin hak ile yaratılması, tevhidin delillerindendir. Gökler ve yer üzerinde düşünen insan şunu anlar:

Mademki her şeyi yaratan Allah'tır; öyleyse faydayı ve zararı yaratan, dilediği insana dilediği ölçüde faydayı ulaştıran yahut dilediği insana dilediği ölçüde zararı ulaştıran da Allah'tır! O hâlde Allah'tan başkalarından fayda umulmamalı, başkalarının zarar vermesinden endişe edilmemeli ve başkalarından korkulmamalıdır. Madem bunların hepsini yaratan Allah'tır; öyleyse ibadeti hak eden tek ilah da Allah'tır (cc). İster kalbî ibadetler (sevmek, korkmak, rağbet etmek, beklenti içine girmek, ümitvar olmak…) olsun, ister bedenî ameller (dua etmek, secde etmek, kurban kesmek…) olsun, hepsinin sadece ve sadece Allah için yapılması gerekmektedir.

Bu gayet anlaşılır bir konudur. Zira teşekkür, iyilik sahibine yapılır. Bizi yoktan var eden, Allah'tır (cc). Sahip olduğumuz tüm güzellikler O'nun ihsan ve lütfudur. Öyleyse teşekkürümüzün/kulluğumuzun tamamı da O'na olmalıdır. Sahip olduğumuz nimetlerde hiçbir payı olmayanlara ibadetimizden pay ayırmak Yüce Allah'a karşı nankörlük ve şirktir.

Bizi yarattığı gibi faydayı ve zararı yaratan, fayda ve zararı bize eriştirecek vesileleri yaratan yine Allah'tır (cc). Öyleyse bir hayra ihtiyacımız varsa, endişelendiğimiz bir zarar varsa gönlümüz, beklentimiz ve dilimiz (duamız) yalnızca faydayı yaratana yönelmelidir. Kendisi de bizim gibi yaratılmış, muhtaç olduğu hayrı Allah'ın yarattığı, ona gelecek bir zararı Allah'ın defettiği… kullara, taşlara, ruhlara, türbelere, putlara neden kulluk edelim ki?!

15. 46/Ahkâf, 3-6

Allah (cc), kendi hâkimiyetini, göklerde ve yerde tek otorite ve tek kanun yapıcı oluşunu anlatırken bu durumu, El-Hâlık ve El-Fâtır isimleriyle açıklamaktadır:

"Şüphesiz ki sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, ısrarla kovalayan geceyle örter. Güneş, Ay ve yıldızları emrine amade kılıp, boyun eğdirendir. Dikkat edin! Yaratmak da emretmek de Allah'a aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, ne yücedir." [16]

"Herhangi bir konuda ihtilafa düşerseniz, onun hükmü Allah'a aittir. İşte bu, Rabbim olan Allah'tır. Yalnızca O'na tevekkül ettim ve yalnızca O'na yönelirim. Göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Size kendi nefislerinizden eşler yarattı. Davarlardan da çift çift yarattı. Sizi (bu yolla, dişi ve erkek yaratarak) çoğaltıp yayıyor. Hiçbir şey O'nun benzeri/misli/dengi değildir. O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi gören) El-Basîr'dir. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Rızkı dilediğine genişletir (dilediğine) daraltır. Çünkü O, her şeyi bilendir." [17]

Demek ki, yaratan kimse, ilah olmaya da rabb olmaya da ibadet edilmeye de insanları terbiye etmeye de kanun yapmaya da… hak sahibi olan odur. Bu durumun yaratmayla ilişkisi ise şudur: Yaratan, aynı zamanda sahip olandır. Tüm yarattıkları O'nun mülküdür. O (cc); mülkünde dilediği gibi tasarruf eder, dilediğini serbest bırakır (helal), dilediğini yasaklar (haram)…

Bir diğer ilişkisi de şudur: Yaratan, yarattığı varlığı en iyi bilendir. Neyin insana uygun olup neyin uygun olmadığını en iyi O bilir. Hâliyle insan fıtratına en uyumlu yasayı da ancak yaratıcı olan Allah (cc) yapabilir.

Kendisini dahi hakkıyla tanıyamayan insanın kanun yapmaya yeltenmesi, olsa olsa bir akıl tutulmasıdır. Hanımıyla sorunlarını çözemeyen ve çocukların terbiyesinde aciz kalan bir siyasetçinin, tüm toplumu terbiye edecek yasalar yapacağı iddiası saçma, saçma olduğu kadar da komiktir. İnsan insana kanun yapamaz. Yapsa yapsa, onu bir deney faresine çevirir. Zan, heva ve fantezilerini insan üzerinde dener. Sonuç ise yalnızca hüsran olur. Bugün tüm dünyada olduğu gibi!

16. 7/Â'raf, 54
17. 42/Şûrâ, 10-12

Göklerin ve yerin hak ile yaratılması ile Yüce Allah'ın egemenliği/hâkimiyeti arasında bir başka ayette şöyle bağ kurulur:

"Ey Davud! Seni yeryüzünde halife kıldık. (Öyleyse) insanlar arasında hak ile hükmet. Sakın hevaya/arzuya uyma, yoksa seni, Allah'ın yolundan saptırır. Hiç şüphesiz, Allah'ın yolundan sapanlara, Hesap Günü'nü unuttukları için çetin bir azap vardır. Gök, yer ve ikisi arasındakileri boş/amaçsız/öylesine yaratmadık. Bu, kâfirlerin zannıdır. (Girecekleri) ateş nedeniyle veyl olsun o kâfirlere!"[18]

Önce Davud'a (as) "İnsanlar arasında hak ile hükmet." diye emrediyor. Hiç şüphesiz Davud'un (as) hükmedeceği hak, Yüce Allah'ın hükümleridir. Bir sonraki ayette ise "Gök, yer ve ikisi arasındakileri boş/amaçsız/öylesine yaratmadık." buyuruyor. İki ayet arasında mutlaka bir bağ olmalı. Allah (cc) en doğrusunu bilir; kâfir, göklerin ve yerin amaçsız yaratıldığını düşündüğü için kâinat ile şeriat arasında bağ kuramıyor. Allah'ın (cc) kâinatı ne amaçla yarattıysa şeriatı da o amaçla indirdiğini anlamıyor. Yaratmadaki düzenin korunması için indirilene uyulması gerektiğini, aksi hâlde göklerin ve yerin insana musibet, kaos ve yıkım kusacağını idrak edemiyor. Gökler ve yerin bir ayet olduğunu, o ayetin de bir şeye delalet ettiğini düşünmüyor. Gökler ve yer, Allah'ın (cc) azametine, yüceliğine ve benzersizliğine işaret eder. Tâ ki insan bu yüceliğe boyun eğsin, bu azamete teslim olsun, bu benzersizlik karşısında haddini bilip O'nu hamdiyle tesbih etsin ve -konumuz açısından düşünecek olursak- şu sonuca ulaşsın: Böyle azim, yüce ve benzersiz bir yaratıcının yasaları dururken nasıl başka yasalara gönül eğer, başka sistemleri arzularım? Yarattığı iki şey (gök ve yer) karşısında dahi nutkum tutuluyorken nasıl O'nun yasalarına karşı çıkar, alternatif sistemler peşinde koşabilirim?

Yüce Allah, kendisine çocuk nispet eden müşriklere yaratıcı olduğunu hatırlatmakta ve onların bu çirkin iddialarını El-Bedî' ismiyle çürütmektedir:

"Dediler ki: 'Allah çocuk edindi.' O (tüm eksikliklerden) münezzehtir. (Hayır, öyle değil!) Bilakis, göklerde ve yerde olan her şey O'na aittir. Ve hepsi O'na boyun eğmiştir. Gökleri ve yeri benzersiz şekilde yaratandır. Bir işe (olması için) hükmettiğinde ona: "Ol!" der, o da oluverir."[19]

18. 38/Sâd, 26-27
19. 2/Bakara, 116-117

"Cinleri yaratan (Allah) olmasına rağmen, (tutup da) cinleri Allah'a ortak kıldılar. (Bununla yetinmeyip) hiçbir bilgiye dayanmadan, Allah'a oğullar ve kızlar nispet ettiler. O (Allah), onların yakıştırdığı sıfatlardan münezzeh ve yücedir. Gökleri ve yeri benzersiz şekilde yaratandır. Nasıl çocuğu olsun? O'nun bir hanımı olmadı ki! Her şeyi yarattı ve O, her şeyi bilendir."[20]

Allah'a (cc) çocuk nispet etmek sapkın bir düşüncenin neticesidir. O düşünce şudur: Nasıl ki kralların vezirleri, danışmanları, yardımcıları varsa Yüce Allah'ın da vezirleri, danışmanları, yardımcıları… olmalıdır. Bunlar aracılığıyla Allah'a ulaşmalı, bunları şefaatçi kılarak O'na kulluk edilmelidir. Allah (cc) bu iddiayı çürütürken El-Bedî' ismini kullanıyor. O'nun yaratmasının eşsiz ve benzersiz olduğu, hâliyle hiçbir şeye kıyas edilemeyeceği ima ediliyor. Kıyas yapabilmek için bir benzere/misale ihtiyaç vardır. Oysa Allah (cc), zatında, sıfatlarında ve yaratmasında eşsiz ve benzersizdir…

Krallar ihtiyaç duydukları için çocuklarını yardımcı edinir, mülklerinin akıbetinden korktukları için onlardan prens/veliaht/şehzade edinirler. Allah (cc) ise ihtiyaçları yaratan, muhtaçların imdadına yetişendir. Nasıl birbirlerine kıyas edilsinler?

- İslami mücadelede yol göstermesi

"**Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri oyun/oyalanma olsun diye yaratmadık.** Şayet oyun eğlence edinecek olsak, (evet,) yapacak olsak bunu kendi katımızda yapardık. **(Hayır, öyle değil!) Bilakis biz, hakkı batıla musallat ederiz de onu beyninden yakalayıp parçalar.** (Bir de bakarsın ki) batıl yok oluvermiş. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan ötürü yazıklar olsun size!"[21]

Göklerin ve yerin yaratılış gayelerinden biri, hakkın batıla musallat olması, onu beyninden yakalayıp parçalamasıdır. Zira hakkın (tevhidin) tüm delilleri kevnîdir. Kâinat üzerinde düşünen insan, batılın dayanaksız tüm iddialarını çürütebilir. Vahyin şirk karşısında kullandığı delillere bakan kul şunu görür: Neredeyse vahyin tevhide dair tüm delilleri yaratmakla ilgilidir. Kur'ân baştan sona, "Yaratan kim ise ibadeti hak eden O'dur." ilkesinin farklı üsluplarla anlatımıdır. Bugün ilimde derinleştikçe, kâinatta yer alan

20. 6/En'âm, 100-101
21. 21/Enbiyâ, 16-18

ayetlerin çokluğu karşısında hayrete düşüyoruz. Âdeta bilim hangi taşı kaldırsa O'nun (cc) varlığına ve birliğine delalet eden bir ayetle karşılaşıyor.

Enbiyâ Suresi'nin okuduğumuz ayetleri, bağlamıyla beraber ele alındığında Yüce Allah'ın yaratma ilkesiyle şirk ehlinin dayanaklarını çürüttüğü ve onları tevhide davet ettiği görülür.

"Göklerde ve yerde olan herkes O'na aittir. O'nun yanında olan (melekler), O'na ibadet etmekten büyüklenmez ve bıkıp usandıklarından dolayı (ibadete) ara vermezler. Gece ve gündüz, kesintisiz bir şekilde O'nu tesbih ederler. Yeryüzünden (bazı) ilahlar edinmişler de, onlar mı (ölüleri) diriltecekmiş? Şayet (göklerde ve yerde) Allah'ın dışında ilahlar olsaydı (düzen) bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdığı sıfatlardan münezzehtir. O, yaptıklarından sorulmaz; onlarsa sorulurlar. Yoksa O'nu bırakıp da ilahlar mı edindiler? De ki: 'Getirin (bakalım içinde hiçbir şüphe olmayan) kesin kanıtınızı! Bu, benimle olanların ve benden öncekilerin zikridir/ortak davetidir. (Bakın bakalım, yalnızca Allah'ı ilah edinmek dışında bir zikir/mesaj var mı?)' Bilakis, onların birçoğu hakkı bilmezler ve onlar yüz çevirmektelerdir. Senden önce gönderdiğimiz her resûle: 'Şüphesiz ki benden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. O hâlde yalnızca bana kulluk/ibadet edin.' diye vahyetmişizdir."[22]

İbrâhîm Suresi'nin pasajımız olan 19. ve 20. ayetlerinin hak ile batıl mücadelesine delaletine gelince şunlar söylenebilir:

"Allah'ın gökleri ve yeri hak ile yarattığını görmez misin? Şayet dilerse sizi götürür, (yerinize) yeni bir toplum getirir. Ve bu da Allah'a hiç zor değildir."[23]

– Bir önceki ayette kâfirlerin amellerinin boşa gideceği belirtilmişti. Ardından göklerin ve yerin hak ile yaratıldığına vurgu yapıldı. Öyleyse ikisi arasında bir bağ olmalıdır. Şöyle ki;

"Bu, kâfirlerin işlerinin kül kadar değersiz olduğunu söyleyen bir önceki cümleyi ispatlamaktadır. Soru şunları ifade etmektedir: 'Neden bundan şüphe duyuyorsunuz? Yerlerin ve göklerin büyük sisteminin, batılın değil, Hakk'ın sürekliliğine bağlı olduğunu görmüyor musunuz? Hak ve gerçekliğe

22. 21/Enbiyâ, 19-25
23. 14/İbrâhîm, 19-20

değil, gerçek dışı spekülasyon ve tahminlere dayanan her şeyin uzun süre yaşamayacağı gerçeğine her şey şahittir. O hâlde işlerini batıla dayandıran bir kimsenin düzenleri mutlaka boşa çıkacaktır. Çünkü böyle bir kimsenin işlerini kum üzerine bina ettiği ve onların uzun sürmesini bekleyemeyeceği açıktır. Aynı şekilde hakkı ve gerçeği bir yana bırakıp, hayatlarını yanlış teori ve fikirlere dayandıranlar da sürekli bir değere sahip olabileceklerini beklememelidirler, çünkü onların tüm kazandıkları değersiz kül yığınları gibi dağılmaya mahkûmdur. Bu apaçık bir gerçektir, buna rağmen neden hayat sistemini Allah'tan bağımsız bir şekilde kuran veya (başka tanrı olmadığı hâlde) bir başkasının ilahlığına dayandıran bir kimsenin bütün kazandıklarının eninde sonunda boşa çıkacağından şüphe duyuyorsunuz? İnsan bu dünyada ne bağımsızdır ne de Allah'tan başkasının kuludur. Bu gerçeğe rağmen, neden hayatlarını batıla dayandıran bir kimsenin bütün yaptıklarının rüzgar tarafından darmadağın edilmiş kül yığınları gibi değersiz olduğunu anlayacağını düşünemiyorsunuz?"[24]

– Ayetin devamında yer alan, "… şayet dilerse sizi götürür (yerinize) yeni bir toplum getirir ve bu Allah'a hiç de zor değildir." kısmı, İlahi kudrete dikkat çeker. Nasıl ki Yüce Allah gökleri ve yeri yoktan var edecek kudrete sahiptir, hakeza dilerse şirk ehlini götürüp yerine yeni bir topluluk inşa edecek kudrete de sahiptir. Batılla mücadele eden mümin, dayandığı yüce kudretin bilincinde olmalıdır. Dayandığı İlahi kudretin enginliğini göklerin ve yerin ayetlerinde görmelidir.

– Yaratılışı amaçsız görenler, sadece kendileri için yaşarlar. Onların yüceltmek istedikleri bir dava, uğruna mücadele verdikleri bir ülküleri yoktur. Tüm uğraşları geçici dünya hayatına yöneliktir. Para kazanmak, diploma sahibi olmak, kariyer elde etmek, tapu çoğaltmak… tüm uğraşları budur. İçlerinden şahsi çıkarları dışında bir şeye gönül verenler olsa dahi kabilecilik, ırkçılık, ulusçuluk gibi cahiliye kalıntısı batıl davalara gönül verirler.

Dünya hayatını Allah'ın yarattığını ve gayenin O'na kulluk olduğunu bilenler; Yaratıcının adını yüceltmeyi, O'nun indirdiği hakkın batıla galip

24. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/545-546, İbrâhîm Suresi, 19-21 ayetlerin tefsiri

gelmesini ve dinin/otoritenin Allah'a (cc) ait olmasını isterler. Bunun için uğraşır, bu uğurda mücadele verirler.[25]

- Ahirete iman

"**Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak ile** (hakkı açığa çıkarmak, Allah'ın kudretini göstermek, insanlara kazandıklarına göre karşılık vermek için) yarattık. **Hiç şüphesiz, saat/kıyamet gelecektir.** (Öyleyse) onlara karşı (hoşgörülü ve affedici bir tavırla) güzel davran."[26]

"Onlar, dünya hayatının sadece görünen kısmını bilirler. **Ahiretten de tam bir gaflet içerisindelerdir. Onlar, iç dünyalarında düşünüp (şu hakikatin farkına varmadılar mı)? Allah; gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri yalnızca hakkın ikamesi ve belli bir süre için yarattı.** Şüphesiz ki insanların birçoğu, Rableriyle karşılaşmayı inkâr etmektedir."[27]

"Biz; gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. **Biz onları ancak hak ile yarattık**. Fakat onların çoğu bilmezler. **Hiç şüphesiz Yevmu'l Fasl/Ayırt Etme Günü, onların topluca (diriltilecekleri) vakittir.**"[28]

"**Allah, gökleri ve yeri hak ile ve her nefse kazandıklarının karşılığı verilsin diye yaratmıştır.** Onlar zulme uğramayacaklardır."[29]

Göklerin ve yerin hak ile yaratılmasının bir diğer amacı, ahirettir. Yüce Allah, bu iki ayeti -gökleri ve yeri- her nefis bir gün yaptıklarının hesabını versin diye yaratmış ve ona belli bir süre tayin etmiştir. O süre dolduğunda dünya hayatı sonlanacak ve ebedî hayat başlayacaktır. Şayet insanın aklına, "Allah ölüleri nasıl diriltecek?" diye bir soru takılırsa; sorunun cevabı, insanın kendi nefsinde, göklerin ve yerin yaratılışında gizlidir. Bunca varlığı yoktan yaratan Allah, onları tekrar diriltmeye kadirdir:

"Kendi yaratılışını unutup bize örnek verdi ve: 'Çürümüş kemikleri kim diriltecek?' dedi. De ki: 'Onu ilk defa var eden diriltecektir. O her türlü yaratmayı bilir.' O (Allah) ki yeşil ağacı size ateş (yakıtı) kılmıştır. Siz de ondan yakıyorsunuz.

25. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 16-17
26. 15/Hicr, 85
27. 30/Rûm, 7-8
28. 44/Duhan, 38-40
29. 45/Câsiye, 22

Gökleri ve yeri yaratan kimse, onların benzerini yaratmaya kâdir olmaz mı? Elbette (kâdirdir). O, (çokça yaratan) El-Hallâk, (her şeyi bilen) El-Alîm'dir. Bir şey dilediğinde, emri ona: 'Ol!' demesidir. O da oluverir. Her şeyin otorite ve hükümranlığını elinde bulunduran (Allah), eksikliklerden münezzehtir. O'na döndürüleceksiniz."[30]

İlahi Tehdit: Dilerse Sizi Götürür, Yeni Toplum Getirir!

"... Şayet dilerse sizi götürür, (yerinize) yeni bir toplum getirir. Ve bu da Allah'a hiç zor değildir."[31]

Kur'ân, müjdeleyen ve uyaran bir kitaptır. Onun tehditlerinden biri, okuduğumuz bu ayetlerdir. İlginçtir; bu tehdit tüm insanlığa, hem müşriklere hem de müminlere yöneltilmiştir.

Müşriklere Yöneltilen Tehditler

"Göklerde ve yerde olanların tamamı Allah'a aittir. Vekil olarak Allah yeter. Şayet (Allah) dilerse -Ey insanlar!- sizi götürüp yerinize başkalarını getirir. Allah, bunu yapmaya muktedirdir."[32]

"Rabbin (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) El-Ğaniy, rahmet sahibidir. Dilerse sizi giderir, ardınızdan -sizi başka bir kavmin soyundan var ettiği gibi- yerinize dilediği başka bir topluluk getirir."[33]

"Ey insanlar! Sizler, Allah'a muhtaçsınız. Allah ise (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) El-Ğaniy, (her daim övgüyü hak eden ve varlık tarafından övülen) El-Hamîd'in ta kendisidir. Dilerse sizi götürür, (yerinize) yeni bir halk getirir. Bu, Allah'a zor değildir."[34]

Ayetler dikkatle okunduğunda görülür ki tehdit tüm insanlığa yöneldiğinde konu tevhiddir. Şirke meyleden çoğunluğu Yüce Allah böyle tehdit etmektedir. Tarih, bu tehdidin sayısız örnekleriyle doludur. Bu surede ismi geçen kıssalara bakınca mezkûr sünnetin şu örneklerini görürüz: 9. ayette geçen Nuh, Ad ve Semud Kavimleri tehdidin gerçekleşmiş birer misalidir. Yüce

30. 36/Yâsîn, 78-83
31. 14/İbrâhîm, 19-20
32. 4/Nisâ, 132-133
33. 6/En'âm, 133
34. 35/Fâtır, 15-17

Allah üç kavmi de helak etmiş, onların yerine yeryüzüne yeni toplulukları vâris kılmıştır. 5 ila 8. ayetlerde anlatılan İsrailoğulları bir başka örnektir. Yüce Allah Firavun'u ve kavmini helak etmiş, onların yerine yeni bir topluluk getirmiştir. Daha sonra İsrailoğullarına cihadı emrederek onların eliyle başka toplumları yeryüzünden silmiş, yerlerine yenisini getirmiştir. Son yüzyılda yaşanan 1. ve 2. Dünya (Paylaşım) Savaşları da bir örnektir. Yüce Allah bazı devletlerin eliyle birçok toplumu yeryüzünden silmiştir. Bugün coğrafyamızda yaşanan kıyım da bu gözle okunmalıdır. Allah (cc) bir topluluğu başka bir toplumun eliyle yeryüzünden silmektedir.

Müminlere Yönelik Tehditler

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, Allah (sizin yerinize) öyle bir topluluk getirir ki (Allah) onları sever, onlar da (Allah'ı) severler. Müminlere karşı alçak gönüllü/yumuşak huylu, kâfirlere karşı izzetlilerdir. Allah yolunda cihad ederler ve kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın lütfudur. Allah onu dilediğine verir. Allah (ihsanı ve lütfu bütün varlığı kuşatacak kadar geniş olan) Vâsi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[35]

"Şayet (çağrıldığınız hâlde) savaşa çıkmazsanız, size can yakıcı bir azapla azap eder, sizin yerinize yeni bir topluluk getirir ve siz O'na hiçbir zarar da veremezsiniz. Allah, her şeye güç yetirendir."[36]

"İşte sizin durumunuz budur: Allah yolunda infak etmeye çağrılmaktasınız, içinizden bazıları cimrilik etmektedir. Kim de cimrilik ederse, ancak kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah, (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) El-Ğaniy'dir. Muhtaç olanlar sizlersiniz. Şayet yüz çevirirseniz, (sizin yerinize) başka bir kavim getirir, sonra (onlar) sizin gibi de olmazlar. (Allah'a itaat ederler.)"[37]

Tehdit müminlere yöneldiğinde ise "şer'i sorumluluklar" söz konusudur. Şer'i sorumluluklarını yerine getirmeyen müminler, başka toplumlarla/bireylerle değiştirilmek üzerinden tehdit edilmektedir. Birinci ayet, bağlamıyla beraber okunduğunda konu Yahudi ve Hristiyanların dost edinilmesi, onları

35. 5/Mâide, 54
36. 9/Tevbe, 39
37. 47/Muhammed, 38

dost tutma nedeniyle Allah ve Resûl'ünün emirlerini yerine getirmemekle ilgilidir. İkinci ayet Tebuk Gazvesi ile ilgilidir. O gün Allah Resûlü (sav) tüm müminleri savaşa çağırmış, seferberlik ilan etmiştir. Tevbe Suresi'nde anlatılan çeşitli bahanelerle bir grup insan Allah Resûlü'nün bu emrine icabet etmemiştir.[38] Yüce Allah, Nebi'sini (sav) yardımsız bırakan insanları, onların yerine başka bir kavim getirmekle tehdit etmiştir. Üçüncü ayet ise Allah yolunda infakla ilgilidir. Sürekli infak etmeye çağrıldığı hâlde cimriliği nedeniyle infaka yanaşmayan ve şer'i sorumluluğunu yerine getirmeyenler, mezkûr tehdide muhatap olmuştur.

İslam toplumuna ve Müslim bireye yönelen tehdidi şöyle açıklayabiliriz: Müslimleri İslam'a hidayet eden, sonra onları dinine hizmete muvaffak kılan Allah'tır (cc). Onların hidayet ve tevfik nimetine şükürle mukabele etmeleri gerekir; ki, bu da emre icabettir. Şayet sudan sebeplerle şer'i sorumluluklarını yerine getirmezlerse İlahi sünnet işler. Birey veya toplum fark etmez; Yüce Allah şer'i sorumluluklarını yerine getirmeyeni alır, yerine başka birini veya toplumu getirir. Nice insanın/toplumun yolda dökülmesini bu ayet ışığında okumalıyız. Biz, "Bu insan/toplum döküldü." diyoruz, hakikatte döken ve yerine yenisini ikame eden Allah'tır (cc).

38. Bu bahanelerden bazıları şunlardır:

"(Onları davet ettiğin görev) elde edilmesi kolay bir ganimet ya da kısa/yorucu olmayan bir yolculuk olsaydı, sana uyarlardı. Fakat o meşakkatli yol onlara zor göründü. 'Şayet güç yetirebilseydik sizinle beraber (bu sefere) çıkardık.' diye Allah adına yemin edecekler. (Yalan söyleyerek) kendilerini helak ediyorlar. Allah, onların yalancı olduğunu elbette bilmektedir." (9/Tevbe, 42)

"Onlardan kimisi: '(Savaşa çıkmama) konusunda bana izin ver, beni (Rum kadınlarının) fitnesine düşürme.' der. Dikkat edin! (Onlar Allah'ın ve Resûl'ünün emrine uymamak için bahaneler üreterek) fitneye düştüler bile. Şüphesiz ki cehennem, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır." (9/Tevbe, 49)

"Onlardan bazısı (yaptığın taksimatı beğenmeyip) sadakalar konusunda seni eleştirir. Şayet ondan onlara verilirse razı olurlar, verilmediğinde ise (bir bakmışsın) öfkeden kudurmuşlar." (9/Tevbe, 58)

21

وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَمٖيعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ
اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْۜ سَوَٓاءٌ
عَلَيْنَٓا اَجَزِعْنَٓا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحٖيصٍ (٢١)

(21) "Hepsi beraber Allah'ın huzuruna çıkarlar. (Tağutlar tarafından sömürülüp fakirleştirilerek, işkence ve zorbalıkla onursuzlaştırılmış olan) mustazaflar, müstekbirlere derler ki: 'Biz (dünyada) sizin tebaanızdık. Şimdi siz, Allah'ın azabına karşı bizi koruyabilecek misiniz/bize bir faydanız olacak mı?' Diyecekler ki: 'Şayet Allah bizi hidayet etmiş olsaydı, biz de sizi hidayet edebilirdik. (Artık bir önemi yok.) İster (bu azaba) sabredelim, ister dövünüp yakınalım fark etmez, bizim için kaçış yoktur.' "

Sure, ahiret sahnelerinden bir sahneye geçti. Bir yanda sömürülmüş, hakları gasbedilmiş, onursuzlaştırılmış mustazaflar var; diğer yanda sömüren, gasbeden, zulmeden müstekbirler… Anlıyoruz ki kim dünyada neyin peşinden gitmişse ahirette de onun peşinde, yanı başında olacak. Dünyada kalpleri bir, bedenleri ayrıydı. Müstekbirler lüks ve şatafat içinde; mustazaflar açlık/yoksulluk sınırında, sıvasız evlerde ve kenar mahallelerde yaşıyordu. Ateş tüm sınıf farklılıklarını ortadan kaldırdı. Hepsi, topluca azabın içinde tek sınıf olarak bir aradalar: Cehennemlikler Sınıfı!

Kur'ân-ı Kerim'de, okuduğumuz sahnenin benzeri birçok ayet vardır:

"Kendisine tabi olunan (dinî ve siyasi liderler) tabi olanlardan teberrî edip uzaklaştıklarında ve azabı gördüklerinde aralarındaki (dostluk, akrabalık, ticari, dinî tüm) bağlar kopmuş olacaktır. Tabi olanlar diyecekler ki: 'Keşke bir fırsatımız olsa da, onların bizden teberrî edip uzaklaştığı gibi biz de onlardan teberrî edip uzaklaşabilsek.' Bunun gibi Allah pişmanlık vesilesi olan amellerini onlara gösterecek! Ve onlar ateşten çıkacak değillerdir."[1]

"(Allah:) 'Sizden önce ateşe girmiş olan cin ve insan topluluklarıyla beraber siz de ateşe girin.' der. Her ümmet oraya girdiğinde, (kendi gibi sapık olan) kardeşini (ümmetleri) lanetler. Sonunda hepsi bir araya toplanınca, sonradan gelmiş olanlar önceden yaşamış olanlar için: 'Rabbimiz! Bunlar bizi saptırdılar. Onlara ateşten kat kat azap ver.' der. (Allah) buyuracak ki: 'Hepinize kat kat (azap) vardır. Fakat bilmiyorsunuz.' Önce yaşamış olanlar sonradan gelenlere diyecekler ki: 'Sizin bize hiçbir üstünlüğünüz/ayrıcalığınız yoktur. Kazandıklarınıza karşılık azabı tadın.' "[2]

"Şüphesiz ki Allah, kâfirlere lanet etmiş ve onlara alevleri dehşet saçan bir ateş hazırlamıştır. Orada ebedî kalacaklardır. Ne bir dost ne de bir yardımcı bulacaklardır. Yüzlerinin ateşte evrilip çevrileceği gün diyecekler ki: 'Keşke Allah'a itaat etseydik. Keşke Resûl'e itaat etseydik.' Diyecekler ki: 'Rabbimiz! Bizler efendilerimize ve büyüklerimize itaat ettik. (Onlar da) bizi (doğru yoldan) saptırdılar. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onlara büyük bir lanetle lanet et.' "[3]

"Kâfirler dediler ki: 'Bu Kur'ân'a da onun öncesinde gelmiş (Kitaplara da) inanmayız.' Sen, o zalimleri Rablerinin huzurunda durdurulurken bir görseydin! Birbirlerine laf atarlar. Zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) derler ki: 'Siz olmamış olsaydınız biz, müminler olurduk.' Müstekbirler, mustazaflara derler ki: 'Hidayet size geldikten sonra, biz mi sizi ondan alıkoyduk? (Hayır, öyle değil!) Bilakis sizler, suçlu günahkârlardınız.' Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı)... (Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.' Azabı gördüklerinde (için için yanarak)

1. 2/Bakara, 166-167
2. 7/A'râf, 38-39
3. 33/Ahzâb, 64-68

pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?”[4]

“Ateşin içerisinde karşılıklı suçlamalarda bulunup tartıştıkları zaman, zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) diyecekler ki: ‘Şüphesiz ki biz, sizin tebaanızdık. Şimdi siz, ateşten bir parçayı bizden savabilir misiniz?’ Müstekbirler derler ki: ‘Hepimiz (aynı azabın) içindeyiz. (Kendimize dahi faydamız yokken size ne yapabiliriz ki?) Gerçek şu ki Allah, kulları arasında hükmetti.’ ”[5]

Şimdi, okuduğumuz ayetin inceliklerine dair konuşalım. Çaba bizden, başarı Allah’tandır.

Açığa Çıkmak

“Hepsi beraber Allah’ın huzuruna çıkarlar…”[6]

Ayet-i kerime, müşriklerin Allah’ın huzurundaki hâlini “buruz” kelimesiyle ifade eder. “B-r-z/برز” kelimesinin kök anlamı açığa çıkmak, görünür olmaktır.[7] Kelimeyi diğer açığa çıkma kelimelerinden ayıran farklardan biri; gizli olan şeyin açığa çıkmasıdır. Müşriklerin huzur-u İlahide açığa çıkması, kabirlerinden çıkmaları olabileceği gibi gizledikleri hâllerinin açığa çıkması anlamına da gelebilir.[8] Kur’ân-ı Kerim’de her iki anlama da işaret eden naslar vardır:

“Sûr’a üfürülmüştür. (Bir de bakarsın ki) kabirlerinden çıkıvermişler ve Rablerine doğru süratle akın etmektelerdir.”[9]

“O gün, tüm sırlar açığa çıkacaktır.”[10]

Mustazaflar ve Müstekbirler

Mustazaf, Kur’âni bir kavramdır. Zayıf kelimesinden türemiştir. Mustazaf; zayıf bırakılmış, zayıf olması istenmiş, edilgen insanlardır. Kur’ân’da

4. 34/Sebe’, 31-33
5. 40/Mü’min (Ğafir), 47-48
6. 14/İbrâhîm, 21
7. bk. Mu’cemu Mekâyîsi’l Luğa, 1/218, b-r-z maddesi
8. bk. Tefsîru’r Râzî, 13/534, İbrâhîm Suresi, 21. ayetin tefsiri
9. 36/Yâsîn, 51
10. 86/Târık, 9

duefâu (zayıflar), ustud'ifû (zayıf bırakılan) ve mustazaf şeklinde ifade edilmiştir. Müstekbir ise kibr (büyüklük) kökünden türemiş bir kelimedir. Büyük olmayı isteyen, ululanan, üstünlük peşinde olan insanları ifade eder. Kur'ân'da kebir (büyük), kubera (büyükler), istekberu (büyüklenenler) ve müstekbirler olarak kullanılmıştır. Müstekbirler aktif bir sınıftır. Bu tabir ezen, sömüren, zulmeden topluluğu ifade etmek için kullanılır.

Müstekbirler tek bir sınıftır. Cahiliye toplumlarının üstünlük vesilesi saydığı sıfatlara sahiplerdir. Zengin, soylu, (dönemin şartlarına uygun olarak) eğitimli zümredir. Sayıları az, ancak sınıf bilinci yüksek bir topluluktur. Tek başlarına var olamayacaklarını bildiklerinden, müstekbir sınıfını oluşturan zümrelerin çıkarlarını korur ve birbirlerine kol kanat gererler. Müstekbir, sömürendir. Halkın büyük çoğunluğunu oluşturan mustazafları her yönden sömürür; çıkarları için kullanır. Mustazaf kelimesinin başında yer alan e-s-t harflerinin ve kelimenin ism-i mef'ul (edilgen) oluşunun da ifade ettiği gibi, bilinçli bir zayıflaştırma politikası vardır. Şöyle ki; müstekbirlerin çıkarları için kullanacağı bir zümreye ihtiyaç vardır. Savaşlarda askerleştireceği, fabrikalarında ucuz iş gücü olarak istihdam edeceği, saray inşaatında amele olarak kullanacağı, günlük işlerde hizmetçilik yaptıracağı… bir zümre… Böyle bir zümrenin zayıf olması gerekmektedir. Zayıf olmalıdır ki oynanan oyunu fark etmesin. Zayıf olmalıdır ki oyunu fark etse dahi ses çıkaramasın. Zayıf olmalıdır ki ses çıkaranlara destek veremesin… Bunun için halkın zayıf bırakılması bilinçli bir politikadır. Araçları ve görünümleri değişse de hedefi zayıflaştırma olan istikbar politikaları tüm cahilî toplumlarda mevcuttur.

Müstekbirlerin en önemli dayanağı dindir. Bu nedenle gerçek dine, yani İslam'a davet eden nebilere en büyük düşmanlığı müstekbirler göstermiş; onlara ilk gönül verenler de mustazaflar olmuştur. Müstekbirlerin dini, hurafeler dinidir. Modern veya ilkel, bu dinin tüm öğretileri aynı kapıya çıkar: Allah birine mal/güç/statü vermişse o kulundan razıdır demektir. İnsanlar da razı olmalı ve onlara tabi olmalıdır.[11] Hem içinde bulunduğumuz şartlar

11. "Biz, hangi beldeye bir uyarıcı yolladıysak mutlaka oranın refah içinde yaşayan şımarık zenginleri: 'Biz, sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyi inkâr ediyoruz.' dediler. Dediler ki: 'Bizim mallarımız ve evlatlarımız daha fazladır. Biz azap görecek de değiliz.' " (34/Sebe', 34-35)

Allah'ın kaderidir. Allah dileseydi inanç ve amel yönünden farklı olurduk.[12] Hepimiz O'nun (cc) takdirine uymalıyız. Mevcut hâlimiz birliğimizi sağlıyor. Buna itiraz edenler toplumsal düzeni bozmak, bizi yurdumuzdan çıkarmak, otorite sahibi olmak istiyor.[13] Öyleyse dinimizi (mevcut hâlimizi) değiştirmelerine ve yeryüzünde bozgunculuk yapmalarına müsaade etmemeliyiz.[14] Hem bugüne kadar mevcut düzene ses çıkaranlar ne oldu? Ya hapsedildi ya sürüldü ya da öldürüldü.[15] Başarısız olacağı başından belli bir maceraya niye atılalım ki?..

Modern veya ilkel cahilî toplumlara bakın; tüm dinî/bilimsel/geleneksel öğretiler aynı şeyi anlatır. İlkel cahiliye der ki; baban çiftçiyse çiftçi, hayvancıysa hayvancı, zanaatkârsa zanaatkâr… ol. Onun gittiği mabede git. Onun boyun eğdiği ağaya boyun eğ. Onun gibi evlen, çoğal, yerine yeni mustazaflar bırak; sonra bu dünyadan ayrıl. Zira ağanın marabaya ihtiyacı vardır. Modern cahiliye der ki; okulunu oku, askerliğini yap, diplomanı al, sırtını devlete daya (memur veya işçi ol), bir düzen partisine oyunu ver, sisteme bağlı bir mabede git, üre/çoğal, yerine yenisini bırak ve bu dünyadan ayrıl.

Bu hikâyenin dışına çıkan her söylem ya anarşistliktir ya teröristliktir ya da vatan hainliğidir. Örneğin, siz bir noktada durup şu soruyu sordunuz: "Ben on iki saat çalışıyor, 5500 lira (2022) asgari ücret alıyorum. Patronumun oğlu hiç çalışmıyor ve yalnızca bir öğün yemeğe 5500 lira harcıyor. Neden?" Ne komünistliğiniz kalır ne de nankörlüğünüz. Din, gelenek, bilim;

12. "Şirk koşanlar dediler ki: 'Şayet Allah dileseydi ne biz ne de babalarımız, O'nun dışındaki hiçbir varlığa ibadet etmez ve O'nun belirlediği haramlar dışında hiçbir şeyi haram kılmazdık.' Onlardan öncekiler de aynen böyle yaptılar. Resûllerin apaçık bir tebliğden başka görevi mi var?" (16/Nahl, 35)

13. "Firavun dedi ki: '(Ben) size izin vermeden ona iman ettiniz öyle mi? Şüphesiz ki bu (yaptığınız), buranın halkını yurtlarından sürüp çıkarmak için (Musa ile beraber) tezgâhladığınız bir tuzaktır. Pek yakında (yapacaklarımı) bileceksiniz/anlayacaksınız.' " (7/A'râf, 123)

" 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan bizleri uzaklaştırmak ve yeryüzünde büyüklük/otorite siz ikinizin olsun diye mi bize geldin? Biz, ikinize de inanmayız.' demişlerdi." (10/Yûnus, 78)

14. "Firavun dedi ki: 'Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. O da Rabbini çağırsın (yardıma). Ben, (Musa'nın) dininizi değiştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.' " (40/Mü'min (Ğafir), 26)

15. "Demişti ki: 'Şayet benim dışımda bir ilah edinecek olursan, hiç şüphesiz, seni hapse atacağım.' " (26/Şuarâ, 29)

"Demişlerdi ki: 'Bu işe bir son vermezsen ey Lut, kesinlikle (buradan) çıkarılıp sürülenlerden olacaksın.' " (26/Şuarâ, 167)

hepsini aynı ânda kol kola karşınızda bulursunuz. "Allah rızkı dilediğine genişletir, dilediğine daraltır." diye önce belamların sesi duyulur. Ardından gelenek, "İnsan, yediği kaba tükürmez." diye başını çıkarır. "Onlar bize ekmek veriyor, ekmek!" diye de yüzünüze tükürür. Sonra bilim ses verir: Toplumsal istikrarın ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir araçları, reel faiz ve uluslararası borsa değerleri, emlak ve otomotiv sektöründeki dalgalanmanın kısa vadede enerji kaynakları piyasasını olumsuz etkilemesi… Bir dünya laf kalabalığı. Sonuç olarak din, gelenek ve bilim el ele, "Otur oturduğun yerde!" der. Bu aşamada nankör olarak tescillenirsiniz. Diyelim bir adım ileri gittiniz, müstekbirlerin dayanaklarını çürüttünüz ve dediniz ki: "İki kişi çalışıp emek vermelerine rağmen biri az, diğeri çok kazanıyorsa bu, 'Allah dilediğine rızık verir dilediğine genişletir.' ayetine girer. Ancak bu müstekbirler Allah'ın suyunu, arzını, taşını, toprağını çevirip parayla satıyor. Ödemezsen arkasına sistemin gücünü alıp malına çöküyor. Emeğimin karşılığını takdir eden kurumlar var. Bu kurumları rüşvetle ele geçirip hakkımı kıstıkça kısıyor. Şer'i hukuka göre ben emek koyuyorum, o sermaye; mudarebe ortaklığı yapıyoruz. Ancak ben ürettiğimi dahi satın alamayacak bir maaşa talim ediyorum. O ise bu ortaklıktan servetine servet katıyor. Şikâyetçi olsam rüşvetle yargıyı satın alıyor. Yanındaki diğer işçileri korkutup zayıflıklarından faydalanarak aleyhime tanıklık yaptırıyor, suçlu duruma düşüyorum… Bu adamlar olsa olsa, 'Hırsızlık yapanların elini kesin.' ayetine girerler. Bir bütün olarak sistem, hak çalma üzerine kuruludur." Bunları söylediğiniz ânda siz artık nankörlük sınırını aşıp teröristlik sınıfına girmiş kabul edilirsiniz. Din, gelenek ve bilim katlinize veya diri diri bir hücreye gömülmenize fetva verir.

Diyelim siz bir gün gidişattan rahatsız oldunuz ve dediniz ki: "Tamam, vatanımızı koruyalım. Ancak neden hep sıvasız evlerin çocukları vatan için ölüyor? Neden bir siyasinin, fabrikatörün, sosyetenin… çocuğu vatan için ölmüyor? Neden bedelli askerlik yapanlar, en çok vatan millet edebiyatı yapanlardan çıkıyor? Neden vatanı koruduğu iddia edilen kurumlar tüm kötü işlerin ardında çıkıyor? Faili meçhul cinayetler, darbeler, sınırda kaçakçılık, şehirlerde gayrimeşru işler… İfşa olan her suçun ardından bu kurumlarda rütbeli birilerinin desteği çıkıyor. Ya bu çürük elmalardan biri benim amirim

olur ve beni vatan millet edebiyatıyla pis işlerinde kullanırsa?" Bu cümleleri serdettiğinizde işte o zaman o modern görünümlü sistem bekçilerinin içinden nasıl bir canavar çıktığını görürsünüz. Dikkat edin: Henüz hiçbir itikadi eleştiri yöneltmediniz. Her insanın akledebileceği basit, sıradan şeyler söylediniz. Buna bilinçli itikadi eleştiriler eklediğinizde olacakları hesap edin...

Müstekbirler, enbiyanın ve enbiya vârisi tevhid davetçilerinin ilk ve en çetin düşmanıdır. Zira tevhid daveti onların en etkili üç dayanağından (din-gelenek-bilim) birini ellerinden alır: Din! Muvahhidler tahrif edilmiş ve uyuşturan dinin karşısına; arı, duru ve dirilten tevhid davetini koyarlar. Tevhid daveti zayıf bırakılan, dini, emeği ve onuru sömürülen mustazafları uyandırır. "La/لا" diyerek işe başlar. İtiraz etmeyi, sorgulamayı ve reddetmeyi öğretir. Açık, anlaşılır ve sade ilkeler vazeder. Artık ölçüsü belli, kabul ve red dayanakları sabit bir toplum vardır. Menkıbe, atasözü veya laf kalabalığıyla kafalarını çelemezsiniz. Ne söylerseniz söyleyin; vahye bakalım der ve aralarında istişare ederler. Kimseyi sömürmez ve sömürünün hiçbir türüne müsaade etmezler.

Tevhidle buluşan mustazaf kalpler, her şeyden önce "Lailaheillallah" derler: İbadeti/Kulluğu hak eden tek ilah, Allah'tır. Kula kulluğun her türünü reddederler. Onlar için efendi, büyük, soylu, zengin, şıh, ağa... yoktur. Onların efendisi de büyüğü de Allah'tır. Mutlak egemenlik/otorite/hâkimiyet Allah'a aittir. Kimse bir başkasına -kaide belirlemek anlamında- yol gösteremez; doğru yanlış, helal haram belirleyemez. Herkes Allah'ın gösterdiği yola girmek, O'nun (cc)vazettiği ölçülere uymak zorundadır. Hâkimiyet/Egemenlik yetkisi müstekbirlerden alındığında en önemli dayanaklarını kaybederler. Bu nedenle tevhid ile şirk, müstekbirler ile mustazaflar kavgasında en zorlu perde hâkimiyet meselesidir.

Tevhidle buluşan mustazaf kalpler; şeriat mefhumuyla tanışır. Yüce Allah'ın hâkimiyetinin bir tecellisi olan şeriat, kulları yasa/şeriat karşısında eşitler. Kimsenin İlahi kurallar karşısında bir ayrıcalığı kalmaz. Suç işleyen cezasını çeker. Mahzumoğullarından bir kadın ile Muhammed'in (sav) kızı Fatıma (r.anha) arasında hiçbir fark yoktur:

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Mahzumoğullarına mensup olup hırsızlık yapan bir kadının durumu dolayısıyla Kureyşliler tasaya düştüler.

'Bu kadın hakkında Allah Resûlü ile kim konuşabilir?' dediler.

Kendi aralarında, 'Buna Allah Resûlü'nün çok sevdiği Usame ibni Zeyd'in dışında kim cesaret edebilir ki?' dediler.

Böylece Usame onunla konuştu.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Allah'ın hadlerinden bir had hakkında mı aracılık ediyorsun?' dedi ve sonra kalkıp bir hutbe vererek şöyle dedi: 'Sizden öncekileri helaka götüren yalnızca şu olmuştur: Aralarında şerefli kabul ettikleri kimse hırsızlık yaptı mı ona ilişmezlerdi, fakat zayıf kabul ettikleri birisi hırsızlık yaptı mı ona had uygularlardı. **Allah'a yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı onun dahi elini keserdim.**' "[16]

Müstekbirlerin kurduğu düzenin esası, belli bir zümrenin ayrıcalıklı olmasıdır. Tevhidî bilinç, bu bozuk anlayışı yerle bir eder.

Tevhidle buluşan mustazaf kalpler; yalnızca Allah'a kulluk ettikleri gibi aynı zamanda yalnızca O'nun istediği şekilde Allah'a kulluk ederler. Zira kulluk ettikleri Allah (cc) onlara elçi/resûl yollamış ve elçiler aracılığıyla onlara nasıl kulluk yapacaklarını öğretmiştir. Onlar, müstekbirlerin sömürü aracı olarak kullandığı önemli bir bataklık olan bidati, sünnet şuuruyla kuruturlar. Putlar ihdas eden ve bu putların ardına gizlenip insanlara türlü ibadetler/ritüeller belirleyen din bezirganlarına aldanmazlar. Sömürünün en önemli kaynağı; karmakarışık, zanna dayalı, ölçüleri sürekli değişen hormonlu din ve hurafelerdir. Aklı hurafelerle/menkıbelerle iğdiş edilmiş, kalbi hormonlu amellerle (bidatlerle) yorulmuş, duyguları farklı güçler arasında bölüştürülmüş şaşkın insan, en kolay yönlendirilebilen insandır. Muvahhidin aklı Kur'ân ayetleriyle pırıl pırıl, pak ve durudur. Amelleri Nebimizin sünnetine, hâliyle fıtrata/kalbe uygundur. Sevgisi, korkusu, umudu, recası tek bir güce yönelmiş, Yüce Allah'ı kalbine kıble edinmiştir; hâliyle dengelidir, yönlendirilmeye açık değildir.

16. Buhari, 3475; Müslim, 1688

Tevhidle buluşan mustazaf kalpler; yalnızca kendilerini düzeltmez, insanlığa karşı sorumluluk duyarlar. İyiliği emretmek ve kötülüğü nehyetmeyi namaz gibi, oruç gibi farz bilirler. Yeryüzünün en büyük kötülüğü olan şirkin ve masiyetin sebebi müstekbirler olduğundan onlara yönelir ve onların gerçek yüzünü ifşa ederler. Sömürü sistemi bir seyir düzenidir. Bir tarafta yöneten müstekbir tağutlar, aristokrat mele sınıfı, zenginlikle şımartılmış mutref sosyete ve suçlu günahkârlar (mafyatik yapılanmalar) vardır. Diğer tarafta ise yoksulluk/açlık sınırında günü kurtarmaya çalışan mustazaflar. Müstekbir sınıfı oluşturan mele ve mutref zümresi ile suç örgütü liderleri icra eder, mustazaf sınıfı oluşturan halk yığınları izler. Onlar siyaset yapar, mustazaflar haberlerde izler. Onlar film çeker, mustazaflar sinemada izler. Onlar eğlenir, mustazaflar magazinde izler. Onlar spor yapar, mustazaflar statta izler. Ancak, tevhidle buluşan kalpler izlemez! Zira tevhid inancında izlemek yoktur, müdahale etmek vardır. Nemelazımcılık, her koyun kendi bacağından asılırcılık ya da adam sendecilik zihniyetleri tevhid inancında yoktur. Doğrusu, "La/Hayır" diyerek ilk adımı atan bir dinde bu zihniyetler nasıl olabilir ki?

Tevhidimize Ne Oldu?

Müstekbirler, tarihî verileri derinlemesine analiz edip tevhid inancını çok iyi anladılar. Tevhidin, edilgen mustazafları nasıl hidayet öncüsü imamlar kıldığını gördüler. Ölçtüler, biçtiler, düşündüler… Kahrolası kâfirler, tekrar ölçüp biçtiler ve şu karara vardılar: "Hiçbir güç tevhidin önünde duramaz, hiçbir sistem tevhidin karşısında varlık gösteremez. Öyleyse tevhidin karşısına tevhid koyacağız!"

Sözde tevhide davet eden insanlar yetiştirip gerçek tevhid davetini ve o davete gönül veren insanları manipüle ettiler. Böylece tevhid inancının kendilerine yönelmesine engel oldular. Bu, onların tabiatıdır. Tarih, coğrafya, hukuk, iktisadi ve idari bilimler, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimleri; toplumları analiz etmek, onların direnç noktalarını tespit etmek ve o noktaları kırmak için kullanırlar. Bir yerde gelenek onların sömürü/işgal düzenine karşı mı duruyor, geleneğe el atar ve onun karşısına kendileriyle uyumlu bir gelenek yerleştirirler. Bir yerde sosyalizm onlara direnç

mi gösteriyor, kendi partilerini/örgütlerini kurar ve kendileriyle uyumlu bir sosyalizm oluştururlar… [17]

İbrâhîm Suresi'nin ilerleyen ayetlerinde de göreceğimiz gibi Yüce Allah devamlı olarak, şirk ehli ile müstekbir tağutların mustazafları müşrikleştirmek için [18] tuzaklar kurduklarını [19] haber veriyor. Günümüzde en çok dikkat edilmesi gereken husus, tevhid davetinin karşısına konulan tevhid daveti tuzağıdır. Bizi müstekbirleri ve onların sömürü düzenini ifşa etmekten alıkoyan, bizleri mustazaflarla meşgul eden, bataklıkla değil bataklığın ürettiği sineklerle uğraştıran her ses, "tevhide karşı tevhid" projesinin -bilinçli veya bilinçsiz- parçasıdır.

Kur'ân'da Mustazaflar

Yüce Allah mustazafları üç kısma ayırır: [20]

Müstekbirlerin ezdiği, sömürdüğü, çaresiz bıraktığı yığınların ortak ismi mustazaftır. Ancak mustazaflar Allah katında sınıf sınıftır. Bazısı müstekbirler gibi suçlu günahkârlardandır, bazısı muvahhiddir. Yüce Allah onları üç sınıfa ayırmıştır.

Resûllerin Safında Yer Alanlar

"Kavminin önde gelen müstekbirleri, iman etmiş olan mustazaflara: 'Salih'in, Rabbi tarafından gönderilen bir resûl olduğunu biliyor musunuz?' demişlerdi. (Onlar) demişlerdi ki: 'Şüphesiz biz, onun kendisiyle gönderildiği şeye iman edenleriz.' " [21]

"Hatırlayın! Hani siz, sayıca azdınız, yeryüzünde (müstekbirler tarafından) zayıf bırakılmıştınız ve insanların sizi kapıp kaçırmasından korkuyordunuz. (Siz bu hâldeyken) o sizleri (Medine'de) barındırdı, yardımıyla destekledi ve temiz şeylerle rızıklandırdı ki şükredesiniz." [22]

Bu ayetlerde Yüce Allah, Salih'in (as) ve Nebi'nin (sav) yanında yer alan

17. Geniş bilgi için bk. Tevhid Dergisi, S 110, s. 4. İlgili içeriğe erişmek için karekodu okutabilirsiniz.
18. bk. 34/Sebe', 31-33
19. bk. 14/İbrâhîm, 30, 46
20. bk. Kur'ân'da Siyasi Kavramlar, s. 227-231
21. 7/A'râf, 75
22. 8/Enfâl, 26

Müslimleri mustazaf diye isimlendirmiştir. Bu grup, yeryüzünün en şerefli insanlarıdır. Sayıca az olmalarına rağmen vahyin çağrısına kulak vermiş; şirke, cahiliyeye ve tağuta kafa kaldırmışlardır. Resûllerin safında onlarla birlikte tevhidî mücadeleye katılmışlardır. Bunlar direnen, kıyam eden, madden ve bedenen mahkûm edildikleri zayıflığı, tevhidin gücüyle aşan insanlardır. Yüce Allah'ın onlara dair muradı şudur:

"Bereketli kıldığımız toprakların doğusuna ve batısına zayıf bırakılmış topluluğu mirasçı kıldık. Sabretmelerine karşılık Rabbinin güzel vaadi İsrailoğulları için gerçekleşti. Firavun ve kavminin yaptıkları ve bina edip yükselttiklerini yerle bir ettik."[23]

"Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmış olan (mustazaflara) iyilik yapmak, onları (kendilerine uyulan) imamlar yapmak ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz."[24]

İşbirlikçi Mustazaflar

"Melekler, nefislerine zulmedenlerin canını aldığında: 'Nerede idiniz/hangi saftaydınız?' derler. Derler ki: 'Biz yeryüzünde (müşriklerin safında yer almak zorunda olan, çaresiz) mustazaflardık.' (Melekler:) 'Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!' derler. Bunların barınağı cehennemdir. Ne kötü bir yataktır o!"[25]

"Kâfirler dediler ki: 'Bu Kur'ân'a da onun öncesinde gelmiş (Kitaplara da) inanmayız.' Sen, o zalimleri Rablerinin huzurunda durdurulurken bir görseydin! Birbirlerine laf atarlar. Zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) derler ki: 'Siz olmamış olsaydınız biz, müminler olurduk.' Müstekbirler, mustazaflara derler ki: 'Hidayet size geldikten sonra, biz mi sizi ondan alıkoyduk? (Hayır, öyle değil!) Bilakis sizler, suçlu günahkârlardınız.' Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı) ... (Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.' Azabı gördüklerinde (için için yanarak) pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?"[26]

23. 7/A'râf, 137
24. 28/Kasas, 5
25. 4/Nisâ, 97
26. 34/Sebe', 31-33

İşbirlikçi mustazaf; zayıflığı kader olarak benimsemiştir, celladına âşık ve onun şakşakçısı olmuştur. Onu sömürenlere yüreğini, gönlünü açmıştır. Celladın kılıcını bilemeyi, urganını yağlamayı şeref bilir. Celladının sarayları ayakta dursun diye kanını, terini, gözyaşını akıtır. O kadar uyuşmuştur ki; cehennem ateşi dahi onu derin uykusundan uyandıramamış, ateşin içinde celladından medet umar:

"Hepsi beraber Allah'ın huzuruna çıkarlar. (Tağutlar tarafından sömürülüp fakirleştirilerek, işkence ve zorbalıkla onursuzlaştırılmış olan) mustazaflar, müstekbirlere derler ki: 'Biz (dünyada) sizin tebaanızdık. Şimdi siz, Allah'ın azabına karşı bizi koruyabilecek misiniz/bize bir faydanız olacak mı?' Diyecekler ki: 'Şayet Allah bizi hidayet etmiş olsaydı, biz de sizi hidayet edebilirdik. (Artık bir önemi yok.) İster (bu azaba) sabredelim, ister dövünüp yakınalım fark etmez, bizim için kaçış yoktur.' "[27]

"Ateşin içerisinde karşılıklı suçlamalarda bulunup tartıştıkları zaman, zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) diyecekler ki: 'Şüphesiz ki biz, sizin tebaanızdık. Şimdi siz, ateşten bir parçayı bizden savabilir misiniz?' Müstekbirler derler ki: 'Hepimiz (aynı azabın) içindeyiz. (Kendimize dahi faydamız yokken size ne yapabiliriz ki?) Gerçek şu ki Allah, kulları arasında hükmetti.' "[28]

Ateş derilerini yakıp kavururken, "Acaba bizi kurtarırlar mı?" düşüncesine sahiplerdir. Bunlar acınacak hâldedir ancak acınmaya müstehak değillerdir. Zira Allah'ın verdiği akıl nimetini kullanmadıkları için Yüce Allah pisliği üzerlerine boca etmiştir:

"Allah'ın izni olmadan hiçbir nefsin iman etmesi mümkün değildir. (Allah) akletmeyenleri ricse/pisliğe/azaba mahkûm eder. (veya ricsi akletmeyenlerin üzerine yığar.)"[29]

İşbirlikçi mustazaf, tağuta gönüllü kölelik yapar. Kırbaç altında onurunu yitirmiştir. Kendisini kurtarmak isteyenleri suçlar:

"Demişlerdi ki: 'Sen gelmeden önce de eziyet görüyorduk; sen geldikten sonra

27. 14/İbrâhîm, 21
28. 40/Mü'min (Ğafir), 47-48
29. 10/Yûnus, 100

da eziyet görmeye devam ediyoruz!' Demişti ki: '(Böyle düşünmeyin!) Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizi yeryüzünün halifeleri (onların yerine geçen yöneticileri) kılar. Böylece sizin nasıl işler yapacağınızı gözler.' "[30]

Bu sınıf o kadar onursuzlaşmıştır ki işkenceden, aşağılanmaktan, hakaretten lezzet alır. Diktatörlükle yönetilen birçok Ortadoğu ülkesinde insanlar; okulda veya kışlada yedikleri dayak ve küfrü ballandıra ballandıra anlatırlar. Biri komutanından yediği küfrü veya dayağı anlatmaya görsün, hemen bir diğeri ,"O da bir şey mi?" diyerek mikrofonu alır ve yediği daha ğaliz bir küfrü ve daha şiddetli bir dayağı ağzının suyu akarak anlatır. Mezkûr aşağılanmaya maruz kalmamış biri varsa, bu şereften(!) geri kalmamak için yalan söyler. O da yemediği bir dayağı, henüz yarası taze, acıları sızlıyormuş gibi kurgulayarak anlatır...

Seyyid Kutub (rh) bu sınıf için şöyle der:

"Zayıflar zaten zaafa düşmüş kimselerdir. Onlar düşünce, inanç ve hareket yönünden şahsî hürriyetlerini yitirmekle ve bu hürriyetlerini ellerinden kaçırmakla Allah'ın şereflendirdiği insanın en önemli insanlık özelliklerini kaybetmişler ve kendilerini despotların ve diktatörlerin elinde birer kukla durumuna getirmişlerdir. Allah'a kul olacaklarına Allah'ın kullarına kul olmak küçüklüğüne düşmüşlerdir. Aslına bakılacak olursa zaaf bir özür değildir. Bilakis suçtur. Allah hiç kimsenin zaafa düşmesini istemez. Çünkü bütün insanları kendi sığınağına iltica etmeye çağırmakta ve Allah'a kul olmanın izzet ve şerefiyle yaşamaya davet etmektedir. Ve hiçbir zaman için Hak teâlâ bir kişinin en önemli özelliği ve şeref kaynağı olan şahsî hürriyetini ister kendi arzusuyla ister başkalarının zoruyla elinden çıkarmasına müsaade etmez. Maddî kuvvet nasıl olursa olsun hürriyet isteyen insanın hürriyetini elinden almaya muktedir olamaz. İnsanın insanlık şeref ve haysiyetini yok edemez. Çok azdır maddi kuvveti elinde bulunduranların insanın bedenine hâkim oldukları, ona eziyet edip işkence yaptıkları, baskı ve sindirme yoluyla ezdikleri... Ya vicdan... Ya ruh... Ya akıl... Hiç kimsenin gücü yetmez onları ezmeye, yıpratmaya ve işkence altında sindirmeye... Hapisler ve işkenceler yok etmez ruhun derinliklerindeki duyguları... Ancak o ruha sahip olanlar

30. 7/A'râf, 129

kendi elleriyle ruhlarını, vicdanlarını ve akıllarını hapse mahkûm eder de ezilmesine müsaade verirse mümkün olabilir.

Hangi kuvvet o zayıf ve güçsüz kimseleri despotların ve mütekebbirlerin inandığı inanç, düşündüğü fikir ve hareket doğrultusunda yürümeye zorlayabilir?..

Hangi kuvvet o güçsüz ve kimsesizleri Allah'tan başkasına zorla kul edebilir? Allah'tan başka kimdir onları yaratan, rızık veren ve hayatlarını tekeffül eden? Hiç kimse yok… Hiç kimse onları kul etmiyor zaafa düşmüş nefislerinden başka. Onların zaafları aslında diktatörlerden ve despotlardan daha az kuvvetleri, daha aşağı mevkileri, daha az malları ve mertebeleri olduğu için değildir… Asla, bütün bunlar dışa vuran belirtilerdir, kişiye bu belirtiler yüzünden zaafa düşmüş niteliği verdirmez. Asıl onların zayıf noktaları ruhlarıdır. Kalpleridir… . İnsanın en önemli insanlık özelliği olan insan olma şeref ve haysiyetini yitirmişlerdir onlar. Bu yüzden zaafa düçar olmuşlardır…

Haddizatında her zaman zalimler ve despotlar azınlıkta, ezilenler ve zaafa düşenler çoğunluktadır. Şu hâlde neden bunca çoğunluk bu azınlığın elinde inim inim inlemektedir? Nedir onları bu azınlığın önünde boyun eğmeye sevkeden âmil? Bütün bunların asıl sebebi ruhlarının zayıf olmasıdır. Azimden yoksun olmalarıdır. Hamasi duygularının erimesidir. Ve Allah'ın insanoğluna lütfettiği insanın derûnunda bulunan insanlık haysiyet ve şerefinden mahrum olmalarıdır…

Şurası muhakkak ki despotlar kitleleri ancak yine o kitlelerin isteğiyle ezer ve sindirirler. Şayet isteseler onlar her zaman bu despotlara ve diktatörlere karşı koyabilirler ama bu bölük pörçük olmuş yığınlarda eksik olan zaten irade değil midir?..

Zillet duygusu zillete düçar olanların ruhunda iyice yer etmeden kimse zillete düçar olmaz. Ve işte zalimlerin, despotların biricik dayanağı da bu zillet duygusu değil midir?"[31]

Açıklamakta olduğumuz İbrâhîm Suresi'nin 21. ayeti, işte bu mustazafların ahiret durumunu anlatmaktadır.

31. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/48-49, İbrâhîm Suresi, 21. ayetin tefsiri

Çaresiz Mustazaflar

"Mustazaf erkekler, kadınlar ve çocuklar: 'Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu beldeden çıkar. Bize kendi yanından bir dost kıl. Bize kendi yanından bir yardımcı kıl.' (diye yardım istedikleri hâlde) size ne oluyor da Allah yolunda savaşmıyorsunuz?"[32]

"Erkek, kadın ve çocuklardan mustazaf olup da (hicrete) hiçbir çare bulamayan ve yol bilmeyenler müstesna. Bunları Allah'ın affetmesi umulur. Allah (günahları affeden) Afuv, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr'dur."[33]

Bunlar çaresiz, yol bulamayan, zulme uğramış insanlardır. Allah'tan (cc) kendilerini kurtarmasını ummakta, kendilerine açılacak bir kapıyı gözlemektelerdir. Evet, hürriyetleri kısıtlıdır. Ancak boyun eğmezler. Sabırla direnirler. Sessizce ve vakur bir şekilde Allah'ın (cc) hükmünü beklerler.

"Allah, iman edenlere de Firavun'un hanımını örnek verdi. Hani o demişti ki: 'Rabbim! Bana kendi katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan, amelinden ve zalimler topluluğundan kurtar.' "[34]

Mustazaflık Nedenleri ve Vahyin Öğrettiği Çözümler[35]

Kur'ân, mustazaflık kavramını gündem etmemizi istediği gibi mustazaflığın nedenlerini ve nasıl ortadan kaldırılacağını da göstermiştir:

Bölünerek Zayıf Düşmek

"Şüphesiz ki Firavun, yeryüzünde üstünlük tasladı. Oranın halkını gruplara ayırıp onlardan bir bölümünü mustazaflaştırıyor/güçsüzleştiriyor; erkek çocuklarını boğazlayıp, kadınlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı."[36]

Toplumları farklı gruplara bölerek onları zayıf düşürmek, Firavuni bir yöntemdir. Cahiliye toplumları sürekli bölünür. Gelir seviyesine göre, okudukları okullara göre, tuttukları takıma göre, etnik kökene göre, meslek

32. 4/Nisâ, 75
33. 4/Nisâ, 98-99
34. 66/Tahrîm, 11
35. Detaylı bilgi için bk. Mefhumu'l İstikbâr ve'l İsti'dâf, 224 vd.; Mevsûatu't Tefsîri'l Mevdûî, 21/283-291
36. 28/Kasas, 4

gruplarına göre, yaşadıkları muhite göre… Sürekli bölünür ve farklı kamplar çatışır. Güzel(!) vakit geçirmek için var olan spor dahi düşmanlık, kavga ve çatışma nedeni olur. İslam bu nedenle tevhidin yanı başına vahdeti/birliği koymuştur. İnançta, amelde, hedefte… bir olmamızı istemiştir.

" 'Dini (tevhidle) ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin.' diye Nuh'a emrettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrâhîm, Musa ve İsa'ya emrettiğimizi sizin için dinde şeriat kıldık. Müşrikleri kendisine davet ettiğin (tevhid) onlara ağır geldi. Allah dilediği kulunu (tevhid ve ayrılıksız din için) seçer ve O'na yönelenleri hidayete erdirir."[37]

"Hiç kuşkusuz sizin bu ümmetiniz, tek (olan İslam) ümmetidir. Ben de sizin Rabbinizim. (Öyleyse) benden korkup sakının."[38]

Bölünmüş bir toplum, insî ve cinnî şeytanların operasyonuna açık hâle gelir. Bu nedenle tevhid gibi vahdet de önemlidir. Zira tevhid vahdetin meşruiyeti için ne kadar gerekliyse vahdet de tevhid üzere sebat için o kadar gereklidir. Vahdet, tevhidin etrafındaki zar gibidir. O zar yırtıldı mı ayrılıklar başlar. Zamanla ayrılıklar etrafında siyasi ve dinî teşekküller boy verir. Bir zaman sonra siyasi ayrılıklar din olur ve itikadi birer mezhebe dönüşürler. İşte bu aşamada tevhid de zarar görür. Zira din, belirleyici olma sıfatını kaybeder. Taifî/Mezhebî kabuller, dinî tercihleri belirler.

Sayıca Az Olmak

"Hatırlayın! Hani siz, sayıca azdınız, yeryüzünde (müstekbirler tarafından) zayıf bırakılmıştınız ve insanların sizi kapıp kaçırmasından korkuyordunuz. (Siz bu hâldeyken) o sizleri (Medine'de) barındırdı, yardımıyla destekledi ve temiz şeylerle rızıklandırdı ki şükredesiniz."[39]

Yüce Allah, sahabenin sayıca azlığı ile mustazaflığını aynı cümlede zikretmiştir. Özellikle cahiliye toplumlarında "çokluk" bir puttur. Mal, sayı ve nüfus çokluğu gücün ve haklılığın sembolüdür. Çok olan, haklı olandır. İslam, haklı olmanın ölçüsünü değiştirmiştir. Haklı olmak için hakka mu-

37. 42/Şûrâ, 13
38. 23/Mü'minûn, 52
39. 8/Enfâl, 26

vafakat etmek gerekir. Zira hak, El-Hak olan Allah'tan gelendir.[40] Çokluk olsa olsa zanna ve hevaya uymanın, tahminle iş yapmanın ve dolayısıyla batılın ölçüsü olabilir:

"Şayet yeryüzündeki çoğunluğa uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar, sadece zanna uyarlar ve yalnızca tahminle iş yaparlar."[41]

"...Onlar, yalnızca zanna ve nefislerinin arzusuna uyarlar. Oysa andolsun ki onlara, Rablerinden hidayet gelmiştir."[42]

Yine İslam az olmanın zayıflık, çok olmanın güçlülük olduğuna dair ölçüyü yerle bir etmiş, yerine vahyin şu ilkesini koymuştur: Allah ile olan az da olsa güçlü, Allah'ın karşısında olan çok da olsa zayıftır.

"... 'Nice az topluluk, Allah'ın izniyle çok olan topluluğa galip gelmiştir.' demişlerdi ..."[43]

"Kendilerinden önce (yaşayanların) akıbetini görmek için, yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Onların sayısı (Mekkelilerden) daha fazla, bunlardan daha güçlü, yeryüzünde eserleri daha çoktu. (Allah'ın azabına karşı) kazandıklarının kendilerine hiçbir faydası olmadı."[44]

Sosyal Statü Düşüklüğü

"Demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Söylediklerinin birçoğunu anlamıyoruz. Gerçekten seni aramızda zayıf görüyoruz. Şayet (koruyup kollayan) aşiretin olmasa, seni taşlardık. (Kaldı ki) sen bizim için değerli biri de değilsin.' "[45]

"Demişlerdi ki: 'Kavminin en düşükleri sana uymuşken sana iman mı edelim?' "[46]

Şirk toplumu -bir önceki maddede anlatıldığı gibi- çokluk toplumudur. Malı, evladı, soyu, aşireti çok olanı; günümüzde banka cüzdanı, diploması, titri çok olanı değerli kabul etmektedir. Değer sistemini Allah'tan (cc) almadığı için, geçici olanı değer zannetmiştir. Bu nedenle mezkûr değerlere(!) sahip olmayanları sosyal statülerini göz önünde bulundurarak zayıf kabul

40. bk. 18/Kehf, 29
41. 6/En'âm, 116
42. 53/Necm, 23
43. 2/Bakara, 249
44. 40/Mü'min (Ğafir), 82
45. 11/Hûd, 91
46. 26/Şuarâ, 111

etmiş ve zayıflaştırmıştır. İslam ise cahiliyenin değerler sistemini yerle bir etmiştir. İnsanı değerli kılanın iman ve salih amel olduğunu, üstünlüğün ancak takvayla elde edileceğini belirtmiştir:

"Ey insanlar! Şüphesiz ki sizleri bir erkek ve dişiden yarattık. Karşılıklı olarak tanışıp kaynaşmanız için sizleri halklara ve kabilelere ayırdık. Gerçek şu ki Allah katında en değerliniz, en takvalı olanınızdır. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir."[47]

Zayıflığı Özümsemek

Müstekbirlerin en önemli başarısı; mustazaflığın bir kader olduğuna ve düzen karşısında yapacakları bir şey olmadığına inandırabilmeleridir. Bir topluluk mustazaflığın kader olduğuna inanmışsa artık o, bir kimlik olarak onlara yapışır. Yaşadıkları itikadi ve ahlaki tüm sorunların bahanesi mustazaflık olur:

"Melekler, nefislerine zulmedenlerin canını aldığında: 'Nerede idiniz/hangi saftaydınız?' derler. Derler ki: 'Biz yeryüzünde (müşriklerin safında yer almak zorunda olan, çaresiz) mustazaflardık.' (Melekler:) 'Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!' derler. Bunların barınağı cehennemdir. Ne kötü bir yataktır o!"[48]

Dikkat ederseniz "Biz zayıftık." demiyorlar, "Biz mustazaftık." diyorlar. Yani "Zayıf bırakılmış insanlardık." demek istiyorlar. Mustazaflığı o denli özümsemişlerdir ki meleklere dahi aynı bahaneyi sunmuşlardır.

İslam ise gönderdiği elçilerle mustazaflığın bir kader/kimlik olmadığını, tevhid inancı ve Nebevi metodla değişebileceğini vazetmiştir. Resûller az sayıda insanla dahi olsa istikbara/müstekbire kafa kaldırmış, düzenin dayattığı inanç ve ahlakı reddetmişlerdir.

Şirk

"Kâfirler dediler ki: 'Bu Kur'ân'a da onun öncesinde gelmiş (Kitaplara da) inanmayız.' Sen, o zalimleri Rablerinin huzurunda durdurulurken bir görseydin! Birbirlerine laf atarlar. Zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbir-

47. 49/Hucurât, 13
48. 4/Nisâ, 97

lere) derler ki: 'Siz olmamış olsaydınız biz, müminler olurduk.' Müstekbirler, mustazaflara derler ki: 'Hidayet size geldikten sonra, biz mi sizi ondan alıkoyduk? (Hayır, öyle değil!) Bilakis sizler, suçlu günahkârlardınız.' Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı) ... **(Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.**' Azabı gördüklerinde (için için yanarak) pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?"[49]

Görüldüğü gibi müstekbirler mustazaflara şirk koşmalarını emrediyor, bunun için geceli gündüzlü tuzaklar kuruyorlar. Neden?

Yukarıda saydığımız şeylerin gerçekleşmesi için bir şirk/cahiliye toplumu gereklidir. Zira bir yerde sömürü/mustazaflık olması için, mutlaka şirk olmalıdır. Şirk, parçalar; bir virüs gibi, girdiği bireysel/toplumsal bünyede yıkıma neden olur. Şirk bulaşmış birey/toplum fıtri bağışıklığını yitirmiştir. Her türlü dış müdahaleye açıktır. Tevhid inancı nasıl insanı "tek ve hak ilah" etrafında birleştiriyorsa şirk de farklı ilahlar/rabbler etrafında insanı parçalar. İnsan/Toplum şirkle birlikte ne yapacağını bilmeyen, hangi yöne gideceğini şaşıran, sürekli arada kalan bir ruh hâlindedir. Kur'ân'ın benzetmesiyle, yüksekten düşerken kuşların parça parça kaptığı ve parçaları rüzgârla savrulan kimse gibidir:

"Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayan ve (şirkin her türlüsünü terk eden) hanifler olarak (bunları yapın). Kim de Allah'a şirk koşarsa gökten yere çakılan, havada kuşların kendisini (parça parça) kaptığı veya rüzgârın ıssız, uzak bir yere savurduğu kimse gibidir."[50]

Müşrikin ruh hâlini tasvir eden bu ayet, onun parçalanmışlığını ifade eder. Bu müthiş tasvirde iki önemli nokta vardır: Müşrikin farklı güçler arasında bölünmesi (kuşların parçalaması) ve akışa kapılıp sürüklenmesi (rüzgârın savurması)! Müşrikin dini zan üzere kuruludur. Korktuğu, sevdiği ve razı etmek istediği onlarca farklı güç odağı vardır. Bu odakların istek ve beklentileri onu rüzgârın önünde bilinçsizce savrulan bir nesneye dönüştürmektedir. Böyle bir insan her sese kulak vermeye, her tehdide boyun

49. 34/Sebe', 31-33
50. 22/Hac, 31

eğmeye, her hurafeyle/menkıbeyle öncelik değiştirmeye müsaittir. Şirk, insanı nesneleştiren, basitleştiren, sömürüye açık hâle getiren bir illettir. Ve müşrik ne yaparsa yapsın mutmain olmayan, yüksekten düşen insanın yaşadığı o korku hâlini, savrulmuşluğun o dehşetini yaşamaktadır. Şirk, ruh sağlığını bozan bir hastalıktır. Bu nedenle müstekbirler şirki yaygınlaştırmak için gece gündüz tuzak kurmakta,[51] mallarını harcamakta[52] ve şirk kelimesi üstün olsun diye savaşmaktalardır…[53] Zira şirk varsa dini, emeği, insanlığı sömürülen bir toplum vardır. Şirk yoksa sömürü yoktur. Sömürü düzeninin devamı şirkin varlığına bağlıdır. Şimdi şöyle düşünün: Bugün en büyük sömürü araçlarından biri vergi sistemidir. Zira elmastan, yat yakıtından vergi almayan sistem ekmekten, cikletten ve sütten vergi almaktadır. Asgari ücrete mahkûm ettiği milyonlardan maaşı ödemeden vergiyi kesen sistem, o işçilerin sırtından milyar dolar kazanan mele tabakasından yıllık ve onların beyanına göre vergi almaktadır. İşçiden alınan verginin onun yaşadığı kenar mahalleye değil de mele tabakasının yaşadığı nezih(!) muhitlere hizmet olarak yansıdığı ise izahtan varestedir. Böylesi açık bir sömürü sistemi nasıl var olabilmektedir? Zira tevhidî bir toplumda, "Sen dilediğinden dilediğin kadar vergi alamazsın. Kimden ne kadar vergi alacağın ve o vergiyi nereye harcayacağın, zekâtı emreden naslarda belirlenmiştir." diyecek bilinç vardır. Şirk toplumunda ise hâkimiyet/egemenlik Allah'tan alınmış ve parlamentoya, yani kaymak tabakanın çıkarlarını koruyan yapıya verilmiştir. Bir ölçüsü yoktur. Dilediğinden dilediğini alıp dilediği yere harcayabilir. Bu, yalnızca şirkin olduğu toplumda insanın insanı nasıl köleleştirip sömürdüğünün basit bir örneğidir.

Bizler siyasi, ekonomik ve sosyal hadiseleri tevhid ve şirk üzerinden açıkladığımızda bazı insanlar, dini politize ettiğimizi iddia edip rahatsız oluyorlar. Yapabileceğimiz bir şey yok; insanın varlık nedeni tevhid, yalnızca Allah'a kulluktur. Hâliyle insanın/toplumun yaşadığı her sorun, tevhidden sapma ve şirke bulaşmayla ilişkilidir. Birileri kabul etsin veya etmesin; Paris ile Kahire, İstanbul ile Hakkâri, Ataşehir ile Gaziosmanpaşa, Bağcılar ile Etiler, Tarlabaşı

51. bk. 34/Sebe', 33
52. bk. 8/Enfâl, 36
53. bk. 4/Nisâ, 76

ile Başakşehir arasındaki fark; tevhid ve şirkle ilişkilidir. Hâkimiyetin Allah'a verilmesiyle, hâkimiyetin kullara verilerek bir zümrenin ilahlaştırılmasıyla bağlantılıdır. Mesele açık, net ve basittir: Hâkimiyet kime aittir? Hâkimiyet insana aitse o insan ve zümresi ayrıcalıklı, onların dışında kalanlar ise köledir.

Mustazafların Müstekbirlere Tabi Olma Nedeni?

Zayıf bırakılmış kimseler, müstekbir tağutlara tabi olur. Dinî ve siyasi konularda onları yetkili merci kabul eder. Ahirette de onlarla aynı yerde azap görürler. Ayetler dikkatle okunduğunda, onların ahiret hükmünü beyan eden her ayet, dolaylı olarak neden onlara tabi olduklarının cevabını da verir. Ayetlere göre mustazafların müstekbirlere tabi olma nedenleri şunlardır:

Allah'ın Azabından Kurtulmak

"Hepsi beraber Allah'ın huzuruna çıkarlar. (Tağutlar tarafından sömürülüp fakirleştirilerek, işkence ve zorbalıkla onursuzlaştırılmış olan) mustazaflar, müstekbirlere derler ki: 'Biz (dünyada) sizin tebaanızdık. **Şimdi siz, Allah'ın azabına karşı bizi koruyabilecek misiniz/bize bir faydanız olacak mı?**' Diyecekler ki: 'Şayet Allah bizi hidayet etmiş olsaydı, biz de sizi hidayet edebilirdik. (Artık bir önemi yok.) İster (bu azaba) sabredelim, ister dövünüp yakınalım fark etmez, bizim için kaçış yoktur.' "[54]

"Ateşin içerisinde karşılıklı suçlamalarda bulunup tartıştıkları zaman, zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) diyecekler ki: '**Şüphesiz ki biz, sizin tebaanızdık. Şimdi siz, ateşten bir parçayı bizden savabilir misiniz?**' Müstekbirler derler ki: 'Hepimiz (aynı azabın) içindeyiz. (Kendimize dahi faydamız yokken size ne yapabiliriz ki?) Gerçek şu ki Allah, kulları arasında hükmetti.' "[55]

Açıklamakta olduğumuz İbrâhîm Suresi'nin 21. ve Mü'min Suresi'nin 47 ve 48. ayetleri, onların Allah'ın (cc) azabından korunmak için müstekbirlere tabi olduğunu gösteriyor. Bu da müstekbirlerin bir kısmının dinî liderler olduğuna işaret ediyor. Çünkü mustazaflar, onlara tabi olarak dinî bir fayda umuyor; Allah'ın azabından kurtulmayı murad ediyorlar.

54. 14/İbrâhîm, 21
55. 40/Mü'min (Ğafir), 47-48

Allah'ı Sever Gibi Sevmek

"(Tüm bu gerçekleri bilmelerine rağmen) insanlardan öylesi vardır ki; Allah'ın dışında birtakım varlıkları Allah'a denkler/ortaklar edinir de **onları Allah'ı sever gibi severler.** İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise çok daha kuvvetlidir. O zalim olanlar azabı gördüklerinde kuvvetin tamamının Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın çetin bir azap sahibi olduğunu anlayacaklardır. Kendisine tabi olunan (dinî ve siyasi liderler) tabi olanlardan teberrî edip uzaklaştıklarında ve azabı gördüklerinde aralarındaki (dostluk, akrabalık, ticari, dinî tüm) bağlar kopmuş olacaktır. Tabi olanlar diyecekler ki: 'Keşke bir fırsatımız olsa da, onların bizden teberrî edip uzaklaştığı gibi biz de onlardan teberrî edip uzaklaşabilsek.' Bunun gibi Allah pişmanlık vesilesi olan amellerini onlara gösterecek! Ve onlar ateşten çıkacak değillerdir."[56]

Bazı varlıkları Allah'ı sever gibi sevmek, insanların kayıtsız şartsız onlara tabi olmasına neden olur. Gerçek sevginin dışa yansıması tabi olmak, ittiba etmektir.[57]

Onların Efendi ve Büyük Olduğuna İnanmak

"Yüzlerinin ateşte evrilip çevrileceği gün diyecekler ki: 'Keşke Allah'a itaat etseydik. Keşke Resûl'e itaat etseydik.' Diyecekler ki: 'Rabbimiz! **Bizler efendilerimize ve büyüklerimize itaat ettik.** (Onlar da) bizi (doğru yoldan) saptırdılar. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onlara büyük bir lanetle lanet et.' "[58]

Kur'ân'ın ifadesiyle onların "Sâdât ve Kubera", yani efendi ve büyük olduğuna inanmaları onlara itaat etmelerine neden olmuştur. Ayette zikredilen efendilik ve büyüklük, dinî liderlik anlamında olabileceği gibi, dünyevi liderlik anlamında da olabilir. Araplar dinî ve dünyevi önderler için seyyid/sâdât ve kebir/kubera ifadesini kullanır.

56. 2/Bakara, 165-167
57. "De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.' " (3/Âl-i İmran, 31) Bu ayette Allah, gerçek sevginin amellere ittiba olarak yansıması gerektiğini haber vermiş; "Allah'ı seven, Nebi'sine tabi olur" ilkesini vazetmiştir.
58. 33/Ahzâb, 66-68

Kur'ân'dan Yüz Çevirmek

"Kâfirler dediler ki: '**Bu Kur'ân'a da onun öncesinde gelmiş (Kitaplara da) inanmayız.**' Sen, o zalimleri Rablerinin huzurunda durdurulurken bir görseydin! Birbirlerine laf atarlar. **Zayıf bırakılmış (mustazaflar), büyüklenen (müstekbirlere) derler ki:** 'Siz olmamış olsaydınız biz, müminler olurduk.' Müstekbirler, mustazaflara derler ki: 'Hidayet size geldikten sonra, biz mi sizi ondan alıkoyduk? (Hayır, öyle değil!) Bilakis sizler, suçlu günahkârlardınız.' Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı) ... (Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.' Azabı gördüklerinde (için için yanarak) pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?" [59]

Onlar, "Kur'ân'a inanmayız!" dedikten sonra müstekbirlerin ağına düşmüştür. Onların kurduğu tuzakları, halkı sömürmek için oynadıkları oyunları, olayların ardındaki hakikatleri görememişlerdir. Zira vahyin aydınlatan, yol gösteren, basiretli kılan hidayetinden mahrum olmuşlardır. Vahyin rehberliğinden mahrum olduklarından sinsî ve kurnaz müstekbirlerin ayak oyunlarını fark edememiş, böylece mustazaflaşmışlardır. Hem geçmişte hem de günümüzde müstekbir tağutların türlü oyunları vardır. Toplumu din ve emek yönünden sömürmek, imtiyazlı grupların çıkarlarını korumak ve mustazaf halkı uyuşturmak için çeşitli hilelere başvururlar. Yalnızca Musa (as) ile Firavun kıssasını tedebbür ederek okuyan biri dahi, bu oyunları hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde görür, anlar. Bugüne uyarlamaya gelince, o da Yüce Allah'ın garantisindedir. O (cc) Kur'ân'ı anlamak ve hidayet bulmak için okuyan, O'nun (cc) yolunda çabalayanları kendi yoluna hidayet edecektir.

"(Allah) kendisine yönelenleri hidayet eder." [60]

"Şüphesiz ki bu Kur'ân, en doğru olana iletir ve salih amel işleyen müminleri, onlara büyük bir ecir olduğu (gerçeğiyle) müjdeler." [61]

59. 34/Sebe', 31-33
60. 13/Ra'd, 27
61. 17/İsrâ, 9

"Bizim yolumuzda cihad edenlere elbette (en doğru olan) yollarımızı gösteririz. Şüphesiz ki Allah, muhsinlerle/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlarla beraberdir."[62]

Kandırılmak Mazeret Değildir!

Yukarıda mustazaflar ile müstekbirler arasında geçen diyalogları okuduk. Yüce Allah, Kur'ân'da altı farklı surede bu diyaloglara yer verir. Hemen hepsinde bir grup insanın mustazaf olduğunu, müstekbirler tarafından "gece gündüz hile yaparak" tuzağa düşürüldüğünü, şirk ve inkârcılığa sevk edildiğini anlatır. Altı ayette de onların bu sebeple mazur olmadığını, müstekbirlerle birlikte ateşe girdiğini, Yüce Allah'a arz ettikleri "kandırıldık" özrünün geçersiz olduğunu haber verir. Neden? Zira Allah (cc) onları tevhid fıtratı üzere yarattı. Onları yaratmadan tevhid üzere kulluk edeceklerine dair söz aldı. Onlara düşünsünler diye akıl bahşetti. Kâinatın her yanına varlığına ve birliğine delalet eden sayısız ayet yerleştirdi. Sonra onlara tüm özürleri kesmek için elçiler gönderdi. Elçilerin ardından onlara yol gösteren bir kitap bıraktı… Bunca delile rağmen müstekbirlere kulluk ettikleri için mazur sayılmadılar. Bu delillerin tafsilatına dair şunlar söylenebilir:

Misak/Söz Alma Delili:

"(Hatırla!) Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Demişlerdi ki: 'Evet! (Sen bizim Rabbimizsin!) Şahit olduk.' (Bu,) Kıyamet Günü: 'Biz bundan habersizdik.' dememeniz içindir. Ya da: 'Babalarımız daha önce şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen (ve onları taklit eden) bir nesiliz. Batıl ehlinin yaptıkları yüzünden bizi helâk mı edeceksin?' dememeniz içindir."[63]

İnsan yaratılmadan önce, Yüce Allah ondan bir söz almıştır. Bu sözün içeriği; insanın sadece Yüce Allah'ı Rabb olarak kabul edip, hiçbir varlığı Rabb kabul etmeyeceği ve hiçbir varlığa rububiyet yetkileri vermeyeceğine dairdir. Yani yaratan, rızık veren, mülk sahibi, yaşatan ve öldüren, mutlak egemenlik ve hâkimiyet sahibi, terbiye edici otorite olarak Allah'ı (cc) kabul etmiştir.

62. 29/Ankebût, 69
63. 7/A'râf, 172-173

Peki, Allah (cc) neden bu sözü almıştır? Ayet bu sözün alınışının hikmeti için iki gerekçe zikretmiştir:

"... (Bu,) Kıyamet Günü: 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir."[64]

Yani; "Bilmiyordum, duymamıştım, haberim yoktu, gafildim..." demesinler diye insanlardan bu söz alınmıştır.

"Ya da: 'Babalarımız daha önce şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen (ve onları taklit eden) bir nesiliz. Batıl ehlinin yaptıkları yüzünden bizi helâk mı edeceksin?' dememeniz içindir"'[65]

Kimse atasını, babasını ve birtakım gelenekleri... taklit ettiğini öne sürmesin diye bu söz alınmıştır.

Misak hücceti/delili; kişilerin cehalet ve taklit mazeretini geçersiz kılan şer'i bir delildir. Yüce Allah, Kıyamet Günü müşriklere bu sözü hatırlatacak ve bu söze muhalefet ettikleri için ateşe atıldıklarını haber verecektir:

Enes ibni Mâlik'ten (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah (cc) Kıyamet Günü'nde cehennem ehlinden azabı en hafif olan bir kimseye şöyle der: 'Ne dersin, yeryüzünde ne varsa senin olsaydı bunu (azaptan kurtulmak için) fidye olarak verir miydin?'

O, 'Evet' der.

Allah ona şöyle buyuracaktır: 'Ben senden bundan daha basit bir şey istemiştim. Ben senden, baban Âdem'in belinden zürriyet olarak seni çıkardığım sırada, bana hiçbir şeyi ortak koşmaman üzere söz almıştım. Fakat sen bana ortak koşmaktan başka bir şeyi kabul etmedin."[66]

Fıtrat Delili:

Allah (cc) insandan söz almakla kalmamış, bu sözü fıtrat kılarak insanın özüne yerleştirmiştir. Yani, nasıl ki Yüce Allah bir taneye ve çekirdeğe ağaç olma

64. 7/A'râf, 172
65. 7/A'râf, 173
66. Buhari, 6557; Müslim, 2805

programını yerleştiriyorsa, insana da Allah'ı birleme ve hiçbir şeyi O'na (cc) ortak koşmama programını yerleştirmiştir. Bu programın adı tevhid fıtratıdır:

"Yüzünü (hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayan muvahhid) bir hanif olarak dine çevir. Allah'ın insanları yarattığı fıtrata (uy). Allah'ın yaratmasında değişiklik yoktur. (Herkesi tevhid fıtratı üzere yaratmıştır.) İşte dosdoğru din budur. Ancak insanların çoğu bilmezler." [67]

Haniflik; şirki terk ederek tevhide, bir ve tek olan Allah'a ibadete yönelmek ve Allah'ın insanda yarattığı fıtratın adıdır. Tüm insanlar bu fıtrat üzere yaratılmışlardır:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Her çocuk fıtrat üzerine doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yapar. Nitekim her hayvanın yavrusu, organları tam olarak doğar. Hiç yavrunun burnunda, kulağında eksik, kesik bir şey görüyor musunuz?" [68]

Görüldüğü gibi Allah Resûlü (sav) her çocuğun fıtrat üzere yaratıldığını haber vermektedir. Asıl olan İslam'dır. Yahudileşme, Hristiyanlaşma, müşrikleşme vb. sapkınlıklar; sonradan, dış müdahalelerle ortaya çıkar.

İyâd ibni Himâr El-Mucâşiî'nin (ra) Allah Resûlü'nden (sav) rivayet ettiği kudsi bir hadiste şöyle buyurulur:

"Bir kula bağışladığım her türlü mal helaldir. Ben, kullarımın tümünü hanif olarak yarattım. Bu arada şeytanlar onlara geldiler ve onları dinlerinden çevirdiler, kendilerine helal kıldığım şeyleri onlara haram kıldılar, hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyi bana ortak kılmalarını emrettiler." [69]

Bu hadis; asıl olanın haniflik, yani tevhid olduğunu belirtir. Allah'tan başkasına ibadet ve Allah'ın yasaklarına rağmen helal haram belirleyip kanun yapma (teşri) şirki sonradan ortaya çıkmıştır.

Kevnî Deliller!

Yüce Allah kâinatı sayısız delillerle donatmıştır. Bunlar, Allah'ın (cc) varlığına

67. 30/Rûm, 30
68. Buhari, 1359; Müslim, 2658
69. Müslim, 2865

ve birliğine delalet eden ayetlerdir. Bu ayetler insana Allah'a verdiği sözü hatırlatan ve fıtratındaki bilgiyi harekete geçiren ayetlerdir:

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet/kulluk edin ki sakınıp korunabilesiniz. O (Rabb ki) yeryüzünü sizin için bir döşek, gökyüzünü de tavan kıldı. Gökten su indirdi ve onunla size rızık olarak (çeşitli) ürünler çıkardı. (Öyleyse bütün bu gerçekleri ikrar edip) bildiğiniz hâlde Allah'a eş/ortak/denk koşmayın."[70]

Burada Allah, insanları tevhide davet etmekte ve onları şirkten sakındırmaktadır. Delil olarak onlara sunduğu şey ise her insanın gözlemlediği kevnî ayetlerdir. Bunların başında Allah'ın (cc) yaratması gelmektedir. Sonra gökyüzü, yer, yağmur ve bu yağmurla elde edilen rızık…

Zira insan, bunları yapanın Allah olduğunu öz fıtratıyla bilmekte, ikrar etmektedir. Öyleyse kulluğunu da O'na (cc) yapmalıdır. İnsan, aklıyla şu bilgiye sahiptir: Biri, başka birinin iaşesini karşılıyor, ona sürekli iyilikte bulunuyor ve ihtiyaçlarını gideriyorsa… teşekkürü de o hak etmektedir. Bunca iyilik yaptığı biri teşekkürü bir başkasına yaparsa nankörlük etmiş olur. Bunu bilmek için çok zeki olmaya, okul bitirmeye vs. ihtiyaç yoktur. Bu, en temel akıl yürütmelerle bilinebilecek fıtri bir bilgidir.

"Sizin İlah'ınız tek bir ilahtır. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. O, (özünde merhamet sahibi olan) Er-Rahmân, (rahmetini kullarına eriştiren) Er-Rahîm'dir. Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün peşi sıra yer değiştirmesinde, insanlara fayda sağlayarak denizde yüzen gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirdiği ve ölümünden sonra yeryüzünü kendisiyle canlandırdığı suda, orada yaydığı farklı türdeki her bir canlıda, rüzgârların çevrilip yönlendirilmesinde, gök ve yer arasında emre amade kılınmış olan bulutlarda akledenler için (üzerinde düşünülüp, bunları yapanın tek ilah olduğu ve kulluğun yalnızca O'na yapılması gerektiğine dair) deliller vardır."[71]

Yüce Allah'ın tek ilah olduğunu ispat eden bu ayet, delil olarak kevnî ayetleri zikretmiştir. Her insanın gördüğü gece gündüz, gemiler, rüzgârlar, yağmur ve yeryüzünde dolaşan canlı türleri ve süzülen bulutlar… Bu işleri yapan

70. 2/Bakara, 21-22
71. 2/Bakara, 163-164

Allah (cc) ise, mutlak bir kudrete ve eşsiz bir azamete sahip olmalıdır. İnsan bunu kabul ediyorsa bu kudrete boyun eğmeli, mutlak bir teslimiyet göstermelidir. Bunca iyilikle insana ihsanda bulunan ve bu denli yüce bir kudrete sahip olan Allah'ı bırakıp, O'nun yarattığı kullarına ibadet etmek de neyin nesidir? Hangi aklın ürünüdür? Hangi insan, birine bu kadar iyilik yapıp da o insanın teşekkürünü ağaca, taşa, kabre yapmasına razı olur? Hangi insan, böyle mükemmel bir nizam kurar da orada kendinden başkasının kural ve yasalarının geçmesine razı olur? Elbette hiç kimse! Peki, insan neden kendi için razı olmadığına Allah için razı oluyor?

İlginçtir; bir ayet sonra Allah (cc), bunca delile rağmen şirk koşanları şöyle takdim eder:

"(Tüm bu gerçekleri bilmelerine rağmen) insanlardan öylesi vardır ki; Allah'ın dışında birtakım varlıkları Allah'a denkler/ortaklar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise çok daha kuvvetlidir. O zalim olanlar azabı gördüklerinde kuvvetin tamamının Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın çetin bir azap sahibi olduğunu anlayacaklardır. Kendisine tabi olunan (dinî ve siyasi liderler) tabi olanlardan teberrî edip uzaklaştıklarında ve azabı gördüklerinde aralarındaki (dostluk, akrabalık, ticari, dinî tüm) bağlar kopmuş olacaktır."[72]

Demek ki onlar, kevnî deliller üzerine akıl yürütmek yerine, liderlerine tabi olmuş ve akıllarını onlara teslim etmişlerdir. Sonuç ise; ateşte karşılıklı tartışmadır.

"De ki: 'Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?' De ki: 'Allah'tır.' De ki: '(Göklerin ve yerin Rabbi O iken yine de) Allah'ı bırakıp kendilerine faydaları olmayan veya kendinden zararı defedemeyen varlıkları mı veliler edindiniz?' De ki: 'Hiç kör ile gören bir olur mu? Yahut karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa, Allah'a tayin ettikleri ortaklar (Allah gibi) yarattı da, (Allah'ın yaratmasıyla ortakların) yaratması birbirine mi benzedi (kimin ilah olduğuna dair kafaları mı karıştı)?' De ki: 'Allah her şeyin yaratıcısıdır. Ve O, (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid, (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr'dır.' "[73]

72. 2/Bakara, 165-166
73. 13/Ra'd, 16

Bir kevnî delil daha! "Yaratan kim?" Bu soruya herkes "Allah!" diye cevap veriyor. Allah (cc) soruyor: Allah'a ortak koştuklarınız yaratmaya mı başladı? Öyleyse ne diye onları Allah'a ortak koşuyorsunuz… Zira yaratmayan, Allah olamaz. Yaratmayan, ibadeti hak edemez. Şayet bunlar da yaratmış olsaydı, Allah'ın yaratmasıyla bunların yaratması birbirine benzer ve kafanız karışabilirdi. Madem böyle bir şey yok, olması da olanaksız, ne diye bunları Allah'a ortak koşuyorsunuz?

"Yeryüzünden (bazı) ilahlar edinmişler de, onlar mı (ölüleri) diriltecekmiş? Şayet (göklerde ve yerde) Allah'ın dışında ilahlar olsaydı (düzen) bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdığı sıfatlardan münezzehtir."[74]

"Allah, hiçbir çocuk edinmemiştir. O'nunla beraber hiçbir ilah da yoktur. (Şayet Allah dışında ilahlar olmuş olsaydı) her bir ilah kendi yarattıklarını (yanına alıp) gider, bir kısmı diğer bir kısmına üstünlük kurardı. Allah, onların yakıştırdığı sıfatlardan münezzehtir."[75]

Bir evde iki baba, bir kadına iki koca, bir işyerinde iki patron olmayacağı gibi… bir dünyada da birden fazla ilah olmaz. O takdirde düzen bozulur, iç karışıklık çıkar, her ilah kendi taraftarlarıyla bir diğerine üstünlük kurmaya çalışır.

Nasıl ki evrende var olan düzen, ilahın tek olmasıyla mümkünse; din ve kullukta düzen de tek ilaha ibadetle mümkündür. Nasıl ki evren tek bir ilahın yasalarına boyun eğdiği için kusursuz işliyorsa; siyaset ve yönetimde düzeni sağlamak da tek bir ilahın yasalarına boyun eğmekle mümkündür.

Buraya kadar anlattıklarımızdan ortaya çıkan sonuç şudur:

Allah'ı (cc) ibadette birlemek ve hiçbir şeyi O'na (cc) ortak koşmamak konusunda hiç kimsenin cehaleti mazeret değildir. Zira her insan, Allah'a (cc) tevhid üzere kulluk edeceğine söz vermiş, bu donanımla (fıtrat) yaratılmış ve kâinata bunu hatırlatan sayısız delil yerleştirilmiştir. Akıl sahibi her insan, Allah'a (cc) tevhid üzere kulluk etmekle mükelleftir.

Şayet denirse ki; bazı insanlar Allah'a (cc) verdiği sözü hatırlamıyor, fıtri

74. 21/Enbiyâ, 21-22
75. 23/Mü'minûn, 91

olarak tevhide meyletmiyor ve kevnî ayetlerden de sizin anladığınızı anlamıyor… Bu insanlar mazur değil midir?

Hayır, değildir. Çünkü misakı hatırlamak için, fıtratın harekete geçmesi için ve kevnî ayetlerden tevhidi anlamak için, insanın harekete geçmesi gerekir. Dinini, kulluğunu, Rabbini razı edip O'na (cc) teşekkür etmeyi dert edinmesi gerekir.

Bunu dert edinen insanlar, cahiliyenin en koyu çağında da olsalar yine hakka isabet ediyor, tevhid üzere Allah'a kulluk ediyorlar. İşte Zeyd ibni Amr ibni Nufeyl (rh) bunlardan biridir.

Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), henüz kendisine vahiy gelmediği -peygamber olmadığı- sıralarda, bir gün Beldeh Dağı'nın eteklerinde Zeyd ibni Amr ibni Nufeyl ile karşılaştı. Onlar oradayken yemek ikram edildi. Nebi (sav) o yemeği yemekten kaçındı.

Zeyd ise yemeği ikram edenlere şöyle dedi: 'Ben sizin putlarınıza kestiğiniz etlerden yemem. Ben ancak Allah'ın ismi anılarak kesilen etlerden yerim.'

Zeyd ibni Amr, putlara kestikleri hayvanlardan dolayı Kureyş'i ayıplardı. Onların bu fiillerini inkâr etmek ve Allah'ı tazim etmek için şöyle derdi: '**Koyunu yaratan Allah'tır. Onun için semadan su indirmiştir. Onun için yerden bitki bitirmiştir. Sonra siz o koyunu Allah'tan başkasının adına kesiyorsunuz!**' "[76]

Esmâ binti Ebî Bekir (r.anha) anlatıyor:

"Zeyd ibni Amr ibni Nufeyl'in, sırtını Kâbe'ye dayamış hâlde şöyle dediğini gördüm: 'Ey Kureyş topluluğu! Allah'a yemin ederim ki benim dışımda sizden hiç kimse İbrâhîm dini üzere değildir.'

O, diri diri kumlara gömülmek üzere olan kızları kurtarmak için çalışır; kızını öldürecek kişiye, 'Onu öldürme. Onun bütün ihtiyaçlarını ben temin edeceğim!' diyerek elinden alır; o çocuk büyüyüp yetiştiğinde de babasına,

76. Buhari, 3826

'İşte kızın! İstersen sana vereyim, istersen ihtiyaçlarını karşılamaya devam edeyim.' derdi."[77]

Bu örneklerden bir diğeri Amr ibni Abese'dir (ra):

Amr ibni Abese Es-Sulemî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ben cahiliyede putlara taptıkları için insanların doğru yolda olmadıklarını anlıyordum. Sonra Mekke'de bir adamın birçok hakikatten söz ettiğini duydum. Bunun üzerine deveme bindiğim gibi Mekke'ye vardım. Kavmi rahat bırakmadığı için Allah Resûlü'nün (sav) gizlendiğini duydum.

Bunun üzerine etrafımı kollayarak yanına girdim ve sordum: 'Sen nesin?'

'Ben bir peygamberim.' **dedi.**

'Peygamber nedir?' diye sordum.

'(Yani) beni Allah gönderdi.' **cevabını verdi.**

'Seni ne ile gönderdi?' diye sordum.

'Akrabalarla bağı kesmemek, putları kırmak, Allah'ı birlemek/tevhid etmek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla.' **dedi.**

Ben de dedim ki: 'Senin bu inancını paylaşan başka kimseler var mıdır?'

'Bir hür ve bir köle.' **dedi.** (O zaman ona iman eden yalnız Ebu Bekir ile Bilal vardı.)

'Öyleyse ben de sana tabi olacağım.' diye söyledim.

'Sen bunu bugün yapamazsın. Hâlimi ve insanların hâlini görmüyor musun? Şimdi ailene dön. Benim tam anlamıyla zuhur ettiğimi duyduğun zaman bana gelirsin.' **buyurdu.**"[78]

Şöyle düşünün; altı asırlık bir Fetret Dönemi yaşanıyor.[79] Koyu bir cahiliye yeryüzüne hâkim olmuş. İnsanlık öyle bir hâlde ki Allah Resûlü (sav), Allah'ın

77. Buhari, 3828
78. Müslim, 832
79. bk. Buhari, 3948

yeryüzüne nazar ettiğini, Arap ve Acem herkese şiddetle buğzettiğini, yalnızca Ehl-i Kitap'tan azınlık bir gruba buğzetmediğini haber veriyor.[80]

Çünkü tüm yeryüzü Allah'a şirk koşuyor. Ehl-i Kitap'tan çok az bir grup İslam üzere ve her ülkede birer ikişer hanifler var. Böyle bir cahiliyede dahi dinini dert edinen Amr ibni Abese ve Zeyd ibni Amr ibni Nufeyl gibi insanlar, tevhide ulaşıyor. Allah'ı (cc) ibadette birliyor, şirkten teberrî ediyorlar. Allah Resûlü'nün (sav) onlarla aynı dönemde yaşayan babası, annesi, dedesi... şirk üzere ölüyor.

Enes ibni Mâlik'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam Allah Resûlü'ne (sav) dedi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim babam nerede?'

Allah Resûlü (sav), 'Ateştedir.' dedi.

Adam arkasını dönüp gidecekken Allah Resûlü (sav) dedi ki: 'Benim babam da senin baban da ateştedir.' "[81]

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) annesinin kabrini ziyaret ederek ağladı. Yanındakileri de ağlattı.

Sonra şöyle buyurdu: 'Annem için istiğfarda bulunmak hususunda Rabbimden izin istedim. Fakat bana izin verilmedi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim; ona izin verildi. Binâenaleyh sizler de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabir ziyareti ölümü hatırlatır.' "[82]

Çünkü onlar, atalarını taklit etti. "Böyle gelmiş böyle gider." dedi, "Eski köye yeni âdet getirmeyin." dedi... Hakkın peşine düşmedikleri için hak da onların peşine düşmedi. Aramadılar ki bulsunlar... Dert edinmediler ki ulaşsınlar... Şayet bir adım atıp Allah'a (cc) yönelselerdi elbette Allah onlara on adım atacak ve rahmetiyle onları sarıp sarmalayacaktı. Zeyd'e, Amr ibni Abese'ye ve diğer haniflere; karanlıklar içinde bir ışık yaktığı gibi, onlara da bir ışık yakacaktı...

80. bk. Müslim, 2865
81. Müslim, 203
82. Müslim, 976

Hâliyle; misakı hatırlamayan yoktur. Değersiz şeylerle meşgul olduğu için misakı unutanlar vardır.

Fıtratı tevhide meyletmeyen yoktur. Atalar yoluna uymakla, oyun ve eğlenceyi din edinmekle, sorgusuz sualsiz dinî ve siyasi liderlere tabi olmakla; fıtratını bozan/değiştiren insanlar vardır.

Kevnî ayetlerde tevhidi görmeyen yoktur. Gözünü, kulağını ve kalbini Allah'tan (cc) başka yönlere döndüğü için, hidayetle arasına engeller konmuş insanlar vardır:

"Onlardan sana kulak verenler vardır. Biz, onu (vahyi) anlayamasınlar diye kalplerine örtüler, kulaklarında da ağırlık kıldık. Ayetlerin tamamını görecek olsalar yine de iman etmezler. Öyle ki; sana gelecek olsalar seninle tartışır ve o kâfir olanlar: 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.' derler. Onlar hem (insanları) Kur'ân'dan alıkoyar, hem de (kendileri) ondan uzaklaşırlar. Yalnızca kendilerini helâk ederler. Farkında da değillerdir."[83]

"Rabbinin ayetleri kendisine hatırlatıldığı hâlde yüz çeviren ve elleriyle (yapıp) takdim ettiğini unutandan daha zalim kim olabilir? Şüphesiz ki anlamamaları için kalplerine perde germiş, kulaklarına da ağırlık koymuşuzdur. Sen onları hidayete çağırsan bile, ebediyen doğru yolu bulamazlar."[84]

"Kendisiyle akledecekleri bir kalplerinin ve işitecekleri bir kulaklarının olması için yeryüzünde dolaşmazlar mı? Çünkü gözler kör olmaz. Asıl kör olan sinelerdeki kalplerdir."[85]

"Andolsun ki cehennemi, kalpleri olupta onunla (hakikati) anlamayan, gözleri olupta onunla (hakikati) görmeyen; kulakları olupta onunla (hakikati) duymayanlar için yarattık/hazırladık. Bunlar hayvanlar gibidir, hatta (hayvanlardan) daha sapkınlardır. Bunlar gafillerin ta kendileridir."[86] [87]

Yüce Allah müstekbirlere kanmayı bir özür olarak kabul etmemiş, suç saymıştır. Ancak üzülerek belirtmek gerekir ki bugün çoğu insan "Allah'a

83. 6/En'âm, 25-26
84. 18/Kehf, 57
85. 22/Hac, 46
86. 7/A'râf, 179
87. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 377-387

din öğretiyormuşçasına" müstekbirler tarafından kandırılmayı özür kabul etmektedir. Allah'a (cc) din öğretmeye kalkmak "dinde bedevilik"tir.

"Bedeviler: 'İman ettik.' dediler. De ki: 'İman etmediniz. Fakat 'teslim olduk' deyin.' (Çünkü) iman henüz kalplerinize girmiş değildir. Şayet Allah'a ve Resûl'üne itaat ederseniz (Allah,) amellerinizden hiçbir şey eksiltmez. Şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir. Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah'a ve Resûl'üne iman etmiş, sonra da şüpheye düşmeden Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad etmişlerdir. Bunlar, sadık olanların ta kendileridir. De ki: 'Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysa Allah göklerde ve yerde olan her şeyi bilmektedir. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilir.' "[88]

Bir grup bedevi iman ettiklerini iddia ediyorlardı. Allah (cc), zahiren teslim olsalar da imanın kalplerine yerleşmediğini ve mümin olmadıklarını haber verdi. Bu uyarıya rağmen mümin olduklarında ısrar edince de: 'Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz?' diyerek yaptıklarının ne denli çirkin bir şey olduğunu ortaya koydu.

Kimin, ne şekilde, hangi sıfatlarla mümin olup tevhid ehlinden olacağına dinin sahibi olan Allah (cc) hükmeder.[89]

Bu ölçülere uymadığı hâlde kendilerine ve insanlara ısrarla "Mümin/Müslim" diyenler, Allah'a (cc) din öğretmeye kalkışan bedevi kimselerdir.[90]

88. 49/Hucurât, 14-16
89. bk. 2/Bakara, 138; 2/Bakara, 256; 3/Âl-i İmran, 64; 16/Nahl, 36
90. bk. Tevhid Meali, s. 516, Hucurât Suresi, 16. ayetin açıklaması

22-23

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ
فَاَخْلَفْتُكُمْۜ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّٓا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيۚ فَلَا
تَلُومُونِي وَلُومُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ مَٓا اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّۜ اِنِّي كَفَرْتُ
بِمَٓا اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٢٢) وَاُدْخِلَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
بِاِذْنِ رَبِّهِمْۜ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ (٢٣)

(22) "İş olup bittikten sonra şeytan da şöyle diyecek: 'Şüphesiz ki Allah, size gerçek bir söz verdi, ben de size bir söz verdim ama sözümde durmadım. Zaten benim sizin üzerinizde bir otoritem de yoktu. Yalnızca ben çağırdım, siz de bana icabet ettiniz. (Öyleyse) beni kınamayın. Yalnızca kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz! Gerçek şu ki; daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı da reddetmiştim. Şüphesiz ki zalimlere can yakıcı bir azap vardır.' "

(23) "İman edip salih amel işleyenler, Rablerinin izniyle altından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetlere konulurlar. Orada birbirlerine dilekleri de 'selam/esenlik'tir."

Sure, bu ayetle yeni bir sahneye geçiyor. Müstekbirler ile mustazafların tartışması bitince sahneye asıl aktör, İblis çıkıyor. İblis ile tartışan yok.

O konuşuyor, onu dost edinenler dinliyor. Şeytan, -Allah Resûlü'nün (sav) ifadesiyle- "yalancı olmasına rağmen -bu sefer- doğruları söylüyor"[1] ve dünyada yaptığı şeytanlıkların gerekçesini açıklıyor.

Allah'ın Vaadi-Şeytanın Vaadi

"… 'Şüphesiz ki Allah, size gerçek bir söz verdi, ben de size bir söz verdim ama sözümde durmadım.'…"[2]

Şeytan, insanın hayat imtihanına dair önemli bir gerçeğe işaret ediyor. İnsan yaşam boyu iki vaat arasında kalıyor. Biri, Yüce Allah'ın vahiyle insana ilettiği vaatler/sözler, biri de vahiy dışı, şeytani vaatler. Şeytani vaatler bazen insî şeytanlardan geliyor. Bazen insanın içinden bir ses (vesvese) ona vaatlerde bulunuyor. İnsan, duyduğu bu iki sesten/vaatten birinin peşinden sürükleniyor. Peşinden gittiği ses onun dünyada kimliği, ahirette akıbeti oluyor. Peşine düştüğü ses onu ya Allah'ın dostlarından ya da şeytanın dostlarından kılıyor. Yüce Allah onun sesine kulak veren, onun vaatlerine inananları Evliyau'ş Şeytan, yani şeytanın velileri/dostları diye isimlendiriyor. Onların din hanesinde "şeytanın dostları" yazıyor:

"İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Kâfirler ise tağutun yolunda savaşırlar. **(Öyleyse) şeytanın dostlarıyla savaşın.** Şüphesiz şeytanın hilesi pek zayıftır."[3]

"… Şüphesiz ki biz, **şeytanları iman etmeyenlerin dostu kıldık.**"[4]

"Bir kısmına hidayet verdi, bir kısmına da sapıklık hak oldu. (Çünkü) onlar, Allah'ı bırakıp **şeytanları dost edindiler** ve doğru yolda olduklarını sanıyorlar."[5]

"Allah'ın adının anılmadığı (hayvanlardan) yemeyin. (Çünkü) o kesin bir fısktır. Şüphesiz ki **şeytanlar, sizinle tartışmaları için dostlarına (böylesi şüpheleri) vahyeder/fısıldar.** Şayet onlara itaat edip (leş hayvanların helal olduğuna ve yenebileceğine inanırsanız) hiç şüphesiz müşriklerden olursunuz."[6]

1. Allah Resûlü'nün (sav) söz konusu ifadesi için bk. Buhari, 3311
2. 14/İbrâhîm, 22
3. 4/Nisâ, 76
4. 7/A'râf, 27
5. 7/A'râf, 30
6. 6/En'âm, 121

"İşte bu **şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur.** Ondan korkmayın! Şayet müminler iseniz yalnızca benden korkun."[7]

Şeytanın sesine kulak verip ona dost olanlar, ahirette pişmanlıkların en büyüğünü yaşıyor. İbrâhîm Suresi'nin 22. ayetinde okuduğumuz gibi bir ömür kulak verdikleri o sesi son defa duyuyorlar. Ancak dünyadaki gibi gür, kışkırtıcı, vaatkâr değil. Kelimelerden bezginlik, pişmanlık, tükenmişlik akıyor. "Bitti," diyor, "buraya kadar!" ve ekliyor: "Siz ne yaptıysanız kendinize yaptınız. Bir suçlu arıyorsanız, kendinize bakın, kendinizi kınayın."

Şeytanın İnsana Verdiği Sözler

Yüce Allah, şeytanın sürekli vaatte bulunan bir varlık olduğunu haber verir. Onun insana tuzak kurma yollarından biri de vaattir:

"Onlara vaatte bulunur ve onları (boş) kuruntularla oyalar. Şeytanın onlara vaadi aldatmadan ibarettir."[8]

" 'Onlardan gücünün yettiklerini sesinle kışkırt, atlı ve yaya (ordularınla) onlara saldır, mallarda ve evlatlarda onlara ortak ol ve onlara vaadlerde bulun.' Şeytanın onlara vadettikleri aldatmadan başka bir şey değildir."[9]

Şeytanın vaatlerine dair bazı misaller sunar, birkaçını örnek verelim:

"Ey iman edenler! Kazandığınız temiz yiyeceklerden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin. Size verildiğinde ancak gözünüzü kapatarak alabileceğiniz değersiz/bayağı şeyleri vermeye kalkmayın. Bilin ki Allah (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) Ğaniy, (her daim övgüyü hak eden ve varlık tarafından övülen) Hamîd'dir. Şeytan (değerli olan ve Allah yolunda infak edilmeye layık mallarınızı vermeyesiniz diye) sizi fakirlikle korkutuyor/vadediyor, size fuhşiyatı emrediyor. Allah ise size kendi katından bağışlanma ve O'ndan olan ihsan ve lütuf vadediyor. Allah (ihsanı ve lütfu bütün varlığı kuşatacak kadar geniş olan) Vâsi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[10]

7. 3/Âl-i İmran, 175
8. 4/Nisâ, 120
9. 17/İsrâ, 64
10. 2/Bakara, 267-268

Şeytan malından infak edecek insana yanaşır ve malını infak ettiği takdirde fakirleşeceğini vadeder, onu fakirlikle korkutur. İnsanı malı infak etmekten alıkoymaya çalışır. Olmuyorsa malın iyisini infak etmeye engel olur. Yüce Allah, insanı şeytanın insafına terk etmez. Rabbimiz de (cc) onun vaatlerine karşılık, kendi katından bir bağışlanma ve lütuf vaadinde bulunur. İnsanın Allah için yapacağı infaka mukabil, El-Vâsi' ve El-Alîm ismiyle ona genişleteceğini ve korkularından emin kılacağını haber verir.

"Hani şeytan onlara (savaşa çıkma) eylemlerini süslü göstermiş ve: 'Bugün insanlardan sizi yenebilecek kimse yoktur. Hem ben de elbette sizin yardımcınızım.' demişti. İki ordu karşı karşıya gelince, topukları üzere gerisin geriye kaçmış: 'Şüphesiz ben sizden berîyim/uzağım. Ben, sizin görmediklerinizi görüyor ve elbette ben, Allah'tan korkuyorum.' demişti. Allah, cezası çetin olandır." [11]

"Şeytanları kâfirlerin üzerine saldığımızı ve onları kışkırtıp (Allah'a isyana ve şirke yönelik) harekete geçirdiklerini görmedin mi?" [12]

Tevhid davetinin karşısında yer alan müşrikler, şeytan tarafından kışkırtılırlar. Kesin kazanacakları, tevhid ehlini yok edecekleri gibi vaatlerle baştan çıkarılırlar.

Her birimiz bu Kur'âni hakikat karşısında durup düşünmeliyiz. Şeytan bana ne vadediyor? Yüce Allah'ın hangi emrini çiğnemem karşılığında ne tür bir vaatle beni baştan çıkarıyor. "Düşünüyorum" adı altında içimden geçen seçeneklerin ne kadarı şeytana ait? Unutmamak gerekir; o, insana içinde bulunduğu duruma göre vaatte bulunur. Örneğin cennet nimetleri içerisinde yaşayan Âdem'e (as) ve eşine şu vaatle yaklaşmıştır:

"Şeytan ona vesvese vermiş ve demişti ki: 'Ey Âdem! Sana (yediğin takdirde ebedîleşeceğin) ebediyet ağacını ve tükenmeyecek mülkü göstereyim mi?' (İkisi) ondan yediler, avret yerleri kendilerine göründü ve cennet yapraklarıyla üzerlerini örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti, şaşırdı." [13]

11. 8/Enfâl, 48
12. 19/Meryem, 83
13. 20/Tâhâ, 120-121

"…Ve dedi ki: 'Rabbinizin bu ağaçtan yemenizi yasaklaması, melek olmamanız ve ebedî yaşayanlardan olmamanız içindir.' Ve: 'Şüphesiz ki ben, sizin iyiliğinizi istiyorum/size nasihat veriyorum.' diye o ikisine yemin etti."[14]

Cenneti ve melekleri gören insan, orada ebedî kalmak ve melekler gibi masum olmak ister. Şeytan, bu durumdaki insana ebedîleşmek ve melekleşmek vaadiyle yanaşır. Ölçümüz şu olmalıdır: Yüce Allah'ın emrini veya nehyini çiğnemeye teşvik eden her ses şeytani, her vaat şeytandandır. Sesin yumuşaklığı, yeminlerle süslenmiş olması, mantıki gerekçelere dayanması… bu gerçekliği değiştirmez. Bir yerde Allah'ın (cc) emri veya nehyi varsa karşısındaki her ses şeytani, her vaat de şeytandandır.

Şeytanın Otoritesi

"… 'Zaten benim sizin üzerinizde bir otoritem de yoktu. Yalnızca ben çağırdım, siz de bana icabet ettiniz.'…"[15]

Şeytanın insana zorla bir şey yaptıracak bir otoritesi, yaptırım gücü yoktur. Onun yapabildiği tek şey vesvese vermek, düşünceyle insanı yönlendirmektir. Yine Kur'ân'ın ifadesiyle onun bir çağrısı vardır. Allah'ın (cc), kulunu hidayete, mağfirete, güzel bir hayata çağırdığı gibi o da dalalete, masiyete ve şerli bir yaşama çağırır. Dileyen onun sesine, dileyen Rabbinin hayat veren çağrısına icabet eder. Allah (cc) kullarını hidayete/dalalete zorlamadığı gibi şeytan da zorlamaz, zorlayamaz. Bu nedenle de şeytana uymanın mazereti olmaz.

Bazı ayetlerde şeytanın müşrikler ve onu dost edinenler üzerinde otoritesi olduğu söylenir. Okuduğumuz ayette ise şeytan, "Benim otoritem yoktur." der.

"Şüphesiz ki o (şeytanın), iman eden ve yalnızca Rablerine tevekkül edenler üzerinde hiçbir otoritesi yoktur. Onun otoritesi ancak (itaat ederek) onu dost edinen ve (emrettiği küfür ve şirk amellerini yaparak) onu (Allah'a) ortak koşanlar üzerinedir."[16]

14. 7/A'râf, 20-21
15. 14/İbrâhîm, 22
16. 16/Nahl, 99-100

Zahiren birbirine zıt gibi görünen ifadeler şöyle açıklanmıştır:

– Şeytana otorite ispat eden ayetler vesvese, süsleme, kışkırtma anlamında otorite ispat eder. Onun otoritesi olmadığını ifade eden ayetler ise, hüccet/delil otoritesini nefyeder. Şeytan insana bir şeyi süsleyebilir; ancak söylediklerine dair delil ikame edemez.[17]

– Allah (cc) şeytana bir otorite vermemiştir. Ancak onu dinleyen, onun vesveselerine kalbinde yer açan, ona itaat edenler ona bu yetkiyi vermiş olurlar.[18] Bir insanın kendi iradesiyle bir gruba dâhil olup onları işitip itaat etmesi gibi, bazı insanlar iradeleriyle şeytana bu otoriteyi verir, onu dinleyip itaat ederler.

Şeytanla arasındaki ilişkiyi insanın tasarrufları belirler. Ona karşı uyanık ve onun düşmanlığının bilincinde olup onun şerrinden sürekli Allah'a sığınanlar, İlahi koruma altına girer. Şeytanın iğvasına kapılıp Rabbine isyan etse bile, tevbeyle silkinip ayağa kalkar. Kulluk yürüyüşüne kaldığı yerden devam eder. İnsan, şeytanın sesine kulak verip onun peşinden sürüklendiğinde, onun hâkimiyeti altına girer ve onun hizbinden/grubundan bir asker oluverir:

“Şeytan, onları hâkimiyeti altına almış ve onlara Allah'ı zikretmeyi unutturmuştur. Bunlar, şeytanın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Hiç şüphesiz şeytanın taraftarları, hüsrana uğrayanların ta kendileridir.”[19]

Şeytanın askeri kimliğinden kurtulmanın yolu Allah'ı (cc) anmaktır. Zira insan, Allah'ı anmayı unuttuğu oranda şeytana asker olur. Tevbeyle arınıp Allah'ı andıkça o kısır döngüden kurtulur.

Acı Gerçek!

“... ‘(Öyleyse) beni kınamayın. Yalnızca kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz!’...”[20]

Şeytan, insanı gerçekle yüzleştiriyor, acı gerçekle! Artık şeytanı kınasalar da yardım çağrısında bulunsalar da sonuç değişmeyecek. Müstekbirler de

17. bk. Def'u Îhâmi'l İdtırâbi an Âyâti'l Kitâb, s. 53; Ayrıca bk. Edvâu'l Beyân, 2/445, Nahl Suresi, 100. ayetin tefsiri
18. bk. age.
19. 58/Mücadele, 19
20. 14/İbrâhîm, 22

aynı gerçeği söylemişlerdi: "Artık bir önemi yok… Kaçış yoktur." O öyle bir gündür ki; konuşmanın, pişmanlığın, yakınmanın, kendini veya başkasını suçlamanın hiçbir faydası yoktur. Yüce Allah nihai hükmünü vermiştir, herkes elindeki kulluk karnesiyle ebedî bir hayat yaşayacaktır:

"Sûr'a üfürüldüğü zaman aralarında hiçbir akrabalık bağı kalmaz, birbirlerine soru da sormazlar. Mizanı (iman ve salih amellerle) ağır gelen kimse, işte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kimin de mizanı hafif gelirse bunlar; kendilerini hüsrana uğratan, cehennemde ebedî kalacak olanlardır. Ateş yüzlerini yalayarak yakar. (Üst dudakları enselerine, alt dudakları göğüslerine doğru gerilmiş, açığa çıkan dişleriyle) oranın içinde sırıtır gibi kalakalmışlardır. (Onlara denir ki:) 'Ayetlerim size okunuyordu da siz yalanlamıyor muydunuz?' Diyecekler ki: 'Rabbimiz! Bedbahtlığımız bize üstün geldi ve biz sapık bir topluluk idik. Rabbimiz! Bizi buradan çıkart. Şayet bir daha (eski hayatımıza) dönersek şüphesiz ki biz, zalimleriz.' Buyuracak ki: 'Kesin sesinizi/yıkılıp defolun! Sakın benimle konuşmayın.' "[21]

"(Cehennem) onları uzaktan gördüğünde, onun öfkesini ve uğultusunu işitirler. Onlar bağlanmış bir şekilde onun dar bir yerine atıldıklarında, orada helak olmayı temenni ederler. ('Ey ölüm, ey yok oluş, gel de bizi kurtar.' derler.) 'Bugün helak olmayı bir defa istemeyin. (Aksine) helak olmayı çok kere isteyin.' (denir onlara.)"[22]

"Ateşte olanlar, cehennem bekçilerine derler ki: 'Rabbinize dua edin de bir gün (olsun) azabımızı hafifletsin.' (Bekçiler) derler ki: 'Resûlleriniz size apaçık delillerle gelmedi mi?' Derler ki: 'Evet.' (O zaman bekçiler) der ki: 'O hâlde siz dua edin. Kâfirlerin duası her hâlükârda boş, faydasızdır.' Hiç kuşkusuz biz, resûllerimize ve müminlere dünya hayatında ve şahitlerin (şahitlik etmek için) ayağa kalktığı (Kıyamet) Günü'nde yardım ederiz. O gün bu zalimlere, öne sürdükleri bahaneler fayda vermez. Onlara lanet vardır. En kötü yurt da onlaradır."[23]

21. 23/Mü'minûn, 101-108
22. 25/Furkân, 12-14
23. 40/Mü'min (Ğafir), 49-52

Şeytanı Allah'a Ortak Koşmak

"… 'Gerçek şu ki; daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı da reddetmiştim.'…"[24]

Bildiğimiz gibi kimse şeytan için, "Bu benim ilahımdır." diyerek şeytanı Allah'a ortak koşmaz. Ayete muhatap olan Mekke toplumunda ne müstekbirler ne de mustazaflar arasında böyle bir zümre yoktur. Buradan anlıyoruz ki bir varlığa mutlak itaat etmek; onu ilah edinmek ve onunla Allah'a şirk koşmaktır. Aynı zamanda bu, bir insanın yalnızca itikadda değil, amelde de Allah'a şirk koşacağının delilidir. Şeytana itaatiyle ona ibadet eden ve onu Allah'a ortak koşan insan, itikadi değil ameli olarak Allah'a ortak koşmuş olur.

"Bu, imanda şirkten ayrı olarak amelde işlenen şirke açık bir örnektir. Şeytan kendi takipçilerinden, kendisini Allah'a ortak kabul etmelerini isteyecektir. Fakat iman söz konusu olduğunda, şeytanı ilahlıkta ve ibadette Allah'a ortak kabul eden hiç kimse yoktur, bilakis herkes onu kötü amelleri nedeniyle lanetler. Bununla birlikte insanlar ona boyun eğip itaat ederler ve sanki o 'tanrı' imiş gibi onu körü körüne izlerler. İşte buna 'şirk' denir.

Şimdi de bunun aksi olan görüşü ele alalım. Bazıları bunun, sadece burada değinilen şeytanın sözüne dayanan bir görüş olduğunu söyleyebilirler. Fakat bu, dayanaksız olmuş olsaydı ilk önce Allah bunu kabul etmezdi. Yanı sıra bu, Kur'ân'da zikredilen tek şirk örneği değildir. İşte Kur'ân'da zikredilen birkaç şirk örneği:

· Kur'ân, Yahudi ve Hristiyanları şirkle suçlar, çünkü onlar rahiplerini, din adamlarını Allah'ın yanı sıra 'rabb' olarak kabul etmişlerdir.[25]

· Batıl gelenek ve inançlara uyanlara da müşrik adı verilmiştir.[26]

· Arzu ve şehvetlerine uyanlar da kendi 'nefislerini' ilah edinmekle suçlanmışlardır.[27]

24. 14/İbrâhîm, 22
25. bk. 9/Tevbe, 31
26. bk. 6/En'âm, 136-139
27. bk. 25/Furkân, 43

· Allah'a isyan edenler 'şeytan'a ibadet etmekle' suçlanmışlardır.[28]

· Allah'ın izni olmaksızın insanların hükümlerine uyanlar, gerçekten Allah'ın izni olmaksızın bu kimseleri Allah'a ortak koşmaktalardır.

Yukarıdaki örneklerin tümü şirkin sadece, kişinin ibadette Allah'a bir ortak koşması olayını imanın bir şartı olarak kabul etmesi ile sınırlı olmadığını göstermektedir. İlahi bir izin olmaksızın, bilakis İlahi bir yasaklamaya rağmen kişinin Allah'tan başkasına teslim ve tabi olması da şirktir. Böyle bir kişi tabi olduğu ve peşinden gittiği kimseyi lanetlese bile şirk günahını işlemiş olur. İki tür şirk arasındaki fark işlenen günahın mahiyetinde değil derecesindedir."[29]

İyi ve Kötü Akıbet

"... 'Şüphesiz ki zalimlere can yakıcı bir azap vardır.' İman edip salih amel işleyenler, Rablerinin izniyle altından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetlere konulurlar. Orada birbirlerine dilekleri de 'selam/esenlik'tir."[30]

Kur'ân'ın uyaran ve müjdeleyen, korkutan ve ümit veren üslubunu görüyoruz. İnsî şeytanların (müstekbirler) ve cinnî şeytanların (İblis) peşine takılıp ateşe sürüklenenlerden söz ettikten sonra, iman eden ve salih amel işleyerek cennete gidenlerden de söz ediyor. Zalimlere can yakıcı azap; inanan ve salih amel işleyenlere içinde ebedî kalacakları cennetler olduğunu haber veriyor.

Esenlik Yurdu/Dâru's Selam

"Allah, esenlik yurdu (olan cennete) davet eder ve dilediğini dosdoğru yola iletir."[31]

Orada yalnızca müminler birbirini esenlik duygularıyla selamlamaz. Cennetin sahibi kerîm olan Rabb ve cennet komşuları melekler de onları selamlar:

"Onlara çok merhametli Rab tarafından sözlü olarak verilen 'selam' vardır."[32]

28. bk. 36/Yâsîn, 60
29. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/548-549, İbrâhîm Suresi, 22. ayetin tefsiri
30. 14/İbrâhîm, 22-23
31. 10/Yûnus, 25
32. 36/Yâsîn, 58

"O'nunla karşılaşacakları gün, karşılaşma sözcükleri: 'Selam!' olacaktır. Onlara çok değerli bir mükâfat hazırlamıştır."[33]

"(O akıbet de şudur:) içine girecekleri Adn Cennetleridir. Onların babalarından, eşlerinden, soylarından salih olanlar da oraya gireceklerdir. Ve melekler her kapıdan onların yanına girip, 'Sabretmenize karşılık size selam olsun!' (derler.) (Bu) yurdun akıbeti ne güzeldir."[34]

"İşte bunlar, sabretmelerine karşılık (cennette özel konuklar için hazırlanmış) odalarla mükâfatlandırılırlar. Ve orada selamlanma ve esenlik temennileriyle karşılanırlar."[35]

"Rablerinden korkup sakınanlar, bölükler hâlinde cennete sevk edilirler. Ona geldiklerinde kapıları açılır ve (cennet) bekçileri onlara der ki: 'Selam olsun size, tertemiz olarak geldiniz. Ebedî kalacaklar olarak oraya girin.' "[36]

Mekke zulüm ortamında inen bu ayetlerin, sahabeye bakan özel bir yönü de vardır. Mekke halkı onları dışlamış, ötekileştirmiş ve aşağılamıştır. Buna mukabil Yüce Allah onlara, El-Kerîm'in ve meleklerin selamla karşılamasını vadetmiştir. Dünya halkının ötekileştirmesini esenlik yurdunun kucaklayıcı, sarıp sarmalayan karşılamasıyla cebretmiştir. Aslında bu ayetler zulüm altında inleyen her mazluma bir tesellidir.

33. 33/Ahzâb, 44
34. 13/Ra'd, 23-24
35. 25/Furkân, 75
36. 39/Zümer, 73

24-26

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا
فِي السَّمَٓاءِۙ (٢٤) تُؤْت۪ٓي اُكُلَهَا كُلَّ ح۪ينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَاۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٥) وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَب۪يثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَب۪يثَةٍۨ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ
الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ (٢٦)

(24) "Allah'ın (tevhidi) nasıl örneklendirdiğini görmedin mi? Güzel söz (Lailaheillallah), kökü sabit, dalları ise gökyüzüne ulaşmış güzel bir ağaç gibidir."

(25) "(O ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara örnekler veriyor."

(26) "Kötü söz (şirk) ise kökü yerden koparılmış, istikrarı olmayan kötü bir ağaç gibidir."

Bu ayetlerde Yüce Allah bir misal veriyor. Tüm diğer Kur'ân misallerinde olduğu gibi önemli bir mesajı, hayatın içinden bir misalle bize öğretiyor. Zira insan zihni karşılaştırarak, kıyas yaparak ve bilmediğini bildiğine benzeterek öğreniyor, anlıyor. Yine Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla, bu misaller aracılığıyla düşünelim, öğüt alalım ve akledelim diye örnekler veriyor. Şöyle ki;

Yüce Allah'ın bazı hakikatleri misalleştirerek anlatmasının üç temel hikmeti vardır:

"... İnsanlar düşünsünler diye onlara bu örnekleri veririz."[1]

İlki tüm insanlara yöneliktir: Yüce Allah tüm insanların bu örnekler üzerinde düşünmesini, fikir/tefekkür etmesini ister. Bildiğimiz gibi tefekkür/düşünmek, 'tefe'ul' sigasından/kalıbındandır. Bu kalıpta gelen fiillerin özel bir anlamı vardır. Bir şeyi parça parça ve biraz da zorlanarak yapmaktır/tekellüftür. Yüce Allah, seçtiği kelimelerle dahi bizlere bir şey öğretiyor. Kur'ân misalleri üzerinde **tefekkür/düşünme**, zaman isteyen ve biraz da külfetli bir iştir. Allah'ın verdiği misalleri anlamak isteyen kul, bu külfete katlanmalıdır. Diğer bir ifadeyle; şayet Kur'ân misalleri, içinde değerli hikmetler barındıran bir hazineyse, o hazinenin anahtarı tefekkürdür.

"... İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara örnekler veriyor."[2]

İkinci hikmet yine tüm insanlığa yöneliktir: Kur'ân misalleri, insanlar öğüt alsın diye verilmektedir. Tezekkür/Öğüt almak, tıpkı tefekkür fiili gibi tefe'ul kalıbındandır. Allah (cc) tüm insanların Kur'ân misallerinden öğüt almasını istemektedir. Bunun için yorulmalarını ve sabırlı olmalarını dolaylı olarak ima etmektedir. Anlıyoruz ki; Kur'ân misalleri içine sayısız öğüt yerleştirilmiştir. İnsan gönlünü bu misallere açarsa ihtiyaç duyduğu öğüdü/nasihati misaller içinde bulacaktır.

"Bu örnekleri insanlara veririz. Âlim olanlardan başkası onlara akıl erdirmez."[3]

Üçüncü hikmet âlimlere yöneliktir: Yüce Allah, âlimlerin Kur'ân misallerini akletmesini istemiştir. Akıl; iki şeyi birbirine bağlamak, aralarında bağ kurmak veya var olan bağı açığa çıkarmaktır. Ayetin de ifade ettiği gibi; Kur'ân misalleri üzerinde herkes düşünebilir, herkesin alacağı öğütler vardır; ancak misalleri hakkıyla akledecek olan âlimlerdir. Her Müslim'in hayatında öncelikli hedef, Kur'ân âlimi olmak olmalıdır.

Sanıldığı gibi bunun okuma yazmayla ilgisi yoktur. Birçoğu okuma yazma

1. 59/Haşr, 21
2. 14/İbrâhîm, 25
3. 29/Ankebût, 43

bilmeyen ashabın tamamı Kur'ân âlimiydi. Kur'ân âlimi olmak daha ziyade Kur'ân ile kurulan ilişkide gizlidir. Şöyle ki; Kur'ân âlimi olmak; gönlünü Kur'ân'a açmak, onun sofrasından beslenmek, onun ışığıyla aydınlanmak, onun rehberliğinde yürümektir… Kur'ân âlimi olmak; küçük bir çocuğun annesinin eline sıkı sıkı tutunduğu gibi Kur'ân'a tutunmaktır. Kur'ân âlimi olmak; gecenin ıssızlığını Kur'ân'ın sesiyle bozmak. İnsanların uykuyu seçtiği saatlerde Kurân ile kıyamda durmaktır… Okudukça yükselmek, yükseldikçe yeni kulluk menzileleri katetmek, ayet ayet Allah'a (cc) yakın olmaktır… [4]

Misalin, Öncesiyle Bağlantısı

Bir önceki bölümde Allah (cc), mustazafların müstekbirler ve şeytanla diyaloğunu ve iman edenlerin akıbetini anlattı. Sonra güzel ve kötü söze örnek verdi. Hiç şüphesiz bu; sözün/kelimenin insan üzerindeki etkisini gösterir.[5] Zira müstekbirler mustazafları sözle/propagandayla aldatır. Şeytan, dostlarını sözle/vesveseyle yoldan çıkarır. Allah (cc) iman edenleri sözle/vahiyle cennete ve bağışlanmaya davet eder. İnsanların akıbetini belirleyen sözdür. Güzel söz güzel akıbete, kötü söz kötü akıbete neden olur.

Bir önceki bölümde Yüce Allah bahtiyar/saîd ile bedbaht/şakîleri anlattı. Bu pasajda da onlara dair örnek verdi.[6] Hâliyle burada mümin ve onu mümin kılan inancın misali ile müşrik ve onu müşrik kılan inancın misalini okuyacağız.

Misalde Anlatılmak İstenen

İlk nesiller, okuduğumuz ayetlerin neye misal olduğu konusunda ihtilaf etmiştir. Onların görüşlerini üç başlık altında toplayabiliriz:

– Burada misal verilen güzel söz Lailaheillallah, kötü söz ise şirktir/küfürdür. Bu görüş, Abdullah ibni Abbas'tan (ra) rivayet edilmiştir.[7]

– Burada misali verilen, iman ve küfürdür. Bu görüş, Mücahid'den (rh) nakledilmiştir.[8]

4. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 342-343
5. bk. Avnu'l Hannân fî Şerhi'l Emsâli fi'l Kur'ân, s. 211
6. bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 14/376-380, İbrâhîm Suresi, 24-26. ayetlerin tefsiri
7. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/220, 39640 No.lu rivayet
8. bk. Tefsîru'l Kutubî, 9/544, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri

– Burada misali verilen, bizzat mümin ve müşriktir. Bu görüş, Rebi ibni Enes'ten (rh) nakledilmiştir.[9]

Kanaatimce bu görüşler tek bir hakikatin farklı yönlerini ifade eden, bir bütünün parçalarıdır. Zira bir yerde Kelime-i Tevhid varsa, onu söyleyen mümin ve o müminin imanı da zorunlu olarak vardır. Kötü söz/Şirk onu var eden müşrikle birliktedir. Hâliyle bu misalde anlatılan; tevhid inancı, onun kalpte var ettiği iman/akide ve bu akideyi taşıyan mümin/muvahhiddir. Misal, bir bütün olarak mümini ve onu var eden imanı anlatmaktadır. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Şimdi mümini ve onu var eden imanı anlatan misale yakından bakalım. Çaba bizden, başarı Allah'tandır:

"Allah'ın (tevhidi) nasıl örneklendirdiğini görmedin mi? Güzel söz (Lailaheillallah), kökü sabit, dalları ise gökyüzüne ulaşmış güzel bir ağaç gibidir. (O ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara örnekler veriyor."[10]

1. Yüce Allah müminin imanına işaret eden Lailaheillallah sözünü "tayyib/güzel" kelimesiyle nitelemiştir. Arapçada güzel kelimesine karşılık gelecek onlarca kelime vardır. En yaygın kullanılanı husn/güzellik olan bunca kelimeden tayyib kelimesinin seçilmesi önemlidir.[11] Tayyib kelimesi bir şeyin şeklinin, tadının ve kokusunun güzel/hoş olduğuna işaret eder.[12] Yani mümin her şeyiyle güzeldir. Sözüyle, ameliyle ve söz ile ameli var eden imanıyla bir bütün olarak hoştur.

2. İmanın ve müminin kökleri sabittir. Günübirlik, mevsimlik, şartlara göre değişen bir durum değildir inanmak. İman; vahiy ve fıtratın bir araya gelmesiyle meydana gelir. Vahiy ile fıtrat buluşunca insan kendini, dolayısıyla Rabbini bulur. Zira Yüce Allah nasıl her insanın genetik bilgilerini DNA'sına kodlamışsa, kendi varlığına ve birliğine dair bilgileri de fıtrata kodlamıştır. Fıtrat; insanın özü, kendisinden neşvünema bulduğu çekirdeğidir. Bir

9. bk. age.
10. 14/İbrâhîm, 24-25
11. bk. Vucûhu'l Beyân fî Emsâl'i Kur'ân, s. 193
12. bk. Tefsîru'r Râzî, 13/547, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri

çekirdek/tohum toprakla buluşunca içindeki potansiyel (ağaç) açığa çıkar. Fıtrat da vahiyle buluşunca çatlar ve içindeki iman/mümin açığa çıkar. Dolayısıyla iman, yüzeysel bir kavram değildir. Vahyin insanın en derinine nüfuz etmesi ve oradaki fıtrat çekirdeğini çatlatmasıdır.

Mümin de köklüdür. Çünkü o; ilk insanla yola koyulmuş, yüz binlerce nebinin mihmandarlık yaptığı ve milyarlarca insanın eşlik ettiği bir kervanın parçasıdır. İnanç, tarih ve etki bakımından en köklü davanın, tevhid davasının mensubudur. Yeryüzünün en köklü ailesine mensup bir asilzadedir. Bu nedenle sözleri ve davranışları köklerine uygun olmalıdır.

3. İman/Mümin, dalları gökyüzüne ulaşmış ulu bir çınar gibidir. Bu benzetmede akla ilk gelen manalar şunlardır:

– İmanın mümine kattığı izzet ve yücelik.[13] İnanan insan, sırtını izzet ve yücelik sahibi Rabbine dayar. O'na (cc) kul olmakla izzet duyar ve değerlilik hisseder.

– Yerden yüksek olan şey temizdir, yerin kirini/pisliğini üzerinde taşımaz.[14]

– Bir ağacın yüksekliği, kökünün sağlamlığına;[15] bir binanın yüksekliği de temellerinin dayanıklı oluşuna işaret eder.

İmanın girdiği kalp de böyledir, böyle olmalıdır. Sahibine değer katmalı, yaratılıştan getirdiği onura/izzete[16] imanın izzetini eklemelidir. Sözlerine ve davranışlarına ulu bir ağacın asaletini katmalı, onu basitliklerden, değersiz davranışlardan uzak tutmalıdır. Kalbindeki imanın derinliğine işaret eden bir derinlik, köklerine işaret eden bir asalet sergilemelidir. Bir ağacın gövdesi ve göğe uzanan dalları yoksa, köklerin sağlamlığının bir anlamı yoktur.

– Köklerin yerde, dalların gökte olması müminin bir başka hâline işarettir. Onun ayakları yeryüzünde olsa da amelleri semada, Rabbinin katındadır. O, yeryüzünde yaşasa da ismiyle semada yaşamaktadır:[17]

13. bk. Zâdu'l Mesîr, 3/331-333, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri
14. bk. Tefsîru'r Râzî, 13/548, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri
15. age. 13/547
16. bk. 17/İsrâ, 70
17. bk. Bedâiu't Tefsîr, 2/451, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri

“(Bu nimetlerime karşılık yalnızca) beni anın ki ben de sizi anayım. Ve bana şükredin, nankörlük etmeyin.”[18]

“Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, insanı fuhşiyat ve münkerden alıkoyar. (Kıldığınız namaza karşılık) **Allah’ın sizi anması** daha büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilir.”[19]

Ebu Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah bir kulunu sevdiği zaman Cibril’e şöyle seslenir: ‘Allah, falan kişiyi seviyor, sen de sev!’

Bunun üzerine Cibril o kulu sever ve gök ehline, ‘Allah, falan kişiyi seviyor, siz de sevin!’ diye nida eder.

Gökte bulunanlar da o kulu severler ve daha sonra yeryüzünde bu kula karşı sevgi duyulur ve bu kişi itibar sahibi olur.”[20]

4. İman ağacı Rabbinin izniyle her daim meyve verir.

– Kalbe yerleşen iman, dışarıya fayda olarak yansır. Hem sahibini hem de başkalarını besleyen meyveler verir.

– Birinin meyve istemesine gerek yoktur. O kendiliğinden -Allah’ın izniyle- meyve verir.[21] Yani onun faydası, talebe bağlı değildir. Onun faydası kendisinden, köklerinden kaynaklıdır. İman, yerleştiği kalpte salih amel olarak meyve verir.

– O ağacın meyvesi belli bir dönemle sınırlı değildir. Rabbinin izniyle her daim meyve verir. Bu, Allah Resûlü’nün (sav) müminle ilgili yaptığı benzetmeyle aynı anlamdadır.

Abdullah ibni Ömer’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“ ‘Ağaçlardan biri vardır ki yaprağı düşmez. Bu, Müslim’e benzer. Bana bunun hangi ağaç olduğunu söyleyiniz.’

18. 2/Bakara, 152
19. 29/Ankebût, 45
20. Buhari, 3209; Müslim, 2637
21. Vucûhu’l Beyân fî Emsâl’i Kur’ân, s. 194

(Abdullah dedi ki:) 'İçimden bunun hurma ağacı olduğu geçti. Ancak söylemekten utandım.'

Ashab, 'Bu ağacın ne olduğunu bize sen bildir, ey Allah'ın Resûlü!' dediler.

Allah Resûlü (sav), 'O, hurma ağacıdır.' dedi.

(Abdullah dedi ki:) 'Babama (Ömer'e) tahmin ettiğim şeyi söyledim. Bunun üzerine o da şöyle dedi: 'Falan falan şeylere sahip olmaktansa o sözü söylemeni isterdim.' "[22]

Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Biz, Nebi'nin (sav) huzurunda oturuyorken ona bir hurma ağacının cummârı (kompostosu) getirildi.

Nebi (sav), 'Öyle ağaçlar vardır ki bereketleri Müslim'in bereketi gibidir.' buyurdu.

Ben onun hurma ağacını kastettiğini anladım. 'Ey Allah'ın Resûlü, o, hurma ağacıdır.' demek istedim. Fakat etrafıma bakınınca on kişinin onuncusu ve en gençleri olduğumu gördüm ve bu sebeple sustum.

Nebi (sav), 'O, hurma ağacıdır.' buyurdu."[23]

Müslim, mevsimlik değildir. O, her şart ve durumda Allah'a (cc) kuldur. Onun bereketi hurma ağacının bereketi gibidir; yaz kış yaprak dökmez ve yaz kış ondan faydalanılır. Mümin de böyledir; kulluğun hayatın her alanını kuşattığının bilincindedir. Bela ânında Allah'a kul olduğu gibi nimet hâlinde de Allah'a kuldur.

Suheyb Er-Rûmî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Müminin durumuna hayret edilir doğrusu. Çünkü onun her durumu iyidir/hayırdır. Bu durum ise sadece mümin içindir. Şöyle ki, eğer mümine genişlik gelirse buna şükreder, bu onun için hayır olur. Eğer darlık gelirse buna sabreder, bu da onun için hayır olur."[24]

22. Buhari, 131; Müslim, 2811
23. Buhari, 5444
24. Müslim, 2999

Toplumun içinde Allah'a (cc) kul olduğu gibi yalnız kaldığında da O'na kuldur:

"Sen, ancak zikre/Kur'ân'a uyan ve gaypta (görmedikleri hâlde ya da kimsenin kendilerini görmediği yerlerde) Rahmân'dan korkanları uyarırsın. Böylesini mağfiret ve değerli bir mükâfatla müjdele."[25]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şu yedi grup insanı, hiçbir gölgenin bulunmadığı bir gün Allah kendi gölgesinde gölgelendirecektir: adil devlet başkanı; Allah'a ibadet içinde yetişmiş genç; kalpleri mescidlere bağlı olan kimse; birbirini Allah için seven, Allah için buluşup Allah için ayrılan iki kimse; **güzelliği yanında bir de sosyal statüye sahip kadın kendisini günah işlemeye davet ettiğinde, 'Ben Allah'tan korkarım!' diyerek geri çeviren kimse; sağ elinin verdiğinden sol eli haberi olmayacak şekilde gizlice sadaka veren kimse ve kimsenin bulunmadığı bir yerde Allah'ı anıp gözlerinden yaşlar akıtan kimse.**"[26]

Kulluğun kaynağını, yani imanını kalbinde taşır. Kalbi attığı müddetçe ona yakin/ölüm gelene dek kulluğu devam eder. Kulluğunun emekliliği, tatili, istifası yoktur.

– Meyve vermek dışa dönük, başkalarına fayda sağlayan bir eylemdir. İmanın yerleştiği kalp de böyledir. Eliyle, diliyle, duasıyla, malıyla, tebessümüyle… mümin faydalı insandır. O, her durumda "İnsanlara nasıl faydalı olabilirim?" sorusunu soran ve fayda üreten insandır. Faydalı olmadığı yerde, zararlı olmamaya gayret edendir; ki, başkalarına zarar vermeme gayreti de bir salih ameldir:

Ebu Musa El-Eş'arî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Her Müslim'e bir sadaka düşer.'

Ashab, 'Ya bulamazsa?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'Eliyle çalışır, hem kendisine faydası dokunur hem de tasadduk eder.' buyurdu.

25. 36/Yâsîn, 11
26. Buhari, 1423; Müslim, 1031

Ashab, 'Eğer gücü yetmezse ya da böyle yapmazsa?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'Bunalmış derecedeki ihtiyaç sahibi kimseye yardım eder.' buyurdu.

Ashab, 'Eğer yapmazsa?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'O hâlde hayrı -veya iyiliği- emretsin.' buyurdu.

Ashab, 'Eğer bunu da yapmazsa?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'Şer işlemekten kendisini alıkoyar. Şüphesiz ki bu da onun için bir sadakadır.' buyurdu."[27]

İşte bu, Allah Resûlü'nün (sav) çizdiği mümin profilidir. En yüce ufukta "çalışan ve paylaşan" mümin vardır. O, başkalarına yük olmamasının yanı sıra insanların yükünü paylaşır. Bunu yapamıyorsa ihtiyaç sahiplerine bedeniyle yardımcı olur. Bunu da yapamıyorsa olması gerekeni anlatır, kötülükten sakındırır. Hiçbirini yapamadığı takdirde zarar vermemeye gayret eder. Suizan, dedikodu, gevezelik, ümitsizlik yaymaz; kıskançlık/haset, yıkıcı eleştiri gibi zarar verici davranışlardan uzak durur.

– Tüm bunları Rabbinin izniyle yapar. Köklerin sağlamlığı, gövdenin kalınlığı ve dalların ululuğu yalnızca birer vesiledir. Meyve/Salih amel, Allah'ın (cc) izniyle meydana gelir. Bu, vahyin üslubu ve eğitim metodudur. Vesileleri asıl zannetmeye meyilli insana yaptığı tatlı bir uyarıdır: "Her şey ancak Allah'ın izin vermesiyle meydana gelir. Sebeplerin niceliği ve niteliği, gerçeği görmekten alıkoymasın sizleri… Allah'ın iznini, duayla O'na yönelmeyi, verdikten sonra O'na şükretmeyi unutmayın." demenin dolaylı yoludur.

5. İmanın/Müminin bir ağaca benzetilmesi, şu gerçeğe işaret eder: Nasıl ki bir tohum **zaman içerisinde** çatlayıp filiz veriyor ve kök salarak dallanıp budaklanıyorsa iman da bir süreçtir. Zaman içerisinde insanın kalbinde kök salar, dal budak verir. Kişi nefsindeki, ufuktaki ve Mushaf'taki ayetleri okudukça; dinde tefakkuh ettikçe; kaderin yaşattığı olaylardan ibret aldıkça imanı afaki ve enfusi olarak gelişir, derinleşir. İman arttıkça meyvesi olan salih amel de artar. Salih amel arttıkça imanın köklerini besleyen can suyuna

27. Buhari, 6022; Müslim, 1008

dönüşür. Böylece mübarek bir döngü başlar. İman salih ameli, salih amel imanı çoğaltır.

6. Bir ağaç kök, gövde ve dallardan oluşur. İman da kalbin tasdiki, dilin sözü ve organların amelinden oluşur.[28] Yine ağaç kök, gövde ve dallardan oluştuğu gibi iman da asıllar, vacipler ve müstehablardan oluşur; şube şubedir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"İman yetmiş küsur yahut altmış küsur şubedir. Bunların en üstünü, Lailaheillallah (Allah'tan başka ilah yoktur.) demektir. En aşağısı ise yoldaki eziyet verecek şeyleri gidermektir. Hayâ da imanın bir şubesidir."[29]

Dalları olmayan bir ağaç düşünülse de kökleri ve gövdesi olmayan bir ağaç düşünülemez. Asılları (inanç esasları) ve vacipleri (farzları) terk edilmiş bir iman, iman değildir.[30]

7. Bir ağacın canlılığını koruması ve kuruyup solmaması için bakıma ve temizliğe ihtiyacı vardır. Şöyle ki;

– "Ağaçlar, büyümeleri ve canlılıklarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ne ise ona ihtiyaç duyarlar. Onların hayatları sayılan suları kesildiğinde hemen solup sararmaya başlarlar. Kalpteki İslam ağacı da böyledir. Onun canlılığını sürdürmesi için gerekli olan gıdalar; faydalı ilimler edinip temiz ve yararlı işlerin yapılması, Allah'ı zikredip verdiği nimetlerin hatırlanılmasıdır. Bunlar yapılmadığında ise İslam ağacı solmaya ve kurumaya başlayacaktır. İmam Ahmed ibni Hanbel (rh), Müsned adlı eserinde Ebu Hureyre'den (ra) aldığı bir hadiste Resûllullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu aktarmaktadır:

'Kalplerde yerleşen iman, elbisenin eskiyip yıprandığı gibi yıpranır. Öyleyse imanınızı yenileyiniz.'[31]

Özet olarak diyebiliriz ki; dikili bir ağaç fidanı, sahibiyle uyumlu olmalıdır. Eğer aralarında bir uyum ve bağlılık olmazsa yok olması neredeyse

28. bk. El-Câmiu li Kelâmi İbni Teymiyye Fî't Tefsîr, 4/111; Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 14/376-380, İbrâhim Suresi, 24-26. ayetlerin tefsirleri
29. Müslim, 35
30. Amel iman ilişkisine dair bk. Akaid Dersleri, s. 79, "Amelin İmandan Olduğuna Dair Deliller"
31. Ahmed, 8710

kaçınılmazdır. Tüm bu anlatılanlardan hareket ederek ulaşacağımız nokta; değişik zaman dilimlerine ayrılmış olan ibadet biçim ve prensiplerinin Allah'ın buyruk ve yasaklarına uygun olarak yapılması için gerekenlerin öğrenilmesine kulların şiddetle ihtiyaç duyuyor olmalarıdır. Allah'ın yüceler yücesi merhameti ve kendilerine verdiği tüm nimetleri ve bağışları dolayısıyla kullar, Allah'ın kalplerine dikmiş olduğu 'Tevhid Ağacı'nı canlı tutmak için verilen görevlerini yerine getirmek zorundalardır."[32]

– "Ayrıca Allah'ın (cc) doğa yasalarının bir gereği olarak yararlı fidanlar ve ekinler arasına kendi cinslerinden olmayan çalılıklar, yabani otlar ve çalı çırpının karışması kaçınılmazdır. Eğer insan, bunları temizleyip yararlı sonuçlar elde edebilmek için çabalayarak ekinlerini ve fidanlarını başıboş bırakmayıp Rabbine verdiği sözde durur, gereği gibi davranır ve verdiği sözleri yerine getirirse Rabbi de ona olan vaadini yerine getirerek ekinlerini ve ağaçlarını ıslah edecektir. Böylece ekinler ve fidanlar zararlılardan temizlenerek en güzeliyle leziz, temiz ve yararlı meyvelerini verecektir.

Eğer yapması gerekenleri terk ederse doğa kanunları onun aleyhine dönecek, ekini ve fidanları zarar görerek veya kökleri zayıflayarak hasadı ziyana uğrayacaktır. Bu ve benzeri hususlarda sağlam bilgisi ve hüneri olmayanlar, bilincine varamadıkları bir yönden büyük bir kazancı kaçıracaklardır.

Burada Allah'a inanan kişinin çabaları ve çalışmaları iki hususta değerlendirilmelidir: İlki burada sözü edilen fidanla ekinleri sulamak, ikincisi ise onların etrafını zararlılardan temizleyerek çevrelerini ıslah etmektir. Böylece fidanlarla ekinler hayatlarını devam ettirecek ve meyvelerini tastamam verecektir. Hâl böyle olsa da kendisinden yardım dilenilecek olan yalnızca Allah'tır ve tevekkül de yalnızca O'nadır."[33]

8. Ağaç, türlü doğal afetlerle karşı karşıya kalır. Şiddetli rüzgârlar estiğinde sağa sola meyleder, ancak yıkılmaz. Sarsılsa da köklerinden aldığı güçle toprağa tutunur ve ayakta kalır. Mümin de böyledir… İmtihanlar onu sarssa da köklerinden, dayanağı olan Allah'tan (cc) aldığı güçle devrilmez. Allah Resûlü de (sav) mümini bu yönüyle ekine benzetir:

32. Bedâiu't Tefsîr, 2/452-453, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri

33. age.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Mümin kişinin benzeri, bir sap üzerinde biten taze ekin gibidir. Rüzgâr ona hangi taraftan gelirse onu eğer ve yaprağı diğer tarafa döner, meyleder, (fakat yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur, işte mümin kişi de böyledir. O da bela sebebiyle eğilir, (fakat yıkılmaz). Haktan yüz çeviren kâfir kişinin benzeri ise sert ve dümdüz duran çam ve dağ selvisi gibidir. Nihayet Allah onu dilediği zaman (bir seferde) kırar, devirir." [34]

9. Güzel söz, güzel amellerin tohumudur. Güzel sözler; önce kalplere kök salar, sonra filiz verip gökyüzüne yükselir. Bu nedenle İslam, "güzel söylemek" üzere inananlardan söz alır:

"(Hatırlayın!) Hani biz İsrailoğullarından: 'Yalnızca Allah'a ibadet edin, anne babaya, yakın akrabaya, yetimlere ve miskinlere/ihtiyaç sahibi yoksullara iyilik yapın. **İnsanlara güzel söz söyleyin.** Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.' diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç (büyük çoğunluğunuz) sözünüzden döndünüz ve hâlâ yüz çevirmeye devam etmektesiniz." [35]

Sözün adil, yumuşak ve dosdoğru olmasını ister:

"... Akrabanız dahi olsa söz söylediğinizde adil olun ..." [36]

"İkiniz Firavun'a gidin; çünkü o azgınlaştı. Ona yumuşak bir söz söyleyin. Umulur ki öğüt alır ya da korkar." [37]

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin." [38]

Sözü müstakim kılmak, kalplere verimli tohum atmaktır. Verimli tohum (güzel söz), mümbit kalplerle buluştuğunda orada iman ve takva çiçekleri açar, adanmış başaklar boy verir.

"Güzel söz" yalnızca başkalarına değil, sahibine de fayda sağlar. Kişi sözünü

34. Buhari, 7466; Müslim, 2809
35. 2/Bakara, 83
36. 6/En'âm, 152
37. 20/Tâhâ, 43-44
38. 33/Ahzâb, 70

güzelleştirdikçe Yüce Allah'ın yardımına mazhar olur; günahları bağışlanır, amelleri ıslah olur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur." [39]

İnsan ağzına en yakın kulak, kendi kulağıdır ve kulak, kalbi sulayan kanallardan biridir. Öyleyse insan ne söylediğine, ne konuştuğuna, ne dinlediğine dikkat etmelidir.

10. Bu misal, Rad Suresi'nde verilen, hakkın kalıcılığı ve sürekliliğiyle ilgili misalle aynı mesajı taşır: Hak; kökleri yerde sabit, gövdesi üzere kurulu, dalları göğe ulaşan bir sürekliliğe sahiptir. Çünkü o faydalıdır ve her faydalı şey gibi çoğalarak varlığını tahkim eder:

"Gökten su indirdi. Vadiler kendi miktarınca sel oldu. Sel de suyun üstüne vuran köpüğü yüklendi. Bir ziynet ya da faydalanılacak eşya yapmak için üzerine ateş yakıp erittiklerinde de böyle bir köpük oluşur. Allah, hak ile batıla böyle örnek verir işte. (Batıl) köpük (misali) atılır gider. **İnsanlara yarar sağlayacak olan (hak) ise yeryüzünde kalır.** İşte Allah, örnekleri böyle verir." [40]

Yüce Allah İncil'de müminler topluluğunun göz alıcı vakarı, sağlamlığı ve çoğalarak varlığını tahkim etmesini ekine benzetir:

"Muhammed, Allah'ın Resûlü'dür. Onunla beraber olanlar, kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlilerdir. Onları; rükû edenler, secde edenler ve Allah'ın lütfunu ve rızasını elde etmek isterken görürsün. Alametleri, yüzlerinde secdeden oluşan izdir. Bu, onların Tevrat'taki sıfatıdır. **İncil'deki sıfatlarıysa filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşıp gövdesi üzerine doğrulmuş bir ekin gibidir ki bu, çiftçilerin hoşuna gider.** (Onların bir ekin gibi güçlenip çoğalması örneği) kâfirleri öfkelendirmek için verilmiştir. Allah, içlerinden iman edip salih amel işleyenlere, bağışlanma ve büyük bir mükâfat vadetmiştir." [41]

---

39. 33/Ahzâb, 70-71
40. 13/Ra'd, 17
41. 48/Fetih, 29

" 'Güzel bir söz' ile 'kötü bir söz' arasındaki ayrım o denli açıktır ki dünyanın kültürel, ahlaki, dinî ve entelektüel tarihini eleştirel bir yaklaşımla inceleyen herkes bunu kolayca algılayabilir. Çünkü 'güzel söz', tüm insanlık tarihi boyunca bir tek ve aynı kalmıştır ve hiçbir zaman tarihten silinmemiştir. Bunun aksine, sayılamayacak denli kötü söz ortaya çıkmış, fakat bunlardan tarih kitaplarındaki isimleri dışında hiçbir iz kalmamıştır. Hatta bunlardan bazıları o denli saçmadır ki, eğer bugün insanlar bunları duysalar insanların bu kadar akıl dışı şeylere nasıl inandıklarına şaşırırlar.

İki tür 'söz' arasında dikkate değer bir ayrım daha vardır. Ne zaman bir kimse veya toplum 'güzel sözü' hayat sistemi olarak kabul ederse nimet ve lütuflar sadece o kişi ve toplumla sınırlı kalmaz, her tarafa yayılır. Bunun aksine ne zaman bir kimse veya toplum, hayatını 'kötü söz' üzerine kurarsa her tarafa kaos ve karışıklık yayılır.

Bu bağlamda, 'güzel söz' ve 'kötü söz' örneği ile rüzgârın savurduğu bir yığın kül[42] 'sel köpüğü' ve 'eritilmiş madenlerin köpüğü' misallerinde[43] anlatılmak istenenin aynen anlatıldığı da belirtilmelidir."[44]

11. Dalları göğe uzanan ağaçların gölgeliği olur. Sıcaktan bunalan insanlar, onun gölgeliğine sığınırlar. İmanla istikamet bulan müminler de böyledir. İmtihanın, şüphenin ve şehvetin yakıcılığından bunalan insanlar, müminin gölgeliğine sığınır. Her müminin gölgesi, onun imanı oranındadır. Kiminin gölgesi yüzlere, binlere, milyonlara yeter.

12. Ulu ağaçlar insanlara güven verir. Mümin de böyledir. Eliyle, diliyle, duruşuyla müminlere güven verir. Ulu bir ağaçla yol tarif edebilir, adres verebilirsiniz. Zira onun her zaman orada, aynı yerde olduğunu bilirsiniz. Örneğin, "köşedeki çınar ağacının solunda" dersiniz. Mümin de kök saldığı yerde sabit durmalı, kendisiyle adres tarif edilecek güvenirliğe sahip olmalıdır.

42. bk. 14/İbrâhîm, 18
43. bk. 13/Ra'd, 17
44. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/551-552, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri

Şimdi de şirke verilen misale yakından bakalım. Çaba bizden, başarı Allah'tandır:

"Kötü söz (şirk) ise kökü yerden koparılmış, istikrarı olmayan kötü bir ağaç gibidir."[45]

1. Şirkin ilk sıfatı habis olmasıdır. Habis kelimesi, her türlü güzelliğin/hoşluğun zıddını ifade eder. Kur'ân'daki kullanımları da maddi ve manevi tüm pislikleri ifade eder:

"خُبْث ve خَبِيث kelimeleri, -ister soyut olsun isterse somut- iğrençliğinden ve bayağılığından dolayı çirkin görülen şeyler için kullanılır. Kelimenin asıl anlamı -tıpkı demirin pası gibi- 'içeriyi bozan ve çürüten kötü şeyler' demektir. Bu anlamda şair şöyle demiştir:

'Biz onu gümüş zannederek eritip kalıba dökmüştük,

Ancak körük demirin pasını ortaya çıkardı.'

Bu sözcük, her tür batıl inanç, yalan söz ve kötü fiili içerir."[46]

Şirk, habistir. Maddi ve manevi pisliktir. Tadı, şekli, kokusu pistir. Bir kalbe girdi mi orayı harap eder. Ne sahibine ne başkasına faydası vardır.

2. Kökü yerden koparılmıştır, köksüzdür. Yani onun hiçbir dayanağı yoktur, delilsizdir. Yüce Allah, Kur'ân'da şirki delilsiz olmakla niteler. Şirk ahmaklıktır; ne akli ne de naklî hiçbir dayanağa sahip değildir:

" 'Allah evlat edindi.' dediler. O münezzehtir! O, (hiçbir şeye muhtaç olmayan her şeyin kendisine muhtaç olduğu) El-Ğaniy'dir. Göklerde ve yerde olanların tamamı O'nundur. (Allah'ın evlat edindiğine dair) yanınızda hiçbir delil de bulunmamaktadır. Yoksa Allah hakkında bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz?"[47]

" 'Ey zindan arkadaşlarım! (Hiç düşündünüz mü?) Birbirinden ayrı, darmadağınık rabler mi daha hayırlıdır, yoksa (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid ve (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr olan Allah mı? Sizin O'nu bırakıp da ibadet ettikleriniz, ancak sizin ve babala-

45. 14/İbrâhîm, 26
46. El-Mufredât, s. 272-273, h-b-s maddesi
47. 10/Yûnus, 68

rınızın koyduğu, Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmediği birtakım isimlerdir. Hüküm yalnızca Allah'ındır. O, kendisinden başkasına kulluk/ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.' "[48]

Yüce Allah birçok ayette[49] şirke dair hiçbir delil olmadığını, müşrikin de bilgisizce ve zanna uyarak Allah'a şirk koştuğunu[50] haber vermiştir. Bu sebeple Nebi (sav) şirk ehline cahiller diye hitap etmiştir:

"De ki: 'Ey cahiller! Bana, Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?' "[51]

Şirk yalnızca zan, hurafe ve tahminden ibarettir:

"Şüphesiz ki ahirete inanmayanlar, melekleri dişi isimleriyle anarlar. Onların buna dair hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyarlar. Doğrusu zan, (hak gibi kesin bilgiye/vahye dayanmaz. Bu sebeple de) hakkın yerine geçmez/hakkın verdiği (mutmainliği) sağlamaz."[52]

3. Şirk istikrarsızdır, karar kılmaz. Tevhid/Hak nasıl kalıcıysa şirk de geçicidir. Farklı suretlerde ortaya çıksa da kısa sürede yeryüzünden silinir. Kur'ân'ın ifadesiyle şirk/batıl, köpük gibidir. Belli zamanlarda madenin ve suyun üzerini kaplayan köpük gibi olsa da hiçbir zaman madenin ve suyun yerini tutmaz:

" 'Kötü bir söz' (yanlış bir inanç) dayanıklı ve sürekli değildir, çünkü tabiat kurallarına terstir. Bu nedenle evrendeki her şey ona karşı çıkar ve onu reddeder. Sanki toprak onun tohumlarını dışarı atmaya hazırdır ve eğer atılan tohumlardan bazıları büyümeyi ve köklü bir ağaç olmayı başarırsa o zaman gökyüzü onun dallarına baskı uygular. Gerçekte, eğer insana denenmesi için özgürlük ve süre tanınmamış olsa, kötülüğün gelişmesine hiçbir zaman izin verilmezdi. Bu özgürlük nedeniyle bazı insanların hayatlarını 'kötü söz'e dayandırmalarına izin verilmiştir. Onun belli bir dereceye kadar büyümesine

48. 12/Yûsuf, 39-40
49. bk. 4/Âl-i İmran, 151; 6/En'âm, 81; 7/A'râf, 33, 71; 12/Yûsuf, 40; 22/Hac, 71; 53/Necm, 23
50. bk. 22/Hac, 71; 18/Kehf, 5; 43/Zuhruf, 20; 53/Necm, 28
51. 39/Zümer, 64
52. 53/Necm, 27-28

müsaade edilir, fakat o kötü sonuçlar doğurmaktan başka bir şey üretmez. Kısa bir süre sonra da onun kökü topraktan söküp atılır."[53]

4. Köklerinden sökülmüş ve devrilmiş bir ağaç, ağaç olma sıfatını kaybetmiştir. Artık o bir odundur. Şirk de böyledir. O yalnızca cehenneme yakıt olmak içindir. Zaten Kur'ân da müşrikin ve Allah'ın (cc) dışında kendilerine taptıklarının cehennem yakıtı olacağını haber vermiştir:

"Şüphesiz ki sizler ve Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, cehennemin odunusunuz. Sizler oraya gireceksiniz."[54]

5. Köklerinden koparılmış bir ağaç, insana kasvet verir. Böyle bir manzara karşısında insan huzursuz olur. Zira bu, orada bir afet yaşandığının, bir yıkım olduğunun göstergesidir. Kur'ân'da müşrike dair verilen tüm örneklerde de aynı hava vardır. Müşrik; korkular içinde kaygılı, yolunu kaybetmiştir. Farklı efendilerin istekleri arasında kimseyi memnun edemeyen, kendisi de memnun olamayan, bir çıkış arayan ama bulamayan, serap gören bir insan misali hayalleriyle aldanan bir ruh hâlindedir:

"Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayan ve (şirkin her türlüsünü terk eden) hanifler olarak (bunları yapın). Kim de Allah'a şirk koşarsa gökten yere çakılan, havada kuşların kendisini (parça parça) kaptığı veya rüzgârın ıssız, uzak bir yere savurduğu kimse gibidir."[55]

Bu, şirk koşan insanın ruh hâlidir. O, gökten yere çakılan insan gibi korku ve kaygı içerisindedir. Dayandığı, tevekkül ettiği ve faydasını umduğu putların, türbelerin, sigorta poliçelerinin, güvenlik tedbirlerinin… onu Allah'ın takdirinden koruyamadığını görmekte, bizzat tecrübe etmektedir. Dahası, Allah'a (cc) şirk koştuğu ilkel ve modern putların kendilerini dahi koruyamadığını görmektedir.

Kuşların etini didiklediği, her birinin bir parçasını çekiştirdiği durumdadır. Çünkü örf başka söylemekte, kanun başka söylemektedir. Hevası/Arzusu başka söylemekte, moda başka söylemektedir. İnandığını sandığı din başka, sosyal medya başka söylemektedir. Birinin dediğini yapsa bir diğerini öfke-

53. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/551, İbrâhîm Suresi, 24. ayetin tefsiri
54. 21/Enbiyâ, 98
55. 22/Hac, 31

lendirmektedir. Ne kendisi mutlu olmakta ne de Allah'ı bırakıp da sözlerini önemsediği kaynaklar…

Ayeti başka bir açıdan şöyle açıklayabiliriz:

"Bu misalde 'gök', insanın asli fıtratı anlamındadır. İnsan başkasının değil, Allah'ın (cc) kuludur ve yaratılışı itibarıyla tevhid ilkesini kabule hazırdır. Bu nedenle peygamberlerin davetini kabul edenler fıtratlarında sabit kalırlar ve yükselirler. Bunun aksine, Allah'ı inkâr eden veya O'na ortak koşan kimse ise bu asli fıtrat 'gök'ünden düşer. İşte o zaman ya misaldeki, düşen adamı kapan kuşlara benzer; lider ve şeytanların kurbanı olur ya da misaldeki rüzgâra benzeyen arzu, istekler veya nefsin kölesi olur. Bunlar, onu diğer tarafa doğru alçaltır ve sonunda onu sapıklığın en derin çukuruna götürür."[56]

İki örneğin ortak mesajları!

Tevhid ve şirke dair verilen misalleri ayrı ayrı inceledik. Yukarıda anlatılanlara ek olarak her iki örnekten alınacak ortak mesajlara temas etmek istiyorum. Çaba bizden, başarı Allah'tandır:

1. Kur'ân'ın eğitim metodunda tanım yoktur. Kur'ân bir şeyin ayırıcı sıfatlarını zikrederek öğretmekten yanadır. Bu misalde de Kur'ân, imanın/müminin sıfatlarını zikretmiş ve imana/şirke dair bir tanım yapmamıştır. Eşyayı tanımlama, Yunan bilgi felsefesinden İslami ilimlere bulaşmış, vahyin mantığına aykırı bir yöntemdir. Bu nedenle Kur'ân'ın eğittiği nesiller ile İslam'ı, tanımlardan öğrenen sonraki nesiller arasındaki fark her insanın görebileceği boyuttadır. Şayet tanımlama daha iyi anlamaya, dolayısıyla bilgiyi eyleme dönüştürmeye katkı sağlasaydı başta yöntemin sahibi Yunanlar, sonra da yöntemi onlardan ödünç alan İslam toplumları birer ahlak toplumu olurlardı. Ne ki ne Yunanlar ne de onların bilgi sistemlerini ödünç alan İslam'a mensup toplumlar bir ahlak toplumu olamamışlardır.

İnsana öğreten, Allah'tır.[57] Yarattığını en iyi O (cc) tanıdığından[58] insan tabiatına en uygun metodu bilen de O'dur. İnsanın içinde var olan kulluk potansiyelini (fıtratı) çatlatıp gümrah bir ağaca çevirecek olan yöntem de

56. Tefhîmu'l Kur'ân, 3/363, Hac Suresi, 31. ayetin tefsiri
57. bk. 55/Rahmân, 2
58. bk. 67/Mülk, 14

O'nun metodudur. Bilginin doğru olması yeterli değildir. Doğru bilginin doğru neticeler doğurması için metod da önemlidir. Bugün bizler doğru bilgileri dahi Yunan bilgi sistemini ve düşünce yapısını metod olarak benimseyen kitaplardan okuyoruz. Bu sistem ve yapının kirlettiği bilgi şöyle dursun, doğru bilgiyi aktarırken dahi yöntemi problemlidir. Hâliyle hem bilgi hem de metod kirlenmiştir. Yeniden vahye, öze dönmek zorunluluktur. Asırların oluşturduğu kirden arınmanın, hasarı onarmanın, yırtığı/söküğü yamamanın başka yolu yoktur. Biz vahye döneceğiz ki vahiy de bize dönsün. Göğün bengisularıyla ashabı beslediği gibi bizi de beslesin. O güzel kokusu üstümüze sinsîn. Her ayet bir kandil olup, uzayan gecemizi aydınlatsın…

2. Yüce Allah, Kur'ân'ın birçok yerinde müminlerin sıfatlarını zikretmiştir. Bu sıfatlar birer ölçüdür. Her insan kendini bu İlahi ölçüyle tartıp değerlendirebilir. Kişinin "İman ettim." demesi yeterli değildir. Her insan "İman ettim." diyebilir. Mesele mümin sıfatlarından ne kadarını üzerinde taşıdığıdır. Yüce Allah bu sıfatları şöyle zikreder:

"Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün peşi sıra yer değişmesinde akıl sahipleri için (üzerinde düşünüp, bunları yapanın tek ilah olduğu, kulluğun sadece kendisine yapılması gerektiğine dair sonuçlar çıkaracakları) ayetler vardır. Onlar ki ayakta, otururken ve yanları üzere yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler ve (derler ki): 'Rabbimiz! Sen bunu boşa yaratmadın. Seni eksikliklerden tenzih ederiz, bizi ateşin azabından koru. Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, kimi ateşe sokmuşsan onu rezil etmiş/alçaltmışsındır. Zalimlere hiçbir yardımcı yoktur. Rabbimiz! Şüphesiz ki biz: 'Rabbinize iman edin!' diye imana davet eden bir davetçiyi işittik ve iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört ve Ebrar olanlarla (çokça iyilik yapanlarla) beraber canımızı al. Rabbimiz! Resûllerine vadettiğini bize ver ve Kıyamet Günü'nde bizi rezil etme. Şüphesiz ki sen, sözünden dönmezsin.' "[59]

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığında kalpleri ürpertiyle titrer, O'nun ayetleri okunduğunda imanlarını arttırır ve yalnızca Rablerine tevekkül ederler. Onlar ki; namazı dosdoğru kılar ve onlara rızık olarak verdiklerimiz-

59. 3/Âl-i İmran, 190-194

den infak ederler. İşte bunlar, hakiki müminlerdir. Onlar için Rableri katında (üstünlük vesilesi olan) dereceler, bağışlanma ve pek değerli bir rızık vardır."[60]

"Onlar ki; Allah'ın ahdini (tevhide dair verdikleri sözü) eksiksiz yerine getirir, sözlerini de bozmazlar. Onlar ki; Rablerinin birleştirilmesini emrettiği (akrabalık, komşuluk, İslam kardeşliği gibi) bağları birleştirirler. Rablerini (hakkıyla tanıdıklarından) Rablerinden (saygıyla) korkar ve hesabın kötüsünden korkarlar. Onlar ki; Rablerinin rızasını elde etmek için sabreder, namazı dosdoğru kılar, onlara rızık olarak verdiklerimizden gizli açık (sürekli) infak eder, kötülüğü iyilikle savarlar. Böylelerine (ahiret) yurdunun (güzel) akıbeti vardır. (O akıbet de şudur:) içine girecekleri Adn Cennetleridir. Onların babalarından, eşlerinden, soylarından salih olanlar da oraya gireceklerdir. Ve melekler her kapıdan onların yanına girip, 'Sabretmenize karşılık size selam olsun!' (derler.) (Bu) yurdun akıbeti ne güzeldir."[61]

"Şüphesiz ki müminler, kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki; namazlarında huşu içerisindelerdir. Onlar, boş şeylerden yüz çevirir, ilgi duymazlar. Onlar, zekât sorumluluğunu yerine getirirler. Onlar, iffetlerini korurlar. Eşleri veya cariyeleri müstesna. Bunlarla (beraber olmaları) nedeniyle kınanmazlar. Kim de bundan ötesini arar (eşi ve cariyesi dışındakilerle beraber olmaya yeltenirse), işte böyleleri haddi aşanlardır. Onlar, (gerek Rableriyle kendi aralarında gerek insanlarla aralarında var olan) emanetlerini ve sözlerini gözetirler. Onlar, (vakitlerine, şart ve rükünlarına, huşu ve sünnetlerine dikkat ederek) namazlarını korurlar. İşte bunlar vâris olanlardır. Onlar, Firdevs Cennetlerine vâris olurlar ve orada ebedî kalırlar."[62]

"Rahmân'ın kulları yeryüzünde tevazu ile yürür. Cahiller kendilerine sataştığı zaman: 'Selam olsun size!' derler. Onlar, geceyi Rableri için secdede ve kıyamda geçirirler. Onlar ki: 'Rabbimiz! Cehennem azabını bizden çevir. Şüphesiz ki onun azabı, sürekli ve katlanılması zor bir cezadır.' derler. 'Şüphesiz ki o, ne kötü bir yerleşim yeri ve ne kötü bir konaktır.' Onlar, harcadıklarında israf ve cimrilik etmez, bu ikisi arasında (dengeli) bir yol tutarlar. Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha dua etmez, (İslam'ın izin verdiği kısas gibi meşru bir)

60. 8/Enfâl, 2-4
61. 13/Ra'd, 20-24
62. 23/Mü'minûn, 1-11

hak olmaksızın, Allah'ın haram kıldığı cana kıymaz ve zina da etmezler. Kim de bunları yaparsa bir cezayla karşılaşacaktır. Kıyamet Günü'nde azabı kat kat arttırılacak, (azabın içinde) aşağılanmış bir hâlde ebediyen kalacaktır. (Fakat) tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyenler bunun dışındadır. Allah, bunların günahlarını sevaba çevirir (ya da şirklerini imana, cinayetlerini ıslaha, zinalarını iffete çevirir). Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir. Kim de tevbe edip salih ameller işlerse şüphesiz ki o, tevbesi makbul olarak Allah'a dönmüş olur. Onlar, yalana şahitlik etmezler. Boş/yararsız/batıl bir şey gördüklerinde, değerli/onurlu insanların tavrını sergileyerek yüz çevirip giderler. Onlar, Rablerinin ayetleri kendilerine hatırlatıldığında sağır ve kör gibi davranmazlar. (Kulak kabartıp, anlamaya çalışırlar.) Onlar ki: 'Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan göz aydınlığı/sevinç ve huzur kaynağı olacak kimseler ihsan et. Ve bizi muttakilere imam/öncü kıl.' derler. İşte bunlar, sabretmelerine karşılık (cennette özel konuklar için hazırlanmış) odalarla mükâfatlandırılırlar. Ve orada selamlanma ve esenlik temennileriyle karşılanırlar. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Orası ne güzel bir yerleşim yeri ve ne güzel bir konaktır. De ki: 'Şayet duanız olmasaydı Allah katında bir kıymetiniz olur muydu? Ancak sizler yalanladınız. (Yalanlamanızın karşılığı olarak azap) kaçınılmaz olacaktır.' "[63]

Bu ayetler, müminlerin özelliklerini anlatan toplu ayetlerdir… Kur'ân'da müminlerin özelliğini anlatan onlarca ayet vardır. Her birimiz nefsimizi ayetlere arz etmeli ve ne oranda iman ettiğimizi tespit etmeliyiz. Aksi takdirde Allah'ın ve Resûl'ünün şu tehditlerine maruz kalmamız ân meselesidir:

"Bedeviler: 'İman ettik.' dediler. De ki: 'İman etmediniz. Fakat 'teslim olduk' deyin.' (Çünkü) iman henüz kalplerinize girmiş değildir. Şayet Allah'a ve Resûl'üne itaat ederseniz (Allah,) amellerinizden hiçbir şey eksiltmez. Şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir. Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah'a ve Resûl'üne iman etmiş, sonra da şüpheye düşmeden Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad etmişlerdir. Bunlar, sadık olanların ta kendileridir."[64]

63. 25/Furkân, 63-77
64. 49/Hucurât, 14-15

Ebu Berze El-Eslemî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ey diliyle iman ettiğini söyleyen, fakat kalbine iman girmeyen insanlar topluluğu! Müslimlerin gıybetini yapmayınız. Onların ayıplarını araştırıp durmayınız. Çünkü kim onların ayıplarını araştırırsa Allah da onların ayıplarını araştırır. Allah (cc) kimin ayıbını araştırırsa onun ayıbını evinde dahi olsa açığa çıkarır."[65]

65. Ebu Davud, 4880

27

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِۚ وَيُضِلُّ
اللّٰهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُۚ (٢٧)

(27) "Allah, iman edenleri dünya hayatında da ahirette de sabit sözle (Lailaheillallah) sapasağlam kılar. Allah zalimleri saptırır ve Allah dilediğini yapar."

İman ve küfre dair örnek verildikten sonra Yüce Allah kimleri sabit kılacağını, kimleri saptıracağını haber verdi.

Sabit Kılan, Allah'tır

Sabit kılan, Allah'tır. İnsanın itikadı, ameli ve tutunduğu şer'i bağlar yalnızca birer vesiledir. Tüm vesilelerin ardındaki yegâne irade, mutlak otorite ve engin kudret O'dur (cc). Hâliyle insan, her hâlinde O'na yönelmeli, O'ndan sebat istemelidir. O'nun elçileri ve salih kullar da Rabblerinden sebat isterler:

"Calut ve ordusuyla karşı karşıya geldiklerinde: 'Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır, ayaklarımızı sabit kıl ve kâfir topluluğa karşı bize yardım et.' demişlerdi." [1]

"Nice nebiyle beraber birçok Rabbani (âlim ve mücahid) savaştı. Allah yolunda başlarına gelen sıkıntılar nedeniyle gevşekliğe düşmediler, zayıflamadılar ve (düşman karşısında) alçalmadılar. Allah, sabredenleri sever. (Başlarına gelen sıkıntılarda) sadece şöyle söylemekle yetindiler: 'Rabbimiz! Günahlarımızı ve işlerimizde var olan aşırılıklarımızı bağışla! Ayaklarımızı sabit kıl! Kâfirler topluluğuna karşı bize yardımcı ol.' " [2]

1. 2/Bakara, 250
2. 3/Âl-i İmran, 146-147

Enes'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), 'Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere sabit kıl.' duasını çokça yapardı.

Bunun üzerine O'na, 'Ey Allah'ın Resûlü! Sana ve getirdiğin şeriata inandık. Bu durumda hâlâ bizim hakkımızda korkuyor musun?' dedim.

Allah Resûlü de (sav) şöyle dedi: 'Evet, çünkü kalpler Allah'ın iki parmağı arasındadır. Onları dilediği şekilde evirip çevirir.' "[3]

Dünyada Sebat

Yüce Allah dünya hayatında müminlere sebat verir. Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla O'nun (cc), müminlerin kalbini/ayaklarını sabit kıldığı yerlerden bazısı şunlardır:

- Saptırıcı teklifler karşısında sebat

"Neredeyse sana vahyettiğimizden başkasını, bize karşı uydurasın diye seni fitneye düşüreceklerdi. (İstediklerini verdiğin takdirde) o zaman seni dost edinirlerdi. **Şayet (ayağını) sabit kılmasaydık, neredeyse onlara az bir şey meyledecektin.** O zaman biz sana, hayatın da ölümün de katmerli azabını tattırırdık. Sonra bize karşı kendine bir yardımcı da bulamazdın."[4]

Müşrikler, Allah Resûlü'ne (sav) bazı tekliflerle geldiler.[5] Yüce Allah onların saptırıcı tekliflerine karşı Resûlullah'ın ayaklarını sabit kıldı. Şayet Allah (cc) onu sabit kılmasaydı onlara az bir şey meyledecek ve azaba uğrayacaktı.

3. Tirmizi, 2140
4. 17/İsrâ, 73-75
5. İsra Suresi, 73-75. ayetlerin nüzul sebebi hakkında şu görüşler kaydedilmiştir:

"a. Sakif Kabilesi Allah Resûlü'ne (sav) gelip, 'Bize bir yıl daha Lat'a tapma izni ver ve Mekke Vadisini 'haram/kutsal' ilan ettiğin gibi bizim vadimizi de kutsal ilan et. Arapların üstünlüğümüzü görmesini istiyoruz.' dediler. Allah Resûlü (sav) bu tekliften hoşlanmayınca Sakifliler, 'Allah böyle emretti.' dersin dediler. Bunun üzerine bu ayetler indi.

b. Müşrikler Allah Resûlü'ne (sav), 'Parmak ucuyla da olsa ilahlarımıza dokunmadan seni bırakmayız.' dediler. Nebi (sav), 'Yapsam ne olur ki? Allah benim onlardan hoşnut olmadığımı biliyor.' diye düşündü ve bu ayetler indi.

c. Kureyş, Allah Resûlü (sav) ile özel bir görüşme yaptı. Sabaha kadar ona, 'Sen, Efendimizsin. Efendilerimizden birinin oğlusun.' diyerek onu övdüler. Neredeyse bazı isteklerine, 'Evet.' diyecekti ki bu ayetler indi.

d. Müşrikler köle ve fakirleri yanından uzaklaştırmasını istediler. Bunun üzerine bu ayetler indi."
(Zâdu'l Mesîr, 3/527, İsrâ Suresi, 75. ayetin tefsiri)

- Küfre başkaldıran yiğitlere sebat

"Ve kıyama kalkıp: 'Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir! Onu bırakıp da hiçbir (sahte) ilaha dua etmeyiz. Andolsun ki o takdirde batıl/saçma bir şey söylemiş oluruz.' dediklerinde, **onların kalplerini (yakin, sabır ve kararlılıkla) pekiştirmiştik**."[6]

Ashab-ı Kehf, tağutların karşısında Allah'ı yüceltti. Yüce Allah da onların kalplerini yakin, sabır ve kararlılıkla pekiştirdi. Tağutların güç ve saltanatından etkilenmeden sorumluluklarını yerine getirdiler.

- Cihad esnasında sebat

"Hani Allah'tan bir güven içinde olasınız diye sizi bir uyku hâli bürümüştü. Ve (Allah) sizi onunla temizlemek, sizden şeytanın pisliklerini gidermek, kalplerinizi (yakin ve kararlılık ile) pekiştirmek ve ayaklarınızı sabit kılmak amacıyla gökten sizin için yağmur indirmişti. Hani Rabbin meleklere vahyediyordu: 'Şüphesiz ki ben, sizinle beraberim, **iman edenleri sabit kılın**. Ben, kâfirlerin kalplerine şiddetli bir korku salacağım. (Öyleyse) vurun boyunların üstüne, vurun onların bütün parmaklarına!' "[7]

Bedir Günü müşriklerin ordusu sayıca müminlerden üç kat fazlaydı. Askerî teçhizat olarak da müminlerden çok üstünlerdi. Yüce Allah meleklerin desteğiyle müminleri sabit kıldı. Onlardan korku ve endişeyi giderdi.

- Şer'i bir sorumluluğu yerine getirdikten sonra sebat

"Musa'nın annesi yüreği bomboş (endişeden dolayı aklı başında olmaksızın, yalnızca Musa'yı düşünerek) sabahı etti. Şayet müminlerden olması için **kalbini pekiştirmeseydik**, neredeyse (Musa'nın sırrını) açığa çıkaracaktı."[8]

Allah (cc), Musa'nın (as) annesine oğlunu denize bırakmasını emretti. Şüphesiz bir anne için yapılması en zor şey, çocuğunu bir beşik içinde denize/nehre bırakmaktır. Allah'ın emrini yerine getirdikten sonra annelik duyguları harekete geçti. Her şeyiyle Musa'yı düşünür oldu. İşte o noktada Yüce Allah tecelli etti ve onun kalbini sabit kıldı, pekiştirdi.

6. 18/Kehf, 14
7. 8/Enfâl, 11-12
8. 28/Kasas, 10

- Tartışmada sebat

Yüce Allah, şirki savunmak için muvahhidlerle tartışanlara karşı, dostlarına destek verir, onları sabit kılar. Suremize ismini veren İbrâhîm'in (as) üç tartışmasını görüyoruz Kur'ân'da. Üçünde de muhataba söz bırakmayacak, onun tüm delillerini çürütecek deliller sunduğunu görüyoruz. Hiç şüphesiz o tartışmada onun kalbini sabit kılan, aklını destekleyen Allah'tır (cc):

– "Allah'ın kendisine mülk vermesi sebebiyle Rabbi hakkında İbrâhîm'le tartışanı görmedin mi? Hani İbrâhîm demişti ki: 'Benim Rabbim diriltir ve öldürür.' Demişti ki: 'Ben de diriltip öldürürüm.' (Bu cevap üzerine) İbrâhîm demişti ki: 'Allah Güneş'i doğudan getirir; sen de batıdan getir (bakalım).' (Bu hüccet karşısında) kâfir afalladı. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez."[9]

– "Ay'ın doğduğunu görünce: 'Bu benim Rabbimdir.' demişti. Onun battığını (görünce de): 'Şayet Rabbim beni hidayet etmezse andolsun ki sapıklar topluluğundan biri olurum.' demişti. (Sonra) Güneş'in doğduğunu görmüş ve: 'Bu benim Rabbim olsa gerek; bu en büyüktür.' demişti. Güneş batınca: 'Ey kavmim! Şüphesiz ki ben, sizin şirk koştuklarınızdan berîyim/uzağım.' demişti. 'Şüphesiz ki ben, yüzümü hanif olarak, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ve ben, müşriklerden de değilim.' Kavmi onunla tartışmıştı. (İbrâhîm) demişti ki: '(Allah) beni hidayet etmesine rağmen, Allah hakkında benimle tartışacak mısınız? Rabbimin benim hakkımda bir şey dilemesi hariç, şirk koştuklarınızdan korkmuyorum. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Öğüt almaz mısınız? Siz, (Allah'ın meşruluğuna dair) hiçbir delil indirmediği varlıkları Allah'a ortak koşmaktan korkmazken, ben nasıl sizin şirk koştuğunuz (sahte ilahlardan) korkarım! Şayet biliyorsanız (söyleyin bakalım, hak olan ilaha ortak koşanlar ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayanlar) bu iki gruptan hangisi (Allah'ın azabından) emin olarak (yaşamaya) daha fazla hak sahibidir?' İman eden ve imanlarına zulüm/şirk bulaştırmayanlar (var ya); işte bunlara (Allah'ın azabından) emin olma vardır. Ve onlar hidayete erenlerdir. **Bu, bizim kavmine karşı İbrâhîm'e verdiğimiz hüccetimiz/delilimizdir.** Dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabbin, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm, (her şeyi bilen) Alîm'dir."[10]

9. 2/Bakara, 258
10. 6/En'âm, 77-83

– " 'Allah'a yemin olsun ki, siz arkanızı dönüp gittiğinizde putlarınızın başına bir iş getireceğim.' Büyük put hariç hepsini paramparça etmişti. Belki (neler olduğunu büyük puta) danışırlar diye… Demişlerdi ki: 'İlahlarımıza kim yaptı bunu? Şüphesiz ki o, zalimlerdendir. Bir genç işittik onları diline dolayan! Onun adı İbrâhîm.' demişlerdi. 'Onu tüm insanların gözü önünde (bir yere) getirin, belki (bu işi onun yaptığına) şahitlik ederler.' demişlerdi. 'Sen mi ilahlarımıza bunu yaptın ey İbrâhîm?' demişlerdi. '(Hayır, düşündüğünüz gibi değil!) Bilakis, onların büyüğü (olan put, öylece sağlam durduğuna göre) bunu o yapmıştır. Şayet konuşabiliyorlarsa (putlara) sorun (bakalım).' Kendi iç dünyalarına dönüp (düşündükten sonra) demişlerdi ki: 'Şüphesiz ki (konuşamayan ve kendini savunamayan varlıklara ibadet etmekle) sizler zalimlerin ta kendisisiniz.' Sonra tekrar baş aşağı olup (eski hâllerine döndüler) ve 'Andolsun ki sen de bunların konuşamadığını biliyorsun.' (dediler.) Demişti ki: 'Yoksa Allah'ı bırakıp da size hiçbir faydası olmayan ve zararı defedemeyen şeylere mi ibadet/kulluk ediyorsunuz? Size de Allah'ın dışında ibadet ettiklerinize de yuh olsun! Akletmez misiniz?' "[11]

Ahirette Sebat

Allah Resûlü'nün (sav) beyan ettiğine göre ahirette sebattan kasıt, kabir sorgusunda Yüce Allah'ın, kulu sabit kılmasıdır.

Bera ibni Âzib'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Allah, iman edenleri dünya hayatında da ahirette de sabit sözle (Lailaheillallah) sapasağlam kılar…'[12] ayeti kabir azabı hakkında nazil olmuştur.

Kabirde, 'Rabbin kim?' diye sorulur.

Kul, 'Rabbim Allah'tır, Peygamberim Muhammed'dir.' diye cevap verir.

İşte, 'Allah, iman edenleri dünya hayatında da ahirette de sabit sözle (Lailaheillallah ile) sapasağlam kılar. Allah zalimleri saptırır ve Allah dilediğini yapar.'[13] ayetinin manası budur."[14]

11. 21/Enbiyâ, 57-67
12. 14/İbrâhîm, 27
13. 14/İbrâhîm, 27
14. Müslim, 2871

Osman ibni Affan'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav), ölünün defin işleri bittiğinde kabrin başında durdu ve şöyle dedi: 'Kardeşiniz için bağışlanmasını ve sebat etmesini isteyin. Çünkü o, şu ânda sorguya çekiliyor.' "[15]

Okuduğumuz ayetler dünyada/ahirette sebata dair yalnızca bazı örneklerdir. Aksi hâlde insan yaşadığı sürece Allah'ın yardımına, hidayetine, sebatına muhtaçtır. Göz açıp kapama sürecinde dahi insanın O'nun sebatına muhtaç olmadığı bir ân yoktur. Kula düşen, Yüce Allah'ın sebatını celbeden sebepleri çoğaltması, sonra da O'nun sebatına talip olduğunu duasına yansıtmasıdır. Böylece sebepleri bir araya getirerek fiilî duayı, Allah'tan (cc) sebat isteyerek kavlî duayı bir araya toplamalıdır. O'nun sebatını celbedecek vesilelerden biri açıklamakta olduğumuz ayette, diğer sebepler de Kur'ân'ın farklı ayetlerinde geçer. Bu sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

- Tevhid inancı ve dua

"Allah, iman edenleri dünya hayatında da ahirette de sabit sözle (Lailaheillallah) sapasağlam kılar. Allah zalimleri saptırır ve Allah dilediğini yapar."[16]

Sebatın birinci şartı, "kavl-i sabit"e sahip olmaktır. Kavl-i sabit/Sabit söz, Lailaheillallahtır, tevhid inancıdır. Kim tevhidine sahip çıkarsa, Yüce Allah zor zamanlarda onu sabit kılar. Zira tevhid, kişinin bir bütün olarak Allah'a (cc) yönelmesi, her şeyiyle O'na kulluk etmesidir. Kendisine tüm benliğiyle, yani tevhidle yönelene, Rabbimiz de yardımı ve hidayetiyle yönelir. Her iş ve yönelişinde Yüce Allah'ı, O'nun korumasını bulur:

"(Allah) kendisine yönelenleri hidayet eder."[17]

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir gün Allah Resûlü'nün (sav) bineğinin arkasındaydım.

Buyurdu ki: 'Ey delikanlı, sana birkaç kelime öğreteceğim: Allah'ı(n emir ve yasaklarını) koru (takvalı ol) ki Allah da seni korusun. Allah'ı(n emir ve yasaklarını) koru (takvalı ol) ki yöneldiğin her işte O'nu(n yardımını) bulasın. İsteyeceğin zaman

15. Ebu Davud, 3221
16. 14/İbrâhîm, 27
17. 3/Ra'd, 27

Allah'tan iste. Yardım isteyeceğin zaman Allah'tan yardım iste. Bil ki tüm insanlar sana bir konuda fayda vermek üzere bir araya gelseler; ancak Allah'ın yazdığı kadarıyla sana faydalı olabilirler. Eğer tüm insanlar sana zarar vermek için birleşip bir araya gelseler; ancak Allah'ın sana yazdığı kadarıyla zarar verebilirler. Kader kalemleri kalkmış ve yazılan sahifeler kurumuştur.' "[18]

Tevhid inancının en önemli rüknu; kişinin Allah'a muhtaç olduğunu hissetmesi ve O'ndan (cc) istemesidir. Kişi fakrını/muhtaçlığını hissettiği oranda Allah'a (cc) kulluk eder. Bu his/duyuş insanı her işinde Allah'a yönelmeye, O'ndan istemeye sevk eder. Her konuda olduğu gibi bu konuda da örneğimiz, kulluğun zirvesinde yer alan Allah Resûlü'dür. O (sav), her şeyini, hususen de sebatı Allah'tan isterdi:

Enes'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), 'Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere sabit kıl!' **duasını çokça yapardı.**

Bunun üzerine ona, 'Ey Allah'ın Resûlü! Sana ve getirdiğin şeriata inandık. Bu durumda hâlâ bizim hakkımızda korkuyor musun?' dedim.

Allah Resûlü de (sav) şöyle dedi: 'Evet, çünkü kalpler Allah'ın iki parmağı arasındadır, onları dilediği şekilde evirip çevirir.' "[19]

Buna mukabil şirk ise kalpleri parçalayan, korkuyu arttıran ve en muhtaç olduğu yerde insanın ayağını kaydıran bir illettir:

"Hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri Allah'a ortak koşmaları nedeniyle, kâfirlerin kalbine şiddetli bir korku salacağız. Onların barınağı ateştir. Zalimlerin barınağı ne de kötüdür."[20]

- **Kur'ân'a tutunmak**

"De ki: '(Bu uydurulmuş bir kitap değil. Bilakis,) iman edenlerin (ayaklarını) sabit kılmak, teslim olanlara hidayet ve müjde olması için Ruhu'l Kudüs (Cibril) onu Rabbinden hak olarak indirmiştir.' "[21]

18. Tirmizi, 2516; Ahmed, 2669
19. Tirmizi, 2140
20. 3/Âl-i İmran, 151
21. 16/Nahl, 102

"Kâfirler dediler ki: 'Kur'ân onun üzerine bir seferde indirilseydi ya!' Böyle (parça parça) indirdik ki kalbini sağlamlaştıralım. Ve onu tertil üzere/ağır ağır okuduk."[22]

Kur'ân, kalpleri/ayakları sabit kılmak için indirilmiştir. Ona tutunan, onu rehber edinen, onu hakkıyla tilavet eden, ona takvayla yaklaşan, ondan öğüt almak isteyen, onun derin anlamlarına vâkıf olmak için onun üzerinde derin düşünen, bildiğiyle amel eden bilmediğini zikir ehline soran… kimselerin kalbini/ayaklarını sabit kılar. Örneğin Allah Resûlü (sav) vefat ettiğinde bu, sahabe için büyük bir fitneydi. O fitnede Allah (cc) bir ayetle Ebubekir'i (ra) sabit kıldı. Ebubekir de (ra) o ayeti okuyarak toplumun sebatına vesile oldu.

Ebu Seleme (rh), Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Bekir, Sunh'taki evinden atına binerek geldi. Atından indikten sonra mescide girdi. Hiç kimseyle konuşmaksızın Aişe'nin odasına girdi. Allah Resûlü'ne (sav) yöneldi. Allah Resûlü'nün (sav) üstü, çizgili bir Yemen kumaşıyla örtülüydü. Ebu Bekir, onun yüzüne (baktı), sonra üzerine eğilip (alnından) öptü.

Sonra ağlayarak şöyle dedi: 'Anam babam sana feda olsun, ey Allah'ın Nebisi! Allah sana iki ölümü birden vermez. Senin için takdir edilen ölümü sen şu ânda tattın artık.'

İbni Abbas (ra) şöyle demiştir: 'Ebu Bekir, Aişe'nin odasından dışarı çıktı. Ömer (mescidde) öteki sahabilerle konuşuyordu.

Ebu Bekir, Ömer'e, 'Otur.' dedi, Ömer oturmadı; Ebu Bekir tekrar, 'Otur.' dedi, Ömer oturmadı.

Ebu Bekir Kelime-i Şehadet getirince sahabiler Ömer'i bırakıp Ebu Bekir'e yöneldi, ardından Ebu Bekir onlara şöyle seslendi: 'İçinizden kim Muhammed'e (sav) tapıyor idiyse (şunu bilsin ki) Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a kulluk ediyor ise (bilsin ki) Allah diri olandır ve asla ölmez.

22. 25/Furkân, 32

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

'Muhammed, yalnızca bir resûldür. Ondan önce de resûller gelip geçti. O öldüğünde ya da öldürüldüğünde topuklarınız üzerine gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim de topukları üzerine (dininden ya da yaptığı salih amelinden) dönerse Allah'a zarar veremeyecektir. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.'[23] '

(İbni Abbas dedi ki:) Allah'a yemin ederim ki Ebu Bekir bu ayeti okuyuncaya kadar sanki insanlar, Allah'ın bu ayeti indirdiğini bilmiyormuş gibiydiler. Orada bulunan sahabiler bu ayeti Ebu Bekir'den dinlediler. Artık o gün herkesin dilinde bu ayet vardı.' "[24]

- Kur'ân Kıssaları

"Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), kalbini sağlamlaştırmak için anlatıyoruz. Bu (kıssalarla beraber) sana hak (olan bilgiler), müminlere de öğüt ve hatırlatma gelmiştir."[25]

Yukarıdaki başlığa dâhil olmasına rağmen önemine binaen müstakil bir başlık olarak zikrettiğimiz Kur'ân kıssaları, kalpleri sabit kılar. Yüce Allah, indirdiği surelerle önce Nebi'sinin (sav), onun üzerinden de sahabenin kalplerini sabit kılmıştı. Kur'ân kıssaları tevhid ve şirk mücadelesinin müfredatı, yol haritası gibiydi. Allah (cc) yaşanacakları, inananların ve inkârcıların akıbetini İslam ümmetine Kur'ân kıssaları üzerinden hatırlatıyordu. Bir anlamı da iz sürmek olan "kıssalar" mücadele tarihinin izini sürüyor, gözle görüyormuşçasına okuyucuya aktarıyordu…

Kur'ân kıssalarının her biri, bir imtihanı nasıl yöneteceğimizi, başımıza gelen musibette nasıl sabit kalacağımızı öğretiyor. Süleyman (as) kıssası mülk imtihanını, Eyyub (as) kıssası hastalığı, Yûsuf (as) kıssası iftiraya uğrayıp zindana atılmayı, Talut ile Calut kıssası az topluluğun çok olana direnmesini, Nuh (as) kıssası uzayan davet sürecini… nasıl yöneteceğimizi ve sarsılmadan sabit kalacağımızı anlatıyor. Her Kur'ân kıssasında kalpleri/ayakları sabit kılan hikmetler, basiretler ve öğretiler vardır. Yeter ki insan anlamak için, hakkıyla tilavet etsin…

23. 3/Âl-i İmran, 144
24. Buhari, 1241-1242
25. 11/Hûd, 120

• Allah'ın dinine yardım

"Ey iman edenler! Siz Allah'a yardım ederseniz, (Allah da) size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar."[26]

Allah (cc) kullarına, kulların ameli cinsinden muamele eder. Kim Allah'ın dinine yardım ederse Allah da ona yardım eder, ayaklarını sabit kılar. Her insanın Allah'ın dinine yardım edeceği bir yol mutlaka vardır. Kimi diliyle kimi malıyla kimi gençliğiyle kimi vaktiyle kimi duasıyla kimi varlığıyla… bu dine yardım edebilir. Evet, bazen hiçbir şey yapamayan insan, duası ve salahıyla dine yardım edebilir. Allah'ın (cc) sınırlarını gözetmek, içtenlikle ve boyun eğerek O'na el açmak da bir yardımdır… Ve Rabbimiz, hiçbir yardımı karşılıksız bırakmaz. Bir kuşun yardımını dahi karşılıksız bırakmaz:

"Kuşları denetleyip teftiş ettikten sonra dedi ki: 'Neden Hüdhüd'ü göremiyorum? Yoksa kaybolanlardan mı oldu? Ya (nerede olduğuna dair özrünü gösteren) apaçık bir delil getirir, ya da onu şiddetli bir cezaya çarptırır veya boğazlarım.' Fazla zaman geçmeden (Hüdhüd geldi ve): 'Senin bilmediğin bir bilgiye vâkıf oldum ve Sebe diyarından sana kesin bir haber getirdim.' dedi. 'Ben, bir kadının onlara hükümdarlık ettiğini gördüm. Ona (güç ve nimet adına) her şey verilmiştir. Onun büyük bir tahtı da vardır. Onu ve kavmini, Allah'ı bırakıp Güneş'e secde eder buldum. Şeytan, amellerini onlara süslü göstermiş ve onları (dosdoğru) yoldan alıkoymuştur. (Bu sebeple) onlar doğru yolu bulamıyorlar. (Şeytan amellerini süsleyip onları doğru yoldan alıkoydu. Ta ki) göklerde ve yerde gizli olan (rızıkları) açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açığa vurduklarınızı bilen Allah'a secde etmesinler. Allah… O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Büyük arşın Rabbidir.' "[27]

İşte bir kuş: Hüdhüd! Sebe halkının Güneş'e taptığına şahit oluyor. Onların üzerinde olduğu şirki reddedip Yüce Allah'ı tevhidle yüceltiyor. Şer'i Yönetici (İmam) Süleyman'a (as), onlara dair haber getiriyor. Sonra Süleyman'ın (as) görevlendirmesiyle onları Allah'a kul olmaya davet eden mektubu Sebe halkına götürüyor. Allah'ın dinine gösterdiği bu yardımın karşılığı ne? Unutmayalım ki bu bir hayvan, mükellef dahi değil! Buna rağmen yardımı karşılıksız kalmıyor. İki ayrı mükâfatla takdir ediliyor. İlki; ismi Kur'ân'da

26. 47/Muhammed, 7
27. 27/Neml, 20-26

geçiyor. Kıyamete kadar bu kıssayı okuyan her müminin sevgisine nail oluyor. İkincisi; Allah Resûlü (sav) Hüdhüd (ibibik, çavuş kuşu) kuşunu öldürmeyi yasaklıyor.

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "Nebi (sav) dört hayvanın öldürülmesini yasakladı: 'karınca, bal arısı, çavuş kuşu, örümcek kuşu."[28]

Yardım ve sebat vesilelerini bir araya toplayan ve her şeyiyle O'na (cc) yönelen bir kulu, Rabbimiz yardımsız bırakmaz. Ona yardım eder ve ayaklarını sabit kılar. Zira O'nun güzel isimlerinden biri En-Nesîr'dir. En-Nesîr, yani yardım eden Allah… O'nun tüm isim ve sıfatları gibi yardımı da eksikliklerden münezzeh, mutealdir. Göklerin ve yerin mülkü O'na aittir. Dilediği şeyi bir yardım ve sebat vesilesi kılmaya kadirdir. Şöyle ki;

"… Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır …"[29]

Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ın (cc) mülküdür. Her bir varlık, O'nun kudret ve azametine boyun eğmiştir. O emretse her şey O'nun emriyle hareket eden bir orduya dönüşür. Bu nedenle inanmış bir kalp, İlahi yardıma hudut çizmez ve onu belli kalıplara sıkıştırmaz. En-Nesîr'in, dilerse en olmadık şeyle bile yardım edebileceğini bilir.

Allah (cc) dilerse kendi hâlinde uçan kuşlar, birer orduya dönüşüverir; fil ordularını -ki bugünün uçak ve gemi filolarına tekabül ediyor- yerle bir eder.[30]

Allah (cc) dilerse ayak altında ezilen haşerat, azgınları cezalandıran birer orduya dönüşebilir.[31]

O (cc) dilerse esasen savaş kaybettiren şeyleri birer orduya çevirip Müslimlere yardım edebilir. Bedir Günü bir yağmur ve uyuklamayla ashaba yardım etmedi mi?[32] Savaş alanında yağmur ve uyuklama, normal şartlarda hezimete sebep olur; ancak En-Nesîr olan tecelli etti mi hezimet sebebi dahi birer orduya dönüşüp İslam'a ve Müslimlere yardım aracı olur.

28. Ebu Davud, 5267; İbni Mace, 3224
29. 48/Fetih, 4
30. bk. 105/Fîl Suresi
31. bk. 7/A'râf, 133-134
32. bk. 8/Enfâl, 11

O (cc) dilerse en olmadık facir ve fasık insanları, dine yardım eden birer orduya çevirir.[33]

Mekke'de üç yıl süren ve beşer takatini zorlayan ekonomik boykot, müşrikler eliyle sonlanmadı mı?

Bugün tevhid daveti, davetçilere zulmeden ve daveti yasaklayan tağutların eliyle yayılmıyor mu?

Şunu da eklemeliyiz: İlahi yardımın nasıl geleceğine sınır çizemediğimiz gibi içeriğine de sınır çizemeyiz; zira Allah'ın (cc) yardımı, O'nun ilim ve hikmetine tabidir. O, her kulun ihtiyacını, neyin kul için dünya ve ahirette daha hayırlı olacağını bilir. Yardımını da buna uygun indirir.

Bazen yardım, zaferdir; düşmana galip geliriz. Bazen yardım, sebattır; son nefese kadar İslam üzere sebat ederiz. Bazen yardım, sabırdır; zulüm ve baskılara sabırla direnir, davamızdan dönmeyiz. Bazen yardım, ölüm ya da şehadettir; yaşamanın fitnesinden ve şerrinden ölümle/şehadetle korunuruz…

"Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Meryem oğlu İsa'nın, Havarilere: 'Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimlerdir?' demesi gibi. Havariler dediler ki: 'Bizler, Allah'ın (dininin) yardımcılarıyız.' İsrailoğullarından bir grup iman etti, bir grup da kâfir oldu. Biz, iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik, onlar da üstün geldiler."[34]

Havarilerin, düşmanlarına üstün gelmesi nasıl olmuştur? Biz biliyoruz ki İsa (as) ve Havarileri işkenceye uğradı, sürüldü ve şehit edildiler. Allah (cc), İsa'yı (as) katına yükseltmese onu da öldüreceklerdi. Öyleyse ayette zikredilen yardım ve galibiyet; düşmanı yenmek ve onlara karşı zafer kazanmak değildir! E, o zaman nedir? Onların tazyikleri karşısında sabırla direnmek, İslam ve tevhid davasından dönmemektir. Şehit olma şerefine erişmektir.

33. Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Hiç şüphesiz Allah (cc), facir bir insanın eliyle de bu dine yardım eder." (Buhari, 4203)
34. 61/Saff, 14

Bedir Günü düşmanı alt etmek nasıl bir yardımsa/zaferse Uhdud Ashabı'nın ateşe atılma pahasına tevhid üzere sebat etmeleri de bir yardımdır/zaferdir.

Bu sebeple Allah'tan (cc) yardım isteyelim. O'nun rahmetini umarak, O'nun hikmetine güvenerek, dünyamız ve ahiretimiz için en hayırlı olanı O'nun bildiğine inanarak yardım isteyelim. Ne yardımın hangi yolla geleceği ne de içeriği üzerinde düşünmeyelim; çünkü O'nun En-Nesîr ismi insan zihni ve tecrübesiyle sınırlanamaz. Biz Rabbimizin sınırsız ilmine ve engin rahmetine güvenirsek en hayırlı olanla bizi rızıklandırır.[35]

Allah Zalimleri Saptırır

"... Allah zalimleri saptırır ve Allah dilediğini yapar."[36]

Yüce Allah'ın saptırması da hidayet etmesi de O'nun (cc) ilmine ve hikmetine tabidir. O (cc), zalimleri saptırır. Zulme sapan; sapkın bir yol tutan, imanına zulüm bulaştıran, kullara zulmeden zalimleri saptırır. Hidayet ve dalaletin mahalli kalptir. Kalpte hidayete engel zulüm, küfür/şirk,[37] fısk,[38] yalan,[39] haddi aşma,[40] yüz çevirme...[41] varsa Allah (cc) o kalbe hidayet etmez, o kalbi sapkınlığa mahkûm eder. Seçim, insana bırakılmıştır; dileyen adil bir yol, dileyen zalim bir yol tutturur. Yüce Allah insana, onun seçimine göre muamele eder. Zalimane bir yol tutanın karşılacağı, saptırılmaktır. Yüce Allah, dilediğini yapar ve hiçbir güç O'nun (cc) dilemesine engel olamaz.

35. bk. El-Esmau'l Husna, s. 1202-1204
36. 14/İbrâhîm, 27
37. bk. 2/Bakara, 264
38. bk. 5/Maide,108
39. bk. 39/Zümer, 3
40. bk. 40/Ğafir, 28
41. bk. 18/Kehf, 57

28-29

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَاَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِۙ (٢٨)
جَهَنَّمَۚ يَصْلَوْنَهَاۜ وَبِئْسَ الْقَرَارُ (٢٩)

(28) "Allah'ın nimetini küfürle/nankörlükle değişen ve toplumlarını helak yurduna yerleştirenleri görmedin mi?"

(29) "(Kavimlerini yerleştirdikleri yıkım ve helak yurdu) içine girecekleri cehennemdir. Orası ne kötü bir yerleşim yeridir."

Nimete Nankörlük Etmek

Ayetler, kendilerine verilen nimete şükretmek yerine onu nankörlükle karşılayan insana/topluma ve böylesi toplumların akıbetine ışık tutuyor. Ayetler, birinci dereceden Mekkeli müşrikleri kapsamaktadır. Sahabeden Ömer, Ali ve İbni Abbas (r.anhum) ayetin, Kureyş'in büyük kabilelerini (Ebu Cehil ve Ebu Sufyan gibi liderleri) kastettiği şeklinde tefsir eder.[1] Onlar kendilerine verilen nübüvvet nimetini inkâr ve şirkle karşıladılar.[2] Allah Resûlü'ne (sav) ve tevhid davetine düşmanca bir tutum takındılar.

Ayet-i kerime, başta tevhid/nübüvvet olmak üzere, Yüce Allah'ın herhangi bir nimetini nankörlükle karşılayan toplulukların, sonu cehenneme çıkan bir yola girdiklerini haber veriyor. Aynı zamanda sahabe, Yüce Allah'ın herhangi

1. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/256-258
2. Nübüvvetin nimet oluşu için bk. s. 143, "Allah'ın İyiliği"

bir nimetine nankörlükle mukabele edenlerin okuduğumuz ayete dâhil olduğunu haber veriyor. Şöyle ki; Cebele ibni Eyhem, İslam olduktan sonra bir insana tokat atar. Ömer (ra) kısas uygulanmasına hükmeder. Bu durumu nefsine yediremeyen Cebele ve kavmi irtidat eder ve Rumlara katılarak Hristiyan olur.[3] Abdullah ibni Abbas (ra), "Ayette kastedilen, Cebele ibni Eyhem ve ona uyarak Rumlara katılanlardır." der. Abdullah ibni Abbas'ın kastı, "Cebele gibiler de bu ayete dâhildir." şeklinde anlaşılmalıdır. Zira bu ayet Mekkîdir. Cebele Hadisesi Ömer Dönemi'nde yaşanmıştır.[4]

Hâliyle tevhid davetiyle müşerref olduktan sonra bir sebeple ona karşı çıkan kâfirler ile, onu kabul ettikten sonra bir sebeple onu terk edenler, okuduğumuz ayetin kapsamındadır.

Toplumsal Düzen

"…Toplumlarını helak yurduna yerleştirenleri görmedin mi?"[5]

Kur'ân ısrarla bir noktanın altını çizer. Toplumları saptıran, tevhid davetine karşı onları örgütleyen ve nihayetinde onları ateşe sürükleyen elebaşları vardır. Bunlar imtiyazlı sınıftır. Kur'ân'ın isimlendirmesiyle müstekbir, mele, mutref ve ekabiru mucrimiha/elebaşı suçlular!

"Kavminin önde gelen **müstekbirleri**, iman etmiş olan mustazaflara: 'Salih'in, Rabbi tarafından gönderilen bir resûl olduğunu biliyor musunuz?' demişlerdi. (Onlar) demişlerdi ki: 'Şüphesiz biz, onun kendisiyle gönderildiği şeye iman edenleriz.' **Müstekbirler**: 'Biz de sizin inandığınıza kâfir olanlarız.' demişlerdi."[6]

"Onlara içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşırdılar ve kâfirler dediler ki: 'Şüphesiz ki bu, bir büyücüdür, bir yalancıdır. İlahları tek bir ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok ilginç/şaşılacak bir şeydir.' **İleri gelenler** harekete geçti ve: 'Yürüyün, ilahlarınıza sahip çıkın (onlara bağlılıkta direnç gösterin). Şüphesiz ki bu, (sizden) istenen bir şeydir.' (dediler.) 'Biz bunu başka bir dinde işitmedik. O (tevhid) yalnızca bir uydurmadır.' "[7]

3. bk. Tefsîru'l Kurtubî, 9/553, İbrâhîm Suresi, 28. ayetin tefsiri
4. bk. El-Muharreru'l Vecîz, s. 1795, İbrâhîm Suresi, 28. ayetin tefsiri
5. 14/İbrâhîm, 28
6. 7/A'râf, 75-76
7. 38/Sâd, 4-7

“Senden önce de ne zaman bir beldede bir uyarıcı gönderecek olsak, mutlaka oranın **refah içinde yaşayan şımarıkları** dediler ki: ‘Şüphesiz ki biz, babalarımızı bir din üzere bulduk ve biz onların eserlerine/izlerine uymuş kimseleriz.’ ”[8]

“Böylece biz, her beldenin **önde gelenlerini** oranın suçlu günahkârları kıldık ki orada tuzaklar kursunlar. Oysa onların tuzakları, yalnızca kendilerine zarar verir. Farkında da değillerdir.”[9]

Tevhid davetine karşı toplumları kışkırtan, işte küfrün elebaşları olan bu zümre; mevcut düzende ayrıcalıkları olan siyasetçi, iş insanı, sosyete ve suç örgütleridir. İslam, bu zümreyi hedef alır. Onların çirkin yüzlerini deşifre eder. Toplumu nasıl sömürdüklerine ışık tutar. Onların meydan okumalarına karşı meydan okumayla cevap verir. Onların sanıldığı gibi güçlü olmadığını, acziyetlerini ortaya koyar. Dahası, o yıkılmaz sanılan düzenlerinin nasıl da tek bir ayet, tek bir nebi karşısında paniklediğini, beka nutukları atmaya başladığını ifşa eder. Onların o muhkem görünen çıkar düzenlerinin örümcek ağından farksız olduğunu gösterir.

“Kavmi onunla tartışmıştı. (İbrâhîm) demişti ki: ‘(Allah) beni hidayet etmesine rağmen, Allah hakkında benimle tartışacak mısınız? Rabbimin benim hakkımda bir şey dilemesi hariç, şirk koştuklarınızdan korkmuyorum. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Öğüt almaz mısınız? Siz, (Allah’ın meşruluğuna dair) hiçbir delil indirmediği varlıkları Allah’a ortak koşmaktan korkmazken, ben nasıl sizin şirk koştuğunuz (sahte ilahlardan) korkarım! Şayet biliyorsanız (söyleyin bakalım, hak olan ilaha ortak koşanlar ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayanlar) bu iki gruptan hangisi (Allah’ın azabından) emin olarak (yaşamaya) daha fazla hak sahibidir?’ İman eden ve imanlarına zulüm/şirk bulaştırmayanlar (var ya); işte bunlara (Allah’ın azabından) emin olma vardır. Ve onlar hidayete erenlerdir.”[10]

“Allah’ı bırakıp da kendilerine dua ettiğiniz varlıklar, sizin gibi (Allah’a) kuldurlar. Şayet doğruysanız, çağırın da çağrınıza karşılık versinler. Onların kendisiyle yürüdükleri ayakları, tutacak elleri, görecek gözleri, işitecek kulakları mı var ki

8. 43/Zuhruf, 23
9. 6/En’âm, 123
10. 6/En’âm, 80-82

(çağrınıza icabet etsinler)? De ki: 'Bütün ortaklarınızı çağırın. Sonra elinizden gelen tuzağı kurun ve bana göz açtırmayın.' "[11]

"Onlara Nuh'un haberini oku. Hani kavmine demişti ki: 'Ey Kavmim! Şayet benim konumum ve Allah'ın ayetleriyle öğüt verişim size ağır geliyorsa ben, Allah'a tevekkül ettim. Siz ve ortaklarınız bir araya gelin ve (benim hakkımdaki) kararınızı verin. (Benimle ilgili yapacaklarınız) size dert olmasın. Sonra da hiç bekletmeden hakkımdaki kararınızı uygulayın/bana göz açtırmayın.' "[12]

"Demişlerdi ki: 'Ey Hud! Bize apaçık bir belge/delil getirmedin. Senin sözünle ilahlarımızı bırakacak ve sana iman edecek değiliz. Sana sadece şunu deriz: 'İlahlarımızdan bazısı seni fena çarpmış.' Demişti ki: 'Ben Allah'ı şahit tutuyorum, siz de şahit olun ki ben ortak koştuklarınızdan berîyim. (Allah'a ibadet ettiğinizi de iddia ediyorsunuz ya!) Allah dışındaki (tüm ibadet ettiklerinizden de uzağım). Hep beraber bana tuzak kurun (ve tuzağın gereğini yapmayı da) ertelemeyin/bana göz açtırmayın. Hiç şüphesiz ben, benim de sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. Hareket eden her canlıyı perçeminden tutan (kontrol edip yönlendiren) O'dur. Şüphesiz ki Rabbim, dosdoğru yol üzeredir.' "[13]

Tevhid davetinin muhatabı mustazaflar, sömürülen halktır. Zira onlar aldatılmış, dinleri ve emekleri sömürülmüş, mağdur ama mazur olmayan yığınlardır. Tevhid davetinin hedefi ise imtiyazlı sınıflardır. Onlara davet ulaştıktan sonra inkârcı ve tehditkâr tavırlar takınırlarsa artık Kur'ân'ın onlara karşı tehdit ve ifşa dili devreye girer. Kureyş aristokratlarını hedef alan şu ayetler gibi:

"Nûn. Kaleme ve yazdıklarına andolsun ki, Sen, Rabbinin nimeti sayesinde asla deli/cinlenmiş değilsin. Şüphesiz ki (onların bu eziyetlerine sabretmen karşılığında) senin için kesintisiz bir ecir vardır. Ve hiç kuşkusuz, sen büyük bir ahlak üzeresin. Sen de göreceksin, onlar da görecekler. Hanginizin fitneye uğramış (bir sapık) olduğunu. Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapanları da hidayet üzere olanları da en iyi bilendir. (Öyleyse) yalanlayanlara itaat etme. Onlar, senin kendileriyle uyum içinde olup (sapkınlıklarına karşı yumuşamanı) istediler. (Buna karşılık) onlar da uyum gösterip (sana karşı yumuşayacaklardı). Çokça

11. 7/A'râf, 194-195
12. 10/Yûnus, 71
13. 11/Hûd, 53-56

yemin eden değersiz kimseye itaat etme. Sürekli ayıplayıp (gıybet yapan) ve (insanların) sözlerini taşıyan, Hayra engel olan, haddi aşan, çok günah işleyen, Kaba-saba/zorba sonra da nesebi belli olmayan, Mal ve çocuk sahibi olmuş diye, Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, 'evvelkilerin masalları' diyen. Onu burnundan damgalayacağız."[14]

"Tek olarak yarattığım (adamla) beni baş başa bırak. Ben ona çok fazla mal verdim. (Sürekli onunla) beraber olan çocuklar, Geniş imkân ve nimetler. Sonra da o, daha fazlasını (vermemi) umar. Asla! Çünkü o, ayetlerimize karşı inatçıdır. Onu oldukça zor bir yokuşa (dayanılması zor, çetin azaplara) süreceğim. Çünkü o düşündü, ölçtü. Kahrolası, nasıl da ölçtü biçti! Bir daha, bir daha kahrolası, (bu) nasıl ölçüp biçmek! Sonra baktı. Sonra surat asıp yüzünü ekşitti. Sonra arkasını döndü ve büyüklendi. Ve dedi ki: 'Bu, (sihirbazlardan) aktarılan bir büyüden başkası değildir. Bu, yalnızca bir beşer sözüdür.' Ben onu Sakar'a/cehenneme atacağım. Sen Sakar'ın ne olduğunu nereden bileceksin? (Öyle bir yakar ki) ne geriye bir şey bırakır ne de terk eder. Cildi kavurup (değiştirir)."[15]

Kur'ân'ın ve öncülerimiz olan enbiyanın sireti, tevhid daveti iddiasıyla ortaya çıkan bireyleri/yapıları değerlendirmemizde mihenk taşıdır. Herhangi bir çağrı/çalışma şirk egemenliğinde ve cahiliye düzeninde yaşadığını iddia ediyorsa istikamet üzere olup olmadığının ölçüsü, davetinin enbiya davetine uyup uymadığıdır. İbadetlerimiz enbiya ibadetiyle aynı olmadığında "muhdes" olarak etiketlenip reddedildiği gibi davetimiz enbiya davetine benzemediğinde de "muhdes" olup reddedilir. Bu ölçüden yola çıktığımızda yaşadığımız çağın vebasını görürüz: Dini birkaç meseleye indirgeyen, birkaç kişiye birkaç meseleyi anlatıp duran ve sürekli mustazafları hedef alıp müstekbirleri ıskalayan insanlar/yapılar var. Dahası, inanmaya ve arınmaya gayret gösteren insanları hedef alan, tüm çabasını onları eleştirmeye teksif eden bireyler/yapılar var. Çağrı sahiplerinde resûllerin ahlak ve ağırlığı yok. Gündemleri resûllerin gündemi değil. Hedefleri resûllerin hedefi değil. Ortaya çıkan netice resûllerin akıbetine benzemiyor… Ortak özellikleri şu: Bütün tağut, müstekbir, mele, mütref tabakası onlardan emin; zira onların, bu zümreyi hedef almak gibi bir gayeleri yok. Hiçbir mustazaf ise

14. 68/Kalem, 1-16
15. 74/Müddessir, 11-29

onların elinden ve dilinden emin değil… Peygamberlerin kullandığı bazı kavramları kullanmak kişiyi muvahhid, davetini de tevhid daveti yapmaz. Kur'ân bütün açıklığıyla risalet davetini, bu davetin usulünü, üslubunu ve hedeflerini ortaya koymuştur. Her insan, öncülerimize benzediği oranda muvahhid, her yapı da daveti öncülerimizin davetine benzediği oranda tevhid davetidir.

Dâru'l Bevar

Ayet-i kerime cehennemin bir ismini öğretiyor. Dâru'l Bevar; yani helak, yıkım, harap yurdu. "B-v-r" kök olarak iki anlama gelir. Biri, bir şeyin helakı, işlevsizliği ve yoksunluğudur. Diğeri bir şeyin imtihan edilmesidir.[16] Araplar aşırı zarar/ziyan için de bu kelimeyi kullanır.[17] Cehennem ehli yıkım, zarar, harap ehli olduklarından ve ebedî hayatlarını zayi ettiklerinden, onların yurduna "Dâru'l Bevar" denmiştir.

16. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 1/316, b-v-r maddesi
17. bk. El-Mufredât, s. 152, b-v-r maddesi

30-31

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهٖۜ قُلْ تَمَتَّعُوا فَاِنَّ مَصِيرَكُمْ اِلَى النَّارِ (٣٠)
قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ (٣١)

(30) "Allah'ın yolundan saptırmak için Allah'a ortaklar kıldılar. De ki: 'Keyif sürün! Hiç kuşkusuz, varacağınız yer ateştir.' "

(31) "İman eden kullarıma de ki: 'Namazı dosdoğru kılsınlar, içinde ne alışverişin ne de dostluğun olduğu o gün gelmeden önce, rızık olarak verdiklerimizden gizli ve açık infakta bulunsunlar.' "

Ayet bir gerçekliği tekrar önümüze koyuyor: Şirk, çıkışı itibarıyla şeytani olsa da[1] toplumda kurumsallaşması ve varlığını devam ettirmesi bilinçli bir tercihtir. Kavimlerini helak yurduna sürükleyen imtiyazlı sınıf, Allah'ın yolundan saptırmak için şirki kurumsallaştırmakta, Allah'a ortaklar/endad atamaktadır.[2]

1. İyâd ibni Himâr El-Mucâşiî, Resûlullah'ın (sav) bir gün hutbe verirken şöyle dediğini aktarmıştır: "Bakın, bana öğretilenlerden sizin bilmediğiniz bir şeyi bugün size öğretmemi Rabbim emretti. Allah (cc) şöyle buyurmuştur: 'Bir kula bağışladığım her türlü mal helaldir. Ben, kullarımın tümünü hanif olarak yarattım. **Bu arada şeytanlar onlara geldiler ve onları dinlerinden çevirdiler, kendilerine helal kıldığım şeyleri onlara haram kıldılar, hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyi bana ortak kılmalarını emrettiler.**' " (Müslim, 2865)

2. Verdiğimiz meal ve yaptığımız açıklama, **Liyudillu**/ليضل fiilinin başındaki "lam'ın lam-ı talil olmasına dayanmaktadır. Şayet bu harfe lam-ı akıbet anlamı versek şöyle olur: Onların endadlar

Bir Kur'ân Kavramı: Endad!

Müstekbirlerin Allah'ın yolundan saptırmak için ortaya attıkları endad, "n-d-d" kökünden türeyen nidd kelimesinin çoğuludur. Bu kökün iki asli anlamı vardır: dağılma ve ayrılık. "Hayvan nidd yaptı/Nedde'l bair." dendiğinde hayvanın kaçıp uzaklaştığı anlamına gelir. Farklı düşünce ortaya koyan muhalife de aynı kökten "en-nid" denir.[3] Daha sonra bu kelime "cevherinde bir şeye benzeyen, ona ortak" anlamında kullanılır.[4] Yani Allah'a (cc) kılınan endad, Allah'a ortak olması istenen, O'na benzetilen, O'na benzesin diye uğraşılan her şeydir. Canlı veya cansız, bir varlık Yüce Allah'a denk tutuluyor, O'na benzetiliyor ve O'nun dengi kabul ediliyorsa o bir niddir…

Burada aklımıza şöyle bir soru gelebilir: Kök anlamı dağılma/dağıtma ve ayrılık olan bir kelime nasıl benzer/eş/ortak için kullanılır? Burada Arap dilinin inceliğini görüyoruz: Bir şeyin benzerine/dengine "misl" denir. Şayet bir şey diğerine zıtlık üzere benziyorsa, oradaki benzeşme bir rekabetten/çekişmeden kaynaklanıyorsa ona nidd denir; yani zıt benzer. Dilciler mutlak benzerlik olan "misl" ile "nidd" kelimesindeki benzerliği böyle ayırır.[5] Hâliyle nidd; bir şeye muhalif olduğu hâlde onunla aynı/benzer olduğunu iddia eden şeydir.[6] Nidd de Yüce Allah'ın karşısında konumlanan ve O'nun gibi mâbud/ibadet edilen ve itaat edildiğini iddia eden her şeydir.[7]

Bu açıklamalardan şunu anlıyoruz: Allah'ın dışında ibadet edilen, O'nun gibi itaat edilen, O'nun gibi sevilen, O'nun gibi korkulan… yani O'na denk kılınan varlıklar birer niddir. Ancak niddi kendisine ibadet edilen diğer varlıklardan[8] ayıran, niddin Allah'a rakip kılınması, onun karşısında ko-

---

ortaya atmasının neticesi insanların sapmasıdır.

Birincide bilinçli bir saptırma vardır. Onlar endadı/ortakları Allah'ın yolundan saptırmak için uydurmuşlardır. İkincide onların uydurduğu endad, sapmaya neden olmuştur.

Şirkin belli eller tarafından bilinçli olarak yaygınlaştırıldığı ve süslendiği; Allah yolundan alıkoymak için birilerinin malını harcadığı gibi Kurâni hakikatler, bilinçli bir eyleme delalet eden lam-ı talili tercih etmemizin nedenidir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

3. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 5/355, n-d-d maddesi
4. bk. El-Mufredât, s. 796, n-d-d maddesi
5. Mu'cemu'l Furûki'l Luğaviyye, 1/154
6. bk. Et-Tahkîk fî Kelimeti'l Kur'âni'l Kerîm, 12/72
7. age. 12/73
8. put (sanem, vesen, nusub), tağut

numlandırılmasıdır. Zira Araplar, biri bir diğerinin ayıplarını açıklamadan ve onun hakkında kötü konuşmadan "falanın niddi" demezler.[9]

Bununla birlikte toplumda bir grup; niddler üretir, bu niddleri Yüce Allah'a denk gibi sunar ve O'na (cc) rakip olarak konumlandırır. Sonra bu niddlerle toplumu Allah'ın yolundan saptırırlar. Sure bütünlüğünden anladığımız kadarıyla bunlar, toplumu yöneten müstekbirler, kendilerine itaat edilen liderlerdir. Kur'ân'ın diğer ayetleri de bu hakikati destekler:

"(Tüm bu gerçekleri bilmelerine rağmen) insanlardan öylesi vardır ki; Allah'ın dışında birtakım varlıkları Allah'a denkler/ortaklar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise çok daha kuvvetlidir. O zalim olanlar azabı gördüklerinde kuvvetin tamamının Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın çetin bir azap sahibi olduğunu anlayacaklardır. Kendisine tabi olunan (dinî ve siyasi liderler) tabi olanlardan teberrî edip uzaklaştıklarında ve azabı gördüklerinde aralarındaki (dostluk, akrabalık, ticari, dinî tüm) bağlar kopmuş olacaktır. Tabi olanlar diyecekler ki: 'Keşke bir fırsatımız olsa da, onların bizden teberrî edip uzaklaştığı gibi biz de onlardan teberrî edip uzaklaşabilsek.' Bunun gibi Allah pişmanlık vesilesi olan amellerini onlara gösterecek! Ve onlar ateşten çıkacak değillerdir."[10]

165. ayette Allah'ı sever gibi severek sevgide Allah'a denk/nidd kılınan varlıklar, 166. ve 167. ayetlerde kendilerine uyulan dinî ve siyasi liderler olarak karşımıza çıkıyor:

"Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı) ... (Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.' Azabı gördüklerinde (için için yanarak) pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?"[11]

Bu ayette de mustazafların "Allah'a karşı kâfir olmalarını ve O'na ortaklar/endad edinmesini" isteyenler müstekbirler, yani toplumu yöneten ve yönlendirenlerdir.

9. Mevsûatu'l Kelimeti ve Ahavâtuhâ fî'l Kur'âni'l Kerîm, 11/348, El-Kâmûsu'l Muhît'ten naklen
10. 2/Bakara, 165-167
11. 34/Sebe', 33

Bir yerde şirk toplumu varsa orada mutlaka Allah'a denk/endad kılınan canlı ve cansız varlıklar vardır. Endad, kendiliğinden oluşan bir müessese değildir. Müstekbir azınlığın, toplumu Allah'ın yolundan saptırmak ve sömürmek/mustazaflaştırmak için bilinçli olarak inşa ettiği bir kurumdur.

Ölçümüz bellidir: Allah'ın herhangi bir sıfatında Allah'a benzetilen her varlık/şey, bir niddir. Şu hadisi okuyalım:

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam Allah Resûlü'ne (sav), 'Allah ve sen dilersen.' dedi.

Bunun üzerine Peygamber ona, 'Beni Allah'a denk mi kıldın?! Bilakis, Allah tek başına dilerse, (de).' dedi."[12]

Sahabi, "Allah ve sen dilersen." deyince Allah Resûlü (sav) tepki göstermiş, "Beni Allah'a adl/denk mi kıldın?" demiştir. Zira mutlak meşiet/dileme Allah'a (cc) aittir. Sahabinin bu cümlesi âdeta Allah'ın ve Resûl'ünün dilemesini eşitlemiş ve Allah Resûlü'nden (sav) tepki görmüştür.

Her muvahhid birey/toplum etrafına bakmalıdır: Bugünün niddleri/endad nedir? Allah (cc) gibi sevilen, Allah gibi korkulan, Allah'a itaat edilir gibi itaat edilen, Allah için yaşandığı/ölündüğü gibi uğruna yaşanılan ve ölünen, Allah'ın anıldığı gibi anılan, Allah'ın tazim edildiği gibi tazim edilen, Allah'a el açıldığı gibi el açılan, yalvarılan… canlı cansız varlıklar kimlerdir?

Bu ölçüyle bakıldığında bir diploma, bir makam, dinî veya siyasi bir lider, bir devlet, bir türbe, bir teşkilat, bir bayrak, bir kavram, bir sembol, bir koca/kadın/sevgili, bir çocuk, bir eğlence/hobi… nidd/endad olabilir.

Endadın farkına varmak önemlidir. Zira yalnızca endadın farkında olanlar ondan sakınabilir, Yüce Allah'ın emrine[13] uyarak yeni niddler icat etmezler. Ayrıca endadın farkında olanlar tağutların hangi yoldan toplumu saptırdığı ve Allah'ın yolundan alıkoyduğunun bilincinde olurlar. Okumakta olduğumuz İbrâhîm Suresi'nin 30. ayetinin kazandırdığı şuurla Allah'a kulluk ederler. Mustazaflaştırılan/Sömürülen toplumu, basiret ve bilinç üzere uyarırlar.

12. Ahmed, 1839
13. "…Allah'a endad/eş/ortak/denk kılmayın." (2/Bakara, 22)

Allah'ın Kulları

"İman eden kullarıma de ki: 'Namazı dosdoğru kılsınlar, içinde ne alış-verişin ne de dostluğun olduğu o gün gelmeden önce, rızık olarak verdiklerimizden gizli ve açık infakta bulunsunlar.' "[14]

Kavimleri helaka sürükleyen liderlerden sonra, iman eden kullara dönüyor vahiy. Hangi çağda olursa olsun, ayeti okuyan mümin daralıyor. Zira 28-30. ayetlerde anlatılan manzara, her çağda kendine özgü şartlar içinde tekrar ediyor. Yolun başını tutmuş birkaç mücrim, arkalarından gelen yığınları cehenneme sürüklüyor. Apaçık yalan söylemelerine ve şirk sektöründen nemalanmalarına rağmen yığınlar onları dinliyor; zorba, inatçı ve doğru olmayan bir yola uyuyorlar.[15] Allah'ın yeryüzündeki şahidi, âlemlere rahmet bir nebinin tabisi ve insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmetin bir mensubu olan muvahhid daralıyor, sıkılıyor. Tıpkı Allah Resûlü (sav) gibi… İnsanlığın dalalete sürüklenmesi karşısında endişelenen, üzülen, kendini hırpalayan Allah Resûlü…

"Bu söze (Kur'ân'a) inanmadılar diye arkalarından üzülerek kendini öldüreceksin/helak edeceksin öyle mi?"[16]

31. ayetle birlikte Allah (cc), yorgun ve kalbi kırık müminin elinden tutuyor. "İman eden kullarıma de ki" ifadesiyle onu ta yüreğinden yakalıyor. İsmi anılan bir insanın çevresine bakıp durması gibi, semadan gelen bu nidayla mümin başını kaldırıp ötelere, ufka bakıyor. "İman eden kullarıma de ki" ifadesine manen cevap veriyor: "Lebbeyk Allah'ım lebbeyk. Senin, lütfunla iman eden o kul benim." İlahi şefkati yüreğinde, El-Veliy olan Allah'ın dost elini omuzunda hissediyor. Şirkin, zulmün ve ahlaksızlığın açtığı yaraları semanın dostluğuyla sarıyor. İnsanların ilgisizliğinin sancısını göğün nidasıyla dindiriyor. Başını semanın dizine yaslıyor. Bir annenin şefkatle çocuğunun başını okşaması gibi, vahyin başını okşamasına müsaade ediyor. Diniyor, duruluyor, sükûnete eriyor…

14. 14/İbrâhîm, 31

15. "İşte Âd Kavmi! Rablerinin ayetlerini inkâr ettiler ve O'nun resûllerine isyan ettiler. (Allah'ı ve resûlünü bırakıp) her inatçı zorbanın emrine uydular." (11/Hûd, 59)

"Firavun'a ve kavminin seçkinlerine… (Onlar, Musa'ya değil) Firavun'un emrine uydular. (Oysa) Firavun'un emri doğru/olgun değildi." (11/Hûd, 97)

16. 18/Kehf, 6

Namaz ve İnfak

Yüce Allah müminlerin namaz kılıp mallarını infak etmelerini istiyor. Müstekbir tağutların ve onlara uyan yığınların sapkınlığı karşısında onlara namaz ve infak yolunu; biri içe, biri dışa dönük iki ibadeti emrediyor. Allah (cc) en doğrusunu bilir; namaz ve infak emrinin bu siyakta emredilmesinin iki hikmeti olabilir:

- Şükür

Allah (cc) önceki ayetlerde kâfirlerin tevhid ve nübüvvet nimetine nankörlük ettiğini haber vermişti. Bu ayetleri okuyan mümin, şu soruyu sorabilir: Ben, tevhid ve nübüvvet nimetine nasıl şükredebilirim? 31. ayet ise bu muhtemel sorunun cevabını verdi: Namaz kılıp malından infak ederek tevhid ve nübüvvet nimetine şükredebilirsin. Yüce Allah'ın nimetlerine salih ameller yaparak şükretmek, Allah'ın nebileri eğitim metodudur:

"… Şükretmek için (salih) amel işleyin. Kullarımdan şükredenler pek azdır."[17]

Örneğin Allah (cc), Resûl'üne şu nimetleri zikreder:

"Andolsun kuşluk vaktine, ve örttüğünde geceye. Rabbin seni terk etmedi ve sana darılmadı. Kuşkusuz senin için ahiret, dünyadan daha hayırlıdır. Elbette Rabbin, sana verecek ve sen de razı olacaksın. Sen bir yetimken seni bulup barındırmadı mı? Sen (Kitab'ı ve imanı) bilmezken sana doğru yolu göstermedi mi? Bir fakirken seni zengin kılmadı mı?"[18]

Bu nimetlere karşı Nebi'sinden şunu ister:

"O hâlde, sakın yetimi kahretme/hor görüp ezme! Ve sakın isteyeni azarlayıp tersleme! Ve Rabbinin nimetini anlat."[19]

Şu nimetleri zikreder:

"Biz göğsünü genişletip (hidayete ve hayra elverişli hâle) getirmedik mi? (Nübüvvet öncesi hatalarını veya nübüvvetin ağır) yükünü üzerinden indirmedik mi? Ki o yük, senin belini bükmüştü. Senin şanını yüceltmedik mi?"[20]

17. 34/Sebe', 13
18. 93/Duhâ, 1-8
19. 93/Duhâ, 9-11
20. 94/İnşirâh, 1-4

Karşılığında şu amelleri ister:

"(Öyleyse) boş kaldığında hemen (ibadet ve taate koyul ve) yorul. Ve yalnızca Rabbine rağbet et/yönel."[21]

Şu nimeti zikreder:

"Şüphe yok ki biz, sana (cennet ırmaklarından) Kevser'i verdik."[22]

Karşılığında şu amelleri ister:

"(Buna şükür olarak) Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."[23]

- Manevi Güç

Salih amellerin her biri, manevi güç kaynağıdır. Kişinin müstekbirlere, şeytana ve nefse karşı mücadelesinde dayanak ve desteğidir. Kulun mücadelesinde cephanesi ve motivasyonudur. Bu nedenle insî ve cinnî şeytanlara karşı mücadelede salih amellerin özel bir etkisi vardır ve mücadele eden kul, salih amellerini çoğaltmalıdır.

Kulluk mücadelesinde namaz ve infakın ayrı bir yeri vardır. Bu nedenle Yüce Allah'ın mücadele esnasında Nebi'ye ve onun şahsında ümmete sık sık namazı ve infakı emrettiğini görürüz:

"Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz. (Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol."[24]

"(Öyleyse) onların söylediklerine sabret! Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini hamd ile tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün iki ucunda tesbih et ki (Rabbin senden, sen de Rabbinden) razı olasın. Onlardan bazılarına, kendilerini imtihan etmek için verdiğimiz dünya süsüne gözünü dikme! Rabbinin rızkı, daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Ailene namazı emret, sen de onda sabırlı/kararlı ol. Biz senden rızık istemiyoruz. Biz seni rızıklandırıyoruz. Akıbet takvanındır. (Takvalı olanlarındır.)"[25]

21. 94/İnşirâh, 7-8
22. 108/Kevser, 1
23. 108/Kevser, 2
24. 15/Hicr, 97-98
25. 20/Tâhâ, 130-132

Namaz!

Türlü eziyetlerle karşılaşan mümine namazın emredilmesi önemlidir. Zira namaz, 24. ve 25. ayetlerde anlatılan tevhid ağacını besleyen can suyu, o ağacın ayrık otlarını budayan makas (arınma) o ağacı yenileyen aşı (Miraç) ve ağaca gelecek zararları defeden bir koruyucudur (fahşa ve münkerden alıkoyma).

Ayrıca namaz, müminin mücadelesinde güç kaynağıdır. Şöyle ki;

Allah (cc) Kur'ân'da iki ayrı ayette şöyle buyurur:

"Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz ki o (namaz ve sabırla yardım dilemek), huşu ehli dışındakilere büyük/ağır gelen bir yüktür." [26]

"Ey iman edenler! Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz ki Allah, sabredenlerle beraberdir." [27]

Her iki ayetin bağlamı da gerçekten ilginçtir. Birinci ayetin bağlamı; insanlara iyiliği emredenlerin, söylemleriyle eylemlerinin uyumlu olmasıdır:

"Kitab'ı okuduğunuz hâlde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Akletmez misiniz? **Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin**. Şüphesiz ki o (namaz ve sabırla yardım dilemek), huşu ehli dışındakilere büyük/ağır gelen bir yüktür. O (huşu ehli) ki; Rableriyle karşılaşacaklarını ve O'na döneceklerini kesin bir bilgiyle bilirler." [28]

İkinci ayetin bağlamı; Allah'ın (cc) emirlerine uyarken batıl ehlinin şüphelerine direnebilmek, bela ve musibetler karşısında sarsılmadan sabırla durabilmektir:

"Nereden çıkmış olursan ol yüzünü Mescid-i Haram'a çevir. Siz de nerede olursanız olun yüzünüzü Mescid-i Haram yönüne çevirin. (Böyle yapın ki) zulmedenler dışında insanların sizin aleyhinize kullanacakları bir delilleri olmasın. Onlardan korkmayın. Yalnızca benden korkun ki size olan nimetimi tamama erdireyim. (Böylece) hidayete eresiniz. Size içinizden bir Resûl gönderdik. Size ayetlerimizi okuyor, sizi arındırıyor, size Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerinizi

26. 2/Bakara, 45
27. 2/Bakara, 153
28. 2/Bakara, 44-46

öğretiyor. (Bu nimetlerime karşılık yalnızca) beni anın ki ben de sizi anayım. Ve bana şükredin, nankörlük etmeyin. Ey iman edenler! **Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin**. Şüphesiz ki Allah, sabredenlerle beraberdir. Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. (Hayır, öyle değil!) Bilakis, (Rableri katında) dirilerdir. Fakat siz farkında değilsiniz. Andolsun ki sizleri biraz korku, biraz açlık, mallardan, canlardan ve meyvelerden eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki başlarına bir musibet geldiğinde: 'Şüphesiz ki biz Allah'a aitiz/Allah'tan geldik ve hiç şüphesiz yine O'na döneceğiz.' derler. Bunlar, Rablerinden üzerlerine bir övgü/destek ve rahmet olanlardır. Ve yine bunlar hidayete erenlerin ta kendileridir."[29]

Gerçekten de öyledir! İnsanın en çok yardıma ihtiyaç duyduğu alan; İslam düşmanlarından gelen eziyetler ve kaderî imtihanlar karşısında istikametini koruyabilmesidir. Çünkü başkalarına hayrı/birri hatırlatmak kolay, yapmaksa zordur. İmtihanın imtihan olduğunu bilmek kolay, o imtihanda yalpalamadan, bozmadan, ahdine bağlı olarak sabretmek zordur. İslam düşmanlarını teşhis etmek kolay, onların ölçüsüz ve ahlaksız saldırıları karşısında İslam kimliğini koruyabilmek zordur.

İşte, tüm bu zorluklar karşısında Allah (cc), kuluna yol göstermiştir. İmtihan bir kasırga gibi her şeyi önüne katıp sürdüğünde sığınacak bir liman, yaraların sarılacağı bir tiryak, bir anne kucağı öğretmiştir: Sabır ve namazla Allah'tan (cc) yardım istemek.

Buradan anlıyoruz ki; sabır ile namaz arasında kopmaz bir bağ vardır. Âdeta sabırsız namaz, namazsız sabır yoktur diyebileceğimiz bir bağ…

Allah (cc) en doğrusunu bilir; bu bağ namazın sabra kaynaklık etmesi, denizleri besleyen ırmaklar gibi sabrı beslemesidir… Yani namazın sabra kaynaklık etmesi, onu rafine edip kaliteli bir hâle getirmesi (sabr-ı cemil), onu dal budak salan bir ağaç gibi büyütmesidir.

Namaz ve sabır arasındaki bu bağ nedeniyle olsa gerek, Rahmân'ın kulları zorlandıklarında namaza sığınmış, musibet karşısında ihtiyaç duydukları sabrı namazdan tedarik etmişlerdir.

29. 2/Bakara, 150-157

Peygamber (sav) sıkıntılı durumlarda namaza koşardı.[30]

Şu bir gerçektir: Namazı bir meşgale olarak gören ve onu aradan çıkarmak için uğraşan; ondan güç almak bir yana, onunla güç kaybedecektir. Namaz; onun gönlünü genişletmeyecek, sabrına kaynaklık etmeyecek ve düşeceği zaman ellerinden tutan bir yardımcı olmayacaktır. Kişi namazdan güç almıyorsa namaza olan bakış açısını kontrol etmelidir. Şayet namazı; öğretmenin verdiği bir ödev, patronun istediği bir iş… gibi görüyorsa o namazın bir hayrı olmayacaktır. Hâliyle kişinin günlük sorumluluklarından herhangi biri gibi sadece yorgunluğunu arttıracak, bıkkınlık sebebi olacaktır.[31]

İnfak!

Yüce Allah'ın sürekli infakı emretmesi, infakın insanı arındırması ve ona güç katmasıyla ilgilidir. İnfak ibadeti için seçilen şer'i isimler dahi bu ibadetin kulluk mücadelesindeki önemini göstermek için yeterlidir.

Allah yolunda harcamanın en yaygın ismi infaktır. "N-f-k" kökünden türeyen infak, iki kök anlama sahiptir. İlki, bir şeyin kesilmesi ve (yok olup) gitmesidir. İkincisi, bir şeyin gizlenip yok olmasıdır. İlginç olan, infak ile nifakın aynı kökten olmasıdır. İnfak, nifakın panzehiridir. Yüce Allah, Münafikûn Suresi'ni, infakı emreden şu ayetlerle sonlandırmıştır:[32]

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız, sizi Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Kim de bunu yaparsa işte onlar, hüsrana uğrayanların ta kendileridir. Sizden birine ölüm gelip de: 'Rabbim! Beni yakın bir zamana erteleseydin de sadaka verseydim ve salihlerden olsaydım.' demeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden infak edin."[33]

Şöyle ki; insanı münafıklaştıran etkenlerin başında dünya malına olan sevgi gelir. Dünya malına dönük bu sevgi, kişinin içtenlikle inanmasına engel olur. Dinin emir ve yasaklarını, "Bana faydası ne, bunu yaparsam ne

30. bk. Ebu Davud, 1319
31. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Fıkhu'l Hadis Sünnet İlmihâli, s. 407. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
32. bk. Hayat Kitabı Kur'ân, s. 878, Yâsîn Suresi, 47. ayet, 35 No.lu dipnot
33. 63/Münafikûn, 9-10

kaybederim?" eleğine vurur. Elekten geçeni kabul eder, eleğe takılanı kabul etmez, kabul eder gibi görünür.

Yüce Allah, malından infak etmeyen cimrilerin nasıl münafıklaştığını şu ayetlerde anlatır:

"İçlerinden kimi de Allah'a şöyle söz vermişti: 'Andolsun ki Allah bize lütuf ve ihsanından verirse hiç şüphesiz Allah yolunda sadaka verecek ve salihlerden olacağız.' Onlara lütfundan ve ihsanından verince de cimrilik ettiler ve ilgisiz bir hâlde yüz çevirip gittiler. Allah'a verdikleri sözü bozmaları ve yalan söylemelerine karşılık, onunla karşılaşacakları güne kadar kalplerinde var olacak olan bir nifakla onları cezalandırdı."[34]

"İnfaklarının kabul olunmasına engel olan tek şey; onların Allah'a ve Resûl'üne karşı kâfir olmaları, namaza yalnızca tembellik içinde gelmeleri ve ancak isteksiz bir şekilde infak etmeleridir."[35]

İnfak, insanı nefsinin şerrinden (şuhhtan/bencillikten) korur:

"Allah'tan gücünüz yettiğince korkup sakının. İşitin, itaat edin. Kendinize hayır olarak infakta bulunun. Kim de nefsinin bencilliğinden korunursa işte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridirler. Şayet Allah'a güzel bir borç verirseniz size (karşılığını) kat kat arttırır ve (günahlarınızı) bağışlar. Allah (kullarına teşekkür eden ve yaptıklarının karşılığını fazlasıyla veren) Şekûr, (kulların hak ettikleri cezayı erteleyen) Halîm'dir."[36]

Yüce Allah önce nefsin şuhhundan/bencilliğinden korunanların kurtuluşa erdiğini haber verir. İnsan ister istemez sorar: Nefsin bencilliğinden nasıl korunabilirim? 17. ayet âdeta cevap verir: Allah'a güzel bir borç vererek, yani infak ederek.

Malı Allah yolunda harcamanın bir diğer ismi zekâttır. "Z-k-y" kökünden türeyen kelime artmak/nema ve arınmak anlamına gelir. Zekât hem malı hem de sahibini arındıran bir ibadettir. Şöyle ki;

Nefse ilham edilen fücurun bir kısmı, malla ilgilidir. Kişi mala düşkün

34. 9/Tevbe, 75-77
35. 9/Tevbe, 54
36. 64/Teğabûn, 16-17

yaratılmıştır. Bu sevgisi onu bencilliğe, hırsa, cimriliğe, rekabete, unutkanlığa, gaflete… sevk etmektedir. Bunların her biri müstakil bir kulluk afetidir; kalbi kirletmekte, İlahi rahmetin kalbe yansımasına engel olmakta ve kulluk yürüyüşünü ağırlaştırmaktadır. Maldan verilen zekât, insanı bu kirinden arındırıp temizlemektedir.[37] Şeriatta da bu anlamı destekleyen naslar varid olmuştur.

"O ki; malını vererek arınır."[38]

"Onların mallarından sadaka/zekât al ki; onunla onları temizlemiş ve arındırmış olasın."[39]

Malı Allah yolunda harcamanın bir diğer ismi sadakadır. "S-d-k"/Doğruluk kökünden türeyen sadakanın kök anlamı bir şeyde var olan kuvvettir.[40]

Sahibinin doğruluğuna, kuvvetine veya fedakârlığına işareti şudur: İnsan mala düşkün bir tabiatla yaratılmıştır. Sırf Rabbi emretti diye malın zekâtını vermesi, Allah'ın (cc) rızasını maldan daha çok sevdiğini, O'nun (cc) rızasını mala tercih ettiğini gösterir. Bu da onun imanındaki sadakate/doğruluğa bir alamettir. Bu açıdan zekât ibadetine, doğruluk anlamında sadaka denmiştir.[41]

Yüce Allah da malından Allah için harcayanları sadıklar diye isimlendirmiştir:

"İyilik, yüzünüzü doğu ya da batı cihetine dönmeniz değildir. (Gerçek anlamda) iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, Kitab'a ve nebilere inananların; sevmesine rağmen malı, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve kölelere verenlerin; namazı kılıp, zekâtı verenlerin; söz verdiklerinde sözlerine bağlı kalanların; fakirlik, hastalık ve savaş zamanında sabredenlerin yaptığıdır. İşte bunlar sadık olanlardır. Bunlar takva sahiplerinin ta kendileridirler."[42]

Allah Resûlü (sav) malını infak eden insan ile cimri insanı şöyle bir misalle karşılaştırır:

37. Temizliği bu anlamda yorumlama için bk. El-Mufredât, s. 381, z-k-y maddesi
38. 92/Leyl, 18
39. 9/Tevbe, 103
40. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 3/339, s-d-k maddesi
41. bk. Mecmûu'l Fetâvâ, 25/8
42. 2/Bakara, 177

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Cimri ile sadaka veren kimsenin durumu, üzerinde göğsünden köprücük kemiğine kadar demir zırh bulunan iki kimseye benzer. İnfak eden kimse, sadaka verdiği zaman üzerindeki zırh genişler, parmak uçlarına kadar uzanır ve (hatalarını) siler. Cimri kimse ne zaman sadaka vermek istese zırh biraz daha daralır. Kişi bunu genişletmeye çalışır, ama yine de genişlemez."[43]

Malından infak edenle ilgili bu Nebevi öğüt birçok hikmet barındırır:

– Öncelikle infak ehli zırh kuşanmış gibidir. Nefsin fücur ve çamuru, cahilliği ve bencilliği... insanı yönlendirdiğinde infak, manevi bir zırh/kalkan oluverir. Çoğu zaman insan farkında dahi değilken yaptığı infaklar onu şer'i ve kaderî fitnelerden muhafaza eder.

– İnfak edenin giydiği zırh, infak ettikçe genişler, vücudunu örten rahat bir giysiye dönüşür. İnfak bir tetikleyicidir. İnsanın iyilik ve salih amele yönelik kabiliyetini geliştirir. Yapılan her infak bir sonraki iyiliği kolaylaştırır, ona yol açar.

– İnfak siler... İnfak zırhı, kişinin kusurlarını örter, günahlarının affına vesile olur. Kusur ve günahın ruh üzerindeki manevi baskısını kaldırır. Hatalarının örtülmesini ve günahlarının silinmesini isteyen kişi çokça infak etmelidir.

Namaz ve infak, birer arındırıcı ve olgunlaştırıcı salih ameldir. Müstekbir tağutlara, nefse ve şeytana karşı mücadelede insanı ağırlaştıran manevi hastalıkların şifasıdır. Bu nedenle Yüce Allah, sıklıkla namaza ve infaka davet etmekte, iki ibadetle müminleri eğitmektedir.

Aynı zamanda bu iki ibadet Allah hakkı ve kul hakkı dengesini en güzel şekilde kurar. Kişi namazla, Allah'ın haklarına riayet etmeyi; infakla ise kul haklarına riayet etmeyi öğrenir. Her iki ibadetin de zorunlu olarak ve sıklıkla tekrar etmesi, bu iki hakka karşı hassasiyet kazandırır. Bu da dengeli bir toplum meydana getirir.[44] Zira dengeli toplum; Allah ve kul hakkına riayet edilen toplumdur. Allah'ın hakkına riayet edilip kul hakkına riayet edilmeyen

43. Buhari, 1443; Müslim, 1021
44. bk. İbrâhîm Suresi Tefsiri, Yûsuf El-Karadavi, s. 184

toplumlar, despot/baskıcı toplumlar olurlar. Böyle toplumlarda, "gösterişçi dindarlık" yaygınlaşır (Doğu toplumları gibi). Kul hakkına riayet edilip Allah hakkına riayet edilmeyen toplumlarda manevi boşluk, bunalım baş gösterir (Batı toplumları gibi). Maddi ve manevi saadet, dengeli toplumda mümkündür. Namaz ve infak, dengeli toplum oluşturan iki vesiledir.

32-34

اَللّٰهُ الَّذ۪ى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجَ بِه۪ مِنَ
الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِه۪ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الْاَنْهَارَۚ (٣٢) وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَٓائِبَيْنِۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۚ
(٣٣) وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُۜ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَاۜ اِنَّ
الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ۟ (٣٤)

(32) "Allah, gökleri ve yeri yaratan, gökyüzünden su indirip onunla size rızık olarak çeşitli meyveler çıkaran, denizde O'nun emriyle yüzsün diye gemileri size hizmetkâr kılan ve nehirleri hizmetinize sunandır."

(33) "Güneş'i ve Ay'ı alışılagelmiş hâlleriyle emrinize amade kılan, geceyi ve gündüzü hizmetinize sunan da (Allah'tır). O'ndan istediğiniz her şeyi size vermiştir."

(34) "Şayet Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, O'nun nimetlerini saymakla bitiremezsiniz. Şüphesiz ki insan, çokça zulmeden ve pek nankör bir varlıktır."

Tarih Kitabından Kâinat Kitabına

Sure, müminler ile kâfirlerin kavgasından, yani tarih kitabından kâinat kitabına geçiş yapıyor. Âdeta insana şunu söylüyor: Kulluk yapman istenilen Yüce Allah, bunları yaratandır. Sırtını dayaman istenen Allah (cc),

bunları yaratandır. Sen, böyle bir varlığın kulu ve askerisin. Böylesi yüce bir kudrete boyun eğmiş, böylesi yüce bir kudrete teslim olmuşsun. O'na, O'nun elçilerine ve muvahhidlere karşı çıkanlar ise böyle bir kudreti karşılarına almışlardır. Sonra insana şunu diyor: Size verilen nimetler, nübüvvet ve vahiy gibi manevi rızıklarla sınırlı değildir. Çevrenizdeki her şey Yüce Allah'ın bir nimeti, rızkıdır. O'na şükredin. O'nun nimetlerine nankörlük etmeyin. Sonra insana geçiyor ayetler. "İnsan çokça zalim ve çokça nankör bir varlıktır." diyor. Kâinat kitabından insan kitabına geçiş yapıyor. Bir daha Kur'ân'ın o eşsiz üslubu karşımıza çıkıyor. Şeriat, kâinat, tarih ve insan bir araya geliyor. Hak/Gerçek ile gelen, amacı hakkın ihkakı olan vahiy, insanı o eşsiz üslubuyla eğitiyor. Faydasız, nazari, cedelî meselelerden; Kur'ân'ın ifadesiyle "lağv/boş" şeylerden yüz çevirmesini sağlıyor. İnsanın elinden tutup onu gerçeklik aynasının karşısına getiriyor. "Bak!" diyor âdeta, "Yüce Allah'ın ayetleri burada. Kitap'ta, kâinatta, tarihte ve insanda… Oku ve yüksel, anla ve derinleş. Seni inşa edecek ayetler bu dört kaynağa serpiştirilmiş. Doğru kaynaktan beslenir ve tefekkürün çilesine/ızdırabına katlanırsan Yüce Allah çabanı zayi etmeyecek. Rabbani eğitimini tamamlayacak. Sadıklardan, muhleslerden, muniblerden, muhbitlerden… olacaksın. Oku ve yüksel, anla ve derinleş…"

Mümine Hatırlatma, Müşrike Uyarı

Bu geçişin, biri müşriklere, diğeri de müminlere bakan iki yönü vardır:

– Ayet müminlere şunu der: İşte siz böyle bir Allah'a kulluk ediyor, böyle bir Allah'ın davası/hakkı olan tevhid için mücadele ediyorsunuz. Bu yüce kudret sizinle beraber, sizin yanınızda ve sizi seviyor. Yeri, göğü ve içindekileri size musahhar kılan kudret ve merhamet, dilerse ihtiyacınız olan maddi ve manevi şeyleri de size musahhar kılar. Güneş'i yaratan bir kudrete hangi ihtiyacınız zor gelebilir ki? Hangi istek ve beklentiniz arzın yaratılmasından daha zor olabilir ki? Umudunuz, yönelişiniz, rağbetiniz… O'na (cc) olsun.

– Müşriklere şunu der: İşte siz böyle bir Allah'a şirk koşuyor, böyle bir Allah'ın davasını/hakkını savunan muvahhidlere düşmanlık ediyorsunuz. Sizin durumunuz, sahibinin ambarında yemlenip komşunun kümesine yumurtlayan tavuklara benziyor. Sizi yaratan, sayısız rızıkla nimetlendiren,

ihtiyacınız olan her şeyi emrinize sunan Allah (cc)… Ancak siz bu nimetlere şükür olan kulluğu, ibadeti, teslimiyeti, boyun eğmeyi… O'ndan başkalarına sunuyorsunuz.

Alışkanlıklar Dünyasında Savrulan İnsana Dokunuş

İnsanın en tehlikeli prangası alışkanlıklarıdır. Alışkanlıklar insanın aklını körelten, duyuşunu/hissedişini zayıflatan ve algısını sınırlayan birer bariyerdir. Kâinata serpiştirilmiş nice ayet, alışmanın getirdiği gafletle fark edilmez bir hâle gelir. Her gün doğan Güneş, geceyi süsleyen/aydınlatan Ay, üzerinde yürüdüğümüz yer/arz, direksiz yükselen gök, akıp giden nehirler, deveran eden gece ve gündüz… İnsan gördükçe alışır, alıştıkça sıradanlaşır. Oysa bunların her biri birer ayettir ve Yüce Allah'ın varlığına, birliğine ve yüceliğine alamettir. Bu ayetler, kalpteki imanı besleyen, kökleştiren ve dal budak salmasını sağlayan birer vesiledir. Bir ayet, yaratıldığı gayeye hizmet etmiyorsa bu, insanın kendi eliyle kazandığının, alışkanlıkla sıradanlaştırmasının neticesidir. İşte bu noktada insanın imdadına Kur'ân yetişir. Onun elinden tutar ve alışkanlıkların/sıradanlaştırmanın önünde sürüklenmesine engel olur. Allah'ın ayetlerini hatırlatır: "Bir de buradan, tevhid gözüyle bak!" der. Sorular sorar. Karşılaştırmalar yapar. İnsanın gafletle uyuşmuş kalbine Rahmâni bir dokunuşta bulunur. Suyun toprağı titretmesi, kabartması ve çiçeklendirmesi gibi önce gaflet uykusundan uyandırır, sonra iman çiçekleri açtırır. Yeter ki insan vahyin uzattığı eli tutsun, yüreğini ona açsın ve onun gösterdiği yöne baksın.

Allah'ın Nimetleri Sayılmaz!

"O'ndan istediğiniz her şeyi size vermiştir. Şayet Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, O'nun nimetlerini saymakla bitiremezsiniz. Şüphesiz ki insan, çokça zulmeden ve pek nankör bir varlıktır."[1]

Yüce Allah bir insanın isteyeceği her şeyi ona vermiştir. Hatta insanın bilmediği, dolayısıyla istemediği şeyleri de ona vermiştir.[2] O'nun insan üzerindeki nimetleri sınırsızdır; insan saymaya kalkacak olsa bu işin üstesinden

1. 14/İbrâhîm, 34
2. Tabiin müfessirlerinden Dehhak (rh) ve Katade (rh) ayette yer alan ma edatını nafiye kabul etmiş ve "istemediklerinizden de vermiştir" şeklinde anlamlandırmışlardır. (bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/265-266, 39849 ve 39851 No.lu rivayetler)

gelemez. Yüce Allah, insandan nimetlerini saymasını istemez. O nimetlerin farkında olmasını ve şükürle nimete mukabelede bulunmasını ister. Şükür bir kalp amelidir. Kalbin vazifesini yerine getirebilmesi için sağlıklı olması gerekir. Onu bir göz gibi düşünebiliriz. Gözün ameli görmektir. Vazifesini yerine getirebilmesi için sağlıklı olması gerekir. Kalbin şükür vazifesini ifa edebilmesi için de önceki ayetin sonunda zikredilen zulüm ve nankörlükten, sonra diğer kalp afetlerinden korunmuş olması gerekir.

Örneğin 32 ve 33. ayetleri tekrar okuyalım. Ayette anlatılanlar her gün müşahede ettiğimiz kevnî hadiseler. Bir yandan Yüce Allah'ın azametine, diğer yandan tüm kâinatın bize musahhar kılındığına dair ayetler, hatırlatıcılar. Peki, biz bu ayetlere bakıp Allah'ın azamet ve kudretini hissediyor muyuz? Bu ayetlere bakıp kâinattaki her şeyin insana hizmet ettiği şuuruna eriyor muyuz? Sonra bu duygularla secdeye varıp Allah'a şükrediyor muyuz? Tüm kâinatın bizim gibi, Allah'ı (cc) birleyip tesbih ettiği gerçeğiyle izzet duyuyor muyuz? Kendimizi bu muhteşem koronun bir parçası hissediyor muyuz? Yoksa Güneş'in yaktığından mı şikâyet ediyoruz? Meyvelerin pahalılığından mı muzdaribiz? Yağmur yine yağdı da ortalığı çamur kapladı da kıyafetlerimiz mi battı? Kalp köreldiği zaman, nefis devreye girer. Hamurunda çamur olduğu için her şeye çamur atar, çamurlaşır. Kalp ise İlahi nefhayla olaylara bakar. Varlığın hakikatini, yani yaratılış gayesini görür… Yağmuru görünce içini huzur kaplar. Onu Rabbinden gelen bir nimet, göklerin kokusunu taşıyan bir misafir olarak görür. Ona dokunmak, onu duyumsamak, ona temas ederek ötelere olan özlemini dindirmek ister.

Enes'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) ile beraberken yağmur yağdı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) dışarı çıkıp yağmur, tenine değecek şekilde giysisini açtı.

Dedik ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Bunu neden yaptın?'

O da, 'Çünkü Rabbinin katından daha yeni geldi.' dedi"[3]

3. Müslim, 898

Zulüm ve Nankörlük

“… Şüphesiz ki insan, çokça zulmeden ve pek nankör bir varlıktır.”[4]

Allah (cc), Kitab’ında insana öz nefsini öğretir, insana insanı tanıtır.

“Andolsun ki size, içinde sizi anlatan/sizi şerefe ulaştıracak (öğütler barındıran) bir Kitap indirdik. Akletmez misiniz?”[5]

Yüce Allah insanı çift yönlü bir varlık olarak yaratmıştır. İnsanın bir yanında fücur, diğer yanında takva vardır. Din, insanı fücurdan arındırıp takva yönünü geliştirmek için gelmiştir. Kitap, nebi ve şer’i ibadetlerin her biri arındırıcıdır; insanı zulümden, nankörlükten, bencillikten, zayıf kılan zaaflardan… arındırır. Suya tutulan kirli bir bez nasıl kirlerinden arınıyorsa, göğün bengisuları önünde duran insan da öyle arınır, temizlenir. Tabiatında var olan kirler, üzerinden akıp gider. Yeter ki insan gönlünü vahye açsın, cennet nehirlerinin yüreğine akmasına müsaade etsin. Taklit, şuursuzluk, gaflet, farklı kaynaklardan beslenmek gibi unsurları vahiyle arasına bent kılmasın.

Ayet, insanın iki zaafına, iki fücur hasletine dikkat çeker: Çokça zulüm ve çokça nankörlük![6] Ayetin bu iki sıfata işaret etmesinin nedeni şudur: Yüce Allah’ın ayetlerinin farkına varıp onlardan ibret almanın, O’nun nimetlerinin farkına varıp şükretmenin önündeki engel; insanın zulüm ve nankörlük tabiatıdır. İnsan bu iki afetten arınmadıkça İlahi ayetleri ve lütufları görmesi, anlaması ve şükretmesi olanaksızdır. Peki, insan nasıl arınacak? Surenin girişinde Allah (cc) bu soruya cevap vermiştir:

“Elif, Lâm, Râ. (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah’ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap’tır.”[7]

---

4. 14/İbrâhîm, 34
5. 21/Enbiyâ, 10
6. İnsanın diğer zaafları ve fücur yönüne dair şu ayetler zikredilebilir:
- “Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister. **Ve insan zayıf olarak yaratıldı.**” (4/Nisâ, 28)
- “**İnsan, aceleden yaratılmıştır.** Ayetlerimi size göstereceğim, acele etmeyin!” (21/Enbiyâ, 37)
- “…(Bununla birlikte) **nefislerde şuhh/bencillik/cimrilik vardır** (bu tabiatla yaratılmıştır)…” (4/Nisâ, 128)
- “Andolsun ki bu Kur’ân’da, insanlar için her türlü örnekten çeşitli açıklamalar yapmışızdır. **İnsan her şeyden fazla tartışmacıdır.**” (18/Kehf, 54)
- “Şüphesiz ki biz; göklere, yere ve dağlara emaneti (şer’i sorumluluğu/irade ve mükellefiyeti) teklif ettik. Onu yüklenmekten kaçındılar. Ve ondan endişeye kapıldılar. (Ama) insan onu yüklendi. **Çünkü o, pek zalim, pek cahildir.**” (33/Ahzâb, 72)
- “Kadınlar, evlatlar, kantar kantar altın ve gümüş, besili atlar, hayvanlar ve ekinlerden oluşan **şehvetlerin sevgisi insanlara süslü gösterildi.** Bu, dünya hayatının (kendinden faydalanılan geçici) metaıdır. (Ebedî ve hakiki nimetlerin olduğu) güzel dönüş, Allah katındadır.” (3/Âl-i İmran, 14)

7. 14/İbrâhîm, 1

Cevap şöyledir: Kitap ve Kitab'ı tebliğ ve açıklamakla memur Nebi'ye (sav) tabi olmak! İnsanı karanlıklardan kurtarıp aydınlığa çıkaracak yol budur. Zulüm ve nankörlük, insanın karanlığı; adalet ve şükür ise insanın aydınlığıdır. Zulüm ölçüsüzlüktür… İnsanın, arzuların sesine kulak vererek hareket etmesidir. İnsanı, arzuların; yani acelecilik, bencillik, tartışmacılık, cehalet ve nankörlüğün sevk ve idare etmesidir. Bundan kurtulmanın yolu nedir? Şer'i sınırlara, Kitab'a ve sünnete uymaktır. Zulmün zıddı olan adaletin tanımı budur: Şeriata uymak! Örneğin, sözle zulüm nedir? Yalan, iftira, dedikodu, kovuculuk, her duyduğunu aktarmaktır. İnsan zalim olduğu için çokça yalan söyler, rahatlıkla iftirada bulunur, insanlar arasında laf taşır. Şeriat gelir ve insanın davranışlarını kısıtlayan sınırlar (hududullah) belirler, mezkûr amelleri yasaklar. İnsan, Allah'ın (cc) sınırlarını gözettikçe zulüm tabiatını terbiye eder, arındırır. Allah'ın sınırlarına uyduğu oranda adalete erişir. Bunun gibi inançta, ahlakta, söz ve eylemde zulümden korunmanın yolu, Allah'ın (cc) sınırlarına riayet etmektir. Kitap ve Nebi (sav) bize Allah'ın sınırlarını öğreten iki kaynaktır. Şükür de böyledir. Vahiy sürekli olarak Allah'ın nimetlerine dikkat çeker. Neredeyse her sayfada farklı bir nimete işarette bulunur. Unutan, gaflete düşen ve dolayısıyla nankörleşen insana sürekli hatırlatır. Kâinata farklı bir nazarla bakmasını, maddi ve manevi rızıkları fark etmesini sağlar. Allah Resûlü'nün (sav) örnekliği ise başından sonuna bir şükür timsalidir. Sözlerinde ve davranışlarında hep şükür vardır. O (sav), şükreden bir kuldur.

Ebu Umâme'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) yemeğini yiyip sofrasını kaldırınca şöyle dua ederdi: 'Allah'a; çokça, temiz, bereketli, kâfi görülmeyen ve terk olunmayan, kendisinden de müstağni kalınmayan bir hamd ile hamdolsun' "[8]

Muğîre ibni Şu'be'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) geceleri o kadar çok namaz kılardı ki bu yüzden ayakları/baldırları şişerdi.

Onun bu hâlini görüp sitemde bulunanlara ise, 'Ben Allah'a çokça şükreden bir kul olmayayım mı?' derdi."[9]

8. Buhari, 5458
9. Buhari, 1130; Müslim, 2819

35-41

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنٖى وَبَنِىَّ اَنْ نَعْبُدَ
الْاَصْنَامَ (٣٥) رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنٖى فَاِنَّهُ مِنّٖى وَمَنْ
عَصَانٖى فَاِنَّكَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٣٦) رَبَّنَٓا اِنّٖٓى اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتٖى بِوَادٍ غَيْرِ ذٖى
زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ
تَهْوٖٓى اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ (٣٧) رَبَّنَٓا اِنَّكَ تَعْلَمُ
مَا نُخْفٖى وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا فِى السَّمَٓاءِ
(٣٨) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى وَهَبَ لٖى عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبّٖى لَسَمٖيعُ
الدُّعَٓاءِ (٣٩) رَبِّ اجْعَلْنٖى مُقٖيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتٖى رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَٓاءِ (٤٠)
رَبَّنَا اغْفِرْ لٖى وَلِوَالِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ (٤١)

(35) “(Hatırlayın!) Hani İbrâhîm şöyle demişti: ‘Rabbim! Bu beldeyi güvenli kıl. Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut”.

(36) “Rabbim! Gerçekten o (putlar), insanlardan birçoğunu saptırdılar. Bana uyan, hiç şüphesiz bendendir. Bana isyan edene gelince, şüphesiz ki sen, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm’sin.”

(37) “Rabbimiz! Şüphesiz ki ben, ailemden bir kısmını namazı dosdoğru kıl-

sınlar diye senin mukaddes evinin (Kâbe'nin) yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir/onlara karşı ilgili kıl. Onları meyvelerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler."

(38) "Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, gizlediğimizi de açıktan ilan ettiğimizi de bilirsin. Ne yerde ne gökte hiçbir şey Allah'a kapalı/gizli kalmaz."

(39) "Yaşlılıkta bana İsmail ve İshak'ı veren Allah'a hamd olsun. Şüphesiz ki benim Rabbim, duayı işitendir/icabet edendir."

(40) "Rabbim! Beni ve zürriyetimi namazı dosdoğru kılanlardan eyle. Rabbimiz! Duamı kabul et."

(41) "Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde beni, annemi, babamı ve tüm müminleri bağışla.' "

Ayetlerin Öncesiyle Münasebeti

Yüce Allah bir önceki pasajı insanın zulüm ve nankörlüğüyle sonlandırmıştı. Şimdi, İbrâhîm Peygamber ile yeni bir pasaj başladı. Zira İbrâhîm (as) şükreden bir kuldur:

"Hiç kuşkusuz İbrâhîm, tek başına bir ümmetti. Gönülden Allah'a kulluk yapan, (şirki terk edip dini Allah'a halis kılan bir) hanifti. Müşriklerden de değildi/olmadı. (Allah'ın) nimetlerine şükreden biriydi. (Allah) onu seçti ve dosdoğru yola iletti."[1]

Böylece Allah (cc), İbrâhîm Peygamber üzerinden bize nasıl adil ve şakir birer kul olacağımızın yolunu gösterdi. Okuduğumuz ayetlerde İbrâhîm'in (as) şu özelliklerini görüyoruz:

– Her işinde ve yönelişinde Allah'a (cc) dua etmek; hayırları O'ndan isteyip şerden de yine O'na sığınmak

– Allah'ın (cc) emirlerine icabet etmek. O (as) çocuklarını ekin bitmez bir vadide bırakmıştır.[2] Detayını Allah Resûlü'nden öğrendiğimiz -ilerleyen satırlarda gelecek- bu davranış, tam bir teslimiyet ve tevekkül örneğidir. Sırf

1. 16/Nahl, 120-121
2. bk. 14/İbrâhîm, 37

Allah emretti diye eşi Hacer ve oğlu İsmail'i çölün ortasında, kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde bırakmak, teslimiyette zirve noktadır.

– Allah'ı güzel isimleri ve yüce sıfatlarıyla övmek[3]

– Allah'ın verdiği nimetleri itiraf edip hamd ve şükürle mukabelede bulunmak[4]

Okuduğumuz ayetler, zulüm ve nankörlük tabiatından kurtulmanın en etkili ve kestirme yoludur. Bu hasletleri kendinde bulunduran; özellikle de her işinde Allah'a yönelecek yumuşak kalp sahibi insan, istese de zalim ve nankör olamaz. Her hayrı Allah'tan (cc) isteyen ve her bir şerden O'na (cc) sığınan kalp, o denli hassaslaşır ki semadan gelen tüm ihsan ve lütuflara açık olur. Alıcıları duayla aktifleşen kalp, Allah'ın gösterdiği tüm ayetleri görür, anlar… Zira O (cc), gösteren bir rabbdir. Evet, Rabbimiz, kullarına daimî olarak ayetler göstermektedir:

"Size ayetlerini gösteren ve sizin için gökten rızık indiren O'dur. (Allah'a) yönelenden başkası öğüt almaz."[5]

O (cc), sürekli gösterir; fakat öğüt alanlar, yalnızca yönelenlerdir. Yönelenler, yani munib kullar… Kalbin gözünü açan, alıcılarını aktifleştiren, sınırlarını genişleten… en etkili yol, yöneliştir. Allah'a (cc) yöneliş de çeşit çeşittir. Yönelişler arasında en etkili olanı duayla, için için ve boyun eğerek, O'nun (cc) rahmetini umup azabından sakınarak yapılan yöneliştir.

İbrâhîmi Yakarış

Ayetlerin bir önceki bölümle münasebetini kurduktan sonra, İbrâhîm'in (as) yakarışına yakından bakalım:

Emin/Güvenli Belde

"… Rabbim! Bu beldeyi güvenli kıl…"[6]

İbrâhîm (as) duasına güvenli belde talebiyle başlıyor. Tevhid, rızık, namaz… istemeden önce beldenin/yurdun/vatanın güvenliğini istiyor. Neden? Zira

3. bk. 14/İbrâhîm, 36-38
4. bk. 14/İbrâhîm, 39
5. 40/Mü'min (Ğafir), 13
6. 14/İbrâhîm, 35

bir yurtta emniyet yoksa orada din, can, mal, namus güvenliği olmuyor. Emniyetin olmadığı yerde insan ruhuna korku ve ümitsizlik hükmediyor. Korku -Allah'a olan müstesna- aklı, kalbi, dolayısıyla fıtratı ve imanı örtüyor. Korkunun hükmettiği kalpler, yönlendirmeye açık oluyor. Egemenler/Müstekbirler; korkan toplumu, korkularını da körükleyerek bir sürü gibi güdüyor.

Emniyetsizliğin ne olduğunu en iyi bizler, bu coğrafyanın insanları biliyor. Çevremizde var olan emniyetsizlik hâlinin insanoğlunu nasıl insanlıktan çıkardığını; kan ve ölüm çağrısı yapan sesler dışında hiçbir sesin duyulmadığını; korkunun din/ırk/mezhep bağından daha etkili olduğunu görüyoruz: Dindaşlar, akraba ve komşular birbirini yok ediyor. Tevhidin sesi silahların ve saldığı korkunun gölgesinde kalıyor.

Müstekbir tağutlar, asırların getirdiği şeytani tecrübeyle bir gerçekliği fark ediyorlar: Bireyi ve toplumu imha edip yeniden inşa etmenin en etkili yolu, yoğun korku yaşatmak ve bu korkunun sebep olduğu şoku kullanmaktır. Bireyi veya toplumu dönüştürmek istediklerinde ya yapay bir korku/şok ortamı oluşturuyorlar ya da korkuya sebebiyet veren bir olayı abartıyor, korkuyu canlı tutuyorlar. Son yüzyılda yaşanan tüm büyük değişimler; savaş, doğal afet, askerî darbe veya ses getiren eylemler sonrasında gerçekleşiyor.[7]

Bazı dönemlerde selef âlimlerinin zalim sultanlara karşı ayaklanmayı reddetmesinde de bu duanın, İbrâhîmi şuurun izleri vardır. Onlar Abdullah ibni Zubeyir (ra), Huseyin (ra), İbnu'l Eş'as (rh), Ahmed ibni Nasır El-Huzai (rh) gibi imamların ayaklanmalarını inceleyince şu sonuca vardılar: Ayaklanmalar zulmü sonlandırmadığı gibi din, can, namus, mal emniyetini de yok ediyor. Zalim sultanlara zulümlerini meşrulaştıracak bir zemin sunuyor. Asli kâfirler kargaşadan istifade ederek İslam topraklarına saldırıyor. Yıllarca süren taht kavgaları asayiş sorunlarına neden oluyor... Yani emniyet kaybolduğunda ortaya çıkan zarar ile zulüm ortamındaki zararı karşılaştırdıklarında, emniyetin daha önemli olduğuna kanaat ettiler. Din, can, mal ve namus emniyetini zulmün zararına öncelediler. İbni Abdulber (rh) şöyle der: "İmam/Yönetici böyle olmazsa (adil ve muhsin), zalim sultana sabır ona

7. Teorinin kaynağı ve uygulama örnekleri için bk. Şok Doktrini, Naomi Klein, Agora Kitaplığı

karşı ayaklanmaktan evladır. Zira ona karşı ayaklanma ve onu azil girişimi; emniyet hâlini korkuya çevirir; kanların dökülmesine, saldırılar düzenlenmesine ve yeryüzünde fesada neden olur. Bu sayılanlar ona sabretmek ve onun -zulmünün- sebep olduğu fesattan çok daha büyüktür."[8]

8. Et-Temhîd, 23/279

Bu meseleye dair bazı noktalara temas etmek istiyorum:

Zalim sultanlara karşı geçmişten bugüne süregelmiş bazı yanlış anlayışlar vardır. Allah (cc) en doğrusunu bilir; bu yanlış anlayışları şöyle özetleyebiliriz:

a. "Zalim sultana ayaklanmanın yasaklanması icmadır." yanlışı:

Hüseyin (ra), Abdullah ibni Zubeyir (ra), İbnu'l Eş'as (rh) ve onunla birlikte Emevilere karşı ayaklanan binlerce tabiin imamı, İmam Ebu Hanife'nin (rh) tutumu, İmam Malik'in (rh) Abbasilere yapılan biate, "İkrah altında tasarruflar geçersizdir." fetvası, İmam Ahmed'in Abbasilere karşı ayaklanan Ahmed ibni Nasır el-Huzai'yi övmesi… böyle bir konuda **icma olmadığını** gösterir. Evet, zalim sultanlara karşı nasıl bir tutum sergileneceği konusunda selef arasında ihtilaf yaşandığı doğrudur. Sonradan gelenler arasında "ayaklanmanın caiz olmadığı" fikri karar kılmıştır. Ancak konu hakkında icma/fikir birliği yoktur. Daha ziyade icma iddiası vardır.

Sonradan gelen âlimler arasından muhakkik olanlar şu tespiti yapmışlardır:

"Bundan dolayı Ehli Sünnet'in düşüncesi fitne ortamında savaşmama üzerine **karar kılmıştır.**" (Minhâcu's Sunne, 4/529)

Yani ilk başta ihtilaf vardır. Sonra ayaklanmama yönündeki görüş karar kılmıştır.

Sahabenin, tabiinin, hadis ve fıkıh imamlarının içinde olmadığı bir icma/fikir birliği ne kadar sıhhatli olur? Böyle bir icmanın hücciyeti dahi ihtilaflıyken, ona bina edilen düşünce nasıl hüccet olsun? ("Geçmişte ihtilaf olan bir konuda sonradan icma olur mu?" konusunda tartışma için bk. İrşâdu'l Fuhûl, s. 406-408)

Günümüzde bir grup ilim adamı şöyle der: "Selefin bir mezhebi de zalim sultana ayaklanmaktır, sözü yanlıştır. Zira bu bir mezhep değil tabiinden bazılarının içtihadıdır. Nasıl ki tabiinden bazısı kadercilik bazısı irca görüşüne gitmişse, yöneticilere itaat görüşünde de bazısının eğilimi farklı olmuştur."

Yukarıda zikredilen isimler, bu düşüncenin yanlışlığına dair bir delildir; hem de su götürmez bir delil… Allah Resûlü tarafından muayyen olarak tezkiye edilen Hüseyin (ra) ve Abdullah ibni Zubeyr'i (ra) yok saymak, sonradan gelenlerden daha hayırlı oldukları kesin olan Said ibni Cubeyr ve binlerce tabiin âlimini irca ve kader düşüncesine sapanlarla eşitlemek, bunca insanın tavrını bir mezhep olarak kabul etmemek ise ilim ve insafla bağdaşmamaktadır.

Yukarıda okuduğumuz düşünce ilmî bir hata, içtihadi bir ihtilaftır. Asıl sapkınlık ise selefin zalim sultanlarla ilgili ihtilafını; tağutlaşmış, uluhiyet iddiasındaki yöneticiler için kullanmak, onları zalim sultanlarla aynı kefeye koymaktır. Allah'a (cc) başkaldırmış, O'nun şeriatını yok sayarak alternatif şeriatlar/yasalar yapmış, yurdunu müstekbir tağutlara peşkeş çekmiş, kâfirlerle aynı safta ehli İslam'a savaş açmış insanlar bu ümmetten değildir. Tarihimizde görülen zalim sultanlarla bir ilgileri yoktur.

b. Zalim sultanlara karşı selefin bu tutumunun tek doğru görüş, sünnet olduğunu iddia ettiler. Zalim sultanlara sabrı tavsiye eden nasları öne çıkardılar. Oysa zalim sultana sabrı emreden naslar olduğu gibi, onları elle/dille düzeltmeyi emreden, onlara karşı elle cihadı emreden, şehit olma pahasına hakkı söylemeyi emreden… naslar da vardır. Örneğin, Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Benden önce, Allah'ın bir millete gönderdiği her peygamberin; kendi milletinden, onun sünnetine uyan, emrini tutan arkadaşları (ashabı) ve sadık dostları (havarileri) olmuştur. Sonra onların

Kureyş'e Kınama

Ayet/Dua, zımni olarak Mekke halkını kınadı. Çünkü Mekke halkı, İbrâhîm'in (as) duasıyla emniyet içinde yaşamaktaydı:

"Şüphesiz ki insanlar için yeryüzünde kurulmuş ilk ev, Mekke'deki mübarek ve âlemlere hidayet olan (Kâbe'dir). Onun içinde apaçık ayetler ve İbrâhîm'in makamı vardır. Kim oraya girerse emniyettedir. Ona yol bulanlara/güç yetirenlere (Allah'ın hakkı olarak) evi haccetmeleri farzdır. Kim de inkâr ederse şüphesiz ki Allah, âlemlere ihtiyacı olmayandır."[9]

"Çevrelerindeki insanların (yağma ve talanla) kapılıp götürülmesine rağmen, bizim (Mekke'yi) güvenilir ve kutsal bir yer kıldığımızı görmüyorlar mı? Batıla inanıp Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?"[10]

Onlar, Yüce Allah'ın lütfettiği emniyet nimetine şükürle değil, şirkle karşılık verdiler. Oysa İbrâhîm (as) orada Allah birlensin, putlara tapılmasın, namaz ikame edilsin… diye Kâbe'yi inşa etmiş, oranın emin bir belde olmasını istemişti.[11]

---

arkasından bir nesil gelir, yapmadıklarını söylerler, emrolunmadıklarını yaparlar. Kim onlarla eliyle mücadele ederse o mümindir, kim diliyle mücadele ederse o da mümindir, kim kalbi ile mücadele ederse o da mümindir. Bunun dışında ise hardal tanesi kadar iman yoktur." (Müslim, 50)

Târık İbni Şihâb'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam ayağını üzengiye koyduğu hâlde Allah Resûlü'ne gelerek, 'Hangi cihad en faziletlisidir?' dedi.

Allah Resûlü şöyle dedi: 'Zalim idarecinin karşısında hakkı söylemektir.' " (Nesai, 4209)

Allah Resûlü'nün bu farklı tavsiyeleri, farklı durumlar içindir. Hangi durumda zalim sultana sabredileceği, hangi durumda onun devrileceği, peygamber varisi Rabbani âlimlerin istişaresiyle karara bağlanır.

c. Zalim sultanlara dair sabrı ön plana çıkaran düşünceyi akaid kitaplarına yazdılar. Bu yanlıştır. Zira Ehl-i Sünnet'in o düşünceyi itikadi bir görüş olarak kabul ettiği zannı oluşturuldu ve zalim sultanlara karşı ayaklanmak bidat bir görüş olarak algılanmaya başladı. İslam âlimlerinin itikad belirleme yetkisi yoktur; itikad, Kur'ân ve Sünnet ile belirlenir. Ayrıca zalim sultana sabrı tercih eden görüş itikadi değil, amelî/siyasi bir tavırdır. **İki doğru arasından ümmetin o günkü maslahatına en uygun olanın seçilmesidir.** Bir fetva, bir içtihaddır. Nas gibi mutlaklaştırılamaz. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

9. 3/Âl-i İmran, 96-97
10. 29/Ankebût, 67
11. bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/105, İbrâhîm Suresi, 35. ayetin tefsiri

Putlardan Allah'a Sığınma

"... Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut. Rabbim! Gerçekten o (putlar), insanlardan birçoğunu saptırdılar..."[12]

Tevhid önderi İbrâhîm (as) kendisini ve çocuklarını putlara ibadetten uzak tutması için Yüce Allah'a yakarıyor. Allah (cc) onun duasına kısmen icabet ediyor. Çocukları, İsmail (as) ve İshak (as) birer nebi, hidayet önderi oluyor. Zürriyetinde ise muhsinler de vardır zalimler de... Allah Resûlü (sav) gibi hidayet öncüleri de vardır, Ebu Leheb gibi dalalet öncüleri de...

"Onun ve İshak'ın üzerine bereket kıldık. İkisinin soyundan muhsin olan/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışan da vardır. Apaçık bir şekilde nefsine zulmeden de."[13] [14]

Enbiyanın Tevhid Hassasiyeti

Nebiler, kulluğun hakikatini anlamış, kulluk hakikatini anladıktan sonra da Yüce Allah'ı hakkıyla tanımış müstesna şahsiyetlerdir. Onların kulluk anlayışı ve Allah'a yakınlıkları, onların dualarında tebellür eder. Varlık amaçlarını dahi O'ndan (cc) isteyecek kadar kendi güç ve kuvvetlerinden teberri eder, her iş ve yönelişlerinde O'nun (cc) yardımına talip olurlar. İşte İbrâhîm (as). O bir tevhid imamıdır, seçkin bir kuldur. Allah (cc) onu (as) halil/dost edinmiştir. Neden? Tevhid için verdiği mücadele, putlara karşı aldığı tavır ve o mükemmel teslimiyeti nedeniyle... Dualarında Allah'tan ne istiyor? Müslim olmayı ve putlara ibadetten korunmayı:

"Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş iki kul ve soyumuz içinden sadece sana teslim olan bir ümmet kıl!.."[15]

Neden? İnancında şüphesi mi var? Hayır, inancında şüphesi yok. Tüm insanlığa örnek gösterilecek kadar tevhidî bilince ve put kırıcı bir kimliğe sahip... Onun (as) bu duası, Allah'a olan yakınlığından... O'nun (cc) yardım ve hidayetini hissetmenin lezzetini tatmış olmasından... "Yalnızca sana ibadet eder ve yalnızca senden yardım isteriz." Menzilesine eriştiğinden...

12. 14/İbrâhîm, 35-36
13. 37/Saffât, 113
14. bk. Edvâu'l Beyân, 7/104, Saffât Suresi, 113. ayetin tefsiri
15. 2/Bakara, 128

En büyük servetin tevhid, en büyük kaybın da şirk olduğunu idrak ettiğinden… Bize, bana, sana bir şey söylemek istediğinden: "Ben ki İbrâhîm'im, tevhid imamıyım, put kıranım; ben bile Allah'tan İslam olmayı ve putlardan korunmayı istiyorum, bu konuda endişe ediyorum. Ya sen/siz? Sizin Allah'a ne denli sığınmanız, O'na (cc) iltica etmeniz gerekir?" Seleften biri, bu mesajı şu cümlelerle ifade eder:

"İbrâhîm Et-Teymî de kıssa anlattığında şöyle derdi: 'İbrâhîm El-Halil, 'Beni de oğullarımı da babamın ve kavmimin o putlara taptığı gibi putlara tapmaktan uzak tut.' dediğine göre; artık kim bela ve imtihandan yana kendisini emin görebilir ki?' "[16]

Bu hassasiyeti enbiyanın dualarında çokça görürüz. Allah Resûlü'nün (sav), "Göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa beni bana bırakma."[17] duası, "Senden sana sığınıyorum." ilticası, "Beni kimlere bırakıyorsun?" yakarışı… hep bu kulluk ufkunun farklı yansımalarıdır. İnsanlara hidayet imamı olsun diye gönderilen Nebi'nin (sav) gece gündüz şu duayı yapması başka nasıl izah edilebilir?

"Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere sabit kıl."[18]

Ne yazık ki bugün, insî ve cinnî şeytanların eliyle tevhid başkalaştı. Tevhid deyince kimisi Yüce Allah'ın sıfatlarını inkâr/tahrif etmek anlıyor; kimisi Allah (cc) ile bütünleşme, O'nda yok olma olarak anlıyor; kimisi felsefi ve mantıki hezeyanlar şeklinde anlıyor; kimisi de yalnızca tekfir sanıyor… Hayır, tevhid bunların hiçbiri değil. Tevhid kalbin Allah'a bağlanması, O'nun tazimi, O'nu her şeyden çok sevmek, yalnızca O'na ve yalnızca O'nun için kulluk etmek… Tevhid; her iş ve yönelişte O'ndan yardım istemek, O'na sığınmak, O'nun rahmetini ummak, O'nun azabından ürpermek… Ve tüm bunların amellere ihsan, takva, salâh, ihlas, ahlak olarak yansıması… Tarih içinde öyle bir sapma oldu ki ya tevhid dışı inançlar tevhid adı altında yaşanır oldu ya da tevhidin bir parçası (tekfir gibi) tevhidin tamamı olarak algılandı… Ortaya bugün her birimizin öz nefsinde müşahede ettiği garip-

16. Tefsîru'l Kurtubî, 9/558, İbrâhîm Suresi, 35. ayetin tefsiri
17. Ebu Davud, 5090
18. Tirmizi, 2140

likler çıktı. Bir inanca veya yaşama tevhid demek, onu tevhid kılmaz. Bir inancın veya yaşamın tevhidî olması, tevhid öncülerine uyumu/benzemesi nispetinde gerçekleşir. Örneğin, duamız İbrâhîm'in (ve nebi kardeşlerinin) duasına benziyor mu? Tevhidimiz bizi her iş ve yönelişte Allah'tan (cc) yardım istemeye ve küçük büyük her şerden O'na sığınmaya sevk ediyor mu? O'nu (cc) tanıdıkça nefsimizin acziyetini görüyor, hissediyor muyuz? Sapmaktan ve saptırmaktan korkuyor muyuz? İnsanları sakındırdığımız putların bizi ve çocuklarımızı saptırmasından endişe duyuyor muyuz? Yoksa, "Ben Allah ile bütünleştim." demekle tevhidimizi değil, kibrimizi ilan eder; nefsimizi temize çıkardığımız için Kur'ân'ın diliyle kınanırız. Akli mukaddimelere/öncüllere tevhid diyerek, aklımızın uluhiyetini ilan eder, tevhid dediğimiz şeyle tevhidi nakzederiz. Daha çok tekfirle Allah'ı birlemiş olmaz, kendimizin üstünlüğünü ispat etmiş oluruz; tevhid dediğimiz şey, bizi tevhidin ahlakından uzaklaştırmış olur. Ezcümle, tevhidimiz de Allah (cc) ile ilişkimiz de tekfirimiz de enbiyaya benzemek zorunda. Onların getirdiği dışında bir din yok!

Putların Saptırması

"Rabbim! Gerçekten o (putlar), insanlardan birçoğunu saptırdılar..."[19]

İbrâhîm'in (as), şerrinden Allah'a sığındığı putlar neydi ve putlar insanları nasıl saptırırdı?

Put Nedir?

İbrâhîm'in (as), kendisinden Allah'a (cc) sığındığı putların anlamı kelime olarak "ibadet etmek için tahta, gümüş veya bakırdan yapılan şey"dir.[20] Daha sonra put, canlı cansız, kendisine ibadet edilen her varlık için kullanıldı. Put, Allah'ın dışında ibadet edilen canlı veya cansız her şeydir.

İbrâhîm'in (as) dönemini anlatan Kur'ân, dört çeşit putu bize tanıtıyor. O putlara baktığımızda put ve putçuluğun heykellerle sınırlı olmadığını, canlı cansız her varlığın putlaştırılabileceğini görüyoruz. Putçulukta ölçü ibadettir. Allah'a ait bir sıfatı başka bir varlığa verdiğimizde, Allah'a yapılması gereken bir şeyi başka bir varlığa yaptığımızda o şeyi put edinmiş ve

19. 14/İbrâhîm, 36
20. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 3/314, s-n-m maddesi

putperestleşmiş oluruz. Bir şeyi Allah'ı (cc) sever gibi seviyor, ondan Allah'tan korkar gibi korkuyor, onu Allah'ı tazim eder gibi tazim ediyor, ona yasa yapma hakkı tanıyor veya yasalarına/öğretilerine teslim oluyorsak o varlığa ibadet ediyor ve onu putlaştırıyoruz demektir. Putlaştırmada ölçü ibadet, yani Allah'ın hakkıdır. Hâliyle putçuluk, belli şekiller ve sembollerle sınırlı değildir. Allah'ın dışında ibadet edilen her şey bir puttur.

İbrâhîm Dönemi'nde Putlar

Put kral/lider

Kur'ân'ın bize tanıttığı ilk put, canlıdır; İbrâhîm ile tartışan kavmin lideridir:

"Allah'ın kendisine mülk vermesi sebebiyle Rabbi hakkında İbrâhîm'le tartışanı görmedin mi? Hani İbrâhîm demişti ki: 'Benim Rabbim diriltir ve öldürür.' Demişti ki: 'Ben de diriltip öldürürüm.' (Bu cevap üzerine) İbrâhîm demişti ki: 'Allah Güneş'i doğudan getirir; sen de batıdan getir (bakalım).' (Bu hüccet karşısında) kâfir afalladı. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez."[21]

İbrâhîm (as) ile tartışan kişi, Allah'ın (as) kendisine mülk verdiği bir kraldır. Bu kralı ve yönettiği toplumu tanırsak liderin nasıl putlaştırıldığını anlayabiliriz:

"Bugün tarihçi ve araştırmacıların genellikle İbrâhîm'in (as) doğduğu yıl olarak kabul ettikleri MÖ 2100 dolaylarında Ur şehrinin nüfusunun iki yüz elli bin ile beş yüz bin arasında olduğu tahmin ediliyor. Bu şehir önemli bir ticaret ve sanayi merkeziydi. Buraya bir yandan Pamir ve Nilgari'den mallar gelirdi ve diğer yandan bu şehrin Anadolu ile yakın ticari ilişkileri vardı. Ur şehrinin başkent olduğu ülkenin sınırları, bugünkü Irak'ın kuzeyinde biraz kısa ve batıda biraz uzundu. Nüfusun çoğu ticaret ve sanayi ile uğraşıyordu. Bu döneme ait, tarihi harabelerde bulunan kitabelerden halkın görüşünün tamamıyla maddeci olduğu anlaşılıyor. Urluların en büyük gayesi mal ve mülk sahibi olmak, para kazanmak ve lüks içinde yaşamaktı. Faizcilik almış yürümüştü. Para ve servete düşkün olan bu millet tabiatıyla ticari zihniyet taşıyordu. İlişkiler menfaatlar üzerinde kuruluyor, sevgi ve saygı gibi kavramlar gözardı ediliyordu. Herkes birbirine şüphe ve kuşkuyla bakardı. Münakaşa, kavga ve adli davalar olağan bir olay hâline gelmişti. Urlular

21. 2/Bakara, 258

tanrılarına genellikle uzun ömürlülük, zenginlik, işte ve ticarette kazanç, refah ve mutluluk için dua ederlerdi. Nüfus üç gruba ayrılmıştı:

1. Amîlû: Bunlar yüksek sınıfı oluşturuyorlardı, ki bunlar arasında yönetici kadro, yüksek yetkililer, subaylar ve rahipler yer alıyordu.

2. Mişkînû: Bunlar ticaret, sanayi ve tarımla iştigal eden kişilerdi.

3. Ardû: Köle ve esirler.

Bu sınıfların birincisi geniş çapta imtiyaz ve imkânlara sahipti. Bu sınıf medeni ve ceza hukukunda birtakım üstünlüklere sahipti. Bunların can ve malları diğer sınıftakilerden daha değerliydi."[22]

Toplumun dinî yapısına gelince;

"Ur şehrinin harabelerinden çıkarılan kitabelerde beş bin tanrının adına rastlanıyor. Memleketin çeşitli şehir ve kasabalarının çeşitli tanrıları vardı. Her şehrin bir Koruyucu Tanrısı olurdu ve buna 'Rabb-ul Beled' veya 'Baş İlah' denilirdi. Buna diğer ilahlardan çok daha hürmet ve sadakat gösterilirdi. Ur'un koruyucu tanrısı veya Baş Tanrısı, Nannâr'dı (Ay Tanrısı) ve bu münasebetle şehrin adı sonradan 'Kemerine' oldu. İkinci büyük kent Larse idi, ki Ur'dan sonra hükümet merkezi oldu. Buranın Koruyucu Tanrısı, 'Şamaş'tı (Güneş Tanrısı). Bu büyük tanrılara tabi olan birçok küçük tanrı ve tanrıçalar vardı ki, bunların çoğu gökteki yıldız ve gezegenlere, azı dünyaya mensuptu, halk arzu ve isteklerinin çoğunu bu küçük tanrılara iletirdi. Gerek gökteki gerekse yerdeki tanrıların putları yapılmıştı ve bütün ibadet ve dualar bu putların önünde yapılırdı. Nannâr'ın putu Ur şehrinin en yüksek tepesinde yapılmış olan muhteşem bir tapınakta bulunuyordu."[23]

Burada aklımıza şu soru gelebilir: Mevcut dinî ve sosyal yapı içinde kralın rolü nedir? Kral, bu yapıda baş tanrının temsilcisi (hâşâ) onun siyasetteki gölgesidir. Simgesel olarak kral, gücünü doğrudan doğruya baş tanrıdan (Anu) alır. Baş tanrıya yalnızca kral niyazda bulunabilir. Sıradan insanlar baş tanrıya dua edemez.[24]

22. Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Peygamberin Hayatı, s. 336-337
23. age. s. 338
24. bk. Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, s. 95-96

Sistem şöyle işliyor diyebiliriz: Aracı putlar var. Tüm bu aracı putların bağlı olduğu büyük/baş tanrı var. Baş tanrı ve aracı putları temsil eden dinî bir kurum (mabed ve din adamları) ve baş tanrıyı siyasette temsil eden kral var. Muharref din (tapınak/mabed) ve saray/kraliyet el ele tanrıyı temsil ediyorlar ve halk kitlelerini dinî ve siyasi olarak sömürüyorlar. Şöyle bir dini/siyasi yapı görüyoruz:

“Müşrikler her zaman tanrılarını iki kısma ayırmışlardır. Bunlardan biri tabiatüstü bir varlıktır ki, bütün sebep ve neticelere hâkimdir. İnsanlar buna her türlü ihtiyaç ve sıkıntılarını anlatır ve ondan çare bulmasını arzu ederler. Bu tanrı icabında tek veya çok da olabilir. Birden çok tanrılar olunca, en kudretli ve kuvvetli tanrıya ruh, melek, cin, seyyare ve diğer bazı varlıklar yardımcı tanrılar olarak katılırlar. Müşrikler bunlara dua eder, yalvarır, ibadet eder ve kıymetli hediyeler sunarlar. İkinci tür tanrılık siyaset ve medeniyetle ilgilidir. Bu kategoriye hükümdar tanrılar girer. Bu tanrılar siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuki alanda çeşitli yasalar çıkarabilir, kendilerine bağlılığı sağlayabilir ve kısacası, dünyevi işlerde halkın mercii olurlar. Bu tür tanrısal sıfatlar her devirde Allah’tan alınıp, krallık, hakimler, kraliyet aileleri, din adamları ve rahipler ile toplumun ileri gelen kişileri arasında dağıtılmıştır. Kraliyet ailelerinin çoğu bu açıdan tanrılık iddiasında bulunmuşlardır. İddialarını pekiştirmek için de ilk tür tanrı veya tanrıların evladı olduklarını ileri sürmüşlerdir. Dinî çevreler ve rahipler de bu hususta kendileriyle işbirliği yapmışlardır.

Nemrud’un tanrılık iddiası da bu türdendi. Nemrud’un kendisi Allah’ın varlığını inkâr etmiyordu. Gök, yer ve bütün kâinatın yöneticisi ve yaratıcısının kendisi olduğunu ileri sürmüyordu. Dünyada ve evrende her şeye hakim olduğunu da söylemiyordu. İddiası şuydu: Ur veya Irak ülkesi ve halkının mutlak hakimi benim. Ben buranın rakipsiz hükümdarıyım. Ağzımdan çıkan söz, bir kanundur. Üzerimde başka kimsenin iktidarı ve hâkimiyeti yoktur. Bu itibarla, beni Tanrı ve Hükümdar olarak kabul etmeyen Irak’ın her vatandaşı asi ve günahkârdır.”[25]

Nemrud özel bir isim değil, daha ziyade sultan, kral, melik, hükümdar

25. Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Peygamberin Hayatı, s. 339

gibi bir unvandır.[26] Bazı araştırmalar İbrâhîm'i (as) ateşe atan, dolayısıyla onunla tartışan kralın Hammurabi olduğunu ileri sürmüştür. Hammurabi yasalarını hepimiz duymuşuzdur. Bugün için ilkel bir yasalar bütünü olarak kabul ettiğimiz Hammurabi yasaları, İbrâhîm (as) ile tartışan kralın rububiyet iddiasını anlamamızı kolaylaştırıyor. Onun ilahlık ve rabblik iddiası, hâkimiyet iddiasıdır. Yüce Allah'a ait olan yasama/şeriat belirleme hakkını kendinde gördüğü için ve toplumun bu hakkı kendisine vermesini istediği için ibadet edilen bir put kabul edilmiştir.

Allah'a yakınlaştırsın diye ibadet edilen gök cisimleri/putlar

Gök cisimlerini temsil eden heykeller/putlar

Onların gök cisimlerine tapmalarının delili Yüce Allah'ın şu sözleridir:

"Gece onu bürüyüp örtünce bir yıldız görmüş: 'Bu benim Rabbimdir.' demişti. Yıldız batınca da: 'Şüphesiz ki ben batanları sevmem.' demişti. Ay'ın doğduğunu görünce: 'Bu benim Rabbimdir.' demişti. Onun battığını (görünce de): 'Şayet Rabbim beni hidayet etmezse andolsun ki sapıklar topluluğundan biri olurum.' demişti. (Sonra) Güneş'in doğduğunu görmüş ve: 'Bu benim Rabbim olsa gerek; bu en büyüktür.' demişti. Güneş batınca: 'Ey kavmim! Şüphesiz ki ben, sizin şirk koştuklarınızdan berîyim/uzağım.' demişti. 'Şüphesiz ki ben, yüzümü hanif olarak, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ve ben, müşriklerden de değilim.' "[27]

Onların heykelden putlar yaptığının delili şu ayetlerdir:

"Hani babasına ve kavmine demişti ki: 'Şu başında ibadet için bekleştiğiniz heykeller de neyin nesi?', 'Biz babalarımızı onlara ibadet eder bulduk.' demişlerdi. 'Andolsun ki, sizler de babalarınız da apaçık bir sapıklık içindesiniz.' demişti."[28]

Gök cisimleriyle Allah'a (cc) şirk koşmak, İbrâhîm'in (as) kavminin âdetiydi. Onlar bazen direkt gök cisimlerine bazen onları temsil eden putlara ibadet ediyorlardı. Onların gök cisimlerini Allah'a ortak kılmasının iki temel nedeni vardı:

Gök cisimlerinin Allah'a yakın kulların ruhaniyeti olduğuna inanıyor,

26. bk. Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, s. 38
27. 6/En'âm, 76-79
28. 21/Enbiyâ, 52-54

kendileriyle Allah'a yakınlaşmak için onlara dua ediyor, onlara sığınıyor, onlardan fayda umuyorlar ve zararlarından korkuyorlardı.

Gök cisimleri üzerinden yaşanacak hadiseleri tespit ediyor, gayptan haberler veriyorlardı. Bugün astrolojiye/burçlara bakanların yaptığı gibi hem gök cisimlerinin bir şeylere tesir ettiğine inanıyor hem de gayptan bilgiler aktararak onları Yüce Allah'a denk tutuyorlardı.[29]

Toplumu kaynaştırsın diye icat edilen sembol putlar

"(İbrâhîm) dedi ki: 'Siz, Allah'ı bırakıp, sizi birbirinize ısındırsın/aranızda sevgi bağı oluştursun diye dünya hayatında putları (ilah) edindiniz. Sonra Kıyamet Günü'nde (sevgi bir yana) kiminiz kiminizi inkâr edecek, kiminiz de kiminize lanet edecektir. Barınağınız ateştir. Hiçbir yardımcınız da yoktur.' "[30]

Müşrikler bazı sembolleri aşırı yüceltir, toplumu kaynaştıran, farklı sınıflar arasında sevgi bağlarını güçlendiren bir kenetleyiciye dönüştürürler. Bu bazen bir bayrak, bazen bir toprak, bazen bir ülkü, bazen bir bayram, bazen bir takım/grup, bazen bir ideoloji, bazen bir anıt olur… Onu yücelten sloganlar atar; onun uğruna yaşadıklarını ve onun uğruna öldüklerini ilan ederler. Uğruna yaşanılan ve ölünen, onun için sevilen ve buğzedilen bu şey, putlaştırılmış olur. Zira uğruna yaşanıp ölünecek, onun için sevilip buğzedilecek tek ilah, Allah'tır (cc).

Kur'ân'ın İbrâhîm'in (as) döneminden haber verdiği bu putlar, putlaştırılmış canlı ve cansız varlıklardır. Peki, bu canlı ve cansız putlar insanları nasıl saptırır?

Putlar Nasıl Saptırır?

İbrâhîm (as) putların, çoğu insanı saptırdığını haber veriyor. Putların saptırması iki kısma ayrılabilir:

Canlı Putların Saptırması

Canlı putların saptırması gayet açık ve anlaşılırdır. Sömürü düzeni devam etsin diye saraylar ve kabirler/türbeler, mabed ve siyaset elele verir. Kurdukları düzenin İlahi olduğunu, o düzene uymayan herkesin vatan haini olduğunu,

29. bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 92
30. 29/Ankebût, 25

o düzene başkaldıranların toplumu bölmek istediğini, düzen karşıtlarının bu karşıtlıklarıyla atalara sövmüş olduğunu söylerler…

Kur'ân-ı Kerim canlı putlara, siyasi bir put olan Firavun'u örnek verir. Siyasi bir put olan Firavun'un, halkını nasıl saptırdığını tüm detaylarıyla anlatır:

– Sihirbazlar kullanır

Halkı meydanlara toplayan, onların topluca eğlenmesini sağlayan, Firavun'un yanında ayrıcalıklı bir konuma sahip olan sihirbazlar vardır. El çabukluğu ve göz boyama marifetiyle türlü numaralar yaparlar. Halk gülüp eğlenir, sihirbazlar para kazanır, Firavun'un sistemi ayakta kalır.

Sihirbazlar, alçak tabiatlı insanlardan seçilir. Onların tek gayesi, biraz daha fazla kazanmak ve Firavun'a yakın olabilmektir:

"Büyücüler Firavun'a geldiler: 'Şayet biz (Musa'ya) üstün gelirsek herhâlde bize (dolgun) bir ücret verirsin artık, değil mi?' dediler. 'Evet, şüphesiz, (üstün geldiğiniz takdirde) bana yakınlaştırılmış (gözde adamlarımdan) olacaksınız.' demişti."[31]

Zulüm altında inleyen, onuru çiğnenmiş, sırtından yöneticinin/patronun kırbacı hiç eksilmemiş halk, sihirbazların karşısına oturur ve güler. Günün bir kısmının acısı, yokluğu, mahrumiyeti, ezilmişliği; diğer kısmının eğlencesiyle unutulur. Böylece bir sonraki güne rahatlamış ve hiçbir şey olmamış gibi başlanır. Sihirbazlar, toplumda öfke birikmesini engelleyen, suni eğlencelerle gerçek acıları unutturan, Firavun sistemi için olmazsa olmaz kurumlardandır. Bazen maharetlerini meydanlarda ilkel araçlarla; bazen ekranlarda en son teknolojiyle icra ederler. Onların tek bir vazifesi vardır: Halkı uyuşturmak ve başta yaratılış gayesi olan kulluk olmak üzere Allah'a ve insanlığa karşı sorumluluklarını unutturmak!

– Toplumun iyiliği için çalışır

"Firavun dedi ki: 'Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. O da Rabbini çağırsın (yardıma). Ben, (Musa'nın) dininizi değiştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.' "[32]

31. 7/A'râf, 113-114
32. 40/Mü'min (Ğafir), 26

"… Firavun dedi ki: 'Ben, size sadece kendi görüşümü söylüyorum ve ben, sizleri yalnızca dosdoğru yola iletiyorum.' "[33]

Söylemleri; vatansever, halkçı, toplumun iyiliğini düşünen merhametli bir liderin sözleridir. Ancak eylemleri, onun tüm söylediklerini yalanlamaktadır.

O, farklı bir sese tahammülü olmayan, halkını ezmekten geri durmayan, şahsi ihtirasları ve gösteriş için halkın çocuklarını ölüme sürmekten imtina etmeyen bir zalimdir. İsmini yaşatmak için yaptırdığı piramit inşaatında on binlerce insanın ölümüne sebep olmuştur.

– Sürekli topluma minnet eder

"(Firavun) demişti ki: 'Seni çocukken biz yetiştirmedik mi? Ömrünün çoğu yılını bizim aramızda geçirmedin mi?' "[34]

O, Kur'ân'da anlatılan tüm suçlu günahkârlar gibi minnet eder, başa kakar… Allah'ın (cc) verdiği nimet ve rızıklar, o ve avanesinin yolsuzluk ve hırsızlığından artar da halka ulaşırsa bunu da toplumu terbiye etmek için bir silah olarak kullanır.

"Seni biz eğitmedik mi?", "İş vermedik mi?", "Aş vermedik mi?"… firavunların tevhide meyleden insanlara söyledikleri ortak sözleridir.

Musa (as) bu sözlere ne de güzel cevap vermiştir:

" 'Bana minnetini ettiğin nimet de, İsrailoğullarını köleleştirmenden olsa gerek!' "[35]

– Toplumu küçümser, aptal yerine koyar

"Firavun kavmi içinde seslendi ve dedi ki: 'Ey kavmim! Mısır'ın mülkü/egemenliği ve şu altımdan akan nehirler bana ait değil mi? Görmüyor musunuz? Yoksa ben, şu basit insandan ve neredeyse kendini ifade edemeyenden daha hayırlı değil miyim? Onun üzerine altından bilezikler atılmalı değil miydi? Ya da onunla beraber meleklerin gelmesi gerekmez miydi?' **Kavmini hafife aldı/onursuzlaştırdı/aptallaştırdı, onlar da ona itaat ettiler. Şüphesiz ki onlar, fasık bir topluluktu**."[36]

33. 40/Mü'min (Ğafir), 29
34. 26/Şuarâ, 18
35. 26/Şuarâ, 22
36. 43/Zuhruf, 51-54

O, doğru bir yol üzere olduğuna kavmini ikna etmeye çalışır, bunun için deliller öne sürer. Ama onun delilleri ayette zikredilen şeylerdir. Mülkünün olması, Nil Nehri'nin sarayının altından geçmesi, Musa'nın (as) dilinde var olan problem ve fakir olması, Allah'ın (cc) Musa ile beraber melek yollamaması ... Tüm bunlar Firavun'un hak, Musa'nın batıl yolda olduğunun kanıtlarıdır(!).

Evet, Firavun toplumu aptal yerine koymaktadır. Çünkü onların bu basitliklere inanacağını ve kendisine itaat edeceklerini bilmektedir.

Onları sihirbazlarla oyalayan, yaratılış gayelerini unutturan, kendi büyüklüğüne dair uydurulan hurafelere inanmalarını sağlayan ve tüm bunlardan önemlisi onları fahşa ve münkere dayalı, fasık bir hayatla aptallaştıran Firavun'dur.

Ayetin sonundaki ifadeye dikkat buyurun: "... Şüphesiz ki onlar, fasık bir topluluktu." Onlar, günah, fısk ve fücurla kalplerini öldürmüş, kalbin akletmesini engellemişlerdi. "Akletmeyen kalpler" aptal, onursuz, küçümsenmeye elverişli bir toplum hâline gelirler ve firavunlar onları istedikleri gibi güder.

Firavunlara tebaa olanların mazur sayılmaması, dünyada onlarla beraber helâk olup ahirette onların ardından azaba sürüklenmeleri bu sebeptendir. Çünkü onlar, Allah'a itaati ve şerefli bir hayatı, firavunların teklif ettiği fasık ve onursuz bir hayatla değişmiş, kalplerini masiyetlerle öldürüp akletmesine mani olmuşlardır. Elleriyle kazandıkları bu cürümler ve fasık hayattan yana koydukları tercihleriyle, firavunların oyuncağı olmuşlardır.

– Toplumu bölerek zayıflatır

Firavun, halkları böler. Irka dayalı, sosyal statüye dayalı, ekonomik gelire dayalı, mezhebe ve dine dayalı olarak sürekli toplumları böler. Bölünen insanları çarpıştırır, sonu gelmez düşmanlıklar ve nesilleri yok eden kan davalarıyla insanların gücünü zayıflatır. Toplum öyle bir noktaya gelir ki, onun varlığı olmadan bir arada yaşayamayacağına inanır. Tüm problemlerin sebebi olan Firavun, böldüğü ve çatıştırdığı insanlar nezdinde kurtarıcı hâline gelir.

"Şüphesiz ki Firavun, yeryüzünde üstünlük tasladı. Oranın halkını gruplara ayırıp onlardan bir bölümünü mustazaflaştırıyor/güçsüzleştiriyor; erkek çocukları boğazlayıp, kadınları diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı."[37]

37. 28/Kasas, 4

Musa (as) İsrailoğullarını onunla beraber yollamasını istediğinde, Firavun'un ölçüsüz tepki ve tehditleri bundandır. Böldüğü halklardan biri kendi yolunu çizip, adil bir lider/peygamberle model oluşturacak olsa diğer halklara örnek olacak ve zulüm sistemi işlemeyecektir.

– Düzene karşı çıkanı hain ilan eder

"Firavun dedi ki: '(Ben) size izin vermeden ona iman ettiniz öyle mi? Şüphesiz ki bu (yaptığınız), buranın **halkını yurtlarından sürüp çıkarmak** için (Musa'yla beraber) tezgahladığınız bir tuzaktır. Pek yakında (yapacaklarımı) bileceksiniz/anlayacaksınız.' "[38]

İlginçtir, Firavun bu sözü iman eden sihirbazlara söylemektedir. Onların Musa (as) ile iş birliği yaptığını, amaçlarının ülkeyi bölmek olduğunu ileri sürmüştür. Oysa düne kadar sihirbazlar onun en has adamlarıdır. Ancak onun yanından ayrıldıkları ânda vatan haini/bölücü damgası yemişlerdir:

"(Firavun) demişti ki: 'Size izin vermeden önce ona inandınız öyle mi? Şüphesiz ki o, size sihir öğreten büyüğünüzdür. Ellerinizi ayaklarınızı çaprazlama kesecek ve sizi hurma kütüklerine asacağım. Hangimizin azabının daha çetin ve kalıcı olduğunu da bileceksiniz!' "[39]

Bundan daha ilginç olanı ise Musa'yı (as) sihirbazlıkla, dahası en büyük sihirbaz olmakla suçlamasıdır. Sihrin organizatörü Firavun, bir nebiyi sihirbazlıkla suçlayabilmiştir!

Toplumu bölerek yöneten Firavun, muvahhidleri toplumu bölmekle; sihirbazları kullanarak toplumu uyutan Firavun, davetçileri sihirbazlıkla suçlamıştır. Bu, vahyin bize öğrettiği önemli hikmetlerden, derin bakış kazandıran basiretlerdendir.

Firavun'u tanımak ve topluma gizli kalan yönlerini anlamak isteyen, onun suçlamalarına bakmalıdır. Muvahhidlere yönelttiği her suçlama, kendini ifşa etmesidir. Bu, biraz da psikolojik bir durumdur. Tağut, başkalarına çamur atarak üstündeki kirden arınabileceğini düşünmektedir. Hakikatteyse daha fazla kirlenmekte, çamura batmaktadır.

38. 7/A'râf, 123
39. 20/Tâhâ, 71

– Toplum mühendisliği yapar, tuzaklar kurar

Firavun, prototipi olduğu tüm müstekbirler gibi tuzakçıdır. İnsanları müşrikleştirmek ve Allah'a karşı inkârcı durumuna düşürmek için gece gündüz aralıksız tuzak kurar:

"Mustazaflar, müstekbir olanlara derler ki: 'Bilakis (işiniz gücünüz) gece gündüz hile (yapmaktı) … (Çünkü) siz, Allah'a karşı kâfir olmamızı ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz bize.' Azabı gördüklerinde (için için yanarak) pişmanlıklarını gizleyecekler. Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?"[40]

Çünkü tevhid, akleden kalbin akidesidir ve kalpte hayat olduğunun alametidir. Muvahhid, tevhidin nuru ve basiretiyle firavunları tanır ve tevhidin gereği olarak; tağutlaşmış firavunları tekfir eder, ondan teberrî eder ve uzaklaşır. Hâliyle tevhid ve muvahhid, firavunların en nefret ettiği şeydir. Bir firavuna; şirk ve küfürle kalpleri ölmüş, Allah'a (cc) kul olma şerefine erişmemiş, tağuta kulluk yapan, sömürüye açık insanlar lazımdır. Bu nedenle insanları tevhidden ve tevhid davetçilerinden uzak tutmak için sürekli tuzaklar kurar:

"Onlara bizim katımızdan hakkı getirdiği zaman dediler ki: 'Onunla beraber iman edenlerin erkek çocuklarını öldürün, kadınlarını ise sağ bırakın.' **Kâfirlerin hilesi** mutlaka boşa çıkacaktır."[41]

Ayetin son cümlesi bu tehdidin bir "hile" olduğuna ve kâfirlerin hilesinin boşa çıkacağına dikkat çekmiştir. Nedir bu hile?

Bilindiği gibi Firavun, iki defa "erkek çocukların öldürülmesine, kadınların ise sağ bırakılmasına" dair emir vermiştir. İlki, Musa (as) doğmadan öncedir. İsrailoğullarının sayısını azaltmak ve kendi yönetimi için tehlike arz etmekten çıkarmak için nüfus planlaması yapmış ve erkek çocukları öldürmüştür.[42]

Bu emir uygulanmış ve sayısını Allah'ın bildiği çoklukta bebekler, onun cellatları tarafından katledilmiştir.

İkincisi ise Mü'min Suresi'nin 25. ayetinde geçen emirdir. Bu, Musa (as)

40. 34/Sebe', 33
41. 40/Mü'min (Ğafir), 25
42. bk. 28/Kasas, 4

risaletle görevlendirilip Firavun'a gönderildikten sonradır. Firavun bu emri uygulamamış, bir hile ve tuzak olarak kullanmıştır.

Amacı, İsrailoğullarını Musa'dan (as) uzaklaştırmaktır. İnsanlar, "Musa yüzünden başımıza türlü dertler açıldı, olmadık eziyetlere maruz kaldık!" desinler diye Musa ve iman edenleri tehdit etmiştir. Böylece İsrailoğullarının yakın zamanda yaşadığı ve bir travma hâline gelen "çocuk katli" toplumun hafızasında canlanmış ve Musa'nın davetine mesafe koymaları sağlanmıştır.

Firavun bu hileden sonuç almıştır elbet:

"Demişlerdi ki: 'Sen gelmeden önce de eziyet görüyorduk; sen geldikten sonra da eziyet görmeye devam ediyoruz!' Demişti ki: '(Böyle düşünmeyin!) Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizi yeryüzünün halifeleri (onların yerine geçen yöneticileri) kılar. Böylece sizin nasıl işler yapacağınızı gözler.' "[43]

"Kavminden bir grup genç dışında kimse Musa'ya iman etmedi. (O gençler de) Firavun'un ve ileri gelenlerin kendilerine işkence etmesinden korkarak iman etmişlerdi. Çünkü Firavun, yeryüzünde üstünlük taslayan bir despot ve haddi aşan bir taşkındı."[44]

Firavunlar, bu hileyi her asırda kullanırlar. Musa'nın (as) vârisi olan davetçileri hedef hâline getirir, her türlü zulmü reva görürler. Tevhide meyleden insanlara, o davetçileri ve akıbetlerini hatırlatır ve onları davetçilerden uzaklaştırırlar.

Ve İsrailoğulları tıynetine sahip çoğunluk, Allah'a ve resûllerine inandıklarını iddia etseler de resûllerin davetinden uzak durur; "işten eve, evden işe" Firavun nizamıyla yaşarlar.

Firavun'un tehditlerine pabuç bırakmayan bir avuç yiğit vardır; kimi bedenen gençtir, kimi ruhen. Onlar Musa'nın yanında saf tutar ve Allah'a (cc) şöyle dua ederler:

"(Bunun üzerine) 'Allah'a tevekkül ettik.' demişlerdi. 'Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğuna fitne kılma. (Bize üstün gelirlerse hak yolda olduklarını zannederler. Onlara fitne olmuş oluruz.) Ve bizleri rahmetinle kâfirler topluluğundan kurtar.' "[45]

43. 7/A'râf, 129
44. 10/Yûnus, 83
45 10/Yûnus, 85-86

Bir diğer Firavun hilesi:

"Firavun dedi ki: 'Ey Haman, benim için bir kule inşa et. Umulur ki yollara ulaşırım. Göklerin yollarına (ulaşırım da), Musa'nın ilahına çıkabilirim! Şüphesiz ki ben, onun yalancı olduğunu sanıyorum.' Böylece Firavun'a kötü ameli süslü gösterildi ve (dosdoğru) yoldan alıkonuldu. **Firavun'un hilesi,** yok olup hüsrana uğramaya mahkûmdur."[46]

Ayetin son cümlesi, başında yer alan meydan okumanın bir hile olduğunu ve Firavun'un hilesinin yok olmaya mahkûm olduğunu söylemektedir. Nedir bu hile?

Firavun büyük sözler eder, meydan okur, her şeyi küçümser. Böylece halkın gözünde her şeye meydan okuyan, kimseden korkmayan ve her şeyi başarabilecek bir lider portresi çizer. Öyle ki, Musa'nın ilahına kafa tutup, ona meydan okur. Bu, onun kendinden ve davasından ne kadar emin olduğunu gösterir.

Oysa bunların hiçbirini yapmaz. Onun yüksek volümlü, bol şakşaklı, tehditler savuran naralarına; günahlarla zelil kılınmış, "işten eve, evden işe" nizamıyla köleleştirilmiş, sihirbazların oyunlarıyla beyinleri sulanmış fasıklar aldanırlar.

Muvahhidler onun bağırmasının korkaklığından, tehditlerinin vicdan azabından, zulümlerinin geri dönüşü olmayan kötü akıbetin stresinden olduğunu bilirler.

O, yakinen inandığı hâlde inkâr eden,[47] Musa'nın hak olduğunu bildiği hâlde[48] onu büyülenmiş olmakla itham eden[49] bir zavallıdır.

Firavun, yaşadığı dönemin tağutudur. Muvahhidler, vahyin rehberliğinde

46. 40/Mü'min (Ğafir), 36-37

47. "Nefislerinde yakinen (ayet/mucizelerin doğruluğuna) inandıkları hâlde, zulüm ve haddi aşma nedeniyle onu yalanladılar. Bozguncuların akıbetinin nasıl olduğuna bir bak." (27/Neml, 14)

48. "(Musa) demişti ki: 'Andolsun ki bunları göklerin ve yerin Rabbinin, (insanları) basiretli kılıcı (ayetler) olarak indirdiğini biliyorsun. Ve ben senin kesinlikle helak olmuş biri olduğunu düşünüyorum ey Firavun!' " (17/İsrâ, 102)

49. "Andolsun ki Musa'ya, dokuz apaçık ayet/mucize verdik. Sor İsrailoğullarına! Hani (Musa) onlara geldiğinde Firavun ona: 'Ey Musa! Ben, senin kesinlikle büyülenmiş biri olduğuna inanıyorum.' demişti." (17/İsrâ, 101)

onu, zulme dayalı düzenini, topluma kurduğu tuzakları iyi tanımalıdır. Çünkü onlar, Musa'nın (as) vârisleridir ve Firavun'a karşı Musa'nın mücadelesini verecek olanlardır.

Muvahhid, Firavun'dan korkmamalıdır. Çünkü Firavun, güçsüz ve zayıftır. O, Allah'a (cc) kafa tutup, Allah'ın arzında, O'nun seması altında ve O'nun mülkünde otoritesini ilan ettiği gün kaybetmiştir. El-Azîz olan Allah'a savaş açan, O'nun halis dini olan tevhidi reddeden, tevhide alternatif olarak farklı öneriler sunan ve Musa'ya kulak vermeyen herkes, Firavun gibi dünya ve ahirette kötü akıbete uğrayacaktır.

"O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyüklendiler. Ve bize dönmeyeceklerini zannettiler. Biz de onu ve askerlerini yakaladık ve denize fırlattık. Zalimlerin akıbetinin nasıl olduğuna bir bak! Onları ateşe davet eden imamlar/önderler kıldık. Kıyamet Günü de yardım olunmayacaklardır. Bu dünyada peşlerine bir lanet taktık. (Müminler onları andıkça lanet okur ve) Kıyamet Günü'nde de (yüzlerine bakılmaz, tiksinilecek hâlde) çirkinleştirilmişlerdir."[50]

– İşkence yapar, zulmeder

Otoritesini tanımayan, halk için öngördüğü dini benimsemeyen, iş ve yönelişlerinde kendisinden izin almayanları suçlu kabul eder. Onları dinlerinden döndürmek için ve halka ibret olsunlar diye zulmün her türlüsünü yapar.

Otoritesini/Uluhiyetini tanımayanlar için hazırlanmış zindanları vardır:

"Demişti ki: 'Şayet benim dışımda bir ilah edinecek olursan, hiç şüphesiz, seni hapse atacağım.' "[51]

Öngördüğü dinin dışına çıkanları, çocukları da dâhil toplu kıyıma uğratmakla tehdit eder:

"Firavun'un kavminden önde gelenler demişlerdi ki: 'Sen, Musa'yı ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve ilahlarını terk etsinler diye mi bırakacaksın?' (Firavun onları yatıştırmak için) demişti ki: 'Erkek çocuklarını öldüreceğiz, kadınlarını sağ bırakacağız. Şüphesiz ki biz, onların üzerinde kahredici bir güce sahibiz.' "[52]

50. 28/Kasas, 39-42
51. 26/Şuarâ, 29
52. 7/A'râf, 127

Bir zamanlar onun saflarında olup da ayrılmak isteyenler için akıl almaz işkenceler hazırlar:

" 'Kuşkusuz, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kesip sonra da sizi topluca asacağım.' "[53]

Firavun, zulümde o denli ileri gider ki, rahimlerde bulunan yavrular dahi onun zulmünden nasibini alır:

"Onlara bizim katımızdan hakkı getirdiği zaman dediler ki: 'Onunla beraber iman edenlerin erkek çocuklarını öldürün, kadınlarını ise sağ bırakın.' Kâfirlerin hilesi mutlaka boşa çıkacaktır."[54]

Ve Firavun zulmü, annelerin rahmine erişince, onun sonu yaklaşır. Ya karşısına dikilecek bir Musa ya da Allah'ın çetin azabı onun için mukadder son olur.

Buraya kadar okuduklarımız, canlı putların (firavunların ve tağutların) insanları saptırmak için kullandığı araçlar, vesilelerdi. Şimdi de cansız putların saptırmasına dair örnekler okuyacağız.

Cansız Putların Saptırması

Cansız putlar; göremez, duyamaz ve konuşamazlar. Onların saptırması, onlar adına konuşan insî ve cinnî şeytanların saptırmasıdır.

Cinnî şeytanların saptırması

"Onlar, Allah'ı bırakıp da birtakım dişi (ismi verilen putlara) dua ederler. (Gerçekte) onların dua ettiği inatçı şeytandan başkası değildir."[55]

Müşriklerin Allah (cc) ile aralarına aracı kıldıkları ve dua ettikleri varlıklar; salih olduğuna inandıkları insanların putları, türbe hâline getirilmiş kabirleri, bereket yaydığına inandıkları taşlar, kılıçlarını asıp zafer getireceğine inandıkları ve dilek tuttukları ağaçlardır. Bunlar genel olarak dişi isim kalıbında isimlendirildikleri için ayette böyle denmiştir.

53. 7/A'râf, 124
54. 40/Mü'min (Ğafir), 25
55. 4/Nisâ, 117

Şeytana dua etmeleriyse şöyle açıklanmıştır: İbni Abbas: "Her putun içinde bir şeytan/cin vardır. Putları koruyan bekçilere görünüp onlarla konuşur."

Bir diğer izah şudur: "Putlara tapınmayı emreden ve süslü gösteren şeytandır. Hâliyle onun emrine itaat ederek, aslında ona ibadet etmiş olurlar."

"O gün, onların tamamını (diriltip) huzuruna toplar. Sonra da meleklere der ki: 'Bunlar mı size ibadet ediyordu?' Diyecekler ki: 'Seni tenzih ederiz. Bizim velimiz/dostumuz sensin, onlar değil.' (Hayır, öyle değil!) İşin aslı, cinlere ibadet ediyorlardı. Ve çoğu, cinlerin (söylediği: 'Melekler Allah'ın kızlarıdır.', 'Bunlar sizi Allah'a yakınlaştırır.' gibi batıl sözlere) iman ediyorlardı."[56] [57]

Cansız putların her birine bağlı şeytanlar vardır. Bu şeytanlar/cinler, insanları saptırmak için putlar hakkında besledikleri inancı güçlendirecek şeyler yapar, ilginçlikler sergilerler.

"El Uzza, Batnı Nahla'daki üç hurma ağacında barınan bir dişi şeytandı. Peygamber (sav) Mekke'yi fethettiğinde Hâlid ibni Velid'i göndererek dedi ki: 'Batnı Nahla'ya git, orada üç samura (hurma ağacı) bulacaksın, birincisini kes!'

Gitti ve kesti. Döndüğünde Peygamber (sav) sordu: 'Bir şey gördün mü?'

'Hayır.' dedi.

'İkincisini de kes!' buyurdu.

Gitti ve kesti. Sonra Peygamber'e (sav) geldi.

Peygamber (sav), 'Bir şey gördün mü?' diye sordu.

Hâlid, 'Hayır.' dedi.

Peygamber (sav), 'Üçüncüsünü de kes!' buyurdular.

Gitti, fakat ne görsün! Önünde, saçları karmakarışık, elleri ensesinde, dişlerini gıcırdatıp duran bir cadı, arkasında da Dubayya (İbni Haramî Eş-Şeybânî) Es-Sulemî, (ağacın) bekçisi. Es-Sulemî, Hâlid'i görünce dedi ki:

'Ey Uzza, bir saldırışla saldır da, beni yalancı çıkarma!

Yürü, Hâlid'in üstüne, eteklerini dola, örtünü kaldır!

56. 34/Sebe', 40-41

57. bk. Tevhid Meali, s. 96, Nisâ Suresi, 117. ayetin açıklaması

Çünkü bugün sen, Hâlid'i öldüremezsen,

Utanç içinde devrileceksin, kendini koru!'

Hâlid dedi ki:'(Ey Uzza), seni inkâr gerek, sana övgü değil!

Gördüm ki Allah seni alçaltmış!'

Sonra ona vurdu, başını kopardı, o ânda cadı, simsiyah kömür oldu. Sonra ağacı kesti ve bekçisi Dubayya'yı da öldürdü. Peygamber'e (sav) gelerek olanları anlattı.

Allah Resûlü (sav) buyurdu ki: 'İşte Uzza (o kadındır)! Artık Araplar için Uzza yok. Bugünden sonra ona tapılmayacak!' "[58]

Şeytanların Allah'ın dışında putlara ibadet edenleri saptırmasına şu örnek verilebilir:

"Kimisi de ölü veya diri bir yaratıktan yardım ister. Kendisinden yardım istenilen mahlûkun Müslüman, Hristiyan veya müşrik olması fark etmez. Şeytan, yardım istenen kişinin suretinde görünür. Yardım isteyen kişinin bazı ihtiyaçlarını da yerine getirir. Yardım isteyen kişi, bunun kendisinden yardım istediği kişi veya onun suretinde görünen bir melek olduğunu zanneder. Hâlbuki bu gördüğü şey, Allah'a ortak koştuğu için kendisini yoldan çıkaran şeytandan başkası değildir. Nitekim şeytanlar putların içine girerler ve putperestlerle konuşurlar.

Onlardan kimisine de şeytan herhangi bir kimsenin suretinde görünür ve ona, 'Ben Hızır'ım.' der. Bazen ona bazı şeyleri haber verir. Bazı isteklerinde ona yardım eder. Nitekim Müslümanlardan, Yahudilerden ve Hristiyanlardan pek çok kimsenin başından böyle şeyler geçmiştir.

Dünyanın doğusundaki ve batısındaki kâfirlerden birisi ölür. Onun ölümünden sonra şeytan onun suretinde gelir. Onlar da bunun o ölü olduğuna inanırlar; borçları öder, emanetleri geri verir, ölüyle ilgili birtakım şeyleri yapar, hanımının yanına girer, çıkar. Onlar bazen Hint kâfirleri gibi ölülerini ateşte yakarlar ve onun öldükten sonra yaşadığını zannederler.

(Bunlardan biri de Mısır'da bulunan bir şeyhtir. Bu şeyh, hizmetçisine

58. bk. Kitâbu'l Esnâm, s. 35

vasiyette bulundu ve şöyle dedi: Ben öldüğüm zaman beni yıkaması için kimseyi çağırma. Çünkü ben gelirim ve kendi kendimi yıkarım. Şeyh öldüğü zaman hizmetçisi onun suretinde bir adam gördü. Hizmetçi onun girdiğine ve kendisini yıkadığına inandı. Bu giren kişi yıkama işini, yani ölüyü yıkama işini bitirince kaybolup gitti. Aslında bu bir şeytandı. Ölüyü aldatıp saptırmıştı ve ona şöyle demişti: Sen öldükten sonra gelip kendini yıkayacaksın. Şeyh ölünce şeytan daha önce onu saptırdığı gibi hayattakileri de saptırmak için yine onun suretinde gelmişti.)"[59]

"Bu sebeple müşrikler kimden yardım istiyorsa şeytan onun suretinde görünür. Eğer yardım isteyen müşrik bir Hristiyan ise ve Corcis'ten veya başka birinden yardım istiyorsa, şeytan da Corcis'in veya yardım istediği kişinin suretinde gelir. Eğer o İslam'a müntesip birisi olup Müslümanların hüsnüzan ettikleri şeyhlerden birinden yardım istiyorsa şeytan da o şeyhin suretinde gelir. Hint müşriklerinden ise o müşrikin tazimde bulunduğu kişinin suretinde gelir.

Kendisinden yardım istenen ve medet beklenen şeyh, şeriatı bilen bir kimse ise şeytan ona, kendisinden yardım isteyen ve medet bekleyen müritlerine şeyhlerinin kılığında göründüğünü bildirmez. Eğer şeyh şeriatı bilmeyen birisi ise, şeyhe müritlerinin, müritlerine şeyhin sözlerini haber verir. Böylece onlar şeyhin kendi seslerini ta uzaklardan duyduğunu ve cevap verdiğini zannederler. Hâlbuki bu, şeytanın aracılığıyla olan bir şeydir."[60]

Cansız putların sözcüsü: İnsî şeytanlar!

Bir yerde put varsa mutlaka o put adına konuşan, onun isteklerini halka ileten, onun ardına gizlenen ve putçuluktan beslenen bir zümre vardır. Putçuluktan beslenen bu insan suretli şeytanlar, türlü yollarla toplumu saptırırlar. Öncelikle o putun büyüklük ve kerametine dair menkıbeler uydururlar. Kimin imdadına yetişmiş, depremde hangi yapılar onun himmetiyle korunmuş, hangi bedbaht ona sövünce çarpılmış… gerilim/aksiyon filmlerini aratmayan menkıbe/kerametler uydururlar. Bu kerametleri dinleyen insanlar, üzerine bir koyarak başkalarına anlatır. Böylece dalga dalga yayılan

59. Furkan; Rahman'ın Dostları ile Şeytan'ın Dostları Arasındaki Fark, s. 257-258
60. age. s. 286

ve her aşamada biraz daha fantastikleşen kerametler ortaya çıkar. Sonra bu halk söylenceleri kitaplara geçer. Hem de "tevatur ettiği" iddia edilerek. Siz bunlara itiraz edecek olsanız, kaynaklarda geçtiği itirazıyla karşılaşırsınız.

Put bekçilerinin bir diğer saptırması putlara yönelik itiraz ve eleştirileri farklı mecralara çekip, halkın düşünmesine engel olmaktır. Diyelim siz "madem bu ulu zatların ruhaniyeti imdada yetişiyor; neden zulüm altındaki Müslimleri kurtarmıyorlar veya kendi çocuğu kâfirmiş neden irşad edememiş veya kendisi yatalak bir hastaymış neden kendine okuyup üflememiş" gibi Kur'ân'ın yönlendirmesiyle mantıklı sorular sordunuz[61] ilk olarak sizin kerameti inkâr ettiğiniz, Allah dostlarına düşman olduğunuz gibi sorduğunuz soruyla uzaktan yakından ilgisi olmayan kışkırtıcı bir söylem tuttururlar. Siz Allah dostlarına değil putlaştırma zihniyetine düşman olduğunuzu, keramete değil şirke karşı olduğunuzu açıklarsınız, tabi fırsat verirlerse… Bu defa da sizin gibi münkirlerin çarpıldığına dair kerameti kendinden menkul menkıbeler anlatırlar. Kanlı canlı bir münkir olarak sizi, neden şu ân çarpmadıklarını sorduğunuzda, münkirlikte ısrarın en büyük çarpılma olduğunu iddia ederler.

Put bekçileri putları yücelttikçe aslında kendilerini yüceltmiş olurlar. Zira o putlara en yakın insanlar olarak, onlar da uydurdukları kudsiyetten paylarına düşeni alırlar. Böylece dinî bir kudsiyet elde etmiş olurlar. Ayrıca put etrafında oluşan bir ekonomi vardır. Putlara sunulan adaklar, yapılan bağışlar, put ziyaretçilerine yönelik ticari faaliyetler… onlara akar. Böylece dünyevi bir kazanç elde ederler. Yüce Allah bu sektöre dair Mekke'den şu örneği verir:

"Allah'ın yarattığı ekin ve hayvanlardan Allah'a bir pay ayırdılar. Sonra da

---

61. "Allah'ı bırakıp da kendilerine dua ettiğiniz varlıklar, sizin gibi (Allah'a) kuldurlar. Şayet doğruysanız, çağırın da çağrınıza karşılık versinler. Onların kendisiyle yürüdükleri ayakları, tutacak elleri, görecek gözleri, işitecek kulakları mı var ki (çağrınıza icabet etsinler)? De ki: 'Bütün ortaklarınızı çağırın. Sonra elinizden gelen tuzağı kurun ve bana göz açtırmayın.' " (7/A'râf, 194-195)

"Allah'ın dışında dua ettikleri, hiçbir şey yaratamazlar. Onlar kendileri yaratılmışlardır. Ölüdürler, diri değil. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler. Sizin ilahınız tek bir ilahtır. Ahirete inanmayanların kalpleri inkârcıdır ve onlar büyüklenmektelerdir." (16/Nahl, 20-22)

"Ey insanlar! Bir örnek verildi, (dikkatle) dinleyin. Şüphesiz ki Allah'ı bırakıp da dua ettikleriniz, bir araya toplansalar bir sinek dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey çekip alacak olsa, onu (sineğin elinden) kurtaramazlar. İsteyen de zayıf kaldı, istenen de…" (22/Hac, 73)

zanlarınca: 'Bu Allah'ın, bu da ortaklarımızın hissesidir.' dediler. Ortaklarına ait olan hisse Allah'ın tarafına geçmez, Allah'a ait olansa ortaklarına geçer. Ne kötü hüküm veriyorlar."[62]

Putlara ayrılan payı, putlara bekçilik yapan hizmetkârlar alır, onlar kullanır.[63] Bu öyle kârlı bir sektördür ki çoğu yerde putlaştırılacak bir şey bulunmazsa hayali putlar üretirler:

"Türbelerde gerçekleştirilen ritüellerin bazıları hayal gücünün ürünü olarak karşımıza çıkarken, bazı türbelerin bizzat kendisi bir hayal ürünüdür. Buna örnek oluşturacak pek çok veli türbesi vardır. Yazılı veya sözlü kaynaklarda haklarında bilgi bulunmayan, yaşadıklarına dair hiçbir delil olmayan bu velilere hayali veliler diyoruz. Bunlar genelde belirli bir şahıs ismi taşımaktan çok, Susuz Dede, Ardıç Baba, Hızır Dede gibi isimlerle anılırlar. İstanbul'daki Oruç Baba ve Telli Baba türbeleri hakkında da bu tür belirsizlikler vardır. Öyle türbeler vardır ki orada kim yatıyor veya birisi yatıyor mu belli değildir. Ancak ziyaretçiler için bu belirsizlik pek bir anlam taşımamaktadır. İnsanlar, inanıyorlar ve bu inançlarının sorgulanmasından hoşlanmıyorlar. Bir mekâna bir kere kutsallık atfedilince, gerçeğin ne olduğu onlar için artık önemsiz hâle geliyor. Nitekim yaptığımız anket çalışması bu tespiti doğruluyor. Anketimize katılan ziyaretçilerin %31'i ziyaret ettikleri mekânla ilgili bilgilerinin olmadığını, %36'sı da çok az bilgisi olduğunu söylüyor.

Bugün ziyaret edilen bazı mekânların halkın sosyal inşasının bir ürünü olduğuna, hayali veli türbelerinin nasıl türetildiğine Öksürük Dede'nin hikâyesi iyi bir örnektir. Denizli'de Servergazi Türbesi'nin yanındaki Öksürük Dede'nin hikâyesi şöyledir: Kronik öksürükten muzdarip olan ve doktor doktor dolaşıp şifa arayan kadın ile kocasının yolu, Servergazi Türbesi'ne düşer. Orada dua ederler ve türbenin alt tarafında bulunan bir pınardan su içerler. Bir süre sonra kadın iyileşir ve bu suda keramet görürler. Eşinin bu suyu içtikten sonra iyileştiğine inanan adam, üzerinde 'Öksürük Dede' yazılı bir mezar taşı yaptırır ve pınarın yanına diker. Amacı, başkalarının da bu sudan şifa bulmasını sağlamaktır. Öksürük Dede bu hâliyle potansiyel bir

62. 6/En'âm, 136
63. bk. Zâdu'l Mesîr, 2/263, En'âm Suresi, 136. ayetin tefsiri

türbedir. Bir kişinin öznel gerekçelerle ürettiği bu hayali mekân, bir vakit sonra birçok kişinin inandığı şifacı bir türbeye dönüşecek, sosyal ve nesnel bir gerçeklik hâline gelecektir.

Bu konuda örnek olabilecek bir başka türbe de İzmir Susuz Dede Türbesi'dir. Bu türbede yatanın kim olduğu sorusu bir yana, türbede birisinin yatıp yatmadığı bile belli değildir. Zaten buraya gelen ziyaretçiler de burada kimin yattığını birbirlerine sormaktadırlar. Bunlardan kimisi, türbede yatanın savaş kahramanı, kimisi ayakkabı tamircisi, kimisi âlim olduğunu söylüyor. Papaz olduğuna inananlar bile var. Kendileriyle konuştuğumuz ziyaretçilere bu durumu sorduğumuzda genelde şu cevabı alıyoruz: 'Belki burada böyle birisi yatmıyor, ama işte bir umut!' "[64]

Peygamberlerle Akrabalık Bağı: İttiba

"… Bana uyan hiç şüphesiz bendendir…"[65]

Peygamberlerle iman akrabalığı kurmanın yolu, onlara **iman** ve **ittiba etmektir**. İttiba, bir şeyi adım adım izlemek ve ona tabi olmaktır. Peygamberlerle iman akrabası olmanın başka yolu yoktur. Vatan, ırk, sosyal statü… insanı bir peygamberle iman akrabası yapmaz. Nuh'un (as) oğlu ona yabancı, bugün ona (as) iman eden ve tevhid davetine uyan bizler onun tabileriyiz. Ebu Leheb Allah Resûlü'nün düşmanı, on dört asır sonra yaşayan bizler onun (sav) yakınlarıyız (inşallah)…

Nebilere inandığını iddia ettiği hâlde onlara ittiba etmeyenler, onların sünnetine/siretine muhalefet edenler ne olacak? Bu soruya Allah Resûlü (sav) şöyle cevaplar veriyor:

– Aişe Annemizden rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir amel yapar, yaptığı amel sünnetimiz üzere olmazsa ameli reddedilir."[66]

64. Türbeler/Popüler Dindarlığın Durakları, s. 43-45
65. 14/İbrâhîm, 36
66. Buhari, 2697; Müslim, 1718

– Abdurrahman ibni Amr Es-Sülemî ve Hucr ibni Hucr'dan (r.anhuma) şöyle rivayet edilmiştir:

"İrbâd ibni Sâriye'nin yanına varmıştık. (Tevbe Suresi'nin 92. ayeti kendisi hakkında nazil olmuştu.) Selam verdik. Seni ziyarete, hastalığın için geçmiş olsun demeye ve senden ilim almaya geldik, dedik.

Bunun üzerine İrbâd şöyle dedi: 'Bir gün Allah Resûlü (sav) bize namaz kıldırdı. Sonra bize dönüp çok tesirli bir vaaz yaptı. Bu vaazdan dolayı gözler yaşarıp kalpler ürperdi.

Bir kimse, 'Ey Allah'ın Resûlü! Şu konuşma ayrılış konuşmasına benziyor, dolayısıyla bize ne tavsiye ediyorsun?' dedi.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Size Allah'a karşı takvalı olmanızı ve dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum. Üzerinize Habeşli bir köle bile yönetici olsa mutlaka onu dinleyip itaat etmenizi tavsiye ederim. Gerçekten benden sonra kim yaşarsa pek çok dinî ihtilaflara şahit olacaktır, dolayısıyla size gereken sünnetime ve doğru yolum üzerinde bulunan halifelerimin sünnetine sarılınız. Bu sünnetlere âdeta azı dişlerinizle ısırırcasına sımsıkı sarılın. **Dinde sonradan ortaya çıkarılan işlerden sakınınız. Çünkü din adına sonradan ortaya çıkarılan her şey bidattir ve her bidat de sapıklıktır.**' ' "[67]

– Sehl ibni Sa'd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Ben sizin havuz başında öncünüzüm, benim yanıma gelen ondan içer, ondan içen de ebediyyen susamaz ve muhakkak benim yanıma birtakım kavimler gelecekler ki ben onları tanırım, onlar da beni tanırlar. Sonra benimle onların arasına bir perde konulur.'

Bir sonraki rivayette Allah Resûlü (sav) şöyle der: 'Ben, 'Onlar bendendir.' derim. Bana, 'Sen onların senin ardından neler uydurduklarını bilmezsin.' denilir. Ben de 'Benden sonra dinde değiştirme yapanlar uzak olsunlar, uzak olsunlar!' derim.' "[68]

Nebilere inandığı hâlde onların sünnetine uymayan, **dinde** yenilikler çıkaran ve var olanı değiştirenlerin amelleri reddedilecek ve Allah Resûlü'nün (sav) ümmeti gibi, Kevser başında onunla bir araya gelemeyeceklerdir.

67. Ebu Davud, 4607; Tirmizi, 2676
68. Buhari, 6583-6584

Nebilere İsyan

"…Bana isyan edene gelince, şüphesiz ki sen, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'sin."[69]

Kur'ân-ı Kerim'i okuyan bir mümin şu gerçeği görüyor: Nebiler, kalpleri şefkat ve merhametle dolu insanlar. Onlara muhalefet eden kâfirlere dahi dua ediyor, onlar için ümit besliyorlar. Ne zaman ki onların iman etmeyeceği anlaşılıyor, ateş ehli oldukları açığa çıkıyor, onlara beddua ediyorlar. Bu ayette İbrâhîm (as) kendisine isyan eden müşrikleri, Allah'ın Ğafur ve Rahim ismine havale ediyor. Âdeta şöyle diyor: Rabbim! Bunlar müşrik, ancak sen Ğafur ve Rahim'sin. Dilersen onlara merhamet eder; hidayet edersin. Böylece onlar da senin rahmet ve mağfiretinden nasiplenirler.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü'nün (sav) şöyle dua ettiğini görüyoruz:

"Sanki ben Nebi'yi (sav) peygamberlerden birisinin durumunu anlatırken görür gibiyim. Kavmi ona vurmuş ve onu kanatmışlardı. O ise yüzünden kanı silerken, 'Allah'ım, kavmime mağfiret buyur. Çünkü onlar bilmiyorlar.' diyordu."[70]

Allah Resûlü (sav) öfkelenip kavmine beddua edince Allah (cc) onu uyarıyor:

Enes'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Uhud savaşında Allah Resûlü'nün azı dişi kırıldı ve başı yarıldı.

Başındaki kanı silmeye başladı ve şöyle diyordu: 'Peygamberlerinin azı dişini kırıp başını yaran bir topluluk nasıl kurtuluşa erebilir! Oysa kendisi onları Yüce Allah'a davet etmişti.'

Bunun üzerine Azîz ve Celîl olan Allah şu ayeti indirdi: '(Allah'ın o kâfirlerin) tevbesini kabul etmesi yahut onlara azap etmesi konusunda senin elinde hiçbir yetki yoktur. Şüphesiz ki onlar, zalimlerdir.'[71] "[72]

69. 14/İbrâhîm, 36
70. Buhari, 3477; Müslim, 1792
71. 3/Âl-i İmran, 128
72. Müslim, 1791

Gerçekten de kısa bir süre sonra, o topluluk Müslim oluyor. Allah Resûlü'ne karşı Uhud'da savaşanlar, İslam'ın kılıcına dönüşüyorlar.

Şayet Allah'tan gelen bir haberle kavmin iman etmeyeceği, küfür üzere ölecekleri anlaşılırsa nebilerin üslubu değişiyor. Dua, yerini bedduaya terk ediyor. Zira Allah (cc) küfür üzere ölenlere azap edeceğini bildirmiştir. O'nun (cc) elçileri O'nun hükmüne muhalefet etmez.

İbrâhîm (as) anne babasına istiğfar talebinde bulunuyordu:

"Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde beni, annemi, babamı ve tüm müminleri bağışla."[73]

Onların Allah düşmanı olduğu açığa çıkınca, istiğfarı terk etti:

"İbrâhîm'in babası için bağışlanma istemesi, sadece ona verdiği sözü yerine getirmek içindi. Babasının Allah düşmanı olduğu açığa çıkınca ondan teberrî etti/uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrâhîm, (çokça ah çeken, dertli, duygulu) ince kalpli ve yumuşak huylu biriydi."[74]

Nuh (as), kavminin iman etmeyeceğini öğrenince onlara beddua etti:

" 'Kavminden (şu an) iman edenler dışında kimse inanmayacak. (Öyleyse) yaptıklarından ötürü kendini üzüp sıkıntıya sokma!' diye Nuh'a vahyedildi."[75]

"Nuh demişti ki: 'Rabbim! Yeryüzünde yurt edinen tek bir kâfir dahi bırakma. Şayet onları bırakırsan, kullarını saptırır ve facir kâfirden başka (çocuk) doğurmazlar.' "[76]

Musa da (as) (Yüce Allah'tan bir işaret almış olacak ki) kavmine şöyle beddua etti:

"Musa demişti ki: 'Rabbimiz! Sen Firavun'a ve ileri gelen çevresine dünya hayatında bir süs ve mallar verdin. Rabbimiz! Yolundan saptırsınlar diye mi (bunları verdin)? Rabbimiz! Onların mallarını silip süpür ve kalplerini öyle bir sıkıp mühürle ki can yakıcı azabı görünceye dek iman etmesinler.' "[77]

73. 14/İbrâhîm, 41
74. 9/Tevbe, 114
75. 11/Hûd, 36
76. 71/Nûh, 26-27
77. 10/Yûnus, 88

Nebilerin kalbinde bulunan bu şefkat/rahmet, onların insan takatini zorlayan sabırlarının kaynaklarından biridir. Şöyle ki; insanların kurtuluşunu yürekten isteyen insan, davetin zorluklarına katlanabilir, davete muhatap müşriklerin eziyetlerine sabredebilir. Aksi hâlde, Allah'a çağırıldıkları hâlde nebilere hakaret eden, iftirada bulunan, işkence yapan müşriklere sabretmek zorlaşır. Ancak şefkat, öfkeye galebe çalarsa -ki bu Allah'ın isim ve sıfatlarıyla ahlaklanmanın bir yansımasıdır- kişi onların eziyetlerine rağmen onların kurtuluşu için çabalar.[78]

78. Allah (cc) müşriki bağışlar mı?

Mâide Suresi'nin 118. ayeti ve okuduğumuz İbrâhîm Suresi'nin 36. ayetine dayanarak, bir mesele tartışmaya açılmıştır:

İbrâhîm (as) müşrikleri Allah'ın dilemesine havale ediyor. İsa (as) ise dilerse bağışlayabileceğini ima ediyor. Oysa Allah (cc) kesin bir dille müşrikleri bağışlamayacağını söylüyor:

"Şüphesiz ki Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun (şirk) dışında kalanları dilediği kimse için bağışlar. Kim de Allah'a şirk koşarsa, hiç şüphesiz büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur." (4/Nisâ, 48)

Bir peygamber, Allah'tan nasıl böyle bir talepte bulunabilir?

Şunu belirtmeliyim ki; Kur'ân ayetleri anlamın açıklığı ve kapalılığı göz önünde bulundurularak "muhkem" ve "müteşabih" olmak üzere ikiye ayrılır.

"Sana Kitab'ı indiren O'dur. O (Kitap)'tan bazı ayetler (kimsenin tahrif etmeye güç yetiremeyeceği şekilde sağlam, açık ve) muhkemdir. Onlar (Kitab'ın çoğunluğunu ve ana omurgasını oluşturan muhkem ayetler), Kitab'ın anası olan (ayetlerdir). Diğer bazısı da (kullarını imtihan etmek için açık kılmadığı) müteşabih ayetlerdir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve (ayetleri hevalarına göre) yorumlamak için müteşabih olan ayetlerin peşine düşerler. O (ayetlerin) tevilini/hakiki anlamını yalnızca Allah bilir. İlimde derinleşenler derler ki: 'Ona iman ettik. Hepsi Rabbimizin katındandır.' Ancak akıl sahipleri düşünüp öğüt alır." (3/Âl-i İmran, 7)

Bu ayete göre Nisâ Suresi'nin 48. ayeti muhkemdir. Zira apaçıktır, anlamında hiçbir ihtilaf yoktur, dil ve anlam yönünden ihkâm edilmiş, sağlamlaştırılmıştır. Mâide Suresi'nin 118. ayeti ise müteşabihtir. Anlamı ilk bakışta anlaşılmaz. Yalnızca Kitab'ın çoğunluğunu ve ana omurgasını oluşturan muhkem ayetler ışığında anlaşılabilir. Bu nedenle selef uleması, Mâide Suresi'nin 118. ayetini, Nisâ Suresi'nin 48. ayeti gibi muhkem naslar ışığında tefsir etmiştir.

• Hasan El-Basrî ve Ebu'l Aliye der ki: "Azap edecek olursan bu, onların küfürde ısrarları nedeniyledir. Bağışlayacak olursan bu, onların tevbeleri nedeniyledir." (bk. Zâdu'l Mesîr, 2/149-150, Mâide Suresi, 118. ayetin tefsiri)

• Zeccâc der ki: "İsa, onlardan bazısının iman ettiğini, bazısının da kâfir olduğunu biliyordu. Bu nedenle 'azap edecek olursan' sözü kâfirler için… 'Şayet bağışlarsan' sözü küfrü terk edip iman edenler içindir…" (bk. age.)

• İbnu'l Enbari der ki: "Bu ayetin anlamı şudur: Hiç kimse sana itiraz edemez. Azap edersen kimse itiraz edemez. Bağışlarsan da kimse itiraz edemez." (bk. age.)

• İbni Kesir de bu görüşü tercih ederek der ki: "Bu söz, zımnen (her şeyin) Allah'ın dilemesiyle olduğunu içerir. Çünkü O her dilediğini yapandır. O ki yaptığından sual edilmez, kullar ise suale çekilirler…" (bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 4/115, Mâide Suresi, 118. ayetin tefsiri)

• Suddi der ki (İbni Cerir Et-Taberi bunu tercih eder): "Bu, ahirette değil dünyada yaşanan bir diyalogdur. Allah, İsa'yı göğe yükselttiğinde bu diyalog yaşanmıştır. Henüz onların ne üzere öleceği belli değildir." (bk. Tefsîru't Taberî, 11/242-244, Mâide Suresi 118-199. ayetlerin tefsiri)

Nebilerin Duasıyla Teselli

Selef imamları, nebilerin duasıyla mutlu olur, bir hayrı kaçırdıklarında onların (as) duasıyla teselli bulurlardı:

Sivâr ibni Abdullah El-Enbâri (rh), Yahya ibni Ömer ibni Şeddâd Et-Teymî'den şöyle rivayet etti:

"Sufyan ibni Uyeyne (rh) bana şöyle dedi: 'Ben savaşa katılmak istiyordum fakat savaşa katılamadım. Ben de bendekileri infak ettim.'

(Yahya ibni Ömer devamında şöyle dedi:) 'Benim haberim ona ulaştığında bana geldi. Onun meclislerinde uzun süre bulunduğumdan beni önceden tanıdı. Bana şöyle dedi: 'Elinden kaçırdıklarından dolayı üzülme. Bil ki sen bir şey ile rızıklanmışsan muhakkak o sana gelecektir.' Sonra bana dedi ki: 'Müjdeler olsun sana. Sen hayır üzeresin. Sana kimin dua ettiğini biliyor musun?'

Ben dedim ki: 'Kim bana dua etti?'

Sufyan ibni Uyeyne, 'Sana arşı taşıyanlar dua etti.' dedi.

Ben, 'Bana arşı taşıyanlar mı dua etti?' dedim.

'Evet ve Allah'ın Nebi'si Nuh da (as) dua etti.' dedi.

'Bana arşı taşıyanlar ve Nuh (as) mu dua etti?' dedim.

'Evet ve Allah'ın Halili İbrâhîm de (as) dua etti.' dedi.

'Bana bunların hepsi dua etti öyle mi!' dedim.

'Evet. Muhammed de (sav) dua etti.' dedi.

'Nerede dua etti bunlar bana?' diye sordum.

'Allah'ın Kitabı'nda. Sen O'nun (cc) şu sözünü işitmedin mi: 'Arşı taşıyan ve

---

Buna göre onlar henüz yaşadığı için, (küfür üzere) ölmüş bir müşrikin değil, (henüz hükmü kesinleşmemiş ve) hayatta olan bir müşrikin bağışlanması istenmiştir. Bu da caizdir. Zira yasaklanan, ölmüş bir müşrik için bağışlanma dilemektir.

Sözün özü: Müfessirler, Mâide Suresi'nin 118. ayetini, muhkem naslara muhalif kabul etmiş ve muhkem naslar ışığında anlamaya çalışmışlardır. Birinci dereceden Hasan El-Basrî ve Ebu'l Aliye (rh) görüşü, ikinci derece de İbnu'l Enbâri görüşü tercihe şayandır. Son görüş ise zayıftır. Zira Allah Resûlü (sav) bu ayeti dünya bağlamında değil, ahiret bağlamında tefsir etmiştir. (bk. Müslim, 202) Allah (cc) en doğrusunu bilir.

onun etrafında bulunanlar, Rablerini hamd ile tesbih eder, O'na iman eder ve iman edenler için bağışlanma talebinde bulunurlar.'[79] ' **dedi.**

'Nuh (as) nerede dua etti bana?' diye sordum.

'O'nun (cc) işittiğin bu sözünde: 'Rabbim! Beni, anne babamı, evime mümin olarak gireni, mümin erkek ve mümin kadınları bağışla. Zalimlerin yalnızca helakını arttır.'[80] ' **diye cevap verdi.**

'Peki Muhammed (sav) bana nerede dua etti?' diye sordum.

Başını salladı ve sonra şöyle dedi: 'Allah'ın şu sözünü işitmedin mi: 'Kendi günahların, mümin erkek ve mümin kadınların (günahları) için bağışlanma dile.'[81] **Nebi (sav) Allah'a en çok gönülden ibadet ve itaat edendi. Ümmetinin en sözünde duranıydı. En şefkatlisi ve en merhametlisiydi. Çünkü O (sav) sırf onlara (zor gelebilir diye) bir şeyin emredilmemesi için o şeyi yapmazdı."**[82]

Hiç şüphesiz onların bu ufku, vahiyle iç içe olmalarının bereketidir. Vahiy; onların rehberi, hocası, tesellisi, güç kaynağıdır.

İbrâhîm, Ailesini Mekke'ye Yerleştiriyor

" 'Rabbimiz! Şüphesiz ki ben, ailemden bir kısmını namazı dosdoğru kılsınlar diye senin mukaddes evinin (Kâbe'nin) yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim…' "[83]

O (as), Yüce Allah'ın emrine icabet ederek ailesini ekin bitmez bir vadiye yerleştiriyor. Kur'ân, yerleştirmenin detaylarına temas etmiyor. İbni Abbas (ra) ayetin ilgili bölümünü şu bilgilerle açıklıyor:

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Kadınlar arasında etek giyen ilk kişi, İsmail'in annesidir. O, (kıskançlıktan peşlerine düşmesin diye) Sare'ye izini kaybettirmek için bir kuşak edinmişti. (Böylelikle arkadan sarkan etek gerilerindeki ayak izlerini silecekti.) Daha sonra İbrâhîm, onu ve süt emzirmekte olduğu oğlu İsmail'i getirip Beyt'in

79. 40/Mü'min (Ğafir), 7
80. 71/Nûh, 28
81. 47/Muhammed, 19
82. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/282, 39919 No.lu rivayet
83. 14/İbrâhîm, 37

yanında mescidin yukarılarında Zemzem'in üzerinde büyükçe bir ağacın yanına yerleştirdi. **O gün Mekke'de kimse yoktu.** Orada su da bulunmuyordu, fakat her ikisini de orada bıraktı. Yanlarında da içinde biraz hurma bulunan bir torba ve içinde bir miktar su bulunan bir kırba bıraktı. Daha sonra İbrâhîm geri dönüp gitti. **İsmail'in annesi arkasından giderek, 'Ey İbrâhîm! Hiçbir şeyin bulunmadığı bu vadide bizi bırakıp nereye gidiyorsun?' dedi.** Ona bu sözlerini birkaç defa söyledi. **İbrâhîm dönüp ona bakmıyordu.** Sonunda İbrâhîm'e, **'Sana bunu Allah mı emretti?' diye sordu. İbrâhîm, 'Evet.' dedi. İsmail'in annesi, 'O vakit O (cc) bizi sahipsiz bırakmayacaktır.'** deyip geri döndü. İbrâhîm yoluna devam etti. Nihayet onu göremeyecekleri tepenin yanına varınca yüzünü Kâbe'ye çevirerek ellerini yukarıya kaldırıp, 'Rabbimiz! Şüphesiz ki ben, ailemden bir kısmını namazı dosdoğru kılsınlar diye senin mukaddes evinin (Kâbe'nin) yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir/insanları onlara karşı ilgili kıl. Onları meyvelerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler.'[84] diye dua etti.

İsmail'in annesi, İsmail'i emzirmeye ve o sudan içmeye başladı. Nihayet kırbadaki su bitti. Kendisi de susadı, oğlu da susadı. Susuzluktan kıvranan ve kendisini yerden yere atan oğluna bakıp durdu. Onu görmek istemediğinden yanından kalkıp gitti. Bulunduğu yere en yakın tepenin Safa olduğunu gördü. Onun üzerinde ayağa dikildi, daha sonra vadiye yönelip kimseyi görür müyüm diye baktı, kimseyi göremedi. Safa'dan indi, vadiye ulaştı. Elbisesinin ucunu eliyle kaldırdı, sonra da oldukça yorgun bir kimsenin koşuşu ile koştu. Nihayet vadiyi geçti. Merve'ye geldi. Merve'nin üstünde ayağa kalktı, kimseyi görür müyüm diye baktı, kimseyi göremedi. Bu işi yedi defa yaptı.

İşte insanların bu iki tepe arasındaki Sa'yi böyle başladı. Merve'ye çıkınca bir ses duydu. -Kendi kendisine- 'Sus!' dedi. Sonra da etrafa kulak kabarttı ve dedi ki: 'Sen sesini duyurmuş oldun, eğer imdadımıza yetişebileceksen (gel).' Bir de ne görsün? Melek, Zemzem'in bulunduğu yerde duruyor. Topuğu ile yeri eşti -yahut kanadı ile böyle yaptı- ve nihayet su çıktı. O da

84. 14/İbrâhîm, 37

suyun önünde çukur açmaya başladı ve sudan avuçlayıp, kırbasına doldurmaya koyuldu. O avuçladıkça su da coşup fışkırıyordu.

Allah (cc), İsmail'in annesine rahmet etsin. Eğer Zemzem'i bıraksaydı, sudan avuçlamamış olsaydı, Zemzem yer üzerinde akan bir pınar olurdu. Kendisi de içti, oğluna da süt emzirdi. Melek ona, 'Telef olmaktan korkmayınız. Bu çocuk babası ile birlikte burada Allah'ın Evi'ni bina edeceklerdir. Şüphesiz Allah da kendi ehlini telef etmez.' dedi. Beyt (Kâbe'nin yeri) bir tepeyi andırır şekilde yerden tümsekçe idi. Akan seller gelip sağından, solundan toprak götürüyordu.

İsmail'in annesi bu hâliyle kaldı. Nihayet Cürhümlülerden bir arkadaş grubu -yahut da Cürhümlü bir aile halkı- Kedâ yolundan onlara doğru geldiler. Mekke'nin alt tarafında konakladılar. Suyun bulunduğu yerlerde uçan bir kuş gördüler. Dediler ki, 'Şüphesiz bu kuş suyun olduğu bir yerde uçar, döner durur. Bizim de bildiğimiz kadarıyla bu vadide su bulunmamaktadır.' Bu sebeple bir ya da iki kişiyi görevlendirip gönderdiler. Onlar da gidip arkadaşlarına su bulunduğu haberini verdiler. Arkadaşları da geldiler. İsmail'in annesi de suyun yanında bulunuyordu. Ona, 'Senin yakınında konaklamamıza izin verir misin?' dediler. Onlara, 'Evet, ama suda bir hakkınız yoktur.' diye cevap verdi. Onlar da 'Kabul.' dediler.

Onların bu izin istemeleri İsmail'in annesinin başkaları ile de teselli bulmayı arzu ettiği bir zamana denk gelmişti. Cürhümlüler gelip konakladılar. Ondan sonra da akrabalarına haber gönderdiler. Akrabaları da gelip onlarla birlikte konakladılar. Sonunda orada Cürhümlülerden bazı aileler yaşar oldu. Çocuk, gençlik yaşına erişti. Onlardan Arapçayı öğrendi. Gençlik yaşına erişince bunlar ondan hoşlandılar ve onu beğendiler. Olgunluk yaşına gelince, kendilerinden bir hanımla onu evlendirdiler.

İsmail'in annesi vefat etti. İsmail'in evlenmesinden sonra İbrâhîm gelip, geride bıraktıklarının hâlini görmek istedi. İsmail'i bulamadı. Hanımına kocasını sordu. Hanımı, 'Bizim için bir şeyler almak üzere çıktı.' diye cevap verdi. Daha sonra hanımına geçimlerini, hâllerini sordu. Hanımı, 'Kötü bir hâldeyiz, darlık ve sıkıntı içindeyiz, deyip ona şikâyette bulundu. İbrâhîm

dedi ki: 'Kocan gelirse ona selam söyle ve kendisine kapısının eşiğini değiştirmesini söyle.'

İsmail gelince bir şeyler hisseder gibi olduğundan, 'Kimse geldi mi?' diye sordu. Hanımı, 'Evet.' dedi ve şöyle devam etti: 'Bize şöyle şöyle bir yaşlı geldi. Bize seni sordu. Ben de ona söyledim. Geçimimizin nasıl olduğunu da sordu, ben de kendisine darlık ve sıkıntı içerisinde olduğumuzu bildirdim.'

İsmail, 'Sana herhangi bir tavsiyede bulundu mu?' diye sordu. Hanımı, 'Evet. Bana sana selam söylememi ve kapının eşiğini değiştirmeni iletmemi söyledi.' dedi.

İsmail dedi ki, 'O kişi benim babamdır. Bana da senden ayrılmamı emretti. Haydi, ailenin yanına git.' deyip onu boşadı. Cürhümlülerden bir başka kadın ile evlendi.

İbrâhîm, Allah'ın dilediği kadar bir süre yanlarına geri dönmedi. Sonraları yanlarına geldi. Yine İsmail'i bulamadı. Hanımının yanına gitti, ona İsmail'i sordu. 'Bizim için bir şeyler aramak üzere çıktı.' dedi. İbrâhîm, 'Nasılsınız?' deyip ona geçimlerini, durumlarını sordu. Hanımı, 'İyi hâldeyiz, bolluk içindeyiz.' dedi ve Allah'a hamdetti. Ona, 'Ne yersiniz?' diye sordu, 'Et.' dedi. 'Ne içersiniz?' diye sordu, 'Su.' dedi. Bunun üzerine İbrâhîm şu duayı yaptı, 'Allah'ım, onlar için eti ve suyu bereketli kıl!'

O gün için (Mekkelilerin, buğday ve benzeri) taneli şeyleri yoktu. Eğer olsaydı, onlar hakkında da kendilerine dua ederdi. Bu sebeple, Mekke dışındaki şehirlerde herhangi bir kişi sırf et ve suyla beslenecek olsa bu durum garipsenir (ama Mekke'de bu durum normaldi.)

İbrâhîm dedi ki: 'Kocan gelirse ona selam söyle ve kendisine evinin eşiğini sağlamlaştırmasını emret.'

İsmail gelince, 'Yanınıza kimse geldi mi?' diye sordu. Hanımı, 'Evet, bize güzel görünümlü yaşlı bir adam geldi.' deyip ondan övgüyle söz ettikten sonra devam etti: 'Bana seni sordu, ben de ona söyledim. Nasıl yaşadığımızı sordu, ben de iyilik ve bolluk içerisinde olduğumuzu söyledim.'

İsmail, 'Sana bir tavsiyesi oldu mu?' diye sordu. Hanımı, 'Evet. Sana selamı var ve sana kapının eşiğini sağlamlaştırmanı söyledi.' dedi.

İsmail, 'O gelen babamdır, eşikten kastı da sensin. Seni nikâhım altında tutmama devam etmemi emretti.' dedi.

Allah'ın dilediği kadar bir süre daha yanlarına gelmedi. Bundan sonra geldiğinde İsmail, Zemzem'e yakın büyükçe bir ağacın altında oklarını sivriltmekle uğraşıyordu. Babasını görünce, kalktı ve babanın evladına, evladın babasına yaptığı gibi birbirlerini karşıladılar. Daha sonra, 'Ey İsmail! Allah bana bir emir vermiş bulunuyor.' dedi.

İsmail, 'Rabbinin sana emrettiğini yap.' dedi. İbrâhîm, 'Bana yardım edecek misin?' diye sordu. İsmail, 'Sana yardım edeceğim.' dedi. İbrâhîm, 'Allah bana burada bir ev yapmamı emretti.' dedi ve etrafına göre daha yüksekçe bir yere işaret etti.

İşte o vakit Ev'in temellerini yükselttiler. İsmail taş getiriyor, İbrâhîm de bina ediyordu. Nihayet bina yükselince şu taşı getirdi ve onun için yere bıraktı. İbrâhîm de binayı yükseltmek üzere onun üzerine çıktı. İsmail de ona taş uzatıyordu. Her ikisi birlikte, 'Rabbimiz, bizden kabul buyur. Şüphesiz sen her şeyi işitensin, hakkıyla bilensin.' diyorlardı. Onlar binayı yaparlarken Beyt'in etrafında dönüyorlar ve 'Rabbimiz bu ameli bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'sin.'[85] diyorlardı.' "[86]

Ayet-i kerimeyi İbni Abbas'ın verdiği bilgilerle beraber okuduğumuzda şu hakikatleri elde ediyoruz:

• İbrâhîm'in (as) eşi Sare, gebe kalan cariyesini kıskanıyor. İbrâhîm de (as) Hacer ve oğlu İsmail'i, eşi Sare'den uzak bir beldeye yerleştiriyor. Mekke'nin kurulması, Allah Resûlü'nün (sav) gelişi için hazırlanması, insanlığın son Nebi ile tanışması… bir aile kıskançlığıyla başlıyor. Yüce Allah'ın neyi neye sebep kılacağını bilemeyiz. Bize göre çok basit ailevi bir mesele insanlığın kurtuluşuna vesile olabilir. Yüce Allah'ın takdirindeki inceliğin ve hikmet

85. 2/Bakara, 127
86. Buhari, 3364

örgüsünün farkına varmak, insanın kaderle barışmasına ve güzel bir bakış açısı kazanmasına vesile olur. Zikrettiğimiz gerçekliğin önemli bir örneği, Kehf Suresi'nde anlatılan Musa ile Hızır (as) kıssasıdır:

"(Hatırlayın!) Hani Musa, yanındaki gence demişti ki: 'İki denizin buluştuğu yere varıncaya kadar ara vermeden gidecek, (gerekirse bu yolda/uğurda) uzun zaman geçireceğim.' İki denizin buluştuğu yere ulaştıklarında, balıklarını unuttular. Balık, denizde bir yol tutup gitti. (İki denizin buluştuğu yeri) geçince gence demişti ki: 'Yiyeceğimizi getir. Andolsun ki bu yolculuğumuzdan (sebep) pek yorulduk.' (Genç) demişti ki: 'Kayaya sığındığımız zaman (var ya) hatırladın mı? İşte orada balığı unuttum. Onu hatırlamamı yalnızca şeytan unutturdu. O, ilginç bir şekilde denizde yolunu tuttu ve kaçtı.' Demişti ki: 'Bu tam da aradığımız şey!' İkisi, izlerini takip ederek gerisin geriye döndüler. (Orada) kullarımızdan bir kul buldular. Ona kendi katımızdan bir rahmet vermiş ve tarafımızdan bir ilim öğretmiştik. Musa ona demişti ki: 'Sana öğretilen doğrulardan/isabetli bilgilerden bana öğretmen için sana tabi olayım mı?' Demişti ki: 'Sen, benimle beraberliğe sabredemezsin! Hem hakikatini kavrayamadığın (sana verilmemiş bilgiye) nasıl sabredeceksin ki?' (Musa) demişti ki: 'İnşallah beni sabreden biri olarak bulacaksın ve senin hiçbir emrine karşı gelmeyeceğim.' Demişti ki: 'Şayet bana tabi olursan, (ne olursa olsun) sana açıklama yapmadıkça bana hiçbir şey sorma!' İkisi yola koyulmuşlardı. Nihayet bir gemiye bindiklerinde, (o) gemiyi delmişti. (Musa) demişti ki: 'İçindeki ahaliyi boğmak için mi onu deldin? Andolsun ki sen, hayret edilesi bir iş yaptın.' Demişti ki: 'Beraberliğime/yol arkadaşlığıma sabredemeyeceğini söylememiş miydim sana?' (Musa:) 'Unuttuğum bir şeyden dolayı beni yargılama ve bu işimden dolayı bana zorluk çıkarma.' demişti. Yola koyuldular. Nihayet bir çocukla karşılaştılar. Onu (çocuğu) öldürdü. (Musa:) 'Tertemiz bir canı, (kısas gibi) bir can karşılığı olmadan mı öldürdün? Andolsun ki sen, çok çirkin bir hata işledin.' demişti. Demişti ki: 'Beraberliğime/yol arkadaşlığıma sabredemeyeceğini söylememiş miydim sana?' (Musa:) 'Bir daha bir şey soracak olursam, benimle (yol) arkadaşlığı yapma. (Yolunu ayırdığın takdirde de) seni mazur sayarım.' demişti. (Tekrar) yola koyulmuş, nihayet bir belde halkına varmışlardı. Onlardan yemek istemişler (fakat halk) onları misafir etmeye yanaşmamıştı. Orada yıkılmaya yüz tutmuş bir duvar bulmuşlardı. Onu (duvarı onarıp) düzeltmişti. (Musa:) 'İsteseydin

(bu hizmetin) karşılığında ücret alabilirdin.' demişti. 'Bu benimle senin arandaki ayrılık (zamanıdır). Sabretmeye güç yetiremediğin şeylerin tevilini/hakikatini sana haber vereceğim.' demişti. 'Gemiye gelince, o, denizde çalışan yoksul insanlarındı. Onu kusurlu hâle getirmek istedim. (Çünkü) onların önünde (sağlam olan) her gemiye zorla el koyan bir yönetici vardı. Çocuğa gelince, onun anne babası mümin kimselerdi. (Çocuğun sevgisinin) onları azgınlığa ve küfre sevk etmesinden çekindik. İstedik ki Rableri onlara (ölenin yerine) daha hayırlı, temiz ve merhametlisini ihsan etsin. Duvara gelince, o, şehirde (yaşayan) iki yetime aitti. Altında da o ikisine ait bir hazine vardı. Onların babası salih bir kimseydi. Rabbin onların yetişkinlik çağına erişip hazinelerini çıkarmalarını istedi. (Bu,) Rabbinden bir rahmettir. (Bunları) kendiliğimden yapmadım. İşte, sabretmeye güç yetiremediğin şeylerin hakikati budur.' "[87] [88]

Yahudilere yapılan zulümler, onları dünyanın farklı yerlerine sevk etti. Bir grup Yahudi de Medine'ye gelip yerleşti. Neden? İnsanlık için bu basit göç, Ensar'ı Allah Resûlü'ne (sav) hazırlamak içindi. Medineliler sık sık son bir peygamberin zuhur edeceğini, onun sıfatlarını Yahudilerden dinlediler. Öyle ki Allah Resûlü'nü görür görmez inandılar ve onun yardımcıları, Ensar oldular.

Bu bilinç önemli midir? Evet, önemlidir. Zira kulluğumuzun iki parçası vardır: Şeriat ve kader! Biz ya şer'i emirler/nehiylerle ya da kaderimizin gereğiyle (nimet veya musibet) imtihan oluyoruz. Yüce Allah'ın kaderini; takdirdeki incelik ve hikmeti anlamak, kulluğumuzun yarısını güzelleştirmek demektir.

- İbrâhîm (as) Allah'ın emrine icabet ederek hanımını ve emzirilme çağında oğlunu Mekke Vadisi'ne bırakıyor. Kur'ân'dan anladığımız o vadide ekin yok. Rivayette ise orada insan, gıda ve su olmadığını anlıyoruz. Yani İbrâhîm'den (as) istenen şu: Ömür boyu hasretini çektiği yavrusunu ve eşini kuş uçmaz kervan geçmez bir vadiye bırakması. İbrâhîm (as) Allah'ın (cc) emrine icabet edip çocuğunu ve eşini Vadiye bırakıp ayrılıyor.

87. 18/Kehf, 60-82
88. Ayetlerin tefsirinin yapıldığı derslerin videosuna erişmek için karekodları okutabilirsiniz.

• İbrâhîm (as) emre icabet ettikten sonra arkasına bakmadan yürüyor. Eşi, ardından sesleniyor, dönüp bakmıyor. Zira arkasına bakanlar, kendi bakışlarına takılıp düşerler. Arkaya bakanlar, önlerini göremezler. Arkaya bakanlar, kararlılıklarını kaybederler. Yüce Allah'tan gelen emirle yola çıkan, ardına bakmamalıdır.

"(Melekler) demişlerdi ki: 'Ey Lut! Biz Rabbinin elçileriyiz. Sana ilişemezler. **Gecenin bir vaktinde, ailenle beraber yola çık ve içinizden kimse dönüp arkasına bakmasın.** Hanımın hariç! (Çünkü) onların başına gelecek azap, onun da başına gelecektir. Onların (helak) zamanı sabahtır. Sabah yakın değil mi?' "[89]

• Hacer İbrâhîm'in (as) dönüp ardına bakmamasından emrin Allah'tan olduğunu anlıyor. Ne mutlu dininde fıkıh sahibi, Hacer gibi eşlere. Ne mutlu davranışlarıyla ailesine güven veren İbrâhîm (as) gibi eşlere…

• Hacer (as) emrin Allah'tan olduğunu anlayınca "Git, O (cc) bizi zayi etmez." diyor. Anlıyoruz ki tevekkül, Allah'a güven, O'nun vaadine iman… gibi kulluk menzileleri; Allah'ı (cc) tanımanın semeresidir. O'nu (cc) tanıyınca O'na inanıyor, güveniyor, teslim oluyor. Peki biz, Rabbimizi tanıyor muyuz?

Her insanın hayatında ardına bakmaması, sevdiklerine sırt dönmesi ve "Allah bizi zayi etmez." demesi gereken zamanlar vardır. İşte o zaman insanın imanının, sadakatinin ve iddialarının sınandığı ândır. "O bizi zayi etmez." diyenler imtihanını kazananlardır. Hiç kimse "Hayır, Allah beni zayi edecektir." demez. İmtihanı böyle açık cümlelerle kaybedene hiç rastlanmamıştır. İnsan öyle mazeretler bulur ki, her biri zahiren masum, ancak hakikatte "Allah beni zayi edebilir." anlamına gelen mazeretlerdir. Hayatımızda ne kadar çok "Allah beni zayi edebilir." diyoruz, hiç düşündük mü?

• Mekke, Kâbe ve Allah Resûlü… Yani bugün sahip olduğumuz en büyük değerler iki teslimiyetin meyvesidir. İbrâhîm ve Hacer'in teslimiyeti, hem kendilerine hem bütün insanlığa göklerin kapısını açmış, lütuf üstüne lütuf, ihsan üstüne ihsan yağdırmıştır. Teslimiyet, maddi ve manevi hayırların anahtarıdır. Planla, programla ve çabayla açılmayan nice kapı, teslimiyetle açılmıştır. Bir sorumluluk insana ağır geliyorsa teslim olup adım atmalıdır.

89. 11/Hûd, 81

Teslimiyet, en zorlu işleri dahi kolaylaştıran, İlahi yardımı celbeden manevi bir bereket menbasıdır.

"Şayet biz: 'Kendinizi öldürün ya da yurtlarınızdan çıkın.' diye onlara farz kılmış olsak, onlardan azı hariç (bu emri) yerine getirmezlerdi ..."[90]

Ne kadar açık bir ayet... "Kendini öldür." veya "Yurdundan çık." dense çoğu insan yapmaz. Çünkü ağır bir emir. İnsan merak ediyor: Acaba emre icabet etselerdi ne olurdu? Ayetin devamı cevap veriyor:

"... Onlar, kendilerine verilen bu öğüdü yerine getirselerdi kendileri için daha hayırlı olur, (ayaklarını) daha kuvvetli bir şekilde sabit kılardık. O zaman onlara kendi katımızdan büyük bir ecir verirdik. Ve şüphesiz onları dosdoğru yola iletirdik. Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraber olacaklardır. Ne güzel arkadaştır bunlar! Bu, Allah'tan olan bir lütuftur. Her şeyi bilen olarak Allah yeter."[91]

Buna mukabil bir emre icabet etmeyen, teslimiyette zorlanana Allah (cc) zorlaştırıyor. Ağırlaştırdıkça ağırlaştırıyor:

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti. Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de o ineğin sıfatlarını bize açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O ne yaşlı ne de körpe, bu ikisi arasında (orta yaşta) bir inektir. (Bu açıklama üzerine artık) emrolunduğunuz şeyi yapın.' ' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun rengini açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O, bakanlara (huzur verip) ferahlatan, rengi parlak, sapsarı bir inektir.' 'Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun mahiyetini açıklasın. (Şu ana kadar anlattıkların nedeniyle) inek, kafamızı karıştırdı. Şayet Allah dilerse (ineği bulma konusunda) elbette doğru olanı yaparız.' Dedi ki: 'Allah buyuruyor ki: 'Tarla sürme ve ekin sulama işinde çalıştırılmamış, kusursuz, üzerinde benek olmayan bir inektir/boğadır.' '(Onlar:) 'Şimdi doğruyu söyledin.' dediler ve ineği/boğayı kestiler. Fakat neredeyse onu kesmeyeceklerdi."[92]

90. 4/Nisâ, 66
91. 4/Nisâ, 66-70
92. 2/Bakara, 67-71

Emri duydukları ilk ânda itaat etmiş olsalar herhangi bir inek kesip emre icabet etmiş olacaklardı. Onlar emre uymada ayak diredikçe Allah (cc) zorlaştırdı. Şartlar o derece ağırlaştı ki, neredeyse kesecek inek bulamayacak ve helak olacaklardı.

Bu kıssanın bize bakan yönü şudur: İslam'ı öğrenirken bazı emir ve yasaklar nefsimize ağır gelebilir. Kolaylaştırmanın yolu adım atmaktır. En güçlü dua, emre icabettir. Kul, iradesini ortaya koyduğu zaman Allah'ın (cc) yardımı ve kolaylaştırması peşinden gelir.[93] [94]

• Bu yakarışta İslam'ın getirdiği müthiş dengeyi görüyoruz. Ailesini ekinsiz bir vadiye bırakan İbrâhîm (as), yüreğinde bir endişe taşıyor. Çünkü o bir insan. Etten, kemikten, duygudan, endişeden… mürekkeb bir insan. Endişesini sahibine, dostuna, Rabbine arz edip ailesini O'na (cc) emanet ediyor. İnsan, İbrâhîm (as) gibi endişeye kapılabilir; Musa (as) gibi Firavun karşısında korkabilir.[95] Yapması gereken şey, Allah'a yönelmek, O'na iltica etmektir. Zira kalpleri yatıştıracak, gam ve keder bulutlarını dağıtacak ve korkulardan emin kılacak yegâne merci O'dur… O (cc), kendisine yöneleni, kapısına gelen dua misafirini asla geri çevirmez. İnsani endişeler/korkular zuhur ettiğinde en tehlikeli yol, insanın kendi içine yönelmesi, korkuları besleyecek düşüncelere kapılmasıdır. Korkan insan, dua yerine içine yöneldikçe korkularını büyütür. Şeytanın ve nefsin iğvasını da yanına alarak, korkunun imanı ve aklı örtmesine yol açar.

Namazı Dosdoğru Kılsınlar Diye

İbrâhîm (as), çocuklarını o vadide "namazı dosdoğru kılsınlar" diye bırakıyor. Zira Kâbe'nin varlık amacı, o beldenin ibadetle imar edilmesi, yalnızca Allah'a kulluk, tevhiddir. Bu, bir yandan biz İbrâhîm tabilerine hatırlatma, diğer yandan Mekkeli müşriklere ve günümüz takipçilerine bir uyarıdır. Kâbe, Allah'a kulluk edilsin diye inşa edilmiştir. Orada Allah'a şirk koşanlar, Kâbe'nin ehli değildir, olamazlar…

93. bk. 4/Nisâ, 66-70
94. bk. Tevhid Meali, s. 10, Bakara Suresi, 71. ayetin açıklaması
95. bk. 20/Tâhâ, 45; 26/Şuarâ, 14

İbrâhîm'den (as) sonra Kâbe şirk merkezine dönüştü. Nasıl? Bidatlerle! Önce saf İslam'ı bidatlerle bozdular. Böylece kalplerinde tevhidin o saf, duru hâlini bozdular, adım adım şirke sürüklendiler. Önce Kâbe'den uzaklaştıklarında yanlarına Kâbe'den bir parça, bir taş aldılar.[96] Kendilerine Kâbe'yi hatırlatsın diye yapılmış olsa da bu bir bidatti. Zira nebilerin din adına böyle bir uygulamaları yoktu. Kâbe'den aldıkları taşlar, kalplerinde taşlara karşı sevgi oluşturdu. Bir gün Amr ibni Luhay, Şam tarafından putlar getirince de putlara tapmaya başladılar.

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Güneş tutuldu. Peygamber de (sav) namaza durup uzunca bir sure okudu. Sonra uzunca rükû etti, sonra başını kaldırdı. Sonra bir başka sureyi okumaya başladı, sonra rükû etti, sonra secde etti. Sonra aynısını ikinci rekâtta yaptı.

Namazdan sonra da şöyle buyurdu: 'O ikisi (Güneş ve Ay tutulması) Allah'ın ayetlerinden iki ayettir. Bunları gördüğünüzde, tutulma sona erinceye kadar namaz kılınız. Ben bu makamımda bana vadedilen her şeyi gördüm. Hatta siz benim öne doğru hareket ettiğimi gördüğünüzde, ben cennetten bir salkım üzüm almak istediğimi gördüm. Benim geriye gittiğimi gördüğünüzde, cehennem ateşinin bir bölümü diğer bölümünü yenmeye (yutmaya) çalışıyordu. Cehennemde Amr ibni Luhay'ı gördüm. Bu adam (ilk defa) Araplar arasında putlar namına develeri adak olarak salıverirdi.' "[97]

"Amr ibni Luhay bazı işleri görmek için Mekke'den Şam'a gitti… Onları putlara ibadet ederlerken gördü.

Dedi ki: 'İbadet ettiğiniz ve gördüğüm bu putlar nedir?'

Onlar dediler ki: 'Bunlar ibadet ettiğimiz birtakım putlardır ki onlardan yağmur isteriz, bize yağmur yağdırırlar. Onlardan yardım isteriz, bize yardım ederler.'

Bunun üzerine onlara dedi ki: 'Onlardan bir putu bana verir misiniz, ki onu Arap memleketine götüreyim de ona ibadet etsinler.'

96. bk. Kitâbu'l Esnâm, s. 26
97. Buhari, 1212; Müslim, 901

Onlar da Hubel denilen bir putu ona verdiler. Onu Mekke'ye getirdi, dikti ve millete ona ibadet ve hürmet etmelerini emretti."[98] [99]

98. Sîretu ibni Hişâm, 1/77

99. Dinde çıkarılan her yenilik/bidat daha şerli olana kapı aralar. Amelî bidatler, itikadi bidatlere ve şirke kapı aralar. Buna dair üç örnek:

" 'Biz Abdullah ibni Mes'ûd'un kapısında sabah namazından önce oturuyorduk. Ebu Musa El-Eş'ârî geldi.

'Ebu Abdurrahman (İbni Mes'ûd) henüz çıkmadı mı?' diye sordu.

Bizler, 'Hayır.' dedik. Ebu Abdurrahman çıkınca hep beraber yanına gittik.

Ebu Musa, 'Az önce mescidde bir şey gördüm. Daha önce hiç görmediğim bu şeyin hayırlı olmadığını düşünüyorum…' dedi ve sonra anlatmaya başladı:

'Mescidde halkalar hâlinde oturmuş, ellerinde taşlar olan ve başlarında bulunan birinin, 'Yüz defa tekbir getirin!' demesiyle tekbir getiren insanlar gördüm. Aynı usülle yüzer defa Kelime-i Tevhid'i söylüyor ve Allah'ı tesbih ediyorlardı.'

İbni Mes'ûd, 'Onlara ne dedin?' diye sordu.

Ebu Musa, 'Sana danışmadan bir şey demedim.' diye cevap verdi.

İbni Mes'ûd, 'Onlara iyiliklerini değil, kötülüklerini saymalarını emretseydin!' dedi ve mescide girdi. Biz de onunla beraber girdik. Halkalardan birinin yanına geldi ve dedi ki: 'Bu yaptığınız nedir?'

'Ey Ebu Abdurrahman, zikirlerimizi saydığımız taşlardır!' dediler.

İbni Mes'ûd, 'Kötülüklerinizi sayınız! Ben iyiliklerinizin zayi olmayacağını garanti ederim. Ey Muhammed ümmeti! Ne de çabuk helaka yöneldiniz. Allah Resûlü'nün bedeni çürümeden, kullandığı kaplar kırılmadan ve ashabı henüz aranızdayken mi sapıtacaksınız? Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin olsun ki ya sizler Muhammed'in üzerinde olduğu yoldan daha hayırlı bir yol üzeresiniz ya da sizler sapıklık kapısını açmaktasınız!' dedi.

'Vallahi, ey Ebu Abdurrahman, biz bu yaptığımızla hayrı elde etmekten başka bir şey kastetmedik!' dediler.

İbni Mes'ûd, 'Hayrı amaçlayan nice insan ona ulaşamaz. Allah Resûlü Kur'ân okuyup da boğazlarından geçmeyecek (onu anlamayacak) insanlardan bahsetmişti. Zannım odur ki onların çoğu sizdendir.' diye karşılık verdi. Kıssayı rivayet eden Amr ibni Seleme (ra) şöyle demiştir:

'Bu halkada bulunanların çoğunu Nehrevan Günü'nde Haricilerin safında, bize karşı savaşanlar arasında gördüm.' " (Darimi, 210)

Amelî bir bidat olan cehri zikir, birkaç adım sonra sahiplerini Harici saflarına savurmuştur.

Bazı yeniliklere amelî olarak bakıp onları küçümseme gafletine düşülmemelidir. Çünkü dinin kâmil olduğu ve yenilik kabul etmeyeceği ilkesi bir defa çiğnendi mi bunun dinin her alanına sıçrayacağı, sahibini amelî olarak savurduğu gibi itikadi olarak da savurabileceği düşünülmelidir. Rabbimizin Kur'ân'da defalarca zikrettiği "…Şeytanın adımlarına uymayın…" buyruğu, bu ve benzeri durumlara dikkat çekmek içindir. Amelî bidatler, şeytanın, insanları itikadi bidatlere götürmek için ilk adımıdır.

Bazen de bidatler, insanı şirke götürür. Nuh'un (as) kavmi buna en güzel örnektir:

"Ve dediler ki: 'Sakın ha ilahlarınızı bırakmayın. Ved, Suva, Yeğus, Yauk ve Nesr'i de bırakmayın.'" (71/Nûh, 23)

Bu ayetin tefsirinde İbni Abbas (ra) ve seleften bazıları, Nuh'un (as) kavminde şirkin nasıl yaygınlaştığını anlatmışlardır:

"Bu isimler, esasen Nuh Kavmi'nden bazı salih adamların isimleridir. Bu iyi kimseler vefat ettikleri zaman, şeytan onların mensup oldukları kavimlerine, 'Bunların adlarına birtakım putlar dikin ve

İbrâhîm'in (as) dini üzere bir kavim önce bidatlerle tevhid inancının safiyetini bozdu, onu boz bulanık hâle getirdi. Fıtratı, yani tevhidî bünyenin bağışıklığını zayıflattı… Zira sünnet/ittiba tevhidin özünü koruyan çeper, zar gibidir. O çeper yırtıldı mı öz, saldırıya açık hâle gelir. Şirk bünyeye girdi mi onunla mücadele edemez.

Allah Resûlü geldiğinde Kâbe, bir şirk üssü, put eviydi. O (sav) önce sözlü olarak putlara savaş açtı. Sonra Mekke'yi fethetti ve putları o temiz elleriyle kırdı.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) Mekke'ye girdi. O esnada Kâbe'nin etrafında 360 adet put vardı.

---

onlara bu adamların isimlerini verin.' diye vahyetmiştir. Onlar da putları dikmişler ve bunlara o iyi kimselerin adlarını vermişlerdir. Bu heykellere ilk zamanlarda ibadet edilmemiştir. Nihayet bunları dikmiş olan nesil vefat ettiği ve bunlarla ilgili bilgiler unutulduğu zaman, cehaletle bunlara tapılmıştır." (Buhari, 4920)

Başka bir rivayette şöyle geçer:

"…Bunlar, salih insanların isimleriydi. Vefat ettiklerinde bunlara tabi olanlar dediler ki: 'Biz bunların resimlerini yaparsak onları gördüğümüzde Allah'ı hatırlar, ibadetleri daha bir şevkle yaparız.' Resimlerini yaptılar. Bu nesil ölüp yeni bir nesil gelince şeytan onlara yaklaştı ve 'Atalarınız bunlara ibadet ediyor ve onlarla yağmur talebinde bulunuyorlardı.' dedi. Böylece bu putlara ibadet edildi." (Tefsîru't Taberî, 23/639, Nûh Suresi, 23. ayetin tefsiri, Muhammed ibni Kays'tan)

Hatırlatıcı olsun diye resim çizmek ve türbe yapmak, resûllerin yolu değildir. Bilakis peygamberler bu ve benzeri şeylerden şiddetle sakındırmışlardır.

İyi niyetlerle ihdas edilen resim/türbe bidati, ilk adımda şirke sürüklememiştir. Ancak kalplerde ölüye ve ruhaniyete karşı saygı oluşturmuştur. Bidatle başlayan yolculuk, ikinci nesilde şirke dönüşmüş ve putperest bir nesil meydana gelmiştir.

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ummu Habibe ile Ummu Seleme Habeşistan'da gördükleri ve içinde resimler bulunan bir kiliseden Peygamber'e (sav) söz ettiler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Onlar, aralarından salih bir zat öldüğü zaman mezarının üstüne bir mescid yapıp içine de o görmüş olduğunuz resimleri çizerlerdi. İşte, onlar Kıyamet Günü Allah katında mahlukatın en kötüsüdür.' " (Buhari, 427; Müslim, 528)

Abdullah ibni Mes'ûd (ra) bu konuda bizleri, şu değerli nasihatle uyarmaktadır: "İnsanların sonradan çıkardıkları yeniliklerden sakının. Muhakkak ki din, kalplerden bir kerede silinip gitmez. Fakat şeytan, insanların kalbinden iman çıksın diye bidatler ihdas eder. İnsanların, kendilerine farz kılınanları terk edip Rabbleri hakkında konuşmaları yakındır. Kim o zamana kavuşursa kaçsın.

İbni Mes'ûd'a (ra), 'Nereye?' diye soruldu.

'Nereye değil, kalbiyle ve diliyle kaçsın; bidat ehlinden kimseyle oturmasın.' diye cevap verdi." (Şerhu Usûli'l İ'tikâdi Ehli's Sunneti ve'l Cemâa, s. 196; El-Huccetu fî Beyâni'l Mehecce, 1/339)

Hâliyle, amelî olarak gördüğümüz her bidat, şeytanın bir adımıdır ve bir sonraki adımın hazırlayıcısıdır. Hiç kimse, bidatle yoldan sapan toplulukların nereye savrulacağını kestiremez. Bildiğimiz tek hakikat, başladıkları noktadan daha şerlisine savrulacaklarıdır. (bk. Tüm Resûllerin Ortak Müjdesi, s. 171-175)

Nebi (sav) **elindeki bir çubuk ile onları dürtüyor ve şu ayetleri okuyordu:** 'Hak geldi. Batıl zail oldu. Şüphesiz ki batıl, yok olmaya mahkûmdur.'[100] 'De ki: 'Hak geldi. Batıl, ne bir şeyi başlatıp var edebilir ne de geri getirebilir.' '[101] "[102]

Allah Resûlü'nden (sav) **sonra tekrar bozulma başladı.**

Sevbân'dan (ra) **rivayet edildiğine göre Allah Resûlü** (sav) **şöyle buyurmuştur:**

"Ümmetimden bazı gruplar müşriklere katılıp putlara tapmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Aynı zamanda ümmetimden otuz yalancı ortaya çıkacak ve her biri peygamber olduğunu iddia edecektir. Hâlbuki ben, peygamberlerin sonuncusuyum ve benden sonra peygamber olmayacaktır."[103]

Aişe Annemizden (r.anha) **şöyle rivayet edilmiştir:**

"Allah Resûlü'nü (sav), 'Lât ve Uzzâ'ya kulluk edilmediği sürece gece ve gündüz gitmez.' **derken işittim.**

Ben de, 'Ey Allah'ın Resûlü, Allah, 'Müşrikler hoşlanmasa da, tüm dinlere üstün gelsin diye, Resûl'ünü hidayet ve hak dinle gönderen O'dur.'[104] **ayetini indirdiğinde bu işin artık tamam olduğunu zannederdim' dedim.**

Bunun üzerine şöyle dedi: 'Şüphe yok ki, Allah'ın dilediği bu şey olacaktır. Sonra güzel, hoş bir rüzgâr gönderir. Bunun üzerine kalbinde bir hardal tanesi kadar iman bulunan herkes vefat eder. Geriye içerisinde hayır bulunmayan kimseler kalır, onlar da atalarının dinine döner.' "[105]

Allah Resûlü'nden (sav) **sonraki bozulma da yine bir bidatle başladı. İlk nesiller uyardı, ne ki insanlar kulak vermedi… Adım adım cahiliyeye dönüş gerçekleşti.**

"… İbrâhîm'in makamını (namaz kılacağınız) bir namazgâh edinin…"[106]

Abdullah ibni Zubeyr (ra), Makam-ı İbrâhîm'e el sürenleri görünce şöyle

100. 17/İsrâ, 81
101. 34/Sebe', 49
102. Buhari, 4720
103. Tirmizi, 2219
104. 61/Saff, 9
105. Müslim, 2907
106. 2/Bakara, 125

demiştir: “Bununla emrolunmadınız! Siz yalnızca onun yanında namaz kılmakla emrolundunuz.”[107]

Katade (rh) benzer bir tepki göstermiş ve “Onun yanında namaz kılmakla emrolundular, ona dokunmakla değil…”[108] demiştir.

Mukatil ibni Süleymân (rh), bu tür davranışların putperestliğe kapı araladığına şöyle işaret etmiştir: “(Ayetteki) Musalla, namaz kılma anlamındadır. Dokunmak veya öpmek değildir. Çünkü (zaten) Kâbe’de 360 put vardı, Allah Resûlü (sav) onları kırdı.”[109]

İbrâhîmi Duadan İncelikler

Nimet Talebinin Gerekçesi: Şükür!

“ ‘…İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir/onlara karşı ilgili kıl. Onları meyvelerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler.’ ”[110]

İbrâhîm (as), ailesi için iki dünyevi nimet istiyor: Biri, insanların ilgisi; ikincisi, meyvelerden rızık… Bu dünyevi talebin gerekçesi, şükür ehli olmaları: Umulur ki şükrederler! Bu, Allah’tan bir nimet istendiğinde beraberinde şükre muvaffak kılmasını istemeyi öğretir. Allah’a (cc) yakın kullar, O’na (cc) olan ihtiyaçlarının farkındalardır. Her hâllerinde O’nun (cc) hidayetine muhtaçlardır. Nimet istediklerinde şükrünü de O’ndan (cc) isterler.

Allah’ı Tazim, O’na Övgü ve Dua İç İçe

“ ‘Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, gizlediğimizi de açıktan ilan ettiğimizi de bilirsin. Ne yerde ne gökte hiçbir şey Allah’a kapalı/gizli kalmaz. Yaşlılıkta bana İsmail ve İshak’ı veren Allah’a hamd olsun. Şüphesiz ki benim Rabbim, duayı işitendir/icabet edendir. Rabbim! Beni ve zürriyetimi namazı dosdoğru kılanlardan eyle. Rabbimiz! Duamı kabul et.’ ”[111]

İbrâhîm (as) bazen istek/talep sözcüklerini kesiyor. Allah’ı (cc) övüyor, O’nu tazim ediyor. Sonra talebe/isteğe devam ediyor. Zira dua eden bir kalp, aktifleşir. Kalpte var olan tüm kulluk duyguları canlanır. O ân cuşuhuruşa

107. Musannefu ibni Ebî Şeybe, 15512
108. Tefsîru’t Taberî, 2/35, Bakara Suresi, 125. ayetin tefsiri
109. Mevsûâtu’t Tefsîri’l Me’sûr, 3/28, 3751 No.lu rivayet
110. 14/İbrâhîm, 37
111. 14/İbrâhîm, 38-40

gelen kalp Rabbini övmek, O'na sayısız nimetlerden dolayı hamdetmek ister. Hatta bazen insan kendini, isteklerini unutur. Dua zikre dönüşür. Başını secdeden kaldırmadan, ellerini kapamadan, âdeta tüm istekleri verilmiş gibi içini bir huzur, mutmainlik kaplar.

İbrâhîm (as), Allah'ı (cc) övmekten isteklerine döndüğünde "namazı dosdoğru kılmayı" istiyor. Bir nebinin her gün yaptığı bir ameli dahi düzgün yapmak için Allah'tan yardım istemesi, önemli bir kulluk edebidir. Kulluğun özü olan, Allah'a muhtaç hissetmenin yansımasıdır. Allah Resûlü'nün dualarında gördüğümüz, "Göz açıp kapayıncaya kadar beni bana bırakma!"[112] hassasiyetinin farklı şekilde ifade edilmesidir. Bu, kulluktur. Kulluk fakr, zaruret ve kemalî edep içinde Allah'a (cc) yöneliştir. Duamızın, namazımızın, infakımızın, davetimizin kalitesini; yani ihsanı belirleyen, işte bu şuurdur. İnsan, Allah'a olan ihtiyacının farkına vardıkça amellerindeki kalite artmaktadır. Kulluğumuzun kalitesini anlamak için Salih Nebi İbrâhîm'in ölçüsüne vurabiliriz kendimizi: Allah'tan bizi namazı ikame etmeye muvaffak kılmasını hiç istedik mi?

Salih Ameli İstiğfarla Bitirmek

"Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde beni, annemi, babamı ve tüm müminleri bağışla."[113]

İbrâhîm (as) salih amelini istiğfarla sonlandırdı. Bu, salih kulların ortak özelliğidir. Onlar bir salih amel yaptıklarında kibre kapılmazlar. Bilakis o amele muvaffak kıldığı için Allah'a hamdeder, kendi kusur ve eksikleri için istiğfarda bulunurlar. Çünkü bilirler ki; ne yaparlarsa yapsınlar, Yüce Allah'a layık, eksiksiz bir amel yapamayacaklardır. Bu da onları amelin sonunda istiğfara sevk eder.

Yüce Allah, hac amellerini hitama erdirenlerin istiğfarda bulunmasını ister:

"Sonra insanların akın ettiği yerden siz de akın edin ve Allah'tan bağışlanma dileyin. Çünkü Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr ve (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[114]

112. Ebu Davud, 5090
113. 14/İbrâhîm, 41
114. 2/Bakara, 199

Allah Resûlü (sav) namazdan selam verir vermez üç defa istiğfar ederdi:

Sevbân'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) selam verip namazdan çıkınca üç defa istiğfar eder ve 'Allah'ım, Es-Selam sensin. Selamet ve esenlik sendendir. Ey azamet ve kerem sahibi Allah'ım, sen hayır ve bereketi çok olansın!' **derdi."**[115]

Allah Resûlü (sav) bir meclisi sonlandırdığında -ki onun tüm meclisleri hayır meclisidir- Allah'a (cc) istiğfar ederdi:

Ebu Berze El-Eslemî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) bir toplantıdan kalkarken sonunda şöyle dua ederdi: 'Ey Allah'ım, seni noksan sıfatlardan tenzih eder ve seni eksiksiz övgülerle överim. Senden başka gerçek ilah yoktur, senden bağışlanmamı ister tevbe ederek sana dönerim.'

Orada bulunanlardan bir kimse, 'Ey Allah'ın Resûlü! Daha önce hiç söylemediğin bir söz söylüyorsun?' **dedi.**

Allah Resûlü de (sav), 'Bu kelimeler toplantıda yapılan hatalara kefarettir.' **buyurdu."**[116]

Gece ibadeti, İslam'daki en özel ibadetlerdendir ve gece ehli Allah'ın (cc) özel kullarıdır:

"Ayetlerimize (gerçek anlamda şu kimseler) inanır: (Ayetlerimiz) kendilerine hatırlatıldığı zaman secdeye kapanan, Rablerini hamd ile tesbih eden ve (ayetlerimize karşı) büyüklenmeyenler… Yanları (geceyi ibadetle geçirmek için) yataktan uzaklaşan, Rablerine korku ve umutla dua eden ve onlara verdiğimiz rızıktan infak edenler…"[117]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Yüce Rabbimiz her gece, gecenin son üçte biri kaldığında en yakın semaya

115. Müslim, 591
116. Ebu Davud, 4859
117. 32/Secde, 15-16

inerek şöyle der: 'Bana dua eden yok mu ona icabet edeyim, isteyen yok mu ona vereyim, bağışlanmayı isteyen yok mu onu bağışlayayım.' "[118]

Bu özel tecellilere mazhar olan insanlar, gece ibadetini istiğfarla hitama erdirirler. Âdeta gece boyu ibadet etmemiş de günah işlemiş gibi seher vaktinde istiğfara durur, bağışlanma dilerler:

"Geceleri pek az uyurlardı. Seherlerde istiğfarda bulunurlardı."[119]

Neden? İnsan Allah'a (cc) yakınlaştıkça, nefsinin/amellerinin kusurunu fark eder. O'na yakınlaştıkça O'nun büyüklüğü karşısında her amelin küçük, O'nun yüceliği karşısında her amelin eksik olduğunu anlar. O'na yakınlaşan kul, O'na doğru mesafe aldıkça geride kalan hâlin ne denli eksik ve kusurlu olduğunu fark eder. O'na yakınlaştıkça dil, O'nu tazim etmekle ve kendisi için bağışlanma talebiyle ıslanır.

Anne Babasına İstiğfar

"Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde beni, annemi, babamı ve tüm müminleri bağışla."[120]

İbrâhîm (as) babasına bir söz vermiş ve onun için istiğfarda bulunacağını vadetmişti:

"Demişti ki: 'Selam olsun sana! Senin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim. Şüphesiz ki O, bana karşı (merhametli, lütufkâr ve benimle yakından ilgilenen) Hafiy'dir.' "[121]

Verdiği söze binaen babasına istiğfarda bulundu. Babasının, Allah düşmanı olduğu açığa çıkınca ona istiğfarda bulunmayı bıraktı:

"İbrâhîm'in babası için bağışlanma istemesi, sadece ona verdiği sözü yerine getirmek içindi. Babasının Allah düşmanı olduğu açığa çıkınca, ondan teberrî etti/uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrâhîm, (çokça 'ah' çeken, dertli, duygulu) ince kalpli ve yumuşak huylu biriydi."[122]

118. Buhari, 1145; Müslim, 758
119. 51/Zâriyat, 17-18
120. 14/İbrâhîm, 41
121. 19/Meryem, 47
122. 9/Tevbe, 114

Ne oldu da babasının Allah düşmanı olduğu açığa çıktı? Babası şirk üzere ölünce artık onun Allah düşmanı olduğu açığa çıkmış oldu. Şirk üzere ölene istiğfar talebinde bulunulmayacağından İbrâhîm (as) istiğfarı kesti.[123] Hayatta olan bir müşrik için istiğfarda bulunulabilir. Bunun manası Allah'ın (cc) onun şirkini affetmesi, İslam'a hidayet etmesi demektir. Ki Allah Resûlü de (sav) İbrâhîm'in (as) yaptığı gibi müşrikler için istiğfar talebinde bulunmuştur:

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Sanki ben Nebi'yi (sav), peygamberlerden birisinin durumunu anlatırken görür gibiyim. Kavmi ona vurmuş ve onu kanatmışlardı. O ise yüzünden kanı silerken, 'Allah'ım, kavmime mağfiret buyur. Çünkü onlar bilmiyorlar.' diyordu."[124]

123. Seleften nakledilen tefsirlerin çoğunda İbrâhîm'in (as) istiğfarı kesmesi, babasının küfür üzere ölmesi sebebiyledir. Bu; İbni Abbas, Mücahid, Said ibni Museyyeb, Dehhâk, Hasan El-Basrî, Katâde, Amr ibni Dinar ve Mukatil ibni Süleyman'dan nakledilmiştir. Azınlık bir grup da bunun kıyamette gerçekleşeceğini söylemiştir. (bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 10/688-691, Tevbe Suresi, 114. ayetin tefsiri)

124. Buhari, 3477; Müslim, 1792

42-52

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَۜ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فٖيهِ
الْاَبْصَارُۙ (٤٢) مُهْطِعٖينَ مُقْنِعٖي رُؤُ۫سِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْۚ وَاَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَٓاءٌۜ
(٤٣) وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتٖيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذٖينَ ظَلَمُوا رَبَّنَٓا اَخِّرْنَٓا اِلٰٓى
اَجَلٍ قَرٖيبٍۙ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَۜ اَوَلَمْ تَكُونُٓوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا
لَكُمْ مِنْ زَوَالٍۙ (٤٤) وَسَكَنْتُمْ فٖي مَسَاكِنِ الَّذٖينَ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ
كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْاَمْثَالَ (٤٥) وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللّٰهِ
مَكْرُهُمْۜ وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ (٤٦) فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ
وَعْدِهٖ رُسُلَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ ذُو انْتِقَامٍۜ (٤٧) يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ
وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (٤٨) وَتَرَى الْمُجْرِمٖينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنٖينَ
فِي الْاَصْفَادِۚ (٤٩) سَرَابٖيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُۙ (٥٠) لِيَجْزِيَ
اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ الْحِسَابِ (٥١) هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ
وَلِيُنْذَرُوا بِهٖ وَلِيَعْلَمُٓوا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ (٥٢)

(42) "Sakın Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma. Ancak onları, gözlerin dehşetten fırlayacak gibi olduğu bir güne erteliyor."

(43) "Başlarını dikmiş olarak koşacaklar. Gözleri (çakılıp kaldığından) ken-

dilerine dönmeyecek. Kalpleri ise bomboştur. (Korkudan yürekleri ağızlarına gelmiş, akılları başlarından gitmiştir.)"

(44) "Sen, insanları azabın kendilerine geleceği günle uyar! Zalimler derler ki: 'Rabbimiz! Bizi yakın bir zamana kadar ertele ki, davetine icabet edip resûllere uyalım.' (Onlara şöyle cevap verilir:) Oysa yok olup gitmeyeceğinize dair daha önce yeminler etmemiş miydiniz?"

(45) "(Ne oldu?) Kendilerine zulmedenlerin (ve helak olanların) yurtlarına yerleşmiştiniz. Onlara neler yaptığımız size açığa çıkmıştı. Size (onların durumuna dair) örnekler de vermiştik. (Buna rağmen ahiret yurduna inanmamış, yeniden dirilişi inkâr etmiştiniz.)"

(46) "Şüphesiz onlar tuzaklarını kurdular. Onların tuzaklarına (verilecek ceza) Allah'ın yanındadır. İsterse onların tuzakları dağları yerinden oynatacak (cinsten) olsun."

(47) "Allah'ın, resûllerine verdiği (yardım) sözünden döneceğini zannetme sakın! Şüphesiz ki Allah, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz ve intikam sahibidir."

(48) "Yerin başka bir yerle, göklerin de (başka göklerle) değişeceği o gün, onlar (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid ve (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr olan Allah'ın huzuruna çıkarılacaklardır."

(49) "O gün suçlu günahkârları, zincire vurulmuş bir hâlde birbirlerine bağlı olarak görürsün."

(50) "Giysileri katrandandır ve yüzlerini ateş bürür."

(51) "(Bu,) Allah her nefse kazandığının karşılığını versin diyedir. Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir."

(52) "Bu (Kur'ân) onunla uyarılsınlar, (Allah'ın) ancak tek bir ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri öğüt alsın diye insanlara bir mesajdır."

Sure boyunca anlatılan iman ve küfür, tevhid ve şirk arasındaki mücadelenin akıbetine geçiş yapıldı. Güzel söz ile habis sözün kavgasında nihai üstünlük hangisine ait olacaktır, habis sözün zaman zaman güçlü ve görünür olmasına Müslim nasıl bakmalıdır? Ayet bu sorulara cevap verdi.

Allah'ı Habersiz Sanma!

"Sakın Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma…"[1]

Güzel sözün safında yer alan güzel sözlü muvahhidlere hem bir uyarı hem de teselli: Allah (cc) El-Basîr; görüyor, Es-Semi'; işitiyor, El-Habîr; haberdar, Eş-Şehîd; şahitlik ediyor, El-Muhît; kuşatıcı, El-Alîm; yaşananlar O'nun ilmi dâhilinde cereyan ediyor. Sakın bu gerçekliği unutmayın. Bu hakikati unuttuğunuz ân, kavganın kaybedeni olursunuz. Hangi merhaleyi yaşıyorsanız yaşayın; Allah sizden, süreçten, yapılanlardan haberdar…

Ve şu mesajı verir:

"Yani İbrâhîm'in sabrettiği gibi sen de sabret ve müşriklere şunu bildir ki: 'Azaplarının ertelenmesi, yaptıkları işlere razı olunduğundan dolayı değildir, aksine isyankârlara bir süre mühlet vermek, Allah'ın bir sünnetidir.' "[2]

Zalimlerin Ahiret Hâlleri

"… Ancak onları, gözlerin dehşetten fırlayacak gibi olduğu bir güne erteliyor. Başlarını dikmiş olarak koşacaklar. Gözleri (çakılıp kaldığından) kendilerine dönmeyecek. Kalpleri ise bomboştur. (Korkudan yürekleri ağızlarına gelmiş, akılları başlarından gitmiştir.)"[3]

Yüce Allah onlardan habersiz değil, yaptıklarından razı değil; onlara ve zulümlerine buğzediyor. Onlara belli hikmetler nedeniyle mühlet veriyor. Onları, o dehşetli güne erteliyor. O gün onların gözleri, yürüyüşleri, başları ve kalpleri vasfediliyor.

- Gözlerinin durumu

Gözleri belermiş, dehşetten fırlayacak gibidir. Gördükleri manzara ruhlarında öyle bir çalkantı meydana getirmiştir ki yüreklerindeki o dehşet, gözlerine yansımıştır. Dünyadaki o kendilerinden emin hâllerinden eser kalmamıştır. Her şeyi küçümseyen bakışları, yerini korku ve zillet dolu bir bakışa bırakmıştır:

1. 14/İbrâhîm, 42
2. Tefsîru'l Kurtubî, 9/570, İbrâhîm Suresi, 42. ayetin tefsiri
3. 14/İbrâhîm, 42-43

“Hak olan vaad/kıyamet yaklaşmıştır. (O, vuku bulduğunda) kâfirlerin gözleri yuvalarından fırlayacak ve (diyecekler ki:) ‘Eyvahlar olsun bize! Muhakkak ki biz, bundan gaflet içerisindeydik. (Hayır, öyle değil!) Bilakis, biz zalimler idik.’ ”[4]

“Sûr’a üfürüleceği günde biz, suçlu günahkârları (yaşadıkları korku ve susuzluk nedeniyle) morarmış olarak (diriltip) huzura toplarız.”[5]

Bazılarının gözleri de korkudan feri sönmüş, kurbanlık koyun gibi baygın ve çaresizdir:

“Gözlerinin feri sönmüş/baygın bakışlı hâlde, yayılmış çekirgeler gibi kabirlerinden çıkarlar.”[6]

“Gözleri (korkudan) baygın baygın bakacak.”[7]

Hiç ummadıkları bir şey olur; gözleri onlara yabancıymış/düşmanmış gibi aleyhlerine tanıklık eder:

“O’na geldikleri zaman, kulakları, gözleri ve derileri yapmış oldukları (kötülüklere dair) aleyhlerine şahitlik eder.”[8]

- Yürüyüşlerinin durumu

Yürümez, koşuştururlar. Âdeta karşılarında bir hedef varmış gibi koşuştururlar. Bu, onların yaşadıkları dehşeti tasvir eder. Yırtıcı bir hayvanın pençelerinden kaçan, nereye koştuğunun bilincinde olmayan insan gibilerdir:

“Davetçiye doğru süratle koşuşturup: ‘Bu, zorlu bir gündür.’ der kâfirler.”[9]

“Kabirlerinden (yarışırcasına) süratle çıktıkları o gün, âdeta dikili bir puta/hedefe yönelmiş gibilerdir. Gözleri korkudan baygın, yüzlerini de zillet bürümüştür. İşte bu, onlara vadedilen (Kıyamet) Günüdür.”[10]

4. 21/Enbiyâ, 97
5. 20/Tâhâ, 102
6. 54/Kamer, 7
7. 79/Nâziât, 9
8. 41/Fussilet, 20
9. 54/Kamer, 8
10. 70/Meâric, 43-44

• Kafalarının/Başlarının durumu

Başlarını yukarıya dikmiş, gözleri bir noktaya çakılmış koşarlar. Gözleri kendilerine dönmez, yani kendilerini dahi görecek durumda değillerdir. Dehşetten ne yaptıklarının farkında da değillerdir. Bu koşuşturmalarıyla boynunu sağa sola çevirmeden koşuşan domuz sürülerini andırırlar.

• Kalplerinin durumu

Kalpleri bomboştur. Âdeta sinelerinin içinde boşluk vardır. Ayetin bağlamı göz önünde bulundurulduğunda bu ifade; onların korku ve dehşetten akıllarının başlarından gittiğini, yüreklerinin ağızlarına geldiğini ifade etmektedir: [11]

"Kalplerin ve gözlerin (dehşetten) ters döndüğü bir günden korkarlar." [12]

"Onları Yevmu'l Azife ile/yaklaşan günle uyar. O zaman kalpler gırtlaklara dayanır, (korku ve kaygıdan) yutkunurlar. Zalimler için ne yakın bir dost ne de şefaati yerine getirilen bir şefaatçi vardır." [13]

Bu manzarayı gözünde canlandıran bir insan, şunu görür: Yüce Allah onları amellerinin cinsiyle cezalandırmıştır. Dünyada kurum satarak yürüyen, insanları aşağılayan bakışlarla etrafı süzen, her şey kontrolleri altındaymış gibi hareket eden insanlar; yürüyüşleri, bakışları ve duruşlarıyla aşağılanmıştır.

11. Bu ifade dört farklı şekilde tefsir edilmiştir:

"Birincisi: Kalpler yerinden çıkmış, gırtlaklara dayanmıştır. Bunu Ata (rh), İbni Abbas'tan (ra) rivayet etmiştir. Katâde (rh) şöyle demiştir: Kalpler göğüslerden çıkmış, boğazlara takılmıştır. Gönülleri boştur, içinde bir şey yoktur.

İkincisi: Gönüllerinde hayır namına bir şey yoktur, harabe gibidir. Bunu da El-Avfi (rh), İbni Abbas'tan (ra) rivayet etmiştir.

Üçüncüsü: Gönülleri deliktir (kırıktır), bir şey anlamaz. Bunu da Mürre İbni Şerahil demiştir. Zeccâc da, 'Yırtıktır, korkudan dolayı bir şey anlamaz.' demiştir.

Dördüncüsü: Gönülleri boştur, onların akılları yoktur. Bunu da Ebu Ubeyde demiş ve Hasan ibni Sabit'in şu beytini delil getirmiştir:

'Duyun ve benden Ebu Sufyan'a ulaştırın: Senin için boştur, korkak ve ödleksin. Buna göre mana şöyle olur: Kalpleri, korkunç şeyler gördüğü için akıldan hâlidir. Araplar içi boş her şeye, 'heva', derler. İbni Kuteybe de, 'Korku ve endişeden dolayı yürekleri titrektir.' demiştir." (Zâdu'l Mesîr, 3/343-344, İbrâhîm Suresi, 43. ayetin tefsiri)

12. 24/Nûr, 37

13. 40/Mü'min (Ğafir), 18

Sen Uyar!

"Sen, insanları azabın kendilerine geleceği günle uyar!…"[14]

Bir kere daha o önemli hakikatin altı çiziliyor. Sen, uyar! Sen, tebliğ et! Sen, anlat! Senin bir davetçi olarak vazifen bu! Anlamasalar da reddetseler de karşılık verseler de sen yalnızca uyar. Ötesini Allah'a (cc) bırak:

"Onlara vadettiğimiz (azabın) bir kısmını sana göstersek veya (hiç göstermeden) seni vefat ettirsek de (fark etmez). Sana düşen ancak tebliğ etmektir. Hesap görmek de bizim işimizdir."[15]

"… Resûllerin apaçık bir tebliğden başka görevi mi var?"[16]

"Şayet yüz çevirirlerse seni, onların üzerine (amellerini kayıt altına alan bir) gözetleyici kılmadık. Senin vazifen yalnızca tebliğdir…"[17]

Burada dikkatimizi çeken ilginç bir noktayla karşılaşıyoruz: Azapla uyarılması istenen toplumun bir kısmı azaba inanmıyor (ahireti inkâr ediyor), bir kısmı şüphe içinde, bir kısmı da inanıyor. Buna rağmen o toplumun azapla/ahiretle uyarılmaları isteniyor. Bu da İslam davetinin bir özelliğini yansıtıyor: Kur'ân'ın kendine ait bir gündemi var ve muhatabın gündemi ya da kabulleriyle ilgilenmeden onu vahyin inanç esaslarına davet ediyor, vahyin kabulleriyle uyarıyor… Zira insanın kabuğu inkâr etse de özü, vahyin inanç esaslarını tanıyor, kabul ediyor. Öz, insanın fıtratıdır. Orada tevhid ve iman esasları kayıtlıdır. Kabuk ise insanın sonradan edindiği inanç ve ölçülerdir. Vahyin amacı o kabuğu çatlatıp öze ulaşmak, fıtrata dokunmaktır. Bazen üslubun sertleşmesinin amacı da budur. Kalınlaşmış kabukların çatlaması için sert darbelere ihtiyaç vardır.

Son Çırpınış: Bir Fırsat Daha Ver!

"… Rabbimiz! Bizi yakın bir zamana kadar ertele ki, davetine icabet edip resûllere uyalım…"[18]

Yeniden diriliş gerçekleştiğinde müşrikler ve günahkâr bir yaşamı tercih edenler resûllerin haklı olduğunu anlayacaklar. Son bir defa Yüce Allah'tan

14. 14/İbrâhîm, 44
15. 13/Ra'd, 40
16. 16/Nahl, 35
17. 42/Şûrâ, 48
18. 14/İbrâhîm, 44

fırsat isteyecekler. Bir fırsat, bir şans, bir mühlet isteyecekler… Onların bu talebine karşılık Yüce Allah'ın cevabı çok açık ve kesin olacak:

"Ateşin başında durdurulduklarında onların hâlini bir görsen! 'Keşke (dünyaya) geri döndürülseydik de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasaydık ve müminlerden olsaydık.' derler. (Hayır, öyle değil!) Bilakis, daha önceden gizledikleri şey açığa çıktı (da ondan böyle söylüyorlar). Şayet geri çevrilseler yine kendisinden sakındırıldıkları şeye/şirke dönerler. Şüphesiz onlar, gerçek birer yalancılardır."[19]

"Nihayet onlardan birine ölüm geldiği zaman der ki: 'Rabbim! Beni geri çevir. Umulur ki geride bıraktığım hayatımda salih amel yaparım.' Asla! Bu, onun söylediği (boş) bir sözdür. Ve onların önünde, diriltilecekleri güne kadar (kalacakları) berzah vardır."[20]

"Mücrimlerin, Rableri huzurunda başlarını öne eğmiş: 'Rabbimiz! Gördük, işittik. Bizi geri çevir, salih ameller işleyelim. Artık şüphesiz bizler yakinen inanmaktayız.' dedikleri o hâllerini bir görseydin! Şayet dileseydik her nefse hidayetini verirdik. Fakat: 'Andolsun ki cehennemi cinlerden ve insanlardan (kâfir olanlarla) dolduracağım.' sözüm hak olmuştur. (Onlara denilecek ki:) 'Bu karşılaşma gününüzü unutmanıza karşılık (azabı) tadın. Hiç şüphesiz biz de sizi unutacak (kendi hâlinize terk edeceğiz). Yaptıklarınıza karşılık, sonsuzluk azabını tadın (bakalım).' "[21]

"Orada çığlıklarla yardım isterler. (Derler ki:) 'Rabbimiz! Bizi çıkar, önceden yaptığımızdan (farklı olarak) salih ameller yapalım.' Size, öğüt almak isteyenin öğüt alacağı kadar ömür vermedik mi? Hem size uyarıcı da geldi. Tadın (azabı)! Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur."[22]

"Sizden birine ölüm gelip de: 'Rabbim! Beni yakın bir zamana erteleseydin de sadaka verseydim ve salihlerden olsaydım.' demeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden infak edin. Allah, eceli gelmiş olan hiçbir kimsenin (ölümünü) ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[23]

---

19. 6/En'âm, 27-28
20. 23/Mü'minûn, 99-100
21. 32/Secde, 12-14
22. 35/Fâtır, 37
23. 63/Münafikûn, 10-11

Helaka Sürükleyen Düşünce

"...Oysa yok olup gitmeyeceğinize dair daha önce yeminler etmemiş miydiniz? (Ne oldu?)"[24]

Bu cümle, onları helaka sürükleyen ve ebedî cehenneme mahkûm eden düşünceyi açıklıyor. Onlar zeval bulmayacaklarına, yok olup gitmeyeceklerine dair kesin bir inanca sahipti. Buna dair yeminler ediyorlardı. İşte bu düşünce nedeniyle resûllerin davetine sırt dönüyor, düşmanca bir tutum sergiliyorlardı.

"Bize zeval/yok oluş yok." sözü üç farklı şekilde izah edilmiştir:

– Zeval bulmayacak, yani ölmeyecektiniz.[25] Ancak bu görüş sorunludur. Zira her insan ölümlü olduğunu bilir.

– Zeval bulmayacak, yani öldükten sonra dirilmeyecektiniz.[26]Bu görüş Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsirine uygundur. Başka surelerde Allah (cc), onların dirilmeyeceklerine dair yemin ettiğini haber vermiştir:

"Var güçleriyle Allah'ın ölen kimseyi diriltmeyeceğine dair ant içtiler. (Hayır, öyle değil! Ölüleri diriltmek) O'nun üzerine aldığı hak bir vaaddir. Fakat insanların çoğu bilmezler."[27]

– Zeval bulmayacak, yani güçten düşmeyecek ve imkânlarınızı yitirmeyecektiniz. İbni Teymiyye (rh) şöyle der: "Bu durumda 'zeval' lafzı kemalden sonra eksikliğe, yükselişten sonra alçalışa delalet eder. Daha önceden kendilerinin zevallerinin olmayacağına dair yemin edenlere gelince onlar ölmeyeceklerini kastetmiyorlardı. Çünkü böyle bir iddiayı aklı başında hiçbir kimse ifade etmez. Ancak onlar sahip bulundukları malın ve mülkün devamlı olacağını ve bunun bir türlü ellerinden gitmeyeceğini sanmışlardı ki bu da batıl bir kanaattir.

24. 14/İbrâhîm, 44
25. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/291, 39969 No.lu rivayet
26. bk. age. 39970 No.lu rivayet
27. 16/Nahl, 38

İşte bundan dolayı yarışta asla geçilmeyen Nebi'nin (sav) Adba adındaki dişi devesi, bir bedevinin binerek geldiği devesi tarafından geçilince Resûlullah (sav), 'Dünyadan bir şeyi yükseltecek oldu mu mutlaka onu alçaltması Allah'ın üzerindeki bir haktır.' buyurmuştur.[28] İşte bundan dolayı dünyadan her ne yükselecek olursa şüphesiz Allah onu alçaltır. İşte bu da onun zevalinden dolayıdır."[29] Bu görüş Arap dili ve müşriklerin genel ruh hâlini yansıtması açısından güzeldir.

Ayet, Nahl Suresi'nin 38. ayetinde olduğu gibi açık bir üslup kullanmayarak, zevalin her iki manaya gelecek şeklide anlaşılmasına müsait bir dil kullanmıştır. Müşrikler bazen yeniden dirilmeye inanmamaları nedeniyle bazen de ellerinde bulunan güç ve imkânların zeval bulmayacağı düşüncesiyle şirk ve tuğyanda direnmiş, inatçı bir tutum takınmıştır. Bu, dün de böyleydi bugün de böyledir. Ahiret hayatına inanmayan veya inandığını iddia ettiği hâlde hurafe ve bidatlerle ona olan imanını yok hükmünde kılan insanlar küfür ve masiyette inatçıdır.[30] Yine kendisine verilen güç ve imkânın zeval bulmayacağına inananlar, zalimleşmekte ve zulümde azgınlaşmaktadır. Oysa insan, dünya ve dünyevi imkânlar; tabiatı gereği zevale mahkûmdur. Her kemalden/zirveden sonra mutlaka bir zeval/iniş olacaktır. Hiçbir şey ebedî, daimi, sürekli değildir. Bu gerçeği idrak edemediklerinden zalimlerin en fazla kullandığı kelime bekâdır. Onlar mülklerinin bâki kalacağına, güç ve imkânlarının zeval bulmayacağına, devletlerinin "ebed müddet" olduğuna inanmaktadır. İnsan nasıl böyle bir düşünceye saplanmaktadır? Çevresindeki her şeyin zeval bulduğunu görmesine rağmen, kendi devlet ve imkânlarının ebedî/bâki olacağına nasıl inanabilmektedir? İnsan vahiyle bağını kopardığında kalbinde körleşme başlamaktadır. Eşyayı hakikati üzere görmemekte, en bedihi hakikatleri anlayamamaktadır. Şeytanın verdiği vesveseleri kendine ait düşünceler sanmakta, şeytanın iğvasıyla basit ve batıl düşüncelerini şaşmaz/yenilmez birer hakikat sanmaktadır.

28. bk. Buhari, 2872
29. İbni Teymiyye Tefsîri, 9/515, İbrâhîm Suresi, 44-46. ayetlerin tefsiri
30. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 101. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Hakikate Karşı Körlük

"Kendilerine zulmedenlerin (ve helak olanların) yurtlarına yerleşmiştiniz. Onlara neler yaptığımız size açığa çıkmıştı. Size (onların durumuna dair) örnekler de vermiştik. (Buna rağmen ahiret yurduna inanmamış, yeniden dirilişi inkâr etmiştiniz.)"[31]

Evet, her zalim kendinden önce geçen bir zalimin yurduna, bazen onun makam ve mevkisine yerleşir. Bir önceki zalimin nasıl helak olduğunu, kemalden sonra zevale mahkûm olduğunu ve onu alkışlayanların, arkasından lanetler yağdırdığını görür... Zalimlerin şehirlerinin uğradığı yıkımı, sarsılmaz sanılan medeniyetlerin tarihten silinişini görür; görmekle kalmaz okullarda ders diye okutur. Resûller aracılığıyla Allah'ın verdiği örnekleri işitir... Yine de ders almaz... Helak olan zalimlerin söz ve davranışlarını tekrar eder. Ancak kendi akıbetinin farklı olacağına, bâki kalacağına inanır.

İnsan hakikate körleşti mi ne vahyin öğütleri ne de kendi tecrübesi fayda eder. Zalimlerin akıbetini okullarda ders diye okutur, meydanlarda zalimlerin akıbetini kitlelere anlatır, söylediklerinden faydalanmaz. Ağzına en yakın kulak kendi kulağı olmasına rağmen, ağzından çıkanı işitmez. Ola ki işitti, kendi sesini dahi anlamaz.

Hakikate karşı körlüğü tercih edenler, bir zaman sonra gerçek körlükle cezalandırılırlar. Yüce Allah görmesinler, duymasınlar ve anlamasınlar diye onlara engel olur. Bu, amellerinin cinsiyle cezalandırılmalarıdır. Zira Yüce Allah kuluna, onun muamelesine göre karşılık verir. Allah'a (cc) yönelen O'ndan (cc) yöneliş, O'na (cc) yüz çeviren O'ndan yüz çevirme bulur:

"Onlardan sana kulak verenler vardır. Biz, onu (vahyi) anlayamasınlar diye kalplerine örtüler, kulaklarında da ağırlık kıldık. Ayetlerin tamamını görecek olsalar yine de iman etmezler. Öyle ki; sana gelecek olsalar seninle tartışır ve o kâfir olanlar: 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.' derler."[32]

"Andolsun ki cehennemi, kalpleri olup da onunla (hakikati) anlamayan, gözleri olup da onunla (hakikati) görmeyen; kulakları olupta onunla (hakikati) duyma-

31. 14/İbrâhîm, 45
32. 6/En'âm, 25

yanlar için yarattık/hazırladık. Bunlar hayvanlar gibidir, hatta (hayvanlardan) daha sapkınlardır. Bunlar gafillerin ta kendileridir."[33]

"Kendisiyle akledecekleri bir kalplerinin ve işitecekleri bir kulaklarının olması için yeryüzünde dolaşmazlar mı? Çünkü gözler kör olmaz. Asıl kör olan sinelerdeki kalplerdir."[34]

Küfrün Değişmez Tabiatı: Tuzak Kurmak!

"Şüphesiz onlar tuzaklarını kurdular. Onların tuzaklarına (verilecek ceza) Allah'ın yanındadır. İsterse onların tuzakları dağları yerinden oynatacak (cinsten) olsun."[35]

Yüce Allah kâfirlerin tuzak kurduğunu haber veriyor. Ancak tuzağın içeriğine temas etmiyor.[36] Biz, İbrâhîm Suresi bütünlüğü içinde ve Kur'ân'da onların tuzaklarının anlatıldığı ayetlerden, tuzağın ne olduğunu biliyoruz. Onların tuzağı insanları müşrikleştirmek için icat ettikleri putlar, toplumu sindirmek için yüksek perdeden savurdukları tehditler, halkı tevhid ehline karşı kışkırtmak için yaptıkları oyun ve hilelerdir.

33. 7/A'râf, 179
34. 22/Hac, 46
35. 14/İbrâhîm, 46
36. Ne yazık ki tefsir kitaplarında onların tuzaklarına dair bazı bilgiler aktarılmış, Kur'ân'ın bıraktığı boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak anlatılan hikâyeler ne şeriatın ne de aklın kabul etmeyeceği, Kur'ân'ın ciddiyet ve vakarına gölge düşüren, öncekilerin masalları diyebileceğimiz basitliklerdir. Örnek olsun,

"Ali'den (ra), onun, 'İsterse onların tuzakları dağları yerinden oynatacak olsun!' ayeti hakkında şöyle dediği aktarılır: Rabbi hakkında İbrâhîm (as) ile tartışan adam, iki yavru kartal almış büyütmüştü. Kartallar büyüyüp semizleştiklerinde bir gün onlardan her birinin ayağını bir kazıkla bir sandığa bağladı ve onları aç bıraktı. Kendisi ve başka bir adam da sandukaya oturdular. Sandukanın ucunda, üzerinde et olan bir değneği yukarıda tutunca kuşlar uçtu. Arkadaşına, 'Bak, ne görüyorsun? diye sormaya başladı. O da 'Şöyle şöyle görüyorum' dedi. Sonunda da 'Bütün dünyayı bir sinek gibi görüyorum' dedi. Sonra 'Değneği baş aşağı tut', dedi. Arkadaşı da öyle yaptı ve indiler. İşte Yüce Allah'ın 'İsterse onların tuzakları neredeyse dağları yerinden oynatacak olsun!' âyeti budur." (Tefsîru't Taberî, 17/39; İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/112-113, İbrâhîm Suresi, 46. ayetin tefsirleri

Bugün biz biliyoruz ki; bir insan o yüksekliğe, bir sanduka içinde çıkamaz. Bir insanın hiçbir cihaz olmadan o yüksekliğe çıkması da mümkün değildir. Zira o yükseklikte bir insanın nefes alması olanaksızdır. Kur'ân'a iliştirilen bu tarz anlatılar, ayetin anlaşılmasına hiçbir katkı sunmadığı gibi aksine ilmî kitapların güvenirliliğini zedelemektedir.

İbrâhîm Suresi'nin tamamında onların tevhid daveti karşısında sergilediği tutum anlatılıyor. Resûllerin davetine karşı çıkmaları, siz de birer insansınız demeleri, mucize istemeleri, resûlleri sürgünle tehdit etmeleri, toplumu saptırmak için putlar icat etmeleri… Yüce Allah onların tevhid daveti karşısındaki bu tutumunu tuzak diye isimlendiriyor. Bu ifade bir yandan müminl,eri eğitiyor diğer yandan müşriklerin tabiatına işaret ediyor. Şöyle ki; tuzak ifadesi uyanıklığı, tetikte olmayı, dikkatli davranmayı gerektiriyor. Âdeta muvahhidlere şu mesaj veriliyor: Yolunuza sayısız tuzak yerleştirildi. Şirk ehliyle mücadele ederken dikkatli olun. Mayınlı bir arazide seyrediyor gibi adımlarınızı dikkatle atın. Diğer yandan şirk ehlinin tabiatına işaret ediyor. Onlar tüm bu inatçı tavırlarını, tehditlerini ve eziyetlerini bir tuzak olarak görüyor, yaptıklarıyla sizlerin ayağını kaydırmayı umuyorlar. Gayeleri tevhid davetinin sesini kısmak, müminleri dinlerinden döndürmek.

Tuzağın Akıbeti

Onların tuzakları ne kadar büyük olursa olsun, o tuzağa cevap verecek olan Allah'tır (cc). Hâliyle Allah'a dayanan, mücadelesini O'nun öğretileriyle sürdüren, vahye sıkı sıkı tutunanlar için tuzaklar yok hükmündedir. Dağları yerinden oynatacak kadar güçlü tuzaklar olsa bile, Allah'ın kudreti karşısında hükümsüzdür. Yeter ki insan O'nun desteğini alacak iman, salih amel ve adanmışlığa sahip olsun.[37] [38]

37. Ayetin bu kısmı iki şekilde okunmaya müsaittir:

ῄ Şayet cümlenin başındaki إِنْ/in edatı nefiye/olumsuz ve لِتَزُولَ/litezule başındaki lam, lam-ı cuhud kabul edilirse mana şöyle olur: Onların tuzakları dağları yerinden oynatacak değil.

ῄ Şayet ayetin başındaki إِنْ/in, tekid ifade eden إِنَّ/inne nin muhaffef hâli kabul edilirse ayetin anlamı bizim meallendirdiğimiz şekilde olur. Bu meali seçmemizin nedeni; Kur'ân'ın diğer ayetlerine olan uygunluğudur. Yüce Allah tuzağı şeytana nispet ediyorsa zayıf olduğunu, insana nispet ediyorsa büyük olduğunu söyler.

"…Şüphesiz şeytanın hilesi pek zayıftır." (4/Nisâ, 76)

"Ve büyük büyük tuzaklar kurdular." (71/Nûh, 22)

Bu ayette de tuzak insana nispet edildiğinden büyük olduğuna işaret edilmiş olabilir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

38. Şirk ehlinin tuzakçı tabiatı, tuzak kurma nedenleri, tarihî ve güncel örneklerine dair bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 346 ve Tevhid Dergisi S 109, s. 5. İlgili içeriklere ulaşmak için karekodları okutabilirsiniz.

Allah Sözünden Dönmez

"Allah'ın, resûllerine verdiği (yardım) sözünden döneceğini zannetme sakın! Şüphesiz ki Allah, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz ve intikam sahibidir."[39]

Yardımın gecikmesi, Allah'ın (cc) sözünden döndüğü anlamına gelmez (hâşâ). Yalnızca o vaadin/sözün vadesi dolmamıştır. Yüce Allah ya bu dünyada ya da ahirette vaadini gerçekleştirir; elçilerine ve iman edenlere yardım eder. İlerleyen ayetlerden anladığımız, burada kastedilen vaat, ahirete yönelik vaattir.

Ayetin El-Azîz ve Zu İntikam ismiyle bitmesi önemlidir. Zira bir vaadi yerine getirmenin önündeki tüm engelleri bu iki isim nefyetmektedir. Allah El-Azîz'dir. Her şeyi mağlup eden, her şeyden üstün ve izzet sahibidir. Her şart ve durum O'nun izzeti karşısında zelildir, O'nun azametine boyun eğmiştir. Ve O (cc), intikam sahibidir; kâfirlere vadettiği azabı mutlaka yerine getirir. Onların dünyada yaptığı zulmün intikamını alır. O'nun hikmetine dayanarak ertelemesi, unutmak anlamına gelmez. O (cc) mutlaka öç/intikam alır.

Kıyamet/Ahiret Sahneleri

"Yerin başka bir yerle, göklerin de (başka göklerle) değişeceği o gün, onlar (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid ve (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr olan Allah'ın huzuruna çıkarılacaklardır."[40]

Ayetler, Kıyamet Günü'ne dair bir sahne sunuyor: Yer, bildiğimiz yer değil, gök de bildiğimiz gök değil, değişiyorlar. Ancak Yüce Allah nasıl bir değişim geçirdiklerini anlatmıyor. Mesele gaybi olduğundan akıl da yürütemiyoruz, Kur'ân ve Sünnete soruyoruz: O gün nasıl değişimler olacak? Gökyüzüne dair şu cevapları alıyoruz:

"Güneş dürülüp (karartıldığında), Yıldızlar dökülüp saçıldığında,"[41]

---

39. 14/İbrâhîm, 47
40. 14/İbrâhîm, 48
41. 81/Tekvîr, 1-2

"Gök yarıldığında, Yıldızlar dökülüp saçıldığında,"[42]

"O gün, gökyüzünü kitap sayfası dürer gibi düreriz ..."[43]

"Gökyüzü yarıldığı, erimiş yağı andıran kırmızı bir gül gibi olduğu zaman,"[44]

Abdullah ibni Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet Günü'nde Yüce Allah gökleri dürüp sağ eline alır ve 'El-Melîk/ Hükümdar olan benim! Hani nerede zorbalar! Nerede mütekebbirler?' diye seslenir. Sonra yerleri dürer ve sol eline alır. Sonra, 'El-Melîk olan benim! Hani nerede zorbalar! Nerede mütekebbirler!' diye seslenir."[45]

Yeryüzüne dair şu cevapları alıyoruz:

"Dağları yürüteceğimiz gün, yerin açığa çıkmış (dümdüz) olduğunu görürsün. Hepsini (diriltip) bir araya toplamış, tek bir kişiyi dahi geride bırakmamışızdır."[46]

"Sana dağlardan soruyorlar. De ki: 'Rabbim onları un ufak edip savuracak.' '(Dağların) yerini (hiçbir yapının olmadığı) bir düzlük ve (hiçbir bitkinin olmadığı) bir boşluk olarak bırakacak. Sen orada ne bir eğrilik ne de bir çıkıntı görürsün.' "[47]

"Yeryüzü iyice uzatıldığında, İçinde olanları dışarı atıp boşaldığında, Rabbini işitip gerektiği şekilde O'na itaat ettiğinde."[48]

"Yer, şiddetle sarsıldığında, Ve ağırlıklarını (ölüler ve madenleri) dışarı attığında, İnsan: 'Buna ne oluyor böyle?' dediğinde, O gün yer, (üzerinde işlenenlere dair) haberlerini anlatır. Çünkü Rabbin, ona ('konuş' diye) vahyetmiştir."[49]

Sehl ibni Sa'd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet Günü'nde insanlar, has undan yapılan çöreğe benzeyen beyaz ve lekesiz, hiç kimseye ait bir işaretin olmadığı bir arazide haşredilecekler."[50]

42. 82/İnfitâr, 1-2
43. 21/Enbiyâ, 104
44. 55/Rahmân, 37
45. Müslim, 2788
46. 18/Kehf, 47
47. 20/Tâhâ, 105-107
48. 84/İnşikâk, 3-5
49. 99/Zilzâl, 1-5
50. Buhari, 6521; Müslim, 2790

Suçlu Günahkârların (Mücrimlerin) Akıbeti

"O gün suçlu günahkârları, zincire vurulmuş bir hâlde birbirlerine bağlı olarak görürsün. Giysileri katrandandır ve yüzlerini ateş bürür."[51]

Birbirine bağlanmış, savaş esirleri gibi zincire vurulmuşlardır. Aslında kaçacak bir yer yoktur. Ancak zincir, dünya müstekbirlerini, yani insanları aşağılayan o zalimleri aşağılamak içindir. O gün onlar mahşer meydanında, ateşe sürüklenirken ve ateşin içinde birbirlerine bağlıdırlar.

"Kitab'ı ve resûlleri kendisiyle gönderdiğimiz (mesajı) yalanlayanlar, pek yakında bilecekler/anlayacaklar. Boyunlarında tasma ve zincirlerle sürüklenirler. Kaynar su içinde … Sonra ateşte tutuşturulacaklar."[52]

"… Biz, kâfirlerin boynuna zincirli halkalar geçirdik. (Ne yani) yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?"[53]

"Onlar bağlanmış bir şekilde onun dar bir yerine atıldıklarında, orada helak olmayı temenni ederler. ('Ey ölüm, ey yok oluş, gel de bizi kurtar.' derler.) 'Bugün helak olmayı bir defa istemeyin. (Aksine) helak olmayı çok kere isteyin.' (denir onlara.)"[54]

Giysileri katrandandır. Ayetin indiği toplumda katran insanların ağaçtan elde ettiği bir tür reçineydi. Develerin yarasına sürülürdü. Yanıcı bir madde olduğundan, fazlası develerin cildini yakardı. İşte cehennemliklerin giysileri katrandan olacaktır. Bu, hem onları aşağılamak hem de ateşle buluşur buluşmaz alev almaları içindir.

Yüzlerine gelince; yüzlerini ateş bürür, zillet bürür. Yüzlerine kara çalınır, karalar bürür:

"Kötülükler işlemiş olanlara gelince, kötülüğün karşılığı benzeri bir kötülükle (cezalandırılmaktır). Onları (her yönden) zillet bürümüştür. (Onları) Allah'tan koruyup kollayacak hiçbir kimse de yoktur. Yüzleri, gecenin (karanlık) parçaları kaplamış gibi kapkaranlıktır. Bunlar ateşin ehlidir ve orada ebedî kalacaklardır."[55]

51. 14/İbrâhîm, 49-50
52. 40/Mü'min (Ğafir), 70-72
53. 34/Sebe', 33
54. 25/Furkân, 13-14
55. 10/Yûnus, 27

Yüz, insanın en şerefli organıdır. Yüzlerini bürüyen her azap onları alçaltmak, Allah'a (cc) dönmedikleri ve O'nun (cc) önünde eğmedikleri yüzlerini aşağılamak içindir. Ayrıca yüz, ruhun aynasıdır. Ruhta çağlayan sevinç, korku, yeis, umut… tüm duygular yüze yansır. Onların ruhları zillet, korku, aşağılanma içindedir. Tüm bu duygular ruhun aynasına, yüze aksetmiştir.

Her Nefis Kazandığının/Hak Ettiğinin Karşılığını Bulur

"(Bu,) Allah her nefse kazandığının karşılığını versin diyedir. Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir."[56]

Tüm bunlar, adalet yerini bulsun diyedir. Yüce Allah adaletle tecelli etsin ve her nefse kazandığının/hak ettiğinin karşılığını versin diyedir. İman edenler imanlarının, küfür ehli küfürlerinin karşılığını alsın diyedir. Tevhidî mücadelede en önemli teselli kaynaklarından biri ahirete imandır. Ahirete iman, dünyada çekilen sıkıntıları hafifleten, zulmün insan ruhunda açtığı yaraları saran bir tiryaktır. Bugünün yarını vardır. Divanın kurulduğu, amel defterlerinin açıldığı, zerre-i miskali tartan o hassas terazinin çalıştığı gün… mazlum adına El-Kahhâr olan Allah'ın hesap sorduğu gün…

Kur'ân'ın Gayesi: Uyarı, Tevhid ve Öğüt!

"Bu (Kur'ân) onunla uyarılsınlar, (Allah'ın) ancak tek bir ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri öğüt alsın diye insanlara bir mesajdır."[57]

Ayet-i kerime Kur'ân'ın indiriliş gayelerinden üçüne temas etti:

– Uyarı

Kur'ân, Yüce Allah'ın insanlara uyarısı ve hüccetidir:

"… 'Size ve kime ulaşırsa onu uyarman için bu Kur'ân bana vahyedildi'…"[58]

Hiç şüphesiz O'nun (cc) hücceti; en açık ve etkili hüccettir:

"De ki: 'Tam/apaçık/en üstün/en etkili hüccet Allah'a aittir. Şayet dileseydi hepinizi hidayet ederdi.' "[59]

56. 14/İbrâhîm, 51
57. 14/İbrâhîm, 52
58. 6/En'âm, 19
59. 6/En'âm, 149

İnsanlara hak ve batılı göstermek, onları doğru yola hidayet etmek için; Surenin başında izah edildiği gibi bu kitap, insanı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için indirilmiştir.

– Tevhid

Kur'ân'ın indiriliş gayelerinden biri tevhiddir:

"Elif, Lâm, Râ. (Bu,) ayetleri sağlamlaştırılıp (muhkem kılınmış) sonra da (hüküm ve hikmet sahibi) Hakîm ve (her şeyden haberdar) Habîr (olan Allah) tarafından detaylı olarak açıklanmış bir Kitap'tır. (Ayetlerin Allah tarafından muhkem kılınıp, sonra detaylı bir şekilde açıklanmasının nedeni) Allah'tan başkasına ibadet etmemenizdir. Şüphesiz ki ben, size O'ndan bir uyarıcı ve müjdeciyim."[60]

Zira tevhid, yani yalnızca Allah'a kulluk edip hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak, fıtrattır. Kur'ân/Vahiy; fıtratı desteklemek, ondaki potansiyeli açığa çıkarmak ve o çekirdeği çatlatıp tevhid ağacına dönüştürmek için indirilmiştir. Kur'ân başından sonuna, ibadeti hak eden tek varlığın Allah olduğunu aklı ve kalbi doyuran delillerle ispat etmiştir.

Allah'ın tek ilah olduğunu ikrar, yani Lailaheillallah bugün yanlış anlaşılmakta, anlamı olabildiğince daraltılmaktadır. Bugün, "Allah ilahtır" veya "İbadet/Kulluk Allah'a yapılır" dendiğinde yalnızca namazın, orucun, zekâtın... Allah'a yapılması anlaşılmaktadır. Kur'ân, Allah'ın (cc) tek ilah olmasının anlamını hiçbir kapalılığa yer bırakmayacak şekilde açıklamıştır.

Allah'ı İlah Edinmenin Kur'ân'da Açılımı

Aşağıda ilah ismini açıklayan ayetler zikredeceğiz. Bu ayetler, El-Hakîm ve El-Habîr olan Allah tarafından muhkem kılınmış, sonra da detaylandırılmış tevhid ayetleridir. Her biri Güneş gibi açık, anlaşılır ve sade hükümler ihtiva eder. Ayetleri hakkıyla tilavet eden ve onun anlamları üzerinde tedebbür eden bir kul, Allah/ilah ismini en kapsayıcı şekliyle anlar:

"Sizin ilahınız tek bir ilahtır. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur.

60. 11/Hûd, 1-2

O, (özünde merhamet sahibi olan) Er-Rahmân, (rahmetini kullarına eriştiren) Er-Rahîm'dir."[61]

"Allah ... O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Hayat sahibi ve varlığa hayat veren) El-Hayy, (var olmak için hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olan) El-Kayyûm'dur. Ne uyuklama ne de uyku tutar O'nu. Göklerde ve yerde olan her şey O'na aittir. O'nun izni olmadan kim O'nun yanında şefaat edebilir? Onların önünde ve arkasında olanı bilir. O'nun dilediği dışında O'nun bilgisini kuşatıp (kavrayamazlar). Kürsüsü gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onları (gökleri ve yeri) korumak O'na ağır gelmez. O, (zatı ve sıfatları en yüce olan) El-Aliy, (zatı ve sıfatları en büyük olan) El-Azîm'dir."[62]

"Dinde zorlama yoktur. Rüşd/Hak, batıldan (kesin bir biçimde) ayrılmıştır. Her kim (reddetmek, tekfir etmek, teberrî etmek suretiyle) tağutu inkâr eder ve Allah'a iman ederse kopması olmayan sapasağlam kulp (olan Kelime-i Tevhid'e) tutunmuş (ve İslam dinine girmiş) olur. Allah (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[63]

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına (ibadeti/kulluğu hak edenin yalnızca Allah olduğuna), Allah, melekler ve adaleti ayakta tutan ilim adamları şahitlik etti. O'ndan başka ilah yoktur. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."[64]

"De ki: 'Ey Ehl-i Kitap! Gelin sizinle bizim aramızda ortak bir kelimede buluşalım: Yalnızca Allah'a ibadet edelim, hiçbir şeyi O'na ortak koşmayalım, (Allah'ı bırakıp da) birbirimizi Allah'ın dışında rabbler edinmeyelim.' Şayet yüz çevirirlerse deyin ki: 'Şahit olun ki biz Müslimlerdeniz/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullardanız.' "[65]

"Göklerde ve yerde olanların tamamı O'na aittir. Vekil olarak Allah yeter."[66]

"De ki: 'Kimin şahitliği en büyüktür?' De ki: 'Allah benimle sizin aranızda şahittir. Sizi ve kime ulaşırsa onu uyarmam için bu Kur'ân bana vahyedildi.

61. 2/Bakara, 163
62. 2/Bakara, 255
63. 2/Bakara, 256
64. 3/Âl-i İmran, 18
65. 3/Âl-i İmran, 64
66. 4/Nisâ, 171

Yoksa siz, Allah ile beraber başka ilahların olduğuna mı şahitlik ediyorsunuz?' De ki: 'Ben şahitlik etmem.' De ki: 'Ancak O, tek bir ilahtır ve şüphesiz ki ben, O'na ortak koştuklarınızdan berîyim/uzağım.' "[67]

"İşte bu, Rabbiniz olan Allah'tır. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Her şeyin yaratıcısıdır. (Öyleyse) yalnızca O'na kulluk edin. O, her şeyin üzerinde (gözetleyen, denetleyen ve işlerini yürüten) Vekil'dir."[68]

"Rabbinden sana vahyedilene uy! O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Müşriklerden yüz çevir."[69]

"De ki: 'Şüphesiz ki Rabbim, beni dosdoğru yola iletti. Dimdik/güçlü ve hanif olan İbrâhîm'in dinine. O, müşriklerden değildi.' De ki: 'Şüphesiz ki benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslimlerin/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kulların ilkiyim.' "[70]

"Onlar Allah'ı bırakıp din bilginlerini, abidlerini ve Meryem oğlu Mesih'i rabler edindiler. (Oysa) onlar yalnızca bir olan ilaha ibadet etmekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Allah) onların şirk koştuklarından münezzehtir."[71]

"… De ki: 'O benim Rabbimdir. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Yalnızca O'na tevekkül ettim ve dönüşüm/tevbem de O'nadır.' "[72]

"Allah buyurdu ki: 'İki ilah edinmeyin. O, ancak tek bir ilahtır. Yalnızca benden korkun.' Göklerde ve yerde olanların tamamı O'na aittir. Sürekli olan din de O'na aittir. (Kesintisiz kulluk/ubudiyet ve mutlak otorite Allah'a aittir.) Allah'tan başkasından mı korkup sakınacaksınız?' "[73]

"De ki: 'Ancak ben de sizin gibi bir insanım. Bana: 'İlahınız ancak tek bir ilahtır.' diye vahyolunuyor. Artık kim Rabbi ile karşılaşmayı (ve ondan bir mükâfat al-

67. 6/En'âm, 19
68. 6/En'âm, 102
69. 6/En'âm, 106
70. 6/En'âm, 161-163
71. 9/Tevbe, 31
72. 13/Ra'd, 30
73. 16/Nahl, 51-52

mayı) umuyorsa, salih amelde bulunsun ve hiçbir şeyi Rabbine ibadette ortak koşmasın.' "[74]

"Allah … O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. En güzel isimler O'na aittir."[75]

"Şüphesiz ki ben, Allah'ım. Benden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Bana ibadet et. Beni zikretmek için namaz kıl."[76]

"Sizin ilahınız ancak Allah'tır … O ki O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Her şeyi ilmiyle kuşatmıştır."[77]

"De ki: ' 'İlahınız ancak tek bir ilahtır.' diye bana vahyolunuyor. Müslimlerden/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullardan olacak mısınız?' "[78]

"… Sizin ilahınız tek olan ilahtır. Öyleyse O'na teslim olun. (Kalp dinginliği ve tevazuyla Allah'a teslim olan) muhbitleri müjdele."[79]

"O, kendisinden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilahın olmadığı Allah'tır. Başta da (dünyada) sonda da (ahirette) hamd O'na aittir. Hüküm yalnızca O'nundur. O'na döndürüleceksiniz."[80]

"Allah ile beraber başka bir ilaha dua etme. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. O'ndan başka her şey helak olacaktır. Hüküm yalnızca O'na aittir. O'na döndürüleceksiniz."[81]

"Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Allah'ın dışında gökten ve yerden sizi rızıklandıran bir yaratıcı mı var? O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (O hâlde) nasıl da (tevhidden şirke) çevriliyorsunuz?"[82]

"Sizi, tek bir nefisten yarattı, sonra ondan eşini var etti. Size, hayvanlardan sekiz çift indirdi. Sizi annelerinizin karnında, üç karanlık içinde, bir yaratılış

74. 18/Kehf, 110
75. 20/Tâhâ, 8
76. 20/Tâhâ, 14
77. 20/Tâhâ, 98
78. 21/Enbiyâ, 108
79. 22/Hac, 34
80. 28/Kasas, 70
81. 28/Kasas, 88
82. 35/Fâtır, 3

(evresinden) başka bir yaratılış (evresine) geçirerek yaratmaktadır. İşte bu, sizin Rabbiniz Allah'tır. Hâkimiyet/egemenlik yalnızca O'na aittir. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Buna rağmen) nasıl da (tevhidden şirke) çevriliyorsunuz!"[83]

"O (hayat sahibi ve her canlıya hayat veren) El-Hayy'dır. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (O hâlde) dini O'na halis kılarak kendisine dua edin. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir."[84]

"O, gökte de ilah olandır yerde de ilah olandır. O, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm, (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."[85]

"O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Diriltir ve öldürür. Sizin ve evvelki babalarınızın Rabbidir."[86]

"Bil ki şüphesiz, Allah'tan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Kendi günahların, mümin erkek ve mümin kadınların (günahları) için bağışlanma dile. Allah, dolandığınız yeri de konakladığınız yeri de bilir."[87]

"O Allah ki; kendisinden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Gayb ve şehadet bilgisinin sahibidir. O, (özünde merhamet sahibi olan) Er-Rahmân ve (rahmetini kullarına eriştiren) Er-Rahîm'dir. O Allah ki; O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Mutlak hâkimiyet/egemenlik sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eden) El-Melik'tir. (Mukaddes, eksikliklerden münezzeh olan) El-Kuddûs'tür. (Tüm eksiklik ve kusurlardan münezzeh, kullarına esenlik veren) Es-Selâm'dır. (Kalplere iman ve güven veren) El-Mümin'dir. (Her şeyi kontrol eden, mutlak otorite ve hâkimiyet sahibi olan) El-Müheymin'dir. (İzzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz'dir. (Gönül kırıklıklarını gideren, her şeye boyun eğdiren) El-Cabbâr'dır. (En büyük olan ve kibir sahibi olan) El-Mütekebbir'dir. Allah, onların şirk koşmalarından münezzehtir. O Allah ki; (Her şeyi yoktan var edip yaratan) El-Hâlık'tır. (Kusursuz ve uyum içinde yaratan) El-Bâri'dir. (Yarattıklarına dilediği şekli veren) El-Musavvir'dir. En güzel isimler

83. 39/Zümer, 6
84. 40/Mü'min (Ğafir), 65
85. 43/Zuhruf, 84
86. 44/Duhân, 8
87. 47/Muhammed, 19

O'nundur. Göklerde ve yerde olan her şey O'nu tesbih eder. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."[88]

"Allah … Kendisinden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah olmayandır. (O hâlde) müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler."[89]

"(O) doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (Öyleyse) O'nu Vekil edin."[90]

Bu ayetleri dikkatle okuyan bir insan için, Allah'ı (cc) ilah edinmek, yani "Lailaheillallah" şiarı tüm detaylarıyla anlaşılmış olur.[91]

Bu ayetlere göre Allah'ı (cc) ilah edinmek; yalnızca O'na kulluk etmek, hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak ve O'nun dışında ibadet edilen bütün tağutlara karşı çıkmaktır.

Allah'ı (cc) ilah edinmek, O'nun tüm eksikliklerden münezzeh ve ortaksız olduğunu; yeri ve gökleri idare edenin O olduğunu; her şeyin O'nun hükmüne ve takdirine boyun eğdiğini; izni olmadan kimsenin şefaat edemeyeceğini; yerde ve gökte olan her şeyin O'nun ilmine tabi olduğunu ve yer, gök ve içindekileri koruyanın sadece O olduğunu kabul etmektir.

Allah'ı (cc) ilah edinmek; Allah'a ve O'nun hükümlerine mutlak teslimiyet göstermek, mülkün O'na ait olduğuna inanmak ve mülkünde tek söz sahibi olanın O olduğunu ikrar etmektir.

Allah'ı (cc) ilah edinmek, O'nu her işte vekil kabul edip O'na güvenmek; rahatlık ve sıkıntı anlarında yalnızca O'na dua etmek; fayda ve zararın O'nun elinde olduğuna inanmak; namazı, kurbanı, hayatı ve ölümü O'na has kılmaktır.

Allah'ı (cc) ilah edinmek, O'nun, kullarına yakın olduğunu; O'na ulaşmak için aracıya ihtiyaç olmadığını; kullarına sevgi ve merhameti nedeniyle elçiler yolladığını; dinin tek kaynağının vahiy ve onu açıklayan elçiler olduğunu kabul etmektir.[92]

88. 59/Haşr, 22-24
89. 64/Teğabûn, 13
90. 73/Müzzemmil, 9
91. bk. El-Esmau'l Husna, s. 40-45
92. age. s. 49

Allah'ı (cc) ilah kabul etmek, her şeyden önce O'nun yasalarına boyun eğmek, O'nun rızasına uygun yaşamak, O'nun için sevmek ve O'nun için buğzetmektir. Yüce Allah'ın şeriatını tek doğru ve gerçek kabul etmektir. Aksi hâlde ortaya günümüz toplumlarında olan garabet çıkar. Namazda Allah'ın, siyasette demokrasinin, ekonomide Kapitalizm'in, kamusal alanda Laikliğin, sosyal hayatta modanın/çağdaşlık putunun önünde eğilen insanlar görürüz. Ne güzel söylemiş Seyyid Kutub (rh):

"Allah'tan başka ilâhın olmadığını belirten (لا اله الا الله)'ın zıddı olan şirk, hayatın hiçbir meselesinde, Allah'ın buyruğuna dayanmayan ve hiçbir konuda Allah'ın dininin emirlerini benimsemeyen her sistem ve her vaziyet şirk hâlidir. Şirkin ortaya çıkabilmesi ve gerçek anlamıyla tebarüz edebilmesi için kulun hayatının birçok konularında Allah'ın dinine bağlı olup da bazı konularında Allah'tan başkalarının emirlerine bağlı olması kâfidir. İbadet ve ameller ise kulluğun birçok çeşidinden sadece birisidir. Bugün beşeriyetin günlük hayatında karşılaştığımız örnekler en derin yönleriyle şirkin mahiyeti ile ilgili şümullü bilgiler vermektedir bize.

Tek bir Allah olarak Allah'tan başkasını tanımadığını söyleyip de abdest, namaz ve oruç, hac gibi dinin emirlerini yerine getirdiği hâlde… Siyasi, içtimai ve iktisadi konularında Allah'tan başkasının koyduğu hükümlere bağlananlar… Değer ölçülerinde ve hükümlerinde Allah yapısı olmayan düşünceleri ve fikirleri benimseyenler… Geleneği, ahlakî, âdet ve alışkanlıkları itibarıyla, giyindiği kıyafeti ve elbiseleriyle birtakım insanları tanrı tanırcasına onların icat ettikleri kılık ve kıyafetlere girip, modalarına uyan ve Allah'ın şeriatının yasakladığı şekillere bürünenler… Evet bunlar şirkin âlâsını işlemektedirler. Bütün gerçekleriyle birlikte söyledikleri (لا اله الا الله) kelime-i şehadetin zıttını yapmaktadırlar… İşte günümüzdeki insanların çoğunun yanıldığı noktalardan birisi budur. Hiç aldırmaksızın bu söylenenleri yapıyorlar ve yaptıkları şeylerin de bir nevi şirk olduğunu, eski müşriklerin yaptıkları şeylerden farklı olmadığını bilmiyorlar."[93]

93. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/87-88, İbrâhîm Suresi, 52. ayetin tefsiri

– Akıl sahipleri öğüt alsınlar diye

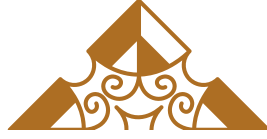
Kur'ân, akıl sahipleri için bir öğüttür. Onların kalbini yumuşatan, ellerinden tutan, bazen bir anne şefkatiyle yanlışlarını hatırlatan, bazen bir baba sertliğiyle onları sarsan bir öğüttür. Ancak onun öğütlerinden yalnızca akıl sahipleri istifade eder. Burada akıl "lub" kelimesiyle ifade edilir. Lub, bir şeyin özü, çekirdeği demektir. Aklın özünü koruyan; onu zan ve hurafeyle kirletmeyen, onun özünü vahiy suyuyla besleyip gümrah bir bitki hâline getirenler…

İbni Faris, "lub" kelimesinin iki temel anlamı olduğunu söyler: "Bir şeyin lüzumu/sebatı ve arınmışlığı/temizliği…"[94] Bir akla "lub" denilebilmesi için süreklilik ve arınmışlık esastır. Kur'ân'ı anlamaya çalışan her Müslim, aklını neyle beslediğine bakmalıdır. Aklını besleyen şeyler ona süreklilik ve arınmışlık katan şeyler midir? İzlediğimiz her görüntü, okuduğumuz her metin, dinlediğimiz her söz, kurduğumuz her hayal, uğraştığımız her düşünce aklı besleyen bir gıdadır. Kimi insan aklını, sürekli onu zehirleyen şeylerle besler; kimi de onu arındıran ve geliştiren şeylerle…

Kur'ân, sahili olmayan bir deniz, derinliği keşfedilmemiş bir ummandır. Onun her insana ve çağa söyleyecek sözü, her karanlığa asacak bir kandili, her yolun başına dikecek bir rehberi vardır… Onun özüne inebilecek olanlar kendi özlerini koruyanlardır. Kendi özlerine sadık kaldıkları için, lub sahibi yani aklın özünü muhafaza eden akıl sahipleridir. İşte bu Kur'ân, insan aklını besleyen, ona ilişmiş ayrık otlarını temizleyen, onu yoran gereksiz yükleri atan bir kaynaktır. Bir annenin çocuğunu emzirmesi gibi, onun çeşmelerine ağzını dayayan kulları besler; akıl ve kalplerini doyurur. Eşyayı hakikati üzere görecek lub/öz akıl verir insana…

Hamd, Allah'adır. Başta ve sonda, yerde ve gökte, dünyada ve ukbada Rabbim sana hamdolsun.

94. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 5/199, l-b-b maddesi

HİCR SURESİ

MUKADDİME/ÖN SÖZ

Hicr Suresi'ne Dair Genel Bilgiler

Hicr Suresi, Mekke'de indirilen surelerdendir. Nüzul sırasına bakıldığında Mekke sürecinin orta dönemlerinde indiği anlaşılmaktadır. Surenin içerdiği konular da bunu desteklemektedir. Dört ila sekizinci yılları kapsayan orta dönem, baskıların başladığı dönemdir. Alay, hakaret, yalanlama müminlerin karşılaştığı gündelik eziyetlerdir. Sure, ismini 80. ayette geçen "hicr" kelimesinden almaktadır. Hicr, Semud Kavmi'nin yaşadığı "taşkent" diyebileceğimiz bir mıntıka ismidir.

Sure, İbrâhîm Suresi'nin tamamlayıcısı gibidir. İbrâhîm Suresi'nde Yüce Allah'ın vaat ve vaidlerini/tehditlerini okumuştuk. Bu surede vaat ve vaid ete kemiğe bürünmüş, kâfirlerin nasıl helak edildiği Lût (as), Salih (as) ve Eyke halkı üzerinden anlatılmıştır.

Surenin bir diğer özelliği, yaratılış kıssasını tafsilatlı ele almasıdır. Kur'ân'ın farklı yerlerinde benzer şekilde anlatılan bu kıssa, Hicr Suresi'nde farklı kelimelerle anlatılmıştır. Sure içinde açıklamaya gayret edeceğimiz bu üslup farkı, Surenin ayırıcı özelliklerindendir.

Surenin bir diğer özelliği; Allah Resûlü'ne (sav) yönelik emir ve tavsiyeler içermesidir. Bu emir ve tavsiyeler, surenin başına ve sonuna yerleştirilmiştir. Surenin indiği atmosfere uygun olarak; alaycı kâfirleri Yüce Allah'a bırakmayı,[1] onlara verilen imkânlara imrenmemeyi,[2] tevhid davetini apaçık ortaya koyup onlardan yüz çevirmeyi,[3] onların yapıp ettikleri nedeniyle oluşan can sıkıntısını secde ve tesbihle izale etmeyi[4] ve yaratılış gayesini, yani ölüm gelinceye dek Allah'a kulluk etmeyi[5] emretmiştir.

1. bk. 15/Hicr, 3
2. bk. 15/Hicr, 88
3. bk. 15/Hicr, 94
4. bk. 15/Hicr, 97-98
5. bk. 15/Hicr, 99

1

الٓرٰ۠ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُبٖينٍ(١)

(1) "Elif, Lâm, Râ. Bu, Kitab'ın ve apaçık/açıklayıcı olan Kur'ân'ın ayetleridir."

Huruf-u Mukatta'a[1]

Kitab-ı Mubin: Apaçık/Açıklayıcı Kitap

Okuduğumuz ayet Kitab'a ve apaçık Kur'ân ayetlerine işaret etmiştir. Allah (cc) en doğrusunu bilir; Kitap ibaresi vahyin yazılı hâline, Kur'ân ibaresi ise onun okunan/seslendirilen hâline vurgu yapar.[2]

1. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. s. 19, "Huruf-u Mukatta'a"
2. Ayette geçen Kitap ve Kur'ân ayrımına dair üç görüş zikredilmiştir:

• Kitaptan kasıt Tevrat ve İncil, Kur'ân ise bize indirilen Kur'ân-ı Kerim'dir. (bk. Kur'ân Tefsirinde Farklı Yorumlar, 2/109-101)

• Kitap ve Kur'ân'dan kasıt Kur'ân-ı Kerim'in bütünü, ayetlerden kasıt da hususi olarak Hicr Suresi'dir. (age.)

• Kitaptan kasıt Kur'ân'ın yazılı formu, Kur'ân'dan kasıt onun kıraat edilmesi, okunma formudur. (bk. age.)

Yukarıda okuduğumuz görüşlerin her biri, Kur'ân'ın bütünlüğüne ve Arap diline uygundur. Her birinin doğru olma ihtimali vardır. Metin içinde tercih edilen görüşün üç gerekçesi şudur:

ῃ Okuyacağımız Hicr Suresi, direkt ve dolaylı olarak Kur'ân'ın korunduğuna işaret etmiştir:

"Şüphesiz ki zikri/Kur'ân'ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da hiç kuşkusuz yine biziz." (15/Hicr, 9)

"Andolsun ki, gökyüzünde burçlar kıldık ve onu bakıp seyredenler için süsledik. Ve onu her taşlanmış/kovulmuş şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapıp (Mele-i A'lâ'da konuşulanları çalmaya yeltenenler) müstesna. Onun ardına da yakıcı, parlak bir ateş düşer." (15/Hicr, 16-18)

Kur'ân-ı Kerim hem semada/Levh-i Mahfuz'da yazılı hâliyle korunmuştur hem de Nebi'ye (sav)

Yüce Allah, Kitab'ını mubin kelimesiyle ifade eder. Mubin, Kitab'ın açık ve açıklayıcı olduğuna vurgu yapar. Şöyle ki; Kur'ân'ın bir sıfatı olan mubin, "b-y-n" kökünden türemiştir. Bu kök hem ayırmak, koparmak hem de birleştirmek, kavuşmak/vuslat anlamlarına gelir. Bu yönüyle zıt anlamları barındıran (ezdâd) kelimelerdendir.[3] Kelime bir şeyin uzaklığı, derinliği ve açıklığını ifade eder.[4] Kur'ân'a bir sıfat olarak seçilen mubin kelimesi hem lazımi/geçişsiz hem de müteaddi/geçişli fiil olarak kullanılır. Bu nedenle kelime hem bir şeyin apaçık olduğuna hem de açıklayıcı olduğuna işaret eder.[5]

Yukarıda özetle aktardığımız lugavi açıklamalardan sonra şunu söyleyebiliriz: Kur'ân'ın açık/açıklayıcı bir kitap oluşu, onun ayırmasıyla ilgilidir. O; hak ile batılı, iyi ile kötüyü, salihler ile mücrimlerin yolunu hiçbir kapalılığa yer bırakmayacak şekilde ayırmıştır. Zıtların arasına çektiği kalın çizgiden ötürü, ayırdığı şeyler apaçıktır. Yine o, derin ama berrak bir umman gibidir. Tepeden baktığınızda tâ dibini göreceğiniz kadar arı, duru ve apaçıktır. Ne ki ona daldığınızda, açıklığı/berraklığı artar. Derine indikçe paha biçilmez hikmet ve basiret incileri toplarsınız. Yine o, uzakta duran bir burç, eşsiz bir saray gibidir. Uzaktan dahi tüm ihtişamı açıktır. Ona doğru yürüdüğünüzde detaydaki muhteşemliği fark edersiniz… Ona doğru attığınız her adım kalbinizi fetheder; evet, kesinlikle bu, aşkın bir rabbin sözü ve sıfatıdır dersiniz. Âdeta okuyana iniyor, sözün sahibi konuşuyor ve birebir size hitap ediyormuş gibi olursunuz… Aklınızdan geçen bir soruya, "Bu sorunun cevabı şudur." cümlesi hariç, istenildiği gibi apaçık bir cevap bulursunuz.

Kur'ân'da Kur'ân'ın apaçık oluşuna dair "b-y-n" kökünden otuz yedi kelime

inzal edildikten sonra onun okuyuşunda korunmuştur. Okuduğumuz 1. ayeti Suredeki bu vurguya dayanarak açıkladık.

ῄ Kur'ân-ı Kerim kendini hem Kitap hem de Kur'ân diye isimlendirmiştir.

"Elif, Lâm, Mîm, Râ. İşte bu, Kitab'ın ayetleridir. Ve Rabbinden sana indirilen haktır. Fakat insanların çoğu iman etmezler." (13/Ra'd, 1)

"Kâfirler dediler ki: 'Kur'ân onun üzerine bir seferde indirilseydi ya!' Böyle (parça parça) indirdik ki kalbini sağlamlaştıralım. Ve onu tertil üzere/ağır ağır okuduk." (25/Furkân, 32)

ῄ Ne Sure içinde ne de indiği dönem dikkate alındığında Tevrat ve İncil gibi kitaplara işaret edilmesinin anlamı/hikmeti/faydası anlaşılmamaktadır. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

3. bk. Kur'ân'ın Anlaşılırlığı Bağlamında İslâm Geleneğinde Dil Olgusu ve "Beyân" Kavramı, s. 67-96

4. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 1/327-328, b-y-n maddesi

5. bk. Esmâu'l Kur'ân fi'l Kur'ân, s. 18-19

geçer. Mubin, beyân, mubeyyinat, beyyine, beyyinat gibi. Tüm bu kelimeler bir araya toplandığında Kur'ân'ın apaçık olması şu anlamlara gelir:[6]

– Kur'ân-ı Kerim'in dili açık, kolay ve anlaşılırdır. Kur'ân'ın dili üzere çalışma yapacak her insan, kolaylıkla onu anlayabilir:

"O apaçık bir Arapça ile (indirilmiştir)."[7]

– Kur'ân'ın ihtiva ettiği anlamlar apaçık ve anlaşılırdır:

"O (Kur'ân'la) muttakileri müjdeleyesin ve inatçı topluluğu uyarasın diye onu senin dilinle kolaylaştırdık."[8]

"Öğüt almaları için o (Kur'ân'ı) senin dilinde kolaylaştırdık."[9]

"Andolsun ki biz, Kur'ân'ı öğüt alınması için kolaylaştırdık. Peki var mı öğüt alan?"[10]

Onu kolaylaştıran, Allah'tır. İnsanlar onu okusun, anlasın, öğüt alsın, uyarı ve müjdelerine kulak kabartsın diye Yüce Allah onu kolaylaştırmıştır. Kolaylaştırmanın bir boyutu da onun apaçık kılınması, inanarak ve sakınarak okuyan her insanın onu kavramasıdır.

– Kur'ân'ın apaçık olmasının bir boyutu da onun, hükümlerini detaylandırmış olması, bir yerde muhkem olarak zikrettiğini başka bir yerde tafsilatlandırmasıdır:

"Andolsun ki onlara, ilim üzere detaylandırdığımız, iman eden bir topluluk için hidayet ve rahmet olan bir Kitap getirdik."[11]

"Elif, Lâm, Râ. (Bu,) ayetleri sağlamlaştırılıp (muhkem kılınmış) sonra da (hüküm ve hikmet sahibi) Hakîm ve (her şeyden haberdar) Habîr (olan Allah) tarafından detaylı olarak açıklanmış bir Kitap'tır."[12]

6. bk. Risâletu Kur'âni'l Kerîm min Hilâli Esmâihi ve Sıfatihi, s. 136 vd.
7. 26/Şuarâ, 195
8. 19/Meryem, 97
9. 44/Duhan, 58
10. 54/Kamer, 17
11. 7/A'râf, 52
12. 11/Hûd, 1

– Kur'ân'ın apaçık olmasının bir diğer boyutu, aynı meseleyi farklı üslup ve yöntemlerle izah etmesidir:

"... Bak, ayetleri nasıl da farklı şekillerde açıklıyoruz ..." [13]

Bu, Allah'ın kullarına olan rahmetidir. Onları tevhide davet ederken birçok üslup ve yöntem kullanır. Tevhidi öğretir, zıddı olan şirki anlatır. Soru sorar; insanı düşünmeye sevk eder. Batılın çelişkilerini ortaya koyar; insanı gerçekle yüzleştirir. Misaller verir; bildiği üzerinden bilmediğini anlamasını kolaylaştırır. Anlamayanı dünya azabıyla korkutur, cehennemden manzaralar sunar... Tevbe edip Allah'a yönelecek olanları müjdeler; dünyada izzet, bereket, huzur; ahirette ise ebedî cenneti vadeder...

Çünkü Allah (cc), kullarına karşı merhametlidir. Bir annenin evladına olan merhametinden çok daha fazla... Bu sebeple açıklar. Açıklar ki Rabblerine giden bir yol tutsunlar.

Rabbimizin (cc), ayetlerini çeşitli şekillerde açıklamasının tek sebebi de budur: Umulur ki insan anlar/fıkheder, öğüt alır.

"... Bak, **anlasınlar diye** nasıl da ayetlerimizi çeşitli şekillerde açıklıyoruz." [14]

"İşte bunu, Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. Korkulası (vaidleri/tehditleri) çeşitli yollarla açıkladık, **umulur ki korkup sakınır ya da öğüt almalarını sağlar.**" [15]

"Andolsun ki, çevrenizde bulunan beldelerin çoğunu helak ettik. **(Hakka) dönmeleri için de** ayetleri çeşitli şekillerde açıkladık." [16]

– Kur'ân'ın apaçık oluşunun otuz yedi defa vurgulanması, onda bâtını, remizli, işari anlamların olmadığını gösterir. Zira Kur'ân; filozofların ağdalı dilinden, kâhinlerin bâtıni/remizli seci'inden, şairlerin duyguları manipüle eden nazımlarından farklı olarak apaçık, arı ve duru bir dille indirilmiştir. Kur'ân ısrarla apaçık olduğunu söylemesine rağmen onun bir bâtını olduğunu ve o bâtını ancak belli insanların anlayacağını söylemek, Kur'ân'a tuzak kuran zındıkların bir oyunudur. Gayesi ümmet ile Kur'ân arasına set çekmek ve Kur'ân'ı, her türlü batılı onaylayan bir kitap hâline getirmektir. [17]

13. 6/En'âm, 46
14. 6/En'âm, 65
15. 20/Tâhâ, 113
16. 46/Ahkâf, 27
17. Detaylı bilgi için bk. s. 36, "Karanlıklardan Çıkışın Yolu: Kur'ân-Nebi-Allah'ın İzni!"

2

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (٢)

(2) “Öyle bir zaman olur ki; o kâfirler, Müslim/şirki terk ederek tevhidle Allah’a yönelen bir kul olmayı temenni ederler.”

Bu ayet bazı zamanlarda kâfirlerin pişman olacağını ve birer Müslim olmayı dileyeceğini haber veriyor. Ayetin mesajının açıklığına rağmen bu pişmanlığın ne sıklıkta ve hangi durumlarda olacağı haber verilmiyor. Ne sıklıkta bu pişmanlığı yaşayacaklarını bilmiyoruz. Zira ayetin başında yer alan “rubema/رُبَمَا” edatı, çokluk için kullanıldığı gibi azlık için de kullanılır.[1] Kur’ân ve Sünnet bütünlüğünde bakınca bu soruya şu cevabı verebiliriz: Dünyada kâfirlerin pişmanlığı ve İslam olmayı dilemesi azdır. Genelde büyük yenilgiler ve ölüm ânında İslam olmayı temenni ederler. Ahirette ise çokça pişman olur, ebedî azap içinde sürekli pişmanlıklarını tekrarlarlar.

Kur’ân, kâfirlerin hangi durumlarda Müslim olmayı dilediklerini şöyle açıklar:[2]

1. “Aslolan bu edatın az şeyler hakkında kullanılmasıdır. Bununla birlikte çok şeyler hakkında kullanıldığı da olur. Buna göre buyruğun anlamı şöyle olur: Kâfirler birçok defa keşke müslüman olsaymışlar diye temenni edeceklerdir. Bu açıklamayı da Kûfeliler yapmıştır. Şairin şu beyiti de bu kabîldendir:

‘Şunu bil ki, göz belki pek çok vakit sana bakış bağışlamıştır (bakmıştır). Fakat nihayet bunun da senden yana bir fayda sağlaması söz konusu değildir.’

Kimi ilim adamı da burada bu edatın azlık bildirmek için kullanıldığını söylemiştir. Çünkü onlar bu sözleri her yerde değil, bazı yerlerde söyleyeceklerdir. Bunun sebebi ise azap ile uğraşacak olmalarıdır.” (Tefsîru’l Kurtubî, 10/8, Hicr Suresi, 2. ayetin tefsiri)

2. bk. Edvâu’l Beyân, 2/252-253 Hicr Suresi, 2. ayetin tefsiri; Et-Teshîl li Te’vîli’t Tenzîl Tefsîru Sûreti’l Hicr, s. 9-10

– Ölüm ânında

“Nihayet onlardan birine ölüm geldiği zaman der ki: ‘Rabbim! Beni geri çevir. Umulur ki geride bıraktığım hayatımda salih amel yaparım.’ Asla! Bu, onun söylediği (boş) bir sözdür. Ve onların önünde, diriltilecekleri güne kadar (kalacakları) berzah vardır.”[3]

“İsrailoğullarını denizden geçirdik. Firavun ve askerleri azgınlık ve düşmanlıkla onları takibe koyuldu. Nihayet boğulma hâli onu yakalayıverince: ‘İsrailoğullarının inandığı (gibi) O’ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah olmadığına inandım. Ve ben Müslimlerdenim/şirki terk ederek tevhidle (Allah’a) yönelen kullardanım.’ demişti. (Demek) şimdi ha! (Oysa) daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun.”[4]

– Kıyamet koptuğunda

“Gerçek şu ki; Allah ile karşılaşmayı yalanlayanlar, hüsrana uğramıştır. Öyle ki kıyamet ansızın kopup onlara geldiğinde günahlarını sırtlarına yüklenmiş olarak: ‘O (dünyadaki) gevşekliğimizden ötürü yazıklar olsun bize!’ derler. Dikkat edin! Yüklendikleri (günahlar) ne kötüdür.”[5]

“Sûr’a üfürülmüştür. (Bir de bakarsın ki) kabirlerinden çıkıvermişler ve Rablerine doğru süratle akın etmektelerdir. Derler ki: ‘Vay başımıza gelene! Uzun süre yattığımız yerden bizi kim kaldırdı? Bu Rahmân’ın vadettiği şeydir. (Anlaşılan o ki) Resûller doğru söylemiş. (Ölümden sonra diriliş, ahiret hayatı hakmış.)’ Yalnızca tek bir çığlık! Hepsi anında huzurumuzda hazır edilmiş olurlar. Bugün, hiçbir nefis en küçük bir zulme uğramaz ve yaptıklarınızdan başka bir karşılık da görmezsiniz.”[6]

– İnsanlar sorgu için bir araya toplandığında (Haşr)

“O gün, zalim ellerini ısırır ve der ki: ‘Keşke Resûl ile beraber bir yol edinseymişim (ona tabi olsaymışım)! Eyvahlar olsun! Vay başıma gelene! Keşke falancayı dost edinmeseymişim. Andolsun ki o, zikir/Kur’ân bana geldikten

3. 23/Mü’minûn, 99-100
4. 10/Yûnus, 90-91
5. 6/En’âm, 31
6. 36/Yâsîn, 51-54

sonra beni ondan saptırdı. Şeytan, (önce vaadlerde bulunan sonra da) insanı yardımsız yarı yolda bırakandır.' "[7]

"(Ortaya iyiliklerin ve kötülüklerin yazılı olduğu) kitap konur. Suçlu günahkârların o (kitapta) olandan dolayı korku ve endişe içinde olduğunu görürsün. Derler ki: 'Eyvahlar olsun bize! Ne oluyor bu kitaba da küçük büyük ne varsa hiçbir şeyi bırakmadan kaydetmiş.' Yaptıklarını karşılarında hazır bulmuşlardır. Senin Rabbin kimseye zulmetmez."[8]

"Kitabı soldan verilene gelince: 'Keşke kitabım bana verilmeseydi.' der. '(Keşke) hesabımı hiç bilmeseydim. Keşke (ölüm) her şeyi bitirseydi de (diriliş ve hesap olmasaydı). Malım bana hiçbir fayda sağlamadı. Gücüm/otoritem kaybolup gitti.' "[9]

– Sorgu bitip ateşin başında bekletildiklerinde

"Ateşin başında durdurulduklarında onların hâlini bir görsen! 'Keşke (dünyaya) geri döndürülseydik de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasaydık ve müminlerden olsaydık.' derler."[10]

– Ateşin içinde

"Onlar ve azgınlar başüstü oraya atılırlar. İblis'in tüm orduları da. Orada birbirleriyle tartışarak diyecekler ki: 'Allah'a yemin olsun ki, bizler apaçık bir sapıklık içindeydik. Çünkü sizi, âlemlerin Rabbi olan Allah'a denk tutmuş (O'nu sever gibi sizi sevmiş, O'ndan korkar gibi sizden korkmuş, O'na yönelir gibi size tevbe vermiş, O'ndan medet umar gibi sizin himmetinize sığınmış ve O'nun otoritesine boyun eğer gibi sizin yasalarınıza boyun eğmiştik). Bizi suçlu günahkârlardan başkası saptırmadı. (Şimdi) bize şefaat edecek kimse de yoktur. Ne de sıcak bir dost… Keşke dünyaya dönüşümüz mümkün olsaydı da, iman edenlerden olsaydık.' Şüphesiz ki bunda, (Allah'ın, dostlarına yardım edip düşmanları helak edeceğine dair) ayet vardır. Onların çoğu mümin değildir. Şüphesiz ki senin

7. 25/Furkân, 27-29
8. 18/Kehf, 49
9. 69/Hakka, 25-29
10. 6/En'âm, 27

Rabbin, (evet,) O (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir."[11]

"Kâfirlere ise cehennem ateşi vardır. Ne haklarında ölmeleri için hüküm verilir, ne de (ateşin) azabı hafifletilir. Biz, her nankör olanı işte böyle cezalandırırız. Orada çığlıklarla yardım isterler. (Derler ki:) 'Rabbimiz! Bizi çıkar, önceden yaptığımızdan (farklı olarak) salih ameller yapalım.' Size, öğüt almak isteyenin öğüt alacağı kadar ömür vermedik mi? Hem size uyarıcı da geldi. Tadın (azabı)! Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur."[12] [13]

Müşriklere Yönelik Tehdit!

Hicr Suresi'nin bu ayeti müşriklere yönelik bir tehdittir. Ayet, geçmiş zaman kalıbı kullanılması gereken bir yerde gelecek zaman kalıbı kullanmıştır. Şöyle ki; aslolan, rubema edatından sonra geçmiş zaman sigası kullanılmasıdır. Yüce Allah geniş zaman bildiren muzari fiil kullanarak mezkûr kuralı uygulamamıştır. Zira O'nun geleceğe dair verdiği haberler hiçbir şüpheye mahal vermeyen, yakini haberlerdir. Geleceğe dönük bir haber, âdeta olmuş da bitmiş üslubuyla, geçmiş zaman fiiliyle ifade edilmiştir. Resûl'ün sadık, Kur'ân'ın da Allah kelamı olduğunu içten içe ikrar eden müşrikler için bu, sarsıcı bir tehdittir.

11. 26/Şuarâ, 94-104
12. 35/Fâtır, 36-37
13. Bazı rivayetler; günahkâr müminler ateşten çıkarıldığında kâfirlerin Müslim olmayı dileyeceğini haber vermiştir. Örneğin;

"İbni Abbas ile Enes b. Malik: 'O inkâr edenler keşke (zamanında) Müslüman olsaymışlar diye temenni edeceklerdir.' âyetini şöyle tevil ediyorlardı: Allah, Müslüman olup, günah işlemiş olanları müşriklerle birlikte cehennem de alıkoyacağı vakit müşrikler onlara: Dünyada iken sizin kendisine ibadet ettiğinizin size bir faydası olmadı, diyecekler. Bunun üzerine şanı yüce Allah, rahmetinin lütfu ile onlann lehine gazaplanacak ve onları cehennemden çıkartacaktır. İşte 'o inkâr edenler (keşke) zamanında Müslüman olsaymışlar diye temenni edeceklerdir.' buyruğu bu zamanı anlatmaktadır." (İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/124, Hicr Suresi, 2. ayetin tefsiri)

Ancak bu ve benzeri rivayetlerin tamamı isnad açısından sorunludur, zayıftır. (Rivayetlerin değerlendirmesi için bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/318-323.) Bu görüş, bir grup sahabi ve tabiinden de nakledilmiştir. Bu rivayetlerin genelinde konuşulmuştur. Rivayetleri sahih kabul edenler de rivayetlerin toplamının birbirine kuvvet kattığı ve sahih olduğunu söylemiştir. (bk. Et-Teshîl li Te'vîli't Tenzîl Tefsîru Sûreti'l Hicr, s. 9) Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Müminlere Yönelik Üslup

Bu, aynı zamanda bizlere öğretilen bir üsluptur. Kur'ân'ın o arı, duru ve kat'i dilini kazandırmak içindir. Kur'ân'ın bir mesajı vardır ve bu Kur'ân, mesajından o kadar emindir ki gelecekte olacakları dahi geçmişte olmuş bitmiş kesinliğiyle ifade etmektedir. Zira o, tartışmaya kapalı kesin hükümlerle gelmiştir. Konuşan, Allah'tır. Dünü, bugünü ve yarını yaratan, takdir eden ve mutlak egemenlik sahibi Yüce Allah… İnsanlık için bir uyarı ve müjde olsun diye gelen mesaj; aynı dile ve üsluba sahip olmalıdır. Bugün o mesajın sahibi olduğu iddiasındaki tevhid daveti, bu yalın ve kat'i üslubu kaybetmiştir. Allah en doğrusunu bilir; bunun iki temel nedeni vardır:

– Tevhid davetine Kur'ân'dan ziyade Kur'ân'ı açıklamak için kaleme alınan kitaplar kaynaklık etmektedir. Bu kitaplar hakkı yazsa bile, Kur'ân'ın değil, yazarının üslubuna sahiptir. Kur'ân'dan ziyade bu kitapları okuyanlar, kitabın yazarının üslubuna sahip olacaktır. Kur'ân'ın üslubuna sahip olmak için her şeyden daha çok ve öncelikli olarak Kur'ân okumak gerekmektedir.

– Tevhid davetine Kur'ân'a ait olmayan veya başlığı Kur'ân'a ait olup detayı Kur'ân'a ait olmayan gündemler karışmıştır. Yalnızca İslam ehlinin anlayabileceği meseleler, tarihe ait dönemsel tartışmalar, bugünün insanıyla hiçbir ilgisi olmayan konular tevhid davetinin bagajına iliştirilmiştir. Kur'ân'ın insanlığa mesajı ile Allah Resûlü'nün (sav), ashabını eğittiği tafsilat birbirine girmiştir. Örneğin Kur'ân'da namazın detaylarının olmaması, namaz ahkâmı önemsiz olduğundan değildir. Kur'ân'ın hitap ettiği insanlık ailesinin; namazın detayından önce Allah'a imanı, tevhidi ve kulluk bilincini öğrenmesi gerekmektedir. Kulluk şuurunu kazanan biri, fıtri olarak Allah'a kulluk etmek isteyecek ve ibadetlerin tafsilatını öğrenecektir. Daha açık bir ifadeyle; insanların Allah'a kulluğa daveti ile kulluğu kabul edenlerin eğitilmesi farklı şeylerdir. Her birinin kendine ait bir metodu, yordamı vardır. İkisi birbirine karıştığında üslup/metod sorunları yaşanmaktadır.

3

ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٣)

(3)"Onları (kendi hâllerine) terk et! Yesinler, keyif sürsünler, boş hayalleri onları oyalayadursun. (Ne de olsa hakikati) pek yakında bilecekler/anlayacaklar."

Okuduğumuz ayet, Nebi'ye (sav) öğüt, kâfirlere ise uyarıdır. Bu sıfata sahip insanları uyardıktan sonra onları kendi hâllerine bırakmayı, onlarla ilgilenmemeyi tavsiye etmektedir. Bu sıfata sahip kâfirlere ise, bir gün gerçekle yüzleşeceklerini ve hiçbir şeyin onları azaptan korumayacağını haber vermektedir:

"... De ki: Küfrünle az bir şey daha keyif sür. Çünkü sen ateşin ehlindensin."[1]

"Onları (kendi hâllerine) bırak. Onlara vadedilen günleriyle karşılaşıncaya kadar, (eğlenceye) dalıp oyalansınlar."[2]

"(Madem inanmıyorlar, öyleyse) çarpılıp düşecekleri günle karşılaşıncaya kadar, onları kendi hâllerine bırak."[3]

"O gün, yalanlayanların vay hâline! Yiyin ve biraz daha keyif sürün. Çünkü sizler mücrimlersiniz."[4]

1. 39/Zümer, 8
2. 43/Zuhruf, 83
3. 52/Tûr, 45
4. 77/Mürselât, 45-46

Gündelik Akışın Kulluk Prangasına Dönüşmesi

Okuduğumuz ayet her ne kadar kâfirler hakkında olsa da içinde bizi de ilgilendiren önemli bir mesaj vardır: Hayatın rutin akışı bazen bir pranga gibi insanı kulluktan alıkoyan bir engele dönüşebilmektedir. İnsan akış içinde sorumluluklarını, yaratılış gayesini, gidişatı unutabilmekte; gündelik akışa kapılan insan, çoğu zaman sonu hüsranla sonuçlanan bir girdaba sürüklenebilmektedir:

"Sizden önceki (münafık ve kâfirler) gibisiniz. Onlar sizden daha kuvvetli, malları ve evlatları da daha fazlaydı. Onlar nasiplerince zevküsefa sürdüler. Sizler de sizden öncekilerin nasiplerince zevküsefa sürdükleri gibi nasibinizce zevküsefa sürüyorsunuz. Ve onların dalıp gittikleri gibi (dünyanın oyun ve eğlencesine) daldınız. Bunların tüm amelleri dünyada ve ahirette boşa gitmiştir. Ve bunlar, hüsrana uğrayan kimselerdir."[5]

Okuduğumuz ayet; gündelik akış içerisinde iki önemli şeye dikkat çekmiştir. Biri, yemek ve keyif sürmek; diğeri, boş hayallerin insanı oyalamasıdır. Hemen belirtmeliyim ki bu iki maddenin izah edilmesi gerekmektedir. Zira yemek ve keyif almak da ümitvar olup hayal kurmak da aslında mübah, dahası birer nimettir. Yüce Allah birçok yerde yeryüzündeki nimetleri insan için yarattığını bildirmekte, insanın o nimetlerden yemesini ve süslerden faydalanmasını emretmektedir. Yemek, süslenmek ve keyif almaya dair şu ayetleri zikredebiliriz:

"Taze et yemeniz ve giyecek süsler çıkarmanız için denizi emrinize amade kıldı. Gemilerin, (suyu) yararak onda (seyrettiğini) görürsün. (Bunlar) Allah'ın ihsan ve lütfunu arayıp şükredesiniz diyedir."[6]

"Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeylerden helal ve temiz olarak yiyin. Yalnızca Allah'a kulluk ediyorsanız, O'nun nimetlerine şükredin."[7]

"De ki: 'Allah'ın kulları için çıkardığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kılmıştır?' (Ve yine) de ki: 'O, dünya hayatında iman edenler içindir. Ahirette ise

5. 9/Tevbe, 69
6. 16/Nahl, 14
7. 16/Nahl, 114

sadece iman edenleredir.' Böylece bilen bir topluluk için ayetleri detaylı bir şekilde açıklarız."[8]

Ayette kâfirlere nispetle yerilen emel, yeis/ümitsizliğin zıddıdır. Yani ümitvar olmak, ümit beslemek anlamındadır. Hakikatte bu bir mümin sıfatıdır. Okuyacağımız ayette müminin kalıcı salih amelleri için umutlu olması istenmektedir:

"Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdür. Kalıcı salih ameller ise Rabbinin yanında sevap ve umut bakımından daha hayırlıdır."[9]

Bu açıklamadan sonra diyebiliriz ki; Hicr Suresi'nde yerilen yeme, keyif sürme ve ümit, özel bir anlam taşımaktadır. Her yeme ve ümit değil, kâfirce yeme ve ümit (boş hayal, temenni, kuruntu) yerilmektedir. Yani insana Allah'a kulluğu unutturan, hududullahı çiğneten ve insanı asli sorumluluklarından alıkoyan yemek ve ümit yerilmektedir.

Alıkoyucu/Oyalayıcı Yemek

Yeme içmenin nimet mi, yoksa insanı kulluktan alıkoyucu bir pranga mı olduğunu anlamak için vahye müracaat etmeliyiz. Vahiyden derlediğimiz şu ölçüleri zikredebiliriz:

- Helal ve temiz yiyeceklerden yemek

"Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz olan yiyeceklerden yiyin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır."[10]

Alıkoyucu yeme içmenin ilk adımı, yiyecek seçiminde ortaya çıkar. Müminler, temiz ve helal yiyeceklerden beslenirler. Yemenin de bir ibadet/kulluk olduğunu bilir; O'nun (cc) temiz ve helal yasasına boyun eğerler. Kâfirce bir yaşam sürenler ise damak tadı, sağlık ve alışkanlık gibi ölçülerle yiyecek seçerler. Diyetisyenler, İsviçreli bilim adamları veya ağız tatları helal ve temiz olmaktan çok daha önemlidir. Ve elbette böyle bir yeme içme, kişiyi Rabbinden alıkoyacaktır.

8. 7/A'râf, 32
9. 18/Kehf, 46
10. 2/Bakara, 168

• Yediğine şükretmek

"Ey iman edenler! Size rızık olarak verdiğimiz temiz yiyeceklerden yiyin. Şayet yalnızca O'na kulluk ediyorsanız (bir tek) Allah'a şükredin." [11]

"Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeylerden helal ve temiz olarak yiyin. Yalnızca Allah'a kulluk ediyorsanız, O'nun nimetlerine şükredin." [12]

Yediğine şükretmenin zıddı, nankörlüktür. En büyük nankörlük Yüce Allah'a şirk koşmak ve O'nun (cc) nimetlerini O'ndan başkasına nispet etmektir.

"Nimetlerin Allah'tan olduğunu itiraf ederler. Sonra (nimeti salihlerin şefaati ve onların aracılığıyla elde ettiklerine inanarak ya da nimeti vereni unutup, sebepleri ilah edinerek) onu inkâr ederler. Onların çoğu kâfirlerdir." [13]

Böyle bir yeme içme kalp üzerinde ağırlık yapacak, insanı Rabbine kulluktan alıkoyacaktır.

• Yedikleriyle salih amel yapmak

"Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal ve temiz olarak yiyin. Kendisine iman etmiş bulunduğunuz Allah'tan korkup sakının." [14]

"Ey resûller! Temiz şeylerden yiyin ve salih amellerde bulunun. Şüphesiz ki ben, yaptıklarınızı bilmekteyim." [15]

Alıkoyucu yeme içme ise, yiyip içtikleriyle insanın takva ve salih amele değil; bozgunculuğa yönelmesi, yeryüzünde fesat çıkarmasıdır.

"… Allah'ın rızkından yiyin, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık/düzensizlik/taşkınlık çıkarmayın." [16]

• Yiyeceklerin hakkını vermek, paylaşmak

"… Meyve verdiğinde meyvelerini yiyin, hasat zamanı da hakkını (zekât, infak, sadaka) verin. İsraf etmeyin. (Çünkü) O, müsrifleri sevmez." [17]

11. 2/Bakara, 172
12. 16/Nahl, 114
13. 16/Nahl, 83
14. 5/Mâide, 88
15. 23/Mü'minûn, 51
16. 2/Bakara, 60
17. 6/En'âm, 141

"... Ondan yiyin ve zorda kalmış fakire de ondan yedirin."[18]

Alıkoyucu yeme içme ise; kişinin yediklerinin hakkını vermemesi, cimrilik etmesidir. Böyle bir yeme içme anlayışı, kişiye sorumluluklarını unutturan, alıkoyucu bir yeme içmedir:

"Yakın akrabaya, miskine/ihtiyaç sahibi yoksula, yolda kalmışa hakkını ver, malı saçıp savurma. (Çünkü) saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."[19]

"Onlara: 'Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden infak edin' denildiğinde, kâfirler iman edenlere dediler ki: 'Allah'ın isterse doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz, apaçık bir sapıklık içindesiniz.' "[20]

- **Ölçülü Yemek**

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam çokça yemek yerdi. Müslim olduktan sonra çok az yemek yemeğe başladı. Bu durum Nebi'ye aktarılınca, 'Mümin tek bir bağırsak için yer, kafir ise yedi bağırsak için yer' **buyurdu."**[21]

Ölçüsüz yeme içme, kâfirlerin ahlakıdır:

"... Kâfirler ise keyif sürer, hayvanların yediği gibi yiyip (içerler). Ateş onlar için konaklama yeridir."[22]

Böyle bir yeme içme anlayışı hem kalbi hem bedeni ağırlaştırır. Kişiyi Rabbinden ve O'na (cc) kulluktan alıkoyar. Zira kulluğun merkezi olan kalp ile insanın yiyip içtikleri arasında bir bağ vardır. Şöyle ki; kişi midesini yemekle doldurup onu şerli bir kaba çevirirse o şer, kalbe sirayet eder ve onu zehirler:

18. 22/Hac, 28
19. 17/İsrâ, 26-27
20. 36/Yâsîn, 47
21. Buhari, 5397; Müslim, 2093
22. 47/Muhammed, 12

Mikdat ibni Ma'dikerib'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Âdemoğlu karnından (midesinden) daha şerli bir kap doldurmamıştır. Âdemoğluna belini doğrultacak birkaç lokma yeter. Bundan fazla yemesi gerekirse midesinin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefesine (ayırsın)."[23]

• Altın ya da gümüş kapta yiyip içmemek

Mücahid'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Abdurrahman ibni Ebi Leyla'nın anlattığına göre kendisi Medain şehrinde Huzeyfe (ra) ile beraberdi. (Huzeyfe) su istedi. Bir Mecusi ona gümüş bardakta su verdi.

Onu hemen (sahibine) fırlatıp şöyle dedi: 'Bana gümüş kap içinde su vermemesini ona kesin olarak emrettiğimi sizlere bildiriyorum. Çünkü ben Nebi'nin (sav) şöyle buyurduğunu duydum: 'İpek ve atlas elbisesini giymeyin; altın ve gümüş kaplarda su içmeyin. Çünkü bunlar dünyada onlarındır, ahirette ise sizindir.' ' "[24]

Bu, Allah Resûlü'nün, ümmeti için koyduğu Nebevi ölçülerdendir. O (sav), ümmetinin altın ve gümüş kaptan yiyip içmesini yasaklamıştır.

Çok Yemek, İnsan Kalbini Nasıl Zehirler?

Çok yemek, şehveti harekete geçirir. Kişi karşı cinse daha şiddetli ilgi duymaya başlar. Şehvet, midede başlasa da kalbe/beyne hücum eder. Onu istila eder. Tüm duygu ve düşünceleri şehvete yönlendirir. Kalp, Rabbini anmak istese dahi şehvet müsaade etmez. Hepimiz biliyoruz ki insanın en güçlü güdüsü şehvettir. O, bir defa harekete geçti mi önüne geçmek zordur. Bu zorluk, onun tüm duygu ve düşünceleri, yani kalbi istila etmesindendir.

Çok yemek, vücudu ağırlaştırır. Hareket kabiliyetini kısıtlar. Onu tembelleştirir. Bu, iradeye vurulmuş bir prangadır. Kalp her ne kadar hayra rağbet etse de çokça yemiş ve ağırlaşmış beden ona tabi olmaz. Bununla birlikte

23. Tirmizi, 2380; İbni Mace, 3349; Ahmed, 17186
24. Buhari, 5426; Müslim, 2067

kalbin Allah'a yönelik rağbetine de engel olur. Zira ibadetlere rağbet etmek, hafif bir bedenle mümkündür. Çokça yiyense bundan mahrum kalır.

Çokça yiyen, midesini doldurur. Allah Resûlü'nün (sav) ifadesiyle onu şerli bir kaba çevirir. Vücut, midenin dolgunluğunu görünce alarm verir. Tüm ekipmanlarıyla mideye yönelir; yenilenleri hazmetmek için çabalar… Böylece düşünen ve akleden kalp, ihtiyaç duyduğu enerjiden mahrum olur. Mideye yoğunlaşan kan, kalbin/beynin hakkından çalmış olur.

Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Resûlullah'ın yanında bir kişi geğirdi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: 'Yanımızda geğirme! Dünyada çokça doyanlar, kıyamette en uzun süre aç kalacak olanlardır.' "[25]

Davranışlar kabalaşınca kalp de kabalaşır, katılaşır. Zira kalp nasıl davranışları etkiliyorsa davranışlar da kalbi etkiler.

Sözün özü; yemek ile kalp sağlığı arasında sıkı bir bağ vardır. Müslim, yemesinde ölçülü olmalı, Müslimce hazırlanmış bir sofraya oturmalı, Müslimce beslenmelidir. Yiyeceklerin helal ve temiz olmasına dikkat etmelidir. Besmeleyle başlamalı, sağ eliyle ve önünden yemelidir… Yemek çeşitlerini sınırlamalı, yediklerinde ölçülü olmalıdır. Acıkmadan sofraya oturmamalı, doymadan kalkmalıdır. Midesinin üçte biri kadarını yemekle doldurmalı, kalan üçte ikisini su ve hava için ayırmalıdır. Şunu unutmamalıdır: Yediklerimiz, yeme usulümüz ve yeme miktarımız, kulluğumuzu belirler. Helal ve temiz, İslam adabıyla ve az yemek kalbi canlandırır, ubudiyeti güçlendirir. Aksi hâlde kalp kararır, ağırlaşır ve hastalanıp katılaşır.[26]

Yukarıda okuduğumuz ölçüler, yeme içme eylemini İslamileştiren ölçülerdir. Ölçüler kaybolduğunda kâfirce yeme içme ortaya çıkar. Bu da insanı kulluktan alıkoyan, oyalayan, unutturan bir yeme içmedir.

25. Tirmizi, 2478; İbni Mace, 3350
26. bk. Kalp Katılığının Zararları, s. 101-103

Alıkoyucu/Oyalayıcı Emel

Ayette geçen "Yulhihumu'l emel/Boş hayaller onları oyalayadursun." ifadesi, bazı umutların insanı oyalayıcı/alıkoyucu etkisine işaret etmektedir. Kâfirlerin umutları ve emelleri âdeta bir prangaya dönüşerek onları Allah'tan ve Resûl'ünden alıkoymaktadır. Kur'ân'ın yerdiği emel, her umut hâli değil; "tul-i emel" dediğimiz, insanın hiç ölmeyecekmiş gibi hayaller kurması, geleceğe dair planların peşinde sürüklenip bugünün kulluğunu ve sorumluluklarını unutması durumudur.

Tul-i emel, küfrün bir şubesidir. Zira o, ölüm ve ahiret gerçeğine dair sapmanın ahlaka yansımasıdır. Kalbin dünya sevgisiyle dolup taşması ve dünyaya bağımlılık derecesinde kul olmanın ahlaka yansımasıdır:

"Andolsun ki onları dünya hayatına karşı en istekli/hırslı olanlar olarak bulacaksın. (Öyle ki) müşriklerden bile daha düşkündürler dünyaya. Onlardan her biri bin sene yaşamak ister. Ona bu kadar ömür verilmesi onu azaptan kurtaracak değildir. Allah onların yaptıklarını görendir."[27]

Bakara Suresi'nin 96. ayetinde tul-i emel, Yahudilere nispet edilmiştir. Onlar dünyaya o kadar bağlıdır ki bin yıl yaşamak isterler. İnsanın istek ve beklentileri hayatına yansıdığı için de bin yıl yaşayacak gibi planlar yapar, boş hayaller kurarlar. Hiç ölmeyecekmiş gibi gelecek düşleri kurar, o düşlerle bugünlerini zehirlerler. Zira geleceğe dair planları, onları ânın sorumluluklarından alıkoyar. Tul-i emelde kısır döngü vardır. Uzun hayaller ahireti unutmaktan neşet eder. Hayaller çoğaldıkça ahiret/ölüm insanın gözünde iyice silikleşir. Bu şer döngüsünde insan, kazdığı kuyuyu derinleştirdikçe çıkıştan uzaklaşan kişi gibidir. Tul-i emelin kısır döngüsüne dair Allah Resûlü (sav) dolaylı yoldan şu uyarıyı yapar:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Yaşlı bir kimsenin kalbinde şu iki şey daima genç kalır: Dünya sevgisi ve uzun emeller."[28]

---

27. 2/Bakara, 96
28. Buhari, 6420; Müslim, 1046

İnsan yaşlandıkça kalbinde iki şey gençleşiyor: Dünya sevgisi ve tul-i emel! Aslında tersi olması beklenir. İnsan ölüme yaklaştıkça dünyadan ve boş hayellerden uzaklaşması gerekir. Ne ki bir ömür kalbe ekilen gelecek planları ve dünya sevgisi, kalbe kök salıyor. İnsan yaşlandıkça kökler, yeni dallar/sürgünler veriyor ve ümit ağacı uzadıkça uzuyor… Elbette ölüm gelene kadar insan kendi hayallerinin sarhoşluğuyla oyalanıyor. Hayellerin, gelecek planlarının ve tul-i emelin sarhoşluğundan onu ölüm uyandırıyor. Ancak ölümle gelen uyanışın hiçbir faydası olmuyor…

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) yere bir kare çizdi. Sonra bu karenin ortasından başlayıp dışına uzanan bir çizgi çizdi. Sonra bu çizginin kare içinde kalan kısmının sağ ve sol taraflarına küçük çizgiler çizdi ve şöyle buyurdu: 'Şu karenin ortasındaki uzun çizgi insandır. Şu kare de ecelidir, her tarafından onu kuşatmıştır. Şu kare dışına uzanan çizgi de insanın emelidir. Şu ufak çizgiler de insanın başına gelen musibetlerdir. İnsan hata eder de bir musibet isabet etmezse diğer musibet isabet eder. O ıskalarsa diğeri isabet eder.' "[29]

Tul-i emel, erteleme hastalığının da sebeplerindendir. İnsan geleceğe dair plan yapmaya alıştıkça, şer'i sorumluluklarını ertelemeyi öğreniyor. Okul bitsin, evleneyim, borçları ödeyeyim, emekli olayım, hacca gideyim, bir cemaat bulayım… diye diye, ömür geçiyor. İnsanın sağlığı yerindeyken boş zamanı olmamaktan/meşguliyetten yakınıyor; erteliyor. Boş vakit bulduğunda ise sağlığını yitirmiş oluyor.

İbni Abbas'tan (ra) rivayet edildiğine göre Nebi (sav) şöyle buyurmuştur:

"İki nimet vardır ki insanların çoğu o ikisi hususunda aldanmıştır. Bunlar, sağlık ve boş vakittir."[30]

Tul-i emelin amel üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekenlerden biri, Hasan-i Basrî'dir (rh). Şöyle der: "Tul-i emeli olup da ameli kötü olmayan kimse yoktur."[31] Çünkü tul-i emel sahibi ertelemeye, daha sonra yaparım demeye alışmıştır. Hayatında var olan kulluk sorunlarının farkındadır. Ancak "yarın yaparım" anlayışı onu alıkoymaktadır.

29. Buhari, 6417
30. Buhari, 6412
31. Tefsîru'l Kurtubî, 10/10, Hicr Suresi, 3. ayetin tefsiri

Tul-i emel, ahlaki bir problemdir. Kaynağında ölüm ve ahiretle kurulan hastalıklı ilişki vardır. Yani derinlerde yatan itikadi bir sorun, ahlaki bir problem olan tul-i emeli beslemektedir. Ancak bu ahlaki hastalık, daha farklı itikadi sorunlar doğurabilmektedir:

“Hidayet kendilerine apaçık belli olduktan sonra, gerisin geriye dönenler/mürtedleşenler, şeytan (bu durumu) onlara süslü göstermiş ve uzun emellerle (onları kandırmıştır).”[32]

Hidayet bulduktan sonra mürtedleşenlerden kasıt, sureye konu olan münafıklardır. Yüce Allah, İslam’dan dönüşlerini iki sebebe bağlamıştır: Şeytanın süslemesi ve onları uzun emellerle (hayal, kuruntu, temenni, erteleme) oyalaması… Ayette geçen orijinal ifade “emla lehum”dur. Arapçada imla; mühlet vermek, ömrü uzatmak gibi anlamlara gelmektedir. Şeytan insana ömür bahşedemeyeceği için, uzun ömür ve gelecekle onları aldatmıştır. Onlar adım adım küfre yaklaşırken, muhatap oldukları uyarıları “ileride düzeltirim, ileride tevbe ederim, ileride bırakırım” düşünceleriyle ertelemişlerdir. İmanları masiyetlerle azala azala, kötü amelleri tevhidlerini zedeleye zedeleye, en alt seviyeye düşmüşlerdir. İmanlarında imtihan oldukları gün, imtihanı kaybetmiş ve gerisin geriye küfre dönmüşlerdir.

Buna mukabil Müslimlere tavsiye edilen, dünya hayatına dair kısa vadeli planlar yapmalarıdır. Her ânın sorumluluğunu tespit edip her sorumluluğu yerli yerinde yapmaları, bir günlük bir ömre sahipmiş gibi davranmalarıdır:

Mücahid’den (rh) rivayet edildiğine göre Abdullah ibni Ömer (ra) şöyle demiştir:

“Allah Resûlü (sav) omuzumu tutup, ‘Dünyada yabancı veya yolcu gibi ol.’ buyurdu.

İbni Ömer de şöyle derdi: ‘Akşam’a kavuştuğunda sabahı, sabaha ulaştığında akşamı bekleme. Sağlığında hastalığın için, yaşamında da ölümün için bir şeyler yap.’ ”[33]

32. 47/Muhammed, 25
33. Buhari, 6416

Ali ibni Ebî Tâlib'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Dünya arkasını dönüp gitmekte, ahiret ise bize doğru gelmektedir. Bunların her birinin çocukları vardır. Siz dünyanın değil, ahiretin çocukları olun. Zira bugün amel vardır, hesap yoktur; yarın ise hesap vardır, amel yoktur."[34]

Allah Resûlü'nün (sav) tavsiyesi yolcu veya yabancı gibi olmaktır. Her ikisinin ortak özelliği bir yere aidiyet hissetmemeleri, uzun vadeli konaklama planları yapmamalarıdır. Sahabeden Abdullah ibni Ömer (ra) nübüvvet medresesinden edindiği fıkıhla Allah Resûlü'nün (sav) meramını anlamıştır: Sabahın işini sabah yapıp akşama bırakmamak, akşamın işini akşam yapıp sabaha bırakmamak… Sıhhat hâlinde hastalık günlerini düşünerek amel etmek, hayattayken ölüme hazırlık yapmak…[35]

34. Buhari, Kitâbu'r Rekâik, 4. Bab başlığı, muallak olarak
35. Geniş bilgi için bk. Mevsûatu Nadrati'n Naîm, s. 4857-4867; Tûlu Emel ve Keyfiyetu'l İlâc, s. 1-38; Minhâcu'l Kâsidîn, 2/729-742

4-5

وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ (٤) مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا
يَسْتَأْخِرُونَ (٥)

(4) “Biz, hiçbir yerleşim yerini, (önceden kararlaştırılmış) bilinen bir yazısı olmadan helak etmedik.”

(5) “Hiçbir ümmet, ne ecelinin önüne geçebilir ne de onun gerisinde kalabilir.”

Yüce Allah bazı toplulukları helak etmiştir. Hicr Suresi’nde de örneklerini okuyacağımız bu helak, rastgele ya da keyfî bir cezalandırma değildir. Bilinen bir yazı, önü alınamayan bir takdir ve İlahi planlamayla gerçekleşen bir süreçtir. **Helak sebeplerini bir araya toplayan kavimler,** Yüce Allah’ın dilemesiyle çöküş sürecine girerler. Kur’ân’ın ifadesiyle helaka, yıkıma, yerle bir olmaya, paramparça edilmeye, masal/hikayeleşmeye, köklerinin kurumasına maruz kalırlar.

Kur’ân ve Sünnet bütünlüğü içinde baktığımızda helakın itikadi, ahlaki ve siyasi nedenleri vardır: Hicr Suresi’nde bu sebeplerden bazısına temas edilmiş, diğer bir kısmı başka surelerde zikredilmiştir.[1] Hicr Suresi’nde toplumsal helak nedenlerine dair şunlar zikredilmiştir:

1. Toplumları yıkıma götüren sebeplerin detayına dair bk. Medeniyetlerin Yükseliş ve Çöküşünde Kur’ân Yasaları, Muhammed Heşyur; İslam’ın Tarih Yorumu, Prof. Dr. İmaduddin Halil; Kur’ân’da Toplumsal Çöküş, Ejder Okumuş

– Resûlleri alaya almak[2]

– Cinsel sapkınlık[3]

– Zulüm[4]

– Yalanlama ve yüz çevirme[5]

Bu açıklamadan şunu anlıyoruz: Yüce Allah insanı yaratmış ve ona iki ayrı yol göstermiştir. Birinci yol, iman ve salih amel yoludur. İkinci yol, şirk ve masiyet yoludur. Sonra O (cc), insana irade bahşetmiştir. Kim hür iradesiyle hangi yolu seçerse, onun hakkında o yolun değişmez sünnetleri işleyecektir. İman ve salih amel yoluna giren toplumlar hakkında Yüce Allah'ın sünneti şudur:

"Allah, içinizden iman edip salih amel işleyenlere vadetti: Onlardan öncekileri yeryüzünün halifeleri kıldığı gibi onları da yeryüzünün halifeleri kılacak, razı olduğu dinlerinde kendilerine iktidar/güç verecek ve korkularından sonra onları emniyete kavuşturacaktır. (Bu vaatte bulunduklarım) bana ibadet eder, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Kim de bundan sonra kâfir olursa işte bunlar, fasıkların ta kendileridir!"[6]

"Neredeyse seni (Mekke'den) çıkarmak için ürküteceklerdi. (Şayet seni çıkarmış olsalardı) senden sonra orada çok az kalabilirlerdi. (Bu) senden önce yolladığımız resûllerimiz için (belirlediğimiz bir) sünnettir/yasadır. Sen sünnetimizde bir değişiklik bulamazsın."[7]

Şirk ve masiyet yoluna giren toplumlar hakkında Yüce Allah'ın sünneti şudur:

"Andolsun ki münafıklar, kalbinde hastalık bulunanlar ve Medine'de asılsız haberleri yayanlar, bu (yaptıklarına) bir son vermezlerse, seni onların başına musallat ederiz. Sonra da orada çok az bir süre sana komşuluk edebilirler. Mel'unlar olarak ... Nerede bulunurlarsa yakalanır ve (kökleri kuruyana dek)

2. bk. 15/Hicr, 10-13
3. bk. 15/Hicr, 58-77
4. bk. 15/Hicr, 78-79
5. bk. 15/Hicr, 80-84
6. 24/Nûr, 55
7. 17/İsrâ, 76-77

öldürülürler. (Bu,) önceden yaşamış olanlar hakkında Allah'ın sünnetidir/ yasasıdır. Sen, Sünnetullah'ta hiçbir değişiklik bulamazsın."[8]

"Yeryüzünde büyüklenerek ve kötü tuzaklar kurarak (uyarıcıya karşı geldiler). Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öncekilerin sünnetinden başkasını mı bekliyorlar? Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın. Kendilerinden önce (yaşayanların) akıbetini görmek için yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Hem onlar, güç ve kuvvet yönünden (bunlardan) daha çetindiler. Göklerde ve yerde Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur. Şüphesiz ki O, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeye güç yetiren, mutlak kudret sahibi olan) Kadîr'dir."[9]

Toplumsal Ecelin Önüne Geçilmemesi Ne Demektir?

"Hiçbir ümmet, ne ecelinin önüne geçebilir ne de onun gerisinde kalabilir."[10]

Toplumların da bireyler gibi bir eceli/ömrü vardır. Tarih sahnesine çıkar, vazifelerini yerine getirir ve vazifeleri tamamlanınca tarih sahnesinden çekilirler. Onların yerlerine başka toplumlar gelir… Bu döngü böyle devam eder. Ancak burada bir noktanın izah edilmesi gerekir: Toplumların tercihi, onların ecellerini belirler. Hiçbir toplum, iman ve takva yolunu tuttuğu hâlde sırf vadesi doldu diye tarih sahnesinden çekilmez. **Toplumların bir eceli olduğuna dair nasların tamamı, helakla ilgilidir ve şöyle anlaşılmalıdır:** Şirk ve masiyet yolunu tutup hakkında helak hükmü kesin olan toplumlara bir ecel tayin edilir. Hüküm kesinleştikten sonra artık dönüş yoktur. Hiçbir ümmet ne ecelinin önüne geçebilir ne de onun gerisinde kalabilir.[11]

8. 33/Ahzâb, 60-62
9. 35/Fâtır, 43-44
10. 15/Hicr, 5
11. Detaylı bilgi için bk. Kur'ân'da Toplumsal Çöküş, s. 73

6-9

وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا الَّذٖى نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌۜ (٦) لَوْ مَا تَأْتٖينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ
اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٧) مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُٓوا اِذًا
مُنْظَرٖينَ (٨) اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٩)

(6) “Dediler ki: ‘Ey üzerine zikir/Kitap inen kişi! Şüphesiz ki sen, cinlenmiş bir delisin.’ ”

(7) “Şayet doğru söylüyorsan bize melekleri getirmen gerekmez miydi?”

(8) “Biz melekleri ancak hak ile indiririz. (Melekleri indirecek olsak) o zaman hiç bekletilmez (anında helak edilirlerdi).”

(9) “Şüphesiz ki zikri/Kur’ân’ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da hiç kuşkusuz yine biziz.”

Okuduğumuz ayetler şirk ehlinin Nebi (sav) ve Kur’ân’a bakışındaki çarpıklığı gösterir. Yüce Allah onların çarpık iki anlayışına işaret eder:

Üzerine Zikir İndirilen Kişi!

"Dediler ki: 'Ey üzerine zikir/Kitap inen kişi! Şüphesiz ki sen, cinlenmiş bir delisin.' "[1]

Müşrikler, "ey üzerine zikir indirilen" diyerek Allah Resûlü (sav) ile dalga geçiyorlar. Âdeta "ey üzerine zikir indirildiğini iddia eden kişi" demiş oluyorlar. Burada Kur'ân için "zikir" kelimesini seçmeleri dikkatimizi çekiyor. Anlıyoruz ki onları rahatsız eden şeylerin başında Kur'ân'ın zikir sıfatı geliyor. "Zikr" hatırlatan, öğüt olan gibi anlamlara geliyor. Bu; Kur'ân'ın hayata müdahale eden, gidişata "dur" diyen ve insanları sarsan özelliklerindendir. Şirk toplumu ise, çoğulcu bir toplumdur. Temel ilkesi, "sen bana karışma, ben de sana" dır. Güncel ifadeyle söylenecek olursa "bırakınız yapsınlar bırakınız etsinler" anlayışı. Kur'ân iyiliği emredip fahşa ve münkeri yasakladığı için, şirk toplumunu rahatsız etmektedir. Kur'ân onların bu sefih beklentilerine çok net ve sert bir dille cevap vermektedir:

"Siz haddi aşan bir toplumsunuz diye, sizi zikirle/Kur'ân'la uyarmaktan vaz mı geçelim?"[2]

Bugün de değişen bir şey yok. Siz bireysel olarak istediğinize inanabilir, istediğiniz şeyi yaşayabilirsiniz. Ancak Kur'ân'ın "zikr" sıfatını kuşanıp hatırlattığınızda, öğüt olup uyardığınızda işler değişir. Bireysel anlamda tanınan özgürlük ne denli genişse, karşılaştığınız tepki o denli şiddetli olur. Çünkü siz Kur'ân'ın "zikr" sıfatını kuşanıp Kitab'ın dili olduğunuzda, şirk toplumunu ayakta tutan temel direklerden birini sarsıyorsunuz: Çoğulculuk!

Sen Cinlisin, Delisin!

Bu ifade tüm müşriklerin, elçilere yönelttiği bir suçlamadır:

"Onlardan öncekiler de, kendilerine gelen her resûle (aynı bunların yaptığı gibi): 'Sihirbaz ya da delidir.' dediler. Acaba (resûllere karşı takındıkları düşmanca tavır ve yalanlama sözlerini) birbirlerine vasiyet mi ediyorlar? (Ki her kavim harfiyen aynı şeyleri söylüyor.) Bilakis onlar, (tağutlaşmış) azgın kimselerdir. (Onları benzer şeyler söylemeye sevkeden azgınlıklarıdır.)"[3]

1. 15/Hicr, 6
2. 43/Zuhruf, 5
3. 51/Zâriyat, 52-53

Şirk toplumları azgın toplumlardır. Azgınlıkları onları aynı sözleri söylemeye, benzer eylemler yapmaya itmiştir. Kalpleri benzeşince dilleri de benzeşmiştir.[4] Müşrikler yalancı ve ahlaksız bir topluluktur. Yalancılardır; şayet Nebi'nin deli olduğuna inansalar onu ciddiye almaz, engellemeye çalışmazlardı. Ancak Resûlullah'a (sav) engel olmak için her yola tevessül ettiler. Teklif sundular, tehdit ettiler, öldürmeye yeltendiler… Ahlaksızlardır; şayet ahlaklı olsalar yeryüzünün en akıllı insanına bile bile deli demezlerdi.

Bugün de değişen bir şey yok! Tevhid ehline çoluk-çocuk, ayak takımı, proje, türedi… diyorlar. Bir topluluğu ciddiye almamayı gerektiren ne kadar sıfat varsa, tevhid ehline iliştiriyorlar. Sonra ellerindeki tüm imkânlarla tevhid ehline saldırıyorlar. Bu mübarek daveti engellemek için, gece gündüz aralıksız tuzak kuruyorlar. Çünkü hem yalancı hem de ahlaksızlar. Yüce Allah onları, burunlarından damgalanmış ve yalancı, ahlaksız, düşük insanlar olduğunu ilan etmiştir.[5] Allah'ın laneti, zulüm ve ahlaksızlığı bir araya toplayanların üzerine olsun!

Bize Melek Getirmen Gerekmez miydi?

" 'Şayet doğru söylüyorsan bize melekleri getirmen gerekmez miydi?' Biz melekleri ancak hak ile indiririz. (Melekleri indirecek olsak) o zaman hiç bekletilmez (anında helak edilirlerdi)."[6]

Müşrikler sıklıkla peygamberle beraber meleklerin de gelmesi gerektiğini iddia etmiştir. Yüce Allah ise her seferinde onların bu taleplerini reddetmiş ve neden resûllerle birlikte veya resûl olarak melek göndermediğini izah etmiştir. Yüce Allah'ın elçi olarak melek göndermemesinin hikmetlerinden ikisini şöyle zikredebiliriz:

• Melekler hak ile gelirler. Onlar geldiğinde artık hüküm kesinleşmiş, azap vaki olmuştur. Melekler gelince artık kavimler bekletilmez, helak olurlar. Surenin 8. ayeti bu gerçeğe işaret eder. Bu hikmete dair pratik bir örnek Hûd Suresi'nde zikredilmiştir:

"Andolsun ki elçilerimiz/meleklerimiz İbrâhîm'e müjdeyle gelip, 'Selam olsun.'

4. bk. 2/Bakara, 118
5. bk. 68/Kalem, 8-16
6. 15/Hicr, 7-8

demişlerdi. O da: 'Selam.' dedi. Hiç beklemeden pişmiş bir buzağıyı (ikram etmek için) getirdi … İbrâhîm'in korkusu gidip, müjde hâli ağır basınca, Lut'un kavmi hakkında bizimle tartışmaya koyulmuştu. Çünkü İbrâhîm yumuşak huylu (ince kalpli, duygusal), çokça 'ah' çeken ve (Allah'a) yönelen biriydi. (Elçilerimiz:) 'Ey İbrâhîm! (O kavimle ilgili) tartışmayı bırak. Çünkü Rabbinin (onlarla ilgili) hükmü gelmiştir. Ve şüphesiz ki onlara geri çevrilmeyecek bir azap gelecektir.' (dediler.)"[7]

• Davete muhatap topluluk insan olduğundan onlara insan peygamber gelmiştir:

"Dediler ki: 'Üzerine melek inmeli değil miydi?' Şayet melek indirseydik iş bitirilmiş/kıyamet kopmuş olur ve onlara süre verilmezdi. Şayet onu melek (bir peygamber) kılmış olsak hiç şüphesiz, (yine insan suretinde) erkek bir melek kılardık. Ve kesinlikle düştükleri şüpheye onları yine düşürürdük."[8]

Allah (cc)**, resûlleri örnek alınsın, kendilerine uyulsun ve emirlerine itaat edilsin diye göndermiştir. İnsanın bir diğer varlığı örnek alıp ona uyabilmesi için aralarında benzerlikler olmalıdır. Melek ile insan, yaratılış ve nitelik itibarıyla farklıdır. Melekler, insanlara örnek olamaz. Söz gelimi, resûller melek olmuş olsaydı insanlar yine inanmayacak, ödev ve sorumluluklarını aksatacaktı. Gerekçe olarak da "Melekler Allah'a isyan etmez, günaha meyil göstermez, yaratılışları bizden farklıdır." diyeceklerdi.**

Allah (cc) **bir başka surede, resûlleri meleklerden seçmemesini şöyle açıklar:**

"De ki: 'Şayet yeryüzünde güven ve huzur içinde melekler yürüseydi elbette, onlara gökten melek bir resûl indirirdik.' "[9]

Yeryüzünde insanlar yaşadığı için resûller insan cinsinden seçilmiştir.

7. 11/Hûd, 69, 74-76
8. 6/En'âm, 8-9
9. 17/İsrâ, 95

Kur'ân'ın Korunmuşluğu[10]

"Şüphesiz ki zikri/Kur'ân'ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da hiç kuşkusuz yine biziz."[11]

Ayetin işaret ettiği bazı manalar vardır:

• Ayet-i kerimeyi 6. ayetle beraber okuduğumuzda anlamı daha iyi anlaşılacaktır:

"Dediler ki: 'Ey üzerine zikir/Kitap inen kişi! Şüphesiz ki sen, cinlenmiş bir delisin.' "[12]

Müşrikler, Allah Resûlü'nün (sav) cinlenmiş bir deli olduğunu iddia ediyorlar. Hâliyle ona gelen haberlerin de cinlerin/şeytanların ona fısıldadığı vehim/kehanet olacağını ima ediyorlar. Yüce Allah bu ayette Kur'ân'ı kendisinin indirdiğini ve onu yine kendisinin koruduğunu ilan ediyor. Evet, Kur'ân'ı indiren de onu koruyan da âlemlerin Rabbi olan, gökleri, yeri ve dahi içindekileri koruyan El-Hafîz olan Allah'tır. Ona ne cin vesvesesi ne de insan vehmi karışamaz.

• Bu ayet aynı zamanda deli hakaretinin hakikatte Nebi'ye (sav) değil, Allah'a (cc) olduğunu ilan ediyordu. Şöyle ki; "Yani, 'O zikri biz indirdik. O hâlde sizin 'deli' dediğiniz elçimiz değil, bilakis bu alaylı ithamınız bizedir. Bunun

10. Kimi müfessirler, "**Onu** koruyacak olan da biziz." ifadesindeki zamirin Allah Resûlü'ne döndüğünü, korunanın Kur'ân değil Nebi olduğunu söyler. Bu tefsir dil, konu bütünlüğü ve akli gerçeklere uymadığı için hatalıdır. Şöyle ki;

"...Ayetin (وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ) kısmıyla Peygamber'in kastedildiğini ileri sürmek, Allah Resûlü'nün korunması durumunda Kur'ân'ın korunabileceğini, aksi durumda yani Peygamberin öldürülmesi hâlinde ise vahiy kesileceği için Kur'ân'ın korunmasının anlamsız olacağını iddia etmek demektir. Mantıkî açıdan bakıldığında ilk bakışta belki doğru yorumun bu olduğu ileri sürülebilir. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, (وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ) ifadesinde yer alan (لَهُ)'deki zamirin filolojik açıdan Peygamber'e isnâdı mümkün değildir. Çünkü yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ilgili zamirin merciî (الذِّكْرَ) kelimesidir. O da Kur'ân-ı Kerîm'dir. O hâlde vaadedilen koruma Peygamber'e değil Kur'ân'a yöneliktir. Ayrıca Peygamber aramızdan ayrılalı yaklaşık onbeş asır geçmiştir. Dolayısıyla söz konusu âyetteki zamiri bu anlamda ele almak, Kur'ân-ı Kerîm'in sadece vahiy anında korunduğunu, Resûlullah'tan sonra onun için ilahî bir koruma olmadığını iddia etmek demektir. Halbuki İslâm âlimlerinin büyük bir ekseriyeti Allah Taalâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'i kıyâmete kadar koruyacağı fikrini benimsemişlerdir. Esasen doğru yaklaşım budur. Bu yaklaşıma göre Kur'ân vahyedilirken hem semâda hem de arzda korunmuştur." (Kur'ân Tefsirinde Farklı Yorumlar, 2/115-116)

11. 15/Hicr, 9

12. 15/Hicr, 6

yanı sıra, onun 'bizim zikrimiz' olduğunu ve onu bizim koruduğumuzu bilmelisiniz. Bu nedenle ona hiçbir zarar veremezsiniz, alaylarınız, iğneli sözleriniz ve düşmanlığınız da onun değerini düşüremez. Ona karşı ne yaparsanız yapın, onun gelişmesini engelleyemezsiniz. Hiç kimse de onu değiştirmeye veya bozmaya güç yetiremeyecektir.' "[13]

Ayet bu yönüyle En'âm Suresi'nde yer alan şu ayete benziyor:

"Elbette, onların söylediklerinin seni üzdüğünü biliyoruz. (Doğrusu) onlar, seni yalanlamıyorlar. Lakin zalimler, Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar."[14]

Tevhid davetine yönelik her itham, hakikatte davetin sahibinedir. Zira o hakaretlere sebep olan; tevhid mesajı, yalnızca Allah'a (cc) kulluktur. Hâliyle davete yönelik her saldırı, davetin sahibine yönelik bir saldırıdır. Bu, davet, davetçi ve Yüce Allah'ın beraber olduğunu gösterir. Yol, yolcu ve yolun sahibi beraberdir. Bu duygu mümin için bir teselli, bir şereftir. Yolun zorluklarını hafifleten, yolcuya güç veren bir inançtır.

- Onlar Allah Resûlü'nden (sav) melek indirilmesini istedikten hemen sonra ayetin gelmesi, müşriklere yönelik şu mesajı içerir: Bir ayet/mucize olarak size, Allah tarafından korunan Kur'ân indirildi. Şayet hakka boyun eğmek isterseniz hiç şüphesiz Kur'ân, hakka hidayet eden bir kitaptır.[15]

Kur'ân Nasıl Korunmuştur?

Kur'ân'ın korunmuşluğuna dair şu merhaleleri zikredebiliriz:

- Gökten yeryüzüne inerken korunmuştur

"De ki: 'Bana şu vahyolundu: Cinlerden bir grup (Kur'ân'ı) dinleyip demişler ki: 'Hiç şüphesiz biz, (belagatı ve mesajlarıyla) hayranlık uyandıran bir Kur'ân dinledik. O, en doğru olana hidayet ediyor. Biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayız ... Kuşkusuz biz, göğe dokunduk da onun çok güçlü bekçiler ve ateş toplarıyla dolu olduğunu gördük. Şüphesiz ki (bundan önce, Mele-i A'lâ'nın haberlerini) dinlemek için oturmaya (elverişli) yerlerde oturuyorduk. Ancak şimdi kim dinlemeye (yeltense), anında kendisini gözetleyen/izleyen bir ateş topu bulur.' "[16]

13. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/564-65 Hicr Suresi, 9. tefsiri
14. 6/En'âm, 33
15. bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/106, Hicr Suresi, 9. ayetin tefsiri
16. 72/Cin, 1-2, 8-9

Kur'ân inmeden önce cinler Mele-i A'lâ'da konuşulanları dinlerdi. Kur'ân'ın nüzulüyle beraber Yüce Allah, onların Mele-i A'lâ'yı dinlemesine engel oldu. Bu, Kur'ân'ın Allah Resûlü'ne (sav) ininceye kadar içine hiçbir şey karışmaması içindi.

"Yüce Allah, Rasülü Muhammed'i peygamber olarak gönderip ona Kur'ân'ı indirdiği zaman da cinlerin durumu hakkında bize haber vermektedir. Onu korumanın bir bölümü de semanın oldukça güçlü bekçilerle donatılması ve her yanından korunup, şeytanların daha önce oturdukları yerlerden kovulup uzaklaştırılmasıdır. Böylelikle Kur'ân'dan hırsızlama yoluyla bir şeyler kapıp, onu kâhinlerin dillerine telkin etmelerinin, bunun neticesinde de işin karışık bir hal alarak kimin doğru söylendiğinin bilinmeyecek bir noktaya gelinmesinin önü alınmış oldu. Bu Allah'ın yarattıklarına bir lütfu, kullarına bir merhameti ve kitab-ı azizini bir muhafazasının gereği idi. Bundan dolayı da cinler şöyle demişti: 'Gerçekten biz göğe doğru yükselmek istedik de onun güçlü bekçilerle ve alevli ateşlerle doldurulmuş olduğunu gördük. Hâlbuki gerçekten biz dinlemek için bir yer bulup oturuyor idik. Şimdi ise kim dinlese kendisini bekleyen alevli bir ateş bulur.' Yani artık bugün kim hırsızlama yoluyla bir şey dinlemeye kalkışacak olursa kendisini bekleyen ve kendisinden şaşmayan başka bir tarafa isabet etmeyen, aksine hedefini dağıtıp helak eden alevli bir ateşin hazırlanmış olduğunu görür."[17]

- Allah Resûlü'nün (sav) kalbine indiğinde korunmuştur

"Senden önce göndermiş olduğumuz tüm resûl ve nebiler, (Allah'ın Kitabı'nı) okumaya başladığında mutlaka şeytan, onun okumasına bir şeyler karıştırmak istemiştir. Allah, şeytanın karıştırmaya çalıştığı (vesvese ve zanları) giderir, sonra da ayetlerini muhkem kılıp sağlamlaştırır. Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir."[18]

Vahiy, elçinin kalbine indiğinde şeytan araya bir şeyler katmak, vesveseleriyle vahyi bulandırmak ister. Yüce Allah vahyi her türlü beşerî zan, vehim ve hayalden korur. Ayetlerini muhkem kılıp sağlamlaştırır.

17. İbn-i Kesîr Tefsîri, 11/413-414, Cin Suresi, 8-9. ayetlerin tefsiri
18. 22/Hac, 52

- **Allah Resûlü (sav) vahyi tebliğ ederken vahiy korunmuştur**

"Hiç şüphesiz (Kur'ân), değerli olan Resûl'ün sözüdür. O, şair sözü değildir. Ne kadar da az inanıyorsunuz. Kâhin sözü de değildir. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz. Âlemlerin Rabbi (olan Allah) tarafından indirilmiştir. Şayet o, bize karşı bazı sözler uydursaydı, Biz, sağ (elle)/kuvvetle mutlaka ondan (intikam) alırdık. Sonra da, (kalbindeki) can damarını koparırdık. Sizden hiç kimse de (bunları yapmamıza) engel olamazdı. Şüphesiz ki o, muttakiler için bir öğüttür/hatırlatmadır."[19]

"Hiç kuşkusuz, kendilerine Zikir/Kur'ân geldiğinde onu inkâr edenler (bu davranışlarının karşılığını göreceklerdir). Oysa O, izzetli/şerefli/değerli bir Kitap'tır. Ne önünden ne de arkasından batıl ona gelebilir. (Hüküm ve hikmet sahibi) Hakîm, (her daim övgüyü hak eden ve varlık tarafından övülen) Hamîd (olan Allah) tarafından indirilmiştir."[20]

- **Vahiy tebliğ edildikten sonra korunmuştur**

"Ben, Yahya b. Eksem'i şöyle derken dinledim: 'Me'mun'un -henüz emir iken-bir tartışma ve sohbet meclisi vardı. Oraya girenler arasında elbisesi güzel, yüzü güzel, süründüğü kokular hoş bir yahudi de vardı, söz alarak güzel ifadelerle o da konuştu. Meclis dağıldığında Me'mun onu çağırarak, 'İsrailoğullarından mısın?' diye sordu. O, 'Evet.' dedi. Me'mun kendisine, 'Müslüman ol ki ben sana bazı işler tevdi edeyim.' dedi ve ona birtakım vaadlerde bulundu. Ancak bu yahudi şahıs, 'Dinimi ve atalarımın dinini terk etmek istemiyorum.' deyip gitti. Bir sene geçtikten sonra o adam Müslüman olup yanımıza geldi. Bu sefer fıkha dair konuştu ve güzel konuştu. Yine meclis dağıldıktan sonra Me'mun onu çağırarak, 'Sen geçen seferki bizim görüştüğümüz kişi değil misin?' diye sordu. O, 'Evet.' dedi. Bu sefer Me'mun, 'Peki Müslüman olmana sebep ne oldu?' diye sorunca şunu anlattı: 'Senin yanından ayrıldıktan sonra bu dinleri bir sınamak istedim. Gördüğün gibi ben yazısı güzel olan bir kişiyim. Önce Tevratı aldım, üç nüsha yazdım. Kimisinde ilavelerde bulundum, kimisinde eksiltmeler yaptım. Bunları alıp havraya götürdüm, benden satın alındı. Bu sefer İncil'i elime

19. 69/Hakka, 40-48
20. 41/Fussilet, 41-42

aldım, yine üç nüsha yazdım, kimisine ilavelerde bulundum, kimisinden eksilttim ve bunları kiliseye götürdüm. Bunlar da benden satın alındı. Bu sefer Kur'an'ı aldım. Üç nüsha yazdım, bunların kimisini fazlalıklı yazdım, kimisini eksilttim. Bu mushafları alıp sahaflara götürdüm, bunlar mushafı sahife sahife çevirdiler. Bunlarda fazlalık ve eksiklik olduğunu görünce bir kenara fırlattılar ve satın almadılar. Böylelikle bunun korunmuş bir kitap olduğunu anladım. İşte İslâm'a girişimin sebebi bu oldu.' "[21]

Kur'ân'ın Korunma Vesileleri

Yüce Allah El-Hafîz ismiyle, indirdiği kitabı korumuştur. Onun korunmuşluğunda bazı vesileler manevi ve gaybidir. Örneğin şeytanların taşlanması, vesveselerinin bertaraf edilmesi, Nebi'nin (sav) kalbinde ayetlerin sağlamlaştırılması hadiseleri manevi vesilelere birer örnektir. Bunun yanında Kur'ân'ın korunmasına sebep olan maddi vesileler vardır:[22]

- Kur'ân'ın Ezberlenmesi

"Kur'an'ın günümüze kadar tahrife uğramaksızın orijinal haliyle gelebilmiş olmasını sağlayan nedenlerden birisi de, onun Peygamber tarafından ezberlenmiş olmasıdır. Bu sayede tarih -peygamber de olsa- bir beşerin hafızasında Kur'an'ın tümünün ezber yoluyla muhafaza edilebileceğine şahit olmuştur. Bu durum, daha sonraki nesiller arasında Kur'ân'ın ezberlenmesinin dini bir gelenek oluşturması açısından çok önemlidir. İşte bundan dolayıdır ki Kur'an'a inanan ve Peygamber'in izleyicileri olan ilk muhatap toplum, peygamberlerinin Kur'an'ı ezberlemesine katılarak kutsal bir kitabı ezberleyen ilk örnek kitleyi oluşturmuşlardır. Şöyle ki; Peygamber kendisine gelen Kur'an vahyini ezberledikten sonra, onu erkek ve kadınlara okuyordu. Zaten bu onun tebliğ göreviydi. Peygamber'den vahyi işiten, namaz, vaaz veya başka münasebetlerle okuduğu Kur'an'ı dinleyen sahâbe de ezberlemek suretiyle dinledikleri vahiy bölümlerini tespit etmeye çalışıyorlardı. Muhâtap toplumun pek çoğunun okuma yazma bilmeyen ümmi kişilerden oluştuğu dikkate alınırsa, bu faaliyetin ne kadar anlamlı olduğu daha iyi anlaşılır. İlk muhatap toplumun yeni bir dine karşı duymuş olduğu yüksek

21. Tefsîru'l Kurtubî, 10/14, Cin Suresi, 9. ayetin tefsiri
22. Geniş bilgi için bk. Kur'ân'ın Korunmuşluğu, s. 163-201; Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu, s. 172-184; Kurân Tarihi, s. 78-87

heyecan, İlâhi kelam olan Kur'an'ın cazibesi ve Peygamber'in onu okuma ve ezberlemeye teşvik etmesi, bazı sahabileri Kur'an'ı ezberleme hususunda birbirleriyle âdeta yarışa sokmuştu. Zira daha çok Kur'ân ezberleyen kişi, toplumda daha saygın kişi sayılıyordu. Bu yüzden Kur'ân okuma ve ezberlemeye karşı olan ilgi sonucu, geceleri bazı evlerden arı uğultusuna benzeyen Kur'ân sesleri işitiliyordu. Sahâbiler bütün güç ve gayretlerini Kur'ân'ı ezberleme ve onu muhafaza uğruna her türlü fedakârlığa göğüs gererek, bu yolda doğup büyüdükleri yurtlarını terk etmekten, hatta canlarını bile vermekten çekinmediler. Sahâbeyi Kur'ân ezberlemeye sevkeden etkenleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Yeni bir dine karşı duydukları yüksek heyecan.

2. Namazda Kur'ân okumanın gerekliliği.

3. Peygamber'in Kur'ân okumanın ve ezberlemenin sevabı yönündeki teşvikleri.

4. Peygamber'in bizzat Kur'ân öğretimiyle meşgül olması.

5. Kur'an'ın bölüm bölüm inmesi sebebiyle kolay ezberlenmeye elverişli olması.

6. Güçlü bir hafızaya sahip olmaları."[23]

Kur'ân'ı ezberlemek, onu koruma araçlarından biridir. Hâliyle hafızlık yapan her mümin, Kur'ân'ı hıfzında koruma şerefine naildir. Kur'ân hafızı olmayı Kur'ân muhafızlığıyla tamamlayanlar ise iki cihanda da bahtiyar olacaktır. Kur'ân muhafızlığından kasıt; ezberlenen ayetlerin insanın söz, düşünce ve eylemlerine yön vermesi, vahyin insana rehberlik etmesidir.

- Kur'ân'ın Yazılması[24]

Nazil olduğu ilk günden itibaren Kur'ân yazıya geçirilmiştir. Zaten sözlü bir hitap olmasına rağmen Allah (cc), indirdiği vahye ilk günden "Kitap" demiştir. Daha ilk surelerden kaleme, satır satır yazdıklarına ant içmiş; kalem ve yazıyla işi olmayan Arapları kalem, kâğıt, Kitap ve yazıyla tanıştırmıştır. Kur'ân'ın yazılmasıyla ilgili üç aşamadan söz edebiliriz:

23. Kur'ân'ın Korunmuşluğu, s. 174-175
24. Geniş bilgi için bk. Vahyedilişinden Derlenişine Kur'ân Tarihi, s. 105-152

– Allah Resûlü Dönemi'nde vahiy kâtipleri, inen ayetleri Allah Resûlü'nden dinler ve yazıya geçirirlerdi. Bu dönemde "vahiy kâtipleri" ismiyle maruf bir grup görevli sahabi vardı:

"Eban b. Said, Ebu Umame, Ebu Eyyub el-Ensari, Ebu Bekir es-Sıddık, Ebu Huzeyfe, Ebu Sufyan, Ebu Seleme, Ebu Abes, Ubeyy b. Ka'b, el-Erkam, Useyd b. Hudayr, Evs, Bureyde, Beşir, Sabit b. Kays, Cafer b. Ebu Talib, Cehm b. Sa'd, Cuheym, Hatib, Huzeyfe, Hüseyin, Hanzale, Huveytib, Halid b. Said, Halid b. Velid, Zübeyr b. Avvam, Zübeyr b. Erkam, Zeyd b. Sabit, Sa'd b Rebi', Sa'd b. Ubade, Said b. Said, Şurahbil b. Hasene, Talha, Amir b. Fuheyre, Abbas, Abdullah b. Ravaha, Abdullah b. Zeyd, Abdullah b. Sa'd, Abdullah b. Abdullah, Abdullah b. Amr, Osman b. Affan, Ukbe, Ala el Hadrami, Ala b. Ukbe, Ali b. Ebu Talib, Ömer b. Hattab, Amr b. As, Muhammed b. Mesleme, Muaz b. Cebel, Muaviye, Ma'n b. Adi, Mueykıb, Mugire, Muhacir, Yezid b. Ebu Sufyan"[25]

– Ebu Bekir Dönemi'nde Kur'ân ayetlerinin yazıldığı malzemelerin toplanıp kitap hâline getirilmesi

Ubeyd ibni Sebbâk'tan (rh) rivayet edildiğine göre Zeyd ibni Sâbit (ra) şöyle demiştir:

"Ebu Bekir (hafızların) Yemame'de şehit olmalarından dolayı bana bir mektup gönderdi. Ömer de Ebu Bekir'in olduğu beldedeydi.

Ebu Bekir, Zeyd'e mektupta şunları söyledi:

'Ömer bana geldi ve dedi ki: 'Yemame Günü'nün şiddetli savaşında Kur'ân hafızlarından birçoğu şehit oldu. Ben diğer savaş sahalarında da harbin şiddetli olup Kur'ân hafızlarının şehit edilmelerinden, bu sebeple de Kur'ân'dan büyükçe bir kısmın zayi olup gitmesinden endişe ediyorum. Bundan dolayı senin Kur'ân'ın kitap hâlinde toplanmasını emretmenin güzel bir şey olacağını düşünüyorum.'

Ben de Ömer'e, 'Allah Resûlü'nün (sav) yapmadığı bir işi nasıl yaparım?' dedim. Ömer bana, 'Vallahi bu hayırlı bir iştir.' dedi ve bana bu hususta müracaatta bulunmaya devam etti. Nihayet Allah benim göğsümü, Ömer'in

25. Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi, s. 106-107

göğsünü açmış olduğu iş için açtı da ben de bu işte Ömer'in düşündüğü gibi düşündüm. Sen genç ve akıllı bir adamsın. Biz seni hiçbir kusurla itham etmiyoruz. Sen Allah Resûlü (sav) için vahyi yazıyordun. Dolayısıyla şimdi Kur'ân'ı araştır ve bir araya topla!'

Zeyd şöyle devam etti:

'Allah'a yemin ederim ki, eğer bana dağlardan birini nakletmeyi teklif etmiş olsalardı o iş bana Ebu Bekir'in teklif ettiği Kur'ân'ı toplama işinden daha ağır olmazdı. Onlara, 'Allah Resûlü'nün (sav) yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz?' dedim. Ebu Bekir, 'Vallahi bu hayırlı bir iştir.' dedi ve beni teşvik etmeye ve bana müracaatta bulunmaya devam etti. Nihayet Allah Ebu Bekir ile Ömer'in göğüslerini genişlettiği bu işe benim de göğsümü açıp genişletti ve ben de onlar gibi düşünmeye başladım. Bunun üzerine Kur'ân'ı araştırdım ve onu yazılı bulunduğu hurma dallarından, inceltilmiş deri ve bez parçalarından, taş levhalardan ve hafızların ezberlerinden toplamaya koyuldum. Nihayet, 'Andolsun ki size, içinizden olan, sizi zora sokan şeylerin kendisine ağır geldiği, size pek düşkün, müminlere karşı şefkatli ve merhametli olan bir Resûl gelmiştir. Şayet yüz çevirirlerse de ki: 'Allah bana yeter. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Yalnızca O'na tevekkül ettim. O, büyük arşın Rabbidir.' '[26] ayetlerini Huzeyme'nin yahut Ebu Huzeyme El-Ensarî'nin yanında buldum ve bunu ilgili olduğu sureye kattım.

Neticede toplanan bu sahifeler, Ebu Bekir'in yanında, azîz ve celil olan Allah kendisini vefat ettirinceye kadar kaldı. Sonra vefat edinceye kadar hayatı boyunca Ömer'in yanında kaldı. Bundan sonra Ömer'in kızı Hafsa'nın yanında kaldı.' "[27]

– Osman Dönemi'nde sahabenin yazdığı tek nüshanın tüm İslam beldelerine gönderilmesi

Enes ibni Malik'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Huzeyfe ibni Yemân, Osman'ın huzuruna çıktı. Ermenistan ve Azerbaycan'ın fethi sırasında Iraklılarla birlikte Şamlılarla tartışmıştı. İki tarafın kıraatler konusunda ihtilafa düşmesi Huzeyfe'yi endişelendirmişti. Bu

26. 9/Tevbe, 128-129
27. Buhari, 7191

yüzden Osman'a, 'Ey Müminlerin Emiri! Yahudi ve Hristiyanların ihtilafı gibi, Kitap hakkında ihtilafa düşmeden önce ümmet için tedbir al!' dedi.

Bunun üzerine Osman, Hafsa'ya haber gönderdi ve 'Mushaf'ı bize gönder, onu çoğaltıp tekrar sana iade edelim.' dedi.

Hafsa, Mushaf'ı Osman'a gönderdi. O da, Zeyd ibni Sabit, Abdullah ibni Zubeyr, Saîd ibni Âs ve Abdurrahman ibni Hâris ibni Hişâm'a Kur'ân nüshalarının çoğaltılmasını emretti. Komisyonun üç Kureyşli üyesine şöyle tembih etti:

'Siz, Zeyd ibni Sabit ile herhangi bir ayetin yazımı konusunda ayrılığa düşerseniz, onu Kureyş lehçesiyle yazın! Çünkü Kur'an onların diliyle indi.' Üyeler de bu talimatı yerine getirdi.

Sonunda Mushaf'ı çoğalttılar. Osman da, ana Mushaf'ı Hafsa'ya geri verdi. Daha sonra çoğalttıkları Mushaflardan her tarafa birer tane gönderdi. Bunun dışında sahifelerde yazılı bulunan veya Mushaf şeklinde yazılmış olan Kur'ânların yakılmasını emretti."[28]

- Kur'ân kıraatine önem verilmesi

Kur'ân'ı koruyan vesilelerden bir diğeri Kur'ân kıraatine verilen önemdir. Allah Resûlü (sav) ashabına bizzat Kur'ân okumayı öğretmiş, onları doğru okuma konusunda yetiştirmiştir. Geriden gelenlerin, Kur'ân'ı ehil insanlardan öğrenmelerine özel gayret göstermiştir.

Mesruk'tan (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Abdullah ibni Amr'ın yanında İbni Mes'ûd'un bahsi geçince şöyle dedi: 'Allah Resûlü'nü şöyle derken işittiğimden beri bu adamı her zaman severim ve sevgim azalmaz: 'Kur'ân'ı şu dört kişiden alın, Abdullah ibni Mes'ûd, Ebu Huzeyfe'nin azadlı kölesi Sâlim, Ubeyy ibni Ka'b, Muâz ibni Cebel.' ' "[29]

Sahabeden bazılarını farklı coğrafyalara Kur'ân eğitmeni olarak göndermiştir. Bunlardan en bilinenleri hicret öncesi Medine'ye yollanan Musab (ra), hicret sonrası Yemen'e yollanan Muaz ibni Cebel (ra) ve Bir'i Maune/Reci

28. Buhari, 4987
29. Buhari, 3758; Müslim, 2464

Hadisesi'nde şehit olan Kur'ân eğitmeni olan sahabilerdir. Allah Resûlü (sav), görevli olarak yolladığı Kur'ân belletmenlerinin şehit edilme riskini bilmektedir. Ashabına olan düşkünlüğüne rağmen, yaptığı görevlendirmeler onun (sav) Kur'ân'ın ehil insanlardan öğrenilmesi konusundaki hassasiyetini göstermektedir. Allah Resûlü'nün bu hassasiyeti, ilerleyen dönemlerde kıraat ilimlerini doğurmuş, kıraat müstakil bir ilim dalına dönüşmüştür.

- Cibril (as) ile yapılan mukabele/arz

Kur'ân'ın korunma vesilelerinden bir diğeri arzdır/mukabeledir. Allah Resûlü her Ramazan'da kendisine vahyedilen Kur'ân'ı Cibril'e okuyor, sonra Cibril ona okuyordu… Böylece vahiy Cibril'e arz edilerek denetlenmiş oluyordu:

Abdullah ibni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Hayır yapma konusunda Nebi (sav) insanların en cömertiydi. Hele Ramazan girip Cibril (as) ile buluştuğunda daha da cömert olurdu. Cibril, Ramazan ayında her gece Nebi ile buluşurdu ve Nebi ona Kur'ân'ı arz ederdi. Cibril onunla buluştuğu zaman, (Allah Resûlü) esen rüzgâr gibi cömert olurdu." [30]

Her ne kadar günümüzde asli amacından saptırılmış olsa da mukabele, yukarıda okuduğumuz sünnetin İslam toplumunda gelenek hâline gelmesidir. Sünnet menşeli nadir geleneklerden biri desek yeridir. Amacından saptırılmasından kastımız; mukabelenin, Kur'ân'ı meta hâline getirmesi ve Kur'ân hafızlarını topluma el açan duruma düşürmesidir.

Son söz yerine şunu söyleyebiliriz: Aslında Kur'ân-ı Kerim'e hizmet eden her ilim (tefsir gibi) Kur'ân'ın korunmuşluğuna katkı sunan vesilelerdendir. Yukarıda zikrettiğimiz dört vesile, Kur'ân korunmuşluğuna direkt etkisi olan, en belirgin örneklerdir. Ve yine şunu söyleyebiliriz: Vesileler yalnızca birer sebeptir; asıl koruyucu, âlemlerin Rabbi olan Allah'tır.

30. Buhari, 1902; Müslim, 2308

10-15

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْاَوَّل۪ينَ (١٠) وَمَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا
بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (١١) كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ ف۪ي قُلُوبِ الْمُجْرِم۪ينَۙ (١٢) لَا يُؤْمِنُونَ بِه۪
وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّل۪ينَ (١٣) وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَظَلُّوا ف۪يهِ
يَعْرُجُونَۙ (١٤) لَقَالُٓوا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ (١٥)

(10) "Andolsun ki, senden önceki toplumlar içinde de resûller gönderdik."

(11) "Onlara hangi resûl gelmişse, mutlaka onunla alay ederlerdi."

(12) "İşte böyle! Biz (resûlleri inkâr ve onları alaya almayı) suçlu günahkârların kalbine sokarız da,"

(13) "Ona iman etmezler. (Oysa) öncekilerin sünneti geçmiştir. (Öncekilerin başına gelenleri bilmelerine rağmen yine de inanmazlar.)"

(14) "Şayet onlar için gökyüzünde bir kapı açsak onda yükselseler,"

(15) "Hiç şüphesiz: 'Gözlerimiz perdelendi. (Hayır,) galiba bizler büyülenmiş bir toplumuz.' derler."

Okuduğumuz ayetler, bir yandan Allah Resûlü'ne teselli veriyor; diğer yandan şirk ehlinin neden iman etmediğine ışık tutuyor.

Allah Resûlü'ne Teselli: Senden önceki elçiler de alaya alındı

"Andolsun ki, senden önceki toplumlar içinde de resûller gönderdik Onlara hangi resûl gelmişse, mutlaka onunla alay ederlerdi."[1]

Tek alaya alınan sen değilsin. Senden önce gönderdiğimiz elçiler de alaya alındı, hakarete uğradı, yalanlandılar:

"Andolsun ki, senden önceki resûllerle de alay edildi. Alaya aldıkları (şey), alaycıları çepeçevre kuşattı."[2]

"Andolsun ki, senden önce de resûller yalanlandı. Yalanlanmaya sabrettiler. Yardımımız onlara gelene dek eziyet gördüler. Allah'ın kelimelerini (yardım sözünü) değiştirecek yoktur. Andolsun ki, peygamberlerin haberlerinden bir bölümü sana gelmiştir."[3]

Sen enbiyalar kervanının son halkası, tamamlayıcısısın. Onların izi sıra yürüyor, adımlarını takip ediyorsun. Onların başına gelen imtihanlar senin de başına gelecek. Öyleyse sen de onlar gibi sabır yolunu tut; Rabbine yönel. Alaya alınmanın ruhsal yükünü secdeyle, gece buluşmalarıyla, tesbih ve hamdle, gündüzün iki ucunda yapacağın dua ve namazla izale et… Çokça Allah'a yönel; munib bir kul ol. Rabbin onları sahipsiz bırakmadığı gibi seni de sahipsiz bırakmayacaktır. Alaylara karşı onlara yettiği, kırılan kalplerini sarıp sarmaladığı gibi sana da yetecek; kırılan kalbini sarıp sarmalayacaktır:

"(Öyleyse) onların söylediklerine sabret! Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini hamd ile tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün iki ucunda tesbih et ki (Rabbin senden, sen de Rabbinden) razı olasın."[4]

"Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz. (Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol."[5]

"(Öyleyse) sabret. Şüphesiz, Allah'ın vaadi haktır. Günahların için bağışlanma dile ve sabah akşam Rabbini hamd ile tesbih et."[6]

1. 15/Hicr, 10-11
2. 6/En'âm, 10
3. 6/En'âm, 34
4. 20/Tâhâ, 130
5. 15/Hicr, 97-98
6. 40/Mü'min (Ğafir), 55

"O alaycılara karşı biz sana yeteriz."[7]

Şirk ve cahiliye toplumlarında bu ayet her gün yeniden iniyor. Zira alaycılık bir cahiliye ahlakıdır ve cahiliyenin olduğu yerde mutlaka alay vardır. Bugün tevhide davet edenler de küçümseniyor, hafife alınıyorlar. Bazen inandıkları akidevi öğretiler, bazen uydukları şeriat ve bazen de tabi oldukları sünnet nedeniyle alay ediliyorlar... Çünkü bu bir işkence, bir yıldırma yöntemi; inananları ruhsal anlamda çökertmek, değersizleştirmek ve silik hâle getirmek için kullanılan bir baskı stratejisidir. İslam müminlere vakur olmalarını emrediyor. Tesettürüyle, sakalıyla, Kitab'ıyla, ameliyle, inancıyla dalga geçilen mümine; "Onlardan yüz çevir, onları dikkate alma." diyor:

"Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir. O alaycılara karşı biz sana yeteriz."[8]

Onlardan yüz çevir; çünkü onlar cahil, değersiz, sefih insanlar...

"(Bütün bunlara rağmen) sen af yolunu tut, iyi olanı emret ve cahillerden yüz çevir."[9]

"Rahmân'ın kulları yeryüzünde tevazu ile yürür. Cahiller kendilerine sataştığı zaman: 'Selam olsun size!' derler."[10]

Onlar cahiliye taassubuyla/fanatikliğiyle hareket ederler. İmandan, imanın sekinet ve vakarından nasipsiz insanlardır:

"Hani o kâfirler, kalplerine asabiyeti, cahiliye asabiyetini koymuştu. Allah da, Resûl'ünün ve müminlerin üzerine sekinetini indirmiş ve onları takva kelimesi (olan Lailaheillallah'a) bağlı kılmıştı. (İşin aslı) onlar da buna layık ve ehil kimselerdi. Allah, her şeyi bilendir."[11]

Müminin sekineti ve vakarı, korkaklığından değildir. Hayır, Allah'a yemin olsun ki bu korkaklık değildir. Şayet korkak olsalar, tüm şirk düzenini karşılarına almaz; dünyalıktan, diplomadan, dolgun maaştan, özgürlüklerinden,

7. 15/Hicr, 95
8. 15/Hicr, 94-95
9. 7/A'râf, 199
10. 25/Furkân, 63
11. 48/Fetih, 26

gençliklerinden feragat etmezlerdi. Şayet korkak olsalar, “La” diyerek cahilî düzene kafa kaldırmaz, şirke ve tuğyana meydan okumazlardı. Şayet korkak olsalar, şehadete sevdalı olmazlardı… Bu korkaklık değildir. Bu, imandan kaynaklı bir teslimiyet ve vakardır. “Mademki Yüce Allah onlardan yüz çevirmeyi, onları alaylarıyla başbaşa bırakmayı emrediyor en doğrusu budur.” inancıdır. İmandan kaynaklı bir asalettir.

Nebilere Yönelik Alay Örnekleri

Kur’ân-ı Kerim tüm nebilerin alaya alındığını haber verdiği gibi onlara yönelik alay örneklerini de aktarmıştır:[12]

- Peygamberlerin beşer olması

“Ahiret karşılaşmasını inkâr edip yalanlayan ve dünya hayatında refah ve zenginlikle şımarttığımız kavminin önde gelenleri: ‘Bu, yalnızca sizin gibi bir insandır. Sizin yediğinizden yer, içtiğinizden içer.’ dediler.”[13]

“Onlara Rablerinden yeni bir zikir/ayet gelecek olsa, mutlaka onu alaya alarak dinlerler. Kalpleri oyundadır… Zulmedenler (aralarında) gizlice fısıldaşırlar: ‘Bu da sizin gibi bir insan değil midir? Göz göre göre büyülenmeye (teslim mi olacaksınız)?’ ”[14]

Müşrikler; peygamberlerin birer insan olmasını, alelade bir insan gibi yiyip içmesini eleştirmiş, alaya almışlardır. Sıradan bir insanın Allah (cc) ile iletişim kuramayacağına inanmış, nebilerin nübüvvet iddiasını alaya alarak yalanlamışlardır. Şirk aklı örten bir illet, kusurdur. Bu nedenle ileri sürdükleri şeyin kendileri için de bir eleştiri olduğunu idrak edememişlerdir. Örneğin peygamber kabul ettikleri İbrâhîm de (as) bir insandır. Kendilerine dinî lider olarak seçtikleri kâhinler ve put bekçileri de birer insandır. Ancak şirk, aklı örten “hamr” gibi, kalbi örten bir sarhoşluktur. Şirk kalpte kir, kulakta ağırlık ve gözde perdedir. Müşrik, ağzından çıkanı dahi anlayamamaktadır.

- Peygamberlerin melek olmaması veya meleklerin onlara eşlik etmemesi[15]

12. Geniş bilgi için bk. El-İstihzâu bi’d Dîn, s. 158 vd.; Kur’ân’da İstihza, s. 61 vd.
13. 23/Mü’minûn, 33
14. 21/Enbiyâ, 2-3
15. Konuyla igili detaylı bilgi için bk. s. 421, “Bize Melek Getirmen Gerekmez miydi?”

• Peygamberlerin sosyal konumu

"Seni gördüklerinde, yalnızca seni alaya alıyorlar (ve diyorlar ki): 'Allah göndere göndere bunu mu resûl olarak gönderdi?' "[16]

"Hak kendilerine geldiği zaman: 'Bu, sihirdir ve biz, bunu inkâr edenleriz.' dediler. Dediler ki: 'Bu Kur'ân'ın, iki beldenin büyüklerinden birine inmesi gerekmez miydi?"[17]

Şirk ehlinin ölçüleriyle vahyin öğrettiği İlahi ölçüler farklıdır. Onlar için "önemli insan" zengin, soylu, nüfuz sahibi insandır. Bu sıfatlara sahip olmayan biri, nübüvvet gibi manevi bir mertebeye sahip olamaz. Şirk toplumunda üstünlük vesilesi sayılan unvan isimleri değişse de zihniyet birebir aynıdır.

Bugün de insanlar diploma, oy oranı, sermaye birikimi, takipçi sayısı, paylaşımlara aldığı beğeni sayısıyla değerlendirilmektedir. Zira cahiliye/şirk toplumu madde toplumudur. Bu nedenle onların dünyasına rakamlar hükmetmektedir. O dünyada çok ve büyük olan hak, az ve küçük olan batıldır. Fakir, yetim, kölelerle oturan; çalışarak rızkını temin eden; fakir peygamber fikri onlara tuhaf gelmekte, alay konusu olmaktadır.

• Peygamberlerin kişisel meseleleriyle dalga geçmeleri

"(Allah'ın emri üzere) gemiyi yapıyordu. Kavminin seçkinleri ona her uğradığında onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: 'Şayet bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay ederiz.' "[18]

Nuh'un (as) gemi yapmasıyla alay etmişlerdir. Ayet tam olarak neyle alay ettiklerini belirtmese de, müfessirler şu görüşleri zikretmişlerdir:

"1. Onlar, 'Ey Nûh, sen Allah'ın peygamberi olduğunu iddia ediyordun; ama şimdi marangozluğa başladın.' diyorlardı.

2. 'Eğer sen, iddianda doğru olsaydın, tanrın seni bu zor ve güç işten müstağni kılar, böylesine yorulmana ihtiyaç bırakmazdı.' diyorlardı.

3. Onlar daha önce hiç gemi görmemiş ve ondan nasıl istifade edileceğini bilmiyorlardı. İşte bundan dolayı gemiye şaşıyor ve Nûh ile alay ediyorlardı.

16. 25/Furkân, 41
17. 43/Zuhruf, 30-31
18. 11/Hûd, 38

4. O gemi gerçekten çok büyüktü ve Nûh (as) onu sudan çok uzak bir yerde yapıyordu. Onlar, bundan ötürü, 'Burada su yok ve senin onu büyük nehirlere, denizlere taşıman mümkün değil.' diyorlar ve bunu bir nevî akılsızlık ve delilik sayıyorlardı."[19]

"Gerçek şu ki; sana kin besleyip düşmanlık eden (var ya!) Asıl soyu kesik odur."[20]

Müşriklerden As ibni Vail, Allah Resûlü için şöyle derdi. "Bırakın şu adamı. Onun soyu kesiktir. Ölünce unutulup gidecek."[21]

İşte bu şirk ahlakıdır. Çocukları vefat eden bir insanın acısıyla dalga geçmek. Ona soyu kesik diye hakaret etmek… Şirk ehli; insanların maddi durumu, bedensel engeli veya başına gelen herhangi bir musibetle dalga geçebilir. Firavun'un, dilindeki ağırlık nedeniyle Musa (as) ile dalga geçmesi gibi.

"Yoksa ben, şu basit insandan ve neredeyse kendini ifade edemeyenden daha hayırlı değil miyim?"[22]

- Gülünç duruma düşürüp alay etmek

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) Kâbe'de namaz kılıyordu. Ebu Cehil ve arkadaşları Kâbe'nin yakınında oturuyorlardı. Kendi aralarında 'Hanginiz falan oğullarının deve kestikleri yerden bir işkembe getirip secdeye vardığı zaman Muhammed'in sırtına koyacak?' dediler. Bu konuşma üzerine içlerinden en şaki (kötü) olan birisi (Ukbe ibni Ebî Muayt) kalkarak işkembeyi getirdi. Nebi (sav) secdeye yattığında o işkembeyi sırtına, iki kürek kemiği arasına koydu. Ben bunu gördüğüm hâlde bir şey yapamıyordum. Ah ne olurdu o zaman bunu önleyecek gücüm olsaydı! **Onlar (katıla katıla) gülmeye başladılar, gülmekten birbirlerinin üzerine yıkılıyorlardı.** Allah Resûlü (sav) secdeden başını kaldıramıyordu. Nihayet kızı Fâtıma, Allah Resûlü'nün (sav) yanına geldi ve işkembeyi onun sırtından attı. Nebi (sav) başını kaldırdıktan sonra üç kere 'Allah'ım Kureyşi sana havale ediyorum.' dedi. Nebi'nin (sav) beddua etmesi

19. Tefsîru'r Râzî, 13/19, Hûd Suresi, 38. ayetin tefsiri
20. 108/Kevser, 3
21. bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 12/307, Kevser Suresi, 3. ayetin tefsiri
22. 43/Zuhruf, 52

onlara ağır geldi. Çünkü onlar, bu beldede yapılan duanın kabul edileceğine inanırlardı. Daha sonra Nebi (sav) birer birer isim sayarak şöyle dedi:

'Allah'ım! Ebu Cehil'i sana havale ediyorum. Utbe ibni Rebîa'yı sana havale ediyorum. Şeybe ibni Rebîa'yı sana havale ediyorum. Velîd ibni Utbe'yi sana havale ediyorum. Umeyye ibni Halefi sana havale ediyorum. Ukbe ibni Ebî Muayt'ı sana havale ediyorum.'

Yedinci bir kişinin daha adını söyledi, ancak ben onun adını hatırlamıyorum. Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki Allah Resûlü'nün (sav), ismini saydığı kişilerin (Bedir savaşında öldürülerek) Bedir çukuruna atılmış olduklarını gözlerimle gördüm."[23]

Önce Allah Resûlü'nün üzerine hayvan işkembesi döküyor, sonra bu manzaraya bakıp "gülmekten yıkılıyor"lar; kahrolası, yıkılası ahlaksızlar... Şirk ehlinin tabiatıdır bu: İnsanları gülünç duruma düşürüp sonra ağlanacak hâllerine gülerler. Bugün sosyal medyada insanların resimlerini/videolarını kesip biçerek, caps'ler oluşturarak, onlarla dalga geçmek aynı ahlakın bir tezahürü değil midir? İnsanlara tuzaklar kurup onları yere düşürmek, korkutmak, endişeye sevketmek; sonra da sebep olduğu manzarayı izlemek ve gülmek aynı ahlakın bir tezahürü değil midir?

Müşrikler Neden Alaycıdır?

Hicr Suresi'nin 11. ayeti ve benzer ayetlerden müşriklerin alaycı bir toplum olduğunu öğrenmiş olduk... Kendilerine gelen her peygamberle dalga geçtiklerini, dolayısıyla her peygamber vâris(ler)i tevhid davetçileriyle de dalga geçtiklerini/geçeceklerini anladık. Soru şu: Neden tüm müşrikler alaycıdır?

- Cehalet

Şirk toplumu cehaletin hükümferma olduğu bir cahiliye toplumudur. Alay ve dalga ise cehaletin/cahiliyenin ayrılmaz parçasıdır.

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti."[24]

23. Buhari, 240; Müslim, 1794
24. 2/Bakara, 67

İsrailoğulları işlenen faili meçhul bir cinayetin aydınlatılmasını istemiş, Musa da (as) "Allah bir inek kesmenizi emrediyor" diye karşılık vermiştir. Cinayetin aydınlatılmasıyla inek kesme arasında bağ kuramayan Yahudi aklı, "Bizimle alay mı ediyorsun?" diye karşılık vermiştir. Musa (as), "Hayır sizinle alay etmiyorum." demek yerine "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." demiştir. Alaycılığı cahillikle eşitlemiş ve bu düşük ahlaktan Allah'a sığınmıştır. Zira vahyin örfünde cehalet bilgisizlik anlamından ziyade; bilgiye uygun davranmama, duygusallıkla hareket etme, haddini bilmeme anlamında kullanılmıştır.[25] Cahiliye toplumu bir cehalet toplumudur ve cehaletin yansıması olan alay gündelik hayatın bir parçasıdır.[26]

- Başkalarını küçük görme (kibir)

"Ey iman edenler! Bir erkek topluluğu, başka bir erkek topluluğuyla alay etmesin. Belki (alay ettikleri) kendilerinden daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınlarla alay etmesinler. Belki (alay ettikleri) kendilerinden daha hayırlıdır. Kendi nefislerinizi ayıplamayın, birbirinize lakap takmayın. İmandan sonra fasıklık, ne kötü bir isimdir. Kim de tevbe etmezse bunlar zalimlerin ta kendileridir."[27]

Bu ayet, alay etmeyle bir başkasını kendinden küçük görme arasında dolaylı bir bağ kurmuştur. "Belki (alay ettikleri) kendilerinden daha hayırlıdır." cümlesi; alaycının, alay ettiğini kendisinden daha küçük gördüğünü gösterir. Ayetin konumuzla bağlantısına gelince; şirk toplumu, kibir toplumudur. Kibir toplumunda her birey/topluluk kendini başkalarından üstün görür. İş bu üstünlük duygusuyla kendinde başkalarıyla alay etme hakkı görür. Şirk toplumunda alay edilen yalnızca peygamberler ve tevhid ehli değildir. Büyükler çocuklarla, öğretmenler öğrencileriyle, patronlar işçileriyle, güçlüler zayıflarla… Herkes bir diğeriyle alay etmektedir.

"Onlara: 'İnsanların iman ettiği gibi iman edin.' denildiği zaman: 'Biz sefihlerin/zayıf akıllıların iman ettiği gibi mi inanalım?' derler. Dikkat edin! Onlar sefihlerin/aklı zayıf olanların ta kendileridir. Lakin bilmiyorlar. İman edenlerle

25. Detaylı bilgi için bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 548. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

26. Mekke cahiliyesinde alayın şiirde ne yoğunlukta yer aldığına dair bk. El-İstihzâ ve's Suhriyye fî Asri'l Câhiliyye, Mecelletu Kulliyeti't Terbiyye, s. 368-381

27. 49/Hucurât, 11

karşılaştıkları zaman: 'İman ettik.' derler. Şeytanlarıyla baş başa kalınca ise: 'Biz sizinle beraberiz, ancak biz (iman edenleri) alaya almaktayız.' derler."[28]

Bu ayetlerde müminlerle alay eden münafıklar, müminleri "Sefih/zayıf akıllı" olarak nitelemektedir. Kendilerini daha akıllı, dolayısıyla daha üstün görmeleri onları alaycılığa sevketmiştir.

- Dünya hayatına düşkünlük/zenginlik

"İnsanları çekiştirip, kaş göz işaretleriyle alay edenlerin vay hâline! O, malı toplayıp onu tekrar tekrar sayandır. Malının onu ebedî kılacağını sanır."[29]

"Surenin kaş göz hareketleriyle alay edenlere veyl ederek başlaması ve sonrasında mal biriktiren bir kişinin portresinin çizilmesi, mala düşkün olanların fikri alt yapısında alaycılığın olduğunu göstermektedir. Demek ki dünyaya düşkün olup mal bakımından zengin olan insanlar din, iman, inanç gibi konularda kendilerini alay etmeye yetkin görüyorlar ve jest ve mimikleriyle karşılarındaki insanları rencide edebiliyorlar. Üzerlerinde taşıdıkları kibir ve gurur hastalığıyla kendilerinde insanları rahatsız etme hakkını görüyorlar.

Seyyid Kutub'a göre bu sure İslam'ın ilk döneminde yaşanmış realiteye dayalı bir tabloyu yansıtmakla birlikte aynı zamanda her toplumda görülebilecek bir insan tipini canlandırmaktadır. Bu basit ve hasta ruhlu, aşağılık bir kişinin tablosudur. Kendisine mal verildiğinde ona gönlünü kaptıran, onun karşısında kendine hâkim olamayan, malın hayatta en üstün kazanç olduğunu, bütün değerlerin ve bütün ölçülerin ancak malla elde edildiğini vehmeden, mala sahip olmakla insanların sonsuz değerlerine ve onurlandırıcı her şeyine sahip olduğunu zanneden aşağılık bir tip! Ayrıca elde ettiği bu malın her şeye gücü yeten, yapamayacağı hiçbir şey bulunmayan bir ilah olduğunu zanneden, ölümü dahi başından savıp, ölümsüzleştirebileceğini düşünen bir tip! Bu malının, Ahirette hesaba çekilme ve yaptıklarının karşılığını verme ânında bile Allah'ın yargısını, hesaba çekmesini ve cezasını bertaraf edebileceğini düşünen bir tip! İşte bu nedenle söz konusu adam, içgüdülerin yönlendirmesiyle malın peşine düşmekte ve bundan da büyük

28. 2/Bakara, 13-14
29. 104/Hümeze, 1-3

bir zevk almaktadır. İçine ve bünyesine çirkin bir duygu yerleşmekte, bu duygu ise onu insanlığın değerleri ve onurlarını aşağılamaya itmektedir. Dili ile onları eleştirmekte, göz ve kaş işaretleri ile onları alaya almaktadır. Sözleri ile onları ayıplamakta, hareketleri ile de onları aşağılamaktadır. Gerek onların seslerini ve hareketlerini anlatarak, gerekse onların sıfatlarını ve özelliklerini sözleri ve işaretleri ile, gözleri ve kaşları ile, alaylı jest ve mimikleri ile ve küçük düşürücü hareketleriyle ortaya koymaktadır. Bu nedenle İslam, hastalıklı bir ruha sahip insanların yapabileceği bu tür davranışları, alayı, göz-kaş işaretleri ile aşağılamayı ve ayıplamayı yasaklamıştır."[30]

- Ruhsal/Psikolojik hastalıklar

"Münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine haber verecek bir surenin inmesinden çekinirler. De ki: 'Alay edin! Şüphesiz ki Allah, sakındığınız şeyi (ortaya) çıkaracak olandır.' Andolsun ki sözlerini onlara soracak olsan: 'Lafa dalmış, eğleniyorduk.' diyeceklerdir. De ki: 'Allah'ı, ayetlerini ve Resûl'ünü mü alaya alıyorsunuz?' "[31]

İki ayeti dikkatle okuduğumuzda şöyle bir gerçekle karşılaşırız: Önce münafıkların ifşa olmaktan korktuklarına vurgu yapılıyor, sonra da onların alaycılığı ele alınıyor. Âdeta ifşa olma korkusuyla alaycılık arasında manevi bir bağ kuruluyor.[32] Şirk toplumu bir masiyet toplumudur. Her bireyin ruhu üzerinde ifşa olmanın, iki yüzlü yaşamının başkaları tarafından fark edileceğinin korkusu vardır. Bu korku, onları alaycılığa iter. Başkalarıyla alay ederek, onları aşağılayarak kendi korkularını unutmak veya o korkuyu başkalarına yansıtmak isterler.

Alaycılara Karşı Rabbani Öğüt

Hicr Suresi'nin 11. ayeti ve benzer içerikli ayetlerden müşriklerin resûl ve vârisleriyle dalga geçtiklerini öğrendik. Hiç şüphesiz alaya alınma; insanı sarsan, moralini bozan ve onu öfkelendiren bir ahlaksızlık; Kur'ân'ın ifadesiyle fasıklık ve cehalettir.[33] Yine Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla alay, en yüce ahlaklı insanların dahi göğsünü daraltmaktadır.

30. Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Lut (as) Kıssası, s. 75-76
31. 9/Tevbe, 64-65
32. bk. Kur'an'da İstihza, s. 96-97
33. bk. 49/Hucurât, 11; 2/Bakara, 67

"O alaycılara karşı biz sana yeteriz. Onlar ki; Allah ile beraber başka ilah(lar) ediniyorlar. Pek yakında bilecekler/anlayacaklar. Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz."[34]

Dün olduğu gibi bugün de muvahhidler, alayla karşılaştıklarında göğüsleri daralacak, üzülecek ve muhtemelen öfkeleneceklerdir. Alaya alınan mümin, ne yapmalıdır? Yüce Allah müminlere ne öğüt vermiştir? Kur'ân'ın öğütlerini iki başlık altında toplayabiliriz. Müminlerin güçlü bir devlete sahip olmadığı mustazaflık durumu ve güçlü bir devlete sahip oldukları temkin durumu.

• Zayıflık/Mustazaflık durumunda müminlere tavsiyeler

– Onlardan yüz çevirip Yüce Allah'a yönelmek

"Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz. (Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol. Yakin (ölüm) sana gelinceye dek Rabbine ibadet/kulluk et!"[35]

Alaya uğramak insanın gönlünü daraltıyorsa gönül genişleten manevi sebeplere sarılmak gerekir. Ayetler bu sebeplerden ikisine işaret eder: Allah'ı hamdıyla tesbih etmek ve secde.

– Sabırla mukabele etmek

"Onların söylediklerine karşı sabret. Ve onları güzel bir biçimde (müminin vakar ve izzetine yakışır bir tarzda) terk et."[36]

"Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda sınanacaksınız. Yine andolsun ki, sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden ve müşriklerden size çokça eza verecek sözler işiteceksiniz. Şayet sabreder ve korkup sakınırsanız hiç şüphesiz bu, azmedilmeye değer işlerdendir."[37]

Okuduğumuz ikinci ayet Medenîdir. İslam'ın bir devleti vardır, ama güçlü değildir. İç ve dış tehlikelerden emin, tam bir iktidara ulaşamamıştır. Yüce Allah bu aşamada yine Müslimlere sabırlı olmayı, Kitap ehlinin sataşmalarına karşı sabır ve takva yolunu göstermektedir.

34. 15/Hicr, 95-97
35. 15/Hicr, 97-99
36. 73/Müzzemmil, 10
37. 3/Âl-i İmran, 186

– Alaycıların ahirette karşılaşacağı akıbeti hatırlamak

"Her nefis: 'Allah hakkındaki kusurlarımdan dolayı, yazıklar olsun bana ve ben gerçekten alay edenlerdendim.' demeden önce (Allah'a yönelin ve O'nun indirdiğine uyun)." [38]

"Andolsun ki, senden önceki resûllerle de alay edildi. Alaya aldıkları (şey), alaycıları çepeçevre kuşattı." [39]

"Seni gördüklerinde, yalnızca seni alaya alıyorlar (ve diyorlar ki): 'Allah göndere göndere bunu mu resûl olarak gönderdi?' (Ve şöyle diyerek övünüyorlar:) 'Şayet üzerlerine titreyip onların etrafında kenetlenmeseydik, neredeyse bizi ilahlarımızdan saptıracaktı.' Azabı gördükleri zaman, kimin yolu daha sapkınmış bileceklerdir/anlayacaklardır." [40]

"Hiç şüphesiz günahlara dalmış olanlar, iman edenlere gülerlerdi. Onlara uğradıklarında kaş göz işareti yapıp (alay ederlerdi). Ailelerinin yanına döndüklerinde keyifli bir şekilde dönerlerdi. Onları gördüklerinde: 'Hiç şüphesiz bunlar, sapıklardır.' derlerdi. Oysa onlar, (müminlerin) üzerine gözetleyici olarak yollanmamışlardı. Bugün ise iman edenler kâfirlere gülerler. Sedirler üzerinde (etrafı) seyretmektelerdir. Acaba kâfirler, yaptıklarının (müminlerle alay edip, eğlenmelerinin) mükâfatını aldılar mı?" [41]

Kıyamet Günü alaycıları bekleyen şey; pişmanlık, azabın onları çepeçevre kuşatması ve müminlerin onların hâline gülmesidir. Bu, Yüce Allah'ın verdiği kesin haberdir. Mümin bu gaybi bilgiyle yüreğini soğutmalı, sabrını takviye etmelidir. Kalbine gelen değersizlik, zayıflık, yetersizlik gibi şeytani dürtüleri ayetlerin verdiği güçle defetmelidir.

– İnkâr ve alay meclislerini terk etmek ve karşı çıkmak

"Ayetlerimize (alaya alma ve yalanlamayla) dalanları gördüğünde -başka bir söze dalıncaya dek- onlardan yüz çevir. Şayet şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra zalimler topluluğuyla beraber oturma!" [42]

38. 39/Zümer, 56
39. 6/En'âm, 10
40. 25/Furkân, 41-42
41. 83/Mutaffifîn, 29-36
42. 6/En'âm, 68

"Şüphesiz ki (Allah), Kitap'ta size (şu hükmü) indirdi: Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını duyduğunuz zaman, başka bir söze dalıncaya kadar onlarla beraber (aynı mecliste) oturmayın. (İnkâr etmeden ya da konuyu değiştirmedikleri hâlde aynı ortamda oturursanız) şüphesiz ki siz de onlar gibi (kâfir/müşrik) olursunuz. Muhakkak ki Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde toplayacak olandır." [43]

Okuduğumuz birinci ayet Mekkî, ikinci ayet Medenî'dir. Müminlerin bir devleti vardır; Bedir gibi zaferler kazanılmıştır. Allah (cc) alaycı ve inkârcı toplulukların varlığını ikrar etmekte; onlara dair bir hüküm vermemekte, yalnızca müminlere yol göstermektedir. Zira müminler devlettir, ancak güçlü bir devletleri tam bir iktidarları/temkinleri yoktur. Yüce Allah yalnızca alaya karşı çıkmayı ve meclisi terk etmeyi emretmektedir.

– Dolaylı alaylara karşı teyakkuzda olmak

"Ey iman edenler! (Hem 'Bizi gözet.' anlamına hem de İbranice'de hakaret anlamına gelen) 'Râina' demeyin. Onun yerine ('Bize bak, bizi dinle.' anlamına gelen) 'Unzurna' deyin. Ve söz dinleyin. Kâfirler için can yakıcı bir azap vardır." [44]

"Râina" kelimesi çift anlamlıdır. Hem bize bak/bizi gözet anlamına hem de hakaret anlamına gelmektedir. Yahudiler Allah Resûlü'ne böyle hitap etmekte, ona hakaret etmektedir. Müminler aynı kelimeyi olumlu anlamıyla kullandığında kendi aralarında gülüşmektelerdir.

"Yahudiler ne zaman Peygamber'i (sav) görmeye gelseler dış görünüşte O'na her tür saygıyı gösteriyorlar; fakat, O'na gizlice zarar vermek ve safdışı bırakmak için ellerinden geleni de yapıyorlardı. Kaypak sözler kullanıyorlar veya sözü hakaret anlamı taşıyacak şekilde yanlış telaffuz ederek anlamını değiştiriyorlardı. Örneğin O'nun dikkatini bir şeye çekmek istediklerinde 'Lütfen bir dakika bakar mısın?' anlamına gelen, fakat başka anlamlara da gelebilen 'Ra-ina' kelimesini kullanırlardı. İbranice'de buna benzer 'Dinle, işitmez olasıca!' anlamına gelen bir kelime vardır. Ayrıca Arapçada aynı kelime 'kibirli ve cahil insan' anlamına geliyordu. Bundan başka, konuşma dilinde 'Sen bizi dinlersen, biz de seni dinleriz.' anlamına da gelebiliyordu.

43. 4/Nisâ, 140
44. 2/Bakara, 104

Yine ufak bir dil sürçmesi ile 'Bizim çobanımız' anlamına gelen 'Ra'ine'na'ya da dönüştürülebiliyordu. Övme niteliğinde olan; fakat, bazı insanlar tarafından kötü anlamlara çekilebilen kaypak kelimeleri kullanmamaları için, müminlere, 'Bize bak' anlanıma gelen ve 'ra-ina' gibi ikinci ve kötü bir anlama sahip olmayan 'unzurna' kelimesini kullanmaları tavsiye ediliyor. Aynı zamanda onlara Peygamber'i (sav) dikkatle dinlemeleri ve bu şekilde O'nun dikkatini bir tarafa çekmeye gerek duymamaları öğütleniyor."[45] [46]

Buradan şunu anlıyoruz: Şirk ehli ve kitap ehli arasında yaşayan müminler, dikkat etmelidir. Çift anlamlı kelimelerden, imalı davranışlardan, müminleri gülünç duruma düşürecek tuzaklardan sakınmalıdırlar. Allah Resûlü (sav) bu ayetten sonra, Yahudilerin benzer girişimlerine karşı teyakkuzda olmuştur. Hem Yüce Allah'ın "sabredin" emrini yerine getirmiş hem de onların sözlü saldırılarını hikmetle defetmiştir.

Aişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Yahudilerden bir topluluk Allah Resûlü'nün (sav) huzuruna girerek, 'Es-Sâmu Aleykum/Ölüm üzerine olsun.' dediler. Ben onların ne dediklerini anladım ve 'Es-Sâmu Aleykum ve'l La'netu/Ölüm ve lanet üzerinize olsun.' dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav): 'Yavaş ol ey Aişe! Şüphesiz Allah bütün işlerde rıfkı/yumuşaklığı sever.' buyurdu. Ben: 'Ey Allah'ın Resûlü ne söylediklerini işitmedin mi?' dedim. Allah Resûlü: 'Ve Aleykum/Sizin de üzerinize olsun.' dedim ya!' buyurdu."[47]

Yahudiler "Selamun aleykum" demek yerine "Es-Samu aleykum" demektedir. Anlamı, "ölüm/zehir üstünüze" olan bu beddua, alay kastıyla yapılmaktadır. Aişe annemiz ne dediklerini anlayınca öfkelenmiştir. Allah Resûlü (sav) onu uyarmış ve "aleykum" demenin yeterli olduğunu söylemiştir. Yani, bize ne diliyorsanız aynısı size olsun demiştir. Bu, onun (sav) hikmet örneklerindendir.

45. Tefhîmu'l Kur'ân, 1/102, Bakara Suresi, 104. ayetin tefsiri
46. Ayette geçen "Râina" kelimesinin detaylı tahlili için bk. Hak Dini Kur'ân Dili, 1/374-377, 2/ Bakara Suresi, 104. ayetin tefsiri
47. Buhari, 6024; Müslim, 2165

- **Güçlü Devlet Durumunda Müminlere Tavsiye**

"Şayet antlaşmalarından sonra yeminlerini bozar ve dininize dil uzatırlarsa (ileri geri konuşup ayıplayıp yererlerse), o hâlde öldürün küfrün önderlerini. Çünkü onların yeminleri yoktur. Umulur ki (bu yaptıklarından) vazgeçerler. Yeminlerini bozan, Resûl'ü yurdundan çıkarmaya niyetlenen ve ilk defa size karşı savaş başlatan bir toplulukla savaşmayacak mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Şayet müminlerseniz Allah, kendisinden korkmanıza daha layıktır."[48]

"Andolsun ki münafıklar, kalbinde hastalık bulunanlar ve Medine'de asılsız haberleri yayanlar, bu (yaptıklarına) bir son vermezlerse, seni onların başına musallat ederiz. Sonra da orada çok az bir süre sana komşuluk edebilirler. Mel'unlar olarak ... Nerede bulunurlarsa yakalanır ve (kökleri kuruyana dek) öldürülürler. (Bu,) önceden yaşamış olanlar hakkında Allah'ın sünnetidir/yasasıdır. Sen, Sünnetullah'ta hiçbir değişiklik bulamazsın."[49]

Okuduğumuz her iki ayet, Allah Resûlü'nün son döneminde indirilmiştir. O (sav) iç ve dış tehlikelerden emin olmuş, güçlü bir devlete ve kuşatıcı bir iktidara sahiptir. Yüce Allah bu durumda müminlere yeni bir öğüt vermektedir. Alaycı, fitneci, asılsız haberlerle İslam toplumunu sarsan, dine dil uzatıp hakaret edenlere; fiili müdahale edilmesini istemektedir.

Bu ayetlerde müminler için hikmet ve basiret öğütleri vardır. Her biri Medine'de ve müminlerin devlet olduğu hâlde inen ayetler, aynı soruna karşı farklı çözümler sunmaktadır. Sorun alaycılar ve onların Allah'ın ayetleri, elçisi ve müminlerle alay etmesidir. Ancak çözüm farklıdır. Devletin ilk ve orta dönemlerinde sabır ve sözlü itirazı tavsiye eden ayetler, devletin son döneminde onlara yaşam hakkı tanımamakta, son bir ultimatom verdikten sonra açıkça cezalandırılmalarını istemektedir.

Unutmamak gerekir ki din bir bütündür. Bir bütün olarak inanıldığında (iman) ve bir bütün olarak amel edildiğinde (İslam), Allah'ın razı olduğu din olur. Konuştuğum konu alay meselesi olsa da, genel olarak dine bir bütün olarak yaklaşamama sorunumuz var. Bu sorunun bazı nedenleri var:

48. 9/Tevbe, 12-13
49. 33/Ahzâb, 60-62

– Nesh anlayışımızdaki çarpıklık: Şeriatlar arasında ve şeriat içi nesh bir hakikattir. Ancak nesh taabbudi kavramlardandır. Yüce Allah dilediği hükmü indirir, dilediği hükmü kaldırır. İctihatla nesh olmaz, olmamalıdır. Zira nesh, bir hükmün yürürlükten kalktığını iddia etmektir. Kur'ân ve sahih sünnette yer alan her hüküm, yakini bilgiyle yürürlüktedir. İctihatla nesh ise zanni bilgiyle yakini iptal etmektir. Zahiren her zıtlığı nesh diye açıklamak; Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin[50] sabrı, affı, hoşgörüyü emreden tüm ayetleri neshettiğini iddia etmek hatadır. Zira bu; affı, sabrı ve hoşgörüyü emreden onlarca ayeti yürürlükten kaldırmaktır. İnananların mustazaf oluşu dikkate alınarak indirilen onlarca nassı, mustazaf durumunda olan müminlere "mensuhtur" diyerek yok saymaktır. Oysa güç ve kuvvet durumu Kur'ân'ın ifadesiyle döngüseldir.[51] Bugün güçlü bir kavim yarın zayıf, bugün zayıf bir kavim yarın güçlü olabilir. Hâliyle zayıflık dönemiyle ilgili hükümler de güç ve iktidar dönemindeki hükümler de muhkemdir, geçerlidir.[52]

50. Seyf/ Kılıç ayeti

51. bk. 3/Âl-i İmran, 140

52. Seyf ayeti olarak bilinen Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin, kendinden önce nazil olan sabır, af, hoşgörü, barış yanlısı olma ayetlerini neshetmediğine dair birçok delil zikredilebilir.

a. Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin mezkûr ayetleri neshettiğine dair Kur'ân ve sünnette, kesin bir delil yoktur. İbni Hazm (rh) şöyle der:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir müminin elinde yakin/kesin (bir delil olmaksızın) bir ayet veya hadise 'bu mensuhtur' demesi helal değildir. Çünkü Allah şöyle buyurur: 'Resûl yollamamızın tek gayesi, Allah'ın izniyle ona itaat edilsin diyedir…' (4/Nisâ, 64) Yine şöyle buyurur: 'Rabbinizden size indirilene uyun…' (7/A'râf, 3) Allah'ın Kur'ân'da indirdiği veya Resûl'ün dilinden (tebliğ ettiği) her şeye/nassa uymak farzdır. Kim 'bu mensuhtur' derse, o emre itaat etmemeyi vacip kılmış ve ona uyma sorumluluğunu iskat etmiştir.

Bu söylediğine dair kesin kanıt sunmadığı takdirde yaptığı başlı başına bir masiyet, kendisi de iftiracı (ve naslara uymayı iptal eden bir) mubtildir." (El-İhkâm fî Usûli'l Ahkam, İbni Hazm, 4/ 83-84)

b. Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin neshedici olması bir yana, onun mensuh olduğunu iddia edenler olmuştur. Dehhak (rh) Muhammed Suresi'nin 4. ayetinin bu ayeti neshettiğini, İbni Abbas (ra) ve Suddi (rh) Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin içindeki "şayet (şirkten) tevbe ederlerse" ifadesinin ayetin baş kısmını, yine Surenin 6. ayetinin 5. ayeti neshettiğini söyler. (bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 10/255-258, Tevbe Suresi, 5. ayetin tefsiri)

c. Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin kimleri kapsadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Ayetin hangi ayetleri neshettiği hakkındaki tartışmaya tabiin müfessiri Mücahid şu yorumu yapar:

"Bundan (İbni Abbas'ın esir almayı haram saymasından) bir şey umursanmaz. (Çünkü) Muhammed'in Ashabına yetiştim, onların hepsi bunu inkâr edip 'Bu (ayet) mensuhtur.' diyordular. O ancak Allah'ın Nebi'si (sav) ve müşriklerin arasındaki belirli bir müddette oldu. Bugün ise Allah'ın 'Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün.' kavli (geçerlidir). Eğer Arap müşriklerinden iseler onlardan ancak İslam kabul edilir. Eğer kabul etmezlerse öldürülürler. Şayet onların dışındakilerden iseler eğer esir edilirseler Müslimler onlar hakkında tercih hakkına sahiptir. Dilerseler öldürürler,

dilerseler hayatta bırakırlar. Eğer dinlerini değiştirmezlerse dilerseler fidye alırlar. Eğer İslam'ı izhar ederlerse fidye alınmaz." (Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 10/256, 31714 No.lu rivayet)

d. Seyf ayetinin neshettiği iddia edilen hemen her ayet hakkında ihtilaf edilmiştir. (Geniş bilgi için bk. El-Âyâtu'l Muddeâ Neshuhâ bi Âyeti's Seyf, Osman Muallim Mahmud). Birkaç örnek yerinde olacaktır.

İlk örneğimiz; Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin Enfal Suresi'nin 61. ayetindeki barışa yanaşmayı emreden ayeti neshedip etmediğidir.

"Şayet barışa yanaşırlarsa, sen de yanaş ve Allah'a tevekkül et. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icab eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'dir." (8/Enfâl, 61)

Şayet neshten söz edeceksek, barış istesinler veya istemesinler müşriklerle savaş bir zorunluluk olur. Şayet nesh yok dersek; bize karşı savaşanla savaşır, barış isteyenle barış yaparız. Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin de özel bir durumdan söz ettiğini kabul etmek durumunda kalırız. Taberi (rh) şöyle der:

"Katade, İkrime, Hasan-ı Basri ve İbn-i Zeyd'e göre bu âyet-i kerime Tevbe Suresi'nde, müşriklere karşı savaşmayı emreden çeşitli âyetlerle neshedilmiştir. Bu hususta Katade diyor ki: 'Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş.' hükmü, Berae suresi inmeden önce nâzil olmuştur. Bu dönemde Resulullah, müşriklerle belli süreler için ateşkes antlaşması yapıyor, sürenin sonunda müşrikler ya Müslüman oluyor veya savaş yapılıyordu. Daha sonra, Berae (tevbe) suresi nazil olunca bu hükmü kaldırdı ve Allah Teala buyurdu ki: 'Müşrikleri nerede bulursanız öldürün.' (Tevbe suresi, 9/5). 'Ey müminler, müşrikler sizinle nasıl topluca savaşıyorlarsa siz de onlarla topluca savaşın…' (Tevbe suresi, 9/36). Böylece Allah Teala, Resulullah ile muahede yapmış olan her antlaşmalının antlaşmasını üzerlerine attırdı ve Resulullah'a, müşrikler Lailaheillallah deyip Müslüman olmadıkça onlara karşı savaşmasını, iman dışında onlardan herhangi bir şey kabul etmemesini emretti. Bu surede ve bunun dışındaki surelerde zikredilen müminlerin, müşriklerle yaptıkları muahede ve sulh antlaşmaları, tevbe suresiyle neshedilmiş oldu.

İkrime ve Hasan-ı Basri de demişlerdir ki: 'Tevbe suresinin, 'Kitap ehlinden, Allah'a ve âhiret gününe iman etmeyen, Allah'ın ve peygamberinin haram kıldığını haram saymayan ve hak din olan İslam'ı din edinmeyenlerle, boyun eğip kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.'(Tevbe suresi, 9/29) âyet-i kerimesiyle bu âyetin hükmü neshedilmiştir.

Taberi diyor ki: 'Bu âyetin neshedildiğini söyleyen görüş, Kitap sünnet ve akl-ı selimden herhangi bir delili olmayan görüştür. Çünkü 'Müşrikleri nerede bulursanız öldürün.' âyet-i kerimesi, 'Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş.' ayet-i kerimesinin hükmünü ortadan kaldıracak bir durumda değildir. Zira, barış yapılabileceğini beyan eden bu son âyet, Kureyza Yahudileri hakkında nazil olmuştur. Onlar ise Ehl-i Kitaptır. Tevbe suresinin yirmi dokuzuncu âyetinde belirtildiği gibi, cizye verip boyun eğdikleri takdirde onlarla barış yapılmasına izin verilmiştir. Tevbe suresinin, 'Müşrikleri nerede bulursanız öldürün.' âyeti ise, putlara tapan Arap müşriklerini kastetmektedir. Bunların, cizye vererek mallarını, canlarını teminat altına aldırmaları mümkün değildir. Onların Müslüman olmaktan başka kurtuluş yolları yoktur.

Görüldüğü gibi, sulh yapılmasını emreden âyetle, müşriklerin öldürülmesini emreden âyetlerin hükümleri farklıdır. Onlardan biri, diğerinin hükmünü tamamen ortadan kaldırmadığı için birinin diğerini neshettiğini söylemek doğru değildir. Âyetlerin ikisi de muhkemdir. Bu izahlardan da anlaşıldığı gibi eğer karşı taraf sulh isterse sulh antlaşması yapmak icabeder. Bu açık sulh teklifine rağmen savaşa devam edilmez. Bu hususta Peygamber Efendimiz bir örnek vermiş, Hudeybiye musalahasında, dokuz yıl savaşmayacaklarını hükme bağlayan barış antlaşmasını kabul etmiştir. Çünkü karşı taraf sulh istemiş, savaşmak niyetinde olmadığını beyan etmiştir.

Ancak, Müslümanların, düşmanla sulh antlaşması yapmaları için, güçlü durumda olmaları ve yapılacak barışın kendileri için açıkça menfaat getirmesi şarttır. Aksi takdirde, düşmana boyun eğerek barış antlaşması yapmak caiz değildir. Bu konuda bir âyet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır. 'Ey iman edenler, üstün olduğunuz halde, düşmanlarınız karşısında gevşek davranıp da barış istemek zorunda kalmayın…' " (Tefsîru't Taberî, 14/40-43, Enfâl Suresi, 61. ayetin tefsiri)

Aslında İmam Taberi'den aktardığımız bu örnek, nesh iddialarında ne kadar dikkatli olmamız

gerektiğini gösterir. Zira Taberi'nin "Bunlar Arapların müşrikleridir." tespiti de tartışılmalıdır. Allah Resûlü'nün sahih sünneti ve sahabe uygulaması, şirk ehlinin de cizye vererek İslam Devleti vatandaşı olabileceğini göstermiştir.

Bureyde ibni Husayb El-Eslemî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), bir orduya veya seriyyeye komutan atadığında, komutanın kendisi hakkındaki tavsiyesinde, 'Allah'tan korkmasını', yanındaki Müslimler hakkındaki tavsiyesinde ise 'onlara iyi davranmasını' o komutana emrederdi. Bunun arkasından (orduya hitaben) şöyle derdi: 'Allah'ın adıyla, Allah yolunda savaşınız. Allah'ı inkâr eden kâfirlere karşı savaşınız. Savaşınız, ama ganimetlere ihanet etmeyiniz, verdiğiniz sözü parçalayarak işkence etmeyiniz, çocukları çiğnemeyiniz, organları parçalayarak öldürmeyiniz.' (Komutana hitaben şöyle devam ederdi: '**Müşriklerden bir düşmanla karşılaştığında onları üç davranıştan birisine çağır. Bunlardan hangisine uyarlarsa onu kabul et. (Önce) onları İslâm'a çağır, eğer çağrına uyarlarsa kabul et ve onlardan el çek. Bunun arkasından onları muhacirlerin (toplandığı) yurda/ülkeye göç etmeye çağır ve kendilerine şunu bildir: 'Eğer bunu yaparlarsa muhacirlerin lehine olan haklar kendileri için de tanınacaktır. Muhacirlerin üzerinde olan yükümlülükler kendileri için de geçerli olacaktır.' Eğer oradan ayrılmayı kabul etmezlerse kendilerine şunu bildir: 'Bu hâlde, Müslimlerin şehir dışında yaşayanları (Müslimlerin bedevîleri) gibi olurlar ve müminlerin üzerine geçerli olan Allah'ın hükümleri onların üzerlerine de geçerli olur. Savaşta elde edilen ganimetler ile savaşmaksızın elde edilen ganimetlerden onlar için bir hisse olmaz. Ancak Müslimlerle birlikte cihada katılmaları bunun dışında. Eğer onlar İslâm'a girmeyi kabul etmezlerse o zaman onlardan, (kendilerinin güvenliğini sağlama vergisi olan) cizye vergisi iste, eğer teklifine uyarlarsa kabul et ve onlardan el çek. Eğer onlar teklifine uymazlarsa Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş.**" (Müslim, 1731)

Bir diğer örnek; cahillerden yüz çevirmeye dair emirlerin neshedilip edilmediğiyle ilgilidir.

"Yüce Allah'ın, 'Cahillerden de yüz çevir.' buyruğunun anlamı şudur: Yani sen, onlara karşı delilini ortaya koyup kendilerine marufu emrettiğin takdirde buna rağmen sana karşı cahillik edecek olurlarsa, onlardan yüz çevir. Bu emirden maksat ise, Peygamberi onlara karşılıklı olarak cevap yetiştirmekten uzak tutarak (onların seviyelerine düşmekten) korumak ve onun kadrini de yükseltmek içindir. Ancak, bu buyruk her ne kadar yüce Allah'ın Peygamberi'ne yönelik ise de O, bütün insanlara bir edep öğretmektedir.

İbni Zeyd ile Ata derler ki: Bu âyet-i kerime (cihadı emreden kılıç âyetiyle) neshedilmiştir. Mücahid ile Katade ise bu âyet muhkemdir demişlerdir. Sahih olan da budur. Çünkü Buhari, Abdullah b. Abbas'tan şöyle dediğini rivayet eder: Uyeyne b. Hısn Huzeyfe b. Bedr (Medine'ye gelip) kardeşinin oğlu el-Hurr b. Kays b. Hısn'a misafir oldu. (el-Hurr), Peygamberin yakın tuttuğu kimselerden idi. Kurra (Kur'anı okuyup bellemiş olanlar) Ömer'in akdettiği meclislerin üyeleri ve danıştığı kimseler arasında idiler. Genç ya da yaşlı olsunlar farketmezdi. Uyeyne, kardeşinin oğluna şöyle dedi: Kardeşimin oğlu, senin bu emir nezdinde sözün geçer mi? Yanına girmek için ondan bana bir izin koparsan. Yeğeni: Yanına girmen için ondan sana izin isteyeceğim, deyip Uyeyne adına izin istedi. Uyeyne Ömer'in huzuruna girince şöyle dedi: Ey Hattab'ın oğlu, Allah'a yemin ederim ki sen bize çok vermiyorsun, aramızda da adaletle hükmetmiyorsun. Ömer bu işe çok kızdı. O kadar ki üzerine atılmak istedi. Bu sefer el-Hurr şöyle dedi: Ey Mü'minlerin emiri, şüphesiz ki Allah, Peygamber'ine, 'Sen af yolunu tut, urf ile emret, cahillerden de yüz çevir.' diye buyurmuştur. Şüphesiz ki bu da cahillerdendir. Bunun üzerine Allah'a yemin ederim Ömer'e karşı bu âyeti okuduktan sonra Ömer bundan ileriye gitmedi. O, yüce Allah'ın Kitabı'nın çizdiği hudutta durur, ondan ileriye geçmezdi.

Derim ki: Ömer'in (ra) bu ayet-i kerimenin hükmüne boyun eğmesi, el-Hurr'un da bu ayet-i kerimeyi delil göstermesi, ayetin mensuh olmayıp muhkem olduğuna delalet etmektedir. Aynı şekilde el-hasen ibni Ali ibni Ebi Talib de (ra) ileride açıklayacağımız hususa (el-Â'raf, 7/201. âyet, 2. başlıkta) bu âyet-i kerimeyi delil göstermiştir. Bununla birlikte yöneticiye karşı katı davranış eğer kasti yapılır ve onun hakkı olan şeyleri hafife almak kastıyla yapılacak olursa, bu şekilde davrananı tazir etme hakkı vardır. Şayet başka bir sebepten dolayı olursa adaletli halifenin yaptığı gibi, cezalandırmaktan yüz çevirmek, affedip bağışlamak gerekir." (Tefsîru'l Kurtubî, 7/552-553, A'râf Suresi, 199. ayetin tefsiri)

– Bugün okuduğumuz fıkıh kitaplarının büyük çoğunluğu, İslam ümmetinin birkaç kıtaya hükmettiği dönemlerde yazılmıştır. Anlatılan şer'i hükümler de ümmetin vakıasına uygun olarak, Allah Resûlü'nün son dönemine tekabül etmektedir. Yani İslam'ın devletleştiği ve iktidarını sağlamlaştırdığı dönem… Tek bir fermanla dünyanın bir ucundan öteki ucuna nizam verilen dönem… Henüz Mekke'deki iman ve takva cemaatini oluşturamamış müminler, Medine'nin son dönemine dair hükümlere muhatap olduğunda sorunlar yaşanmaktadır.

Unutmamak gerekir; Sümeyye'nin (r.anha) işkence altında vücudu parçalara ayrılırken ashabına, "Sabredin!" diyen de, örtüsüne el uzattılar diye Yahudilere savaş açan da bizim Peygamberimizdir. İlk vakıada "Sabredin!" diyen de, ikincisinde "Savaşın!" diyen de bizim dinimizdir. Birinci hadise, ikincisinden daha büyük olmasına rağmen iki farklı hüküm verilmesinin tek nedeni inananların durumudur.

– İlim adamlarına güvensizlik de bir başka nedendir. Şöyle ki; yukarıda zikrettiğimiz nasları inceleyen, dönemlendirme yapan ve ümmete fıkıh belirleyen, âlimlerdir. Ne ki ümmet, âlimlerine güvenmemektedir. Zira âlimlerin çoğu, şahitlik vazifesini hakkıyla ikame etmemektedir. Bugün âlimlerin çoğu Kur'ân'da anlatılan yeryüzü lanetlilerini, yani Yahudi âlimlerini çağrıştırmaktadır. Hâliyle ümmetin öncüsü konumundaki âlimlerle ümmetin gücü gençler arasında bir kopukluk vardır. Âlimlerin sabra, affa

e. Bu tip nasları nasıl anlamalıyız?

Suyuti şöyle der: "Belli bir sebebe bağlı olarak emredilen, sebebin kalkması ile emrin kalkmasını gerektiren hükümler de, neshin kısımlarındandır. Zayıflık ve sayıca azlık durumunda sabır ve teenni ile davranma emri, buna misaldir. Bu durum, kıtalin farz kılınmasıyla neshedilmiştir. Böyle bir nesih, hakikatte nesih değildir. Bu, أَوْ نُنْسِهَا (Bakara, 106.) âyetinde olduğu gibi, hükmün tehir edilen kısmıdır. Tehir edilen hüküm, Müslümanların kuvvetlendiği ânda, savaşla emrolunmalarıdır. Zayıflık ânında ise hüküm, eza karşısında sabredilmesidir. Bu bakımdan sabır hakkında inen âyetin seyf âyeti ile neshedildiğini kabul eden ulemanın görüşü zayıf düşmüştür. Halbuki gerçek, âyetin mensuh olmayıp, hükmü tehir edilen âyet olmasıdır. Şöyle ki, bu durumda varid olan her emrin, hükmünü gerektiren bazı sebeplerden dolayı muayyen bir zamanda uygulanması gerekir. Sonra hükmün sebebleri değişince, hüküm de değişir ki buna nesh denmez. Gerçek nesih, uygulanmamak üzere hükmün kalkmasıdır.

Mekkî şöyle der: Bazı ulema 'Allah'ın emri gelene kadar onları affedin, geçin…' (Bakara, 109.) âyetinde görüldüğü gibi, gaye ve zamana işaret eden bir emrin mensuh olmayıp muhkem olduğunu söyler. Çünkü bu emir belli bir zamana bağlıdır. Belli bir zamana bağlı olan emirde, nesih mümkün değildir." (El-İtkân fi-Ulûmi'l Kur'ân, 2/57)

ve hoş görüye dair tavsiyeleri "acaba" ile karşılanmaktadır. "Acaba korkuyor mu?" kaygısı, büyük bir soru işareti olarak zihinlerde ve kalplerde bulanıklığa neden olmaktadır.

– Bir diğer neden; ibadet ile siyasetin; mutlak hükümler ile (zayıflık ve güçlülük gibi) illete bağlanmış hükümlerin karıştırılmasıdır. İslam'ı bir bütün olarak anlamaya ve yaşamaya çalışan insanlar; "O zaman namazı da iki rekât kılalım, içki de içelim, zekat da vermeyelim..." gibi bir itirazla karşılaşmaktadır. İtiraz sahipleri, "İslam'ın ilk yıllarında bu hükümler de yoktu." demek istemektedir. Ancak burada ibadet ile siyaset, taabbudi hükümler ile güç ve zayıflık illetine bağlanmış hükümler birbirine karıştırılmaktadır. Namaz ibadeti vakte bağlanmıştır. Vakti idrak eden namaz kılmak zorundadır. Zekât ibadeti nisap miktarına bağlanmıştır. Nisap miktarı malı olan zekâtı vermelidir. Ancak müşriklerle muamele ahkâmı güç ve zayıflık illetine bağlanmıştır. Bireyin/Toplumun güçlülük ve zayıflığına göre hükümler değişmektedir.

– Bir diğer neden; sırtımızda taşıdığımız tarih bagajıdır. Şöyle ki; tarih, bugünü doğru okumak ve yarını sağlam temeller üzerine kurmak için gerekli altyapıdır. Bunun gerçekleşmesi için tarihe sahih bir usulle yaklaşmak gerekir. Kur'ân'ın tarihe yaklaşımı en sahih usulü içinde barındırır. Kur'ân'ın tarih usulünü iki maddede özetlemek mümkündür. İlki, tarihi iyisiyle kötüsüyle, olumlu ve olumsuz yanlarıyla ele almaktır. Biz Kur'ân'da Yunus'un (as) görev yerini terk edip cezalandırılmasını da Allah'a yönelip affedilmesini de okuyoruz. Musa'nın (as) sihirbazlar ve Firavun karşısında yaşadığı korkuyu da Rabbine güvenerek korkusuzca denize girişini de okuyoruz. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Nebi'yi de bir âmâ nedeniyle kınanan Nebi'yi de okuyoruz… İkincisi, tarihi detaylara boğmayıp ibret alınacak noktaları ve değişmez İlahi yasaları (sünnetullah) gözlemleyecek noktalar üzerinde durmaktır. Bugün muhatap olduğumuz tarih vahyin tarih anlayışından ziyade cahilî ve İsrailiyat kokan bir tarih anlayışıdır. Cahilîdir; zira, cahiliye ehli gibi hep atalarımızın övülen taraflarını, şanlı günlerini, âleme nizam verdikleri olayları/dönemleri anlatmaktadır. İsrailîdir; zira, tarih detaya boğulmuş, detaylardaki çelişki ibret almaya engel olmuştur. Dönüp tarihe

baktığımızda güçlü, izzetli ve hesap soran bir tabloyla karşılaşıyoruz. Biraz da yenilmişliğin verdiği yaramızla, o günü bugüne taşımak istiyoruz. Ne çare ki olmuyor; olmadığı gibi yaralarımızı ve sorunlarımızı büyütüyor. Tarihe yaklaşımımızdaki sorunun konumuzla ilgisi şudur: Sanıyoruz ki Allah Resûlü'nden sonra bu ümmet hep izzetli, güçlü, söz sahibi oldu. Böyle hissediyor ve buna uygun davranmaya çalışıyoruz… İçinde bulunduğumuz gerçekliği unutuyoruz. Güçlü, izzetli, söz sahibi olmayı istemeli, isteğimizi çalışmamızla desteklemeliyiz. Ancak istek ile gerçekliğimiz arasındaki farkı görmeliyiz. Bizler mustazaflığı kader olarak kabul etmiyoruz, mustazaflık yükünden kurtulmak istiyoruz, ancak mustazaf olduğumuzu kabul ediyoruz.

– Bir diğer neden; çağımızın modası ve de vebası olan cihad farizasını inkâr (veya inkâra yakın tevilcilik/tahrifcilik) dir. Cihad farizasını inkâr edenlerin ve onu "uzak zamanların nostaljisi" görenlerin tahrifi, dini bir bütün olarak anlamaya çalışanların önünde engeldir. "Acaba bu düşünce bizleri de cihad farizasını inkâr etmeye, dünyevileşmeye ve yoldan çıkmaya götürür mü?" düşüncesi; Kur'ân ve onun pratik tefsiri olan sünneti anlamaya çalışanların endişesidir. Elbette sapanlara bakıp ibret almak ve endişe duymak, inanan kalplerin özelliğidir. Fakat aşırı endişe, haddini aşan her şey gibi zararlıdır. Hele ki dini bir bütün olarak anlamamıza engel oluyorsa, hepten zararlıdır. Birilerinin yanlışı, dini anlama ve yaşamada temkinli olmamıza neden olabilir, olmalıdır. Açık naslara ve din bütünlüğüne rağmen, bazı nasları yok saymamıza değil!

Müşriklerin Kalbine Yerleştirilen Şey!

"İşte böyle! Biz (resûlleri inkâr ve onları alaya almayı) suçlu günahkârların kalbine sokarız da, ona iman etmezler. (Oysa) öncekilerin sünneti geçmiştir. (Öncekilerin başına gelenleri bilmelerine rağmen yine de inanmazlar.)"[53]

Yüce Allah, kâfirlerin kalbine bir şey yerleeştireceğini ve (bu nedenle) onların inanmayacağını haber veriyor. Kâfirlerin kalbine yerleştirilen şeyle ilgili tefsir ehlinin iki görüşü vardır:

53. 15/Hicr, 12-13

a. Kâfirlerin kalbine yerleştirilen şey, istihza/alaycılıktır, çünkü “هُ/**onu** sokarız” ifadesindeki zamir, geriye dönecektir. Arapçada zamir en yakın zikredilen kelimeye döner. Burada en yakın mezkûr, 11. ayetin sonundaki istihzadır (ya da istihzaya neden olan şirk ve yalanlamadır).

b. Zamir, 9. ayette geçen zikre/Kur’ân’a döner. Yüce Allah onların kalbine Kur’ân’ı yerleştirir, yine de inanmazlar.[54]

Kanaatim şudur ki; Yüce Allah istese 12. ayette mücrimlerin kalbine yerleştirdiği şeyi de 13. ayette onların iman etmediği şeyi de açık lafızlarla ifade edebilirdi. Ancak Rabbimiz her iki ayette zamir kullanarak, iki cümlenin de iki farklı anlama gelmesini takdir etti. Her iki anlamı Kur’ân bütünlüğüne arz ettiğimizde her iki anlamın da sahih olduğunu ve vahyin iki anlamı da desteklediğini görürüz. Şöyle ki;

– Kim neyi tercih ederse, Yüce Allah o şeyi onun kalbine yerleştirir ve ona sevimli kılar. Daha önceki çalışmalarımızda bir kulluk kaidesi olarak işaret ettiğimiz bu hakikat, Kur’ân ve Sünnette defalarca tekrar eder. Her insan yöneldiği şeyle hemhâl olur. Her insana tercihi kolaylaştırılır. Her insan Yüce Allah ile nasıl muamele ediyorsa, Yüce Allah ona amelinin cinsiyle muamele eder. Kaideyi şöyle de açıklayabiliriz: **Şüphenin peşinden koşanı, Allah** (cc) **şüpheye düşürür.**

Katade (rh) der ki: “Bir kavim kendini şüpheye düşürüyorsa Allah mutlaka onları şüpheye düşürür. Zira şüphe insanlardan kaynaklanır. Allah; kullarına açıklamış, elçilerini yollamış, insanlardan söz almış, onlara ayetlerini göstermiş ve onları vaidle/tehditle uyarmıştır.”[55]

Yüce Allah her insana amelini süsler ve ona sevimli kılar. İman edenlere imanı, küfrü/şirki tercih edenlere küfrü…

“… Kâfirlere yaptıkları ameller böyle süslü gösterildi.”[56]

“… İşte bunlar, rüşd/olgunluk yolunu bulanlardır.”[57]

54. bk. Mevsûatu’t Tefsîri’l Me’sûr, 12/329-330
55. age. 8/280, 24557 No.lu rivayet
56. 6/En’âm, 122
57. 49/Hucurât, 7

Bir başka örnek

Ebu Vâkid El-Leysî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) insanlarla birlikte mescitte otururken üç kişi mescide geldi. İkisi Allah Resûlü'nün (sav) bulunduğu yöne yöneldi, biri başka tarafa gitti. Bu iki kişi Allah Resûlü'nün (sav) huzurunda beklediler. Birisi halkada bir boşluk görerek oraya oturdu, diğeri oturanların arkasına oturdu. Üçüncüsü ise arkasını dönerek gitti. Allah Resûlü (sav) sözünü tamamlayınca şöyle dedi: 'Size şu üç kişinin durumunu bildireyim mi? Birisi Allah'a sığındı, Allah da onu kendi korumasına aldı. Diğeri hayâ etti, Allah da ondan (ona azap etmekten) hayâ etti. Üçüncüsü yüz çevirdi, Allah da ondan yüz çevirdi.' "[58]

Yüce Allah kendisine yönelene yönelir, yüz çevirenden yüz çevirir. Konumuza dönecek olursak; O'nun (cc) elçilerini alayla karşılayan müşriklerin kalbi alayla dolup taşmıştır. Kötü tercihleri onlara süslenmiş ve kalplerine içirilmiştir.

– Yüce Allah kâfirlere hüccetini ikame etmiştir. Onlar vahyin hak olduğunu bile bile, yakinen inandıkları hâlde inkâr yolunu seçmiştir. Kur'ân'ın hak olduğu kalplerine sokulmuş, buna rağmen inatları nedeniyle inkârcı olmuşlardır:

"(Musa) demişti ki: 'Andolsun ki bunları göklerin ve yerin Rabbinin, (insanları) basiretli kılıcı (ayetler) olarak indirdiğini biliyorsun. Ve ben senin kesinlikle helak olmuş biri olduğunu düşünüyorum ey Firavun!' "[59]

"Nefislerinde yakinen (ayet ve mucizelerin doğruluğuna) inandıkları hâlde, zulüm ve haddi aşma nedeniyle onu yalanladılar. Bozguncuların akıbetinin nasıl olduğuna bir bak."[60] [61]

58. Buhari, 66; Müslim, 2176
59. 17/İsrâ, 102
60. 27/Neml, 14
61. Detaylı bilgi için bk. Bedâiu't Tefsîr, 2/465-466, Hicr Suresi, 11-13. ayetlerin tefsiri

Öncekilerin Sünneti

"… (Oysa) öncekilerin sünneti geçmiştir…"[62]

Bu cümle iki şekilde anlaşılmaya müsaittir.

– Öncekilerin helak olduğuna dair sünnet/yasa geçtiği gibi bunların da helak olmasına dair şartlar bir araya gelmiş, helak olmaları yakınlaşmıştır.

– Öncekiler bir yasaya uyar gibi tevhid davetini yalanlama, inkâr ve alayla karşıladılar. Bunlar da aynı yasaya uyuyor gibi tevhid davetini yalanlama, inkâr ve alayla karşıladılar.[63]

Yine de İnanmazlar

"Şayet onlar için gökyüzünde bir kapı açsak onda yükselseler, hiç şüphesiz: 'Gözlerimiz perdelendi. (Hayır,) galiba bizler büyülenmiş bir toplumuz.' derler."[64]

"Onların gökten açılan bir kapıdan içeri girmelerini düşünmeleri yeter. Bedenleriyle çıkıyorlar, karşılarına çıkan kapıdan içeri dalıyorlar nasıl çıktıklarını iyice görüp hikmeti Rabbaniyenin müşahhas delillerini bizzat müşahede ediyorlar… Buna rağmen yine de kalkıp büyükleniyorlar. Ve diyorlar ki: 'Hayır… Hayır, gerçek değil bu gördüğümüz şeyler. Olsa olsa birisi bizim gözümüzü döndürdü ve uyuşturdu bizi, bunun için görmüyoruz, sadece hayal ediyoruz.' derler… 'Biz her hâlde büyülendik.' derler. Evet bir büyücü büyüledi bizi, gördüğümüz, dokunduğumuz ve yerinden oynattığımız her şey bir büyücünün oyunlarından başka bir şey değil.

62. 15/Hicr, 13
63. bk. Tefsîru'l Kurtubî, 10/17, Hicr Suresi, 13. ayetin tefsiri
64. 15/Hicr, 14-15

Evet onların böyle düşünmeleri ve tasavvur etmeleri dahi o iğrenç ve çirkin büyüklenmelerinin ortaya çıkması ve kendilerini rezil eden inatçılıklarının açıklanması için kâfidir. Gerçekten, artık bunlarla tartışmaya da hiç lüzum yoktur. Çünkü görüyoruz ki onlarda eksik olan, iman yolunu gösteren deliller değildir. Hattâ onlar kendilerine melekler inmediği için de inanmıyor değiller. Zaten onların göğe çekilmeleri meleklerin kendilerine inmelerinden daha kuvvetli bir delil değil mi? Ama onlar doğrusu büyüklük taslayan bir topluluktular. Evet utanmadan büyüklenirler, hayâ etmeden, sıkılmadan. Gözleri önüne serilmiş bulunan apaçık gerçekleri görmeden, dikkate almadan büyüklenir dururlar.

Aslına bakılacak olursa bu bir insan prototipidir, ki âyeti kerime büyüklenenler için örnek olarak göstermektedir. Tahkir ve nefret duygusunu daha da fazlalaştıran bir örnek bu."[65]

65. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/107-108, Hicr Suresi, 14-15. ayetlerin tefsiri

16-25

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَٓاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَۙ (١٦) وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ
شَيْطَانٍ رَجِيمٍۙ (١٧) اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ (١٨) وَالْاَرْضَ
مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ (١٩) وَجَعَلْنَا
لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ (٢٠) وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا
خَزَٓائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُٓ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ (٢١) وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُۚ وَمَٓا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ (٢٢) وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِ
وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ (٢٣) وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا
الْمُسْتَاْخِرِينَ (٢٤) وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْۜ اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (٢٥)

(16) “Andolsun ki, gökyüzünde burçlar kıldık ve onu bakıp seyredenler için süsledik.”

(17) “Ve onu her taşlanmış/kovulmuş şeytandan koruduk.”

(18) “Ancak kulak hırsızlığı yapıp (Mele-i A’lâ’da konuşulanları çalmaya yeltenenler) müstesna. Onun ardına da yakıcı, parlak bir ateş düşer.”

(19) “Yeryüzünü yaydık. Orada (denge sağlaması için dağlardan) kazıklar çaktık ve her şeyden ölçüsü belirlenmiş bitkiler bitirdik.”

(20) "Ve orada sizin ve rızıklarını temin edemediğiniz (diğer canlılar için) geçim vasıtaları kıldık."

(21) "Her şeyin asıl hazineleri/kaynakları bizim katımızdadır. Ancak ondan belirli bir miktar indiririz."

(22) "Rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik. Gökyüzünden su indirdik ve onunla sizi suladık. Onu depolayıp muhafaza eden siz değilsiniz."

(23)"Şüphesiz ki biz, (evet, gerçekten) biz diriltir ve öldürürüz. Ve (öldükten sonra geride bırakacaklarınıza) vâris olan da biziz."

(24) "Andolsun ki, sizden önce (yaşamış toplumları da) sonra gelecek (olanları da) biz bildik."

(25) "Onları (diriltip) huzurunda toplayacak olan, hiç şüphesiz ki senin Rabbindir. Şüphesiz ki O, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm, (her şeyi bilen) Alîm'dir."

Şirk ehlinin alay ve inkârcılığından sonra yeni bir konuya geçti Rabbimiz: Onun (cc) varlık ve birliğinin delillerine! Bu üslup bir nevi şunu söyledi: İnanmak için gök kapılarının açılması veya göğe yükselmeye lüzum yok. İnanmak için gereken tek şey, görmek için bakmak. Görmek için bakana gök, yer ve dahi öz nefsi sayısız ayetle dolu. Bunca ayete şahitlik ettiği hâlde Yüce Allah'a tevhidle teslim olmayan, göğe yükselse de inanmayacaktır. Başının üstünde, ayaklarının altında ve öz nefsinde taşıdığı sürekli delilleri görmeyen/anlamayan, bir anlık göreceği delilleri/ayetleri de anlamayacaktır… Ancak bu ayetleri gören, duyan ve hisseden müminler var. Onlar ayetlere bakıp Rablerinin yüceliğini, azametini, kudretini görür. O'nu (cc) hamdiyle tesbih eder; tesbihe dua, duaya tefekkür, tefekküre şükür, şükre inabe eklerler… Her ayet bir muallim, onlar da öğrenci olur. Harf harf okuma yazmayı söken bir çocuk gibi, ayet ayet uluhiyyet ve rububiyet sırlarını söker; yerin ve göğün melekutuna bakarak yakini imana ulaşırlar…

Gökyüzünde Burçlar

"Andolsun ki, gökyüzünde burçlar kıldık…" [1]

B-r-c kökünden türeyen burç kelimesi, görünmek/zuhur etmek ve korunak/sığınak anlamındadır.[2] Kur'ân-ı Kerim yeryüzü için kullandığında korunaklı kale anlamında kullanır: "Nerede olursanız olun -korunaklı burçlarda/burucin müşeyyede dahi olsanız- ölüm sizi bulacaktır… "[3] Gök burçlarından ne kastedildiğine gelince Kur'ân'da ve Allah Resûlü'nün sünnetinde bir açıklama yok. Selef dönemi tefsir imamlarından gelen bazı açıklamalar var:

– İbni Abbas'tan (ra) nakledilen bir görüşe göre bu, Ay ve Güneş'in durakları, menzilleridir.

– Ondan (ra) gelen bir diğer görüşe göre kasıt, semanın kendisiyle korunduğu (meleklerin bekçilik yaptığı) burçlar/kulelerdir.

– Mücahid (rh), Katade (rh), Ebu Salih (rh) Mukatil (rh) büyük/takım yıldızlardır diye tefsir etmişlerdir.[4]

Okuduğumuz tefsirler Kur'ân'ın Kur'ân ile ve Arap luğatıyla tefsirine örnektir. Şöyle ki; birinci görüş Furkan Suresi'nin 61. ayetinin dolaylı tefsiridir.

"Gökte burçlar yaratan, orada bir kandil ve ışık saçan bir Ay yaratan (Allah) ne yüce, ne mübarektir." [5]

Ayette Yüce Allah Güneş, Ay ve burçlar arasında bağ olduğunu ima etmiştir. Sahabe de burçların, Ay ve Güneş'in durakları olduğu kanaatine ulaşmıştır. İkinci görüş okumakta olduğumuz Hicr Suresi'nin dolaylı tefsiridir. Zira bu ayetlerde Allah, gökteki burçlarla şeytanların taşlanmasını aynı siyakta zikretmiştir. Üçüncü görüş ise burç kelimesinin luğat anlamıyla ilişkilidir. Gökyüzüne bakan için açığa çıkan ilk şey yıldızlar/takım yıldızlarıdır. Ayrıca gökyüzünün süslendiğine vurgu yapan ayetlerde yıldızlar ve kandiller ifadesi kullanılmıştır.

1. 15/Hicr, 16
2. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 1/238, b-r-c maddesi
3. 4/Nisâ, 78
4. bk. Zâdu'l Mesîr, 3/358, Hicr Suresi, 16. ayetin tefsiri
5. 25/Furkân, 61

“Şüphesiz ki biz, dünya semasını yıldızlarla süsledik.”[6]

“Onları, iki gün içinde yedi gök olarak yarattı. Her bir gök (tabakasına) emrini vahyetti. Dünya semasını kandillerle süsledik ve (şeytanlara karşı) koruduk. Bu, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz ve (her şeyi bilen) El-Alîm (olan Allah’ın) takdiridir.”[7]

“Andolsun ki, dünya semasını kandillerle süsledik ve o (yıldızları, semada söz dinlemeye çalışan) şeytanlar için taşlama (aracı) kıldık. Ve onlar için alevleri dehşet saçan bir ateş hazırladık.”[8]

Hicr Suresi’nde de gökyüzünün süslenmesinden söz edilmekte ve bu süs gökteki burçlarla ilişkilendirilmektedir. Hâliyle Hicr Suresi’ne konu olan burçlar Saffat Suresi’ndeki Kevakib/yıldızlar/gezegenler veya Fussilet ve Mülk Suresi’ndeki Mesabih/kandiller olabilir.

Ancak zamanın ilerlemesiyle tefsir kitaplarındaki dilin değiştiğini ve Astrolojideki burç isimlerinin tefsir kitaplarına girdiğini, yıldızların/burçların insan karakteri ve eylemleri üzerindeki etkisinin tartışıldığını görüyoruz. Hiç şüphesiz Astroloji’nin konusu olan burçlarla Kur’ân’ın “göklerin süsü” olarak zikrettiği burçlar arasında isim benzerliği dışında hiçbir ilişki yoktur. Astroloji’ye konu olan burçlar (ikizler, oğlak, balık vb.) gök cisimlerinin insan karakteri ve insan eylemleri üzerinde etkisi olduğuna inanılan, bir şirk inanışıdır. İnsanların doğum tarihine denk gelen burçların onların genel karakterini belirlediği ve yine burçların hareketliliğinin insan yaşamı üzerinde etkili olduğu inanışıdır. Zikredilen her iki inanış da Allah’tan başka fail kabul etmek ve O’nun (cc) sebep kılmadığı şeyleri sebep kılması cihetiyle şirktir. Bilinen en eski şirk inanışlarındandır:

“Burçla ilgili en erken tarihî bilgilere, Sümerler’e ait çivi yazılı metinlerde muğlak bir şekilde rastlanmaktadır. Bununla birlikte Ön Asya’da buna ait sistemli bilgiler, milâttan önce II. binyıldan itibaren yazılan Akkadca, Elamca ve Hititçe metinlerde göze çarpmaktadır. Ninevâ’da (Ninova) Asurlular’a ait kral kütüphanesinde ele geçirilen metinler, Tanrı Marduk’un yörüngeyi

6. 37/Saffât, 6
7. 41/Fussilet, 12
8. 67/Mülk, 5

nasıl on iki burca böldüğünü anlatır. Ancak milâttan önce I. binyıldan itibaren tam olarak ele geçen Asur-Bâbil burç isimleri şöyledir (Brown, s. 180): Kusarikku (Koç), Alpu (Boğa), Tuâmu rabûti (İkizler), Pulukku (Yengeç olmalı), Arû (Aslan), Siru (Başak), Zibânitu (Pençe, tam bilinmiyor), Akrabu (Akrep), Qastu (Ok), Saha (Keçi, tam bilinmiyor), Kâ (Kova olmalı), Nunu (Balık). Daha erken devirlere ait metinlerde adları tam olarak tespit edilemeyen bu burçların yılın belli dönemlerinde sabit bir yörünge boyunca hareket ettiğine ve bu hareketlerinin yeryüzündeki hayatı etkilediğine inanılırdı. Mezopotamya geleneğinde gök cisimlerinin tanrı olarak kabul edilmesi ile bu inanç arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Buna göre insanlar hangi burcun altında doğarlarsa o burcun tanrısının etkisi ve himayesinde olurlardı. Meselâ Akrep döneminde doğanlar en kızgın ilâhların hâkimiyetinde oldukları için tehlikeli insanlardı. Boğa döneminde doğanlar ise savaş tanrılarının himayesinde bulunduklarından iyi birer savaşçı özelliği taşırlardı. Mısır'da Helenistik döneme kadar burçlarla ilgili herhangi bir kayda rastlanmamış, orta krallık döneminde ise 'dekan' adı verilen değişik bir burç sistemi ortaya çıkmıştır."[9]

Yüce Allah ve O'nun (cc) elçisi (sav) bu kadim şirk inanışını iptal etti. Ayın ve Güneş'in Yüce Allah'ın emrine amade olduğu, onlara İlahi vasıflar yüklenmemesi gerektiği, onlara değil onların sahibine kulluk edilmesi gerektiğine vurgu yaptı.

"Gece, gündüz, Güneş ve Ay O'nun ayetlerindendir. Güneş'e de secde etmeyin, Ay'a da … Şayet yalnızca O'na ibadet ediyorsanız, onları yaratan Allah'a secde edin."[10]

Allah Resûlü Güneş ve Ay'ın insanların hayatıyla veya doğa olaylarıyla ilişkilendirilmesine açık ifadelerle karşı çıktı ve insanları bu iki konuda Allah'a (cc) yönlendirdi.

Muğire ibni Şu'be'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) zamanında, oğlu İbrâhîm'in öldüğü gün Güneş tutulmuştu. Bunun üzerine insanlar, 'Güneş, İbrâhîm öldüğü için tutuldu.' demeye

9. TDV İslâm Ansiklopedisi, 6/421
10. 41/Fussilet, 37

başladılar. Allah Resûlü (sav) ise onların bu sözünü duyunca şöyle buyurdu: 'Güneş ve Ay hiç kimsenin ne ölümü ne de hayatı dolayısıyla tutulur. Siz Güneş'in ve Ay'ın tutulduğunu görürseniz namaz kılın ve Allah'a dua edin!' "[11]

Ebu Musa El-Eş'ârî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Güneş tutulmuştu. Bunu gören Allah Resûlü (sav) yerinden dehşet içinde kalktı. Bunun kıyamet olacağından korkuya kapılmış gibiydi. Bu dehşet içinde mescide girdi ve daha önce hiç görmediğim şekilde kıyamı, rükû ve secdesi çok uzun olan bir namaz kıldırdı. Namazın ardından da şöyle buyurdu: 'Allah'ın göndermiş olduğu bu ayetler/işaretler asla bir kimsenin ölümü ve hayatı yüzünden meydana gelmez. Fakat Allah (cc) bunlar ile kullarına korku salar. Siz bu tür olağandışı olaylar görürseniz hemen Allah'ı zikretmeye, O'na yalvarmaya ve O'ndan af dilemeye (istiğfar) başlayın.' "[12]

Zeyd ibni Hâlid El-Cuhenî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) bize Hudeybiye'de geceleyin yağan yağmurun izleri hâlâ belli iken sabah namazı kıldırmıştı. Namaz bittikten sonra cemaate dönerek şöyle dedi:

'Siz Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?'

'Allah ve Resûl'ü daha iyi bilir.' dedik.

Allah Resûlü (sav) şöyle devam etti: '(Allah (cc) şöyle dedi:) Kullarımdan kimisi mümin kimisi kâfir olarak sabahladı. Kim, bu yağmur Allah'ın fazlı ve rahmeti dolayısıyla üzerimize yağdı, demişse o bana mümin yıldızlara kâfirdir. Kim de, bu yağmur şu ve şu yıldızlar sayesinde yağdı, derse bana kâfir yıldızlara mümindir.' "[13]

Bu açık ifadelere rağmen Astroloji'nin şirk anlayışı nasıl İslam ehline bulaştı? Hiç şüphesiz bu ümmet için bir bataklık olan saltanat, mezkûr şirki ümmete bulaştırdı. Allah'ın ve Resûlü'nün lanetlediği müneccimlik, saraylarda resmi bir kurum hâlini aldı; müneccimler sultanların en yakınları oluverdi. İlk defa yıldızlarla/burçlarla ilgili kitap Emevi yöneticisi Halid ibni Yezid tarafından tercüme ettirildi. Hermes'e ait "El-Esas Fi'n Nücum"

11. Buhari, 1043; Müslim, 915
12. Buhari, 1059; Müslim, 912
13. Buhari, 846; Müslim, 71

kitabı, yöneticinin bireysel hobisi olarak İslam topraklarında karşılık buldu. Asıl musibet devlet kademelerinde İranlıları istihdam eden Abbasiler Dönemi'nde yaşandı. Müneccimliğin temsilcisi Farisi danışmanlar, bu müesseseyi saraylara soktular. Neredeyse her şey müneccimlere sorulur oldu. Öyle ki Bağdat ili kurulacağı zaman, nereye kurulacağı dahi saray müneccimlerine soruldu.[14]

Allah Resûlü'nün haber verdiği gibi "her gelen zaman bir öncekinden daha şerli" oldu. Özellikle Rafizi Filozofların ve batını mistiklerin yazdıkları kitaplarla müneccimlik halk arasında da yaygınlaştı. Ayrıca onlar burçları "melekler" diye isimlendirerek kafa karışıklığına neden oldular. Âdeta meleklerin vazifeleriyle burçların etkisi(!) aynı şeymiş gibi algı oluşturdular. Oysa onların burçlardan kastettiğiyle meleklerin vazifeleri arasında hiçbir bağ yoktu. Bu isimlendirme tahrifiyle avamın zihnini bulandırdılar. Filozoflar, bâtıni mistikler ve saltanat eliyle bu şirk İslam toplumlarında kök saldı, günümüzde de devam ediyor. Elinize aldığınız hemen her gazetede bir burç köşesiyle karşılaşmamak işten bile değil.

Göklerin Süslenmesi

"...Ve onu bakıp seyredenler için süsledik"[15]

Bu ifadede dikkatimizi iki şey çeker:

– Gökyüzündeki güzellik nazar edenler/bakıp seyredenler içindir. Görmek için bakan, nazar edenler ondaki güzelliğin, estetiğin farkına varabilirler. Nazar kelimesi, diğer bakma/görme ifadelerinden farklı olarak fikir/düşünme ile ilişkili olarak da kullanılır. Yani ayette bakıp seyreylemenin karşılığı olan nazar, mücerred bakma eylemi değildir. Düşünerek, araştırarak, bilinçli bir bakmayı ifade eder. Örneğin bir şair de gökyüzüne bakar. Orada gördüğü şey sevgiliyi benzeteceği Ay, Güneş, yıldızdır. Bir kahin de/astrolog da bakar, onun gördüğü şey gaybi bilgiler olduğunu iddia ettiği vehimlerdir. Bir melankolik de bakar, onun gördüğü ise depresyonunu derinleştirecek duygusal bir güzelliktir... Gökyüzünün güzelliğinde Allah'ı, O'nun (cc) kudretini ve eşsizliğini görmek için "bilinçli bir bakış" gereklidir. Bunun

14. Geniş bilgi için bk. Et-Tencîm ve'l Muneccimûn ve Hukmuhu fi'l İslâm, s. 117-123; Et-Tencîm ve'l Kırâetu'l Ebrâci fî Mizâni'l İslâm ve'l İlmi'l Hadîs, s. 30-33

15. 15/Hicr, 16

Kur'ân ve Sünnetteki karşılığı imanla bakmak; Allah'ın varlık ve birliğini müşahade için nazar etmektir.

– Göklerin estetiği rastgele, bazı ışıltılı cisimlerin yanyana gelmesiyle oluşmamıştır. Şöyle ki;

"Burada bir nebze kâinattaki güzelliğe özellikle de semanın güzelliğine dikkatler çekilmektedir. Bu da gösteriyor ki kâinattaki güzellik onun yaratılışında planlanmış gayeli bir şeydir. Kâinatın eşsizliğini ifade eden unsur sadece büyüklük, sadece dikkat ve itina değil; aynı zamanda görünen tüm varlıklarda göze çarpan güzellik unsurudur da. Kâinattaki birçok unsurun birleşmesinden mükemmel bir güzellik neşet eder.

Karanlık bir gecede dikkatle gökyüzüne bakıldığı zaman, birer inci tanesi gibi semaya serpilmiş bulunan yıldızların karanlıkları yararak bir parıldadığını bir kaybolduğunu ve bakan kimselere el ederek uzak yıldızlara davet ettiği görülür… Ayni semaya mehtaplı bir gecede bakıldığı zaman yuvarlak bir şekil almış bulunan ayın parıltısına kendisini kaptırıp, onun çevresindeki apaydınlık âlemi seyre daldığınız zaman mehtabın, nefesleri kesercesine uyuyan kâinatı uyandırmak istemediğini tek nefes olarak seyrettiğiniz ân…

Evet kâinata şuurlu ve duygulu bir bakışla ondaki sonsuz güzelliği görmek mümkün olur. Kâinatın yapısında yer etmiş bulunan bu güzelliğin ne derin temelleri olduğunu kavramak ve âyeti kerimedeki, 'Ve onları bakanlar için donattık.' hayret verici manayı kavramak mümkün olur"[16]

Gökyüzünün Korunması

"Ve onu her taşlanmış/kovulmuş şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapıp (Mele-i A'lâ'da konuşulanları çalmaya yeltenenler) müstesna. Onun ardına da yakıcı, parlak bir ateş düşer."[17]

Hatırlayacağımız üzere, 9. ayeti açıklarken Yüce Allah'ın gökyüzünü şeytanların kulak hırsızlığından ve vahye zarar vermesinden koruduğuna değinmiş ve şöyle demiştik:

"De ki: 'Bana şu vahyolundu: Cinlerden bir grup (Kur'ân'ı) dinleyip demişler

16. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/109, Hicr Suresi, 16-18. ayetlerin tefsiri
17. 15/Hicr, 17-18

ki: 'Hiç şüphesiz biz, (belagatı ve mesajlarıyla) hayranlık uyandıran bir Kur'ân dinledik. O, en doğru olana hidayet ediyor. Biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayız… Kuşkusuz biz, göğe dokunduk da onun çok güçlü bekçiler ve ateş toplarıyla dolu olduğunu gördük. Şüphesiz ki (bundan önce, Mele-i A'lâ'nın haberlerini) dinlemek için oturmaya (elverişli) yerlerde oturuyorduk. Ancak şimdi kim dinlemeye (yeltense), ânında kendisini gözetleyen/izleyen bir ateş topu bulur.' "[18]

Kur'ân inmeden önce cinler Mele-i A'lâ'da konuşulanları dinlerdi. Kur'ân'ın nüzulüyle beraber Yüce Allah, onların Mele-i A'lâ'yı dinlemesine engel oldu. Bu, Kur'ân'ın Allah Resûlü'ne ininceye kadar içine hiçbir şey karışmaması içindi.

"Yüce Allah, Rasülü Muhammed'i peygamber olarak gönderip ona Kur'ân'ı indirdiği zaman da cinlerin durumu hakkında bize haber vermektedir. Onu korumanın bir bölümü de semanın oldukça güçlü bekçilerle donatılması ve her yanından korunup, şeytanların daha önce oturdukları yerlerden kovulup uzaklaştırılmasıdır. Böylelikle Kur'ân'dan hırsızlama yoluyla bir şeyler kapıp, onu kâhinlerin dillerine telkin etmelerinin, bunun neticesinde de işin karışık bir hal alarak kimin doğru söylendiğinin bilinmeyecek bir noktaya gelinmesinin önü alınmış oldu. Bu Allah'ın yarattıklarına bir lütfu, kullarına bir merhameti ve kitab-ı azizini bir muhafazasının gereği idi. Bundan dolayı da cinler şöyle demişti: 'Gerçekten biz göğe doğru yükselmek istedik de onun güçlü bekçilerle ve alevli ateşlerle doldurulmuş olduğunu gördük. Hâlbuki gerçekten biz dinlemek için bir yer bulup oturuyor idik. Şimdi ise kim dinlese kendisini bekleyen alevli bir ateş bulur.' Yani artık bugün kim hırsızlama yoluyla bir şey dinlemeye kalkışacak olursa kendisini bekleyen ve kendisinden şaşmayan başka bir tarafa isabet etmeyen, aksine hedefini dağıtıp, helak eden alevli bir ateşin hazırlanmış olduğunu görür."[19]

18. 72/Cin, 1-2, 8-9
19. İbn-i Kesîr Tefsîri, 11/413-414, Cin Suresi, 8-9. ayetlerin tefsiri

Kulak hırsızlığına yeltenenlerin cezası!

Kulak hırsızlığı yapacak İblisler şihab/ateş ile taşlanırlar. Onları taşlayacak ateş toplarına dair Kur'ân-ı Kerim farklı nitelemelerde bulunur. Okuduğumuz Hicr Suresi'nin 18. ayetinde "şihabun mubin", yakıcı/parlak/apaçık/belirgin ateş topu anlamına gelir. Saffat Suresi'nin 10. ayetinde "şihabun sakib", yakıp delen ateş topu anlamındadır. Cin Suresi'nin 9. ayetinde "şihaben reseden", gözetleyen/izleyen ateş topu manasına gelir. Bu ayetlerden kulak hırsızlarını cezalandıran ateş toplarının alevi belirgin, delip geçen ve hedefini tutturan alev topları olduğunu anlıyoruz. Ayrıca Cin Suresi'nin 8. ayetinde çoğul olarak zikredilen "şuhub" kelimesinden, ateş toplarının çok sayıda olduğunu anlıyoruz. Yüce Allah'ın konu hakkında verdiği bilgi bu kadardır. Bundan ötesi bizim için gayptır. Gayb hakkında akıl yürütmek, kıyas yapmak doğru değildir.[20]

Yanlış İnanışların Tashihi

Yüce Allah, varlığının ve birliğinin delillerinden olan gökyüzüne dikkat çektiğinde, yıldızların/gök cisimlerinin vazifesine de dikkat çekiyor. Bunun nedeni; o gün cahiliye toplumunda var olan batıl inanışları red ve inananlara hakikati öğretmek. Biz de Kur'ân'ın metodundan yola çıkarak önce yıldızların vazifelerine değinecek, daha sonra yıldızlara dair var olan batıl inanışlara dikkat çekeceğiz.

20. Yukarıdaki bilgiye dayanarak iki noktaya dikkat çekebiliriz:

- Ateş toplarının günümüzde neye tekabül ettiği bizim için gayptır. Bu meteor yağmurları, yıldız kaymaları veya başka bir şey olabilir de olmayabilir de. Yüce Allah dilese cinleri de onların taşlanmasını da görünür kılabilirdi. Ancak O'nun (cc) iradesi farklı tecelli etti ve kullarından gizledi. Cinler gayb âleminin bir parçasıdır. Haber verilenle yetinmek en doğru olandır.
- Ateş topuna maruz kalan cinlerin akıbeti ne olur? Buna dair tefsirlerimizde yer alan bilgiler kesin kanıta dayanmayan bilgilerdir. Kur'ân tefsirinde kullanılması uygun değildir. Hem doğruluğundan emin olmadığımız bir şeyle Kur'ân'ı tefsir hem de Kur'ân'ın gayeleri arasında yer almayan bilgileri Kur'ân tefsirine iliştirme tehlikesi vardır. Allah'ın, Kitab'ını izah ederken onun gündem ve gayeleri arasında yer almayan bilgilerden uzak durmak gerekir.

Gök Cisimlerinin/Yıldızların Vazifeleri

– Gökyüzünü şeytanlardan korumak[21]

– Gökyüzüne süs olmak[22]

– Yön/Yol bulmaya yardım etmek

"O, karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye, yıldızları sizin (emrinize amade) kıldı. Şüphesiz ki biz, bilen bir topluluk için ayetlerimizi detaylı olarak açıkladık."[23]

"(Yolunuzu bulmanız için başkaca) alametler (de yerleştirdi). Onlar yıldızlarla da yollarını bulurlar."[24]

– Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine delil/ayet olsun

"Şüphesiz ki sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, ısrarla kovalayan geceyle örter. Güneş, Ay ve yıldızları emrine amade kılıp, boyun eğdirendir. Dikkat edin! Yaratmak da emretmek de Allah'a aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, ne yücedir."[25]

"Geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı emrinize amade kılmış (hizmetinize sunmuştur). Yıldızlar da O'nun emriyle boyun eğdirilmiş (insanlara hizmetkâr kılınmıştır). Şüphesiz ki akleden bir topluluk için bunda ayetler vardır."[26]

Gök Cisimlerine/Yıldızlara Dair Yanlış İnanışlar

Yıldızların yaratılma hikmetine dair bu vurgu, yıldızlara dair yanlış inanışları reddetmek içindir. Bu yanlış inanışlara şunları örnek verebiliriz:

– Cinlerin kâinatta dilediği gibi hareket ettiğine inanmak

Cahiliye toplumu gayb âlemine dair vahiy bilgisinden yoksundur. Gayb âlemine dair bilgileri İblis'in vesveselerine, insan zihninin ürettiği hayallere ve kültürel şartlara dayanır. Cahiliye toplumları, İblis'in de yardımıyla

21. bk. s. 424, "Gökten yeryüzüne inerken korunmuştur"
22. bk. s. 465, "Göklerin Süslenmesi"
23. 6/En'âm, 97
24. 16/Nahl, 16
25. 7/A'râf, 54
26. 16/Nahl, 12

cinlere İlahi vasıflar yükler. Onların her şeyi bildiği, kâinatta diledikleri gibi hareket ettikleri ve insanlara fayda ve zarar vereceğine dair inançlar bunlardan bazısıdır. Vahiy indikçe onların gaybı bilmediğini, Allah'ın izni olmaksızın kimseye zarar veremeyeceğini ve kâinatta diledikleri gibi hareket edemeyeceğini insanlara öğretti.

"(Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimizde, ölümünü onlara asasını yiyen bir ağaç kurdundan başkası göstermedi. (Süleyman) yere yıkılınca anlaşıldı ki; şayet cinler gaybı biliyor olsalardı, (Süleyman'ın yaşadığını zannedip) alçaltıcı azap içinde öylece beklemezlerdi." [27]

"Ey cin ve insan topluluğu! Şayet, göklerin ve yerin sınırları dışına çıkmaya gücünüz yetiyorsa, çıkın. Ancak (büyük bir) güç ve otoriteniz olmadan bunu yapamazsınız. (Bu durumda) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayacaksınız? İkinizin de üzerine, ateş alevi ve duman gönderilir. (Ona) engel de olamazsınız." [28]

Hicr Suresi'nin okuduğumuz 17 ve 18. ayetlerinde cinlerin dilediklerince hareket edemedikleri, onların da insanlar gibi sınırlara sahip olduğu ve İlahi yasaya tabi olduğunu anlattı. Nasıl ki insan sınırını aştığında azapla karşılaşıyorsa cinler de sınırlarını aşmaya yeltendiğinde bunu beceremedikleri gibi azapla karşılaşıyorlar.

– Gök hareketiyle insanların hayatı arasında bağ olduğuna inanmak

Günümüzde var olan astroloji, kadim bir cahiliye inanışının güncellenmiş hâlidir. Yıldızlar, yıldızların yörüngeleri, gök haritalarının insan hayatında tesiri olduğuna inanmak diyebileceğimiz bu inanış; hem gayptan haber vermek hem de yıldızların insan üzerinde tesiri olduğuna inanmak cihetiyle bir şirk inanışıdır. Bu konuya dair birkaç sayfa önce açıklama yapmıştık. [29]

– Yıldızların/Gök cisimlerinin salih/seçkin insanların ruhaniyetini temsil ettiğine inanmak

"Sonra bu insanlar, diğer yıldızların hallerini de gözetlemiş, bunun neticesinde de birtakım mutluluk ve mutsuzlukların, insanların farklı farklı durumlar üzerinde olmaları hususunda, o yıldızların nasıl doğduklarına bağlı oldukla-

27. 34/Sebe', 14
28. 55/Rahmân, 33-35
29. bk. s. 461, "Gökyüzünde Burçlar"

rına inanmışlardır. Onlar buna inanınca, insanların pekçoğu zann-ı galible, bu alemde meydana gelen hadiselerin başlangıcının, bu felek ve yıldızlarla ilgili haller olduğuna inanmışlardır. Binaenaleyh, onlar buna inanınca, bu felek ve yıldızlara saygı duyma hususunda aşırı gitmişlerdir. Sonraysa onlardan bazıları, bu felek ve yıldızların zatları gereği 'vacib' olduğuna; bazıları da bu yıldızların hadis olduğuna, en büyük ilahın mahlûkları olduklarına inanmışlardır. Ancak ne var ki onlar 'Bunlar, en büyük ilahın mahlukları ise de, ancak ne var ki bu âlemin hallerini idare edenler bunlardır.' demişlerdir. İşte bu görüşte olanlar, en büyük ilah ile, bu âlemin muhtelif halleri arasında vasıtalar bulunduğunu kabul eden kimselerdir. Her iki takdire, görüşe göre de, putperestler topluluğu, bu yıldızlara ibadet etmek ve onlara tazimde bulunmakla meşgul olmuşlardır… Sonra onlar, bu yıldızların çoğu zaman insanların görmelerinden uzaklaşıp kaybolduklarını görünce; her yıldız için, o yıldıza mensup olan cevherden bir put edinmişlerdir. Mesela onlar, güneş putunu altından yapmışlar ve o putu, güneşe (güneşin cevherine) mensup olan taşlarla süslemişlerdir. Ki bu taşlar yakut ve elmastır. Yine onlar, ay putunu da gümüşten yapmışlardır. Diğerleri de buna kıyaslanabilir. Daha sonraysa bu kimseler, bu putlara tapmaya yönelmişlerdir ki, onların bu putlara tapmalarının maksadı, (aslında) o yıldızlara ibadet etmek ve bu yolla onlara yaklaşabilmektir. İşte bu noktada, 'Bu putlara tapmaktan asıl maksadın, yıldızlara tapma olduğu' hususu ortaya çıkmaktadır."[30]

Tabiin müfessirlerinden Katade (rh) Kur'ân ve Sünnetten yola çıkarak şu değerlendirmeyi yapar:

"Katâde'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir: 'Şüphesiz Allah yıldızları ancak şu üç şey için özel yaratmıştır. Onları göğün süsü yapmıştır. Onları kendileriyle yolun bulunduğu ve şeytanları taşlama aracı kılmıştır. Kim bu üç şey dışında yıldızlar hakkında ilgilenir, konuşursa sadece kendi görüşünü söylemiş ve hatadan payını almıştır. Nasibini zayi etmiş, bilmediği konu hakkında konuştuğundan kendisine gereksiz yere sorumluluk yüklemiş, kendisini zora sokmuştur. Şüphesiz insanlar, bu yıldızlar hakkında kehanetler ortaya attı ve bu, Allah'ın emrine cahillik ettiler. 'Şu veya şu yıldız

30. Tefsîru'r Râzî, 9/506, En'âm Suresi, 74. ayetin tefsiri

varken evlenirse şöyle şöyle olur, kim şu yıldız varken yolculuk yaparsa şöyle şöyle olur.' diyen kimseler gibi. Yemin ederim ki her bir yıldızın doğuşu ile (alakası olmaksızın) mutlaka kırmızı tenlisi de, siyahı da, uzunu da, kısası da, güzeli de, çirkini de dünyaya gelir. Şayet biri gaybı bilmiş olsaydı, onu Allah'ın eliyle yarattığı, melekleri kendisine secde ettirdiği ve ona her şeyin ismini öğrettiği Âdem bilirdi.' "[31]

Şirk ehlinin inkâr ve alayını konu edinen surenin ilk bölümünden sonra Yüce Allah, varlık ve birliğine delalet eden ayetleri açıklamaya devam ediyor.

Yeryüzünün Yayılması

"Yeryüzünü yaydık..."[32]

Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine delalet eden ayetler, yeryüzünün bir döşek gibi yayıldığına, böylece yaşama elverişli hâle geldiğine dikkat çeker:

"O (Rab ki) yeryüzünü sizin için bir döşek, gökyüzünü de tavan kıldı. Gökten su indirdi ve onunla size rızık olarak (çeşitli) ürünler çıkardı. (Öyleyse bütün bu gerçekleri ikrar edip) bildiğiniz hâlde Allah'a eş/ortak/denk koşmayın."[33]

"Biz, yeryüzünü bir döşek kılmadık mı?"[34]

"Bundan sonra da yeryüzünü yaydı (veya yuvarladı). Ondan suyunu ve otlağını çıkardı."[35]

Yeryüzünün insan için bir döşek kılınması O'nun (cc) kudret delillerinden biridir.

"Allah ki; yedi göğü ve yerde de onun bir benzerini yarattı. Emir (Allah'ın kaza ve kaderi) bu ikisi arasında sürekli inip durur. (Bu,) Allah'ın her şeye kadîr olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilmeniz içindir."[36]

Yüce Allah göğü yedi tabaka hâlinde yarattığı gibi yeryüzünde de "onun benzerini" yani ayrı tabakalar yaratmıştır. Bugün elimizdeki bilgilerle bu yedi tabakaya dair şunları biliyoruz:

31. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 8/509, 25661 No.lu rivayet
32. 15/Hicr, 19
33. 2/Bakara, 22
34. 78/Nebe, 6
35. 79/Nâziât, 30-31
36. 65/Talak, 12

“1. Hidrosfer: Okyanus ve denizlerin en üst kısmı ve bunlardan etkilenen karaların kıyılarıdır.

2. Litosfer: Dünyanın en üst katmanını oluşturan, katı kaya ve toprak tabakasından oluşan katmandır. Yeryüzü ya da yer kabuğu dediğimiz ve canlıların üstünde yaşadıkları bu katman diğer katmanlar ile kıyaslandığında daha ince, daha soğuk ve daha katıdır; bu bakımdan yeryüzünde kabuk görevi görür.

3. Astenosfer: Bu katman yüksek ısı ve basınç etkisiyle yumuşayıp eriyebilen, sıcak, yarı katı maddelerden oluşmuştur. Katı litosfer tabakasının Astenosfer tabakası üzerinde yüzdüğü ya da hareket ettiği düşünülmektedir.

4. Üst Manto: Astenosfer tabakasının altında yüksek sıcaklıkta, yarı katı kayalardan oluşan mantonun ilk katmanıdır.

5. Alt Manto: Diğer adı ‘magma’ olan ve üst manto ile birlikte yaklaşık 2.900 km kalınlığında olan bu katman daha sıcak ve yoğundur. Çünkü, dünyanın içindeki ısı ve basınç derinlikle birlikte artar. Üst katmanlardan daha fazla demir, magnezyum gibi değişik madenler içerir.

6. Dış Çekirdek: Dünyanın merkezinde nerdeyse alt mantonun iki katı yoğunlukta olan çekirdek yer alır. Bu yoğunluğun sebebi içinde kayalardan çok sıvı halde bulunan madenlerdir (demir-nikel alaşımı gibi). Dış çekirdek, 2.200 km kalınlığında, çok sıcak ve tamamen sıvı hâldedir. Dünyanın dönüşü nedeniyle bu sıvı çekirdek dünyanın manyetik alanını oluşturur.

7. İç Çekirdek: Bu katmanın ise, 1.250 km kalınlığında katı madenlerden oluştuğu tahmin edilmektedir.”[37]

İşte yeryüzü, Yüce Allah’ın yarattığı bu yedi tabakanın en üst katmanı, üstünde yaşadığımız arzdır. Şayet Yüce Allah onu yaşamaya elverişli kılmasa, onun üstünde yaşam imkânsız olurdu. Şöyle ki; “ ‘Döşek’ olarak bahsedilen yeryüzü ya da yer kabuğunun hemen altında tıpkı döşeklerde olduğu gibi yumuşak ve elastiki ‘magma’ tabakası bulunur. Önceleri yekpare olan kıtalar zamanla magma tabakası üstünde yüzerek birbirlerinden ayrılmış ve yerküre üzerine ‘döşenmiş’lerdir. Hala oturdukları bu sıvı zemin üzerinde hareket halindedirler.

37. Kâinat Kitabını Okumak, s. 167-168

'Yeri döşeyen, onda oturaklı dağlar, ırmaklar yaratan ve orada bütün meyvelerden çifter çifter yaratan O'dur…' (Ra'd, 13/3)

Yeryüzündeki hayatın mevcut olabilmesi için her şeyden önce pek değişmeyen bir sıcaklığın devamlı olarak muhafaza edilmesi lazımdır. Bunu temin ve hayatın devamı için de arz, Güneş sisteminin en kararlı ve özgün yerine oturmuş ve etrafı 'koruyucu tavan' denilen atmosferle sarılmıştır. Diğer gezegenler birbirlerini etkilemeden her biri kendi yörüngelerinde yüzüp giderler ve asla çarpışmazlar.

Enerji kaynağı olan güneş arza en uygun mesafede bulunur ve devamlı olarak ısı, ışın ve ışık gönderir.

Sıcaklığı mümkün olduğu kadar eşit hale yaklaştırmak için gezegenimiz hem kendi etrafında hem de güneş etrafında oldukça hızlı bir şekilde döner. Bu hareketler uygun bir yörünge düzlemi içinde olur. Dönme ekseni, yörünge düzlemine diktir. Bu nedenle canlıların nimetlerden tam olarak yararlanabilmesi için Rahmân olan Allah, arzın boynunu 23,5° eğmiştir. Ancak bu sayede mevsimler oluşmuş, böylece dünya nimetleri eşit olarak paylaşılmıştır."[38]

Okuduğumuz bilgilerin hiçbirini bilmeseydik dahi, her insan şunu rahatlıkla anlayabilirdi: Şayet yeryüzü bir döşek misali yayılmamış engebeli, dağlık veya kayalık bir parça olmuş olsaydı, yaşam ne denli zor olurdu? İlerleyen ayetler yerin yayılmasıyla su, tarım ve diğer rızık vesileleri arasında bir ilişki olduğuna işaret etmiştir. Yüce Allah, üstünde yaşadığımız, ayaklarımızın altında çiğnenen bir yerden bile bize öğretmekte, yol göstermektedir. Ödünç bir ifadeyle söyleyecek olursak, Kur'ân, "Bastığın yeri toprak diye geçme, ibret al!" demektedir.

Yeryüzüne Çakılan Kazık: Dağlar

"…Orada (denge sağlaması için dağlardan) kazıklar çaktık…"[39]

Yüce Allah, Kur'ân'ın birçok yerinde dağlara dikkatimizi çeker. Kur'ân'ın dağ için kullandığı ifadelerden, onun varlığına ve birliğine delalet eden şu çıkarımları yaparız:

38. age. s. 166-167
39. 15/Hicr, 19

– Dağlar yeryüzünün dengesini sağlayan kazık görevi görür. Yukarıda yeryüzünün katmanlarına dair bilgiler paylaştık. Buna göre yeryüzü sıvı bir ateş denizinin üzerindedir. Şayet dağlar olmasa yeryüzü bir beşik gibi sallanıp durur, dünyanın kendi ekseni etrafında dönüş hızı nedeniyle yaşamak bir yana, ayakta durmamız dahi imkânsız olurdu.

– Dağlara kazık (revasi/evtad) denmesi, yer üstünde gördüğümüz dışında yer altında da ondan bir parça olduğunu gösterir. Zira kazık yere çakılır; bir kısmı yerin üstünde bir kısmı yerin dibinde kalır. Kur'ân'ın indiği gün, beşerin tahayyül dahi edemeyeceği bu bilgi, ancak dağları yaratan tarafından verilebilirdi. İnsanlık bu gerçeği 19. yüzyılda fark etti. Birçok dağın yerin altında kalan kısmı, görünen kısmından çok daha fazlaydı/uzundu.[40]

– Dağların hareket ettiği haber verilir.

"Dağları görür, hareketsiz sanırsın. O (dağlar), bulutların hareket ettiği gibi hareket etmektedir. Her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatı işte! Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan haberdardır."[41]

Dağların hareketi bulutların hareketine benzetiliyor. Yani dağlar bulutlar gibi sürükleniyor. Bugün biz buna kıtaların sürüklenmesi diyoruz. Aslında son 40 yıldır diyoruz. Zira artık dağların da denge unsuru olduğu, yerle/kıtalarla birlikte hareket hâlinde olduğunu biliyoruz.[42]

Ölçüsü Belirlenmiş Bitkiler

"...Ve her şeyden ölçüsü belirlenmiş bitkiler bitirdik."[43]

Yüce Allah yeryüzünde sayısız bitki yaratmış, kullarını bu bitkiyle rızıklandırmıştır. Bitkinin sıfatı, mevzun/ölçülü olmasıdır. Her bitki için takdir edilen bir ölçü vardır ve her bitki belirlenen ölçüyle boyun eğerek gelişip serpilir. "Her bitkinin belli bir dereceye kadar büyümesi, Allah'ın kudret ve hikmetini gösteren başka bir ayettir. Çünkü her bitkinin büyüme gücü o kadar büyüktür ki, eğer serbestçe büyümesine izin verilse bir tek çeşit bitki bile bütün dünyanın yüzeyini kaplayabilir. Fakat hikmet sahibi ve her şeye

40. bk. El-Mu'cizetu'l Hâlide, s. 169-172
41. 27/Neml, 88
42. bk. Benzerini Getiremezler, s. 288
43. 15/Hicr, 19

gücü yeten yaratıcı her tür bitkinin dengeli bir miktarda üremesini ve çoğalmasını düzenlemiştir. Bitkisel hayatın başka bir yönü daha vardır. Her tür bitki ancak belirli bir ölçü, boy ve kalınlıkta büyüyebilir. Bu da her bitkinin sayısınca, yapı, yükseklik, genişlik ve şeklinin, yapraklarının ve dallarının bizzat yaratıcı tarafından belirlendiğinin bir ispatıdır. Hiçbir bitki bu belirli sınırların ötesine aşamaz."[44]

Mevzun kelimesinin bir diğer anlamı her canlının ihtiyacı ölçüsünde bitki yaratılmış olmasıdır. Bir sonraki bölümde Yüce Allah kudretinin delili olarak bu noktaya temas edecek, her şeyi malum bir ölçüyle yarattığını haber verecektir.

Yeryüzünde Geçim Kaynakları

"Ve orada sizin ve rızıklarını temin edemediğiniz (diğer canlılar için) geçim vasıtaları kıldık."[45]

Yüce Allah tüm canlıların rızkını üstlenmiştir. Her canlı için yeryüzünde geçimlikler yaratmıştır. İnsanı ele alacak olursak yeryüzünün her parçası, insan için bir geçimlik, rızık vesilesidir. Daha ilginç olanıysa sayısını Allah'ın bildiği canlının müthiş bir denge içinde beslenip hayatını sürdürmesidir. Yüce Allah'ın yarattıklarını nasıl beslediğine dair, ilginç bir örnek üzerinden ayeti anlamaya çalışalım. "Yanardağ lavlarının dağlardan akarken açtığı lav mağaraları vardır. Bu mağaralar lavlar tarafından oyulurken ısı 2000-3000 santigrat derece olduğundan bu mağaralarda önceden bir canlı tohumu kalması söz konusu olamaz. İşte bu mağaralarda yeniden doğabilecek canlıları araştıran bir biyoloji bilim heyeti mağarada rastladıkları 1,5-2 metre boyundaki yılan benzeri canlıyı görünce önce dışarıdan giren bir tür yılan sandılar fakat hiçbir yılana benzemeyen canlının solucan olduğunu anlayınca hayretler içinde kaldılar. Fakat asıl şaşkınlık bu canlının laboratuvarda incelenmesi sırasında oldu. Zira bu dev solucan hiçbir solucana benzemiyordu. Ne sindirim sistemi ne solunum sistemi vardı. Bu canlının yalnız bir kalbi vardı. Acaba ne yer ne içer ve nasıl soluk alırdı? Hayvanın derisi üzerinde yapılan incelemeler sorunu çözdü. Solucanın derisi üzerinde çeşitli mikroplar

44. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/567, Hicr Suresi, 19. ayetin tefsiri
45. 15/Hicr, 20

yerleşmiş hem hayvanı besliyor hem de hayvana oksijen temin ediyordu."[46] Yani Yüce Allah, bir varlığı yaratmışsa mutlaka onun geçimliğini yaratıyor. Bir yanardağ var ve her şeyi yakıp kül ediyorsa yarattığı varlığın geçimliğini onun derisinde yaratıyor. Hiç şüphesiz O (cc) buna kadirdir.

Tanımlı İş Tuzağı

Okuduğumuz ayette Yüce Allah, "Size ve rızıklarını temin edemediğiniz (diğer canlılar için) geçim vasıtaları yarattık." buyuruyor. İnsana bir hakikati hatırlatıyor: "Yeryüzünde senin dışında canlılar var ve her birini Allah (cc) besliyor." demiş oluyor. Bunca canlıyı besleyen bir kudret seni rızıksız bırakmaz. Mutlaka senin için geçim kaynakları yaratmıştır. Bunca geçim kaynağı arasında "iş yok" diyen insan, kendini kandırıyordur. Şöyle dense daha doğru olur: "Sistemin iş diye tanımladığı alanlarda iş yok." Yeryüzü altı ve üstüyle bir geçim kaynağıdır. (Savaş, afet, kaza vb. özel durumlar haricinde) insan mutlaka bir geçimlik bulabilir. Maalesef rububiyet ve uluhiyyet iddiasındaki modern cahiliye, her şey gibi iş alanlarını da tanımlamış, tanımlı her şeyde olduğu gibi kontrol altına almıştır. Toplumu mustazaflaştırmak isteyen müstekbirler, iş meselesini topluma karşı bir silah olarak kullanmaktadır. Bir yerin demografik yapısını değiştirmek mi istiyorlar iş meselesine el atıyorlar. Bir bölgenin tanımlı iş imkânlarını kısıyor (Güneydoğu gibi), bir diğer bölgenin iş imkânlarını genişletiyorlar (Marmara gibi). Böylece iş imkânları kısılan, iş imkânlarının geniş olduğu bölgeye göçüyor… Bir toplumu uyutmanın en iyi yolu sabah sekizden akşam sekize kadar çalıştırmaktır. On iki saat çalışan bir beden, hangi dikkatle varlık nedenini soracak, sonra da bu soruların cevabını bulacaktır. O yorgunlukla ibadet mi siyaset mi yapacaktır? Yaşadığı çağın şahidi olup çağın sorunlarına kafa mı yoracaktır. Haftada bir gün verilen izinle dinlenecek midir, hayatın zorunlu işlerini mi halledecektir? Tanımlı iş hastalığı bir topluma bulaştı mı, artık o toplum sistemin elinde oyuncaktır. Tanımlı iş için, "Küfür içerikli metinleri imzalayacak, başını açacak, vakit namazlarını kılmayacaksın…" diye dayatsalar; toplum itaat edecektir. İşten kovulmamak için kimlerle oturup kalkacağı, kimlerden uzak durması gerektiği vb. dayatmaların tamamı karşılık bulacaktır. Âdeta iş vermek değil de bir "rabb" gibi toplumun hayatını tanzim edeceklerdir.

46. Kur'ân-ı Kerim'den Ayetler ve İlmi Gerçekler, s. 260

Bugün sistemlerin ve onların ardındaki asıl gücün (sermaye) yaptığı tam olarak bu değil midir? Yüce Allah'ın yarattığı bunca geçim vasıtası arasında insan, onu onursuzlaştıran tanımlı işlerden uzak durmalıdır. Tanımlı işlerin kendisine sahip olmasına müsade etmemeli, emrine müsahhar kılınan iş (ve iş araçlarına) insan hükmetmelidir. Şayet Yüce Allah'ın ölçüsünü ters çevirir ve işin kendisine hükmetmesine müsaade ederse hayatındaki her şey -başta kulluk olmak üzere- tepetaklak olur. Ters çevirdiği ölçüler, onun istikametini ters yüz eder.

Allah'ın Katındaki Hazineler

"Her şeyin asıl hazineleri/kaynakları bizim katımızdadır. Ancak ondan belirli bir miktar indiririz."[47]

Her şeyin ama her şeyin asıl sahibi Allah'tır ve her şey O'nun (cc) hazinesinden insanlara/canlılara ulaşmaktadır. O'ndan (cc) canlılara ulaşan "belirli miktar"dır. Zira O'nun her işi bir takdirle/ölçüyle, yani kaderledir. Hiçbir şey öylesine, ölçüsüz değildir. Ayette geçen her şey "ve in min şeyin" şeklinde, en kapsamlı genellik ifade eden bir üslupla zikredilmiştir… Yani küçük büyük, insanın aklına gelen ne varsa, onun hazineleri Allah'ın katındadır ve O'nun (cc) katından insana ulaşır. Bu ayet, kalplere istikamet veren, eğitici ayetlerdendir. Ne istiyor insan, huzur mu? Hazinesi Allah'ın yanında… Dilerse sekinet/mutmainlik indirip insana huzur verir. Ne istiyor insan, dünyalık mı? İstediği şeyin kaynağı O'nun katında… Dilerse yerin ve göğün bereket kapılarını açar ve insanı rızaklandırır. Ne istiyor insan takva, huşu, başarı, sevgi/ilgi… istediği her neyse onun hazineleri Allah'ın katında…

Bu ayeti tamamlayan bir diğer ayet şudur:

"Ve şüphesiz ki varılacak son nokta, Rabbine olacaktır."[48]

Birinci ayet şeylerin başlangıcını, ikincisi varacağı noktayı ifade eder. Her şey O'ndan gelir ve insanın yaptığı her şey yine O'na döner. Öyleyse yalnızca O'ndan beklemeli ve yalnızca O'nun için bir şeyler yapmalıdır. Bu da insanın kulluğun iki aslında muvaffak olmasına vesile olur: Tevhid

47. 15/Hicr, 21
48. 53/Necm, 42

ve ihlas. Her şeyin O'ndan olduğunu bilen yalnızca O'ndan bekler, O'nun yanında olana tamah eder, O'nu umut eder; bu tevhittir. Her şeyin O'na (cc) varacağını bilen yalnızca O'nun için söyler, O'nun için yapar. Söz, düşünce ve eylemlerinin gayesi O olur; bu da ihlastır.

"Herhangi bir hazinenin içinde bulunanlardan bir şeyler alabilmek için onun anahtarlarını elinde bulunduran kimseden istemek gerekir. Yani hazine sahibini bırakıp elinde bir şey olmayan veya bir şeye güç yetiremeyenlerden bir şeyler istemek anlamsızdır.

Bununla ilgili olarak bir başka âyette Allah (cc) buyuruyor: 'Elbette her şeyin-dönüp dolaşıp- varışı Allah'adır.' (Necm, 53/42)

Bu ayet büyük bir hazineyi kapsamaktadır: İstenilen her şey amacına uygun olarak ve Allah için istenmiyor ve O'na ulaşamıyorsa o şey yok olmaya mahkumdur ve sonuçsuzdur. Çünkü ulaşacağı bir hedefi yoktur. Kendisine ulaşılacak olan ise her şeyin varacağı son noktadır. Her şey Allah'ın yaratmasına, iradesine, hikmetine ve ilmine ulaşacaktır. Allah (cc) bütün isteklerin varacağı son makamdır. Allah için sevilmeyen her şey, seven kişi için sıkıntı ve azaptır. Allah için yapılmayan her iş yok olmaya mahkûm ve değersizdir. O'na ulaşmayan ve bağlanmayan her kalp mutsuz, saadeti engellenmiş ve kurtuluşa ulaşmaktan alıkonmuştur. Tüm bu anlatılmak istenilenler, 'Hazinesi ve kaynağı bizim katımızda olmayan hiçbir şey yoktur.' ve 'Ve her şeyin dönüp dolaşıp varacağı sonu Allah'adır.' ayetlerinde bir araya gelmektedir.

Şanı yüce olan Allah, bırakılıp da O'ndan başka kendisinden istekte bulunulacak bir varlık yoktur. O, her şeyin başlangıcı ve varacağı sondur. Bu özelliğin altında Allah'ı birleme esası olan tevhidin büyük bir sırrı yatmaktadır. O da, 'Kalpler, ancak Allah'a bağlanırsa sakinleşir, kararlılık kazanır ve tatmin olur.' ayetinde kendini bulmaktadır.

Kendisinden bir şeyler istenen veya sevilenler arasında Allah (cc) hariç her şey ya da herkes asıl amacın dışındadır. Zira insan, Allah'ın zatını bırakıp başkalarını sever ve onlardan bir şeyler isteyecek olursa asıl amacını değiştirmiş demektir.

Bu durumda işlerin varış yeri ve sonu iki ayrı şeye olacaktır. Oysa yaratılmışların başlangıcının iki aynı asla dayanması -yani iki aynı yaratıcı

olması- nasıl imkânsızsa varacağı sonunun da iki olması imkânsızdır, böyle bir şey olamaz.

Sevgisi, değer vermesi, istekleri, dualarıyla buyruk ve yasaklara itaati Allah'tan bir başkasına olan kimsenin bu tutumu geçersiz ve emekleri boştur. Elde ettiğini sandığı hemen her şey hiçliktir. Sevgisi, değer ölçüleri, korkusu, istekleri ve duaları Allah'a olanları ise Allah (cc) lezzetleriyle, güzellikleriyle ve mutluluklarıyla sonsuza kadar nimetlendirecektir."[49]

Aşılayıcı Rüzgârlar

"Rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik…"[50]

Yüce Allah varlığına ve birliğine delil olarak aşılayıcı rüzgârlardan söz ediyor. Acaba rüzgârlar neyi aşılıyor? Ayetin indiği gün insanların tam anlamıyla kavraması mümkün değildi. En fazla ayetlerde zikredildiği gibi yağmur bulutlarını sürüklediği ve onları bir araya getirerek aşıladığını düşünebilirlerdi. Bugün biz çok daha fazlasını biliyoruz. Zira Yüce Allah ufuktaki ve nefislerimizdeki ayetleri göstermeye devam ediyor. Bugünkü bilgilerimize göre rüzgârlar iki şeyi aşılıyor:

– Bulutların aşılanması: "Alçak ve yüksek basınç alanları arasındaki şiddetli hava akımları okyanusların ve denizlerin yüzeyinde, köpüklenme nedeniyle her an oluşan sayısız hava kabarcığını, ayrıca karalardan gelen toz parçacıklarını atmosferin üst katmanlarına taşır. Rüzgârların bu şekilde yükseklere taşıdığı parçacıklar, burada su buharı ile temas eder. Su buharı da bu parçacıkların etrafına toplanarak yoğunlaşır ve su damlacıklarına dönüşür. Bu su damlacıkları önce bir araya gelerek bulutları oluşturur, bir süre sonra da yağmur olarak yeryüzüne iner. Görüldüğü gibi rüzgârlar, havada serbest hâlde bulunan su buharını denizlerden taşıdıkları tuz ve çöllerden, yanardağlardan yükselen toz parçacıklarla 'aşılamakta' ve böylece yağmur bulutlarının oluşumunu sağlamaktadır.

Bulutların aşılanmasının bir başka şekli de elektrik yükü ile aşılanmasıdır. Rüzgârlar, önce bulutları sürükleyerek birbiri üzerine yığar. Bu sürüklenme,

49. Bedâiu't Tefsîr, 2/467-468, Hicr Suresi, 21. ayetin tefsiri
50. 15/Hicr, 22

sürtünme neticesi onları negatif ve pozitif elektrik yükü ile aşılar. Bulutlarda biriken bu yüklü elektrik birbirlerini çekmelerine, birleşmelerine ve yağmurun oluşumunu sağlarlar."[51]

"Allah'ın bulutlar sevk ettiğini, sonra onları bir araya topladığını, sonra da üst üste yığdığını görmedin mi? Nihayet görürsün ki, yağmur o (bulutların) arasından çıkar. Gökten içinde dolu bulunan dağ gibi bulutlar indirir. Onu dilediğine isabet ettirir, dilediğinden çevirir. Neredeyse onun şimşeğinin parıltılı ışığı gözleri kamaştırıp alıverecek."[52]

– Çiçek tozlaşması: Rüzgârın aşıladığı bir diğer şey bitkilerdir. Şöyle ki;

Yüce Allah Rad Suresi'nde "… her meyveden çiftler yarattı … "[53] **buyuruyor. Bu ayetler indiğinde bitkilerin çift olmasına (dişi ve erkek) dair kimsenin bir fikri yoktu. Yaratan Allah (cc), ayetten asırlar sonra da kimsenin fikri olmayan bu konuda, ufuktaki ayetlerden birine işaret ediyordu. Bitkilerin çift durumunu karı kocayı ifade eden zevc/ezvac kelimesiyle ifade ederek, dolaylı olarak döllenmeye de vurgu yapıyordu. Biz bugün biliyoruz ki bitkilerin meyve vermesi ve nesillerinin devamını sağlaması için tozlaşmaya ihtiyaç vardır. Tozlaşma, yani bitkideki erkek organın polenlerinin bitkideki dişi organın tepeciğine ulaşması ve bu birleşmeden yeni bitki tohumlarının oluşmasıdır. Peki erkek organın poleni nasıl dişiye ulaşacaktır? İşte bu taşımayı yapan araçlardan biri rüzgârdır.[54] Evet, Yüce Allah'ın aşılayıcı dediği rüzgâr! Şahitlik ederiz ki senden başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederiz ki Kur'ân senin kelamındır ve haktır!**

"Rabbimiz! İndirdiğine iman ettik, Resûl'e ittiba ettik, bizi (tevhide) şahitlik edenlerle birlikte yaz."[55]

---

51. Kâinat Kitabını Okumak, s. 125-126
52. 24/Nûr, 43
53. 13/Ra'd, 3
54. Tozlaşmayı sağlayan diğer vesileler ve bunların resimli anlatımı için bk. Tohum Oluşumu, Prof Dr. Necmi İşler, M.K.Ü Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü
55. 3/Âl-i İmran, 53

Gökten İnen Su ve Önemi

"...Gökyüzünden su indirdik ve sizi onunla suladık. Onu depolayıp muhafaza eden siz değilsiniz."[56]

Yüce Allah bu ayette rüzgârın yağmur oluşumundaki etkisinden daha özel bir noktaya işaret ediyor. İnen yağmurlar insanın su ihtiyacını karşılıyor ve suyu indiren kudret onu depoluyor, insan için muhafaza ediyor. Şayet bu insana bırakılsa asla yapamaz. Bu iki meseleye yakından bakalım:

– Bir önceki bölümde okumuştuk. Yeryüzünden havalanan toz, tuz, su damlacıkları (yani yeryüzünün kiri) havalanıp semada aşılanıyor ve yere yağmur olarak düşüyor. Ayrıca gökyüzünden aşağı inerken bir de havada oluşan kire ve aside (nitrik asit) temas ediyor. Yerden yükselen kir, havanın kir ve kimyasalına da temas ettikten sonra tatlı su olarak yeryüzüne iniyor. Yüce Allah'ın ifadesiyle tertemiz su olarak bize ulaşıyor.

"Rahmetinin/Yağmurun öncesinde rüzgârları bir müjde olarak gönderen O'dur. Ve gökten tertemiz bir su indirdik."[57]

Evet, bu suyu kirden ve tuzdan arındırıp tatlandıran, tozdan arındırıp duru kılan ve zararlı asitten koruyan kim?

"İçtiğiniz suyu gördünüz mü? Onu, buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Şayet dileseydik onu, tuzlu/acı bir su yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?"[58]

İşte insana sorulmuş bir soru! Sana şükürler olsun Allah'ım. Yarattıkların adedince, nefsinin rızasınca, arşının süslerince sana şükürler olsun.[59]

– "...Onu depolayıp muhafaza eden siz değilsiniz."[60] buyurularak, suyun depolanma işini de Yüce Allah'ın üstlendiğine işaret ediliyor. Suyun depolanması, Zümer Suresi'nin 21. ayetinde şöyle ifade ediliyor:

56. 15/Hicr, 22
57. 25/Furkân, 48
58. 56/Vâkıa, 68-70
59. Geniş bilgi için bk. Tefsîru'l Âyâti'l Kevniyyeti fi'l Kur'âni'l Kerîm, 2/333-340, Furkan Suresi, 48. ayetin tefsiri
60. 15/Hicr, 22

"Allah'ın gökyüzünden su indirip, onu yeryüzünde var olan kaynaklara akıttığını görmedin mi? Sonra da onunla farklı renklerden ekinler çıkarır, sonra o kurur ve sen onu sararmış görürsün. Sonra da onu, kuruyup dökülen çer çöp hâline getirir. Şüphesiz ki bunda (dünya hayatının geçiciliğine dair), akıl sahipleri için bir öğüt vardır." [61]

Gökten inen suyu yeryüzü kaynaklarına akıtan Yüce Allah'tır. Gökten inen suyun bir kısmı yeryüzündeki göl, nehir, dere gibi yapıları besler. Bir kısmı da yer altına iner. Yeraltında hazırlanmış depolar vardır. Orada toplanır ve doğal su depoları oluştururlar. Bu depolarda biriken sular bitkilerin köklerini besler. Zaten Zümer Suresi'nin 21. ayeti yeraltı kaynaklarına akıtılan suların farklı renklerde bitkiler bitirdiğine işaret eder.

"Gökten belirli miktarda su indirdik ve o suyu yeryüzüne yerleştirdik. Şüphesiz ki biz, onu götürmeye de kâdiriz. O (su) ile sizler için hurma ve üzümden bağlar/bahçeler inşa ettik. Orada sizin için çeşitli meyveler vardır ve onlardan yersiniz. Ve Tur-i Sina'da çıkan, yağlı ve yiyenlere katık olan (zeytin) ağacını da (o suyla bitirdik)." [62]

Yer altı depoları yalnızca bitkiler için değil, insanlar için de hayati öneme sahiptir. Bugün içme suyu olarak kullanılan temiz/tatlı suların çoğu, yer altındaki rahmet depolarından elde edilmektedir.[63] İnsanoğlu uzun yüzyıllar bu nimetin farkında değildi. Nüfus artışı, bilinçsiz tüketimin getirdiği kirlilik, kapitalizmin su dahil her şeyi metalaştırması, azgın azınlığın sınırsız biriktirme hırsı ve insanoğlunun işlediği günahlar; yer altı su kaynaklarının öneminin anlaşılmasını sağladı. Dünya adım adım bir su savaşına doğru sürükleniyor. Muhtemelen önümüzdeki yıllarda Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine delil olan yer altı su kaynaklarının önemi daha çok anlaşılacak...

61. 39/Zümer, 21
62. 23/Mü'minûn, 18-20
63. bk. Tefsîru'l Âyâti'l Kevniyyeti fi'l Kur'âni'l Kerîm, 3/217-227, Zümer Suresi, 21. ayetin tefsiri

Her şey Allah'tandır ve Allah'a Döner

"Şüphesiz ki biz, (evet, gerçekten) biz diriltir ve öldürürüz. Ve (öldükten sonra geride bırakacaklarınıza) vâris olan da biziz. Andolsun ki, sizden önce (yaşamış toplumları da) sonra gelecek (olanları da) biz bildik. Onları (diriltip) huzurunda toplayacak olan, hiç şüphesiz ki senin Rabbindir. Şüphesiz ki O, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm, (her şeyi bilen) Alîm'dir."[64]

Yaratan, öldüren ve tekrar diriltecek olan Allah'tır. Geçmiş milletleri ve gelecek milletleri bilen Allah'tır. Göçenlerin ardında bıraktığı her şey Allah'tan olduğu gibi, onlara vâris olacak yine Allah'tır. Ve nihayet tüm insanları haşredip huzurunda toplayacak olan yine Allah'tır. O (cc) El-Alîm ve El-Hakîm'dir. Şeylerin başlangıcı ve O'na (cc) dönüşü O'nun ilmi iledir. Bir yaprak dahi O'nun iliminin dışında değildir. Başlangıçlar ve bitişler bir hikmete tabidir. Hiçbir şey öylesine, amaçsız değildir.

64. 15/Hicr, 23-25

26-50

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍۚ (٢٦) وَالْجَٓانَّ خَلَقْنَاهُ
مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ (٢٧) وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّٖى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ
صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ (٢٨) فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فٖيهِ مِنْ رُوحٖى فَقَعُوا
لَهُ سَاجِدٖينَ (٢٩) فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَۙ (٣٠) اِلَّٓا اِبْلٖيسَۜ اَبٰٓى اَنْ
يَكُونَ مَعَ السَّاجِدٖينَ (٣١) قَالَ يَٓا اِبْلٖيسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدٖينَ
(٣٢) قَالَ لَمْ اَكُنْ لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ (٣٣)
قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجٖيمٌۙ (٣٤) وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدّٖينِ (٣٥)
قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنٖٓى اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٣٦) قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرٖينَۙ (٣٧)
اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٣٨) قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَغْوَيْتَنٖى لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى الْاَرْضِ
وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٣٩) اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصٖينَ (٤٠) قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ
عَلَيَّ مُسْتَقٖيمٌ (٤١) اِنَّ عِبَادٖى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ
الْغَاوٖينَ (٤٢) وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٤٣) لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍۜ لِكُلِّ
بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ (٤٤) اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۜ (٤٥) اُدْخُلُوهَا
بِسَلَامٍ اٰمِنٖينَ (٤٦) وَنَزَعْنَا مَا فٖى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ
مُتَقَابِلٖينَ (٤٧) لَا يَمَسُّهُمْ فٖيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجٖينَ (٤٨) نَبِّئْ
عِبَادٖٓى اَنّٖٓى اَنَا الْغَفُورُ الرَّحٖيمُۙ (٤٩) وَاَنَّ عَذَابٖى هُوَ الْعَذَابُ الْاَلٖيمُ (٥٠)

(26) "Andolsun ki insanı, kokuşmuş bir balçığın kuruyan çamurundan yarattık."

(27) "Cinleri de (insanı yaratmadan) önce, (içlere nüfuz eden) zehirli bir ateşten yarattık."

(28) "Hani Rabbin, meleklere demişti ki: 'Şüphesiz ki kokuşmuş balçığın kurumuş çamurundan bir insan yaratacağım.' "

(29) "Yaratılışını tamamlayıp ruhumdan ona üflediğimde, ona secdeye kapanın."

(30) "Meleklerin tamamı secde ettiler."

(31) "İblis hariç! Secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi."

(32) "(Allah) buyurdu ki: 'Ey İblis! Ne oluyor sana? Niçin secde edenlerle beraber olmuyorsun?' "

(33) "Dedi ki: 'Kokuşmuş balçığın kurumuş çamurundan yarattığın bir insana secde edecek değilim.' "

(34) "Buyurdu ki: 'Çık oradan! Şüphesiz ki sen, kovulmuş/taşlanmış birisin.' "

(35) "Din/Kıyamet Günü'ne kadar da lanet senin üzerinedir."

(36) "Dedi ki: 'Rabbim! Bana (insanların) diriltileceği güne kadar mühlet ver.' "

(37) "Buyurdu ki: 'Sen mühlet verilenlerdensin.' "

(38) "Zamanı bilinen güne (kıyamete) kadar!"

(39) "Dedi ki: 'Rabbim! Beni saptırmana karşılık, yeryüzünde (sapkınlığı) onlara süsleyecek ve hepsini saptıracağım.' "

(40) "Senin muhlas/arındırılmış/ihlaslı kılınmış kulların hariç."

(41) "Bu yolun dosdoğru bir yol olduğu, benim güvencem altındadır."

(42) "Kuşkusuz, kullarım üzerinde bir otoriten yoktur. (Senin otoriten) ancak sana uyan azgınlar üzerinedir."

(43) "Kuşkusuz, onların tümünün buluşma yeri cehennemdir."

(44) "Onun yedi kapısı vardır. İçlerinden her bir grup bir kapının payı (olarak o kapıdan cehenneme gireceklerdir)."

(45) "Şüphesiz ki muttakiler, cennetlerde ve pınar başlarındadır."

(46) " 'Oraya esenlik ve güven içerisinde girin.' (buyrulacak)."

(47) "Göğüslerindeki kin/düşmanlık/öfke (gibi tüm olumsuz duyguları) çıkarmışızdır. Karşılıklı sedirlerde kardeşler olarak (kurulurlar)."

(48) "Orada onlara yorgunluk dokunmaz ve asla oradan çıkarılmazlar."

(49) "Kullarıma haber ver. Şüphesiz ki ben, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli) Er-Rahîm olanın ta kendisiyim."

(50) "Ve şüphesiz ki benim azabım, can yakıcı azabın ta kendisidir."

İnsanın Yaratılışı

Kur'ân'da Anlatım Farklılığının Hikmeti

Sure, yeni bir mevzuya giriş yaparak ilerliyor. İnsanın yaratılışı, meleklerin teslimiyeti ve İblis'in büyüklenmesiyle devam ediyor. Okuduğumuz konu daha önce Bakara ve Araf Surelerinde, Hicr Suresi'nde olduğu gibi detaylı ele alınıyor.[1] İlerleyen surelerde ise Bakara, Araf ve Hicr Suresi'nde anlatılan yaratılış kıssasının bir bölümüne değiniliyor.[2] Yaratılış kıssasının Kur'ân'ın birçok yerinde anlatılmasının hikmetlerinden biri; her surede kıssanın farklı bir yönüne dikkat çekmek, ayetlerin akışıyla yaratılış arasındaki bağa dikkat çekmektir. Bu sebeple her surede yaratılışın bir yönü ön plana çıkarılmış, olay farklı kelime ve kavramlarla anlatılmıştır.

Bakara Suresi'nde Âdem'in (as) yeryüzüne halife olması, halifelik görevini deruhte edecek isim bilgisiyle donatılması ve insanın yaratılması esnasında, "Sizin bilmediklerinizi bilirim." ilkesi ön plandaydı. Bu nedenle yaratılış kıssasından hemen sonra İsrailoğullarının kıssasına geçiş yapılmıştı. İnsan Allah'a (cc) verdiği söze ve yaratılış gayesine uygun davranmadığında nasıl bir dindar portresinin meydana getirildiği anlatıldı. A'râf Suresi'nde ise daha çok şeytana , onun isyanına, Âdem (as) ve eşinin cennetten çıkarılmasına vurgu ön plandaydı. Bu nedenle yaratılış kıssasının hemen ardından şeytana uyarak helalleri haram, haramları helal kılan; uydurdukları dinle Allah'a kulluk eden ve nihayetinde cehennem ateşinde birbirlerine lanet ederek toplanan insanlar anlatılmıştı. Hicr Suresi'nde ise insanın yaratılışına, özünü oluşturan maddelere, şeytandan korunan muhlesler ile ona

1. bk. Bakara, 30-39; Araf, 11-25
2. bk. İsra 61-65; Taha 115-126; Sad 71-85

uyan azgınlara temas edildi. Hemen akabinde İbrâhîm'den (as) başlayarak kısa kısa resûllerin kıssaları anlatıldı. Böylece muhles kullar ile azgınların kimler olduğu gösterilmiş oldu.[3]

Yapılan açıklamalar şunu anlamamızı kolaylaştırır: Kur'ân' da bir konunun tekrar ediyor olması, aynı şeyin tekrar ettiği anlamına gelmez. Bağlam, kullanılan kelimeler ve öne çıkarılan bölüm; tekrarın içindeki farklılığa işaret eder. Kişi anlamak için çaba gösterdikçe, farklar belirginleşir. Farkların belirginleşmesi Kur'ân'da tefakkuhun anahtarlarından ve kalbe dokunan inceliklerin vesilelerinden biridir. Yüce Allah her okuyucuya çabası, arınmışlığı ve nasibi oranında bu kapıyı açar.

İlk İnsan Neden Yaratıldı?

"Andolsun ki insanı, kokuşmuş bir balçığın kuruyan çamurundan yarattık."[4]

Kur'ân-ı Kerim insan yaratılışına dair iki farklı süreci konu alır. Bazı yerlerde -burada olduğu gibi- ilk insanın yaratılışına, insanın başlangıcına işaret eder. Bazı yerlerde ise ilk insanın devamı olan bizlerin anne rahmindeki oluşum sürecine işaret eder. Hicr Suresi'nin konu edindiği ilk insanın yaratılışıdır. İlk insanın yaratılışına dair Kur'ân'da şu bilgileri görüyoruz.[5]

Toprak

İnsanın yaratılmasında hammadde toprak ve sudur. Toprak ve suyun karışımıyla toprak farklı şekiller almış ve insanın yaratıldığı hâle gelmiştir. Hicr Suresi'nde işaret edilen toprağın işlenmesindeki aşamalardan biri; kokuşmuş balçığın kurumuş/ses çıkaran aşamasıdır (salsalin min hemein mesnun). Şimdi bu aşamalara yakından bakalım:

– Saf toprak hâli (Turab)

"Şüphesiz İsa'nın Allah yanındaki durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu **topraktan** yarattı. Sonra ona: 'Ol!' dedi, o da oluverdi."[6]

3. bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/114-117, Hicr Suresi, 23-25. ayetlerin tefsiri
4. 15/Hicr, 26
5. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Mevdûî, 1/45; Halku'l İnsân fi'l Kur'ân, Dr. İlhâm Ahmed Muhammed Alî El-Ba'dânî
6. 3/Âl-i İmran, 59

“Sizi **topraktan** yaratması, sonra da sizlerin (üreyip çoğalarak) insan olarak yayılmanız (O’nun kudret ve azametine delil olan) ayetlerindendir.”[7]

– Çamur hâli (Tin)

Toprakla karışan su, onu çamur hâline getirmiştir.

“Allah, her canlıyı sudan yarattı ...”[8]

“O (Allah) ki; yarattığı her şeyi en güzel ve en sağlam yapan, insanı yaratmaya çamurdan başlayandır.”[9]

“Hani Rabbin, meleklere demişti ki: ‘Muhakkak ki ben, çamurdan bir insan yaratacağım.’ ”[10]

İnsanın çamur aşamasının iki özelliği daha vardır. Bunlardan hangisinin diğerinden önce olduğunu bilmiyoruz. Tefsir kitaplarımızda yapılan açıklamalar vahye dayanmadığı için dikkate almadık. Çamurun ilk hâli süzülmüş olmasıdır (sulaletin min tin):

“Andolsun ki, insanı süzülmüş çamurdan yarattık.”[11]

İkinci hâli yapışkan olmasıdır.(tinin lazib):

“Sor (bakalım) onlara! Onların yaratılışı mı daha zorlu, yoksa (yer, gök, dağ gibi) diğer yarattıklarımız mı? Şüphesiz ki biz, onları yapış yapış bir çamurdan yarattık.”[12]

– Kokuşmuk balçık (Hemein mesnun)

Çamur bekledikçe balçık hâlini alır; kararır ve kokar.

“Andolsun ki insanı, kokuşmuş bir balçığın kuruyan çamurundan yarattık.”[13]

– Pişirilmiş balçık (Salsal-Fehhar)

Balçık ateşte pişirilince kurur, vurunca ses çıkarır.

“İnsanı, ateşte pişirilmiş gibi (sert) kuru bir çamurdan yarattı.”[14]

7. 30/Rûm, 20
8. 24/Nûr, 45
9. 32/Secde, 7
10. 38/Sâd, 71
11. 23/Mü’minûn, 12
12. 37/Saffât, 11
13. 15/Hicr, 26
14. 55/Rahmân, 14

Tasvir/Suret/Şekil Verme

İnsanın yaratılışında bir diğer aşama insana suret verilmesidir:

"Andolsun ki sizleri yarattık, sonra size suret/şekil verdik ..." [15]

Suret/şekil verme aşaması toprağın hangi aşamasına denk gelir bilmiyoruz. Yüce Allah (cc) en doğrusunu bilir. Topraktan yaratma aşamasından sonra gelen bir diğer kavram "tesviye"dir. Tesviye; bir şeyi eşitlemek, düzeltmek, en güzel şekilde tamamlamaktır. Ruh üflemeden bir önceki aşama olan tesviye, Hicr Suresi'nin 29. ve Sad Suresi'nin 72. ayetinde yer alır. Tasvirle aynı şeyi mi ifade eder daha başka bir aşama mıdır, bilmiyoruz. Lugattaki anlamına bakınca suret verildikten sonra tesviyenin gerçekleştiği düşünülür. Ancak kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Ruh Üfleme

İnsanı yaratan ve ona suret veren Rabbimiz, ona kendi ruhundan üflemiş ve hayat vermiştir.

"Yaratılışını tamamlayıp ruhumdan ona üflediğimde, ona secdeye kapanın." [16]

"Onu tamamlayıp ruhumdan üflediğimde onun için secdeye kapanın." [17]

Çamuru insan yapan, ona üflenen İlahi nefha; Yüce Allah'ın ruhundan üflemesidir. İlahi nefhanın mahiyetine dair vahye dayalı bir bilgiye sahip değiliz. Kesin olarak biliyoruz ki Yüce Allah insana ruhundan üflemiştir. O'na (cc) ait olan şeyler O'nun gibi aşkın/mutealdır ve gayba imanın konusudur. Bize vahiy ne bildirirse o kadarını bilir; anlasak da anlamasak da iman ederiz. Malesef İslam tarihinde İlahi nefhanın mahiyetine dair ciltler dolusu malumat verilmiştir. Bu malumatın hiçbiri vahye dayanmaz. Tamamı gnostik/mistik akımların ruha ve insan ile Allah ilişkisine dair zanlarından alınmıştır. Evet, elbette insan, içinde taşıdığı İlahi nefhadan ötürü kendini değerli hissetmeli; ödev ve sorumluluklarını yerine getirirken titiz davranmalıdır. Fakat bu şeref ona bilgisi olmayan konuda konuşma hakkı vermez, vermemelidir. Hatta, kendisine İlahi ruhtan üfürülen insan; değerini korumak için, bilmediği konularda konuşmamalıdır.

15. 7/A'râf, 11
16. 15/Hicr, 29
17. 38/Sâd, 72

Âdem'den (as) sonra yaratılanlar topraktan mı meniden mi yaratıldı?

Yukarıda okuduğumuz yaratılış evreleri ilk insana, Âdem'e (as) aittir. Kur'ân-ı Kerim diğer insanların meniden yaratıldığını söyler.

"İnsan, onu bir su damlasından yarattığımızı görmedi mi? (Şimdi) apaçık bir düşman kesilivermiştir."[18]

"(Öyleyse) insan neden yaratıldığına bir baksın? Tazyikle atılan bir sudan yaratıldı. (O,) bel kemiği ile omurga arasından çıkar."[19]

Bununla birlikte bazı ayetler de tüm insanların topraktan yaratıldığına vurgu yapar.

"Sizi ondan (topraktan) yarattık, ona geri çeviririz, bir kere daha sizi ondan çıkarırız/diriltiriz."[20]

"Ey insanlar! Şayet (öldükten sonra) dirilmeden yana şüphe içindeyseniz, şüphesiz ki sizi topraktan yarattık. Sonra bir damla meniden, sonra donmuş kan pıhtısından (embriyo) sonra da yaratılışı tamamlanmış, tamamlanmamış bir parça etten ..."[21]

"Allah, sizi yerden bitki (gibi) bitirdi. Sonra (öldüğünüzde) sizi ona döndürür. Sonra sizi (diriltip oradan) çıkarır."[22]

Ayetlerdeki bu üslup üç şekilde izah edilmiştir:[23]

– Babamız topraktan yaratılmıştır, biz de onun feri olduğumuz için, yaratılışımız toprağa nispet edilmiştir.

– Meni de topraktan biten yiyeceklerle oluşur. Meniyi meydana getiren unsurlardan biri topraktır, bu nedenle meniden yaratılanlar toprağa nispet edilmiştir.

– Bazı rivayetlerde anne rahminde çocuğa meleğin bir avuç toprak kattığı rivayet edilmiştir. Ancak rivayetler zayıftır.

18. 36/Yâsîn, 77
19. 86/Târık, 5-7
20. 20/Tâhâ, 55
21. 22/Hac, 5
22. 71/Nûh, 17-18
23. bk. Halku'l İnsân fi'l Kur'ân, s. 10-18

Kanaatimce Kur'ân'ın tüm insanlığın yaratılışını toprağa nispet etmesi, insanın yaratılışına işaret eden Kehf ve Mü'minûn Surelerinin ayetleriyle daha iyi anlaşılacaktır.

"Arkadaşı onunla konuşurken demişti ki: 'Yoksa seni topraktan, sonra bir damla meniden yaratan, sonra da tam bir adam hâline getiren (Allah'ı) inkâr mı ettin?' "[24]

"Andolsun ki, insanı süzülmüş çamurdan yarattık. Sonra onu bir su damlası/meni olarak sağlam bir yere/rahme yerleştirdik. Sonra meniyi pıhtılaşmış kan (alak) olarak yarattık. Sonra o kanı çiğnenmiş bir et parçası (mudğa) olarak yarattık. Sonra o et parçasını kemik olarak yarattık, sonra da kemiğe et giydirdik. Sonra onu (sureti, aklı, duyguları olan) bambaşka bir varlık olarak inşa ettik. Yaratıcıların en güzeli olan Allah, ne yücedir."[25]

Her iki ayet de toprak/çamur aşamasından sonra (summe), insanın nutfeden/meniden yaratıldığına işaret eder. Demek ki her insanın özünde topraktan bir şeyler vardır.

İş bu toprak meni ilişkisine dair Kur'ân ve Sünnet bize bilgi vermemiştir. Ancak yaratma meselesini araştırmamızı, Yüce Allah'ın ufuklarda ve nefsimizde yarattığı ayetleri bize göstereceğini haber vermiştir:

"De ki: 'Yeryüzünde gezip dolaşın da (Allah'ın) yaratmaya nasıl başladığına bir bakın. Sonra Allah, ahiret hayatını yaratıp var edecektir. Şüphesiz ki Allah, her şeye kadîrdir.' "[26]

"O (Kur'ân'ın) hak olduğu kesin bir şekilde kendilerine belli olsun diye, ayetlerimizi hem ufukta hem de kendi nefislerinde onlara göstereceğiz. Rabbinin her şeyin üzerinde şahit olması yetmez mi?"[27]

Bugün elimizdeki bilgiler meni ve toprak ilişkisine dair iki şey söylüyor bize. İlki, meninin topraktan geldiğini söyleyen görüştür. Zira Allah (cc) topraktan süzülen suyu, nutfe olarak rahme yerleştirdiğini haber verir. Nutfe, yavaş yavaş sızan şeydir. Âdeta topraktan süzülen su, yavaş yavaş meniye

24. 18/Kehf, 37
25. 23/Mü'minûn, 12-14
26. 29/Ankebût, 20
27. 41/Fussilet, 53

dönüşmüştür.[28] İnsanın yedikleri içtikleriyle oluşan meni, topraktan gelmiştir. İkincisi, insan ile toprak arasındaki benzerliktir.

"Biyoloji ve kimya gibi bilimlerin ilerlemesiyle; hem toprağın, hem de insan vücudunun hassas derecede kimyasal analitik incelemesi yapılabilmiştir. Bu incelemeler sonucunda insan vücudunun içerdiği maddeler ile toprağın içerdiği maddelerin tamamen aynı olduğu anlaşılmıştır. Bu maddeler alüminyum, demir, kalsiyum, oksijen, hidrojen, silisyum, sodyum, potasyum, magnezyum, klor, iyot, manganez, kurşun, fosfor, bakır, gümüş, karbon, çinko, kükürt, azottur ve çok az miktarlarda bulunan diğer elementlerdir. Amerika'daki bir kimya bürosunun yaptığı analize göre insan vücudunun %65'i oksijen, %18'i karbon, %10'u hidrojen, %3'ü azot, %1,5 kalsiyum, %1 fosfor, geri kalanı da diğer elementlerdir.

Mü'minûn Suresi, 12. âyette ifade edildiği gibi, insan 'çamurdan süzülmüş bir öz'den yaratılmıştır. Demek ki, Yüce Yaratıcı topraktaki elementleri çok hassas bir şekilde ayarlayarak insanın maddi yapısını oluşturmuştur. İnsan vücudunda gerekli her elemet belli değer aralıklarında bulunabilmektedir. Vücudun ilk yaratılmasında baştan itibaren bu elementler ve diğer moleküllerin dengeli bir biçimde dağıtılmaları gerektiği gibi, vücudun işleyiş tarzı da bu maddeleri dengeli bir biçimde kullanacak ve fazlalıkları dışarı atacak bir biçimde tasarlanmıştır. Örneğin, insan vücudunda yaklaşık 2 kg kalsiyum vardır. Eğer bu kalsiyum gerekli sınır değerinden daha aşağı düşerse, bir elmayı ısırmamız dişlerimizin kırılmasıyla sonuçlanabilir. Benzer şekilde insan vücudunun 120 g kadar potasyuma ihtiyacı vardır. Bu maddenin eksikliği kas ağrıları, kramplar, yorgunluk, bağırsak rahatsızlıkları, kalp çarpıntısı olarak kendini gösterir. Hatta 100 mikrogramlık selenyum eksikliği kas zayıflığı, kalp ve damarlardaki esneme kabiliyetinin bozulmasıyla kendini göstermektedir. Tüm bunlar göstermektedir ki, topraktaki elemetler çok hassas ölçülerle ayarlanarak insan vücudunun yapısındaki yerlerine sonsuz bir ilim ve kudret sahibi Allah tarafından yerleştirilmiş olmalıdır."[29]

28. bk. Kur'ân'da İnsan, s. 41-43

29. Kur'an'da İnsanın Yaratılışının Çağdaş Tefsirler ve Modern Bilimler Açısından Karşılaştırılması, s. 145. **Uyarı:** Yukarıdaki alıntıyı ehil insanlara sorduğumda verilen bazı miktarlarda hata olabileceğini anladım. Bu, hesaplama yapılırken farklı şeylerin dikkate alınmasından kaynaklı olabileceği gibi, tez yazarının g ölçüsüyle mg ölçüsünü karıştırmasından kaynaklı da olabilir.

Hiç şüphesiz insan, “yaratılışın başlangıcına” bakıp[30] yeni bilgiler keşfettikçe ve Yüce Allah’ın nefislerde yarattığı ayetleri kavradıkça meni ile toprak arasındaki mahiyeti daha iyi anlayacaktır. Sonuç olarak Âdem’den (as) sonra yaratılan bizlerin hamurunda hem toprak hem de meni vardır. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

İnsan İçin Kullanılan Farklı Kelimeler

Yaratılışımızı konu edinen ayetler, bizden bazen beşer bazen de insan diye söz eder. Bu iki kelimenin her biri insana işaret etse de aralarında anlam farkı olduğu açıktır. İnsan; unutmak, ünsiyet ve nevs/hareketlilik kökünden türemiştir. Beşer ise bir şeyin dış yüzeyi, cildi anlamındaki kökten türemiştir. Bir şeyin kabuğuna (veya kabuğunu soymaya), bir şeyin zahiri güzelliğine aynı kökten türeyen kelimeler kullanılmıştır. Lugat olarak aralarında fark olmasına rağmen vahyin ıstılahında birbirlerinin yerine kullanılmışlardır. Yaratmaya konu edinen ve aynı süreçlerden söz eden Hicr Suresi’nin 26. ve Sad Suresi’nin 71. ayetlerinde insan ve beşer eş anlamlı olarak kullanılmıştır.[31]

İslam kültüründe genelde lugavi ayrım esas alınmıştır. İnsanın biyolojik yönüne vurgu yapılırken beşer, onun inanç/düşünce/duygu/zaaf yönüne işaret edilirken insan kelimesi kullanılmıştır. Birçok düşünür insanı beşerî/hayvani özelliklerinden kurtulup insan olmaya davet etmiştir. Kastedilen insanın dürtülerle hareket eden, dış görünüşüyle yaşayan bir varlık olmaktan; akıllı, iradeli ve bilinçli bir varlık (insan) olmaya çalışmasıdır.

Cinlerin Yaratılması

“Cinleri de (insanı yaratmadan) önce, (içlere nüfuz eden) zehirli bir ateşten yarattık.”[32]

Cinlerin varlığına iman, gayba iman kapsamındadır. Cinler âlemine dair tüm bilgilerimiz vahye dayanmak zorundadır. Okuduğumuz ayet, cinlerin yaratılışını konu etmektedir. Cinlerin yaratıldığı şeye dair Kur’ân’da iki ayet yer almaktadır. İlki okuduğumuz ayettir. Buna göre cinler nar-ı semum’dan

Allah (cc) en doğrusunu bilir.

30. bk. 29/Ankebût, 20

31. Geniş bilgi için bk. El-Furûku’l Luğaviyye fi’l Kur’ân, s. 200-202; Kur’an’da Beşer ve İnsan, s. 12-16

32. 15/Hicr, 27

yaratılmıştır. İkinci ayet ise Rahmân Suresi'nin 15. ayetidir. Ona göre cinler narı maric'ten yaratılmıştır. Cinlerin yaratıldığı hammadde ateştir. Fakat bu, herhangi bir ateş değildir. Semum ve maric olan bir ateştir. "S-m-m" kökünden türeyen semum her dar deliğe söylenir. Daha sonra dar deliklerden sızan/giren şeylere de bu kelime kullanılır. Örneğin Araplar zehire "sum" derler. Çünkü zehir içlere nüfuz eder.[33] Buna göre cinlerin yaratıldığı ateş ta içlere nüfus edebilen, zehirli bir ateştir. Cinlerin yaratıldığı ateşin yakıcı, öldüren etkisine dikkat çekmek içindir. Kur'ân cehennem azabını da "azabı semum" diye vasfetmiştir.

"Allah bize lütfetti de bizi yakıp kavuran cehennem azabından korudu."[34]

"M-r-c" kökünden türeyen maric ise, karışıklık/iç içe girmişlik anlamına gelir.[35] Ateş bu kelimeyle vasfedildiğinde ne anlama geldiği kapalıdır. Genelde safi/dumansız ateşin alevi anlamı verilmiştir.[36] Verdiğimiz bilgilerden, Allah en doğrusunu bilir kaydını düşerek şu sonuçlara ulaşıyoruz.

– Cinler özel bir ateşten yaratılmıştır.

– Ateş içlere nüfuz edebilen, öldüren, zehirli bir ateştir. Ateşin saf kısmından dumansız alevden yaratılmışlardır.

– Cinlere iman gaybın konusu olduğundan, Kur'ân ve Sünnet dışında bilgilere itibar edilmemelidir. Cinlere dair vahiy dışı bilgiler, tarih boyunca insanların onlarla Allah'a şirk koşmasına neden olmuştur.[37]

Cinlerin İnsandan Önce Yaratılması

Okuduğumuz ayet, cinlerin insandan önce yaratıldığını haber vermiştir. Bu öncelik ve Bakara Suresi'nin 30. ayetinde meleklerin ilk insana dair öngörüsü insanların merakını uyandırmıştır.

"Hani Rabbin meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.' demişti. Dediler ki: 'Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi (halife) kılacaksın? Oysa bizler seni tüm eksiklerden tenzih ederek sana hamd etmekte ve

33. bk. El-Mufredât, s. 424, s-m-m maddesi
34. 52/Tûr, 27
35. bk. El-Mufredât, s. 724, m-r-c maddesi
36. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 21/92-94
37. Cinlerle Allah'a (cc) şirk koşmanın örnekleri için bk. Tevhid Akidesini İnşa Eden Kavramlar, s. 87-91. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

seni takdis etmekteyiz.' (Allah) dedi ki: 'Şüphesiz ki ben, sizin bilmediklerinizi biliyorum.' "[38]

"Melekler, insanoğlunun bozgunculuk yapacağını nasıl bildi?" sorusu şu düşünceyi doğurmuştur: Demek ki insandan önce yaratılan cinler yeryüzünde bozgunculuk yaptı. Melekler de onlara bakarak insanın da bozgunculuk yapacağına kanaat etti… Gaybi bir konu üzerinde akıl yürüttüğünü unutan ve bunun bana faydası olsa Allah ve Resûl'ü anlatırdı şuurundan yoksun insan, hayallerine/fantazilerine uygun hikâye uydurmakta gecikmemiştir. Hikâye uydurmak veya farklı kültürlerden hikâye ithal etmekle yetinse keşke; bir de uydurulan/ithal hikâyeleri Kur'ân tefsirlerine iliştirmiştir… Böylece tefsirler Kur'ân'da derinleşme aracı olması gerekirken, Kur'ân'ın eskilerin masalları gibi algılanmasına neden olmuştur.[39]

Cinlerin insanlardan önce yaratılması veya meleklerin ilk insana dair öngörüsü, yeryüzünde insan veya cin geçmişi olmasını gerektirmez. Yüce Allah'tan doğruya isabet ettirmesini umarak, şöyle bir açıklama yapabilirim: Sünnet'ten öğrendiğimiz kadarıyla meleklerin bir vazifesi de insanlara dinlerini öğretmek için soru sormaktır. Meşhur Cibril hadisi bunun örneklerindendir.

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir gün Allah Resûlü (sav) açık alanda oturuyordu. Yanına biri gelip, 'İman nedir?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'İman; Allah'a, meleklerine, Allah`a kavuşmaya, nebilerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmaktır.' cevabını verdi.

(O kişi,) 'Ya İslam nedir?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'İslam; Allah'a ibadet edip hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak, namazı ikame etmek ve farz kılınmış zekâtı eda etmek, Ramazan'da da oruç tutmaktır.' buyurdu.

(O kişi,) 'Ya ihsan nedir?' diye sordu.

38. 2/Bakara, 30

39. İlgili rivayetlerin değerlendirmesi için bk. Tefsîru'l Menâr, 1/360, Bakara Suresi, 30. ayetin tefsiri; Tefsirde İsrâiliyyat, s. 135-137

Allah Resûlü (sav)**,** 'Allah'a, sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Allah'ı göremesen bile şüphesiz ki O, seni görür.' **buyurdu.**

(O kişi,) 'Kıyamet ne zaman?' **diye sordu.**

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav)**,** 'Soru sorulan, bu konu hakkında, sorandan daha bilgili değildir. Kıyamet alametlerini sana haber vereyim: Cariye efendisini doğurduğunda ve deve çobanları yüksek bina yapmakta birbiriyle yarıştıklarında. Beş şey vardır ki, O'nu Allah'tan başka kimse bilmez.' **buyurdu ve sonrasında şu ayeti okudu:**

'Şüphesiz ki kıyametin (ne zaman kopacağına dair) bilgi Allah'ın katındadır. (O) yağmuru indirir, rahimlerde olanı bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse hangi yerde öleceğini bilemez. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir.'[40]

Sonra o adam arkasını döndü ve gitti. Allah Resûlü (sav)**,** 'Onu çevirin.' **diye emrettiyse de adamın izini bulamadılar. Bunun üzerine Allah Resûlü** (sav)**,** '**İşte bu Cibrîl'dir. Size dininizi öğretmek için geldi.**' buyurdu."[41]

Cibril müminler öğrensin diye Allah Resûlü'ne imanı, İslam'ı ve İhsan'ı sormuştur. Olabilir ki Bakara 30'da sorulan soru, bize öğretmek içindir. Aklımıza "Allah neden insanoğlunu yarattı?" sorusu gelecek olursa meleklere verilen cevabı hatırlayalım diye: Ben sizin bilmediklerinizi bilirim!

Secde Emri Karşısında Melekler ve İblis

"Hani Rabbin, meleklere demişti ki: 'Şüphesiz ki kokuşmuş balçığın kurumuş çamurundan bir insan yaratacağım.' 'Yaratılışını tamamlayıp ruhumdan ona üflediğimde, ona secdeye kapanın.' Meleklerin tamamı secde ettiler. İblis hariç! Secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi."[42]

Secdenin Zamanı

Yüce Allah Âdem'i (as) yarattıktan sonra meleklerin ona secde etmesini istedi. Kur'ân-ı Kerim'de İlahi ruhun üflenmesi ve Âdem'e isimlerin öğretilmesinden hemen sonra secdenin emredildiğini görüyoruz. Bu surede (ve Sad Suresi'nde) secde İlahi nefhadan hemen sonra geliyor. Zira İlahi

40. 31/Lokmân, 34
41. Buhari, 50; Müslim, 9-10
42. 15/Hicr, 28-31

nefhadan sonra gelen “**F**escudu/Secde edin.” emrinin başındaki “fe/ف” takibiyyedir. Bir şeyin diğerinin akabinde gerçekleştiğini ifade eder. Bakara Suresi’nde ise Âdem’e (as) isimler öğretilir, melekler imtihan edilir, Âdem’in (as) onlardan daha bilgili olduğu açığa çıkınca, secde emri gelir.

“(Varlığa dair) tüm isimleri Âdem’e öğretti. Sonra onları meleklere sundu ve: ‘Şayet doğru sözlülerden iseniz bunların isimlerini bana haber verin.’ dedi. Dediler ki: ‘Seni tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz ki sen, (her şeyi bilen) El-Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm’sin.’ Dedi ki: ‘Ey Âdem! Onlara isimlerini haber ver.’ (Âdem) isimlerini haber verince (Allah) dedi ki: ‘Size göklerin ve yerin gaybını ben bilirim, açığa vurup gizlediklerinizi de ben bilirim, diye söylemedim mi?’ Hani biz meleklere: ‘Âdem’e secde edin.’ demiştik. İblis dışında hepsi secde ettiler. O diretti, büyüklendi ve kâfirlerden oldu.”[43]

Bilindiği gibi fasih kelamda asıl olan kelamın düzeniyle naklettiği hadiselerin yaşanma sırasının aynı olmasıdır.[44] Hâliyle Âdem’e secdenin emredilmesi onun (as) ilmi üstünlüğünün açığa çıkmasından sonradır. Öyleyse secde emri bir surede ilmi üstünlükten sonra, bir diğer surede İlahi nefhadan sonra gelmiştir. Kur’ân’ı fıkhetmeye ve onun derin anlamlarını tedebbür etmeye çalışan bir ilim talebesi olarak, şu soru zihnimi kurcalamaktadır: Acaba, insana üflenen İlahi ruhla insana öğretilen şeri ilim arasında bir bağ var mıdır? Âdem’e (as) hayat veren ruh-u İlahi, ona öğretilen isimler midir? Ve bugün bizlere hayat veren şey bize öğretilen vahiy bilgisi midir? Acaba okuduğumuz ayetlerle Enfal Suresi’nin şu ayeti arasında bağ var mıdır?

“Ey iman edenler! Sizleri, size hayat verecek şeylere davet ettiğinde Allah’a ve Resûl’e icabet edin. Bilin ki Allah, kişiyle kalbi (düşünceleri) arasına girer. Ve muhakkak (diriltilip), O’nun huzurunda toplanacaksınız.”[45]

Yukarıda sorduğum sorular yanlış anlaşılmasın! Hiç şüphesiz ilmi insana veren Allah’tır ve hiç şüphesiz ilim insan kalbi için hayattır. Soru sormamızın nedeni; Bakara Suresi’nin 34. ve Hicr Suresi’nin 29. ayetlerinin aynı şeyi

43. 2/Bakara, 31-34
44. bk. Et-Tahrîr ve’t Tenvîr, 1/420, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri
45. 8/Enfâl, 24

farklı lafızlarla ifade edip etmediğine dair kesin bilgiye sahip olmamamızdır. En doğrusunu Allah bilir.[46]

Secdenin Mahiyeti

İslam âlimleri secdenin Âdem'e ibadet kastıyla yapılmadığında ittifak etmişlerdir. Evet, Allah'ın (cc) emretmesi hasebiyle yaptıkları secde bir ibadettir ve O'nun (cc) emrine itaat ettikleri için Allah'a ibadet etmişlerdir. Şöyle düşünebiliriz: Biz bugün Kâbe'ye yönelerek secde ediyoruz. Ancak Kâbe'ye ibadet etmiyoruz. Allah'ın emrini yerine getirdiğimiz için Allah'a ibadet etmiş, Kâbe'ye yöneldiğimiz için onu kıble edinmiş oluyoruz. Âdem'e (as) yapılan secde ibadet secdesi değilse ne secdesiydi?

İlk dönem müfessirleri secdeyi şöyle açıklar:

Ubey ibni Kab (ra): "Âdem'in sizden daha hayırlı ve değerli olduğunu ikrar edin." dedi, onlar da bu (secdeyle) ikrar ettiler.

İbni Mes'ûd (ra): "Âdem'e uymalarını istedi. Âdem ve (ona bir cemat gibi uyan) melekler, hep birlikte Allah'a secde ettiler."

Abdullah ibni Abbas (ra): "Secde Âdem'e, itaat Allah'aydı."[47]

Onların arasında ittifak edilen ibadetin Allah'a olduğu, Âdem'e (as) ibadet secdesi edilmediğidir. İhtilaf ettikleri ise secdenin mahiyetidir. İlk dönem ve onlardan sonra gelen müfessirlerin görüşlerini toplarsak secdenin mahiyetine dair şunları söyleyebiliriz:

– Bu, selamlama secdesidir. Zira Allah Resûlü'nden önce, saygı göstermek için insanlar secdeye kapanırdı. Allah Resûlü (sav) bir saygı ve selamlama aracı olan secdeyi yasakladı. Yûsuf'un (as) döneminde Yakup (as) ve kardeşleri ona secde etmişti.

"Ebeveynini tahtın üzerine çıkarttı/oturttu. (Hepsi) ona secde ettiler/saygıyla selamladılar…"[48]

46. Bir grup âlim meleklerin iki defa secde ettiğini söyleyerek konuya açıklık getirmiştir. Bu da bir görüştür. Ancak yaratılış kıssasından buna dair direkt veya dolaylı bir işaret yoktur.
47. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 2/250-251, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri
48. 12/Yûsuf, 100

Allah Resûlü'nün selamlama/saygı secdesini yasaklamasına dair, sahabeyle arasında geçen şu olay nakledilmiştir:

Abdullah ibni Ebî Evfa'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Muaz ibni Cebel Şam'dan Medine'ye geldiği zaman Nebi'ye (sav) secde etti. Nebi (sav), 'Bu ne Ey Muaz?' dedi. Muaz, 'Ben Şam'a vardım, onların, reislerine ve emirlerine secde ettiklerine rastladım. Ben de size secde etmeyi arzuladım.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Sakın böyle bir şey yapmayın. Çünkü eğer ben Allah'tan başkasına secde etmeyi herhangi bir kimseye emir etmeyi caiz görseydim, karının kendi kocasına secde etmesini emrederdim.' buyurdu."[49]

Buna göre melekler, Âdem'i (as) selamlamış ve ona saygı göstermişlerdir.

– Secde Allah'adır, Âdem secdenin kıblesidir.

– Bu secde itaat etme ve boyun eğme (inkiyad) secdesidir. Secde birinin diğerine teslim olup itaat edeceğini ve ona boyun eğdiğini gösterir.[50]

Hiç şüphesiz meleklerin Âdem'e (as) secde ettiği bir gerçektir. Ancak şu da bir gerçektir ki secde, secdeyi yapanın durumuna göre anlam kazanır. Örneğin Kur'ân bize birçok varlığın secdesinden söz etmektedir.

"Görmedin mi? Göklerde ve yerde olanlar, Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların çoğu Allah'a secde etmektedir. Birçoğuna da azap hak olmuştur. Allah'ın değer vermeyip aşağıladığını, değerli kılacak kimse yoktur. Şüphesiz ki Allah, dilediğini yapar."[51]

Güneş, Ay, hayvanlar ve ağaçlar; Allah'a secde ederler. Bunların secdesi kendi yaratılışlarına uygundur. Meleklerin secdesi de onların yaratılışına uygundur. Yapılan tüm değerlendirmeler, melek secdesini insan secdesi gibi algılayarak yapılmıştır. Oysa ne Kur'ân ne de Sünnet, bu secdenin insan secdesi gibi olduğuna dair kesin bir şey söylememiştir. Bilakis Kur'ân, her varlığın kendi hilkatine uygun olarak secde ettiğini haber vermiştir. Me-

49. İbni Mace, 1853

50. Görüşlerin değerlendirilmesi ve farklı eleştiriler için bk. Tefsîru'r Râzî, 2/335-337; Tefsîru'l Kurtubî, 1/573-576 Bakara Suresi, 34. ayetin tefsirleri

51. 22/Hac, 18

leklerle insanoğlu arasında hiçbir ortak nokta olmamasına rağmen, neden iki ayrı varlığın secdesi aynı kabul edilmiştir? İlgili ayetler okunurken bu bilginin hatırlanması yararlı olacaktır.

Secdenin Hikmeti

Yukarıda okuduğumuz üzere; insana ruh üflendikten ve ona isimler öğretildikten sonra, melekler Âdem'e (as) secde etmiştir: İslam âlimleri Kur'ân'ı tedebbür etmek adına, secdenin hikmetini anlamaya çalışmışlardır. Bu hikmetlerin her biri **bir kulluk kaidesi** ihtiva eder.

– Yüce Allah bir halife yaratacağını söylediğinde, melekler ibadetlerini öne sürerek kendilerini övdüler ve insanoğlunu küçümsediler. Yüce Allah da onları insana secdeyle cezalandırdı ve onları imtihan etti.

"Hani Rabbin meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.' demişti. Dediler ki: 'Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi (halife) kılacaksın? Oysa bizler seni tüm eksiklerden tenzih ederek sana hamd etmekte ve seni takdis etmekteyiz.' (Allah) dedi ki: 'Şüphesiz ki ben, sizin bilmediklerinizi biliyorum.' "[52]

Bunun bir benzeri Musa'nın (as) kendini yeryüzünün en âlimi gördüğünde, Hızır (as) ile imtihan edilmesi ve bir peygamber olarak Hızır'a (as) ittiba etmekle memur kılınmasıdır.[53] İşaret edilen Musa (as) Hızır (as) kıssası Kehf Suresi'nin 60 ila 82. ayetleri arasında anlatır. Allah Resûlü (sav) bu buluşmayı şöyle açıklar:

Ubey ibni Ka'b'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Musa, İsrailoğullarından bir grup ile birlikte iken bir adam gelerek, '**Senden daha bilgili bir kimse biliyor musun?**' diye sordu. Musa, 'Hayır.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Yüce Allah Musa'ya vahyederek şöyle dedi: 'Evet senden daha bilgili bir kimse vardır. O da kulumuz Hızır'dır.' Musa onun yanına nasıl gideceğini sordu. Yüce Allah balığı onun için bir alamet kıldı. Musa'ya, 'Balığı kaybettiğinde dön, çünkü onunla orada buluşacaksın.' denildi. Musa denizde

52. 2/Bakara, 30
53. Bedâiu't Tefsîr, 1/197-198, Bakara Suresi, 30-33. ayetlerin tefsiri

balığın izini sürüyordu. Musa'nın (as) yanındaki yol arkadaşı olan '(Genç) demişti ki: 'Kayaya sığındığımız zaman (var ya) hatırladın mı? İşte orada balığı unuttum. Onu hatırlamamı yalnızca şeytan unutturdu. O, ilginç bir şekilde denizde yolunu tuttu ve kaçtı. Demişti ki: 'Bu tam da aradığımız şey!' İkisi, izlerini takip ederek gerisin geriye döndüler (18/Kehf, 63-64). Hemen ardından o bilge kişiyi (Hızır) buldular. Daha sonra Hızır ile Musa arasında, Allah'ın, Kitab'ında haber verdiği olaylar yaşandı."[54]

Buradan anlıyoruz ki; Yüce Allah insanın veya meleğin amelini övmesinden ve kendini başkalarından üstün görmesinden hoşlanmıyor. İnsan hangi amelini övüyorsa onu, onun cinsinden bir imtihana tabi tutuyor. Kendinden daha aşağı gördüğü insanlara, övündüğü konuda tabi olmasını sağlıyor. İlmiyle övünen Musa (as) ilim konusunda başka bir insana tabi olmak zorunda kalıyor. Amelleriyle övülen melekler insana secde etmek zorunda kalıyor. İnsan hoşnut olmadığı bir durumla karşı karşıyaysa -işçisinin yanında işçi, öğrencisinin yanında öğrenci, yardım yaptığı insanlardan yardım alma, askerinin yanında asker, kiracısının yanında kiracı olmuşsa örneğin- dönüp kendine bakmalıdır. Belki de övünmesinin cezasını çekiyordur. Bunun tespiti önemlidir. Zira günahın bizi düşürdüğü karanlıktan, ancak tevbeyle çıkabiliriz. Bizi düşüren günah temizlenirse sebep olduğu ceza da temizlenir, inşallah.

– Yüce Allah bir halife yaratacağım dediğinde meleklere düşen, sonda söylediklerini başta söylemek ve kayıtsız şartsız O'nun (cc) iradesine boyun eğmeleriydi. Sonda söyledikleri şuydu:

"Dediler ki: 'Seni tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz ki sen, (her şeyi bilen) El-Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'sin.' "[55]

İtaatte geciktikleri için Âdem'e (as) secde etmekle cezalandırıldılar.[56] Yüce Allah melekler üzerinden insanoğluna emre icabetin önemini öğretmek

54. Buhari, 74; Müslim, 2380
55. 2/Bakara, 32
56. Tefsîru'l Kurtubî, 1/573-574, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri

istedi. Saadet emre icabette acele etmek, geciktirmemektir.[57] Beşeriyet tarihi zikredilen bu hikmetin örnekleriyle doludur. İlahi emre tereddütsüz boyun eğenler her seferinde kazanmış; ağırdan alanlar türlü cezalarla kınanmışlardır. İsrailoğulları için Rabbimiz şöyle buyurur:

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti. Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de o ineğin sıfatlarını bize açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O ne yaşlı ne de körpe, bu ikisi arasında (orta yaşta) bir inektir. (Bu açıklama üzerine artık) emrolunduğunuz şeyi yapın.' ' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun rengini açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O, bakanlara (huzur verip) ferahlatan, rengi parlak, sapsarı bir inektir.' ' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun mahiyetini açıklasın. (Şu ana kadar anlattıkların nedeniyle) inek, kafamızı karıştırdı. Şayet Allah dilerse (ineği bulma konusunda) elbette doğru olanı yaparız.' Dedi ki: 'Allah buyuruyor ki: 'Tarla sürme ve ekin sulama işinde çalıştırılmamış, kusursuz, üzerinde benek olmayan bir inektir/boğadır.' ' (Onlar:) 'Şimdi doğruyu söyledin.' dediler ve ineği/boğayı kestiler. Fakat neredeyse onu kesmeyeceklerdi."[58]

Emri duydukları ilk ânda itaat etmiş olsalar herhangi bir inek kesip emre icabet etmiş olacaklardı. Onlar emre uymada ayak diredikçe Allah (cc) zorlaştırdı. Şartlar o derece ağırlaştı ki, neredeyse kesecek inek bulamayacak ve helak olacaklardı.

Bu kıssanın bize bakan yönü şudur: İslam'ı öğrenirken bazı emir ve yasaklar nefsimize ağır gelebilir. Kolaylaştırmanın yolu adım atmaktır. En güçlü dua, emre icabettir. Kul, iradesini ortaya koyduğu zaman Allah'ın (cc) yardımı ve kolaylaştırması peşinden gelir.[59] [60]

Bir başka örnek şudur:

"Şayet biz: 'Kendinizi öldürün ya da yurtlarınızdan çıkın.' diye onlara farz kılmış olsak, onlardan azı hariç (bu emri) yerine getirmezlerdi. Onlar, kendilerine verilen

57. bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 1/308, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri
58. 2/Bakara, 67-71
59. bk. 4/Nisâ, 66-70
60. bk. Tevhid Meali, s. 10, Bakara Suresi, 71. ayetin tefsiri

bu öğüdü yerine getirselerdi kendileri için daha hayırlı olur, (ayaklarını) daha kuvvetli bir şekilde sabit kılardık. O zaman onlara kendi katımızdan büyük bir ecir verirdik. Ve şüphesiz onları dosdoğru yola iletirdik. Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraber olacaklardır. Ne güzel arkadaştır bunlar! Bu, Allah'tan olan bir lütuftur. Her şeyi bilen olarak Allah yeter."[61]

– Yüce Allah bu hadiseyle İblis'in içindekini açığa çıkardı. Şayet secde emri olmasa, İblis'in içinde gizlediği kibir açığa çıkmayacaktı.[62] İmtihanların bildiğimiz bilmediğimiz birçok hikmeti vardır. Bunlardan biri; insana hem kendi hem de başkalarıyla ilgili gizli kalan yönleri açığa çıkarmaktır. Yüce Allah'ın kimsenin hakikatini ortaya çıkarmaya ihtiyacı yoktur. O (cc) sinelerde gizli olanı en iyi bilendir. Ancak insanın sadıklarla yalancıları ayırt etmeye ihtiyacı vardır. Bazen kaderi bir imtihan (musibetler gibi) bazen şer'i bir imtihan (emirler ve yasaklar gibi); insanların hakikatini ortaya çıkarır.

"Yoksa insanlar, 'İman ettik.' dedikten sonra, imtihana tabi tutulmadan bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, onlardan öncekileri imtihan ettik. Elbette Allah, doğru olanları da yalancıları da bilir. (Ve imtihanlarla insanların da bilmesini sağlar.)"[63]

"İnsanlardan öylesi vardır ki: 'Allah'a iman ettik.' der. Allah'ın dini uğruna eziyete uğradığında da, insanların ezasını Allah'ın azabına denk tutar. Şayet Rabbinden bir zafer/yardım gelecek olsa: 'Kuşkusuz biz, sizinle beraberdik.' derler. (İyi de) Allah, âlemlerin sinesinde olan (iman ve nifağı) en iyi bilen değil midir? (Bunu da mı bilmiyorlar?) Kesinlikle Allah, iman edenleri de münafıkları da bilir (ve imtihanlarla insanların da bilmesini sağlar)."[64]

Kendimizi ve beraber olduğumuz muhiti tanımanın yolu imtihanlardır. Başa gelen imtihana bu nazarla bakmak gerekir. Her imtihanın bize ve çevremize dair açığa çıkardıklarına dikatle bakmak, anlamaya çalışmak gerekir.

61. 4/Nisâ, 66-70
62. bk. Bedâiu't Tefsîr, 1/198, Bakara Suresi, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri
63. 29/Ankebût, 2-3
64. 29/Ankebût, 10-11

– Bu secde ilmin değerini göstermek içindir.[65] Yüce Allah Âdem'in ilimle üstünlüğünü ortaya koyduktan sonra meleklere secdeyi emretmiştir. Bu da ilmin insanı yücelttiğinin, öne geçirdiğinin göstergelerinden biridir.[66]

"Yüce Allah, Âdem'de öyle kemâl sıfatları yarattı ki bu nitelikler sayesinde Âdem kendisi dışındaki diğer yaratılmışlardan daha üstün oldu. Yüce Allah, meleklerine onun üstünlüğünü ve şerefini göstermek istediği için onlara Âdem'deki en güzel olan özelliği açıkça gösterdi. Bu ise onun ilmi idi. Bu da ilmin insanın sahip olduğu en şerefli şey olduğuna, insanın üstünlüğünün de şerefinin de ancak ilimle söz konusu olduğuna delildir. Bunun bir benzeri de Yûsuf aleyhisselâmın başına getirdiklerinde görülmektedir. Yüce Allah, onun bütün çağdaşlarından daha üstün ve şerefli olduğunu açıkça göstermeyi murad edince, krala da Mısır halkına da rüya yorumu bilginlerinin yorumlamaktan aciz düştükleri rüyasını doğru olarak yorumlaması suretiyle sahip olduğu ilminin bir kısmını gösterdi. İşte o vakit kral, onu öne geçirdi, ona imkânlar tanıdı, yeryüzünün hazinelerini eline teslim etti. Hâlbuki daha önce yüzünün güzelliğini, suretinin çekiciliğini görmüş olmasına rağmen onu zindana attırmıştı. Fakat ilminin güzelliğini, bilgisinin cemalini açıkça görünce bu sefer onu zindandan çıkardı ve yeryüzünde ona imkânlar verdi. Bu da Âdemoğulları nezdinde ilmin suretinin maddi suretten daha göz kamaştırıcı ve daha güzel olduğuna delildir. İsterse bu maddi suret, suretlerin en güzeli olsun."[67]

İlmin insanı akranlarının/benzerlerinin önüne geçirdiği şer'i bir asıldır. Örneğin namazda imamete önce Kur'ân bilgisi, sonra sünnet bilgisi daha çok olan geçer. Bir yerde cemaat saf tuttuğunda ilk saffa ilim ve hikmet sahibi olanlar geçer. Ölüm esnasında bile tek mezar ve birden çok ölü varsa, önce ilim sahibi kabre konur.

Ebu Mes'ûd El-Ensari'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

---

65. Bedâiu't Tefsîr, 1/194; Et-Tahrîr ve't Tenvîr, 1/420; Tefsîru's Sa'dî, 1/77, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsirleri

66. İlmin diğer faziletlerine dair geniş bir değerlendirme için bk. Saadet Yurdunun Anahtarı, 1/119-442; Tefsîru'r Râzî, 2/269-313, Bakara Suresi, 31. ayetin tefsiri

67. Saadet Yurdunun Anahtarı, 1/130

"Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyan, cemaate imam olur. Eğer okuma konusunda eşit iseler sünneti en iyi bilen imam olur. Eğer sünnet konusunda da eşit iseler, en önce hicret eden imam olur. Eğer hicret konusunda da eşit iseler, en önce Müslim olan imam olur. Yetkisi altındaki yerde bulunan bir kimseye diğer kimse asla imam olmasın. İzni olmaksızın, onun evinde özel eşyasının/yaygısının üzerine oturmasın."[68]

Ebu Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), namazda omuzlarımıza dokunur ve '(Saflarınızda) düzgün durunuz! Karmakarışık durmayınız! Yoksa kalpleriniz de karmakarışık olur. Benim arkamda da aklı başında olanlarınız, sonra (sırasıyla bu nitelikte) onlardan sonra gelenler, sonra (sırasıyla bu nitelikte) onlardan sonra gelenler dursun.' **buyururdu."**[69]

Hişâm ibni Âmir'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ensar, Uhud Günü Allah Resûlü'ne (sav) gelerek, 'Bizlere yara ve yorgunluk isabet ediyor. (Bu şartlar altında ölülerimize kabir kazma hususunda) bize ne emredersiniz?' dedi.

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Kabir kazınız ve genişçe kazınız, ölüleri kabre ikişer üçer koyunuz.'

Onlar, 'Bunların hangisi (kıbleye doğru) öne geçirilecek?' diye sordular.

Allah Resûlü (sav), '(Ezberinde) daha çok Kur'ân olanları.' **buyurdu.**

Ravi Hişâm şöyle dedi: "Babam Âmir o gün şehid edildi, iki kişinin arasına gömüldü.' dedi. -Yahut tek (başına gömüldü) dedi.-"[70]

– Bu secde(yi boyun eğme ve itaat anlamıyla değerlendirenler) şöyle der: Meleklerin Âdem'e (as) boyun eğmesi, yani hilafet görevini gerçekleştirirken ona yardımcı olacaklarını göstermek içindir. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifesi olma bilinciyle hareket ederse, melekler onun yardımcısıdır.

"Bu, yeryüzünü ve tüm evrenin yeryüzüyle ilgili bölümünü yöneten melek-

68. Müslim, 673
69. Müslim, 432
70. Ebu Davud, 3215; Tirmizi, 1713

lerin, insana baş eğip, itaat etmesinin sembolik bir ifadesiydi. İnsan Allah'ın emriyle halife tayin edildiği için, evrenin bu bölümünde görevli olan meleklere, Allah dilediği müddetçe, kendi felekleri dahilinde, yetkileri kötüye de, iyiye de kullansa insana yardımcı olmaları emredilmiştir. Bu şu anlama gelir: 'Doğru olsun, yanlış olsun, yapmak istediği her şeyde ona yardımcı olacaksınız. Mesela namaz kılacağı veya başka iyi bir iş yapacağı zaman, kendi kapasiteniz dahilinde ona yardım etmelisiniz. Veya o hırsızlık yapmak ya da başka bir kötülük yapmak isterse, Biz onun yetkisini bu yolda kullanmasına izin verdiğimiz sürece ona yardımcı olacaksınız. Fakat Biz o yetkiyi ondan aldığımızda, ona yardımcı olmayı bırakacaksınız.' Bu bir devlet memurunun durumuna benzer. Kendi yetki sınırı içindeki tüm memurlar ona itaat ederler; fakat hükümet tarafından görevden alınınca, daha önceden itaat eden tüm memurlar artık ona itaat etmezler. Hatta hükümet emrederse onu yakalayıp hapse bile atarlar. Meleklerin de, insanla aynı ilişki içinde olduğu görülüyor. Secdenin, itaat ve boyun eğmenin sembolik bir ifadesi olması muhtemeldir. Boyun eğdiklerini belirtmek için böyle bir hareketi fiziksel olarak yapmış olmaları da mümkündür."[71] [72]

İnsan mı Melek mi Üstün?

Âdem'e (as) secde bahsinin âlimleri meşgul ettiği konulardan biri meleklerin mi insanların mı üstün olduğudur. Bu faydasız konu için İbni Kesir (rh) şöyle der:

"Birçok müfessir bu âyetin, yani meleklere Âdem'e secde etmeleri emrinin verilmesi âyetinin tefsirinde, beşerin mi yoksa meleğin mi daha üstün olduğu hususuna değinmiştir. Fahreddin Razi, tefsirinde, bu âyeti tefsir ederken konuyu açmış ve Ebû Bekir Bakıllani ile Ebu Abdullah El-Huleymi dışında Ehl-i Sünnet ulemasının çoğunluğunun peygamberlerin meleklerden üstün olduğu görüşünde, bu ikisinin ise meleklerin daha faziletli olduğu görüşünde olduklarını zikretmiştir. Sonra her birisinin delilini getirmiştir. Akide kitaplarında ele alınan bu meselede meşhur birçok görüş vardır. Selefin çoğu konuşmadıklarından biz de bunu hiçbir şekilde ele almamayı uygun gördük."[73]

71. Tefhîmu'l Kur'ân, 1/64, Bakara Suresi, 33-36. ayetlerin tefsiri
72. Ayrıca bk. Hak Dili Kur'ân Dili, 1/270, Bakara Suresi, 32. ayetin tefsiri
73. İbn-i Kesîr Tefsîri, 1/302, Bakara Suresi, 34. ayetlerin tefsiri

Melekler ve İblis

"Meleklerin tamamı secde ettiler. İblis hariç! Secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi."[74]

Yüce Allah secdeyi emrettiğinde gök ehli ikiye ayrıldı: Melekler Allah'ın emrine icabet edip secde ettiler. Cinlerden olan İblis ise, Yüce Allah'ın emrine karşı geldi ve secde edenlerden olmadı. Kur'ân'ın bize bildirdiği kadarıyla İblis, meleklerden değildir. O, meleklerden farklı olan cin taifesindendir.

"Hani meleklere: 'Âdem'e secde edin.' demiştik de İblis hariç hepsi secde etmişti. O, cinlerdendi ve Rabbinin emrinin dışına çıkmıştı …"[75]

Allah Resûlü de insan, melek ve cinlerin farklı şeylerden yaratıldığını haber verir:

Aişe Annemizden (r.anha) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Melekler nurdan yaratıldı. Cinler dumanlı alevden yaratıldılar. Âdem ise size anlatılandan yaratıldı."[76]

Meleklerden farklı olan İblis nasıl onların arasına karıştı? Bu hadise yerde mi gökte mi oldu? Buna dair Yüce Allah ve Resûl'ü bize hiçbir bilgi vermemiş, gayb bilgisi olarak muhafaza etmiştir. İnsanın aklına gelecek bu muhtemel soruya cevap verilmemesi, bilginin insana hiçbir faydası olmadığındandır. Ne ki insan, merakına yenik düşmüş ve mezkûr bilginin peşine düşmüştür. Sonuç: Zan, hurafe ve gaybı taşlamadan nezih olması gereken Kur'ân tefsirini İsrailiyat türü bilgilerle kirletmiştir. Tefsirlerde bu konuya dair aktarılanlar, zan ve hurafeden farklı bir şey değildir.

İnsanın Yaratılış Kıssasından Çıkarılacak Dersler

Ayetleri okumaya ara verip, insanın yaratılış kıssasından bazı dersler/ibretler almaya çalışalım. Kıssa ve Kur'ân'ın onu ele alma biçimi bize ne anlatıyor? Kur'ân'da sıkça tekrar eden yaratma vurgusu ne tür kulluk kaideleri ihtiva ediyor? Allah'tan (cc) yardım isteyerek yazalım/okuyalım:

74. 15/Hicr, 30-31
75. 18/Kehf, 50
76. Müslim, 2996

• Kur'ân'ın ısrarla insanın yaratıldığına vurgu yapması, tevhid inancını pekiştirmek içindir. Zira yaratmayla tevhid inancı arasında bağ vardır. Yaratmanın söz konusu olduğu yerlerde mutlaka tevhidin hak, şirkin batıl olduğuna vurgu yapılmakta ve insanlar, bir ve tek olan Allah'a (cc) kulluk yapmaya davet edilip şirkten sakındırılmaktadır:

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet/kulluk edin ki sakınıp korunabilesiniz."[77]

"De ki: 'Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?' De ki: 'Allah'tır.' De ki: '(Göklerin ve yerin Rabbi O iken yine de) Allah'ı bırakıp kendilerine faydaları olmayan veya kendinden zararı defedemeyen varlıkları mı veliler edindiniz?' De ki: 'Hiç kör ile gören bir olur mu? Yahut karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa, Allah'a tayin ettikleri ortaklar (Allah gibi) yarattı da, (Allah'ın yaratmasıyla ortakların) yaratması birbirine mi benzedi (kimin ilah olduğuna dair kafaları mı karıştı)?' De ki: 'Allah her şeyin yaratıcısıdır. Ve O, (zatında, fiillerinde ve sıfatlarında tek olan) El-Vâhid, (her şeye boyun eğdirip hükmüne ram eyleyen) El-Kahhâr'dır.' "[78] [79]

• Kur'ân-ı Kerim'in ısrarla yaratılışa dikkat çekmesi, insana aslını hatırlatmak içindir. İnsan bir avuç toprak, bir atımlık sudan meydana gelmiştir. Birer kulluk afeti olan kibir, ucub ve istiğnaya düşmemelidir. O, varlık âlemine çıkmak için Rabbine muhtaç olduğu gibi; huzur içinde yaşamak ve ebedî saadeti elde etmek için de O'na (cc) muhtaçtır. Aslını unuttuğu an insan, azgınlaşmakta ve kibre kapılmaktadır. Kendini malla, evlatla, diplomayla, makamla… üstün görmekte, başkalarını küçümseyebilmektedir. İnsanın haddini bilmesi ve kulluk edebini takınması için yaratılışını unutmaması gerekir.

• İnsan neyden yaratıldığını unuttuğunda Rabbine karşı apaçık bir düşman kesilmektedir.

"İnsanı bir nutfeden/meniden yarattı. (Bir de ne göresin!) O (insan, yaratıcısına karşı) apaçık bir düşman kesilivermiş."[80]

77. 2/Bakara, 21
78. 13/Ra'd, 16
79. Yaratma ve tevhid arasındaki bağ için bk. s. 192, "Tevhid: İnanç, söz ve eylemde Allah'ı birlemek"
80. 16/Nahl, 4

Yaratıldığı aslı unutmakla apaçık düşman kesilme arasında bir bağ vardır. Bunun ilk yansıması da ahireti inkârdır.

“İnsan, onu bir su damlasından yarattığımızı görmedi mi? (Şimdi) apaçık bir düşman kesilivermiştir. Kendi yaratılışını unutup bize örnek verdi ve: ‘Çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ dedi. De ki: ‘Onu ilk defa var eden diriltecektir. O her türlü yaratmayı bilir.’ ”[81]

Ahireti inkâr, yalnızca bir inkâr/red değildir. Arka planda insanın hevasını ilah edinmesi, dilediğince yaşam isteği, kulluk bağından kurtulma arzusu vardır.

• Kur’ân’ın sıklıkla yaratmaya vurgu yapması, insanın, Yaradan’ına karşı haddini bilmesi içindir. İnsan yaratıldığı aslı unuttuğunda Allah’ın ayetleri hakkında bilgisizce tartışır. O’nu (cc) ve ayetlerini “tartışılacak mesele”ye indirger.

“O; sizleri topraktan, sonra bir damla sudan, sonra kan pıhtısından (embriyo) **yaratandır.** Sonra sizi (anne karnından) bebek olarak çıkarmakta, sonra yetişkinlik çağına erişmeniz, sonra da yaşlanmanız için (size ömür bahşetmektedir). Sizden bazınızın canı daha önce alınır. Belirlenmiş bir zamana erişmeniz ve akletmeniz için (Allah, yaşamı böyle takdir etmiştir). Dirilten ve öldüren O’dur. Bir işe (olması için) hükmettiğinde, yalnızca ona: ‘Ol!’ der, o da oluverir. **Allah’ın ayetleri hakkında tartışanları görmedin mi?** Nasıl da (haktan batıla) döndürülüyorlar.”[82]

İnsan yaratıldığını, ona can verenin İlahi nefha olduğunu ve onu insan kılanın kendisine öğretilen isimler olduğunu sık sık hatırlamalıdır. Aksi hâlde isimleri öğretenle (Allah), onun öğrettiği isimler hakkında tartışmayı kendinde hak görür. Tabiatında/Hamurunda var olan cedelcilik /tartışmacılık onu, Rabbini dahi tartışacak duruma getirir.

“Ey insanlar! Şayet (öldükten sonra) dirilmeden yana şüphe içindeyseniz, şüphesiz ki **sizi topraktan yarattık**. Sonra bir damla meniden, sonra donmuş kan pıhtısından (embriyo) sonra da yaratılışı tamamlanmış, tamamlanmamış

81. 36/Yâsîn, 77-79
82. 40/Mü’min (Ğafir), 67- 69

bir parça etten … (bunları yapanın yeniden diriltmeye kâdir olduğunu) sizlere açıklamak için. Dilediğimizi belirli bir süreye kadar rahimlerde tutuyoruz. Sonra sizleri birer bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da yetişkinlik çağına ulaşmanız için (size ömür veriyoruz). Sizden kimi ölüyor, kimi de ömrün en kötü çağına döndürülüyor ki, bildikten sonra hiçbir şey bilemesin. Sen yeryüzünü kurumuş/hareketsizleşmiş görürsün. Üzerine su indirdiğimizde (önce) titreşir, (sonra) kabarır ve her göz alıcı çiftten bitkiler bitirir. Allah (bunları yaptı) çünkü O, (hak ve hakikatin kaynağı olan) El-Hak, ölüleri dirilten ve her şeye kadîr olandır. Hiç kuşkusuz, kıyamet gelecektir, onda şüphe yoktur. Şüphesiz ki Allah, kabirlerde olanları diriltecektir. İnsanlardan öylesi vardır ki; **Allah hakkında bilgisiz, hidayete uymadan ve aydınlatıcı kitabı olmaksızın tartışır.** (İnsanları) Allah'ın yolundan saptırmak için kibirli ve kendini beğenmiş bir hâlde bunu yapar. Ona dünyada rezil olmak vardır. Ahirette de ona yakıcı azabı tattırırız."[83]

• İnsana yaratmanın hatırlatılması, sahibini unutmaması içindir. Onun bir var edeni, Rabbi vardır. Onun yaratılışı başıboş, öylesine gerçekleşmediği gibi yeryüzünde yaşaması da başıboş ve öylesine olmayacaktır. Onun yaratılışını planlayan kudret, onun nasıl yaşayacağını da planlamıştır ve onun planında (kader ve şeriat) başıboşluğa yer yoktur.

"Yoksa insan (emredilmeden, nehyedilmeden, bir şeriata tabi tutulmadan) başıboş bırakılacağını mı sandı? O, akıtılan meniden bir damla değil miydi? Sonra kan pıhtısı (embriyo olmadı mı? Allah) onu yaratıp düzenledi. Ondan erkek ve dişi olan iki sınıf yarattı. (Tüm bunları yapanın) ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?"[84]

İnsanı bir damla meniden yaratan kudret, elbette onu başıboş bırakmayacaktır. Şayet başıboş bırakacak olsa, onu bir su damlası olarak tutar vücuda gelmesine izin vermezdi. Vücuda geldiğine göre bir şeriata tabi olacak, emir ve nehiylerle sınanacak ve nihayet O'nun huzurunda diriltilecek ve hesap verecektir.

Burada önemli bir gerçekliğe işaret etmeliyiz: Kur'ân'ın sıklıkla yaratma vurgusu yapmasının bir nedeni de cahiliye toplumunun yaratmayla kurduğu

83. 22/Hac, 5-9
84. 75/Kıyâmet, 36-40

hastalıklı ilişkidir. Cahiliye ehli Allah'ın yarattığına inanıyor, sonra Allah'ın (cc) yaratıcılığını unutuyorlardı. Kur'ân'ın ifadesiyle onları yönetenin "dehr/zaman" olduğunu iddia ediyorlardı.

"Dediler ki: '(Her şey) yalnızca dünya hayatımızdan ibarettir. Ölürüz ve diriliriz. Bizi, ancak zaman helak etmektedir.' Onların buna dair hiçbir bilgileri yoktur. Yalnızca zannetmektelerdir."[85]

Onların şiirlerinde neredeyse her şey dehrin/zamanın çekip çevirmesiyle gerçekleşiyordu. Dehr insafsızdı; yakıp yıkıyor, geriye hiçbir güzellik bırakmıyordu. Bugünün insanının "Ah dünya!", "Ah felek!" tarzı cümlelerini andıran bir tarzda sürekli zamanı suçluyorlardı. Bir yandan yaratmayı Allah'ın dışında bir varlığa nispet ediyor, diğer yandan hayata karşı karamsar bir ruh hâline giriyorlardı. Şeytan onları şirke düşürdüğü gibi dünya hayatına karşı karamsar/mutsuz olmalarını da sağlıyordu.[86] İşte Allah (cc) yaratma ilkesine sık sık vurgu yaparak cahiliye ehlinin bir itikadi hastalığına daha neşter vuruyordu. Şöyle diyordu: Sizi yaratan Allah'tır; hayatınıza yön veren Allah'tır; dönüşünüz de Allah'adır. Bu sürecin hiçbir aşamasında hayatınıza/kaderinize yön veren bir varlık/olgu yoktur. Yaratmada bir olduğu gibi hayatınızı yönetme ve yönlendirmede de tektir. Böylece onların Allah (cc) ile, diğer bir ifadeyle kaderle istikamet üzere ilişki kurmalarını sağlıyordu.

- İnsana yaratmanın hatırlatılması, ona sahibini, şükür mercisini hatırlatmak içindir. Aksi hâlde hamurunda unutmak ve nankörlük olan insan şükür mercisini unutacak, üzerindeki sayısız nimete nankörlükle mukabele edecektir.

"Kahrolası insan, ne kadar da nankördür! (Allah) onu hangi şeyden yarattı? Bir damla sudan yarattı ve takdir etti."[87]

- Yaratılış kıssasından anlıyoruz ki; varlık âleminde insana ilk öğretilen şey emir, itaat ve isyandır. Varlık âlemine gelir gelmez Allah'ın secde emri, meleklerin itaati ve şeytanın isyanıyla karşılaşmıştır insan. İtaatin bir varlığı nasıl değerli kıldığını, isyanın bir varlığı nasıl alçalttığını görmüştür. Şayet nesilden nesle devreden bir hafıza/genetik bilgi varsa; insan neslinin hafıza-

85. 45/Câsiye, 24
86. Geniş Bilgi için bk. Kur'an'da Tanrı ve İnsan, s. 185-202
87. 80/Abese, 17-19

sına ilk kaydedilen vakıa melek secdesi ve şeytan isyanıdır. Daha sonra vahiy bilgisiyle desteklenen insan, bu gerçeği iyice anlamıştır. İnsanın insanlığını koruyup hayvanlardan daha aşağı bir dereceye düşmemesi, Allah'a itaatle/kullukla mümkündür. Her itaatte bir yüceliş, her isyanda bir alçalma vardır. Her insan Rabbine eşit mesafede yarışa/imtihana başlar. Kimi itaatle ona yakınlaşır kimi de iblis gibi isyan ede ede Rabbinden uzaklaşır.

• Yaratılış itibarıyla tüm insanlar eşittir. Bir damla su ve bir avuç topraktan yaratılmışlardır. Yaratılış itibarıyla hiçbir insanın diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Bir ırkın diğerine, bir coğrafyanın ötekine, bir kültürün berikine üstünlüğü yoktur. İnsanlar arasındaki farklılık birbirlerini tanımaları/tanışmaları; farklı renk ve dillerde Allah'ın yüceliğini görmeleri ve hayatı tüm farklılıklarıyla kabul etmeleri içindir:

"Ey insanlar! Şüphesiz ki sizleri bir erkek ve dişiden yarattık. Karşılıklı olarak tanışıp kaynaşmanız için sizleri halklara ve kabilelere ayırdık. Gerçek şu ki Allah katında en değerliniz, en takvalı olanınızdır. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir."[88]

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz ki bunda, âlimler için ayetler vardır."[89]

Dünyayı cehenneme çeviren ırkçılık, kültür ve coğrafya üstünlüğü iddiası, ilericilik gericilik safsatası; yaratılıştaki espriyi anlamamaktan kaynaklanır. İnsanlar arasında tek üstünlük ölçüsü takvadır. Onu da kabul edecek ve kulları ona göre değerlendirecek olan Allah'tır. Kaldı ki takva; Allah'a (cc), insana ve dahi tüm varlığa karşı hassasiyettir. Takva yalnızca sahibini kuşatan bir kalkan değil, tüm toplumu koruyan manevi bir kalkandır. Takvalı insanların değerli olduğu toplumlar, Rabbani ölçülere uyan toplumlardır. Rabbani toplumlarda bir bireyin/zümrenin değeri, toplumun kalanı için zulüm ve sömürü sebebi olmaz. Bilakis toplumu maddi ve manevi olarak ilerleten bir vesileye dönüşür.

• Yaratılış gerçeği üzere düşünen insan bir gerçeği fark eder. İnsanı değerli kılan biyolojik yapısı değildir. Biyolojik olarak insandan daha muhteşem,

88. 49/Hucurât, 13
89. 30/Rûm, 22

fiziken daha güçlü ve görünüşü daha estetik nice canlı vardır. Varlıklar arasından insanı farklı kılan şey; ona üflenen İlahi ruh ve öğretilen isimlerdir. İnsan; Yüce Allah'ın onun türüne verdiği değeri korumak istiyorsa İlahi nefhaya ve ona öğretilen isimlere dört elle sarılmalıdır. Zira Yüce Allah hâlâ hayat vermeye ve öğretmeye devam etmektedir. İnsana ruh üflediği gibi Ruhu'l Emin'i yeryüzüne indirmekte, müminleri kendi katından bir ruhla desteklemektedir. Âdem'e öğrettiği gibi kullarına öğretmeye devam etmektedir:

"Ey iman edenler! Sizleri, size hayat verecek şeylere davet ettiğinde Allah'a ve Resûl'e icabet edin. Bilin ki Allah, kişiyle kalbi (düşünceleri) arasına girer. Ve muhakkak (diriltilip), O'nun huzurunda toplanacaksınız."[90]

"… Allah'tan korkup sakının Allah size öğretiyor…"[91]

"… Allah sana Kitabı ve hikmeti indirdi ve sana bilmediklerini öğretti…"[92]

"Onu Ruhu'l Emin (Cibril) indirdi. Uyarıcılardan olman için kalbine (vahyetti)."[93]

"Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden bir topluluğun -babaları, oğulları, kardeşleri, aşiretleri dahi olsa- Allah ve Resûl'ü ile sınırlaşan insanlara sevgi beslediğini göremezsin. Bunlar, (Allah'ın) kalplerine imanı yazdığı ve onları kendinden bir ruhla desteklediği kimselerdir. Onları altından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennete sokar. Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da (Allah'tan) razı olmuşlardır. Bunlar, Allah'ın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Hiç şüphesiz Allah'ın taraftarları, galip gelecek olanlardır."[94]

İnsana öğretilmeye devam eden isimler, vahiy; vahye uyanlara verilen destek de İlahi ruhtur. Tâ yaratılıştan beri, El-Alîm ve El-Hayy isminin tecellileri, aralıksız devam etmektedir. İnsanın yaratılıştan getirdiği onuru/izzeti/değeri korumasının yolu şer'i bilgiye/vahiy bilgisine kulak vermesi ve göklerin desteğini (ruh) elde etmesidir.

90. 8/Enfâl, 24
91. 2/Bakara, 282
92. 4/Nisâ, 113
93. 26/Şuarâ, 193-194
94. 58/Mücadele, 22

"Andolsun ki, insanoğlunu onurlu/değerli/izzetli kıldık ..."[95]

Aksi hâlde insanın yiyen, sindiren, üreyen ve boşaltan herhangi bir canlıdan hiçbir farkı olmaz.

• Topraktan yaratılışımıza dikkat çeken Allah Resûlü; insanlarla geçinmeyi kolaylaştıran (güzel ahlak) ve başarıya vesile olan bir noktayı daha vurgulamıştır: İnsanlar farklı tabiatlarda yaratılmıştır!

"Allah, Âdem'i yeryüzünün her tarafından aldığı bir tutam topraktan yaratmıştır. (Yaratıldıkları toprağın farklı olması sebebiyle) bir kısmı kızıl, bir kısmı beyaz, bir kısmı siyah, bir kısmı da melez olmuştur. Bir kısmı yumuşak, bir kısmı sert, bir kısmı tayyib (temiz ve güzel ahlaklı), bir kısmı habis (pis ve kötü ahlaklı) olarak dünyaya gelmiştir."[96]

İnsanoğlu, farklı toprak cinslerinden yaratılması nedeniyle; farklı tabiat ve karakterlere sahiptir. Bu farklılık renk ve boy gibi fiziki alanla sınırlı olmayıp, ahlak, karakter, meyledilen ameller, severek yapılan işler ve tercih edilen meslekler üzerinde de etkilidir.

İnsanın yaratılıştan getirdiği özelliklere binaen farklı meyil ve eğilimleri için Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"De ki: 'Herkes tıynetine/mizacına/meşrebine uygun hareket eder. Rabbiniz kimin daha doğru yolda olduğunu en iyi bilendir.' "[97]

"Doğrusu sizin çalışmalarınız çeşit çeşittir."[98]

Allah Resûlü de (sav) bu noktaya işaret etmiş ve insanların tabiatlarına uygun amellerinin olduğunu belirtmiştir:

"... Amel yapınız! Herkes ne için yaratıldıysa ona göre işi kolaylaştırılır."[99]

"Allah, rızıklarınızı aranızda taksim ettiği gibi ahlâkınızı/huylarınızı da taksim etti. Allah, dünyalığı sevdiği-sevmediği herkese verir. Dîni ise sadece sevdiği kişilere bahşeder. O hâlde Allah kime din nasip etmişse onu seviyor demektir.

95. 17/İsrâ, 70
96. Ebu Davud, 4693; Tirmizi, 2955
97. 7/İsra, 84
98. 92/Leyl, 4
99. Buhari, 4949; Müslim, 2647

Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki bir kişi dili ve kalbiyle teslim olmadıkça Müslüman olamaz, komşusu onun şerli hareketlerinden emin olmadığı sürece iman etmiş olamaz.

'Ey Allah'ın Resûlü! Nedir bu şerli hareketler?' **diye soruldu.**

Dedi ki: 'Zulüm ve haksızlıktır. Bir kişi harama düşmeksizin mal kazanır ve ondan infakta bulunursa kendisine ancak bereket verilir, fakirlere dağıtması da Allah tarafından kabul görür, yaptıkları cehenneme karşı kendisini korur. Dikkat edin! Kötülük kötülüğü silmez, kötülüğü ancak iyilik siler. Bir pislik hiçbir zaman başka pisliği temizlemez.' "[100]

Allah Resûlü'nün ashabına baktığımızda bunu daha iyi görürüz. Her biri aynı vahye ve eğiticiye sahip olmalarına rağmen, yapıları, eğilimleri, öne çıktıkları salih amel, kendisiyle tanındıkları ahlak çok farklıdır. Nuayman (ra) gibi şakacı ve ortamın neşesi olan bir sahabe yanında; Ebu Zerr (ra) gibi ciddi, vakur, az gülen sahabiler de vardı. Ebu Bekir (ra) gibi hilm ve merhametli bir sahabenin yanında; Ömer (ra) gibi sert, yanlışa tahammülsüz mizaçta olanlar vardı. Osman bin Maz'un (ra) ve Ebu Derda (ra) gibi zühdü tercih eden, dünya nimetlerinden şiddetle kaçınan sahabilerin yanında; Osman (ra) ve Abdurrahman bin Avf (ra) gibi zengin, dünya nimetlerinden mübah dairede istifade eden, kazandıklarıyla infak eden sahabiler de mevcuttu.

Birbirinden tamamen farklı tabiatlara sahip olmalarına ve buna bağlı olarak farklı amellerde öne çıkmalarına rağmen Allah Resûlü (sav) onların belli bir kalıba girmesini istemedi. Herbirini bir Ebu Bekir (ra) ya da Ömer (ra) olmaya zorlamadı. Bilakis her birini kendine özgü tabiatıyla kabul etti ve sevdi.

Onların ortak oldukları şeyler; iman/itikad, farzlar, haramlar ve İslam cemaatine bağlılıktı. Vahiy, hepsini bu noktada bir kalıbın içine almış ve kimsenin tabiatını, sayılanlarda gevşeklik ya da sorumsuzluğa mazeret saymamıştı. Bunun dışında ise herkes kendi tabiatına uygun amellere yönelmiş; kimi cihatta, kimi infakta, kimi nefisle mücadelede, kimi ilim ve fıkıhta, kimi arkadaşlığı ve güzel ahlakıyla öne çıkmıştı.[101]

100. Ahmed., 3672
101. bk. Tevhid Dergisi, S 55, s. 16

- İnsanın yaratılışı bir süreçtir. Topraktan çamura, çamurdan balçığa, balçıktan şekil almış/kurumuş çömleğe… şekilden şekile girerek, bir sürecin sonunda insan olmuştur. Yüce Allah istese "ol" emriyle, hatta "ol" emri olmaksızın onu yaratabilirdi. Ancak O'nun (cc) iradesi her şeyde olduğu gibi insanı yaratırken de bir tedricilik/merhale gözetti… Buradan anlıyoruz ki güzel olan her şey bir sürecin, tedriciliğin, adım adım ilerlemenin eseridir. İkinci yaratmada da aynı sünneti görüyoruz. Dünyanın en sevimli ve güzel nimeti çocuk, anne karnında merhaleden merhaleye geçerek dünyaya geliyor… Dünyada başarı ve güzellik isteyen, hayatında tedriciliğe, aşama aşama ilerlemeye dikkat etmelidir. Zira insanın saadet ve başarısı, İlahi sünnete uymasındadır. İşlerinde Allah'ın (cc) sünnetine ve iradesine uygun davrananlar, tüm kâinatla el ele, İlahi yardımı da yanlarına alarak hareket ederler. Görünen ve görünmeyen tüm tabi ve gaybi varlık/kanun, yardımcıları hâline gelir. İlahi vaat ve nimetlerden biri olan "kolaylaştırma" her işlerinde tebellür eder.

Secde Emri Karşısında İblis

"İblis hariç! Secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi."[102]

İblis Yüce Allah'ın secde emrine karşı geldi. Allah (cc) onun bu tavrını iba ve istikbar kelimeleriyle ifade etti. Hicr Suresi'nde okuduğumuz iba bir şeyi kabul etmeme, karşı çıkma, tenezzül etmemek gibi anlamlara gelir. İstikbar ise kibrin dışa yansıması, büyük olma talebidir.

"Hani biz meleklere: 'Âdem'e secde edin.' demiştik. İblis dışında hepsi secde ettiler. O diretti, büyüklendi ve kâfirlerden oldu."[103]

Şeytanın secde emrinden imtina etmesi bize bir kulluk kaidesini öğretir: Ahlaki hastalıklar, insanı dinden çıkarmasa da dinden çıkarma tehlikesi barındırır. Tedavi edilmeyen ahlaki hastalıklar, kişiye haram işlettirebildiği gibi küfür/şirk amelleri de işletebilir. Bunun bir örneği İblis'tir. Kibir onda var olan ahlaki bir hastalıktı. Günün birinde Allah'ın emrine karşı gelmesine, bir farzı inkâr etmesine, Allah'ın emri karşısında akıl yürütmesine neden oldu ve onu kâfirlerden kıldı. Normal şartlarda bir fısk olan kibir, günün

102. 15/Hicr, 31
103. 2/Bakara, 34

birinde şirke/küfre dönüştü. Buna verilebilecek bir diğer örnek Yahudilerin hasedidir. Haset, ahlaki bir hastalıktır ve insanı fasıklaştırır. Yüce Allah son elçisini yolladığında Yahudiler, onun Araplardan olmasını kıskandılar, haset ettiler. İşte o gün hasetleri/kıskançlıkları onları kâfirleştirdi.

"Hak kendilerine açığa çıktıktan sonra Ehl-i Kitap'tan birçoğu, benliklerinde yer etmiş kıskançlık nedeniyle sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek istediler. Allah bu konuda hükmünü verinceye dek onları affedin, onları hoş görüp (yaptıklarını) görmezden gelin. Şüphesiz Allah her şeye kadîrdir." [104]

"Yoksa Allah'ın lütuf ve ihsanından insanlara verdiklerini mi kıskanıyorlar? Hiç şüphesiz biz, İbrâhîm ailesine Kitap ve hikmet verdik. Ve onlara büyük bir mülk verdik." [105]

Buna dair bir diğer örnek Gassanlılar'ın hükümdarı Cebele ibni Eyhem'dir. Hristiyanken İslam'ı seçen Cebele, ahlaki bir hastalığı nedeniyle, dinden dönüp irtidat etmiştir. Kıssanın özeti şudur: "Cebele, bu senede Ömer ile birlikte haccetmişti. Kâbe'yi tavaf ederken Fezareoğulları Kabilesi'nden bir adam, onun ihramına basmış, ihramı çözülmüştü. Bu yüzden Cebele de elini kaldırıp ihramına basan adamı yumruklamış ve burnunu ezmişti. Bazılarına göre adamın gözünü çıkarmıştı. Fezareli adam, Cebele'yi Ömer'e şikayet etmişti, şikayete giderken beraberinde kabilesinden birçok adamı da götürmüştü. Bunun üzerine Ömer, Cebele'yi huzura çağırmış, Cebele gelip suçunu itiraf etmişti.

Ömer de ona kısas tatbik edeceğini söyleyince Cebele şöyle itirazda bulunmuştu: 'Nasıl olur? Ben bir hükümdarım. Hasmım ise halktan bir adam?'

'İslam, seninle onu eşit kılmıştır. Sen, takva dışında başka hiçbir cihetten ona üstün olamazsın.

'Ben, İslam'a girdiğim takdirde Cahiliye Döneminden daha yüksek bir makama ulaşabileceğimi sanıyordum.'

'Bırak bunları, eğer adamı razı etmezsen onun için sana kısas tatbik edeceğim.'

104. 2/Bakara, 109
105. 4/Nisâ, 54

'Öyleyse ben de Hristiyanlığa dönerim.'

'Hristiyanlığa dönersen, boynunu vururum.'

Cebele, kendisine had tatbik edileceğini görünce, 'Bu gece düşüneceğim, bana mühlet tanı.' dedi ve Ömer'in yanından ayrılıp gitti. Gece karanlığı bastırınca kavmi ve kendisine uyan kimselerle birlikte harekete geçti, önce Şam'a, sonra Bizans'a gitti. Heraklius'un yanına, Kostantiniye şehrine vardı. Heraklius, onu hoş karşıladı ve ona birçok şehirleri ikta olarak verdi. Ayrıca bol miktarda erzak da verdi. Güzel hediyeler takdim etti ve onu geceleri sohbet meclisinde bulunmak üzere yanında tuttu. Uzun süre Heraklius'un yanında kaldı."[106]

Yakın tarihten verilebilecek bir diğer örnek; meşhur âlim Abdullah El-Kasimi'dir. 1907-1996 yıllarında yaşayan bu âlim, aklî ve nakli ilimlerde Allah'ın ayetlerinden bir ayettir. Tevhid inancını yazılı ve sözlü beyanları, başta âlimler olmak üzere birçok insanı etkilemiştir. Yazdığı her kitapla biraz daha ünlenen Şeyh Abdullah, birden yazdığı kitaplarla Allah'ı (cc), dini, tevhidi inkâr etmiş ve dinin şiarlarıyla dalga geçen bir İslam düşmanına dönüşmüştür. Aslında Şeyh Abdullah'ın yazdığı meşhur kitapların mukaddimeleri/önsözleri, bu ani ve şaşırtan dönüşümün izlerini taşır. Ön Sözlerde yazarın kendini; ilmini, zekasını ve üslubunu övdüğü, benzersiz olduğunu iddia ettiği şiirleri vardır. Bir ahlaki hastalık olan kibir, günün birinde Allah'a/dine karşı kibre dönüşmüştür.[107]

Allah'a Rağmen Ölçüler Koymak

"(Allah) buyurdu ki: 'Ey İblis! Ne oluyor sana? Niçin secde edenlerle beraber olmuyorsun?' Dedi ki: 'Kokuşmuş balçığın kurumuş çamurundan yarattığın bir insana secde edecek değilim.' Buyurdu ki: 'Çık oradan! Şüphesiz ki sen, kovulmuş/taşlanmış birisin. Din/Kıyamet Günü'ne kadar da lanet senin üzerinedir.' "[108]

İblis secdeden imtina edince, Yüce Allah onu rahmetinden kovmadı. Ona

106. El-Bidâye ve'n Nihâye, 8/114

107. Geniş bilgi için bk. Abdullah El-Kasîmî ve Vichetu Nazari'n Uhrâ; Mulahhasu'l Hayati Abdillah El-Kasîmî

108. 15/Hicr, 32-35

neden secde etmediğini sordu. Verdiği cevaptan anlıyoruz ki; onu İlahi rahmetten ebediyyen kovduran, şer'i emir karşısında yürüttüğü mantıktır. O, Allah'ın (cc) emrine, "Onu topraktan, beni ateşten yarattın!" diyerek karşı gelmiştir. Ateşten yaratılanın topraktan yaratılana secde etmeyeceğini, Âdem'e tanınan bu üstünlüğün haksızlık olduğunu iddia etmiştir.

"(Allah) buyurdu ki: 'Sana emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan nedir?' Dedi ki: 'Ben ondan daha hayırlıyım. (Çünkü) beni ateşten, onu topraktan yarattın.' "[109]

" 'Şu bana üstün kıldığını görüyor musun?' dedi ..."[110]

"Dedi ki: 'Ben, ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın.' "[111]

İblis, Yüce Allah'ın emri karşısına yeni bir ölçü, farklı bir anlayış koydu. Neyin neden hayırlı olacağı, kimin kimden üstün olduğu, neyin bir diğerine teslimiyeti gerektirdiğine dair Allah'ın (cc) ölçüsünden farklı bir ölçü... Onu İlahi rahmetten kovduran işte bu yaklaşımıydı. Zira ölçü koymak, kıstas belirlemek, varlığa üstünlük vermek ancak yaratıcının, mutlak mülk sahibinin, âlemlerin Rabbi'nin özelliğidir. Böyle bir şeye yeltenen uluhiyet/rububiyet iddiasında bulunduğundan ebediyen İlahi rahmetten mahrum olur. İlerleyen ayetlerde İblis'in Allah'a (cc) inandığını, O'ndan (cc) izin istediğini, O'nun (cc) izni olmadan varlık gösteremeyeceğini bilecek kadar O'nu (cc) tanıdığını göreceğiz. Tüm bunlara rağmen tek bir meselede O'nun (cc) emrine karşı ölçü koymakla dinden çıktı ve ebediyen İlahi rahmetten kovuldu.

"Katî olarak ilâhî emir vaki olduğu halde İblis bir görüş koydu ortaya. İlâhî emre rağmen sebeb ve illet beyan ederek kendi nefsi için kendisinin hükmetmesi gerektiği zehabına kapıldı. Halbuki nassı katî (kesin ilâhî emir) bulununca, başka görüşe yer kalmaz, muhakeme yürütülmez, itaattan başka yola sapılmaz, emri yerine getirmek şart olur. İblis e gelince, -Allah'ın laneti ona olsun- bilgisi noksan değildi. Bilirdi ki, Allah (cc) her şeyin Hâlıkıdır, Yaratanıdır, Malikidir, ortağı yoktur. Razıkıdır, yaşatır. Rızık verir. O'nun

109. 7/A'râf, 12
110. 17/İsrâ, 62
111. 38/Sâd, 76

izni ve takdiri olmadan kâinatta hiçbir şey olamaz. Nizamın sahibi O'dur. Bunları bilirdi. Fakat itaat etmedi ve kendi mantığını yürüterek emri yerine getirmedi: 'Beni ateşten onu çamurdan yarattın, ben ondan üstünüm, cevabını verdi.'

İblis bu hareketinden dolayı vakit geçirilmeden derhal cezalandırıldı.

'İn oradan, orada büyüklenmek senin ne haddine, defol, sen alçaklardansın.' dedi Allah. Allah'ı tanıması ona fayda vermedi. Varlığına ve sıfatlarına inanması yarar sağlamadı. İlâhî emiri aldıktan sonra bu emri kabul veya red etmek için mütalâ yürütmeye kendini yetkili sayan herkesin ve Allah'ın daha önce hükmünü verdiği bir mesele üzerinde muhakeme yürüterek verilmiş olan ilâhî hükmü ortadan kaldırmak veya red etmek isteyenlerin durumu da İblisin hali gibidir. O halde ilim ve itikada rağmen bunların davranışları kendilerini küfre götürmektedir. Çünkü İbliste de ne ilim ne de itikat eksikti." [112]

Bir yerde İlahi ölçülere rağmen yeni bir ölçü duyuyorsanız orada konuşan şeytandır, işittiğiniz de şeytanın sesidir.

"Onlardan gücünün yettiklerini **sesinle** kışkırt ..." [113]

Evet, şeytanın suretini göremesek de [114] sesini işitebiliriz. O, dostlarına vahyeder [115] ve onların dilinden konuşur. Bir gün çıkar, "Hangi çağda yaşıyoruz, faizsiz ekonomi olmaz." der. Bir başka gün, "Örtü/Tesettür Orta Çağ âdetidir; sıcaktan/çöl kumundan korunmak için örtünürlerdi." der. Bir başka gün, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." der. Bir başka gün refah seviyelerine göre toplumu ilerlemiş veya geri kalmış diye tasnife tabi tutar; ilerlemeyi/üstünlüğü ekonomik seviyeyle ilişkilendirir... Yüce Allah'ın kesin ve açık ölçülerine rağmen, kendi ölçülerini koyar; ölçü koymakla kalmaz, ölçülerini dayatır. Batıl dinlerin, muharref geleneğin ve ideolojilerin/izm'lerin İlahi ölçülere rağmen ölçü koyduğunu gördüğünüzde bilin ki İblis'in sesini işitiyorsunuz; Allah'a (cc) sığının...

112. Fî Zılâl-il Kur'ân, 6/32-33, A'râf Suresi, 12-13. ayetlerin tefsiri
113. 17/İsrâ, 64
114. bk. 7/A'râf, 27
115. bk. 6/En'âm, 121

İblis'in Kıyası

Konu hakkında nas olmasına rağmen, o konuda kıyasa başvurmak şeytani bir ahlaktır. Zira İblis Yüce Allah'ın açık emrine rağmen akıl yürütmüş ve farklı bir sonuca ulaşmıştır. Buradan yola çıkarak İslam âlimleri nassa rağmen kıyası İblis'in âdeti kabul etmişlerdir.

– İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "İlk kıyas yapan kişi İblis'tir ve kıyasında yanılmıştır. Her kim kendi görüşüne göre dinde bir şeyi kıyas ederse Allah onu şeytan ile bir araya getirir."[116]

– Hasan El-Basrî (rh) şöyle demiştir: "İblis kıyas yapmıştı. Kıyas yapanların ilki İblis'tir."[117]

– Muhammed ibni Sirin de (rh) şöyle demiştir: "Kıyas yapan ilk kişi İblis'tir. Güneş'e ve Ay'a da sadece kıyas neticesinde, (diğerlerinden büyük oldukları kanısına varıldığından) ibadet edilmiştir."[118]

İblis'in Kıyasının Yanlışlığı

İblis, Âdem'in topraktan kendisinin ateşten yaratıldığını öne sürmüş ve ateşin topraktan üstün olduğunu iddia ederek secdeden imtina etmiştir. Hiç şüphesiz Yüce Allah'ın emrine rağmen akıl yürütmek başlı başına bir edepsizliktir. Bununla birlikte İslam âlimleri, bu kıyastaki akli hatalara da dikkat çekmişlerdir.

"Kendisinin Âdem'den hayırlı olduğu temelsiz bir iddiadır. Dolayısıyla bu iddiasına delil olarak ileri sürdüğü kendisinin ateşten, Âdem'in topraktan yaratılması da çürük bir delildir. Çünkü ateş, çamur ve topraktan daha hayırlı değildir. Aksine toprak ateşten daha hayırlı ve daha üstün bir unsurdur. Bunun birkaç sebebi vardır. Bir kısmını şöyle zikredebiliriz:

a. Ateş, toprağın aksine ilişiği olan her şeyi yok eden bozucu bir tabiata sahiptir.

b. Ateşin tabiatında, hafiflik ve hiddet hakimdir. Toprak ise sakin ve sabit bir tabiata sahiptir.

116. Mevsûâtu't Tefsîri'l Me'sûr, 9/25, 27149 No.lu rivayet
117. age. 9/26, 27152 No.lu rivayet
118. age. 9/26, 27153 No.lu rivayet

c. Canlıların yiyecek ve giyecekleri, süs eşyaları, alet-edevatları ve meskenleri topraktan oluşur ve toprak üzerinde bulunur. Ateşte ise bunların hiçbiri olmaz.

d. Toprak, toprakta yetişen veya topraktan yapılan şeyler, tüm canlıların vazgeçemeyeceği zaruri ihtiyaçlardandır. Halbuki hayvanlar ateşe hiç ihtiyaç duymaz. İnsanlar ise günlerce ve aylarca ateşe ihtiyaç duymadan yaşayabilirler. O, zaruri bir ihtiyaç değildir. Tüm canlıların topraktan faydalanmasına göre insanların bazen ateşten faydalanması hiç mesabesindedir.

e. Toprağa bir tohum atıldığında o tohumun kat kat fazlasını verir. Kendisine emanet edilen tohumu bereketiyle kat kat artırır. Halbuki aynı tohumu ateşe emanet etsen onu yakıp kül eder, geriye hiçbir şey bırakmaz.

f. Ateş bulunacağı bir mekâna ihtiyaç duyar. Toprak ise buna ihtiyaç duymaz. Dolayısıyla toprak ondan daha mükemmeldir.

g. Ateş toprağa muhtaçtır. Toprak ise ona muhtaç değildir. Çünkü ateşin bulunduğu yer mutlaka toprak üzerindedir veya ondan yapılmıştır. O halde ateş toprağa muhtaç, toprak ise ondan mustağnidir.

h. İblis'in yaratıldığı madde ateşin özüdür. O madde çok zayıftır, rüzgar onunla oynayıp durur, onu istediği yöne yöneltir. Bu sebeple bu maddeden yaratılmış olanlara arzu ve hevesleri galip gelmiş, onları esareti altına almıştır. Âdem'in yaratıldığı madde olan toprak ise güçlüdür, rüzgâr onu gittiği her yere savuramaz. Bu sebeple insan arzu ve heveslerine galip gelir, ona hakim olur ve Rabbine döner. Rabbi de bu sebeple onu seçmiş, arındırmıştır.

i. Ateşte her ne kadar bazı faydalar varsa da onda kötülük iyice gizlenip yerleşmiştir. Onun kötülüğü ancak zorla engellenebilir. Eğer bu engelleme olmasa ateş insan neslini ve onun kullandığı her şeyi ifsad ederdi. Toprakta ise hayır, iyilik ve bereket gizlidir. O her sürülmesi ve kazılmasında başka bir bereket, hayır ve mahsul verir. Toprağın bu faydaları yanında ateşin bahsi dahi edilemez.

j. Allah Teala, Kitab'ında yeryüzünü birçok defa zikretmiş ve onun faydalarını sayarak yaratılmasından (bk. Fussilet 41/9), insanlar için beşik (bk. Nebe 78/6), yatak (bk Bakara 2/22), yaygı (bk. Nuh 71/19), sabit bir yer

(bk. Mümin 40/64), diriler ve ölüler için sığınak (bk. Mürselât 77/25-26), olmasına kadar birçok yönünü açıklamış, kullarını onlar üzerinde düşünmeye, onda bulunan hayranlık uyandırıcı kudret delillerini düşünmeye çağırmıştır. Ateşi ise bir yer haricinde hep cezâ, tehdit ve azap bağlamında zikretmiştir. Hayırla andığı bu tek yerde, onun iki faydasına işaret etmiştir. Biri âhiret ateşi hakkında ibret olması, diğeri ise ıssız mekânlarda yolcular için fayda sağlamasıdır. (bk. Vakıa 56/73) Kur'an'da sayılan toprağın faydalarının yanında ateşin bu iki faydası hiç mesabesindedir.

k. Allah Teala, Kitab'ının birçok yerinde yeryüzünün tamamının bereketli olduğunu belirttiği gibi onda bereketli kıldığı bazı hususi yerleri de bildirdi. Şu ayet bunlardan biridir: 'Gerçekten siz, yeri iki günde yaratanı inkâr edip O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir. O, yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Orada bereketler yarattı ve orada tam dört günde isteyenler için fark gözetmeden gıdalar takdir etti.' (Fussilet 41/10.) Ateşte bereket olduğu ise asla bildirilmemiştir. Aksine onun bereketi götürdüğü ve yok ettiği meşhur olmuştur. Bizzat bereketli olan, konulduğu yeri bereketlendiren toprak nerede, bereketi götürüp yok eden ateş nerede?

l. Allah Teâla, yeryüzünün tamamını isminin anılıp sabah-akşam noksanlıklardan arındırıldığı mescitlerin mahalli kılmıştır. Özellikle kendisinde bereketler var edip maddi-manevi yönden insanların belini doğrultacağı bir vesile ve hidayet kaynağı kıldığı Kâbe de yeryüzündedir. Eğer yeryüzünde sadece Kâbe bile olsa bu, toprağın ateşe olan üstünlüğü için yeterdi.

m. Allah Teâlâ, yeryüzünde madenler, nehirler, pınarlar, meyveler, hubûbat, yiyecekler, çeşitli hayvanlar, eşyâlar, dağlar, bitkiler, bahçeler, güzel binekler, hoş manzaralar yaratmıştır. Ateşte ise bunlardan hiçbiri yoktur. Ateşte bir bahçe veya bir maden veya güzel bir manzara veya bir çağlayan su, akan bir nehir, lezzetli bir meyve, güzel bir eş, bir elbise veya bir örtü olabilir mi?

n. Ateşin fonksiyonu toprakta bulunan şeylere hizmet etmekten öteye geçmez. Ateş, toprağı mükemmelleştiren eşyanın hizmetçisi konumundadır. Eşya ona ihtiyaç duymazsa onu yakınından kovup uzaklaştırır. İhtiyaç duyduğunda ise bir efendinin ihtiyaçlarını karşılayan hizmetçisini çağırdığı gibi çağırır.

o. Lanetli İblis, kıt düşünceli ve ileri görüşlü olmamasından dolayı Âdem'in yaratıldığı toprağın sadece suyla karıştırılmış şekline baktı ve onu hakir gördü. O çamurun diri olan her şeyin yaratıldığı su ile birçok nimet ve faydanın yaratıldığı toprağın karışımı olduğunu göremedi. Halbuki o çamur, bağrında nice faydalar, nice eşyalar barındırmaktadır! Eğer düşüncesi bu balçık görüntüsünü geçip de o çamurun aslına ve gerisine nüfuz edebilseydi onun ateşten daha hayırlı ve üstün olduğunu görecekti.

Toprağın ateşten hayırlı ve üstün olduğunu gösteren hususları düşünürsen onların pek çok olduğunu görürsün. Biz burada sadece bir kısmına işaret ettik. Ancak ateşin topraktan hayırlı olduğu farz edilse bile ateşten yaratılanın topraktan yaratılandan üstün olduğu neticesi çıkmazdı. Çünkü her şeye kadir olan Allah üstün olmayan maddeden yarattığı bir mahluku, üstün olan bir maddeden yarattığı bir mahluka pekala üstün kılabilir. Önemli olan kulun yaratıldığı madde değil, sonuçta kazanacağı kemâldir. İblis'in düşüncesi ise maddenin ötesine geçememiş, insanın kazanacağı hilkati ve mükemmelliği görememiştir."[119] [120]

Bir Kulluk Kaidesi: Doğru Yerden Bakmak!

Yüce Allah, Âdem'e ruhundan üflediği ve ona isimleri öğrettiği için, "Ona secde edin." buyurdu. Melekler Yüce Allah'ın gösterdiği yerden bakınca secde emrine itaat ettiler. Şeytan ise İlahi nefhaya ve isimlere/bilgiye değil, Âdem'in (as) topraktan yaratılmasına baktı. Allah'ın (cc) gösterdiği yerden bakmayınca, secde emrine imtisal etmedi. Buradan şunu anlıyoruz: Yüce Allah'ın emirlerine imtisal etmenin yolu, emredilene O'nun (cc) gösterdiği yerden bakmaktır. Bir diğer ifadeyle; emredilenin hikmetini, gayesini ve Allah (cc) indindeki değerini anlamak, emre imtisali kolaylaştırıyor. Aksi hâlde insan, ya emredileni önemsizleştiriyor/gayesizleştiriyor ya da ona yanlış bir anlam yüklüyor ki; her ikisi de bir kulluk afetine dönüşüyor. Gayesizleştirilen emirler, alışkanlığa dönüşüyor. İnsanı arındıran, onaran

119. Bedâiu't Tefsîr, 1/199-201, Bakara Suresi, 34. ayetin tefsiri, özetle

120. Müfessirlerin geneli toprağın ateşten daha hayırlı olduğunu savunmuş ve İbni Kayyım'ın (rh) söylediklerine benzer maddeler zikretmişlerdir. Az bir grup da ateşin topraktan üstün olduğunda iblisin haklı olduğunu, fakat ateş üstün diye toprağa secde etmeyeceği anlayışının yanlış olduğunu savunmuşlardır. (bk. Et-Tahrîr ve't Tenvîr, 8/41-43, A'râf Suresi, 11-12. ayetlerin tefsiri)

ve dirilten etkisini yitiriyor. Evet, insan alışkanlık hâline gelen emri yerine getiriyor; fakat bu, günün belli saatlerinde çay/kahve içme alışkanlığından öteye geçmiyor. Yanlış anlam yüklenen emirler ise, zamanla insanın hayatından çıkıyor veya insanın yüklediği anlama hizmet etmeye başlıyor. Bir örnekle meramımızı anlatalım. Namaz ve tesettür, örneğimiz olsun. Namaz Yüce Allah'ın emri… Niçin namaz kılıyoruz? Bize namazı emreden Allah (cc), ona nereden bakmamız gerektiğini de gösteriyor:

"Ey iman edenler! Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz ki Allah, sabredenlerle beraberdir." [121]

"Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz. Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol." [122]

"Şüphesiz ki ben, Allah'ım. Benden başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Bana ibadet et. Beni zikretmek için namaz kıl." [123]

"Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, insanı fuhşiyat ve münkerden alıkoyar. (Kıldığınız namaza karşılık) Allah'ın sizi anması daha büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilir." [124]

"Şüphesiz ki insan, helu' (sabırsız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır. Ona bir şer dokundu mu (sabredip ecrini Allah'tan beklemez), vaveylayı koparır. Ona bir hayır dokundu mu cimrilik edip (başkalarıyla paylaşmaz). Ancak namaz kılanlar hariç." [125]

"Gündüzün iki ucunda ve gecenin (gündüze) yakın saatlerinde namazı dosdoğru kıl. Şüphesiz iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, (Allah'ı) ananlar için bir öğüttür." [126]

Namaz mümin için bir sığınaktır. Hem nefsinin hem de dış düşmanların baskılarından korunmak için sığındığı, güç topladığı ve yeniden kulluk mücadelesine atıldığı Rabbani bir karargâhtır. Sonra namaz insan nefsini terbiye

121. 2/Bakara, 153
122. 15/Hicr, 97-98
123. 20/Tâhâ, 14
124. 29/Ankebût, 45
125. 70/Meâric, 19-22
126. 11/Hûd, 114

eden bir mürebbi, unuttuklarını hatırlatan bir zikir, onu fahşa ve münkerden alıkoyan bir vaiz ve tüm bunlara rağmen günah işleyenlerin kötülüklerini gideren/arındıran bir yardımcıdır. Namaza bu zaviyeden bakan insan, her şeyden önce namazla kurduğu ilişkinin sahih olup olmadığını anlar. Şayet bir problem görüyorsa namazını ıslah eder. Namaza bu zaviyeden bakmayan insan, ya onu alışkanlığa çevirir ya da ona yanlış anlam yükler. Alışkanlığa dönen namaz, vakit öldüren herhangi bir faaliyetten farksız olur. İnsanın hayatında zaman işgal eder ancak kalbinde yer işgal etmez. Namazı kılmakla kılmamanın ahlaki olarak onun üstünde etkisi olmaz. Yanlış anlam yükleyen insan ise zamanla namazdan uzaklaşır veya ne anlam yüklediyse, namaz o yanlış anlamı pekiştirir. Spor yapmak, sosyalleşmek veya esnafa güven vermek için namaz kılan birinin namazı, sebepler tükenince hayatından çıkacak veya bu yanlış anlayışı besliyecektir. Tesettür örneğimiz için de aynı şeyler geçerlidir. Tesettürün gayesi nedir? Tek kelimeyle iffettir. Gözün, dilin, ziynetin ve şahsiyetin iffetini korumaktır. Örtü ayetlerini okuyalım:

"Mümin kadınlara da: 'Gözlerini (haramdan) kısmalarını ve iffetlerini muhafaza etmelerini' söyle. Kendiliğinden görünenler hariç süslerini açığa çıkarmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine koysunlar (kafa, boyun ve göğüs kısmını örtecek şekilde). Kocalarından, babalarından, kayınbabalarından, çocuklarından, kocalarının (başkasından olma) çocuklarından, kardeşlerinden, erkek kardeşlerin çocuklarından, kız kardeşlerin çocuklarından, kendi kadınlarından, sağ ellerinin sahip olduğu (köle ve cariyelerden), kadına (ihtiyaç ve arzusu olmayan) erkeklerden, kadınların avretini anlamayan çocuklardan başkasına süslerini göstermesinler. Gizledikleri ziynetler anlaşılsın/bilinsîn diye ayaklarını yere vurmasınlar. Hep beraber topluca Allah'a tevbe edin ki, kurtuluşa eresiniz ey müminler!" [127]

"Ey Nebi! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına de ki: '(Tüm bedenlerini örten) cilbablarını üstlerine giysinler. Bu, onların (hür ve iffetli olarak tanınıp kötü) tanınmamaları ve eziyet görmemeleri için en uygun olandır. Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.' " [128]

127. 24/Nûr, 31
128. 33/Ahzâb, 59

"… (Peygamber eşlerine) bir şey soracağınız zaman, perde arkasından sorun. Bu, hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için en temiz olandır…"[129]

Örtü ayetleri gözün iffetiyle işe başlar. Peşinden zinadan korunmayı, süsleri gizlemeyi, dikkat çekmek için ayaklarını vura vura yürümeyi yasaklayarak devam eder. Örtünün onların iffetli tanınmaları ve yanlış algılardan korunmaları için gerekli olduğunu; onların ve muhatapları için en temiz olanın perde gerisinden konuşmak olduğunu belirtir. Bu emirler silsilesi içinde tesettürün; yalnızca başı, yüzü, boynu örtmek olmadığını anlıyoruz. Tesettür bir duruş, bir kimliktir. Mümin kadının inandığı ahlaki değerlerin sembolüdür. Mümin kadın veya erkek tesettüre bu zaviyeden bakmazsa tesettür herhangi bir iç veya dış kıyafetten farksız olur. Pür tesettürlü bir kadın ayağını yere vura vura veya bağıra çağıra konuşarak yürüyebilir. Tüm vücudunu kapatır, lakin gözlerini türlü makyajlarla açığa çıkarır. Daha tehlikelisi örtü gerisinden gözlerini kısmak yerine açabildiği kadar açar… Sözün özü; emirlere itaat ettiğimiz gibi bu emirlere Allah'ın (cc) istediği yerden bakmamız gerekir.

Şeytanın Cezası

"Buyurdu ki: 'Çık oradan! Şüphesiz ki sen, kovulmuş/taşlanmış birisin.' 'Din/Kıyamet Günü'ne kadar da lanet senin üzerinedir.' "[130]

İblis, ecdeden imtina edişi ve nassın karşısına ölçü koyması nedeniyle cezalandırılmıştır. Verilen ceza, tam da amelinin cinsindendir. Kibrine karşılık Yüce Allah onu alçaltmış Âdem'i küçümsemesine karşılık Yüce Allah onu lanetlemiştir:

"(Allah) buyurdu ki: '(Hemen) oradan in! Ne haddine ki orada büyüklenesin! (Hemen) çık! (Çünkü) sen alçaklardansın.' "[131]

Her gururun/kibrin cezası budur: Kibre karşılık aşağılanma, lanet ve kovulmak! Ne ki İlahi lanet her insana farklı yansır. Kimisini İblis gibi ebediyen rahmetten mahrum eder. Kimisine alçaltıcı bir azap/ceza olarak döner:

129. 33/Ahzâb, 53
130. 15/Hicr, 34-35
131. 7/A'râf, 13

"Rabbiniz buyurdu ki: 'Bana dua edin, size icabet edeyim. Hiç kuşkusuz, bana ibadet etmekten büyüklenenler, boyun eğmiş/alçaltılmış olarak cehenneme gireceklerdir.' "[132]

Kimine manevi bir ceza olarak döner; Yüce Allah vahyi anlamalarına engel olur.

"Hakları olmadığı hâlde yeryüzünde büyüklenip kibre kapılanları ayetlerimden çevireceğim. (İlgisiz kalacaklar, duysalar dahi anlamayacaklar.) Onlar bütün ayetleri görseler de inanmazlar. Rüşd/olgunluk/doğruluk yolunu görseler de onu yol edinmezler. Azgınlık yolunu gördüklerinde (hemen benimser) kendilerine yol edinirler. Bu, ayetlerimizi yalanlamaları ve ayetlerden gafil olmaları nedeniyledir."[133]

Kibir kimilerine ahiret azabı olarak döner. Yüce Allah onlardan yüz çevirir, onlara merhamet etmez.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kalbinde zerre kadar kibir olan cennete girmez."[134]

Abdullah ibni Amr ibni'l Âs'tan (ra) rivayet edildiğine Nebi (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet Günü kibirliler, adam suretindeki zerrecikler olarak diriltilirler. Zillet, onları her taraftan çepeçevre kuşatacak. 'Bûls' olarak isimlendirilen cehenneme sürüklenirler. Ateşin kıvılcımları onları kuşatır, cehennem ehlinin irininden içerler."[135]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Üç sınıf insan vardır ki Kıyamet Günü Allah onlarla konuşmayacak, onları temize çıkarmayacak, onlara bakmayacaktır. Onlara can yakıcı azab vardır. Zinakâr yaşlı, yalan konuşan yönetici, **kibirli fakir.**"[136]

132. 40/Mü'min (Ğafir), 60
133. 7/A'râf, 146
134. Müslim, 91
135. Tirmizi, 2492
136. Müslim, 107

Yüce Allah'ın kulda en sevmediği şey kibirdir. Zira kul zayıftır ve kulluğun özünde ihtiyaç duygusu vardır. Kibir, Yüce Allah'ın insana uygun gördüğünü uygun görmemek, Yüce Allah'ın biçtiği kalıbın dışına çıkmaya çalışmaktır. Kibrin ardındaki saik; kulun Rabbini hakkıyla takdir edememesi ve kulluk haddini bilmemesidir.

Şeytan Mühlet İstiyor

"Dedi ki: 'Rabbim! Bana (insanların) diriltileceği güne kadar mühlet ver.' Buyurdu ki: 'Sen mühlet verilenlerdensin. Zamanı bilinen güne (kıyamete) kadar!' "[137]

Gerçekten şaşırtıcı bir durum. Yüce Allah'ın öfke ve gazabını görmesine rağmen, Allah'tan af talebinde bulunmuyor. Bilakis ondan mühlet istiyor. Âdem'e (as) duyduğu kin ve öfke gözlerini köreltmiş. Ondan (as) ve soyundan intikam alabilmek için, kendini ebedî ateşe mahkum ediyor. Kin, öfke ve hasedin akıl ve iradeyi nasıl felç ettiğini görüyoruz. Bu duygular bir kalbi esir aldı mı tek hedef muhataba zarar vermek olur. Çoğu zaman bu duyguların esir aldığı kalp, daha fazla zarar görür. İşte şeytan, Âdem'i (as) cennetten çıkarttı ancak kendini de ebedî olarak cennetten mahrum etti. Yüce Allah şeytana izin ve mühlet verdi. İnsanla şeytan arasındaki düşmanlık başladı.

Şeytanın Yanlış Ölçüsü

"Dedi ki: 'Rabbim! Beni saptırmana karşılık, yeryüzünde (sapkınlığı) onlara süsleyecek ve hepsini saptıracağım.' "[138]

Şeytanın temel sorunu olayları değerlendirirken ölçülerinin bozuk olmasıdır. Kibrinin, hasedinin, azgınlığının kurbanı olduğunu hâlâ kabul etmiyor. Bilakis Yüce Allah'ı suçluyor, "beni saptırmana karşılık" diyor. Oysa şeytan sapmayı kendi tercih etmiştir. Melekler secde etmeyi tercih ederken o secdeden imtinayı tercih etmiştir. Kendi tercihinin neticesi olarak sapmış ve İlahi huzurdan kovulmuştur. Şeytanın tavrını melekler ve Âdem'in (as) tavrıyla karşılaştırınca ölçülerin sahih ve bozuk olmasının etkisini daha iyi anlayacağız.

137. 15/Hicr, 36-38
138. 15/Hicr, 39

"Hani Rabbin meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.' demişti. Dediler ki: 'Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi (halife) kılacaksın? Oysa bizler seni tüm eksiklerden tenzih ederek sana hamd etmekte ve seni takdis etmekteyiz.' (Allah) dedi ki: 'Şüphesiz ki ben, sizin bilmediklerinizi biliyorum.' (Varlığa dair) tüm isimleri Âdem'e öğretti. Sonra onları meleklere sundu ve: 'Şayet doğru sözlülerden iseniz bunların isimlerini bana haber verin.' dedi. Dediler ki: 'Seni tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz ki sen, (her şeyi bilen) El-Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'sin.' "[139]

Hata ettiklerini anlayınca nasıl da Yüce Allah'ı överek tazim ediyor ve O'nun rahmetine sığınıyorlar! Bir halife yaratılmasına dair endişe beyanları, yerini tesbih, takdis ve tazime bırakıyor.

"Dediler ki: 'Rabbimiz! Şüphesiz biz kendimize zulmettik. Şayet bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen muhakkak ki hüsrana uğrayanlardan oluruz.' "[140]

Allah'ın (cc) emrini çiğneyen Âdem (as), "Nefsimize zulmettik." diyerek niyazına başlıyor ve O'nun (cc) bağış ve rahmeti olmasa hüsrana uğrayacakları niyazıyla devam ediyor. İşte şeytan ile Âdem (as) ve melekler arasındaki fark budur. Şeytanın kibri onu kaderci kılmış, azgınlığının faturasını Allah'a (cc) kesmiştir. Şeytana tabi olan insanların en belirgin özelliği bahaneciliktir. Tüm zaaf ve hatalarının faturasını farklı adreslere keserler. Kimi zaman kaderi, kimi zaman toplumu, kimi zaman asrı saadetten uzak olmayı… suçlarlar. Bir türlü, "Acaba ben nerede yanlış yaptım?" diye sormazlar. Âdem (as) ve melekler ise nefislerine dönmeyi, hatayı itiraf etmeyi ve bağışlanma dilemeyi bilirler.

İnsanoğlunun yaratılış kıssasında bu hakikate vurgu yapılması önemlidir. Zira kulluk yolculuğunda insanın en fazla ihtiyaç duyduğu şey hata/günah fıkhıdır. İnsan tabiatı itibarıyla cahil, zalim, nankör, cedelci, zayıf ve bencildir. Tabiatı sürekli hata ve günah üretir. Şayet hata ve günah durumunda Âdem'i (as) örnek alırsa kurtulanlardan; şeytanı örnek alırsa ebediyen hüsrana uğrayanlardan olur. Buradan öğrendiğimiz kulluk kaidesini yineleyelim:

139. 2/Bakara, 30-32
140. 7/A'râf, 23

Hata ve günah durumunda nefsimize dönüp onu zulümle suçlamak sonra rahmet ve bağışlanma dilemek için Allah'a yönelmek Âdemleşmektir. Hata ve günah durumunda bir başkasını suçlamak, dolaylı olarak nefsi temize çıkarmak ise şeytanlaşmaktır.

Şeytanın İnsanı Saptırma Yolları

"Dedi ki: 'Rabbim! Beni saptırmana karşılık, yeryüzünde (sapkınlığı) onlara süsleyecek ve hepsini saptıracağım.' "[141]

Şeytana süre verilince, insanları saptıracağına dair bir söz verir ve kendisi rahmet-i İlahiden kovulduğu gibi insanı da kovduracağına ant içer. Şeytanın insanı saptıracağını konu edinen ayetler, her seferinde onun saptırmasını farklı kelime ve kavramlarla ifade eder. Dikkatli bir okuyucu şunu fark eder: Kelimelerin her seferinde değişmesi, onun saptırmada kullandığı vesilelerin değişik olmasındandır. Tefsir sadedinde olduğumuz Hicr Suresi'nin 39. ayetini önceleyerek onun saptırma yönetmenlerini anlamaya çalışacağız.[142]

Süslemek

Okuduğumuz ayette şeytan, insanlara süsleyeceğini, süsleyerek onları saptıracağını haber vermiştir. Süsleme şeytanın en tehlikeli tuzaklarındandır. Zira kendisine süslenen kişi, kötü amelini güzel görür ve hak kendisine gelse dahi batılda ısrarcı olur.

"Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de onu güzel görenle (Allah'ın hidayet ettiği kimse bir olur mu hiç)? Şüphesiz ki Allah, dilediğini saptırır, dilediğini hidayet eder…"[143]

"Âd ve Semud'u da (helak ettik). Onların oturdukları yerlerden, (kendilerini helak etmiş olduğumuz) sizin için açığa çıkmıştır. Şeytan, amellerini kendilerine süslü gösterdi ve (böylece) onları (dosdoğru) yoldan saptırdı. (Aslında onlar hakikati anlayabilecek) gözü açık, aklı başında insanlardı."[144]

141. 15/Hicr, 39

142. bk. Şeytânın Tuzakları ve Kurtulma Yolları, İbni Kayyim El-Cevziyye; Şeytanın Ayartması, İbnu'l Cevzî; Et-Tahsîn min Mekâidi'ş Şeyâtin, Muhammed Salâh Fevde; Min Mekâidi'ş Şeytân ve't Tahzîru minhâ, Dr. Menzûr ibni Muhammed ibni Muhammed Ramadân; Kur'an'a Göre Şeytanın İnsanları Aldatma Yöntemleri, İlyas Şanlı; Müslümanca Yaşayıp Müslüman Olarak Ölmek İcin Şeytan ve Tuzaklarından Korunmak, Mehmet Pamak

143. 35/Fâtır, 8

144. 29/Ankebût, 38

Ayeti dikkatle okuyunca sayılan kavimlerin "mustebsir" olduğunu, yani hakikati anlayacak kadar gözü açık ve aklı başında olduklarını anlarız. Buna rağmen hakkı yalanlayıp nebilerine düşmanlık ederler. Neden? Çünkü şeytan kötü amellerini onlara süslemiştir. Onlar hakikati reddetmek ve batılı savunmak için elçiyi inkâr ve tekziple karşılamamışlardır. Toplumsal düzen/birlik bozulmasın, ayaktakımı(!) millî kazanımları yağmalamasın, dört bir yanlarında pusuda bekleyen düşmana fırsat verilmesin ve ataların yoluna sahip çıkılsın diye tevhid davetine karşı çıkmışlardır.

- Kur'ân-ı Kerim şeytanın süslemesine örnekler verir:

"(Derken şeytan) örtünerek gizlenmiş bulunan avret yerlerini açığa çıkarmak için onlara vesvese verdi. Ve dedi ki: 'Rabbinizin bu ağaçtan yemenizi yasaklaması, melek olmamanız ve ebedî yaşayanlardan olmamanız içindir.' "[145]

"Şeytan ona vesvese vermiş ve demişti ki: 'Ey Âdem! Sana (yediğin takdirde ebedîleşeceğin) ebediyet ağacını ve tükenmeyecek mülkü göstereyim mi?' "[146]

Şeytan, Âdem (as) ve Havva Annemize "ağaçtan yeme" yasağını süslemiştir. "Ağaçtan yiyin" demek yerine ağaçtan yedikleri takdirde ebedileşeceklerini ve melekleşeceklerini söylemiştir. Ne demektir ebedileşmek? Hiç ölmeden, ebediyen içinde bulundukları cennet nimetlerinden faydalanmak. Ne demektir melekleşmek? İnsani zaaflardan kurtulmak ve ebediyen Allah'a (cc) kulluk etmek. Şeytan, insanın en köklü iki zaafını kullanarak süslemiştir. İnsan için ebediyet ve masumiyet, yani ölümsüzleşmek ve melekleşmek iki köklü zaaftır. Şeytan bu iki zaafı kullanarak Âdem'i (as) cennetten çıkarmış; O'ndan (as) sonra da neslinden bir çoğunu aynı zaafla sapkınlığa mahkum etmiştir. Allah'ın insana hulul etmesi veya Allah ile bir olmak ne demektir? İnsanın insaniyetinden sıyrılıp ebedî ve mükemmel olanla bütünleşme arzusu! İnsanın nefsini öldürüp kötü hasletlerden kurtulacağı veya masum imam teorisi ne demektir? İnsanın zaaflarından kurtulup melekleşmesi! Yani şeytan, Âdem'e (as) süslediği şeyi hâlâ süslemeye devam ediyor. Mistik hezeyanların ardındaki temel saik ebedileşmek ve melekleşmek olmayı sürdürüyor. İnsanoğlu ölümlü olduğunu, asla melekleşemeyeceğini ve

145. 7/A'râf, 20
146. 20/Tâhâ, 120

Allah (cc) ile bütünleşme gibi bir özelliğinin olmadığını anlayana kadar da devam edecek.

• Şeytanın süslemesine verilen bir diğer örnek Mekke müşrikleridir.

"Hani şeytan onlara (savaşa çıkma) eylemlerini süslü göstermiş ve: 'Bugün insanlardan sizi yenebilecek kimse yoktur. Hem ben de elbette sizin yardımcınızım.' demişti. İki ordu karşı karşıya gelince, topukları üzere gerisin geriye kaçmış: 'Şüphesiz ben sizden berîyim/uzağım. Ben, sizin görmediklerinizi görüyor ve elbette ben, Allah'tan korkuyorum.' demişti. Allah, cezası çetin olandır."[147]

Kureyş'i Bedir'e sürüklerken onlara, "Sizi yenebilecek kimse yok, ben de sizin yardımcınızım." diyerek kötü amellerini süsledi. Onlar kendi öz çocuklarına işkence yapan, onları yurdundan süren, geride kalanları hapseden zalim bir topluluktu. İçlerinden bir grup bu durumun rahatsızlığını yaşıyordu. Kendi sebep oldukları toplumsal bir soruna, bir de savaş eklemek, sorunu kangrene çevirmek istemiyorlardı. Ayrıca yoldayken Allah Resûlü'nün saldırdığı kervanın kurtulduğunu duymuşlardı. Tam bu sırada şeytan Suraka b. Malik b. Cu'şum suretinde gelerek, savaşmayı onlara süsledi. Ayette okuduğumuz sözlerle, onları savaşmaya teşvik etti.[148]

• Kur'ân'ın verdiği bir diğer örnek Sebe Kavmi'dir. Şeytan onlara şirki süslemiştir:

"Onu ve kavmini, Allah'ı bırakıp Güneş'e secde eder buldum. Şeytan, amellerini onlara süslü göstermiş ve onları (dosdoğru) yoldan alıkoymuştur. (Bu sebeple) onlar doğru yolu bulamıyorlar. (Şeytan amellerini süsleyip onları doğru yoldan alıkoydu. Ta ki) göklerde ve yerde gizli olan (rızıkları) açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açığa vurduklarınızı bilen Allah'a secde etmesinler."[149]

Şeytan şirki süsler... Bazen ismini değiştirerek, bazen onun toplumu birleştiren/kaynaştıran bir vesile olduğunu söyleyerek, bazen şirkin insanı Allah'a yakınlaştırdığını iddia ederek şirki süsler.

147. 8/Enfâl, 48
148. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 10/123, 31104 No.lu rivayet
149. 27/Neml, 24-25

"Dedi ki: 'Siz, Allah'ı bırakıp, sizi birbirinize ısındırsın/aranızda sevgi bağı oluştursun diye dünya hayatında putları (ilah) edindiniz. Sonra Kıyamet Günü'nde (sevgi bir yana) kiminiz kiminizi inkâr edecek, kiminiz de kiminize lanet edecektir. Barınağınız ateştir. Hiçbir yardımcınız da yoktur.' "[150]

"Dikkat edin! Halis olan din Allah'ındır. O'nun dışında veliler edinenler (derler ki): 'Bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye bunlara ibadet ediyoruz.' Allah, ihtilaf ettikleri konularda aralarında hükmedecektir. Şüphesiz ki Allah, yalancı ve kâfir olan kimseyi hidayet etmez."[151]

Şirke yönelik en tehlikeli süsleme, onun toplumu bir arada tutan millî bir değer olduğuna inanmaktır. Zira bu süs, yalnızca şirki meşrulaştırmaz; şirke karşı her türlü söylemin millî değerlere saldırı olduğu algısı oluşturur. Muvahhidlerin söylem ve eylemleri "Allah'a kulluk" olarak değil de toplumsal birlik ve dirliğe saldırı gibi algılanır. Başta Firavun olmak üzere tüm tağutlar, işte bu sebeple tevhid davetini farklı isimlerle isimlendirirler. Hiçbir zaman, "Bunlar bizi Allah'a davet ediyor." demezler. Bilakis, "Dinimizi değiştirecekler, bizi yerimizden yurdumuzdan edecekler, yeryüzünde bozgunculuk yapacaklar, birliğimizi bozacaklar, toplumu bölecekler." derler:

"Firavun dedi ki: '(Ben) size izin vermeden ona iman ettiniz öyle mi? Şüphesiz ki bu (yaptığınız), buranın halkını yurtlarından sürüp çıkarmak için (Musa ile beraber) tezgâhladığınız bir tuzaktır. Pek yakında (yapacaklarımı) bileceksiniz/anlayacaksınız.' "[152]

"Firavun dedi ki: 'Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. O da Rabbini çağırsın (yardıma). Ben, (Musa'nın) dininizi değiştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.' "[153]

Abdullah ibni Amr ibni Âs'tan (ra) Kureyşli müşriklerin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

150. 29/Ankebût, 25
151. 39/Zümer, 3
152. 7/A'râf, 123
153. 40/Mü'min (Ğafir), 26

“Akıllarımızı aşağıladı, babalarımıza sövdü, dinimizi ayıpladı, birliğimizi bozdu ve ilahlarımıza hakaret etti…”[154]

“Akıllarımızı küçümsedi, bizden kâfir olarak ölenlerin cehennemde kalacağını iddia etti…”[155]

“Dinimizi ayıplayıp, babalarımıza sapık dedi.”[156]

• Kur’ân’ın verdiği bir diğer örnek, uyarılan kavimlere şeytanın süslemesidir:

“Andolsun ki, senden evvelki kavimlere (de resûller) gönderdik. (Allah’a) yalvarır ve boyun eğerler diye onları sıkıntılar ve zorluklarla imtihan ettik. Bari imtihana uğradıklarında boyun eğip yalvarsalardı! Ama kalpleri katılaştı ve şeytan yapmakta olduklarını onlara süslü gösterdi.”[157]

İnsanlar azdığında Yüce Allah hatırlatıcı musibetlerle onları uyarmıştır. Musibetler gelince onları öğüt alıp Allah’a boyun eğmekten alıkoyan, kalplerinin katılaşması ve şeytanın süslemesidir. Şeytanın süslemesinin ne olduğu açıklanmıyor ayette. Ancak insanlık tarihi bir bütün olarak bu ayeti tefsir ediyor! Bugün imtihana uğrayan toplumları Yüce Allah’a yönelmekten alıkoyan şey neyse, şeytan neyi süsleyerek insanları ibret almaktan alıkoyuyorsa bu, dün de öyleydi. Bugün bakın, Yüce Allah musibet üstüne musibet yolluyor. Ormanlar yanıyor, küresel ısınma tüm kara ve deniz canlılarını tehdit ediyor, insanlık tarihinde duyulmamış hastalıklar yayılıyor, bir virüs tüm insanlığı esir alıyor; insanlar yine ibret almıyor. Neden? Çünkü şeytan süslüyor. Bilimle, medyayla, akademiyle, siyasetçiyle sürekli süslüyor. İnsanlar bunca süs arasında gerçeği göremiyor. Musibetin taşıdığı mesajı duymuyor.

• Şeytanın süslemesinde önemli bir etken isimleri değiştirmesi, eşyayı farklı isimlerle isimlendirmesidir. Örneğin puta tapınmayı anma töreni, millî bayram diye isimlendirir. İnsanlar binlerce yıldır icra edilen pagan ritüelleri anma veya millî bayram adı altında yapar. Demokrasi gibi hâkimiyeti Allah’tan alıp kullara veren bir beşeri ideolojiyi “şura” diye İslami bir isimle isimlendirir. Allah’a ve Resûlü’ne harp ilan etmek olan faizi kâr payı, kredi, diye isimlendirir. Allah’ın (cc) kesin bir dille haram kıldığı sosyal bir kanser

154. Ahmed, 7036
155. İmtâu’l Esmâ, 6/235
156. A’lâmu’n Nubuvve, s. 98
157. 6/En’âm, 42-43

olan kumarı şans oyunu; dahası, tüm bir millete hakaret ederek millî piyango diye isimlendirir. Kıyamet yaklaştıkça eşyanın isimlerinin değişmesi çoğalır.

Ebu Mâlik El-Eş'ârî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Benim ümmetimden bir grup insan içki içecekler ve içkiyi başka bir isimle isimlendirecekler. Onların yanında şarkıcı kadınlar çalgı aletleri ile müzik çalacaklar. Allah onları yerin dibine geçirecek. Onlardan bazılarını maymuna ve domuza çevirecektir."[158]

İğva/Saptırmak

Okuduğumuz ayette[159] şeytan, insanları iğva edeceğini söylemiştir. Meale saptırma diye yansıttığımız iğvanın geniş bir anlamı vardır. Şimdi meale yansıtmanın pek de mümkün olmadığı, geniş anlamına bakacağız. Kelimenin kökü olan "ğ-v-y" iki asli anlama sahiptir: Karanlık ve fesat/bozulma. Kelimenin özü olan "ğeyaye", bir şeyi bürüyen toz ve karanlıktır. Âdeta bir şeyin üstü örtüldüğünden ve çevresi karanlık olduğundan tam anlamıyla görülmemesidir.[160]

Kur'ân-ı Kerim ğayy kelimesinin rüşd kelimesinin zıddı olarak kullanır.[161] Rüşd kelimesi hayır ve ıslahta olgunlaşmayı, akıl ve hikmeti ifade eder; hakkın/hakikatin sıfatlarından biridir. Öyleyse ğay/iğva herhangi bir sapkınlıktan ziyade cehalet, yüzeysellik ve düşünmemekten kaynaklı sapma ve hatalardır. Ragıp El-Isfahani, "bozuk inançtan kaynaklı cahilce davranış" diye tanımlar ğayy kelimesini...[162]

Yüce Allah, Âdem'in (as) ağaçtan yemesini aynı kelimeyle ifade etmiştir.[163] Zira şeytan önce Âdem'in ağaca bakışını değiştirmiş ondan yediği takdirde melekleşip ebedileşeceğine ikna etmiştir. İşte Âdem (as) bu inançla ağaçtan yemiş, Rabbine isyan etmiş ve göstermesi gereken olgunca davranıştan şaşmıştır...

158. İbni Mace, 4020
159. bk. 15/Hicr, 39
160. bk. Mevsûatu'l Kelimeti ve Ahavatuhâ fi'l Kur'ân, s. 199-201
161. bk. 2/Bakara, 256
162. El-Mufredât, s. 620, ğ-v-y maddesi
163. bk. 20/Tâhâ, 121

İğva şeytanın bir şeye bakışımızla oynaması, bilincimize serptiği tozlar/ğeyayedir. Bilinç yanlış bilgiler/vesveselerle kirlenince eşyaya bakışımız bulanır, aklımız "olgunca" (rüşd) düşünmekten uzaklaşır. Şeytanın iğvasından korunmanın yolu, ihlaslı olmak, arınmaktır. Zira Hicr Suresi'nin 40 ile 42. ayetlerinde ğavi (ğayyı kimlik edinmiş kişi) muhlesin zıddı olarak kullanılmıştır.

" 'Senin **muhlas/arındırılmış/ihlaslı** kılınmış kulların hariç.' Bu yolun dosdoğru bir yol olduğu, benim güvencem altındadır. Kuşkusuz, kullarım üzerinde bir otoriten yoktur. (Senin otoriten) ancak sana uyan **ğavin/azgınlar** üzerinedir."[164]

Buna göre şeytan, muhles kullara zarar veremez. Onun zarar verip kendine uydurdukları ğayyı kimlik edinmiş "ğavin"dir. Kelimenin kök anlamı dikkatle düşünüldüğünde muhles kulların iğvadan korunması daha iyi anlaşılır. İğva, bilincin/kalbin tozlanması ve bozulmasıdır/fesadıdır. Her birimiz biliriz ki bir şeyin tozlanması ve bozulması zaman içinde, adım adım olur. Yani kalplerin iğvası bir süreç, şeytanın bir telkâri ustası gibi milim milim ilerlemesinin eseridir. Çoğu zaman iğvanın farkına varmak veya onun sonuçlarını fark etmek zordur. Zira bozulma/tozlanma milim milim ilerlemektedir. Bu durumda insanın manevi bir yardıma ihtiyacı vardır. İnsan, kalbini ihlasla imar edip arındıkça Yüce Allah'ın desteği gelir. İhlas, bilinci ve kalbi tozundan arındırır. Milim milim ilerleyen bozulmayı tedavi eder, çürüyen yeri kesip atar. İhlas, insanın çabası ve hassasiyeti; ihlasın kimlik hâline gelmesi (muhles) ve kalbi iğvanın eserinden arındırması ise Yüce Allah'ın lütfudur. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Unutturmak

Şeytanın insana yönelik bir diğer saptırma vesilesi unutturmaktır. Zaten yapısı itibarıyla unutkan olan insan, şeytanın özel çabasıyla iyice unutkan olur. Şeytan neyi unutturur? Bu soruya Kur'ân şu örnekleri verir.

- "Şeytan, onları hâkimiyeti altına almış ve onlara Allah'ı zikretmeyi unutturmuştur. Bunlar, şeytanın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Hiç şüphesiz şeytanın taraftarları, hüsrana uğrayanların ta kendileridir."[165]

164. 15/Hicr, 40-42
165. 58/Mücadele, 19

Şeytanın insana unutturduğu ilk şey Allah'ı zikretmektir. Yani vahyi tilavet etmeyi, namazı, duayı ve Yüce Allah'ı anmayı unutturmaktır. Şeytanın insan üzerindeki hâkimiyeti, ona Allah'ı zikretmeyi unutturduğu orandadır. Allah'ı (cc) zikir, insanı şeytandan koruyan bir kaledir.[166] Zikirden uzaklaşmak, koruyucu kaleyi terk etmek ve şeytanın hücumuna açık hâle gelmektir. Kaleyi terk etmek önce şeytana esir olmak, sonra saf değiştirip şeytanın taraftarları/hizbi arasına katılmaktır. İnsan Rabbini unutunca, iki şeyle cezalandırılır: Nefsini unutmak ve Rabbini unutmak!

"Allah'ı unuttukları (için), Allah'ın da onlara kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Bunlar, fasıkların ta kendileridir."[167]

Rabbini unutan, kendi nefsini unutmakla cezalandırılır. İnsanın kendini unutması, bir önceki ayette açıklanmıştır:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının! Herkes yarın için ne takdim ettiğine bir baksın. Allah'tan korkup sakının! Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[168]

İnsanın takdim ettiği amellere bakmaması, gidişatın muhasebesini yapmaması, iyilik ve kötülüğüne olan şeyleri ayırt edememesidir. İnsanın karşılaştığı ikinci ceza ise, Allah'ın onu unutmasıdır. Allah'ın insanı unutması, onu kendi hâline terk etmesi, İlahi yardımdan mahrum bırakmasıdır.

"Onlar Rablerini unutunca Rableri de onları unutmuş ve kendilerini de onlara unutturmuştur. Nitekim bir başka âyette Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu!'

Allah Teala kendisini unutanları iki şekilde cezalandırmıştır:

a- Kendisi de onları unutarak,

b- Onlara kendilerini unutturarak.

---

166. Allah Resûlü (sav) Zekeriyya ibni Yahya'nın (as) şöyle dediğini aktarmıştır:

"Size Allah'ı zikretmenizi emrediyorum. Allah'ı zikreden kişinin misali, arkasında kuvvetli ve süratli bir düşman topluluğunun kendini kovaladığı adamın misali gibidir. Adam düşmanından kaçar. Ta ki çok korunaklı bir kaleye gelince düşmandan kendini korur. İşte insan da böyledir. Şeytandan ancak zikirle korunabilir…"(Tirmizi, 2863)

167. 59/Haşr, 19

168. 59/Haşr, 18

Allah'ın bir kulu unutması, onu kendi hâline bırakması, kaybolmaya terk etmesi ve ondan ilgi ve alakasını kesmesi anlamına gelir. Bu durumda onun helak olması, an meselesidir. Ona kendisini unutturması ise, yüce zevklerini, mutluluk, kurtuluş ve ıslah vesileleri ile kemale ereceği davranışların tamamını unutturması anlamına gelir. Böylece bunların hiçbiri o kulun aklına gelmez. Ne bunları anar, ne de gayretini bu yöne doğru çevirir. Dolayısıyla bunları arzulamaz bile. Bunlardan hiçbiri aklına gelmez Bu yüzden de onlara yönelmez. Aynı şekilde Allah Teala o kula kendi ayıplarını, eksik yönlerini ve kusurlarını da unutturur. Bu nedenle aklına bunları telafi etmek gelmez. Yine Allah Teala o kula, nefsi ve kalbi hastalıklarını ve bunlardan dolayı çektiği acıları unutturur. Dolayısıyla aklına bunları tedavi etmek gelmez. Fesada ve helaka sürüklendiği hastalıkları yenmek için çaba sarfetmez. O, dertlerin perişan ettiği bir hastadır. Hastalığı onu yok oluşa sürükler. Ama o hastalığını hissetmez. Dolayısıyla onu tedavi etmek, aklına bile gelmez. İşte bu genel ve özel en büyük cezadır. Kişinin kendisini ihmal edip kayboluşa terk etmesinden, maslahatları, hastalığı ve hastalığının çaresi ile ilgilenmemesinden, mutluluğunun, kurtuluşunun, düzelmesinin ve Cennetteki ebedî yaşamının vesilelerini bırakmasından daha büyük bir ceza olabilir mi!"[169]

- "Ayetlerimize (alaya alma ve yalanlamayla) dalanları gördüğünde -başka bir söze dalıncaya dek- onlardan yüz çevir. Şayet şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra zalimler topluluğuyla beraber oturma!"[170]

Şeytanın unutturduğu bir diğer şey, imani tavır almaktır. Yani Allah'ın ayetleriyle dalga geçen ve onları inkâr edenlerle onlar başka söze dalıncaya kadar oturmamak, ortamı terk etmek sorumluluğunu unutturmaktır. Özellikle şirk ve cahiliye içinde yaşayan her mümin, sürekli tetikte olmak zorundadır. Rabbine, dinine, nebisine veya inancına yönelik saldırılarda tavır almalıdır. Daha önce izah ettiğimiz gibi bu tavrı belirleyen, içinde bulunulan merhaledir.[171] Her merhalenin tavrı bilinmeli ve bir hakaret karşısında o tavır gösterilmelidir. Şeytanın amacı, imani tavrı unutturmak, kırmızı çizgileri olmayan bir anlayışa savurmaktır. Zira tavırsız bir iman,

169. Bedâiu't Tefsîr, 4/254, Haşr Suresi, 19. ayetin tefsiri
170. 6/En'âm, 68
171. bk. s. 442, "Alaycılara Karşı Rabbani Öğüt"

kendi elleriyle kendi siperini yıkmak; imanı dış müdahalelere açık hâle getirmektir. İmanı inşa eden vahiy ise -ki öyledir- onu koruyan tavır da dostluk ve düşmanlık (vela ve bera) anlayışıdır.

• "Bir şey için kesinlikle: 'Bunu yarın yapacağım.' deme! 'Allah dilerse/inşallah' (de). Unuttuğun zaman Rabbini an. 'Umulur ki Rabbim beni bundan daha yakın bir rüşde/olgunluğa eriştirir.' de."[172]

Ayetlerin nüzulüne sebep olan şey, herhangi bir işte inşallah dememek, işleri Allah'ın meşietine havale etmemektir.

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) yemin etmek üzere ant içti. Bu yeminin üzerinden tam kırk gün geçti ve Allah (cc) şu ayeti indirdi: 'Bir şey için kesinlikle: 'Bunu yarın yapacağım.' deme! 'Allah dilerse/inşallah' (de).'[173] Nebi (sav) kırk günün sonunda 'Allah dilerse/inşallah' dedi."[174]

İnsanın her işinde "inşallah/Allah dilerse" demesi, tevhidin kemalindendir. Bu söz, kalpleri Yüce Allah'a bağlar; insanın kendi çabasını veya sebepleri aşırı yüceltmesine engel olur. Şeytan, inşallah demeyi unutturur veya günümüzde olduğu gibi bilinçsizce söylenmesine gayret eder. Böylece her işte kalbi Allah'a bağlayan bu mübarek kelime unutulur ya da kalbe etki etmeden ağız alışkanlığı olarak söylenir.

• "O ikisinden, kurtulacağını sandığı kişiye demişti ki: 'Beni efendinin yanında an.' Şeytan ona (Yûsuf'u) efendisinin yanında anma meselesini unutturdu. Böylece birkaç yıl daha (üç ile dokuz yıl arası) zindanda kaldı."[175]

"(Genç) demişti ki: 'Kayaya sığındığımız zaman (var ya) hatırladın mı? İşte orada balığı unuttum. Onu hatırlamamı yalnızca şeytan unutturdu. O, ilginç bir şekilde denizde yolunu tuttu ve kaçtı.' "[176]

Şeytan insana sorumluluklarını unutturur. Yûsuf'u (as) Kralın yanında anaca-

172. 18/Kehf, 23-24
173. 18/Kehf, 23-24
174. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 13/472, 44647, No.lu rivayet
175. 12/Yûsuf, 42
176. 18/Kehf, 63

ğına söz veren zindan arkadaşı ve Musa'nın (as) yol arkadaşı balığı unutmuştur. Demek ki şeytan, kendisine bir görev verilen insana görevini unutturur. Bu, -örneklerimizde olduğu gibi- dinî bir iş olabileceği gibi dünyevi bir iş de olabilir. Şeytanın dünyevi sorumlulukları unutturması kişiyi sorumsuz, dağınık ve ilgisiz göstermek; kişinin kendine saygısını ve toplumun da ona güvenini yitirmesi içindir. Zira insanların hayatındaki tüm işler birbiriyle bağlantılıdır. İnsan ilişkileri sorunlu çoğu insanın, Rabbiyle ilişkisi de sorunludur. Dünyevi sorumluluklarında dağınık/sorumsuz insan, Rabbine karşı sorumluluklarında da dağınık/sorumsuzdur. Bir diğer mesele şudur; şeytanın gayesi insanı dibe çekmektir. Hangi vesileyle olursa olsun insanı değersizleştiren/basitleştiren şey şeytana sevimlidir.

Yukarıda okuduğumuz örnekler, Kur'ân'ın şeytanın unutturmasına verdiği örneklerdi. Toplayacak olursak şunu söyleyebiliriz: Şeytan, insanın dinine ve dünyasına faydalı olan her şeyi unutturur. Onun insan zihni/kalbi üzerinde bir sultası yoktur. Kimsenin zihninden bir bilgi silemez. Ancak insanı başka şeylerle meşgul ederek, zihnini dağınık düşüncelerle işgal ederek, disiplinsiz/programsız bir yaşama teşvik ederek unutmasını sağlar.

Vaat ve Temenni

Şeytanın insanı saptırma vesilelerinden biri, ona vaatlerde bulunması ve onu temennilerle/kuruntularla oyalamasıdır.

"Onlara vaatte bulunur ve onları (boş) kuruntularla oyalar. Şeytanın onlara vaadi aldatmadan ibarettir." [177]

Şeytanın vaat ve temennisi çoktur. Bir şeyin şeytanın vaat ve temennisi olduğunu anlamanın yolu; vaat ve temenniyle vakıayı karşılaştırmaktır. Şayet insana vaat edilen şeyle yaşamı veya beklentisi ile ameli arasında uyum varsa, o umuttur. Aksi hâlde o vaat şeytani, o temenni de boş kuruntudur.

Kur'ân'ın şeytani vaat ve temennilere verdiği örnekler:

• "Hani şeytan onlara (savaşa çıkma) eylemlerini süslü göstermiş ve: 'Bugün insanlardan sizi yenebilecek kimse yoktur. Hem ben de elbette sizin yardımcınızım.' demişti. İki ordu karşı karşıya gelince, topukları üzere gerisin geriye kaçmış:

177. 4/Nisâ, 120

'Şüphesiz ben sizden berîyim/uzağım. Ben, sizin görmediklerinizi görüyor ve elbette ben, Allah'tan korkuyorum.' demişti. Allah, cezası çetin olandır."[178]

Bu, şeytanın Kureyş müşriklerine vaadiydi. Kimse onları yenemeyecekti... İnsan işte, duymak istediğini duyunca inanıveriyor. Oysa bu savaşı kazanmalarını gerektirecek tek bir sebep yoktu. Karşılarında Allah ve Resûl'ü için her şeyinden vazgeçmiş, kaybedeceği hiçbir şeyi olmayan, ölümü en az yaşam kadar doğal karşılayan bir topluluk var. Müşriklerin kaybedeceği çok şey var, yaşamak istiyorlar ve kalpleri darmadağın. Savaşma kararını bile bütünlük içinde almamışlar. Akıllı bir insan şeytanın vaadiyle gerçekliğin hiç de uyuşmadığını anlayabilirdi. Anlamadılar ve ayetin sonunda ifade edildiği gibi acı gerçekle yüzleştiler.

- "Dediler ki: 'Cennete, Yahudi veya Hristiyan olanlardan başkası girmeyecek.' Bu, onların kuruntusudur. De ki: 'Doğru sözlü iseniz (içinde hiçbir şüphe olmayan kesin) kanıtınızı getirin (bakalım)!' "[179]

Yahudi ve Hristiyanların bir kuruntusu da (emani) cennete yalnızca kendilerinin gideceğidir. Hiç şüphesiz bu şeytani bir temennidir. Zira gerçeklikle temenni arasında bir uyumsuzluk vardır. Allah'ın ayetlerini yalanlayan, nebileri öldüren, Allah'a (cc) çocuk nispet eden... yani O'nun indirdiği en temel ilkeleri çiğneyenlere vadedilen; cennet değildir. Cehennem ehlinin amelini yapıp cennete gitmeyi ummak ancak şeytani bir temenni olabilir.

Allah (cc) Müslimleri de içine alan bir ayet indirerek, insanları boş temennilerden sakındırır; iman ve salih amele teşvik eder.

"(Kimin hak ya da batıl üzere olduğu, kimin cennete ya da cehenneme gideceği) ne sizin ne de Ehl-i Kitab'ın temennileriyle olacak iştir. (Bunu belirleyecek olan şudur:) Kim bir kötülük yaparsa onunla cezalandırılır. Ve kendisi için Allah'ın dışında ne bir dost ne de bir yardımcı bulur."[180]

Allah Resûlü (sav) insanı nefsini muhasebe etmeye ve ölüm sonrası için çalışmaya teşvik etmiş, acizlik olan hevaya uyup iyi şeyleri temenni etmeyi yasaklamıştır:

178. 8/Enfâl, 48
179. 2/Bakara, 111
180. 4/Nisâ, 123

Şeddâd ibni Evs'ten (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Akıllı kişi, nefsini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise hevasına uyup (Allah'ın onu bağışlayacağına dair) temennilerde bulunandır." [181] [182]

Korkutmak

Şeytanın insanı saptırma vesilelerinden biri de korkutmaktır. Herhangi bir şeyden korkutarak insanı şer'i veya insani sorumluluklarından alıkoyması, şeytanın korkutmasıdır. Kur'ân-ı Kerim, şeytanın korkutmasına şu örnekleri verir:

- "Ey iman edenler! Kazandığınız temiz yiyeceklerden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin. Size verildiğinde ancak gözünüzü kapatarak alabileceğiniz değersiz/bayağı şeyleri vermeye kalkmayın. Bilin ki Allah (kimseye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu) Ğaniy, (her daim övgüyü hak eden ve varlık tarafından övülen) Hamîd'dir. Şeytan (değerli olan ve Allah yolunda infak edilmeye layık mallarınızı vermeyesiniz diye) sizi fakirlikle korkutup, size fuhşiyatı emrediyor. Allah ise size kendi katından bağışlanma ve O'ndan olan ihsan ve lütuf vadediyor. Allah (ihsanı ve lütfu bütün varlığı kuşatacak kadar geniş olan) Vâsi', (her şeyi bilen) Alîm'dir." [183]

Yüce Allah, malımızın işe yarar kısmından infak etmemizi ister. Zira her infak Allah'a sunulan bir kurbandır. Sunağımız, O'na (cc) verdiğimiz değeri gösterir. Ölçümüz şudur: Bize verilmesinden hoşnut olacağımız şeyleri infak edecek; almaktan rahatsız olacağımız şeyi infak etmeyeceğiz. Şeytan ise insanı fakirlikle korkutur. Vermemesini, verecekse de malın işe yaramayan, çöpe gidecek kısmını vermesini öğütler. İnsanı infaktan alıkoyan veya malın kötüsünü vermeye iten her ses, şeytandandır, onun korkutmasıdır.

181. Tirmizi, 2459; İbni Mace, 4260

182. Tirmizi (rh) hadise "hasen" demiş, Hakim (rh) "Buhari (rh) şartı üzere sahih" demiştir. Ancak Zehebi (rh) isnatta yer alan Ebu Bekir ibni Meryem nedeniyle zayıf demiştir. Hadisin Taberani'de yer alan bir diğer isnadında ise Amr ibni Bekr Es-Seksekî vardır, o da aşırı zayıf ravilerdendir. (bk. Enîsu's Sârî, 6/4104-4105, 2864 No.lu rivayet; Tekmîlu'n Nef'i bimâ lem Yusbet bihi Vakfun velâ Ref', s. 94-100

183. 2/Bakara, 267-268

• “İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Ondan korkmayın! Şayet müminler iseniz yalnızca benden korkun.”[184]

Ayet-i kerime, şeytanın korkuttuğunu haber verir. Bu, şeytanın dostlarını korkutması olabileceği gibi, müminleri kendi dostlarıyla korkutması da olabilir. Ayet iki okumaya da müsaittir; seleften de ayetin iki ayrı tefsiri gelmiştir.[185] Şeytan korkutur; müminleri cihaddan alıkoymak için, kâfirleri onların gözünde büyütür veya mümin saflardaki nifak ehlinin kalbine korku salarak onları birer korkutucuya/alıkoyucuya çevirir. İnsan, şer'i sorumluluklarını yerine getirirken kalbinde korku hissediyorsa Allah'a (cc) sığınmalı, istiazeyle şeytanın sesini kısmalıdır. İstiazeyle sırtını Allah'a dayadıktan sonra mutlaka adım atmalıdır. Korkuyu kıran en önemli şey; korkunun üstüne gitmektir. Zira korku yalnızca bir vesvese, düşüncedir. Adım atmak ise bir eylemdir. Hiçbir vesvese eylem karşısında direnemez; ne kadar güçlü olursa olsun, her vesvese eylem karşısında kaybetmeye ve yok oluşa mahkumdur.

• “Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden her kim onları dost edinirse muhakkak ki o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah, zalimler topluluğunu hidayet etmez. (Allah'ın kesin yasağına rağmen) kalplerinde hastalık bulunanların (onları dost edinmek için) koşuşturduğunu ve: ‘Başımıza bir musibet gelmesinden korkuyoruz.’ dediklerini görürsün. Umulur ki Allah, bir zafer ya da kendi katından bir (hüküm) getirir de içlerinde gizlediklerinden ötürü pişman olurlar.”[186]

Yüce Allah'ın kesin yasağına rağmen şirk ehlini dost edinenler, “Başımıza bir musibet gelmesinden korkuyoruz.” derler. Yani olmayan, henüz gerçekleşmemiş, ama ileride yaşanma ihtimali olan bir musibet nedeniyle, bugünün sorumluluğunu ihmal ederler.

“**Mukâtıl ibni Suleymân** (rh) ‘(Allah'ın kesin yasağına rağmen) kalplerinde hastalık bulunanların (onları dost edinmek için) koşuşturduğunu ve ‘Başımıza

184. 3/Âl-i İmran, 175
185. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 5/713-716
186. 5/Mâide, 51-52

bir musibet gelmesinden korkuyoruz.' dediklerini görürsün.'[187] ayeti hakkında şöyle demiştir: 'Yani onlar Müslimlerin aleyhine Yahudilerin devletlerine yanaşmışlardır. Bunlar içlerinde Abdullah ibni Ubeyy, Ebu Nâfi', Ebu Lubâbe'nin de bulunduğu seksen dört kişiden oluşan bir münafık topluluğudur. Bunlar şöyle dediler, 'Biz Yahudilerden bir söz alacağız ve onlarla kendimiz arasında bir dostluk kuracağız. Şüphesiz biz yarın ne olacağını bilemeyiz. Muhammed'e yardım edilmeyeceğinden, bizler ve onların arasının açılacağından korkuyoruz. Böyle olursa onlardan ne borç alabiliriz ne de yiyecek.' Akabinde Allah (cc) ayetin, 'Umulur ki Allah, bir zafer ya da kendi katından bir (hüküm) getirir de içlerinde gizlediklerinden ötürü pişman olurlar.'[188] kısmını indirdi.' "[189]

Şeytan çoğu zaman insana geleceğe dair vesveseler verir. Bu vesveselerin özü; ileride yaşanma ihtimali olan yoksunluklardır. Ya işimi kaybedersem ya ailemle aram bozulursa ya içeri düşersem ya dışlanırsam… vesveseler, vesveseler, vesveseler! İnsan şu ândan sorumludur, gelecek Allah'ın uhdesindedir. Mümin sorumluluklarını yerine getirir, geleceğe dair af ve afiyet umut eder. Geleceğe dair korku; Allah'a (cc) beslenen suizandır. Şeytanın geleceğe dair oluşturduğu korkuyu yenmek için, bugünün sorumluluğuna odaklanmak ve hüsnüzanla Allah'a kulluk etmek gerekir.

Adım Adım Saptırmak

Şeytanın saptırma vesilelerinden biri; adım adım kula yaklaşmasıdır. Adım adım ifadesinden şunu anlıyoruz: Sona doğru giderken yola tuzaklar döşemek, Allah'ın gazap edeceği sona peyderpey yaklaştırmaktır. Şeytan her sapkınlıkta adım adım yöntemini uygulayabilir. Kur'ân'da verilen bazı örneklere bakalım.

• "Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz olan yiyeceklerden yiyin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır."[190]

"Hayvanlardan yük taşıyan ve (yününden) döşek yapılanları da (yaratan O'dur).

187. 5/Mâide, 52
188. 5/Mâide, 52
189. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 7/642, 22822 No.lu rivayet
190. 2/Bakara, 168

Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden yiyin ve şeytanın adımlarına uymayın. (Çünkü) o sizin apaçık düşmanınızdır."[191]

Yüce Allah, yeryüzünde var olan şeyleri insan için yaratmıştır. Yasaklamadığı her şey temiz ve helaldir ve bir nimet olarak yenilmesi gerekir. İnsanı temiz ve helal olandan alıkoyan, insanın temiz ve helal olanı kendine yasaklaması/haram kılması şeytanın işidir. Genellikle şeytan, insanı temiz ve helal olandan adım adım alıkoyar. Bazen bir konuda yemin eder veya adak adar: "Şu olursa şu yiyeceği asla tatmayacağım." der. O yemin ettiğini veya adak adadığını zanneder. Oysa neticede temiz ve helal olanı kendine yasaklar.

Mesrûk'tan (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Abdullah ibni Mes'ûd'a hayvan memesi ve tuz getirildi. O da ondan yedi. Topluluktan bir adam uzaklaştı. İbni Mes'ûd oradakilere, 'Arkadaşınıza ikram edin.' dedi. Adam, 'Ben istemiyorum.' diye karşılık verdi. Bunun üzerine İbni Mes'ûd, 'Sen oruçlu musun?' diye sordu. Adam, 'Hayır.' dedi. 'O zaman bu yaptığın ne?' deyince adam, 'Ebediyen hayvan memesi yemeyi kendime haram kıldım.' dedi. Bunun üzerine ibni Mes'ûd, 'Bu şeytanın adımlarıdır. Yemeği ye ve yeminin için kefaret öde.' dedi."[192]

İnsanlar bazen ruh terbiyesi, bazen çakraları açmak, bazen küresel ısınma, bazen hayvanlara şiddete tepki adı altında Allah'ın insanlar için yarattığı helal ve temiz yiyecekleri kendilerine yasaklıyorlar. Kur'ân'ın ifadesiyle şeytanın adımlarına uyuyorlar.

- "Ey iman edenler! İslam'a bir bütün olarak girin. Şeytanın adımlarına uymayın. O sizin için apaçık bir düşmandır."[193]

Ehl-i Kitap'tan iman edenler, bazı Yahudi geleneklerini devam ettiriyor, Cumartesi gününü yüceltiyor, deve etinden ve Yahudilerin haram kabul ettiği şeylerden sakınıyorlardı. Allah (cc) özelde bunlara, genelde de tüm İslam iddiasında olanlara, İslam'ın şiarlarıyla yetinmelerini, eski din ve âdetlerini terk etmelerini emretmiş oldu.[194] Çünkü İslam, kâmil bir dindir. Ruh ve bedenin ihtiyacı olan her şey onda mevcuttur. Onunla yetinmeyip

191. 6/En'âm, 142
192. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 3/242, 4839 No.lu rivayet
193. 2/Bakara, 208
194. bk. Taberi, 4016

eski din ve adetlerine uyanlar, onun eksik olduğunu ve tamamlanmaya muhtaç olduğunu söylemiş olur, teslimiyetlerini ve imanlarını zedelerler.[195]

Şöyle düşünelim: Bu insanlara "Muhammed'in (sav) şeriatı eksik, ondaki eksikliği eski şeriatlardaki uygulamalarla tamamlayın." denildiğindee, muhtemelen karşı çıkarlar. Ancak şeytan bu anlama gelecek davranışlarla onları adım adım, bu anlayışa çekmiştir. Geçmiş âdetlerine bağlı kalarak, farkında olmadan Nebi'nin şeriatına eksiklik izafe etmişlerdir. İnsan "tamam" olduğuna inandığı şeye ekleme yapmaz, "yeter" olduğuna inandığını bırakıp başkasıyla amel etmez.

• "Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim de şeytanın adımlarına uyarsa şüphesiz ki o, fuhşiyatı ve münkeri emreder. Şayet üzerinizde Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı içinizden hiç kimse ebediyen arınamazdı. Fakat Allah, dilediğini temizleyip arındırır. Allah (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[196]

Ayetler Aişe Annemize (r.anha) iftira eden, iftiraya kulak veren ve o iftirayı basit gibi gören müminler hakkında inmiştir. Zira bir müminin iffetine iftira, büyük günahlardan olması yanında, aynı zamanda daha büyük bir günahın adımlarından biridir. Daha büyük günah, İslam toplumunda güvensizlik oluşturmaktır. Toplumu bir arada tutan şey inançta tevhid, ahlakta güvendir. Bireyin/Toplumun fiziki sıhhati için sağlıklı beslenme neyse, ruh sağlığı için güven odur. İftiranın yaygınlaşması ve hafife alınması, İslam toplumunun bütünlüğünü tehdit eden bir virüstür. Bu nedenle Allah (cc) iftirayı, Aişe Annemize değil de kendi öz nefislerine yapmış gibi müminleri uyarmıştır:

"Onu işittiğiniz zaman, mümin erkeklerin ve mümin kadınların kendileri için hayır düşünmeleri ve: 'Bu, apaçık bir iftiradır!' demeleri gerekmez miydi?"[197]

İftira edilen Aişe'dir (r.anha). Ayet, "Aişe için hayır düşünmeleri gerekmez miydi?" demiyor. Bilakis, "Kendi nefisleri için hayır düşünmeleri gerekmez miydi?" diyor. Demek ki bireye yöneltilen iftira, tüm İslam toplumuna yöneltilmiştir. Ve iftira bir suç olduğu gibi onu hafife almak da bir başka suçtur.

195. bk. Tevhid Meali, s. 31, Bakara Suresi, 208. ayetin açıklaması
196. 24/Nûr, 21
197. 24/Nûr, 12

"Hani onu birbirinizin dilinden alıyor, bilginiz olmayan şeyi ağızlarınızla söylüyor ve onun kolay/basit bir şey olduğunu sanıyordunuz. (Oysa) o, Allah katında çok büyüktür."[198]

Şeytan her işte daha büyük günaha düşürmek için saptırıcı adımlarını kullanabilir. İnsanın neyin neye ön adım olduğunu bilmesi pek mümkün değildir. Onun adımlarından korunmanın yolu çokça Allah'a sığınmak ve ileride gelecek korunma vesilelerine sıkı sıkıya tutunmaktır. Örneğin Allah Resûlü (sav) şu hadisle bize yol gösterir.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şeytan bazen size gelir ve şöyle der: 'Şunu kim yarattı? Peki onu kim yarattı?' En sonunda: 'Rabbini kim yarattı?' der. İşte şeytan kişiyi bu noktaya getirirse hemen o kişi Allah'a sığınsın ve bu düşünceden vazgeçsin!"[199]

İlk soru, sonda gelecek "Allah'ı kim yarattı?" vesvesesinin ilk adımıdır. Onun adımından korunmanın yolu, Allah'a sığınmaktır.

Nezğ/Ara Bozmak

Şeytanın insanı saptırma vesilelerinden bir diğeri; onların arasını bozması, çekişmelerine sebep olacak adımlar atmasıdır. Kur'ân'ın "Nezğ" kelimesiyle ifade ettiği bu durum "bir şeyi bozmak için araya girmek" şeklinde tarif edilmiştir.[200] Kur'ân'ın nezğe verdiği örnekler:

- "Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[201]

"Şayet şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."[202]

Okuduğumuz iki ayette de şeytandan insana gelen nezğ/dürtü; affetmek ve kötülüğe iyilikle karşılık vermekten alıkoyan düşünceler anlamındadır. iki ayetinde bağlamı buna delalet eder; bağlamıyla birlikte okuyalım:

198. 24/Nûr, 15
199. Buhari, 3276; Müslim, 124
200. El-Mufredât, s. 798, n-z-ğ maddesi
201. 7/A'râf, 200
202. 41/Fussilet, 36

"Allah'ı bırakıp da kendilerine dua ettiğiniz varlıklar, sizin gibi (Allah'a) kuldurlar. Şayet doğruysanız, çağırın da çağrınıza karşılık versinler. Onların kendisiyle yürüdükleri ayakları, tutacak elleri, görecek gözleri, işitecek kulakları mı var ki (çağrınıza icabet etsinler)? De ki: 'Bütün ortaklarınızı çağırın. Sonra elinizden gelen tuzağı kurun ve bana göz açtırmayın. Şüphesiz ki benim velim, Kitab'ı indiren Allah'tır. O, salihleri veli edinir.' O'nu bırakıp da dua ettikleriniz, size yardım etmeye de kendilerine yardıma da güç yetiremezler. Onları hidayete çağırsanız, sizi duymazlar. Onların sana baktığını görürsün, fakat onlar görmezler. (Bütün bunlara rağmen) sen af yolunu tut, iyi olanı emret ve cahillerden yüz çevir. Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir." [203]

"Allah'a davet eden, salih amel işleyen ve: 'Ben Müslimlerdenim/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullardanım.' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir? İyilikle kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş. Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası eriştirilmez. Bu (ahlaka) ancak (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası eriştirilmez. Şayet şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'dir." [204]

Her iki ayet de Allah'a davet siyakında varid olmuştur. Allah'a davet eden Müslim, müşriklerden türlü eza ve cefayla karşılaşacaktır. Kur'ân'ın ifadesiyle cahillik ve kötülük görecektir. İşte bu durumda Yüce Allah af yolunu tutmayı, onlardan yüz çevirmeyi; dahası, onların kötülüğüne iyilikle karşılık vermeyi tavsiye etmektedir. Mümin bu öğüde kulak verdiğinde, mutlaka şeytandan bir nezğ/dürtüye maruz kalır. Neden? Yüce Allah, şirk ehlinin cahilliğine iyilikle karşılık vermenin onların kalbini yumuşatacağını, düşmanlığı dostluğa çevireceğini haber verir. Şeytan ise kalplerin yumuşamasını istemez; zira, kalplerin yumuşayarak hakkı kabule elverişli hâle geldiğini bilir. Kalpleri yumuşatacak iyiliğe engel olmak için Müslim'e türlü vesveseler verir. Onların cahilliğine karşı sert olmasını, onların kabalığına benzer bir

203. 7/A'râf, 194-200
204. 41/Fussilet, 33-36

kabalıkla karşı koymasını ister. Yüce Allah, bu düşüncelere maruz kalan müminin Allah'a sığınmasını, O'nu (cc) anarak basiret kazanmasını emreder.

• "Kullarıma de ki: '(Birbiriyle iletişime geçtiklerinde) en güzel olanı söylesinler. Çünkü şeytan, (kullandıkları sözcüklerle) aralarını bozmaya çalışır. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.' "[205]

Ayet dikkatle okunduğunda, kullandığımız kelimeler ile şeytanın nezği arasında kuvvetli bir bağ olduğu görülür. Şeytan; ağzımızdan çıkan kelimelere dair bize, o kelimelerin nasıl anlaşılması gerektiğine dair muhatabımıza vesvese verir. Bu oyunu bozmak için Yüce Allah sözün güzelini değil, en güzelini söylememizi tavsiye eder. Sözün en güzelini söylemek düşünerek konuşmayı gerektirir. İnsan önce düşünüp güzeli bulacak, sonra bu güzeller arasında en güzeli seçecektir. Biraz yorulacaktır belki; ancak şeytanın kalbe giriş yollarını, kalp çatlaklarını sözün en güzeliyle sıvıyacak, kapatmış olacaktır.

• "Ebeveynini tahtın üzerine çıkarttı/oturttu. (Hepsi) ona secde ettiler/saygıyla selamladılar. Dedi ki: 'Babacığım! İşte bu, benim daha önce gördüğüm rüyamın tevili/gerçekleşmesidir. Rabbim onu gerçek çıkardı. Şüphesiz ki beni zindandan çıkardığında ve şeytan, kardeşlerimle aramı bozduktan sonra sizleri çölden getirdiğinde bana iyilikte bulundu. Şüphesiz ki Rabbim, dilediği şeyi incelikle (sebeplerini hazırlayıp lütfu ve kuşatıcı bilgisiyle) sonuca ulaştırandır. Şüphesiz ki O, (her şeyi bilen) El-Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi) El-Hakîm olanın ta kendisidir.' "[206]

Yûsuf (as) kardeşleriyle arasında geçen olayları şeytanın nezği/ara bozması olarak isimlendirir. Demek ki şeytanın ara bozmada kullandığı en etkili silah kıskançlıktır ve özelde kardeşler arasındaki sorunlar şeytanın nezği nedeniyledir. Kardeşler arası ilişkilerde bu bilinç, kardeşleri şeytanın nezğinden koruyacaktır, inşallah.

• "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları şeytanın pis işlerindendir. Ondan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla

205. 17/İsrâ, 53
206. 12/Yûsuf, 100

ancak aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?"[207]

Şeytanın kendisiyle ara bozduğu, insanların arasına kin ve düşmanlık soktuğu vesilelerden biri de içki ve kumardır. Bu, dün de böyleydi, bugün de böyledir. İçki ve kumar haram olmaları yanında toplumu uçuruma sürükleyen sosyal bir yaradır. Her ikisi de bir bataklık gibidir, toplumu yıkıma götüren suç üretirler. İçki ve kumarın olduğu yerde mafyalaşma, fuhuş, kara para aklama… da vardır. İntihar, tecavüz, trafik kazaları, yuvaların dağılması gibi bütün bir toplumu etkileyen sorunların çoğu alkol ve kumardan kaynaklanmaktadır. Şeytani sistemlerin içki ile özgürlük/medenilik arasında bağ kurmaları ve kumarı şans oyunu adı altında yaygınlaştırmaları tevekkeli değildir. Hizbi oldukları şeytanın toplumu kin ve düşmanlıkla ayrıştırma (nezğ) projesine hizmet etmektelerdir.

Allah ile Aldatmak/Ğurur

Şeytanın insanı saptırma vesilelerinden biri, Allah (cc) ile aldatmadır. Bu nedenle Kur'ân, şeytanı "Ğerur"/çokça aldatan diye isimlendirmiş ve Ğerur'un insanları Allah ile aldattığını haber vermiştir. İlk dönem müfessirleri şeytanın Allah ile aldatmasını kişiyi Allah'ın (cc) rahmeti, keremi ve mağfiretiyle aldatması olarak açıklamıştır. Said ibni Cübeyr (rh), "Masiyetle amel edip mağfiret temenni etmendir." demiştir.[208] İfadenin geçtiği ayetleri okuduğumuzda, ayetlerin bağlamı Allah ile aldatmaya dair iyi bir fikir verecektir.

– "Ey insanlar! Rabbinizden sakının ve öyle bir günden korkun ki; (o gün,) hiçbir babanın oğluna, oğlun da babasına faydası yoktur. Şüphesiz ki Allah'ın vaadi haktır. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Çokça aldatan (şeytan) da sizi Allah ile aldatmasın."[209]

Ayet, Ahiret Günü gerçeğini hatırlatmaktadır. Buna göre insanın önünde bir hesap günü vardır ve o gün insana fayda verecek tek şey imanı ve salih amelidir. Kişinin nesebi, konumu veya unvanı ona hiçbir fayda vermeyecektir. Demek ki insanı sorumluluklarından, kulluk vazifesinden, o günden

207. 5/Mâide, 90-91
208. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 17/555, 61189 No.lu rivayet
209. 31/Lokmân, 33

korkmaktan alıkoyan tüm "dinî bahaneler" şeytanın Allah (cc) ile aldatmasıdır. Örneğin bir insan tevhid ehli olduğuna inanıp ahirete hazırlık yapmada gevşeklik gösteriyorsa Allah ile aldanıyor/aldatılıyordur. Zira kimin tevhidinin kabul edildiği, kimin tevhid üzere can vereceği meçhuldür. Ayrıca vahyin onay verdiği tevhid, sahibinin kalbinde akıbet endişesi oluşturan tevhiddir. Kendini güvende hissetmek, nifak dolu kalplerin özelliğidir. Salih bir insana yakın olduğu için ahiret hazırlığında gevşek davranan, Allah ile aldanmış, aldatılmıştır. Zira o gün kimseye seyyid veya şerif olduğu için farklı bir muamele yapılmayacak, her insan imanı ve salih ameli kadar değer görecektir.

– "Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Allah'ın dışında gökten ve yerden sizi rızıklandıran bir yaratıcı mı var? O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. (O hâlde) nasıl da (tevhidden şirke) çevriliyorsunuz? Şayet seni yalanlıyorlarsa hiç şüphesiz, senden önceki resûlleri de yalanlandılar. İşler Allah'a döndürülür. Ey insanlar! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi haktır. (Öyleyse) dünya hayatı sizi aldatmasın. Çok aldatan (şeytan da) sizi Allah ile aldatmasın. Hiç kuşkusuz şeytan, sizin düşmanınızdır. (O hâlde) siz de onu düşman edinin. O, kendi fırkasını ancak alevleri dehşet saçan ateşin ehli olmaya davet eder."[210]

Ayet, tevhid gerçeğini hatırlatmaktadır. İnsanı yoktan var eden ve ona türlü rızıklarla ikramda bulunan Allah'tır. Hâliyle ibadeti/kulluğu hak eden tek mâbud/ilah da O'dur (cc). İnsanı bu gerçekten alıkoyan her türlü "dini gerekçe" şeytanın Allah ile aldatmasıdır. Bir çok insan atalar, dini liderler, uydurma hadisler ve batıl tevillerle tevhid gerçeğinden uzaklaşmakta, Yüce Allah'a şirk koşmaktadır. Şeytan dinî gerekçelerle, dolayısıyla Allah ile onları aldatmaktadır.

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) Mekke'ye gelince (Fetih Günü'nde) Kâbe'ye girmekten kaçındı. Çünkü içinde putlar vardı. Hemen emretti ve putlar çıkartıldı. İbrâhîm ve İsmail peygamberlerin, ellerinde fal oku bulunur şekilde yapılmış putları da çıkartıldı.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Allah onları helak etsin. Allah'a yemin ederim

210. 35/Fâtır, 3-6

ki bu putu yapanlar, İbrâhîm ve İsmail'in fal oklarına asla iltifat etmediklerini bilirlerdi.' dedi.

Sonra Kâbe'ye girdi ve içeride değişik yerlere giderek tekbir getirdi. Orada namaz kılmadı."[211]

Şeytan, İbrâhîm ve İsmail'i (as) fal oku çekerken resmettirmiş ve bir şirk olan fal okçuluğunu bu resimle meşrulaştırmıştır. Siz "bu şirktir" diyecek olsanız, İbrâhîm (as) ve İsmail de yapardı diyeceklerdir. Oysa Yüce Allah kesin bir dille fal okunu yasaklamıştır:

"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları şeytanın pis işlerindendir. Ondan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz."[212]

Fal oku; putların ve temsil ettiklerine inanılan salihlerin ruhaniyetinin gaybı bildiğine ve insana yol gösterebileceğine (hidayet) dair inançtan neşet eden bir uygulamadır. Aslı şudur:

Hasan El-Basrî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Müşrikler bir iş yapmak istediklerinde veya yolculuğa çıkacaklarında üç bardağa başvururlardı. Onlardan birinin içinde 'Bana emret.' diğerinin içindeyse 'Beni sakındır.' yazardı. Bu iki bardağın arasındaki diğer bardağa bir şey yazılmadan boş bırakılırdı. Sonra çevirerek onların yerlerini değiştirirlerdi. İçerisinde 'Bana emret.' olan çıktığında o işi yaparlardı. Eğer 'Beni sakındır.' olan çıkarsa o işten el çekerlerdi. İçerisinde bir şey olmayan çıktığında (olumlu veya olumsuz olan çıkana kadar) çevirmeye devam ederlerdi."[213]

Şeytan, Mekkeli müşrikleri Allah ile/din ile aldatmış, uydurma bir resimle onları müşrikleştirmiştir. Daha sonra aynı şeyi, Allah Resûlü adına hadisler uydurarak yapmıştır. Kur'ân'da apaçık şirk olduğu belirtilen amelleri, uydurulmuş sözlerle ümmete işletmiştir. Resim uyduranın hadis uydurmasına şaşırmamak gerekir.

– "O gün, mümin erkek ve mümin kadınların nurlarının önlerinden koştuğunu

211. Buhari, 1601
212. 5/Mâide, 90
213. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 7/347, 21467 No.lu rivayet

ve sağlarından (amel defterlerini aldıklarını) görürsün. (Onlara denir ki:) 'Bugün müjdeniz, içinde ebedî kalacağınız, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir. Bu, büyük kurtuluşun/kazancın ta kendisidir.' O gün münafık erkek ve münafık kadınlar, iman eden kimselere derler ki: 'Bizi de bekleyin, biraz nurunuzdan alıp faydalanalım.' Onlara: 'Dönün arkanıza ve nur arayın.' denir. Derken aralarına, kapısı olan bir sur çekilmiştir. İç tarafında rahmet, dış yönünde ise azap vardır. (Cennet ehline) seslenirler: '(Dünyada) sizinle beraber değil miydik?' Derler ki: 'Evet (bedenleriniz bizimle beraberdi). Fakat siz, Allah'ın emri (olan ölüm) gelinceye kadar, nefislerinizi fitneye düşürdünüz (nerede fitne ortamı varsa onun içinde oldunuz) ve (müminlerin başına felaket gelmesini) gözetlediniz. Şüpheye düştünüz. **Kuruntular sizi aldattı ve aldatıcı, sizi Allah'la aldattı.**' "[214]

Şeytan münafıkları Allah ile aldatmıştır. İkircikli tavırlarına ve iki yüzlü karakterlerine rağmen müminlerle birlikte haşredileceklerine inanmaları, onların Allah ile aldatılmasındandır. İnen ayetler onları etkiliyor olmasına rağmen tevbeyi ve hallerini ıslah etmeyi "bugün, yarın" diyerek ertelemeleri, yani temennileri onların Allah ile aldanması/aldatılmasıdır.

"Yeminlerini kalkan edinip Allah'ın yolundan saptırdılar. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır. Malları ve evlatları, Allah'ın (azabına karşı) kendilerine hiçbir fayda sağlamayacaktır. Onlar, ateşin ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır. Allah'ın hepsini bir arada dirilteceği gün size yemin ettikleri gibi (Allah'a) yemin edecek ve kendilerinin bir şey üzere olduklarını sanacaklar. Dikkat edin! Onlar yalancıların ta kendileridir."[215]

Münafıklar çok fazla yemin eder, yeminlerini paravan olarak kullanırlar. İslam toplumunu aldatmak için, her deşifre olduklarında yeminlerinin ardına gizlenirler. Söyledikleri yeminlere, bir zaman sonra kendileri de inanmaya başlar. Dilleri kalplerini öyle bir zehirler ki, Allah'a (cc) dahi yemin etmeye kalkarlar. İnsanın ağzına en yakın kulak kendi kulağı olduğundan, ağızdan çıkan her söz önce kendi kulağına ve kalbine değer. Söylediği her yalan kalbinde ki yalancılık tohumunu sular. Nihayetinde insan kendi tuzağına düşer, yalancı bir kalple Rabbine varır. Dünyada neyse orda da öyle davra-

214. 57/Hadîd, 12-14
215. 58/Mücadele, 16-18

nır. Ancak dünyada işine yarayan yalan, aldatma ve yapmacık tavırlar o gün hiçbir fayda sağlamaz. Dahası, insanın aleyhine hüccet olur.

Yukarıda okuduğumuz üç ayet, yalnızca şeytanın Allah (cc) ile aldatmasına birer örnektir. Amacımız onun tüm Allah (cc) ile aldatma yöntemlerini ele almak değildir; zaten bu mümkün de değildir. İblis'in insan adedince farklı Allah ile aldatma yöntemi vardır. Ancak bu gerçeklik bizi bir meseleye temas etmekten alıkoymamalıdır: Bugün insanları en fazla Allah ile aldatan, belki de cinnî şeytanları kıskandıracak kadar bu işte mahir olanlar insî şeytanlar, hususen de siyasetçilerdir. Allah ile, Kitab'ıyla, diniyle hiçbir işi olmayan siyasetçiler dahi, meydanlarda Allah'ı (cc), dinini ve dinî kavramları kullanmaktadır. İlk ve en önemli vazifesi Allah'ın şeriatıyla hükmetmek olan siyasetçiler, O'nun (cc) şeriatının en çetin düşmanlarıdır. Ne ki saf Anadolu halkını kandırmak için, dindar görünmeyi ihmal etmemektelerdir. Allah'ın dini hakim olsun diye mücadele eden muvahhidlere en fazla zulmedenler, Allah'ın (cc) adını ağzına en fazla alanlardır. Herhangi bir seçim mitingini dinleyen insan; muhafazakar, demokrat, laik, milliyetçi, sosyalist (olduğunu iddia eden) partilerin miting meydanlarında dini tepe tepe kullandığını görecektir. Zira cahiliye toplumu cehalet toplumudur. Allah'a (cc) gerektiği gibi saygı göstermeyen, Allah (cc) ile aldanan ve aldatan insanlar, cahiliye toplumunun bileşenleridir. Böyle bir toplum elbette genelevi açarken kurban kesecek, umreye gitmek için bankadan kredi/faiz çekecek, fakirlere yardım etmek için millî piyango/kumar oynayacaktır… Siyasetinde, amellerinde, sosyal işlerinde Allah (cc) ile aldanacak ve aldatacaktır.

Allah (cc) ile aldatmak, yalnızca kendini İslam'a nispet edenlerin sorunu değildir. Dünyadaki en akıl almaz, ahlaksız zulümler kitleleri Allah ile aldatarak, şeytanlıkla işlenmektedir.

"Beyaz Saray sözcüsü Sanders de bir televizyon programında; 'Trump'ın başkan seçilmesini Tanrı'nın istediğini' iddia etmişti. ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo da Kudüs ziyareti sırasında Kudüs'teki Hıristiyan TV kuruluşu CBN'ye verdiği mülâkatta, Başkan Donald Trump'ın 'Tanrı tarafından İsrâil'i İran'a karşı korumak için dünyaya gönderilmiş olabileceğini' söylüyor (BBC Türkçe). ABD Başkanının 'tanrı tarafından seçilip gönderilmiş' birisi

olduğu sapkın inancının propaganda edilmesi, onun Venezuela, Kuzey Kore ya da İran liderlerini şeytan olarak tanımlamasını, ABD'nin emperyalist çıkarları için ve İsrâil ya da siyonizm uğruna onlarla mücadele etmesini yandaş kitleler nezdinde son derece meşru hâle getirmektedir. Hâl böyle olunca ABD başkanlarının, tüm dünyayı şeytanlardan temizlemek ve Trump'ı seçen tanrının dünya düzeni arzusunu yerine getirmek de olmazsa olmaz bir şart hâline gelmektedir. Nitekim eski başkan Bush'un sömürgeci emperyalist amaçlarla Afganistan ve Irak'a saldırmasını 'Haçlı Seferi' olarak nitelemesi de bugün Trump'ın aynı işgal ve katliamları Irak, Afganistan, Suriye, Libya ve Yemen'de sürdürürken 'tanrı tarafından seçilmiş olduğu' yalanının arkasına saklanması da hep Hıristiyan kitleleri 'Allah ile aldatmak' içindir.

Böylece, küresel terörist ABD'nin, Müslümanların coğrafyası başta olmak üzere bütün dünyada milyonlarca mazlum insanı ve Müslüman halkları 'insan hakları ve demokrasi' adına katletmesi, 'Allah ile aldatılmış' Hıristiyan kitleler nezdinde meşrulaştırılmak ve bu insanlık suçlarına onların destek vermeleri sağlanmak istenmektedir. Başta Papalık olmak üzere diğer Hıristiyan kuruluşları da, bu büyük haçlı vahşetinin ya doğrudan ya da sessiz kalarak hep arkasında durmuşlardır. Tabii ki, sonuçta da Hıristiyan kitlelerin, 'Allah ile aldatılarak' bu büyük insanlık suçlarını, işgal, işkence, tecavüz ve vahşi katliamları 'insan haklarını götürme, demokratikleştirme ve uygarlaştırma' projesi adı altında meşru görüp desteklemesine katkı sunmuşlardır."[216]

Ses ve Orduları Kullanmak

Şeytanın insanı saptırdığı vesilelerden bir diğeri, sesi ve ordularıyla insanı kışkırtması ve yoldan çıkarmasıdır. İlgili ayete yakından bakalım:

" 'Onlardan gücünün yettiklerini sesinle kışkırt, atlı ve yaya (ordularınla) onlara saldır, mallarda ve evlatlarda onlara ortak ol ve onlara vaadlerde bulun.' Şeytanın onlara vadettikleri aldatmadan başka bir şey değildir."[217]

• Ayet, şeytanın insanları kışkırtırken "ses" kullandığına işaret eder. Ayette geçen "istifzaz" kelimesinin aslı, birini korkutarak/tehditle harekete geçirmek, yerinden oynatmaktır. Ayette ise daha özel bir anlama, günaha kışkırtmaya

216. Müslümanca Yaşayıp Müslüman Olarak Ölmek İçin Şeytanın Tuzaklarından Korunmak, s. 201-202
217. 17/İsrâ, 64

işaret vardır. İnsanın sese duyarlı olduğu, sesle harekete geçtiği vakıadır. Şeytanın sesi ise; süslenmiş, insanın zaaflarına hitap eden ve ayartıcı bir sestir. İnsanın ayağını bastığı zemin ne kadar sağlam olursa olsun, şeytanın sesine muhatap olduğunda ayağının kayma ihtimali vardır.[218]

Şeytanın sesine dair selef imamlarından iki ayrı görüş nakledilmiştir: İlki İbni Abbas'tan (ra) gelen, "Allah'a isyana davet eden her sestir." görüşüdür. İkincisi Mücahid'den (rh) gelen, "Şarkı ve çalgı aletleridir." görüşüdür.[219]

"Sesiyle onları baştan çıkarması, seleften böyle diyenlerin söyledikleri gibi şarkı ile de olur, ağıt yakmak ve benzeri daha başka bir takım seslerle de olur. Çünkü bütün bu sesler kalbin ve murdar nefsin galeyana gelerek o tarafa doğru meyl etmesini gerektirir. Hızlıca hareket etmesini ve yerinden oynamasını gerektirir. Sonunda şeytanın bunları oyuncak edinmesi, çocukların top ile oynamasından daha kolay olur. Nefis hareket eden bir şeydir. Eğer sükun bulursa Allah'ın izni ile sükun bulur."[220]

Hangi ses insanları Allah'a şirk koşmaya, O'nun (cc) sınırlarını çiğnemeye ve kulluk edebinin dışına çıkmaya davet ediyorsa o ses şeytana aittir. Sesin insan gırtlağından çıkmış olması, bu gerçeği değiştirmez. En tehlikeli şeytani ses, ilim adamlarının dilinde yükselen şeytani sestir. Allah Resûlü'nün ifadesiyle söylersek bizim dilimizle konuşan cehennem davetçileridir.[221] Bu-

218. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 4/439-430; Lisânu'l Arab, 5/391, f-z-z maddeleri

219. bk. Zâdu'l Mesîr, 3/518, İsrâ Suresi, 64. ayetinin tefsiri

220. El-Câmiu li Kelâmi ibni Teymiyye fi't Tefsîr, 6/145, İsrâ Suresi, 64. ayetin tefsiri

221. Huzeyfe'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"İnsanlar Allah Resûlü'ne hayra dair sorarlardı. Ben de bana yetişir korkusuyla şerre dair ona sorardım.

'Ey Allah'ın Resûlü! Bizler cahiliye ve şer içindeydik. Allah bize bu hayrı gönderdi. Bu hayırdan sonra bir şer olacak mıdır?' diye sordum.

'Evet.' dedi.

Ben, 'Peki gelecek olan bu şerden sonra bir hayır olacak mıdır?' diye sordum.

'Evet ama onda duman/bulanıklık olacaktır.' dedi.

'Peki, onu ne bulandıracaktır?' diye sordum.

Şöyle dedi: 'Bir topluluk, insanları benim yolumun dışında yollara davet edecektir. Sen onların yaptıklarının bir kısmını iyi göreceksin, bir kısmını da çirkin.'

'Peki, bu hayırdan sonra bir şer gelecek mi?' diye sordum.

'Evet, cehennemin kapılarına çağıran davetçiler olacaktır. Daveti kabul edenleri oraya atacaklardır (atılmalarına sebep olacaklardır).' dedi.

'Ey Allah'ın Resûlü, bize onların niteliklerini anlat.' dedim.

gün ekranlardan masiyete davet eden sesler de birer şeytani sestir. İhtiyacı olmadığı hâlde insanları tüketime teşvik eden ve gereksiz tüketim nedeniyle ihtiyaç sahiplerini gözetmemize engel olan reklamlar da şeytanın sesidir.

"Yakın akrabaya, miskine/ihtiyaç sahibi yoksula, yolda kalmışa hakkını ver, malı saçıp savurma. (Çünkü) saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."[222]

• Ayet şeytanın orduları olduğuna da işaret eder. Şeytanın yaya ve atlı orduları, onun kulu saptırmak için kullandığı askerleri, taraftarlarıdır. Aynı zamanda bu, şeytanla insan arasındaki mücadelenin tabiatına ışık tutan bir ifadedir. "O sizin apaçık düşmanınızdır." diyen Kur'ân, onun insana savaştaymış gibi atlı ve yayalarla hücum ettiğine işaret eder.

" 'Onlara karşı atlı ve yayalarınla haykırarak yürü.' Bu tâbir, kalbleri, duyguları ve akılları çepeçevre sarıp istilâ etmenin canlı bir ifadesidir. Bu, zorlu bir döğüş, çetin bir harptir. Harplerde yerine göre ses de kullanılır, atlı da, piyade de… Düşmanı gizlendiği yerden meydana çıkarabilmek için ona bazı haykırışlarda bulunup tahrik etmek mümkündür. Tahrike kapılıp meydana çıktıktan sonra da hazırlanmış bir tuzağa düşürülerek etrafı atlı ve yaya askerlerle sarılabilir. Bunlar düşmanlar arasında kullanılan taktiklerdir."[223]

İnsanları şirke, tuğyana ve Allah'ın sınırlarını aşmaya çağıran her vesile, şeytan ordusunun bir parçasıdır. Şeytan sürekli ordusuna yeni neferler/araçlar katarak taraftarlarını büyütme gayreti içindedir.

"Şeytanın insanlardan devşirip ordusuna kattıkları, bazen de medyatik bir vaiz olur; geleneksel ve modern birçok bid'at ve hurâfeyi İslâm adına anlatıp kitleleri şeytanın yoluna yönlendirir. Bazen laik-seküler devletlerin emrinde bir 'dini kurum' olur; camileri, vaaz ve hutbeleri kullanarak dini,

---

Bunun üzerine, 'Onlar bizim ciltlerimizdendir. Bizim dillerimizden konuşacaklardır.' dedi.

'Peki eğer bu hâl bana yetişecek olursa bana ne emredersin?' dedim.

Şöyle dedi: 'Müslimlerin cemaatine ve imamına bağlı kalırsın'.

'Şayet onların bir cemaati ve bir imamı yoksa?' diye sordum.

'O takdirde bütün bu fırkalardan uzak dur. Bir ağacın kökünü ısıracak dahi olsan ölüm sana yetişinceye kadar (böyle kal).' dedi." (Buhari, 3606; Müslim, 1847)

222. 17/İsrâ, 26-27

223. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/346, İsrâ Suresi, 64. ayetin tefsiri

laik devletin politikalarına destek olacak biçimde araçsallaştırır. İslâm adına laiklik ve demokrasiyle uyumlu bir 'resmi din' anlatarak, kitleleri bu istikamette yönlendirir. Bazen bir âmir, bir yönetici olur; emri altındakileri sapmaya, şeytana uymaya yönlendirir ya da zorlar. Bazen şirkle hükmeden bir siyâsî otorite, tâğûti bir sistem ya da yönetici olur ve bir toplumu ifsâd edip şeytanın yoluna sevk etmeye, zorlamaya çalışır. Bazen laik olup şirkle hükmeden bir parti olur, ama sağdan yaklaşıp yaptıklarını hak olarak göstererek ve İslâm'ı istismar ederek insanları şeytanın yolu olan bâtıl-laik siyâset zeminine çekip 'hak' tan uzaklaştırır.

Şeytanın işbirlikçisi, bazen de bu şirk sistemini ve 'ehven-i şer' gördüğü yöneticilerini destekleyen, İslâmî bilgisini de bu amaçla kullanarak sâmirî ya da bel'am rolünü üstlenen bir 'âlim, hoca, ilâhiyatçı akademisyen, şeyh, üstad, cemaat öncüsü vb.' olur. Ve insanları laik demokratik bâtıl yola sevk etmede 'Allah ile aldatma' işlevi görür. Müslümanların, bâtıl yollarda kirlenerek şeytânî projelere malzeme olmasına yol açar. Bazen vahyin bildirmediği gayba dair alanda entelektüel gevezelik yaparak ya da mesnetsiz, üslupsuz, ölçüsüz ve hikmetsiz tartışmalarla din alanında kargaşa çıkarıp şeytanı sevindirerek insanları İslâm'dan uzaklaştıran bir işlev görürler.

Bazen bid'at ve hurafeleri İslâm diye sunan şirke bulaşmış tarikat ve tasavvuf kültürünün bir 'şeyh'i olur; müritlerini akletmekten, vahye uymaktan uzaklaştırıp meyyit gibi teslim alarak şeytanın yoluna yönlendirir. Hak ile bâtılı karıştırıp hak diye sunarak ve cennete götüreceğini vaadederek insanları aldatıp cehennemin yoluna sürer. Şeytanın devşirdikleri bazen de, kendisinin 'mehdi', 'mesih' olduğu iddiasıyla ortaya çıkarlar. Çıkışları da Kur'ân ve Sünnete aykırı olan bu yalancılar, medyayı da kullanarak insanları kendilerine ve sonuçta şeytana kulluğa çağırırlar.

Şeytanın dostu bazen bir iş adamı olur, bir sanatçı ve yazar olur, 'sahibi olduğu medyası ve kurduğu televizyonuyla, yaptığı programlar, çevirdiği filmler, yaptığı müzikler, dizi filmler ya da yazdığı kitaplar ile kitleleri ifsâd etmeye', hak yoldan uzaklaştırıp bâtıl yollara, şeytani istikâmete yönlendirmeye çalışır. Yine bunlar, aynı kanallarla, Kur'ân ve Sünnete aykırı geleneksel ve modern hurafeleri topluma yayarak, insanların hak dinden sapmasına

zemin hazırlarlar. Sonuçta şeytan bütün bu dostlarıyla birlikte, insanların hırslarını, ihtiraslarını, şöhret, şehvet ve servet eğilimlerini kışkırtarak, fücûra ve hevâya uyma potansiyellerini tahrik edip kullanarak kitlelerin sapmasına, fıtratlarının bozulmasına yol açar. Hatta bâtıl yollardan kimi beklentileri cazip ve süslü göstermek suretiyle kimi Müslümanları bile etkileyerek bâtıl alanlara çekip, kirlenmelerine, zihinlerinin karışıp dönüşmesine ve sonunda da yaşadıkları gibi inanmalarına sebep olur.

Şeytan, çoğunlukla da küresel şeytâni güçler oluşturur ve bunların ele geçirdiği büyük maddi imkânlarla ilâhi, insâni ve fıtri olana saldırır. Allah'tan ve vahiyden koparıp hayvandan aşağıya, 'esfele sâfiline' / 'aşağıların aşağısına' sürükleyerek, hevâ ve zanna tâbi kıldığı müstekbirlerin yönettiği tâğûti devletlerle tüm dünya mustaz'aflarına saldırıya geçer. Seküler sapkın paradigmanın ürünü olan kapitalizm ya da sosyalizm, laiklik ve demokrasi gibi ideoloji ve modelleri kullanarak küresel hegemonyayı ele geçirip bütün dünya insanlarını, bu şeytânî yollara yönlendirir ve hatta küresel korsanlıkla terör estirerek buna zorlar. Sonuçta, dünya insanlığı; büyük sapkınlığa ve yozlaşmaya, bâtılın hâkimiyetine ve büyük zulüm olan şirkin egemenliğine, adaletsizliğine, sömürü ve kaosa, kan ve gözyaşına mahkûm olur."[224]

• Ayette dikkatimizi çeken -tamamlayıcı- bir ifade de şeytanın mala ve evlada ortak olmasıdır. Bu ifadenin en özet açıklaması şudur: Mal ve evlat hususunda şer'i sınırları gözetmeyen her eylem, şeytanı mala ve evlada ortak kılmaktır. Kur'ân-ı Kerim şeytanın mala ortak olmasına şu örnekleri verir:

"Allah (kulağı yarılıp putlara adanan) Bahire, (bir belayı defetmek için putlar adına dokunulmaz ilan edilen) Saibe, (belirlenmiş standartlarda doğuran devenin salınması ve ona dokunulmaması gereken) Vasile, (sırtına binilmeyi haram kabul ettikleri) Ham; bunların hiçbirini meşru kılmadı. Fakat kâfirler yalan uydurup Allah'a iftira ediyorlar. Onların çoğu akletmez."[225]

"Allah'ın yarattığı ekin ve hayvanlardan Allah'a bir pay ayırdılar. Sonra da zanlarınca: 'Bu Allah'ın, bu da ortaklarımızın hissesidir.' dediler. Ortaklarına

224. Müslümanca Yaşayıp Müslüman Olarak Ölmek İçin Şeytanın Tuzaklarından Korunmak, s. 82-84
225. 5/Mâide, 103

ait olan hisse Allah'ın tarafına geçmez, Allah'a ait olansa ortaklarına geçer. Ne kötü hüküm veriyorlar."[226]

"Ey Âdemoğulları! Her mescid yerinde ziynetlerinizi alın. (Güzelce giyinin, müşrikler gibi çıplak ibadet etmeyin.) Ve yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz. (Çünkü) O, israf edenleri sevmez."[227]

"Yakın akrabaya, miskine/ihtiyaç sahibi yoksula, yolda kalmışa hakkını ver, malı saçıp savurma. (Çünkü) saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."[228] [229]

Şeytanın çocuklara ortak olmasına şu örnek verilebilir:

"Bunun gibi müşriklerden birçoğuna çocuklarını öldürmelerini de ortakları süslü gösterdi. Hem onları helak etmek hem de dinlerini onların aleyhine şüphe dolu/karmakarışık hâle getirmek için. Şayet Allah dileseydi onu yapmazlardı. Onları uydurdukları iftiralarıyla baş başa bırak."[230] [231]

"O, sizi tek bir nefisten (Âdem'den) yaratan ve sükûnete kavuşsun diye ondan eşini yaratandır. Eşini örtüp bürüyerek (onunla beraber olunca), hafif bir yük yüklendi ve (bir müddet) onunla dolaştı. Yükü ağırlaşınca ikisi beraber Rableri olan Allah'a şöyle dua ettiler: 'Şayet bize salih (bir evlat) verirsen andolsun ki şükredenlerden olacağız.' (Allah) onlara salih bir çocuk verince, tuttular (Al-

226. 6/En'âm, 136
227. 7/A'râf, 31
228. 17/İsrâ, 26-27
229. Selef imamlarından nakledilen tefsirlerin her biri Kur'ân'ın Kur'ânla tefsir edilmesi kabîlindendir. "Mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol": Bunda da dört görüş vardır:
Birincisi: O, davarlarından haram ettikleridir, bunu da Atıyye, İbni Abbas'tan, demiştir.
Ikincisi: Haramdan kazanılan mallardır, bunu da Mücahit, demiştir.
Üçüncüsü: Allah'a isyana harcadıkları mallardır, bunu da Hasen, demiştir.
Dördüncüsü: Tanrılarına kestikleridir, bunu da Dahhak, demiştir." (Zâdu'l Mesîr, 3/519, İsrâ Suresi, 64. ayetin tefsiri)
230. 6/En'âm, 137
231. Kız çocuklarını; rızık endişesi (bk. 6/En'âm, 151), esir düşmesi durumunda utanç getireceği (bk. 16/Nahl, 58-59), savaş ve tartışmada ailesine yardımı olmayacağı (bk. 43/Zuhruf, 18) gerekçesiyle öldürürlerdi. Bu cahiliye âdeti, kız çocuklardan utanma/onları istememe ve kürtaj olarak varlığını sürdürmektedir. Erkek çocuklarını da putlara kurban ederlerdi. Bu cahiliye âdeti ise erkek çocukların putlaştırılmış değerler (bk. 29/Ankebût, 25) uğruna ölüme yollamak olarak varlığını sürdürmektedir. (Tevhid Meali, s. 144, En'âm Suresi, 137. ayetin açıklaması)

lah'ın) onlara verdiği (evlat) konusunda (Allah'a) ortak koştular. Allah, onların şirk koştuklarından yücedir."[232] [233]

İbni Abbas'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri eşi ile cinsel ilişkide bulunacağı zaman, 'Allah'ın adıyla. Allah'ım bizi şeytandan uzak tut, şeytanı da bize rızık olarak vereceğin (çocuktan) uzak tut' derse ve o ilişki sebebiyle bir çocuklarının olması takdir edilirse şeytan ona zarar veremez."[234] [235]

Şeytanın Her Yönden Saldırması

"Dedi ki: 'Beni saptırmana karşılık, ben de onları (saptırmak) için senin dosdoğru yolunun üzerine oturacağım. Sonra kesinlikle onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Çoğunu şükredici bulamayacaksın.' "[236]

Şeytan, insanı saptırmak için her yönden ona geleceğine dair yemin etmiştir. Bu sürekli ve yoğun hücumun gayesi; insana şükrü unutturmak, dolayısıyla onu nankörlüğe düşürmektir. Şeytanın farklı yönlerden insana yanaşması âlimler tarafından iki şekilde anlaşılmıştır:

• Bir grup âlim burada zikredilen yönlerin her birini ele almış ve izah etmeye çalışmışlardır. İlk dönem müfessir imamlardan İbni Abbas (ra); Mücahid (rh), Nehai (rh) bunlardandır. Bu imamlar dört ciheti farklı şekillerde tefsir etmişlerdir.[237]

232. 7/A'râf, 189-190

233. Bu, Yüce Allah'ın verdiği çocuğu cinlere, büyüye, yatırlara, tılsımlara, doktorlara, bilime nispet ederek; şeytanı evlada ortak kılmaktır.

234. Buhari, 141; Müslim, 1434

235. Hadis dolaylı olarak şeytandan Allah'a sığınmayanın çocuğuna şeytanın zarar verebileceğini gösterir.

236. 7/A'râf, 16-17

237. " - 'Önlerinden': Onları ahiretleri hususunda şüpheye düşüreceğim. 'Arkalarından': Onları dünyaya özendireceğim. 'Sağlarından': Yani iyilikleri tarafından. 'Sollarından': Yani kötülükleri tarafından. Bunu İbni Abbas, demiştir.

ῆ 'Yine böyledir, ancak 'önlerinden' ifadesini dünya, 'arkalarından' ifadesini de ahiret kabul etmişlerdir. Bunu da Nahai ile Hakem bin Uteybe, demişlerdir.

ῆ 'İkincisi gibidir, ancak, 'önlerinden'i onları haktan çeviririm, 'arkalarından'ı, batıl tarafından gelir onları ona yönlendiririm, manasını vermişlerdir. Bunu da Mücahit ile Süddi, demişlerdir

ῆ 'Önlerinden': Hak yolundan, 'arkalarından': Batıl yolundan, 'sağlarında': Ahiretleri tarafından, 'sollarından' da: Dünya işi tarafından, demektir. Bunu da Ebu Salih, demiştir.

- Bir grup âlim, buradaki yönleri temsilî kabul etmiştir. İbnu'l Cevzi (rh) şöyle der:

"Mana şöyledir: Onları saptırmak için bütün yönlerden geleceğim. Bunu da Zeccac ile Ebu Süleyman Dimeşki, demişlerdir. Buna göre bu yönlerin zikredilmesi, tekitte mübalağa içindir."[238]

Bu ilim adamlarına göre ayette zikredilen, şeytanın düşmanlıktaki aşırılığıdır. O, insanı saptırmak için her fırsattan faydalanacak, her yönden insana yanaşacaktır. İnsanın düşmanı ona zarar vermek için nasıl her vesileye baş vuruyorsa o da insanı saptırmak için her vesileye başvuracaktır.[239]

Allah Resûlü (sav) de şeytanın her yol ve her vesileyle insanı saptırdığını şu sözleriyle beyan etmiştir:

Sebre ibni Ebu Fakih'ten (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şeytan, Âdemoğlu'nun her yerde önüne oturur. Müslim olma yolunda yine önüne oturur, engeller çıkarmaya ve Allah yolundan saptırmaya çalışır ve yeni Müslim olan birine şöyle der: 'Sen Müslim oldun, babanın ve atalarının dinini terk ettin ha!' O kimse şeytanı dinlemez, ona isyan eder ve Müslim olarak kalmış olur. Şeytan hicret eden kimsenin de yolunu keser, önüne oturur ve şöyle der: 'Kendi vatanını ve yurdunu terk edip nasıl hicret edersin? Hicret etmek dizginlerinden bağlanmış at gibidir ve çok sıkıntılıdır' der. O kimse de ona isyan edip onu dinlemez ve hicretini yapmış olur. Sonra şeytan, cihad yolu üzerine oturur ve şöyle der. 'Cihad yorgunluk demektir, hem kendini yorarsın hem de malını kaybedersin. Savaşacak ve öldürüleceksin. Karın başkasına nikâhlanacak, malların taksim edilecek ... O kimse de şeytanın bu sözlerine kulak vermez ve isyan ederse cihadını yapmış olur. Kim bunları böylece yaparsa, o kimseyi

ῇ 'Önlerinden ve sağlarından': Gördükleri yerden. 'arkalarından ve sollarından' da görmedikleri yerden. Demektir. Yine bu da Mücahit'ten nakledilmiştir.

ῇ 'Önlerinden': Kalan ömürlerinde, demektir ki onda itaate atılmazlar. 'Arkalarından': Geçen ömürlerinde, demektir ki onda günahtan tövbe etmezler. 'Sağlarından': Zenginlik tarafından ki onu makbul bir yere harcamazlar. 'Sollarından': Fakirlik tarafından ki ondaki mahzurdan çekinmezler. Bunu da Maverdi, demiştir." (Zâdu'l Mesîr, 2/306, A'râf Suresi, 17. ayetin tefsiri)

238. age.

239. bk. Et-Tahrîr ve't Tenvîr, 8/50, A'râf Suresi, 17. ayetin tefsiri

cennete koymak, Allah üzerine bir borçtur. Savaşta da öldürülse, boğularak da ölse, hayvanın sırtından düşüp de ölse Allah o kimseyi mutlaka cennetine koyacaktır."[240]

Safiye Annemizden (r.anha) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şeytan insan (vücudun)da kanın dolaştığı gibi dolaşır."[241]

Okuduğumuz her iki yaklaşım da sahih olmakla beraber, kulluk yürüyüşüne yardımcı olmasını umarak ayete dair -Şakik'ten (rh) esinlenerek- şunu söyleyebiliriz: Şeytanın her insana özel, onun zaaflarını önceleyen ve onun yumuşak karnına hitap eden gelişleri vardır. Kul kendi zaaflarını ve şeytanın geliş yönlerini anlarsa ona ve hücumlarına karşı basiret kazanır.

"Şakik şöyle demiştir: Her sabah şeytan dört yönden benim karşıma çıkar. Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan. Sonra bana: 'Korkma, Allah bağışlar ve merhamet eder' der. Ben de onun bu hilesi karşısında 'Muhakkak Ben, tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyip hidâyet üzere olana da çok çok mağfiret ediciyim.' (Tâhâ, 20/82) âyetini okurum. Bana arkamdan yaklaşarak arkamda bırakacaklarımı kaybetmekle korkutur, ben de 'Yeryüzünde yürüyüp de rızkı Allah'a ait olmayan hiçbir canlı yoktur.' (Hûd, 11/6) âyetini okurum. Sağımdan, kadınlar yönünden yaklaşır, 'İyi âkibet, takva sahiplerinin olacaktır.' (el-A'râf, 7/128) âyetini okurum. Solumdan, şehvetler bakımından yaklaşır. Ben de 'Onlar ile arzuladıkları şeyler arasına bir engel konacaktır.' âyetini okurum."[242]

Yani şeytanın bana önden gelmesiyle sana önden gelmesi farklı olabilir. Bir sonraki başlıkta göreceğimiz gibi o, insanın durumuna uygun vesveseler geliştirir. Şeytanla mücadelede en önemli şey, kendimizi tanımaktır. Zira şeytan denilen varlık, bizden bağımsız olarak bize gelmez. Onu güçlendiren bizim zaaflarımız, onu zayıflatan bizim salah ve takvamızdır.

"İki ordunun karşılaştığı gün, sizden (savaşı bırakıp) kaçanlar (var ya); şeytan onların ayaklarını kazandıkları bazı (günahlar) sebebiyle kaydırmak istedi.

240. Nesai, 3134; Ahmed, 15958
241. Buhari, 2035; Müslim, 2175
242. Bedâiu't Tefsîr, 2/90, İsrâ Suresi, 64. ayetin tefsiri

Andolsun ki Allah, onları affetti. Hiç şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kulların hak ettikleri cezayı erteleyen) Halîm'dir."[243]

Bu ayet Uhud Günü savaş meydanında kaçan sahabeden söz eder. Şeytan "kazandıkları günahlar" nedeniyle ayaklarını kaydırmıştır. Yani şeytanın onlara musallat olması ve başarı elde etmesi, şeytanın güçlü olmasından değil; onların günahlarıyla zayıflamasındandır.

Ayet-i kerimeye dair şahsi tedebbürüm neticesinde söylemek istediğim bir şey var. Şayet doğruysa Allah'tan, yanlışsa nefsimdendir. Ön, arka, sağ ve sol ifadeleriyle ilgili, günümüz insanın ulaştığı, daha doğrusu Yüce Allah'ın nefislerimizdeki ayetleri göstermesiyle ulaştığımız bilgiler var. Kalbin askerlerinden olan beynin ön, arka, sağ ve sol bölümlerinin insanın birçok duygu ve düşüncesinin merkezi olduğunu biliyoruz.

"Son yıllarda işlevsel beyin görüntüleme tekniklerinin geliştirilmesi sayesinde insan davranışlarının, duyguların, tutum ve inançların beyindeki karşılıklarını bulma konusunda belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. İnsanların korku, sevinç, üzüntü, şaşırma gibi temel duygularının yanı sıra artık, suçluluk, intikam, gurur, sevgi gibi daha karmaşık ve gelişmiş duyguları sırasında beyinde hangi alanların aktive olduğu, bu duyguların daha çok hangi nörotransmitter sistemleri ile ilişkili olduğu gibi konular giderek daha iyi anlaşılmaktadır"[244]

Buna göre insan beyninin her bir bölümü, insanın duygu ve davranışlarının merkezidir.[245]

Şeytanın önden, arkadan, sağdan ve soldan yaklaşması; insan beynindeki duygu ve düşünme merkezlerine yaklaşması olabilir.[246]

243. 3/Âl-i İmran, 155

244. Beynin Nöroanatomik ve Nörokimsayal Yapısının Kişilik ve Davranış Üzerindeki Etkisi, s. 195

245. Biz Müslimler beyin fonksiyonlarının kalpten bağımsız olmadığına, kalbin onayıyla hareket ettiğine inanırız. Beyin de kalbin askerlerinden bir askerdir.

"Kendisiyle akledecekleri bir kalplerinin ve işitecekleri bir kulaklarının olması için yeryüzünde dolaşmazlar mı? Çünkü gözler kör olmaz. Asıl kör olan sinelerdeki kalplerdir." (22/Hac, 46)

Numan ibni Beşir'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o düzgün olursa bütün vücut düzgün olur, o bozuk olursa bütün vücut bozuk olur. Dikkat edin! O et parçası kalptir." (Buhari, 52; Müslim, 1599)

246. Bir doktor kardeşimiz, beynin ilgili bölgelerinin görevlerine dair şu çalışmayı bizlerle paylaştı:

BEYNİN BÖLGELERİ VE GÖREVLERİ

ῃ Frontal Lob: Beynin ön kısmıdır. Bölümleri ve bu bölümlerin görevleri şunlardır:

1. Primer Motor Alan: Beceri gerektiren istemli hareketlerin başlatılmasında görev alır.

2. Premotor Alan: Yapılacak hareketlerin programlanması ve belli bir plan dahilinde yapılmasını sağlar.

3. Frontal Göz Alanı: (beynin esas gören kısmı değildir) gözün istemli hareketlerini kontrol eder. mesela bir uçağın bakışla takip edilmesinden sorumlu olan alan burasıdır.

4. Broca Alanı (Motor Konuşma Alanı): Konuşma organlarının -dil, boğaz, gırtlak- düzenlenmesi ile ses çıkartmak için düzenli ve koordineli hareket etmesini sağlar. Bu alan hasarlanırsa kişi sarhoşvari konuşur. Kelimeler tam seçilemez, dili dolaşık hâlde gibi konuşur, ne dediği tam anlaşılamaz. Dil, lisan, konuşma bölgesi de burası ile bağlantılıdır.

5. Yüksek Kortikal İşlev Alanı: Beynin en üst düzey becerileri olan muhakeme, ahlak, davranış, neden sonuç ilişkisi kurma, dilbilgisi kuralları (gramer), simgeleri anlamlandırma, öfke, empati, karar verme, problem çözme, duygusal tepkilerimizin tamamı (gülme, ağlama, hüzünlenme…), soyut düşünme yeteneği, haz duyma, mantıksal çıkarımlar, dikkat, işleri planlama, öz eleştiri, hayal kurma, dürtüleri kontrol etme ve dahası… Bu bölge, bizi hayvanlardan ayırır. Bu bölgenin Türkçe karşılığı "beyin üstü işlemler" denilse yanlış olmaz.

ῃ Parıetal Lob: Beynin orta üst kısmına denk gelir. Bölümleri ve bu bölümlerin görevleri şunlardır:

1. Primer Somatik Duyu Alanı: Ağrı ve sıcak soğuk gibi duyuları algılayan beyin bölgesidir.
2. Somatik Duyu Asosiasyon Alanı: Objelerin şeklini, yapısını, boyutunu algılayan beyin bölgesidir.
3. Primer Tat Alanı: Yediklerimizin tadını alan beyin bölgesidir.

ῃ Temporal Lob: Beynin sağ ve sol her iki yan tarafındadır. Bölümleri ve bu bölümlerin görevleri şunlardır:

1. Primer Oditör Alan: İşitme merkezidir.
2. Oditör Assosiasyon Alanı (Wernicke Alanı): İşitilen sözcüklerin anlamının ortaya çıktığı yerdir. Hasarında, kişi normal işitir ama duyduğunu anlayamaz.
3. Primer Olfactor Alan: Koku duyusunun algılandığı beyin bölgesidir.
4. Enthorhinal Merkez: Mafızada görev alan beyin bölümlerinden bir tanesi bu lobda bulunur.

ῃ Oksipital Lob: Beynin arka kısmındadır. Bölümleri ve bu bölümlerin görevleri şunlardır:

1. Primer Vizüel Alan: Primer görme merkezidir.
2. Vizüel Assosiasyon Alanı: Görülen objenin (rengi veya şekli gibi) özelliklerini algılayan ve depolayan görme alanıdır. Primer görme merkezinden aldığı uyarıları saklayıp, aynı cisim tekrar görüldüğünde tanınmasını sağlar.
3. Sekonder Vizüel Korteks: Bir bölümü, yazılı sözcüklerin anlaşılmasını sağlayan bölgedir.

ῃ Cerebellum (Beyincik): Beynin arkasında ve altındadır. Görevleri şunlardır:

1. Dengeden sorumludur.
2. Hareketlerin sağ sol koordinasyonundan ve dengeli/düzenli olmasından sorumludur.
3. Hareketlerin derecesini belirler. Mesela bir kişi bardaktan su içmek istediğinde bardağa uzanırken, bardağa ulaştığında beyincik (cerebellum) uzanma hareketini bitirir. Böylece bardağa ulaştıktan sonra da "uzanma" hareketi devam edip bardağı geçmez. Derecesi ayarlanmış olur.

ῃ Beyin Sapı: Beynin arkasından omurga içine devam eden, sinir uzantılara sahip bölümdür. Görevleri şunlardır:

1. Vücuda dağılan sinirlerin dağılımını ve kontrolünü yapar. Vücuttan beyne bilgi taşır.
2. Akciğerlerin belli bir düzende ve sürekli çalışmasını sağlayan solunum sistemi buradadır.
3. Kalbin ritmik ve sürekli çalışmasını sağlayan bölgeyi içerir.

Beynin iç bölgesinde bulunan;

ῃ Corpus Callosum: Sağ ve sol beyin arasında bağlantı kurarak iki tarafın koordineli hareket etmesini sağlar.

ῃ Hipotalamus: Hormonal dengeden sorumludur. Vücut ritmini belirler (gece-gündüz/uyku-uyanıklık). Açlık ve tokluk merkezidir. Ayrıca, hafıza bölgelerinden bir tanesini bulundurur.

ῃ Talamus: Koku dışında (görme, işitme, ısı, ağrı gibi) duyuları algılar ve beyinde parietal loba iletir. Ayrıca, hafıza bölgelerinden bir tanesini barındırır.

Vesvese Vermek

Şeytanın insanı saptırma yollarından biri de vesvese vermesidir. Aslında vesvese, bundan önce zikrettiğimiz tüm vesilelerin çatısıdır. Zira şeytan, yapacağı her neyse bunu vesvese vererek yapar. Onun insanı zorlama, baskı kurma, iradesine rağmen harekete geçirme gibi bir etki ve yetkisi yoktur. Onun yapabileceği tek şey, insan zihnine bazı düşünceler atmaktır. Şeytanın insana fısıldadığı düşüncelere vesvese diyoruz. Yüce Allah şeytanı vasfederken onun çokça vesvese veren, el-Vesvas olduğunu haber verir.

“Çokça vesvese veren ve (Allah anıldığında) gizlenen (İblis’in) şerrinden. Ki o, insanların göğüslerine vesvese verip durur.”[247]

Şeytanı anlatan ayetler onun El-Vesvas ve El-Hennas olduğunu belirtir. El-Vesvas, çokça vesvese veren, insana bazı düşünceleri fısıldayan anlamındadır. El-Hennas ise çokça gizlenen demektir. Bundan yola çıkarak ilk dönem müfessirleri ayeti şöyle açıklamışlardır: “İnsan Allah’ı andığında şeytan Hennaslaşır; gizlenir. Gaflete düştüğünde şeytan hücum eder; vesvese verir.”[248] Vesvas ve Hennas kelimeleri yanyana okunduğunda insanın tahayyül edeceği hareketli bir manzara oluşuyor. Şerli bir varlık bir görünüp bir kayboluyor. Pusu atmış bir asker gibi düşmanını gözlüyor. Fırsat bulunca vuruyor (vesvese), zikirle/istiazeyle karşılık bulunca hemen gizleniyor (hennas). Âdeta bir çarpışma ortamı tasvir ediliyor. Ki insanla şeytan arasındaki ilişki “apaçık düşmanlık” ilişkisidir.

Yüce Allah insanı bir tabiatta yaratmıştır. İnsan hayırlı/salih düşüncelerle kalp ve zihnini meşgul etmezse, şeytan o boşluğu vesveselerle doldurur.

“Kuşkusuz yüce Allah, kulun nefsini, hiç durmayan ve devamlı dönen bir değirmen gibi yaratmıştır. Mutlaka bir şeyleri öğütmesi gerekir. Şayet içine dane konursa onu öğütür, içine toprak ya da taş da koysan onu öğütür. Öyleyse kişinin nefsine gelen fikirler ve hatıra gelenler/vesveseler değirmenin içine konan daneler konumundadır. Nitekim bu değirmen bozulacak da

247. 114/Nâs, 4-5

248. Mevsûatu’t Tefsîri’l Me’sûr, 23/714-715. Bu manaya delalet eden merfu hadisler de rivayet edilmiştir. Ancak isnadında yer alan illetler nedeniyle zayıf kabul edilmiştir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

değildir. Hatta içine bir şeylerin konulması gerekir. Buna göre insanlardan kimisi vardır ki, değirmene daneler de koyar. Hem kendisi hem de başkasına yararlı ince toz, un vb. çıkar. Kuşkusuz çoğu da kum, taş, saman vb. şeyleri değirmende öğütür. Hamurun ve ekmeğin vakti geldiğinde, o takdirde gerçek öğütülmüş olan karşısına çıkacaktır."[249]

Çoğu zaman insan, "aklıma geldi", "şöyle bir esti" ya da "düşündüm de" gibi sözler söyler. Bu düşüncelerin hiçbiri kendiliğinden insanın aklına gelen, öyle bir esen düşünceler değildir. Akla üşüşen şeyler (havatır) ya Rahmânidir ya şeytani... Şayet bizi hayra yönelten veya şerden alıkoyan bir düşünceyse bu Rahmânidir. Yüce Allah'ın bize arkadaş kıldığı meleğin ilka ettiği düşüncedir. Şayet bizi şerre sevk eden veya hayırdan alıkoyan bir düşünceyse o şeytanidir. Yüce Allah'ın bize tevkil ettiği şeytanın vesvesesi veya nefsin kötülüğü emretmesidir.

"Ben, nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis -Rabbimin merhamet ettiği müstesna- çokça kötülüğü emreder. Şüphesiz ki Rabbim, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[250]

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Sizden hiç kimse yoktur ki mutlaka kendisine cinlerden bir arkadaşı, meleklerden de bir arkadaşı vekil kılınmıştır.'

Sahabe, 'Peki siz, ey Allah'ın Resûlü?' dediler.

Allah Resûlü şöyle dedi: 'Aynı şekilde ben de! Ancak Allah'ın ona karşı bana yardım etmesi müstesna. O teslim oldu ve bana hayırdan başka bir şey emretmez.' "[251]

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'İnsanoğluna şeytanın vesvese vermesi, meleğin de ilham etmesi vardır.

249. El-Fevâid, s. 287
250. 12/Yûsuf, 53
251. Müslim, 2814

Şeytanın vesvesesi şerre götürmek ve hakkı yalanlatmaktır. Meleğin ilhamı ise hayırlara götürüp hakkı doğrulatmaktır. Kim hayırlara yönelmeyi ve hakkı doğrulamayı vicdanında bulursa bunun Allah'tan olduğunu bilsin ve Allah'a hamd etsin. Kim de vicdanında şeytanın vesvesesini bulursa taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah'a sığınsın.'

Sonra Allah Resûlü (sav) şu ayeti okudu: 'Şeytan (değerli olan ve Allah yolunda infak edilmeye layık mallarınızı vermeyesiniz diye) sizi fakirlikle korkutup, size fuhşiyatı emrediyor.'[252] "[253] [254]

Buna binaen insan; aklına üşüşen düşünceleri iki kısma ayırmalıdır. Şeytanın vesvesesi ve nefsin emrettiği kötülük ile Rahmâni düşünceleri karıştırmamalıdır. Şeytani düşünceler insanın Allah'ı anmayı unuttuğunu gösteren alarm gibidir, kulu uyarır. Rahmâni düşünceler ise kulun, Rabbini andığının, şeytanı hennas duruma düşürdüğünün ve nefsin sesini kıstığının göstergesidir.

Şeytanla insan mücadelesinde Yüce Allah taraftır. O (cc) kullarının yanında şeytanın karşısındadır. Bu taraf olmanın/dostluğun birçok tecellisi vardır. Bunlardan vesveseyle ilgili olanı, Yüce Allah'ın insanı her aklına gelen şerle sorumlu tutmamasıdır. Hatta, aklına gelen şerden sırf O'nun (cc) için vazgeçenleri ödüllendirmesidir.

İbni Abbâs'tan (ra) rivayet edildiğine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah, bütün iyilikleri ve bütün kötülükleri yazdı. Sonra bunları açıkladı. Kim bir iyilik yapmaya niyet eder, fakat onu yapmazsa Allah, onu kendi katında tam bir iyilik olarak kayıt altına alır. Kim de onu niyet ettikten sonra yerine getirirse Allah, kendi katında onun için on katından yedi yüz katına kadar ecir yazar ve Allah dilediği kulları için de arttırır. Buna mukabil, kim bir kötülüğü düşünür ve kötülüğü yapmazsa Allah, kendi katında onun için tam bir ecir yazar. Kim kötülükten vazgeçmeyip yerine getirirse Allah, ona tek bir kötülük yazar."[255]

252. 2/Bakara, 268

253. Tirmizi, 2988

254. Hadisin sıhhatinde ihtilaf edilmiştir. İhtilafın nedeni; ravilerden Ata ibni Sâib'tir (rh). Zira o ahir ömründe İhtilat'a (demans türü bir hastalık, hadisleri unutma, karıştırma) düşmüştür. Ondan ihtilat sonrası nakledilen hadislerde ihtilaf edilmiştir. Tirmizi (rh) "Hasen Garib" dese de Muhaddislerin çoğunluğu mezkûr illet nedeniyle -Ebu'l Ahves'in Ata'dan ihtilat sonrası nakli- zayıf kabul etmiştir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

255. Buhari, 6491; Müslim, 131

İnsanın Durumuna Uygun Vesvese

Vesvesenin özel bir standardı yoktur. Şeytan her insana, içinde bulunduğu duruma uygun vesvese vermektedir. Örneğin Bedir Günü'nde müminlere şöyle vesvese vermiştir:

"Allah'ın (cc) 'üzerinize gökten bir su indiriyordu.' buyruğu hakkında Ali b. Ebi Talha, İbni Abbas (radiyallahu anh)'tan şöyle nakleder: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yola çıktığı vakit Bedir'de konakladığın da Müslümanlarla su arasında dairesel bir kum yığını vardı. Müslümanları büyük bir halsizlik kapladı. Şeytan kalplerine öfke atmış, onlara 'Siz Allah'ın velileri olduğunuzu ve aranızda Allah'ın elçisinin bulunduğunu mu iddia ediyorsunuz? Oysa Müşrikler sizden daha erken davranarak suyu ele geçirdiler. Siz ise cünüp halde namaz kılıyorsunuz.' diye vesvese veriyordu. Bunun üzerine Allah (cc) onlara şiddetli bir yağmur indirdi. Müslümanlar ondan içtiler ve temizlendiler. Allah (cc) onlardan şeytanın pisliğini giderdi. Yağmur yağınca da kum sert bir zemin haline geldi. İnsanlar ve hayvanlar kafirlere onun üzerinde yürüdüler. Allah (cc) Peygamberine ve Müminlere bin melekle destek verdi. Cibril (as) beş yüz melekle bir kanatta, Mikail (as) da beş yüz melekle diğer kanattaydı."[256]

Savaş esnasında su sorunu yaşayan müminlere su ile ilgili vesveseler vermiştir. Düşmanın suyla Müslimlerin arasına girmesi ve Müslimlerin cünüp namaz kılmasını, bir vesveseye dönüştürmüştür. Zahiren basit gibi görünen bu vesvese, mümin kalplerde yer etmiştir ki Allah (cc) hem kevnî ayetleri hem de şer'i ayetleriyle sahabeyi ve bizleri hakka hidayet etmiştir. O esnada yağmur yağdırarak kevnî ayetiyle vesveseyi bertaraf etmiş, daha sonra bu olayı ayet olarak indirmiş, bizlere yol göstermiştir.

"Kendisine bir zarar dokunan" Munib Peygamber Eyyub'a (as) da içinde bulunduğu duruma uygun vesveseler vermiştir:

"Kulumuz Eyyub'u da an! Hani o, Rabbine: 'Şüphesiz ki şeytan, bana yorgunluk ve azapla dokundu.' diye seslenmişti."[257]

256. İbn-i Kesîr Tefsîri, 4/619-620, Enfâl Suresi, 11. aetin tefsiri
257. 38/Sâd, 41

Eyyub'un (as) uzayan imtihanında şeytan ona yorgunluk ve azap/elem verecek vesveseler vermiştir. Rabbinin onu unuttuğunu, salih bir kul olsa bunca eziyet çekmeyeceğini, yardımsız bırakıldığını fısıldamıştır. Tüm bu vesveseler Eyyub'u (as) yormuş ve onun için işkenceye/azaba dönüşmüştür. O da en güvenli kapıya başvurmuş merhametlilerin en merhametlisine iltica etmiştir.

İşte böyle… İblis'in her insanın durumunu gözeterek farklı vesveseleri vardır. O vesveseler insanı ağırlaştırmakta, yormakta ve acı vermektedir. Kişi onu yoran ve acı veren her düşüncenin şeytani olduğunu anlamalı, Rabbine iltica etmelidir. Umulur ki Eyyub (as) gibi rahmete nail olur.

Şeytanın Tuzaklarından Korunanlar

" 'Senin muhlas/arındırılmış/ihlaslı kılınmış kulların hariç.' Bu yolun dosdoğru bir yol olduğu, benim güvencem altındadır."[258]

Bir önceki bölümde Yüce Allah, şeytanın tuzaklarından tezyin/süsleme ve iğvaya/saptırmaya işaret etti. Biz de Kur'ân'da geçen diğer tuzaklarla birlikte konuyu ele aldık. Bu ayette ise Rabbimiz, onun tuzaklarından korunma yollarına işaret etti. Ayete göre muhles/arınmış/ihlaslı kılınmış kullar, onun tuzaklarından korunmuş ve bu korunma Yüce Allah'ın güvencesi altına alınmıştır. Kim ondan korunma vesilelerinden birine tutunursa Yüce Allah onu dosdoğru yol üstünde muhafaza edecektir.[259]

258. 15/Hicr, 40-41

259. 41. ayet-i kerimeye dil kuralları çerçevesinde üç farklı anlam verilmiştir.
" 'Bu, bana hak (layık) doğru bir yoldur': Bu kelamın manasında da üç görüş belirterek ihtilaf etmişlerdir:
Birincisi: Bu, sözü ile, ihlası kastetmiştir, mana da: Şüphesiz o ihlas, bana giden doğru bir yoldur' demektir. 'Aleyye = üzerime', 'ileyye = bana' manasınadır.
İkincisi: Bu, benden geçen bir yoldur, çünkü ben gözetleme kulesindeyim; onlara amellerine göre karşılık veririm. Bu, tehdit mahiyetinde söylenmiştir: mesela bir adama: Yolun buradan geçer, dersin. Bu, 'Şüphesiz Rabbin bekleme yerindedir' (Fecr: 14) kavli gibidir.
Üçüncüsü: Bunu doğrultmak banadır, yani: Onu açıklamaya ve kanıtlarla doğrultmaya ben kefilim. Katade ile Yakup, lamın kesri yenin ref ve tenvini ile: 'Haza sıratun aliy' okumuşlardır ki: Yüksek, demektir." (Zâdu'l Mesîr, 3/370, Hicr Suresi, 41. ayetin tefsiri)
Bu görüşlerin her birinin değerlendirmesi ve benzer Kur'ân ayetleriyle karşılaştırması için (bk. İbni Teymiyye Tefsîri, 5/521-528, Hicr Suresi, 41. ayetin tefsiri)
Bizim meale yansıttığımız görüş; takdir, hazf, bir edatın başka edat anlamına kullanımını içermeyen, en yalın anlamdır. Diğer görüşlerin herbirinde aslın dışına çıkan yan anlamlandırma söz konusudur. Ancak anlamların her biri Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsirine ve Arap dil kurallarına uygun sahih anlamlardır. Her biri beyanın derinliğiyle ilgili değerlendirilmelidir.

Yüce Allah ihlas yolunu tutanları koruması altına aldığını, onların girdiği yolun kendi güvencesi altında olduğunu “alâ/عَلَى” edatıyla ifade etmiştir. Bilindiği üzere “alâ” edatı; üstünlük, yücelik ve bir şey üstünde sebat ve istikrar anlamına gelir. Onun için Rabbimiz, müminlerin hidayet üzere olduğunu ifade etmek istediğinde “alâ huden/hidayet üzere”[260] ifadesini kullanır. Bu ifade, bir yönden muhles kulların üstün, yüce ve değerli varlıklar olduğunu; diğer yönden de onların sabit ve istikrarlı bir yol üzere olduğunu ifade eder. Şu denmiş olur: Siz şeytan ve İblis'ten korunma vesilelerine tutunun, gerisini yolun sahibine bırakın. Bu yolun istikameti ve sizin değeriniz O'nun (cc) güvencesi altındadır. Şayet burada “alâ” değil de “ilâ” gibi bir edat kullanılsaydı da anlam sahih olurdu. Ancak bu ince ve umut vadeden anlam ortaya çıkmazdı.[261] Rabbimize hamdolsun.

Şeytandan Korunma Yolları

Yüce Allah Hicr Suresi'nde şeytandan korunma yollarından birine, muhles olmaya işaret etti. Biz de Hicr Suresi'ni önceleyerek Kur'ân'daki diğer korunma yollarına işaret edecek, Allah'ın güvencesi altında olan dosdoğru yolu izah etmeye çalışacağız.

Muhleslerden Olmak

Muhleslerden olanlar, şeytanın hile ve tuzaklarından korunmuştur. Muhles, “h-l-s” kökünden türeyen bir kelimedir, ehlesa'nın ismi mef'ulüdür. Kelimenin kök anlamı; arı, duru, saf anlamındadır. Ancak bu arı duruluk bilinçli bir arındırma/temizleme sonrasında oluşmuştur. Yani bir yerde ihlastan söz etmek için önce orada bir leke/kir olması, sonra sahibinin onu temizleyip duru hâle getirmesi gerekmektedir.[262] Yani mümin çabalar ve imanını/amelini her türlü şaibeden arındırır; samimiyetle ve içtenlikle Allah'a kulluk eder. Onun bu ihlas çabası onu muhlis (ihlaslı) kullardan kılar. İhlaslı olma çabasının mükafatı, Yüce Allah'ın ihlası kul için kimlik kılması, onu arındırılmış/seçilmiş muhles kulları arasına katmasıdır.

Muhles kelimesini anlamak için birkaç sayfa geriye dönelim ve muhlesin

260. bk. 2/Bakara, 5
261. bk. Bedâiu't Tefsîr, 2/471-472, Hicr Suresi, 41. ayetin tefsiri
262. El-Mufredât, s. 292-293, h-l-s maddesi

zıt anlamlısı olan ğavi kelimesine bir daha bakalım.[263] Çünkü Allah (cc) ğavi kelimesiyle muhles kelimesini Hicr Suresi'nde karşıt kelimeler olarak kullanır. 40. ayette muhleslerin şeytandan korunduğunu 42. ayette ğavi olanların şeytana uyduğunu haber verir. İğva neydi? Bilincin milim milim tozlanması, bozulmasıydı. İhlas ise, kirlenen bir yerin temizlenmesi ve arındırılmasıydı. Yani insanın arınma çabasının (ihlas), şeytanın uzun vadeli ifsadını (iğva) bozmasıydı. Şöyle de söyleyebiliriz; ihlaslı olma çabası kendisini muhleslerden kılanlar, yani muhlesler, Yüce Allah'ın yardımı ve güvencesiyle şeytandan korunurlar. Kur'ân-ı Kerim ihlasıyla şeytandan ve nefsin azgınlığından korunanlara Yûsuf'u (as) örnek verir.

"Evinde kaldığı kadın onu elde etmek istemiş, kapıları üst üste kilitleyip de: 'Senin için hazırlandım, gelsene.' demişti. 'Allah'a sığınırım. Çünkü o/kocan benim efendimdir, bana iyi bakmıştır. Şüphesiz ki (iyiliğe kötülükle karşılık veren) o zalimler kurtuluşa ermezler.' demişti. Andolsun ki kadın onu arzulamış, o da kadını arzulamıştı. Şayet Rabbinin apaçık burhanını görmeseydi (Yûsuf da arzusunun peşinden gidecekti). Böylece, kötülüğü ve fuhşiyatı ondan savuşturduk. **Çünkü o, muhlas/arındırılmış/ihlaslı kılınmış kullarımızdandı.**"[264]

Ayetleri dikkatle okuyan şunu görür: Kadın Yûsuf'u (as) yoldan çıkarmak için çabalamaktadır. Yûsuf (as) ise her seferinde kendisine yapılan iyiliği hatırlamakta; zalimlerin, iyiliğe kötülükle mukabele edenlerin kurtulmayacağını hatırlatmaktadır. Böylece o bir yandan kadını bir yandan da nefsini uyarmaktadır. Onun (as) bu arınma çabası, günün birinde O'na (as) İlahi koruma olarak geri dönmüştür. Zira o da bir insandır, nefis taşımaktadır. Kadının cilvesi karşısında zayıf düşen Yûsuf 'a (as), İlahi yardım erişmiş ve ona Rabbinin apaçık burhanını göstermiştir. Gördüğü burhan, karşı karşıya kaldığı kötülüğü ve fuhşiyatı ondan savmıştır. Neden? Yüce Allah bu yardım için tek bir sebep zikretmiştir: Çünkü Yûsuf muhles kullardandır.[265] Evet, Yûsuf dinini Allah'a (cc) halis kılmış, arı duru bir kulluk takdim etmiştir. Rabbi de onu seçmiş, atası diğer peygamberler gibi muhleslerden kılmıştır. Demek ki ihlas, manevi bir kalkandır; insanı günahlardan korur.

263. bk. s. 537, "İğva/Saptırmak"
264. 12/Yûsuf, 23-24
265. bk. İbni Teymiyye Tefsîri, 5/380-391, Yûsuf Suresi, 24. ayetin tefsiri; Fefirrû ilellah, 1/193;

Şeytandan Allah'a Sığınmak (İstiaze)

"Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[266]

"Kur'ân okuyacağın zaman kovulmuş/taşlanmış şeytandan Allah'a sığın."[267]

Allah'a sığınmak/istiaze "a-v-z" kökünden türemiştir. Bu kökün iki anlamı vardır: Bir şeye yakın/bitişik olmak ve bir şeye iltica etmek/sığınmak![268] İstiaze yapan insan Rabbine yakın olmak istemiş, O'na (cc) tutunmuş ve O'nun korumasına iltica etmiştir. İstiaze kulluk menzilelerinden bir menziledir. Kulun önce kendini sonra Rabbini hakkıyla tanımasının semeresidir. Muavvizeteyn olarak bilinen Felak ve Nas surelerinde insanların Rabbine, Melikine, ilahına sığınmaktan söz edilerek; istiazeyle rububiyet, mülk ve uluhiyyet (tevhid) arasında bağ kurulmuştur. İnsan Allah'a sığındığında lisanı hâliyle şu ikrarda bulunur: Sen tüm âlemlerin Rabbisin, mutlak mülk/egemenlik sahibisin, kulluğu hak eden tek ilah sensin. Bu nedenle korktuğum şeylerden sana sığınıyorum. Beni ancak sen koruyabilir, korkularımdan emin kılarsın.

Şeytandan Allah'a (cc) sığınan, kendi acziyetini ve Rabbinin azametini ikrar etmiştir. Ayrıca Rabbinin emrine icabet etmiş, hayat veren çağrıya kulak vermiştir. İnsan akıl yürüterek, karşı tuzak kurarak, fiziki müdahalede bulunarak şeytanla mücadele edemez. Ona karşı yapabileceği tek şey şer'i korunma vesilelerine tutunmaktır. O vesilelerin başında şeytandan Allah'a sığınmak gelir.

"Anlatılır ki; seleften bir zat öğrencisine 'Şeytan sana hataları güzel gösterdiğinde ona ne yaparsın?' diye sordu. Öğrenci 'Onunla mücadele ederim!' dedi. Hoca 'Tekrar yaparsa?' diye sordu. Öğrenci 'Mücadele ederim!' dedi. Hoca tekrar 'Peki yine yaparsa?' dedi. Öğrenci yine 'Mücadele ederim!' diye cevap verdi. Hoca 'Bu uzun iş; söyler misin, bir koyun sürüsünün yanından geçerken sürünün köpeği havlar veya oradan geçmeni engellerse ne yaparsın?' dedi. Öğrenci 'Onunla canla başla mücadele ederim!' dedi.

266. 7/A'râf, 200
267. 16/Nahl, 98
268. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 4/183-184; El-Mufredât, s. 594, a-v-z maddeleri

Hoca 'Bu senin için zor ve uzun iş. Aksine sürünün sahibinden yardım iste de köpeği senden engellesin!' dedi."[269]

Kur'ân-ı Kerim, şeytandan Allah'a sığınmaya dair üç meseleye dikkat çeker.

• Çocukların şeytandan Allah'a sığındırılması

"Çocuğu doğurunca demişti ki: 'Rabbim! Ben kız çocuk doğurdum. -Allah, onun doğurduğunu en iyi bilendir- Erkek, kız çocuk gibi değildir. Şüphesiz ki onu, 'Meryem' diye isimlendirdim. **Onu ve zürriyetini taşlanmış/kovulmuş şeytandan sana sığındırırım.**' "[270]

Eşler birbirlerine yakınlaşırken ve Yüce Allah onları bir çocukla rızıklandırdığında şeytandan çokça Allah'a sığınmalıdır.

İbni Abbas'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri eşi ile cinsel ilişkide bulunacağı zaman, 'Allah'ın adıyla. Allah'ım bizi şeytandan uzak tut, şeytanı da bize rızık olarak vereceğin (çocuktan) uzak tut' derse ve o ilişki sebebiyle bir çocuklarının olması takdir edilirse şeytan ona zarar veremez."[271]

Şeytan mallarda ve evlatlarda insanlara ortak olmak ister.[272] Çocukları ondan korumanın yolu çokça şeytandan Allah'a sığınmak ve çocukları sığındırmaktır. Seçkin kullardan İmran'ın eşi (rh), kızı Meryem'i Allah'a sığındırmıştır.

• Şeytanın dokunuşu/dürtüsü ve insanın yanında bulunmalarından Allah'a sığınmak

"Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir."[273]

"De ki: 'Rabbim! Şeytanların dokunuşlarından/(masiyete) kışkırtmalarından sana sığınırım. Ve onların, yanımda hazır bulunmalarından da sana sığınırım Rabbim!' "[274]

269. Şeytanın Ayartması, s. 52
270. 3/Âl-i İmran, 36
271. Buhari, 141; Müslim, 1434
272. bk. 17/İsrâ, 64
273. 7/A'râf, 200
274. 23/Mü'minûn, 97-98

Yüce Allah şeytandan Allah'a sığınmayı öğrettiği ayetlerde, şeytanın insanla ilişkisinin iki yönlü olduğuna dikkat çekmiştir. Biri, şeytanın insanın yanı başında hazır bulunması; diğeri ise şeytanın vesvese vererek ve dürterek insanı yönlendirmesidir. İstiaze, hem şeytanı insandan uzaklaştırır hem de onun dürtülerinden insanı korur.

- Kur'ân okurken şeytandan Allah'a sığınmak

"Kur'ân okuyacağın zaman kovulmuş/taşlanmış şeytandan Allah'a sığın."[275]

Kur'ân okurken şeytandan Allah'a sığınmamız emredilmiştir. Çünkü Kur'ân okunduğu ân şeytan devreye girer; okuyanın okumasına bir şeyler katmak, kalp ve zihnini bulandırmak ister.

"Senden önce göndermiş olduğumuz tüm resûl ve nebiler, (Allah'ın Kitabı'nı) okumaya başladığında mutlaka şeytan, onun okumasına bir şeyler karıştırmak istemiştir. Allah, şeytanın karıştırmaya çalıştığı (vesvese ve zanları) giderir, sonra da ayetlerini muhkem kılıp sağlamlaştırır. Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir."[276]

Şeytan, nebilerin okumasına dahi bir şeyler karıştırmaya yeltenir. Bizlerin okumasını varın siz düşünün. Yüce Allah'ın şeytanın karıştırdığı zan ve vesveseleri giderip muradını kalbimizde tahkim etmesi için O'na (cc) çokça sığınmak gerekir.

Burada önemli bir konuya işaret etmekte yarar var: Şeytanın okumaya kattığı şey, Allah'ın Kitabı'nda fazlalık veya eksiltme değildir. Kur'ân, Allah'ın koruması altındadır. Onun okumaya kattığı; insanı zan, vesvese ve füzuli düşüncelerle meşgul etmek, Kur'ân ile sağlıklı ilişki kurmasına engel olmaktır. Örneğin, okuma esnasında zihni türlü düşüncelerle meşgul ederek ayetler üzerinde hakkıyla düşünüp öğüt almamıza engel olurlar. Böylece Kur'ân, boğazdan kalbe inmez. Ki bu; Kur'ân'ın bizzat kendi dilinden yerilmiş bir sıfattır:

"Onlar Kur'ân'ın (derin anlamlarını anlayacak şekilde dikkatli) düşünmüyorlar

275. 16/Nahl, 98
276. 22/Hac, 52

mı? Şayet Allah'tan (değil de) bir başka yerden gelmiş olsaydı onda çok fazla çelişki/zıtlık bulurlardı."[277]

"Onlar, Kur'ân'ı derinlemesine düşünmezler mi? Yoksa, kalpleri üzerinde kilitler mi var?"[278]

Bazen batıl itikad, zan ve kuruntularla Kur'ân'ın anlamını tahrif eder, okunanın yanlış anlaşılmasını sağlarlar. Bu; birincisinden daha tehlikelidir. Çünkü burada kişinin yanlış anlayışını Kur'ân'dan zannetmesi, Allah (cc) ile aldanması ve aldatması söz konusudur. Kur'ân'ı çokça okumalarına rağmen yoldan sapan ve Allah Resûlü'nün (sav) dilinde yerilen Hariciler, bu sınıftandır.

Yuseyr ibni Amr'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"Sehl ibni Huneyf'e, 'Resûlullah'ı Hariciler hakkında herhangi bir şey söylerken işittin mi?' diye sordum.

Sehl şöyle dedi: 'Ben Allah Resûlü'nün, elini Irak tarafına doğru uzatarak şöyle buyurduğunu işittim: 'Bu taraftan bir kavim çıkacak, onlar Kur'ân okurlar, Kur'ân onların köprücük kemiklerinden öteye geçmez. Onlar, atılan bir okun avı delip geçmesi gibi İslam'dan çıkarlar.' ' "[279]

Ebu Said El-Hudrî ve Enes ibni Malik'ten (r.anhuma) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'İleride ümmetim arasında anlaşmazlıklar ve bölünmeler olacaktır. Bunlar arasında bir grup güzel laf edecek, ama işleri bozuk olacaktır; Kur'ân okuyacaklar, fakat Kur'ân gırtlaklarından aşağıya inmeyecektir. Okun yaydan fırladığı gibi dinden çıkacaklar. Atılan ok nasıl geri yaya dönmezse onlar da dinlerine dönmezler, onlar insan ve hayvan tüm yaratıkların en şerlileridir. Onları öldürenlere veya onların öldürdüğü kimseye ne mutlu. Kendileri insanları Allah'ın Kitabı'na çağırıyorlar, fakat Kitap ile alakaları yoktur. Onlarla savaşan kimse, Allah'a onlardan daha yakın olur.'

Orada bulunanlar, 'Ey Allah'ın Resûlü, onların simaları nasıl olacak?' diye sordular.

277. 4/Nîsa, 82
278. 47/Muhammed, 24
279. Buhari, 6934; Müslim, 1068

O da, 'Saçlarını kökten tıraş etmiş olacaklardır.' **buyurdu."**[280]

Bu şeytanlar bazen kişiyi Kur'ân'ın harfleri, güzel sesle okunması, tecvidi… ile meşgul ederler; kalplere şifa ve nur olan anlamlarından uzaklaştırırlar. Bugün şahit olduğumuz Kur'ân'ı güzel okumak için bu kadar çaba gösterip de onun ahkâmını bireysel ve toplumsal hayata hâkim kılma konusunda bu denli umursamazlık, başka nasıl izah edilebilir?[281]

İbni Kayyım (rh) Kur'ân okurken istiazenin emredilmesine dair şu hikmetleri zikreder:

"Kur'ân göğüslere şifadır. Şeytan'ın kalbe attığı vesveseleri, şehvetleri ve bozuk niyetleri yok eder. Şeytan'ın sebep olduğu hastalıkların devasıdır. İşte bu yüzden Allah (subhanehu ve teala) hastalığın sökülüp atılması, kalbin hastalıktan kurtulması, böylelikle ilacın hastalıktan tamamen temizlenmiş bir kalbe girip orada etkisini göstermesi ve oraya kök salması için istiazeyi emretmiştir. Bu şekilde şifa verecek olan ilaç, kendisine zıt olan hastalıktan tamamen arınmış bir kalbe kolaylıkla nüfuz eder.

Kur'ân okumaya başlamadan önce istiazede bulunmanın hikmetlerinden birisi de şudur: Su nasıl bitkilerin hayat kaynağıysa, Kur'ân da kalpteki hidayetin, ilmin ve hayrın kaynağıdır. Şeytan da bu bitkileri yavaş yavaş yakar. Kalpte ne zaman bir hayır bitkisinin filizlendiğini görse hemen onu sökmeye ve yakmaya çalışır. İşte bu yüzden Kur'ân okuyan kişi, Kur'ân'ın kaynağı olduğu bitkileri Şeytan'dan korumak için istiazede bulunmakla emrolunmuştur.

Bir diğer hikmet de şudur: Melekler, Kur'ân okuyan kimseye yaklaşır, onun kıraatini dinlerler. Nitekim Useyd b. Hudayr (radıyallahu anh) bulut gibi gölgelerin içinde kandil gibi ışıklar görmüştü de Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona 'Onlar meleklerdir'[282] buyurmuştu. Şeytan ise meleklerin zıddıdır ve düşmandır. Bu sebeple Kur'ân okuyan kişi, meleklerin gelmesi için Allah (subhanehu ve teala)'dan düşmanı uzaklaştırmasını talep

280. Ebu Davud, 4765
281. bk. Hüküm ve Hikmetleriyle Ramazan ve Oruç, s. 127-128
282. bk. Müslim, 796

etmektedir. Kur'ân okunan yer, âdeta melekler ile şeytanların aynı sofraya oturmayacağı bir düğün yemeği gibidir.

Bu hikmetlerden biri de şudur: Şeytan Kur'ân okuyan kimseye, süvarileriyle ve piyadeleriyle saldırıya geçer ve Kur'ân'dan alması gerekeni almasına engel olur. Böylece Kur'ân okuyan kimse, Allah (subhanehu ve teala)'nın muradı olmayan manaları düşünür ve tefekkür eder. Şeytan var gücüyle, kişinin kalbi ile Kur'ân'da anlatılmak istenen şey arasına girmek ister. Böylece kişi Kur'ân'dan tam anlamıyla faydalanamaz.

Başka bir hikmet de şudur: Kur'ân okuyan kimse Allah (subhanehu ve teala) ile konuşmaktadır. Allah (subhanehu ve teala) güzel sesle Kur'ân okuyan kimseyi, güzel sesli bir cariyesi olan kimsenin cariyesini dinlediği gibi dinler. Şeytan'ın okuduğu şey ise şiirler ve şarkılardır. İşte bu sebeple, Kur'ân okuyan kimseye, Allah (subhanehu ve teala) ile konuşacağı için ve Rabbi onu dinleyeceği için Şeytan'ı istiaze ile kovması emredilmiştir.

Bir diğer hikmet de şudur: Allah (subhanehu ve teala) Hac Suresi'nde, gönderdiği her bir nebinin ve resulün, bir şey temenni ettikleri zaman, mutlaka şeytanın, onların bu temennilerine vesvese karıştırdığını haber vermiştir. Selefin hepsine göre ayetteki temenninin anlamı tilavettir. Buna göre 'Kur'ân okuduğu zaman, şeytan onun tilavetine vesvese karıştırmıştır.' şeklinde olmaktadır.

Şeytan peygamberlere bile bunu yapıyorsa diğer kimselerin durumu nice olur? Şeytan bazen Kur'ân okuyan kimseyi hataya sürükler, Kur'ân'ı yanlış okumasına sebep olur, onun kafasını karıştırır, dilini dönmez hâle getirir. Ya da kalbini ve anlayışını bulanıklaştırır. Kişi Kur'ân okumaya başladığı zaman, Şeytan bu savaş taktiklerini devreye sokar. Bundan kurtulmanın yolu ise, Kur'ân okumaya başlamadan önce istiazede bulunmaktır.

Bir diğer hikmet de şudur: Şeytan'ın en çok hırs yaptığı zaman, insanın bir hayra niyetlendiği ya da hayır yaptığı zamandır. İşte o zaman Şeytan insanı o hayırdan uzaklaştırmak için, bütün gücüyle insana yüklenir. Sahih bir hadiste Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: 'Şeytan,

dün gece, beni namazdan alıkoymak için bana yanaştı.'[283] Evet, bir amel kul için ne kadar faydalıysa ve Allah (subhanehu ve teala)'ya ne kadar sevimli ise Şeytan'ın da bu amele engel olmak için göstereceği gayret o ölçüde fazla olur. Demek ki Şeytan hayra giden her yolun üzerinde oturup insanı gözetlemektedir. Mansur b. Mücahid dedi ki: 'Mekke'ye doğru (hac yapmak üzere) yola çıkan hiçbir kafile yoktur ki Şeytan da onların yaptığı gibi bir yol hazırlığı yapmasın.' Evet, o devamlı insanı gözetleyip durur. Özellikle de kişinin Kur'ân okuduğu esnada. Bu sebeple Allah (subhanehu ve teala) kuluna, öncelikle istiazede bulunarak yolunu kesen düşmanını defetmesini, sonra da yoluna devam etmesini emretmiştir. Zira yolcu, kendisine haydutlar musallat olduğu zaman, önce onları defeder, sonra yoluna devam eder.

Bir diğer hikmet de şudur: Kur'ân okumadan önce istiazede bulunmak, âdeta bunun arkasından Kur'ân'ın geleceğine dair bir ilandır. Bu sebeple Kur'ân'dan başka bir söze başlarken istiazede bulunmak meşru kılınmamıştır. Çünkü istiaze, dinleyen kimse için, bunun arkasından Kur'ân okunacağına dair bir tembihtir. Dinleyen kişi istiazeyi duyduğu zaman Allah kelamını dinlemeye hazırlık yapar. Kişi tek başına olsa bile daha önce zikrettiğimiz hikmetlerden dolayı istiazede bulunmalıdır. İşte bunlar, istiazenin hikmetlerinden birkaçıdır."[284]

Allah'ı Çokça Anmak/Zikretmek

Zikir, insanı şeytandan koruyan şer'i korunma vesilelerindendir.

Allah Resûlü (sav) Yahya ibni Zekeriyya'nın (as) şöyle dediğini aktarmıştır:

"... Size Allah'ı zikretmenizi emrediyorum. Allah'ı zikreden kişinin misali, arkasında kuvvetli ve süratli bir düşman topluluğunun kendini kovaladığı adamın misali gibidir. Adam düşmanından kaçar. Tâ ki çok korunaklı bir kaleye gelince düşmandan kendini korur. İşte insan da böyledir. Şeytandan ancak zikirle korunabilir..."[285]

Zikir, müminin korunaklı kalesidir; onu şeytanın saldırılarından muhafaza

283. Buhari, 461
284. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları, s. 125-129 (özetle)
285. Tirmizi, 2863

eder. Kur'ân ve Sünnet; zikirle şeytandan korunma, zikirsizlikle şeytana teslim olma arasında bağ kurar.

"Şeytan, onları hâkimiyeti altına almış ve onlara Allah'ı zikretmeyi unutturmuştur. Bunlar, şeytanın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Hiç şüphesiz şeytanın taraftarları, hüsrana uğrayanların ta kendileridir."[286]

Şeytanın insan üzerinde hâkimiyet kurması, ona Allah'ı unutturmasıyla mümkündür. Kişi zikri unuttuğu oranda onun taraftarları arasında yer alır.

"Kim de Er-Rahmân'ın zikrinden yüz çevirirse, ona bir şeytan bağlarız da (hep) onunla beraber olur. Hiç şüphesiz o (şeytanlar), onları yoldan alıkoyar, onlarsa doğru yolda olduklarını sanırlar. Sonunda bize geldikleri zaman (şeytana) der ki: 'Keşke benimle senin aranda, doğuyla batı arası kadar mesafe olsaydı. Ne kötü arkadaşsın.' Bugün (hiçbir şey) size fayda vermez. Çünkü zulmettiniz. Hiç kuşkusuz, azapta da ortaksınız."[287]

"Rahmân'ın zikrinden yüz çevirmek" şeklinde meal verdiğimiz cümle (ve men ye'şu), kök anlamı karanlık, kapalılık, bir şeyin tam açıklığa kavuşmamasıdır. Güneş'in batımından sabah vaktine kadar yaşanan karanlığa aynı kökten işâ denir.[288] Karanlıkta kalan insan, körleşmez, yalnızca görme kabiliyeti kısıtlanır. Kelimeye dair verdiğimiz bu kısa bilgiden ayete dönersek şunu söyleyebiliriz: Allah'ın zikrinden iki türlü yüz çevirme vardır. Biri külliyen yüz çevirmektir, diğeri insanın kendini karanlıkta bırakması, görüşünü bulanıklaştırmasıdır. Tam anlamıyla körleşmemiştir, fakat tam anlamıyla görmüyordur.[289] Bugün nefsine zulmeden birçok Müslim, Yüce Allah'ı zikretmeyi tamamen terk etmez. Daha ziyade Rabbinin zikrine karşı bulanık görüşlü olup yarım yamalak, Kur'ân'ın ifadesiyle az zikretmek durumunda kalır. Allah (cc) bu durumdaki insanlara bir şeytan bağlayacağını bildirir. İnsana bağlanan şeytan, onun karinidir. Karin, yani insana bitişik olan, her daim yanında olan…

286. 58/Mücadele, 19
287. 43/Zuhruf, 36-39
288. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 4/322-323, a-ş-v maddesi; El-Mufredât, s. 527-528, a-ş-e maddesi
289. Denebilir ki; anlamı bu olan bir fiile nasıl "yüz çevirme" meali verilir? Kelimeye yüz çevirme anlamı katan "عن/An" harfi ceridir. Araplar bir fiile bir diğer fiilin anlamını katmak istediklerinde, anlamı katılmak istenen fiili geçişli yapan harfi cer/yardımcı edat kullanırlar.

Demek ki insanın şeytanla yakınlık veya uzaklığını belirleyen etkenlerden biri Allah'ı (cc) zikretmekle ilişkisidir. Yüce Allah'ı zikretmeyi tamamen unutan, şeytanın hizbindendir; onun hâkimiyeti altına girmiştir.[290] Allah'ı zikretmekten tamamen yüz çevirmeyip zikrinden gafil olanlar ise sürekli şeytanın arkadaşlığına maruzdur.[291] Yüce Allah'ı çokça ananlar ise, korunaklı bir kalede İlahi koruma altındadır.

Tevekkül Etmek

Tevekkül, kişinin El-Vekîl ismiyle kulluk etmesidir. Allah'ı (cc) vekil edinmek, kişinin elinden gelen çabayı ortaya koyduktan sonra sonucu Allah'a (cc) bırakmasıdır. Sonuç istediği gibi olursa hamdetmesi, sonuç istediği gibi olmazsa Allah'ın (cc) tercihini kendi tercihine öncelemesidir. Tevekkül kulluk menzilelerinden bir menzile, Yüce Allah'ı tanımanın semerelerinden bir semeredir. Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla tevekkülün faydalarından biri, insanı şeytanın hile ve tuzaklarından korumasıdır.

"Şüphesiz ki o (şeytanın), iman eden ve yalnızca Rablerine tevekkül edenler üzerinde hiçbir otoritesi yoktur. Onun otoritesi ancak (itaat ederek) onu dost edinen ve (emrettiği küfür ve şirk amellerini yaparak) onu (Allah'a) ortak koşanlar üzerinedir."[292]

Ayet açık bir şekilde, iman ve imandan kaynaklı tevekkülün insanı şeytandan koruduğuna işaret eder.

"Şüphesiz ki, kullarım üzerinde senin bir otoriten yoktur. (İşlerin kendisine havale edileceği bir) Vekil olarak Rabbin yeter."[293]

Bu ayette şeytandan korunmak ile El-Vekîl olan Allah ile yetinmek arasında bir bağ olduğunu, Vekîl olarak Allah'ı kabul edenlerin şeytandan korunduğunu çok açık bir şekilde görüyoruz.

"Ey iman edenler! Fısıldaştığınız zaman günah, düşmanlık ve Resûl'e isyan ile fısıldaşmayın. (İllaki fısıldaşacaksanız/kulis yapacaksanız) iyilik ve takva (ile ilgili) konuşun. (Diriltilip) huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkup,

290. bk. 58/Mücadele, 19
291. bk. 43/Zuhruf, 36
292. 16/Nahl, 99-100
293. 17/İsrâ, 65

sakının. Ancak fısıldaşmak, iman edenleri üzmek için şeytanın (süslediği ve teşvik ettiği) şeylerdendir. Allah'ın izni olmadan (şeytan) onlara hiçbir şekilde zarar veremeyecektir. (Öyleyse) müminler, yalnızca Allah'a tevekkül etsinler."[294]

Birilerinin kendi arasında fısıldaşması, şeytanın teşvikiyle olur. Zira fısıldaşmanın dışında kalanlar, bu fiilden eziyet görürler. Kendileri hakkında kulis yapıldığını zanneder, ruhsal sıkıntı yaşarlar. Bir münafık ahlakı olan fısıldaşmak, ortamdaki müminleri ötekileştirecek davranışlar içinde bulunmak, şeytanın teşvik ettiği bir ameldir. Yüce Allah ayetin sonunda ilaca işaret etmiştir. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül ederek İlahi koruma altına girecektir.

Burada bir soru sorulabilir: Tevekkül ile şeytandan korunma arasında nasıl bir bağ vardır? Hiç şüphesiz bu, manevi bir bağdır. Yüce Allah, tevekkülü korunma vesilesi kılmıştır. Sorumuzun detaylı cevabı ise okuduğumuz ayetin satır aralarında gizlidir:

"Şüphesiz ki o (şeytanın), iman eden ve yalnızca Rablerine tevekkül edenler üzerinde hiçbir otoritesi yoktur. Onun otoritesi ancak (itaat ederek) onu dost edinen ve (emrettiği küfür ve şirk amellerini yaparak) onu (Allah'a) ortak koşanlar üzerinedir."[295]

İlk ayette şeytanın otoritesi tevekkül ehlinden nefyedilmiştir. İkinci ayette ise şeytanı dost edinenler üzerinde otoritesi olduğu söylenmiştir. Demek ki mesele dostluk/velayet kavramında gizlidir. Şöyle ki; bir insan ya Allah'ı dost edinir ya da şeytanı... Allah'ı dost edinenler, O'nu (cc) vekil edinirler. Zira dost, dostuna güvenir; ona sırtını dayar, işlerini ona tevdi eder. Mümin, imanı ve salih ameliyle Allah'ın dostluğunu/velayetini elde ettikçe, O'na (cc) güveni pekişir. O'nu (cc) işlerinde vekil kabul eder. El-Mümin olan Allah da kulun güvenini boşa çıkarmaz, onu başta şeytan olmak üzere korkularından emin kılar. Şirk ve masiyetlerle şeytanı dost edinenler ise şeytanı vekil edinmiş olurlar. Daha önce geçtiği gibi, kendi aleyhlerinde şeytana yol verirler. Şeytan da onların açtığı kapıdan kalplerine yol bulur, onları azdırdıkça azdırır.

294. 58/Mücadele, 9-10
295. 16/Nahl, 99-100

Cemaat İçinde Bulunmak

Yüce Allah, İslam toplumuna bir bütün olarak manevi kuvvet vermiştir. Müslim, cemaatin manevi kuvvetiyle şeytanın hile ve iğvasından korunur.

İbni Abbas'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın eli cemaat ile birliktedir."[296]

Allah'ın eli, cemaatle birliktedir. Yüce Allah, özel beraberliğiyle onların destekçisidir. Bireyin elde edemediği hayrı cemaate, beraberliğe ihsan eder.

Muaz ibni Cebel'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki şeytan tıpkı koyunun kurdu gibi insanın kurdudur. Yalnız ve uçta olan koyunu yakalar. Sizi patikalara çekilmekten sakındırıyor; size cemaati, topluluğu ve mescidleri tavsiye ediyorum."[297]

Şeytan insanın kurdudur. Nasıl ki kurt avını sürüden koparır sonra avlarsa, şeytan da önce kişiyi cemaatten koparır sonra onu av hâline getirir, yoldan saptırır. Allah Resûlü (sav) ümmet içinde yaşanacak sorunlara karşı cemaatle birlikte olup korunmayı tavsiye eder.

Huzeyfe'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"İnsanlar, Allah Resûlü'ne hayra dair sorarlardı. Ben de bana yetişir korkusuyla şerre dair ona sorardım.

'Ey Allah'ın Resûlü! Bizler cahiliye ve şer içindeydik. Allah bize bu hayrı gönderdi. Bu hayırdan sonra bir şer olacak mıdır?' diye sordum.

'Evet.' dedi.

Ben, 'Peki gelecek olan bu şerden sonra bir hayır olacak mıdır?' diye sordum.

'Evet ama onda duman/bulanıklık olacaktır.' dedi.

'Peki, onu ne bulandıracaktır?' diye sordum.

296. Tirmizi, 2166
297. Ahmed, 22029

Şöyle dedi: 'Bir topluluk, insanları benim yolumun dışında yollara davet edecektir. Sen onların yaptıklarının bir kısmını iyi göreceksin, bir kısmını da çirkin.'

'Peki, bu hayırdan sonra bir şer gelecek mi?' diye sordum.

'Evet, cehennemin kapılarına çağıran davetçiler olacaktır. Daveti kabul edenleri oraya atacaklardır (atılmalarına sebep olacaklardır).' dedi.

'Ey Allah'ın Resûlü, bize onların niteliklerini anlat.' dedim.

Bunun üzerine, 'Onlar bizim ciltlerimizdendir. Bizim dillerimizden konuşacaklardır.' dedi.

'Peki eğer bu hâl bana yetişecek olursa bana ne emredersin?' dedim.

Şöyle dedi: 'Müslimlerin cemaatine ve imamına bağlı kalırsın.'

'Şayet onların bir cemaati ve bir imamı yoksa?' diye sordum.

'O takdirde bütün bu fırkalardan uzak dur. Bir ağacın kökünü ısıracak dahi olsan ölüm sana yetişinceye kadar (böyle kal).' dedi."[298]

Allah Resûlü (sav), cemaatin kulluk üzerindeki etkisini bildiğinden, molalarda dahi bireysellik ve dağınıklığa müsaade etmezdi.

Ebu Sa'lebe El-Huşenî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Sahâbîler, bir yere indikleri zaman dağ yollarına ve vadilere dağılırlar, oralarda dağınık olarak konaklarlardı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle dedi: 'Sizin şu dağ yollarına ve vadilere dağılmanız ancak şeytandandır.'

Bundan sonra bir yerde konakladıklarında birbirlerine iyice yaklaşırlardı. Hatta üzerlerine bir örtü yayılacak olsa hepsini kapatabilirdi."[299]

Kur'ân'ı ve Beyanı Olan Sünneti Takip Etmek

Kur'ân, kulluğun yol rehberidir. Bize şeytanı tanıttığı gibi ondan nasıl korunacağımızı da tanıtır. Ara ara onun düşmanımız olduğunu, ondan sakınmamız gerektiğini ve ona karşı teyakkuzda olmamız gerektiğini hatırlatır. Tüm bunlardan daha önemli olan ise bize basiret kazandırmasıdır. Bizleri ileri görüşlü, derin düşünceli, feraset ve hikmet sahibi kılar:

298. Buhari, 3606; Müslim, 1847
299. Ebu Davud, 2628; Ahmed, 17736

"Şüphesiz ki, Rabbinizden size (feraset ve derin görüş kazandıracak) basiretler geldi ..."[300]

Kur'ân'ın basiret kazandırmasının iki boyutu olduğunu söyleyebiliriz:

• **İlki**; manevi boyuttur. Yüce, Allah kendi yardımı ve rahmetiyle bu kitaba manevi bir etki kılmıştır. İnanarak, Allah'a saygı duyarak ve korkup sakınarak Kitab'ı okuyanlara basiret vaadinde bulunmuştur. Kur'ân okuyan mümin, kalbiyle Allah'a niyaz etmeli, içtenlik ve samimiyetle O'na yönelmelidir: "Allah'ım! Çağrına icabet ettim. Senin sofrana oturdum. Bir ucu sende olan ipine tutundum. Rabbim! Beni bu Kur'ân'ın hidayetine, rahmetine, nuruna, ruhuna, furkanına ve basiretine muvaffak kıl. Ondan faydalanmama engel olan şeytani ve nefsî engellerden beni temizle. Onu bana ulaştırdığın gibi, beni ona ulaştır. Gözüme ve kulağıma temas ettiği gibi kalbime temas etmesini sağla ..." Kur'ân'ı okuyarak fiilî duada bulunduğu gibi, içtenlikle dua ederek kavlî duada da bulunmalıdır. Allah'ın (cc) yanındaki hayırları elde etmenin en etkili yolu; fiilî ve kavlî duayla O'na yönelmektir.

• **İkincisi**; maddi boyuttur. Bu kitap bir muallimdir. Onda Allah'ın (cc) değişmez yasaları, geçmiş milletlerin haberleri, doğruluk ve adalet yönünden tamamlanmış hükümler, Allah'ın (cc) etkili delilleri (Huccetillahi'l Baliğa) vardır. Onu anlayarak okuyan, tüm insanlık tarihinin tecrübesine, ikna edici delillere, fıtrata ve vicdana hitap eden bir üsluba, onun sağladığı vakar ve ciddiyete sahip olur.[301]

Kişi, Kur'ân'ın kazandırdığı basiret, feraset ve hikmetle; şeytani ve Rahmâni istekleri birbirinden ayırır. Şeytanın adım adım yaklaşması, süslemesi ve iğvasına karşı uyanıklık kazanır. Vahyin beyanı olan sünnet ise insana ölçü kazandırır. Ölçülü olmak şeytanın kalbe/zihne giriş kapılarını kapatır. Şeytan amelî anlamda ya insanı bidatle ya aşırılıkla ya da gevşeklikle yoldan çıkarır. Sünnet, mezkûr üç afetin ilacıdır. Sünnet, Allah'a (cc) Allah'ın istediği şekilde, istikamet üzere kulluktur. Şeytanın amellere sızma yollarından üçünü kapatır. Kişi farkında olmadan Yüce Allah, Nebi'ye ittibanın bereketiyle insanı muhafaza eder.

300. 6/En'âm, 104
301. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 299-300

Cinnî Şeytanlara Karşı Uyarı

Şeytandan korunma yollarına tutunmak onu tamamen devre dışı bırakmaz. Kul ne kadar Allah'a (cc) yakın olursa olsun, şeytan onu aldatma çabasına devam eder.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Dün gece cinlerden bir ifrit **(veya benzeri bir ifade kullandı)**, namazımı bozmak için âniden bana saldırdı. Fakat Rabbim ona karşı beni galip getirdi. Sabahlayınca hepiniz onu göresiniz diye mescidin direklerinden birine bağlamak istedim. Sonra kardeşim Süleyman'ın, 'Rabbim! Beni bağışla ve bana benden sonra kimseye nasip olmayacak bir mülk ver. Şüphesiz ki sen, (kullarına karşılıksız veren) El-Vehhâb'sın.'[302] dediğini hatırladım (ve onu tutup bağlamaktan vazgeçtim)."[303]

Allah'a (cc) en yakın olduğu ânda dahi, şeytan Allah Resûlü'ne uğramış namazını kesmeye çalışmıştır. Allah Resûlü onunla mücadele ederek, onu defetmiştir. Demek ki şeytanın saldırısı süreklidir… İnsanın muhleslerden olması dahi onun saldırılarını ortadan kaldırmaz. Şu ayet de konuya ışık tutması açısından dikkat çekicidir:

"Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi', (her şeyi bilen) Alîm'dir. Korkup sakınan (muttakileri), şeytanlar (vesvese ve kışkırtmalarıyla) kuşattığında, (Allah'ı) anıp hatırlarlar. (Bir de ne göresin hemen o hâlden kurtulmuş, şeytanın vesvesesine karşı) basiretli hâle gelmişlerdir."[304]

Şeytandan korunma yollarından biri de Allah'ı anıp hatırlamak, zikretmektir. Takva ehli zakirler, Allah'ı anınca şeytan ölmez; yalnızca takva ehli, basiretli olur. Onun hile ve desiselerine karşı İlahi bir lütufla gözleri açılır. Yüce Allah'ın yardımıyla onun çirkin vesveselerine karşı güç ve kuvvet bulurlar. Bu durumu şuna benzetebiliriz: Şeytan, bir virüs gibi vücuda zarar vermeye çalışır. Bağışıklık sistemimiz güçlü olursa onun vücuttaki

302. 38/Sa'd, 35
303. Buhari, 461; Müslim, 541
304. 7/A'râf, 200-201

tahribatına engel olur veya verdiği zararı telafi ederiz. Şeytandan korunma yolları da kulluk bağışıklığını güçlendiren birer vesiledir. Virüsü/Şeytanı yok etmez, lakin etkisini azaltır.

Konuyla ilgili akla gelen bir diğer soru şudur: Peygamberler ve salihler muhles kullardandır. Şaytanın onları nadiren de olsa aldattığı nasla sabittir. Bu vakıayla muhleslerin şeytandan korunduğu gerçeğini nasıl anlamalıyız? Bu sorunun cevabını yukarıdaki satırlardan anlayabiliriz. Muhleslik sabit bir sıfat değildir. Kişinin çabası oranında artan ve karar kılan, çabanın zayıflamasıyla zayıflayan bir sıfattır. Örneğin Âdem (as) muhles bir kuldur. Ancak bir anlık unutkanlığı, muhlesliğini zayıflatmış ve şeytanın iğvasına maruz kalmıştır.

"Andolsun ki bundan önce Âdem'e, (ağaçtan yememesini emrederek) ahit vermiştik. O unuttu. Biz onda (bu ahde dair) bir azim/kararlılık görmedik."[305]

Âdem (as) unutup azmini/kararlılığını yitirince şeytanın vesveseleri kalbinde yer etmiştir. Demek ki insanın hatırlaması ve azmi ne denli güçlü olursa şeytanın tuzağı o oranda zayıf, ne denli zayıf olursa şeytanın tuzağı o denli güçlü olmaktadır. Yani şeytanın gücünü belirleyen, bizim tutumumuzdur. Ona yol veren ve kalbe sızmasını sağlayan, bizim kulluk bilincimizdir.[306]

İnsî Şeytanlardan Korunma Yolu

"Böylece her peygambere insanların ve cinlerin şeytan olanlarını düşmanlar kıldık. Bazısı diğer bir kısmını aldatmak için sözün yaldızlısını vahyeder/fısıldar. Şayet Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. (Öyleyse) onları uydurdukları iftiralarıyla baş başa bırak."[307]

Ebu Umâme'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), 'Ey Ebu Zerr! İnsan ve cin şeytanlarının şerrinden Allah'a sığın.' buyurdu.

Ebu Zerr, 'İnsanların da şeytanı olur mu?' diye sorunca Allah Resûlü de (sav), 'Evet.' buyurdu."[308]

305. 20/Tâhâ, 115
306. Bu soruya verilmiş farklı cevaplar için bk. Tefsîru'l Kurtubî, 10/48, Hicr Suresi, 42. ayetin tefsiri
307. 6/En'âm, 112
308. Ahmed, 22288

Buraya kadar okuduklarımız, cinnî şeytanlardan korunma vesileleriydi. Bu bölümde ise Yüce Allah'ın işaret ettiği başka bir şeytan türüne, insî şeytandan korunma yoluna işaret edeceğiz. İnsî şeytandan kasıt, kötülüğü kimlik hâline getiren şerli insanlardır. Böyle insanlarla muamele ederken neye dikkat edilmelidir? Onların şerrinden korunmanın yolu nedir? Allah'tan yardım isteyerek derim ki:

"Allah'a davet eden, salih amel işleyen ve: 'Ben Müslimlerdenim/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullardanım.' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir? İyilikle kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş. Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası eriştirilmez. Bu (ahlaka) ancak (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası eriştirilmez. Şayet şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'dir." [309]

Ayette Allah (cc), İslam davetçisi müminlerin amelini övmüş; ardından güzel sözlü Müslimlerin karşılaşma ihtimali olan iki şeytan türüne dikkat çekmiştir. İlki 36. ayete konu olan cinnî şeytandır. İnsanın ondan korunmasının yolu Rabbine iltica etmesi, çokça O'na (cc) sığınmasıdır. İkincisi ise 34. ayete konu olan insî şeytanlar, şerli insanlardır. Ayet, insî şeytanlara karşı nasıl muamele edilmesi gerektiğini öğretmiştir.

Onları yumuşatmanın, dahası, kazanmanın yolu kötülüklerine iyilikle mukabelede bulunmaktır. Yüce Allah bu yolun onların katı kalplerini yumuşatacağını, düşmanlıklarının dostluğa evrileceğini haber vermiştir. Düşmanlığın dostluğa evrilmesi, dolaylı olarak onların kalbini İslam'ın fethedeceğine işarettir.

Fussilet Suresi ayetleri Mekkî'dir. Hem de müşrik baskıların doruğa ulaştığı Mekke döneminin orta süreçlerinde inmiştir. Böyle bir ortama muhatap olmuş ve olacak olan her mümine, kalplerin nasıl yumuşatılacağının yolunu göstermiştir. Yol göstermesine ek olarak, özel bir noktaya da işaret etmiştir. Ayete konu olan ahlak, her babayiğidin harcı değildir. Bu ahlaka, sabredenler ve hayırdan büyük payı olanlar eriştirilir. Ayet mealine de yansıyan tekrar,

309. 41/Fussilet, 33-36

dikkatimizi çekmiş olmalıdır. Yüce Allah sabredenleri ayrı/müstakil bir fiille, hayırdan payı olan bahtiyarları ayrı bir fiille zikretmiştir. Bu da bu ahlakın ne denli önemli olduğunu, ona erişmek için insanın nefsini arındırması gerektiği ve ancak kuvvetle/azimle/kararlılıkla o seviyeyi elde edeceğini gösterir.[310]

Allah Resûlü'nün (sav) ve kardeşi enbiyanın hayatı, sabır ve hayırdan pay sahibi olanlara nasip olan bu ahlakın örnekleriyle doludur:

"(Babası) demişti ki: 'İlahlarımdan yüz mü çeviriyorsun ey İbrâhîm? Şayet (bu hâline) son vermezsen seni taşlarım. Uzun süre benden uzaklaş.' Demişti ki: 'Selam olsun sana! Senin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim. Şüphesiz ki O, bana karşı (merhametli, lütufkâr ve benimle yakından ilgilenen) Hafiy'dir.' 'Sizi ve Allah'ın dışında dua ettiklerinizi terk edip ayrılıyorum. Yalnızca Rabbime dua ediyorum. Umulur ki Rabbime yaptığım dua nedeniyle bedbaht olmam. (Rabbim duama icabet eder.)' "[311]

Babası onu taşlayacağını söylediğinde İbrâhîm (as), onun tehdidini işte bu sözlerle karşılamıştır.

"Demişti ki: 'Cahil olduğunuz zamanlarda Yûsuf'a ve kardeşine yaptıklarınızı hatırladınız mı? Şüphesiz sen, (evet,) gerçekten sen Yûsuf'sun öyle mi?' demişlerdi. Demişti ki: 'Ben Yûsuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize iyilikte bulundu. Hiç şüphesiz, kim sakınıp korkar ve sabrederse Allah muhsinlerin/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanların ecrini zayi etmez.' Demişlerdi ki: 'Allah'a yemin olsun ki; Allah seni seçip bize üstün kıldı ve bizler gerçekten hatalı/günahkâr idik.' Demişti ki: 'Bugün size kınama yoktur. Allah sizin günahınızı bağışlayacaktır. O merhametlilerin en merhametlisidir.' "[312]

Bu da kerim olan Yûsuf… Onu diri diri kuyuya/kabre atan kardeşleri, karşısına geldiklerinde onları bu sözlerle karşılamıştır.

Mesrûk'tan (rh) rivayet edildiğine göre Abdullah ibni Mes'ûd (ra) şöyle demiştir:

310. bk. Et-Tahrîr ve't Tenvîr, 24/294; Tefsîru'ş Şa'râvî, 22/13597; Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 25/371-372, Fussilet Suresi, 33-36. ayetlerin tefsirleri

311. 19/Meryem, 46-48

312. 2/Yûsuf, 89-92

“ ‘İnsanları bürüyüp kuşatacaktır. Bu, can yakıcı bir azaptır.’[313] ayetinde sözü edilen azap gerçekleşmiştir. Kureyş'in kendisine karşı isyanı sürdürmek istemesi üzerine Nebi (sav), Yûsuf Peygamber döneminde yaşanan yedi kıtlık yılının onların başlarına gelmesi için beddua etti. Bu yüzden müşrikler, kıtlık ve zorlukla karşı karşıya kaldılar. Öyle bir duruma düştüler ki, kemikleri yiyorlardı. Bu sırada içlerinden biri göğe baktığında, içinde bulundukları zor durumdan dolayı kendisi ile gök arasında duman görürdü. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ şu ayeti indirdi: ‘O hâlde, göğün apaçık bir dumanla geleceği günü gözetle. İnsanları bürüyüp kuşatacaktır. Bu, can yakıcı bir azaptır.’[314]

Sonra Nebi'nin (sav) yanına geldiler ve ona; ‘Ey Allah'ın Resûlü! Allah'tan Mudar'a yağmur vermesini dile! Zira onlar helak oldu.’ dediler.

Nebi de (sav), ‘Mudar'a mı? Doğrusu sen çok ileri giden birisin!’ dedi.

Sonra Nebi (sav) onlar için yağmur diledi ve bunun üzerine yağmur yağdı. Akabinde de şu ayet indi: ‘Biz, kısa bir süreliğine azabı sizden gidereceğiz, (fakat) siz, yine (şirke) dönecek olanlarsınız.’[315]

Kureyşli müşrikler refaha kavuşunca, refah döneminde içinde bulundukları hâle döndüler. Bunun üzerine Yüce Allah, ‘En büyük yakalayışla yakalayacağımız gün, hiç şüphesiz biz, intikam alıcılarız.’[316] ayetini indirdi. Bu ayetteki yakalama ile Bedir Savaşı kastedilmişti.”[317]

Bu da Allah Resûlü (sav)... Kıtlıkla imtihan edilen müşrikler, ondan yardım isteyince Yüce Allah'a ellerini açmış, onlara dua etmiştir. Bundan bir adım ötesi Mekke'nin fethinde yaşanmıştır. Yirmi yıl boyunca ona eziyet eden, savaşan, yurdundan çıkaran Mekkelileri affetmiş; kardeşi Yûsuf'un (as) okuduğu ayeti okuyarak onları kınamayacağını söylemiştir:

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü (sav) Mekke'ye girdiği zaman Zubeyr ibni Avvâm, Ebu Ubeyde ibni Cerrâh ve Hâlid ibni Velîd'i atlarının üzerinde saldı.

313. 44/Duhan, 11
314. 44/Duhan, 10-11
315. 44/Duhan, 15
316. 44/Duhan, 16
317. Buhari, 4821

Daha sonra şöyle dedi: 'Ey Ebu Hureyre, Ensar'a seslen.'

Sonra, toplananlara şöyle dedi: 'Bu yola girin ve sizin eman verdikleriniz dışında kimseye değer verilmesin.'

Sonra bir münadi çıktı ve 'Bugünden sonra Kureyş yoktur.' dedi.

Allah Resûlü de (sav) şöyle dedi: 'Kim bu beldeye girerse güvendedir. Kim silahını atarsa güvendedir.'

Kureyş'in yiğitleri Kâbe'ye girmek istediler ve onlarla doldu orası. Nebi (sav), İbrâhîm'in makamının arkasından tavaf yaptı. Sonra kapının iki tarafını açtı, oradan çıktılar ve Nebi (sav) ile İslam üzere biatlaştılar.

Kâsım ibni Sellâm (rh) babasından, aynı senedle şu ilaveyi nakletti: 'Sonra Nebi Kâbe'ye geldi ve kapının iki kolunu tutup şöyle dedi: 'Ne söylüyor ve ne düşünüyorsunuz?'

Üç kere: 'Kardeşimizin oğlu, amcamızın oğlu yumuşak huyludur, merhametlidir.' dediler.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Size Yûsuf'un söylediği gibi şöyle derim: 'Bugün size kınama yoktur. Allah sizin günahınızı bağışlayacaktır. O merhametlilerin en merhametlisidir.'[318] ' dedi.'

Daha sonra kabirden haşrolunmuşçasına kapıdan çıktılar ve İslâm'a girdiler."[319]

Şeytanın Kullar Üzerinde Otoritesi

"Kuşkusuz, kullarım üzerinde bir otoriten yoktur. (Senin otoriten) ancak sana uyan azgınlar üzerinedir."[320]

Daha önce İbrâhîm Suresi'nin 22. ayetinde, şeytanın otoritesi meselesini açıklamıştık.[321]

318. 12/Yûsuf, 92
319. Es-Sunenu'l Kubrâ li'l Beyhakî, 18275
320. 15/Hicr, 42
321. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. s. 241, "Şeytanın Otoritesi"

Şeytana Uyanların Akıbeti

"Kuşkusuz, onların tümünün buluşma yeri cehennemdir. Onun yedi kapısı vardır. İçlerinden her bir grup bir kapının payı (olarak o kapıdan cehenneme gireceklerdir)."[322]

Bir önceki ayette şeytana uyduğu söylenen ğavin/azgınlar, insanlık ailesinin çoğunu oluşturur:

"Andolsun ki İblis, (onların çoğunu saptıracağına dair) zannında haklı çıktı. Müminlerden bir grup hariç, ona uydular."[323]

İşte bu çoğunluk onun ardı sıra cehenneme sürüklenir. Cehenneme girenler ayrı ayrı kapılardan oraya girer/atılır. Allah (cc) en doğrusunu bilir; cennetliklerde olduğu gibi her biri ameline uygun bir kapıdan cehenneme girer.[324]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Her kim Allah yolunda çift infakta bulunursa, cennette kendisine, 'Ey Allah'ın kulu, bu hayırdır!' diye nida edilecek. Namaz kılanlardansa Namaz Kapısı'ndan, cihad edenlerdense Cihad Kapısı'ndan, sadaka verenlerdense Sadaka Kapısı'ndan, oruç tutanlardansa Reyyân Kapısı'ndan çağrılacaktır.'

Ebu Bekir (ra), 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu kapılardan çağırılan kimselere hiçbir sıkıntı olmayacağı belli. Peki bahsettiğiniz kapıların hepsinden çağırılan biri olacak mı?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'Evet! Ben, senin de onlardan olmanı ümit ederim.' buyurdu."[325] [326]

322. 15/Hicr, 43-44
323. 34/Sebe, 20
324. Seleften bir grup kapıyı farklı tefsir etmiş "o sizin bildiğiniz kapı değildir. -Eliyle işaret ederek- yedi ayrı katman/tabakadır." demiştir. (bk. Zâdu'l Mesîr, 3/371, Hicr Suresi, 42-44. ayetlerin tefsiri, Ali'den (ra) naklen)
325. Buhari, 1897; Müslim, 1027
326. Rivayetler cennetin sekiz kapısının olduğunu haber vermiştir:
Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:
"Sizden biriniz abdest alıp da abdestini eksiksiz alır -yahut abdest organlarını tamamen yıkar- sonra da, 'Allah'tan başka hiç bir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahitlik ederim.' diyecek olursa mutlaka ona cennetin sekiz kapısı açılır, hangisinden dilerse ondan girer." (Müslim, 234)

Muttakileri Bekleyen Nimet

"Şüphesiz ki muttakiler, cennetlerde ve pınar başlarındadır. 'Oraya esenlik ve güven içerisinde girin.' (buyrulacak.)' Göğüslerindeki kin/düşmanlık/öfke (gibi tüm olumsuz duyguları) çıkarmışızdır. Karşılıklı sedirlerde kardeşler olarak (kurulurlar). Orada onlara yorgunluk dokunmaz ve asla oradan çıkarılmazlar."[327]

Kur'ân okuyucusu kalbinde umut ve korku hisseder. Müstakim bir kulluk için şart olan bu denge, Kur'ân'ın rahmet ve azap ayetlerini bir arada sunmasıyla gerçekleşir. Okuduğumuz bölümde önce cehennem ehline sonra cennet ehline vurgu yapılarak, umut ve korku dengesi kurulmuştur. Burada zikredilen tüm nimetler, takva sahiplerine verilmiştir. Özellikle takva sıfatının zikredilmesinde bir incelik vardır. Âdeta ayetler şunu ima etmiştir: Şeytandan sakınmayan, onun saptırma yollarından korunmayanlar onun ardı sıra cehennem kapılarından geçer. Muttakiler, yani ondan ve tuzaklarından korunanlar ise cennetlerde ve pınarlarda ağırlanırlar. Yani işin özünde takva hassasiyeti, korunma bilinci vardır. Allah Resûlü'nden öğrendiğimiz kadarıyla takvanın mahalli kalptir ve onun sahabesinden öğrendiğimiz kadarıyla takva, dikenli bir yolda yürüyormuşçasına korunarak, hassasiyet göstererek yaşamaktır:

Okuduğumuz ayette cehennemin yedi kapısı olduğu bildirilmiştir. Tefsir kitaplarımız, mezkûr farka dair bazı sebepler/hikmetler zikretmiştir. Ancak gaybi meselelerde nassa dayanmaksızın konuşmak doğru değildir.

Örnek olsun; "Bilindiği gibi insanın mükellef organları sekiz tanedir: Kalb, dil, kulak, göz, el, ayak, ağız, cinsel organ. Bunların yedisi açık, birisi gizlidir ki, o da kalbdir. Doğrudan doğruya Allah'a bakan kalp kapısı açık olursa, bu sekiz organın her biri Allah'ın emri üzere hareket ederek cennete birer giriş kapısı olabilir. Ve bu şekilde cennete sekiz kapıdan girilir. Fakat içte ruh körlenmiş, kalb kapısı kapanmış bulunursa dıştaki yedi organın her biri cehenneme açılmış birer giriş kapısı olurlar. İşte cennet kapıları sekiz olduğu halde, cehennem kapılarının her birine ayrılmış bir grup olmak üzere yedi olması, Allah daha iyi bilir ki bu hikmetten dolayıdır. 'Ve ona ruhumdan üflediğim zaman…' (Hicr, 15/29) ifadesinin şerefine nail olmakla iman ve marifet kapısı olan kalb, cehenneme kapalıdır." (Hak Dini Kur'an Dili, 5/212, Hicr Suresi, 44. ayetin tefsiri)

Bu tür açıklamalar doğru olabilir, akla yatkın bulunabilir… Ancak gaybi konularda delilsiz konuşma kapısını açacağından sakınmak gerekir. Bu kapı bir defa açıldı mı, ne tür yorumların bu kapıdan gireceği kestirilemez.

327. 15/Hicr, 45-48

– Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Birbirinize haset etmeyin! Birbirinizi kötülemeyin! Birbirinize kin tutmayın! Birbirinize sırt çevirmeyin! Birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın! Ey Allah'ın kulları, kardeş olun! Müslim, Müslim'in kardeşidir. Ona zulmetmez, onu güç durumda bırakmaz ve onu küçük düşürmez!'

Sonra Allah Resûlü (sav) üç defa göğsüne işaret ederek, 'Takva işte buradadır!' dedi.

Sonra, 'Kişinin Müslim kardeşini küçük düşürmesi, kötülük olarak kendisine yeter. Her Müslim'in diğer bir Müslim'e kanı, malı ve namusu haramdır!' buyurdu."[328]

– Ubey ibni Ka'b (ra) takvayı şöyle tarif eder:

"Ömer, Ubey ibni Ka'b'a şöyle sormuştur: 'Ey Ubey, takva nedir?'

O da, 'Ey Emiru'l Müminin, sen hiç dikenli bir yolda yürüdün mü?' diye soruyla karşılık vermiştir.

Ömer, 'Evet, yürüdüm.' deyince Ka'b, 'Ne yaptın?' diye sormuştur.

Ömer, 'Dikenler benim ayağıma batmasın, elbiseme takılmasın diye paçalarımı katladım.' diye cevap vermiştir.

Bunun üzerine Ka'b, 'İşte takva, dikenli bir yolda yürüyormuş gibi dikkatli bir şekilde Allah'a kulluk yapmandır.' demiştir."[329]

Ayet-i kerimede takvanın zikredilmesi, muhles kulların dolaylı tefsiridir. Şeytandan korunan muhles kullar, korunma bilinciyle yaşayan muttaki kullardır. Burada dikkatimizi çeken bir diğer dilsel incelik, takva sıfatının isim cümlesi formuyla gelmesidir. Yani cennetlerde ve pınarlarda ağırlanan, şeytandan korunmuş bahtiyarlar, zamana bağlı takva göstermezler. Onların takvası kalplerinde karar kılmış, sabit ve devamlıdır. Âdeta bir kimlik gibi takvayı kuşanmışlardır. Zira isim cümlesi -hem de burada olduğu gibi pekiştirilmiş isim cümlesi- bir şeyin sürekliliğine ve sübutuna delalet eder.

328. Müslim 2564
329. Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm, 1/164, Bakara Suresi, 2. ayetin tefsiri; Ez-Zuhdu'l Kebîr li'l Beyhakî, 963

Okuduğumuz bölüm cennet ehline bazı nimetler vadetmiştir:

- Cennetlerde ve pınarlarda ağırlanmak

Kur'ân-ı Kerim birçok yerde cennet ehlinin nasıl ve nerede ağırlandığına dikkat çeker. Her biri El-Kerîm olan Rabbimizin ikramıdır:

"Rabbinizden bir bağışlanmaya ve genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun. (O,) muttakiler için hazırlanmıştır."[330]

"Muttakilere vadolunan cennetin misali şöyledir: Orada bozulmamış sudan ırmaklar, tadı değişmemiş süt ırmakları, içenlere lezzet veren içki nehirleri ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada onlar için her türlü meyveden ve Rablerinden bir bağışlanma vardır. (Hiç böyle biri) ateşte ebedî kalacak olan ve bağırsaklarını parçalayacak kaynar sudan içirilen kimse gibi olur mu?"[331]

"Kuşkusuz muttakiler, güvenli bir makamdalardır. Cennetler ve pınarlar içinde. İnce ve kalın ipekten elbiseler giyinir, karşılıklı otururlar. İşte böyle… Onları iri gözlü hurilerle evlendirdik. Orada, emniyet içinde, her çeşit meyveden isterler. Orada, ilk ölümleri dışında bir ölüm tatmazlar. Ve (Allah,) onları cehennem azabından korumuştur. Rabbinden bir lütuf ve ihsan olarak… İşte bu, büyük kurtuluşun/kazancın ta kendisidir."[332]

"Şüphesiz ki muttakiler, cennetlerde ve nimetler içerisindelerdir. Rablerinin kendilerine verdiği (nimetlerden dolayı) mutludurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur. 'Amellerinize karşılık, afiyetle yiyip için.' Sıra sıra dizilmiş sedirler üzerine yaslanmışlardır. Hem, onları iri gözlü hurilerle evlendirmişizdir. İman edip zürriyetleri imanla kendilerine tabi olanların, zürriyetlerini de onlara kattık ve onların amelinden hiçbir şey eksiltmedik. Her kişi, kazandığı (ameller) karşılığında rehindir. (Yaptığı ameller, onun akıbetini belirleyecektir.) Onlara canlarının istediği meyvelerden ve etten bolca verdik. Orada kadehleri elden ele dolaştırırlar. (Kadehlerdeki şaraptan dolayı) ne boş söz söylerler ne de günaha girecek bir iş yaparlar. Kendilerine ait olan hizmetkârlar etraflarında dolanır. Onlar âdeta sedefte saklı inci gibilerdir. Birbirlerine yönelerek sorarlar. Derler ki: 'Biz daha önce ailemizin arasında (azaptan) korkardık. Allah bize lütfetti de

330. 3/Âl-i İmran, 133
331. 47/Muhammed, 15
332. 44/Duhan, 51-57

bizi yakıp kavuran cehennem azabından korudu. Şüphesiz ki biz, bundan önce O'na dua ederdik. Doğrusu O, (çokça iyilik yapan) El-Berr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "[333]

- **Cennete selam/esenlik içinde girmek**

Cennet ehlinin cennete girişine dair Kur'ân'da farklı manzaralar zikredilmiştir. Bunlar bir araya toplandığında şu anlaşılır: Bu öylesine, alelade bir giriş değildir. Görkemli ve şerefli bir girişle oraya girerler:

"(O akıbet de şudur:) içine girecekleri Adn Cennetleridir. Onların babalarından, eşlerinden, soylarından salih olanlar da oraya gireceklerdir. Ve melekler her kapıdan onların yanına girip, 'Sabretmenize karşılık size selam olsun!' (derler.) (Bu) yurdun akıbeti ne güzeldir."[334]

"Onlar ki; melekler güzellikle canlarını aldığında: 'Selam olsun size! Yaptıklarınız karşılığında cennete girin.' derler."[335]

"Rablerinden korkup sakınanlar, bölükler hâlinde cennete sevk edilirler. Ona geldiklerinde kapıları açılır ve (cennet) bekçileri onlara der ki: 'Selam olsun size, tertemiz olarak geldiniz. Ebedî kalacaklar olarak oraya girin.' "[336]

"Siz ve eşleriniz (Allah tarafından) ağırlananlar olarak cennete giriniz. Onların etrafında altın tabaklar ve kadehlerle dolaşılır. Orada canın istediği ve göze hoş gelen her şey vardır. Siz orada ebedî kalacaksınız. İşte, yaptığınız ameller karşılığında mirasçı olduğunuz cennet budur."[337]

- **Kalplerin temizlenmesi**

"Göğüslerindeki kin/düşmanlık/öfke (gibi tüm olumsuz duyguları) çıkarmışızdır. Karşılıklı sedirlerde kardeşler olarak (kurulurlar)."[338]

Ebu Saîd El-Hudrî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

333. 52/Tûr, 17-28
334. 13/Ra'd, 23-24
335. 16/Nahl, 32
336. 39/Zümer, 73
337. 43/Zuhruf, 70-72
338. 15/Hicr, 47

"İnananlar cehennemden kurtulunca cennetle cehennem arasındaki bir köprüde bekletilirler ve dünyadayken birbirine yapmış oldukları haksızlıkları ödeşirler. İyice temizlenip birbirinin hakkından arındırılınca cennete girmelerine izin verilir. Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizin cennette kalacağınız yer, dünyadaki konumunuzun en iyi göstergesidir."[339]

Yüce Allah cennette ağırladığı kulların kalplerini temizler. Birbirlerine karşı kin, kızgınlık ve düşmanlık besleyen müminler, oraya tertemiz, arınmış olarak girerler. Kalplerinde sevgi, muhabbet ve huzur dışında hiçbir şey yoktur. Karşılıklı sedirlere/tahtlara kurulmuş, kardeşlik duyguları içinde sohbet ederler. Kur'ân'da iki ayrı ayette tekrar eden bu nimet[340] bize önemli mesajlar verir.

– Mümin de olsalar, cenneti hak edecek kadar takvalı da olsalar, bazı müminlerin arasında kin, adavet ve buğz olabilir. Nitekim birbirleriyle savaşan sahabilerden Ali (ra) bu ayeti okuduktan sonra dua niyetine şu temennide bulunur. "Ben, Talha ve Zübeyr'in onlardan olacağını umuyorum."[341] Yeryüzünün en seçkin insanları birbirleriyle savaşmış, kalplerinde buğz oluşmuş, tüm bunların ardından da bu ayetin kapsamına girmeyi umut etmişlerdir.[342]

– Kardeşler arasındaki kin, huzura ve mutluluğa engeldir. Çünkü Yüce Allah cennette her türlü ezayı nefyetmiş ve cennet ehline tüm mutlulukları vadetmiştir. Demek ki kin, sahibi için bir ezadır ve onu gerçek mutluluktan

339. Buhari, 2440

340. bk. 7/A'râf, 43

341. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/378, 40413 No.lu rivayet

342. Ayetin Ali, Talha ve Zubeyr (r.anhum) hakkında indiğine dair rivayetler de varid olmuştur. Bu durum İslam âlimlerinin dikkat çektiği esbab-ı nüzul ile ilgili bir kaideye dikkat çeker: Tefsir kitaplarında özellikle seleften, "Bu ayet şunun için indi." tarzında lafızlar, her zaman ayetin nüzul sebebine işaret etmez. Onlar mezkûr ifadeyi, "Ayet şunu da kapsar, bu olay da ayete dâhildir." anlamında kullanır. Bu ince nükteyi bilmeyenler, ayet ile "Şunun hakkında indi." denilen mesele arasında bağ kuramaz. Örneğin, "Mekkî olan ayet, nasıl Medine'de yaşanan bir olayın nüzul nedeni olabilir?" diye düşünür. Bugün bizler de bir olay yaşadığımızda, "Ayet tam da bunun için indi." deriz. Kastımız nüzul sebebini açıklamak değil, ayetin yaşadığımız olay ve benzerlerini kapsadığına işarettir. Selefin ifadelerini böyle anlamak gerekir. (bk. Mukaddimetu fî Usûli't Tefsîr) Bazı ilim adamları sarih olan nüzul sebebi lafızları ve sarih olmayan lafızları ayırmaya çalışmıştır. (bk. Kur'ân İlimleri, 1/187-188) Ancak yapılan sınıflandırma konuya dair özel araştırma yapan ilim ehlince kabul edilmemiştir. Zira zikredilen tasnife dair örnek bulma ve bir kaide olarak çoğu cüze tatbik etme sorunu vardır. (bk. El-Muharrer fî Esbâbi'n Nuzûl, s. 114-122; El-Muharrer fî Ulûmi'l Kur'ân, s. 128-131)

alıkoyar. Bu nedenle de cennette kine yer yoktur. Bu durumu şöyle açıklayabiliriz: İki türlü kin vardır. Biri, Allah sevgisi ve kulluk duygusundan neşet eden kindir. Şirke, zulme, haksızlığa… karşı olan bu öfke kalbe faydalıdır; onu diri tutar, tarafını belirler. Mezkûr buğz/kin, Allah'a olan sevgiden ve adalet duygusundan kaynaklanır. Kulu Rabbine yakınlaştırır, kalpteki sevgi ağacını besler. Bunun dışında kalan kin/buğz ise nefsani arzulardan, ahlaki problemlerden kaynaklanır. Kinin bu türü kalbe yüktür, insanı huzursuz eder.

– Müminin kalbinde mümin kardeşine karşı duyduğu olumsuz duygular, "ğ-l-l" kökünden türeyen "ğıll" kelimesiyle ifade edilmiştir. Bu kelimenin lugat anlamı bir şeyin diğerine karışması, iç içe geçmesi anlamındadır. Kin kalbe nüfuz edip kalpte yer ettiğinden bu duyguya ğıll denmiştir.[343] İçe nüfuz eden bu duygudan arınmak için çaba gösterilmezse ayetin devamında yer alan kardeşlik nimetinden mahrum olunur. Dikkat edersek ayet önce kalplerden kinin çıkarılmasını zikretmiş sonra karşılıklı sedirlerde kardeşçe oturduklarını haber vermiştir. Yüzümüzün kardeşçe ve karşılıklı birbirine dönmesi için, kalplerin ğıllden arınmış olması gerekir. Kendimizden biliriz; içimizde olumsuz duygular beslediğimiz insanların yüzüne bakmak istemeyiz. İçten bir duygu bizi başka yöne dönmeye sevk eder.

• Yorgunluğun olmaması

Bu nimete işaret eden benzer bir ayet Fatır Suresi'ndedir.

"O ki ihsan ve lütfundan, bizleri tam kalınacak bir yurda yerleştirdi. Orada bize ne bir yorgunluk ne de bıkkınlık dokunacak."[344]

Dünya hayatı yorucudur. Kulluk yürüyüşü zorlu ve yorucudur. Nefsin arzularına karşı verilen mücadele yorucudur. İyi insan olma çabası yorucudur. İmtihanlar yorucudur. Bundan olsa gerek Yüce Allah, insanın, Rabbine olan yürüyüşünü "kedh" kelimesiyle, yani yoğun/yorucu çaba diye isimlendirmiş; insanın kulluk mücadelesini sarp yokuşa tırmanmaya benzetmiştir:

"Ey insan! Hiç şüphesiz sen, Rabbinin (rızası için) sürekli çabalayacaksın ve sonunda O'nunla karşılaşacaksın."[345]

343. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 4/375-377, ğ-l-l maddesi
344 35/Fâtır, 35
345. 84/İnşikâk, 6

"Ancak o sarp yokuşa (salih amellere) atılmadı. Sen, sarp yokuşun ne olduğunu nereden bileceksin? O, köle azat etmektir. Ya da açlık gününde doyurmaktır. Yakın (akraba) olan bir yetimi, Veya toprağa yapışmış (zorluk çeken) bir miskini/ihtiyaç sahibi yoksulu. Sonra da iman eden ve birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye edenlerden olmasıdır."[346]

Mümin cennete vardığında yorulmuş, yıpranmıştır. Yüce Allah onu ihtiyaç duyduğu nimetle rızıklandırır. Yorgunluklarını alır ve bir daha onlara yorgunluk isabet etmez.

- Oradan çıkarılmayacaklardır

Cennet ebedîdir; orada ölüm, kovulma veya benzeri bir afet yoktur. Oraya giren ebediyen nimetler içinde olacaktır. Bu nimete işaret eden benzer ayetler vardır:

"Rableri onları kendinden bir rahmet, rıza ve içinde onlar için sürekli nimetlerin olduğu cennetlerle müjdeler. Orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz ki Allah katında büyük bir ecir vardır."[347]

"Orada ebedî olarak kalacaklardır. Orası ne güzel bir yerleşim yeri ve ne güzel bir konaktır."[348]

Korku ve Umut Arasında Mümin

"Kullarıma haber ver. Şüphesiz ki ben, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli) Er-Rahîm olanın ta kendisiyim Ve şüphesiz ki benim azabım, can yakıcı azabın ta kendisidir."[349]

Yüce Allah, şeytan ile insan arasındaki mücadeleyi bu ayetlerle sonlandırdı. Önce bağışlama ve rahmetine, sonra da çetin azabına işaret etti. Kur'ân'da sıklıkla tekrar eden bu üslubun özel bir nedeni vardır. Zira sahih/dengeli bir kulluğun arkasında üç temel motivasyon kaynağı vardır: Sevgi, korku ve reca/umut! Allah'a seyreden bir kalp kuşa benzetilecek olursa; sevgi onun başı, korku ve umut da kanatlarıdır. Kuş başsız yaşayamaz, kanatsız

346. 90/Beled, 11-17
347. 9/Tevbe, 21-22
348. 25/Furkân, 76
349. 15/Hicr, 49-50

uçamaz.[350] Aslolan bunların eşit seviyede olmasıdır. Çünkü Allah (cc) kulluğa davet ettiği ayetlerde kullarının korku ve umut dolu bir kalple kulluk ettiğini beyan etmiştir:

"Yeryüzü (Allah tarafından düzenlenip) ıslah edildikten sonra orada bozgunculuk yapmayın. O'na korkarak ve umarak dua edin. Elbette ki Allah'ın rahmeti, muhsinlere/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlara pek yakındır."[351]

"… Onlar hayırlarda yarışır, istek ve korkuyla bize dua ederlerdi ve bize karşı huşu/saygı ehli kimselerdi."[352]

Bu denge bozulduğunda kulluktaki denge de bozulur. Korku üzere bir kulluk Hariciliğin, sevgi üzere bir kulluk zındıklığın, umut/reca üzere bir kulluk Mürcieliğin kapısını aralar.[353]

Nasların işaret ettiği kadarıyla aslolan, korku ile umut dengesinin korunmasıdır. Zaten her korku umuda, her umut da korkuya içkindir. İnsan bir şeyden korkuyorsa bu, umut ettiği şeyi kaybetmekten kaynaklanır. Bir şeyi umut ediyorsa; bu, onu kaybetme korkusundan kaynaklanır. Şayet korkunun içinde umut olmasa "kunut/rahmetten ümit kesmek" olurdu. Şayet umut içinde korku olmasa o, "Allah'ın tuzağından emniyet içinde olmak" olurdu.[354]

Nasların işaret ettiği bir diğer hakikat; bazı özel durumlarda korkunun umuda, bazı özel durumlarda da umudun korkuya galebe çalacağıdır. Bu durumları şöyle örneklendirebiliriz:[355]

- Ölüm hâli: Bu durumda umut korkuya galebe çalar.

Câbir'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri sakın Allah'a karşı güzel zan beslemeden ölmesin."[356]

Allah Resûlü (sav) ölüm hâlindeki kimsenin hüsnüzan içinde olmasını

350. Benzetme için bk. Medâricu's Sâlikîn, 1/513
351. 7/A'râf, 56
352. 21/Enbiyâ, 90
353. bk. El-Câmiu li Tefsîri ibni Receb, 2/319-320, Zâriyat Suresi, 56. ayetin tefsiri
354. bk. Mecmûu'l Fetâvâ, 7/21
355. bk. Er-Recâ li Sâlih El-Muneccid, s. 31-37
356. Müslim, 2877

emreder. Bunun amacı; kişinin son ânında salih amellerini hatırlaması ve Allah'ın rahmetini umarak canını teslim etmesidir. Umulur ki Allah (cc) ona, kendi zatı hakkındaki hüsnüzannıyla muamele eder.

• Rahmetten ümit kesildiğinde: İnsan rahmetten ümit kestiğinde umut, korkuya galebe çalmalıdır:

"De ki: 'Ey (çokça günah işleyerek) nefisleri hakkında aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, (evet,) O (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "[357]

Şeytan bazı insanları günahlarıyla korkutur. Korku, rahmetten ümit kesmeye kadar gidebilir. Bu durumda kişi, Allah'ın rahmetini ümit etmeli, böylece haddini aşan korkuyu dengelemelidir.

• İnsanların gaflete düşüp savrulduğu ânlarda: Böyle durumlarda korku, umuda galebe çalmalıdır. Zira Allah Resûlü (sav) böyle durumlarda korkuyu hatırlatır, sahabeyi uyarırdı.

Ebu Hureyre'den (ra) Ebu'l Kâsım'ın (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Muhammedin canını elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, sizler benim bildiklerimi bilseydiniz çok ağlar az gülerdiniz."[358]

Ebû Zerr'den (ra) rivayet edildiğine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Ben sizin görmediklerinizi görüyor, işitmediklerinizi işitiyorum. Gökyüzü çatırdadı ve çatırdamakta da haklıydı çünkü gökyüzünde dört parmaklık bir yer kalmamıştı ki secde eder vaziyette melekler orayı doldurmamış olsun. Vallahi benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız az güler ve çok ağlardınız. Yataklar üzerinde kadınlardan zevk almaz, sokaklara dökülür ve Allah'a yalvarır yakarırdınız.'

(Ebu Zerr devamında şöyle dedi) 'Kesilip yok edilen bir ağaç olmayı çok isterdim.' "[359]

357. 39/Zümer, 53
358. Buhari, 6637
359. Tirmizi, 2312; İbni Mace, 4190

Allah Resûlü (sav) bir bilginin toplumu recaya/umuda sevk edip amelde gevşeteceğini sezdiğinde o bilgiyi topluma aktarmazdı.

Muâz ibni Cebel'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ben Allah Resûlü (sav) ile birlikte O'nun Ufeyr adı verilen merkebine binmiştim. O'nun (sav) terkisinde giderken bana, 'Ey Muâz, Allah'ın kulları üzerindeki hakkı ve kulların da Allah üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?' diye sordu.

Ben, 'Allah ve Resûl'ü daha iyi bilir.' dedim.

Allah Resûlü (sav), 'Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, kulların Allah'a ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Allah üzerindeki hakkı ise, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayan kullarına azab etmemesidir.' dedi.

Ben bunu duyunca, 'Ey Allah'ın Resûlü, ben bunu insanlara müjdeleyeyim mi?' dedim.

O da, '**Hayır, müjdeleme! Bu müjdeyi duyup tembelliğe düşebilirler.**' buyurdu."[360]

• İsyan hâlinde: Günah işleyen insanın korku hâli, umuda galebe çalmalıdır. İbni Kayyım şöyle der:

" 'Bu tür insanlar ümit verici metinlere bağlıdır, onlara güvenir ve onlara iki elle bağlanırlar. Ve eğer günahlardan ve onlarla meşgul olmaktan azarlanırsa size Allah'ın engin rahmet ve mağfiretinden ezberlediklerini sıralarlar. İnsanlardan ümit etmenin ve cahilliğin bu konuda gelen sözleri oldukça tuhaf ve acayiptir. Bazılarının dediği gibi, 'eğer Kerîm olana geliyorsan, yapabildiğin kadar çok günah yap!' Yine bazılarının dediği gibi, 'günahlardan sakının' demek Allah'ın affının genişliğini bilmemektir. 'Bir başkası da, 'günahların terki, Allah'ın mağfiretine cüretkâr olmak ve onu hafife almaktır.' dedi. Muhammed ibni Hazm şöyle dedi: 'Bu insanlardan bazılarının dualarında şöyle dediklerini gördüm: 'Allah'ım, hata yapmamaktan sana sığınırım.' "[361]

• Allah'ın (cc) azabı ve tuzağından emin olduğunda: Böyle bir durumda korku,

360. Buhari, 2856; Müslim, 30
361. El-Cevâbu'l Kâfî, s. 11-12

umuda galebe çalmalıdır. Bazen insan amellerini gözünde büyütür, amellerine aldanır; Allah'ın rahmet ve hidayetini unutur. Yüce Allah'ın, ameliyle onu ateşe sürükleyebileceğini, ona hidayet ettiği gibi saptırabileceğini unutur. Bu, umudun haddi aştığını ve korkuyla dengelenmesi gerektiğini gösterir:

"Yoksa o belde halkı, gece uyurken azabımızın onlara gelmeyeceğinden emin mi oldular? Yoksa o belde halkı, kuşluk vakti eğlenirlerken azabımızın onlara gelmeyeceğinden emin mi oldular? Yoksa onlar, Allah'ın tuzağından emin mi oldular? Hüsrana uğramış olanlardan başkası Allah'ın tuzağından emin olmaz. (Geçmiş) kavimlerin ardından yeryüzüne vâris olanlara şu gerçek belli olmadı mı? Şayet biz istesek günahları nedeniyle başlarına türlü sıkıntılar getirir, kalplerini mühürlerdik. Böylece işitmez olurlardı."[362]

Bazı âlimler şu tespiti yapmıştır: Şayet sorarsan korku mu umut mu daha faziletlidir? Deriz ki; aç insan için ekmek, susuz için su daha önceliklidir. Açlık ve susuzluk bir arada ve ikisi de eşitse eşit miktarda alınır. Korku ve umut ilaç gibidir. Hastalığın durumuna göre verilir. Şayet kalpte galip olan, Allah'ın azabı ve tuzağından emniyet hâli ise onun için korku önceliklidir. Şayet galip hâl rahmetten ümit kesme ise onun için umut önceliklidir.[363]

362. 7/A'râf, 97-100

363. bk. Muhtasaru Minhâci'l Kâsidîn, s. 305-311

51-56

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهِيمَۢ (٥١) اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًاۜ قَالَ اِنَّا مِنْكُمْ
وَجِلُونَ (٥٢) قَالُوا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (٥٣) قَالَ اَبَشَّرْتُمُونِي
عَلٰٓى اَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ (٥٤) قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ
الْقَانِطِينَ (٥٥) قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهٖٓ اِلَّا الضَّٓالُّونَ (٥٦)

(51) “Onlara İbrâhîm’in misafirlerini de haber ver.”

(52) “Yanına girdikleri zaman: ‘Selam!’ demişlerdi. (İbrâhîm de:) ‘Biz sizden gerçekten korkuyoruz.’ demişti.”

(53) “ ‘Korkma.’ demişlerdi. ‘Biz seni bilgili bir çocukla müjdeliyoruz.’ ”

(54) “ ‘Başıma gelen (şu) ihtiyarlığa (rağmen) beni (bir çocukla mı) müjdeliyorsunuz? Beni ne ile müjdeliyorsunuz (farkında mısınız)?’ demişti.”

(55) “ ‘Seni gerçekle müjdeledik. (Öyleyse) sakın ümitsizlerden olma!’ demişlerdi.”

(56) “ ‘Rabbinin rahmetinden sapıklardan başka kim ümit keser ki?’ demişti”

İbrâhîm Kıssası

Hicr Suresi’nde İbrâhîm’in (as) kısasının bir bölümü anlatılıyor. Hicr Suresi içinde, konu bütünlüğüne uygun olarak, kıssanın ilgili bölümüne temas ediliyor. Hicr Suresi’nde anlatılan bölümün ana mesajı, İbrâhîm’e (as) çok

geç yaşta çocuk verildiği ve sapıklardan başkasının Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyeceğidir. Hicr Suresi'nin başında ve sonunda müşriklerin alaycılığı, apaçık hakikatleri inkârı, Nebi'nin ve müminlerin göğsünü daraltan sözlerine değiniyor. Ayetlerin akışından müminlerin iyice daraldığı, içinde bulundukları mustazaflık nedeniyle yılgınlığa düştükleri ve kâfirlerin güç ve imkânlarına göz dikmeye başladıkları anlaşılıyor.

"(Sana verilen Kur'ân ile yetin ve) sakın faydalanmaları için o (kâfirlerin) bir kısmına verdiğimiz şeylere gözünü dikme. Onlara karşı üzülme, (şefkat) kanatlarını müminlere ger." [1]

İbrâhîm (as) kıssasına dair bu kısa anlatı, şu mesajı veriyor: Yardımın gecikmesi sizi ümitsizliğe sevk etmesin. Gönlünüzün daralması, gözünüzün ayarlarını bozmasın; kâfirlerin güç ve imkânlarına göz dikip onlara imrenmeyin. Karısı kısır, kendi de pirifâni İbrâhîm'e (as) yaşlılıkta çocuk veren kudret, size de en zor zamanda yardım edebilir, daralan yolları açabilir. Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, kalbin saptığını gösterir. Çünkü Rabbinin rahmetinden sapıktan başkası ümit kesmez! Bu kısacık pasajda dört defa müjde kelimesinin geçmesi de ilginçtir. Gerçekten bu ayetlerden kısa zaman sonra müjdeler art arda sökün etmiş, Medineli bir grup gencin imanıyla başlayan süreç, hicret, devletleşme ve fetihlerle nihayete ermiştir.

İbrâhîm'in Misafirleri

"Onlara İbrâhîm'in misafirlerini de haber ver. Yanına girdikleri zaman: 'Selam!' demişlerdi. (İbrâhîm de:) 'Biz sizden gerçekten korkuyoruz.' demişti." [2]

Bu bölümde detay verilmese de Hûd Suresin'de İbrâhîm'in (as) korku nedeni açıklanmaktadır:

"Andolsun ki elçilerimiz/meleklerimiz İbrâhîm'e müjdeyle gelip, 'Selam olsun.' demişlerdi. O da: 'Selam.' dedi. Hiç beklemeden pişmiş bir buzağıyı (ikram etmek için) getirdi. Ellerinin (ikram edilen yemeğe) uzanmadığını görünce

1. 15/Hicr, 88
2. 15/Hicr, 51-52

garipsedi ve içine bir korku düştü. Demişlerdi ki: 'Korkma! (Çünkü) biz Lut'un kavmine (görevli olarak) gönderildik.' "[3]

İbrâhîm (as) evine gelen misafirlere aç olup olmadıklarını sormaksızın bir buzağı ikram etmiştir. Ne yazık ki atamızın bu sünneti unutulmuş, onun yerine gayrimüslim toplumların "Aç mısınız?" sorusu yerleşmiştir. İbrâhîm (as) onların ikram edilen yemeğe el uzatmadıklarını görünce bir gariplik sezmiş ve onlardan korkmuştur. Melekler, onun korktuğunu görünce gerçek kimliklerini izhar etmiş ve ne için geldiklerini açıklığa kavuşturmuşlardır.

Meleklerin İnsan Suretinde Gelmeleri

Meleklerin gelişinden üç ders çıkarabiliriz:

• Bu ayetlerden anlıyoruz ki melekler insan suretinde gelebilirler. Nitekim ileride okuyacağımız 61 ila 69. ayetlerde Lut'a da (as) insan suretinde geldikleri, sapkın kavmin onları genç/yakışıklı delikanlılar olarak algıladığını göreceğiz. Yine Kur'ân'dan öğrendiğimiz kadarıyla Meryem Annemiz de (as) melekle karşılaşmış insan suretinde olduğu için ondan korkmuştur:

"Onların (kendisini görmesine engel olacak) bir perde çekmişti. Biz de ona ruhumuzu (Cibril'i) göndermiştik. Ona düzgün/her şeyi yerli yerinde bir insan suretinde görünmüştü. (Meryem) demişti ki: 'Şayet takva sahibi biriysen (bana kötülük etme). Senden, Er-Rahmân'a sığınırım.' (Cibril) demişti ki: 'Ben, yalnızca Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir evlat vermek için (buradayım).' Demişti ki: 'Bana insan (eli) değmemişken ve ben de kötü yolda olan bir kadın değilken, (aklım almıyor) bir çocuğum nasıl olacak ki?' (Cibril:) 'İşte böyle!' demişti. 'Rabbin: 'Bu, benim için kolaydır.' dedi.' (Bu çocuk) insanlara bir ayet ve bizden bir rahmet olması içindir. Ve iş karara bağlanmış, bitmişti. (Bunun üzerine) ona hamile kaldı. Ve onunla beraber uzak/ıssız bir yere gitti."[4]

• Melekler birçok nedenle insana gelebilir. Bazen müjdeyle, bazen imtihanla, bazen ilimle… gelebilirler. Allah Resûlü'nün (sav) bizlere anlattığı iki örnek, Meryem'e (as) olduğu gibi nebiler dışındaki insanlara da meleklerin imtihan veya müjdeyle gelebileceğini gösterir.

3. 11/Hûd, 69-70
4. 19/Meryem, 17-22

Meleklerin Müjdeyle Gelmesi

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Bir adam başka bir köydeki kardeşini ziyaret etti. Bunun üzerine Allah onun için yoluna bir gözcü melek oturtmuştu.

Adam meleğin yanına gelince (ona), 'Nereye gitmek istiyorsun? diye sordu.

'Şu köydeki kardeşime gitmek istiyorum!'

'Kendisine karşılığını vereceğin, kullandığın bir borcun mu var?'

'Hayır! Ben onu sadece Allah için seviyorum.'

'Ben Allah'ın elçisiyim. Sen o kardeşini Allah için sevdiğin gibi, Allah'ın da seni sevdiğini bildirmek üzere gönderildim.' "[5]

Salih bir amelden sonra karşımıza çıkıp bizi müjdeleyen, arayıp yüreklendiren veya geçmişten -hatırlayamadığımız- bir dost olduğunu söyleyen kişi, belki de Rabbimizin elçisidir.

Meleklerin İmtihan İçin Gelmesi

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"İsrailoğullarında bir abraş, bir kör ve bir kel vardı. Aziz ve celil olan Allah onları sınamak istedi. Bunun için onlara bir melek gönderdi.

Melek abraşın yanına giderek dedi ki: 'En sevdiğin şey nedir?'

Abraş, 'Güzel bir renk, güzel bir ten. Çünkü insanlar benden tiksiniyor.' dedi.

Melek, onu sıvazladı ve ondan (abraş hastalığı) gidiverdi. Ona güzel bir renk ve güzel bir ten verildi.

Melek, 'En sevdiğin mal hangisidir?' diye sordu.

O, 'Deve yahut inek olabilir.' dedi.

Bunun üzerine ona (doğumu yaklaşmış) on aylık hamile deve verildi.

5. Müslim, 2567

Melek, 'Allah bunda sana bereket ihsan etsin,' dedi.

Sonra kelin yanına giderek, 'En sevdiğin şey nedir?' diye sordu.

O, 'Güzel bir saç ve bu hâlin benden gitmesidir. Çünkü insanlar benden tiksiniyor.' dedi.

Melek, onu sıvazladı ve (keli) gitti; ona güzel bir saç verildi.

Melek, 'En sevdiğin mal hangisidir?' diye sordu.

O da, 'İnektir.' dedi.

Melek, ona gebe bir inek verdi ve, 'Allah senin için bunu mübarek kılsın.' dedi.

Daha sonra Melek, körün yanına giderek, 'En sevdiğin şey nedir?' diye sordu.

O, 'Allah'ın, gözlerimi bana tekrar geri vermesi ve böylelikle insanları görebilmemdir.' dedi.

Melek, onu sıvazladı, Allah da ona gözlerini geri verdi.

Melek, 'En sevdiğin mal hangisidir?' diye sordu.

O da, 'Koyundur.' dedi.

Melek, ona yavrusu olan bir koyun verdi.

Daha sonra diğerlerinin devesi ve ineği doğurdu, öbürünün koyunu yavruladı. Bunun bir vadi dolusu devesi, öbürünün bir vadi dolusu ineği, berikinin bir vadi dolusu koyunu oldu.

Daha sonra melek, (önceki) şekil ve kılığı ile abraşın yanına gitti.

Ona, 'Ben yoksul birisiyim. Yolculuğumda çarelerim tükendi, çaresiz kaldım. Bugün gideceğim yere ulaşabilmem ancak Allah'ın yardımı ile, sonra da senin yardımınla mümkün olabilir. Sana bu güzel rengi, bu güzel teni ve bu kadar malı veren hakkı için bu yolculuğumda vasıtasıyla yerine ulaşabileceğim bir deve vermeni istiyorum.' dedi.

Abraş, meleğe, 'Yerine getirmemiz gereken haklar pek çoktur.' dedi.

Melek bunun üzerine ona, 'Ben seni tanıyor gibiyim. Sen insanların kendisinden tiksindiği bir abraş ve fakir bir kimse değil miydin? Sonra Allah sana mal verdi, doğru mu?' dedi.

Abraş, 'Hayır, ben bunu büyüklerimden miras olarak aldım.' dedi.

Melek dedi ki: 'Eğer yalan söylüyorsan Allah seni önceki hâline çevirsin.'

Daha sonra kelin yanına (önceki) şekil ve kılığıyla gitti.

Ona da bir öncekine dediklerinin benzerini söyledi. O da öbürü gibi ona karşılık verince, melek de şöyle dua etti: 'Eğer yalan söylüyorsan Allah seni önceki hâline çevirsin.'

Daha sonra ilk şekliyle körün yanına gitti. Ona da, 'Ben yoksul ve yolcu bir adamım. Yolumda çaresiz kaldım. Bugün ancak Allah'ın yardımı, sonra da senin sayende gidebileceğim yere gidebilirim. Sana gözlerini geri veren hakkı için senden bu yolculuğumda gideceğim yere ulaşabilmem için bir koyun istiyorum.' dedi.

Kör, meleğe dedi ki: Evet ben kördüm. Allah bana gözlerimi geri verdi; fakirdim beni zengin etti. Dilediğini al. Allah'a yemin ederim bugün senin Allah için alacağın hiçbir şey dolayısıyla sana karşı gelmeyecek, güçlük çıkarmayacağım.

Bunun üzerine melek dedi ki: Malını elinde tut. Sizler sınandınız. Allah senden razı oldu, öbür iki arkadaşına da gazap etti."[6]

Meleklerin İlimle Gelmesi

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir gün Allah Resûlü (sav) açık alanda oturuyordu.

Yanına biri gelip, 'İman nedir?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'İman; Allah'a, meleklerine, Allah'a kavuşmaya, nebilerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmaktır.' **cevabını verdi.**

(O kişi,) 'Ya İslam nedir?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav), 'İslam; Allah'a ibadet edip hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak,

6. Buhari, 3464; Müslim, 2964

namazı ikame etmek ve farz kılınmış zekâtı eda etmek, Ramazan'da da oruç tutmaktır.' **buyurdu.**

(O kişi,) 'Ya ihsan nedir?' **diye sordu.**

Allah Resûlü (sav), 'Allah'a, sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Allah'ı göremesen bile şüphesiz ki O, seni görür.' **buyurdu.**

(O kişi,) 'Kıyamet ne zaman?' **diye sordu.**

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Soru sorulan, bu konu hakkında, sorandan daha bilgili değildir. Kıyamet alametlerini sana haber vereyim: Cariye efendisini doğurduğunda ve deve çobanları yüksek bina yapmakta birbiriyle yarıştıklarında. Beş şey vardır ki, O'nu Allah'tan başka kimse bilmez.' **buyurdu ve sonrasında şu ayeti okudu:**

'Şüphesiz ki kıyametin (ne zaman kopacağına dair) bilgi Allah'ın katındadır. (O) yağmuru indirir, rahimlerde olanı bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse hangi yerde öleceğini bilemez. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir.'[7]

Sonra o adam arkasını döndü ve gitti. Allah Resûlü (sav), 'Onu çevirin.' **diye emrettiyse de adamın izini bulamadılar.**

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), '**İşte bu Cibril'dir. Size dininizi öğretmek için geldi.**' buyurdu."[8]

• Peygamberler ve salih kullar, gelen melekleri tanımamışlardır. Bu da gayb âleminin anahtarlarının Allah'ın elinde olduğunu, peygamberlerin dahi yalnızca O'nun (cc) dilediği kadar gayptan haberdar olduklarını gösterir. İslam inancında canı isteyince Levh-i Mahfuz'a bakan, kader sayfaları arasında keyfince değişiklik yapan insan/veli anlayışı yoktur. Bu tür sapkın inanışlar gayriislami kültürlerden İslam'a mensup topluluklara bulaşmış, inançlarını ve kulluklarını kirletmiştir.[9]

7. 31/Lokmân, 34
8. Buhari, 50; Müslim, 9-10
9. Geniş bilgi için bk. Tasavvuf: Tanımı-Menşei-İslam'la İlişkisi, s. 130-133

İbrâhîm'e Gelen Müjde: Bilgili Çocuk!

" 'Korkma.' demişlerdi. 'Biz seni bilgili bir çocukla müjdeliyoruz. Başıma gelen (şu) ihtiyarlığa (rağmen) beni (bir çocukla mı) müjdeliyorsunuz? Beni ne ile müjdeliyorsunuz (farkında mısınız)?' demişti. 'Seni gerçekle müjdeledik. (Öyleyse) sakın ümitsizlerden olma!' demişlerdi. 'Rabbinin rahmetinden sapıklardan başka kim ümit keser ki?' demişti."[10]

İbrâhîm'e (as) müjdelenen bilgili çocuk, bir başka ayette izah edildiği üzere İshak'tır (as):

"Hanımı ayaktaydı. Gülmüştü. Biz onu İshak'la ve İshak'ın ardından Yakub'un (doğacağı ile) müjdeledik."[11]

Burada dikkatimizi çeken ilk husus, bir çocuğun bilgiyle vasfedilmesidir. İbrâhîm'e (as) müjdelenen bir diğer çocuk İsmail de (as) halim olmakla vasfedilmiştir:

"Biz onu, halim (yumuşak huylu) bir çocukla müjdeledik."[12]

Buradan anlıyoruz ki; çocuklar mükellef olmasa da ahlaki sıfatlarla vasfedilirler. Bu da dolaylı olarak bilgi ve ahlakın (yumuşak huyluluk) çocuklukta insana kazandırıldığını gösterir. Tecrübeyle biliyoruz ki; çocuklukta kazanılan ahlaklar insanın karakterine dönüşüyor ve insan zorlanmadan o şeyin gereğiyle amel edebiliyor. Sonradan kazanılan ahlaklar ise kolay kolay karaktere dönüşmüyor. Her seferinde insanın yeni bir çabayla o amelin gereğini yapması gerekiyor. Bu nedenle çocuklukta bazı ahlakları edinmek, kulluk gelişimi açısından hayati öneme sahiptir.

Dikkatimizi çeken ikinci husus, İbrâhîm (as) melekler tarafından müjdelenmesine rağmen şaşırıyor ve "Bu yaşta biri çocuğa nasıl sahip olur?" mealinde bir sözle şaşkınlığını ifade ediyor. Başka bir surede hanımının da şaşırdığını öğreniyoruz:

" '(Hanımı) demişti ki: 'Vay başıma gelene! Ben iyice kocamış bir kadın bu da yaşlı kocam (iken, buna rağmen) doğuracak mıyım? Şüphesiz ki bu, pek

10. 15/Hicr, 53-56
11. 11/Hûd, 71
12. 37/Saffât, 101

şaşılacak bir şeydir.' Demişlerdi ki: 'Allah'ın işine mi şaşırıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun ey ev halkı! Şüphesiz ki O, (her daim övgüyü hak eden ve varlık tarafından övülen) Hamîd, (ihsanı bol, şerefli, her daim övülen) Mecîd'dir.' "[13]

Benzer bir durumu Zekeriyya'da (as) görüyoruz:

" 'Şüphesiz ki ben, arkamda bırakacağım akrabalarım için korkuyorum. Hem eşim de kısır bir kadındır. Bana katından bir 'veli' (nübüvvete vâris olacak bir evlat) ihsan et. Benim ve Yakub ailesinin (geride bıraktığı ilim ve hikmete) mirasçı olur. Rabbim! Onu razı olduklarından eyle. Ey Zekeriyya! Biz seni, ismi Yahya olan bir çocukla müjdeliyoruz. Daha önce kimseyi ona adaş yapmadık.' Demişti ki: 'Rabbim! Eşim kısır, bense yaşlılığın son demindeyken, bir çocuğum nasıl olabilir ki?' "[14]

Yüce Allah'ın eşsiz kudretine imanları nedeniyle o yaşta dua eden kendileri; buna rağmen dualarına icabet edilince şaşırıyor, nasıl olur diyorlar. Müfessirler bu şaşkınlığı farklı şekillerde izah etmeye çalışmışlardır. Ancak bu açıklamaların çoğu enbiyayı örnek almanın önünde engeldir. Onlar birer nebi de olsa, insanlardır. Nübüvvet, onların beşeriyet sıfatını ortadan kaldırmaz. Onlar da acıkır, hastalanır, korkar, üşür ve her insan gibi şaşırırlar. Yüce Allah Musa'nın (as) Firavun ve sihirbazlar karşısında korktuğunu, İbrâhîm (as) ve Lut'un (as) yabancı misafirlerden endişe duyduğunu, Allah Resûlü'nün (sav) inanmayanlar karşısında hüzne kapıldığını haber veriyor. Hâliyle enbiya da insandır. Ve insani refleksler gösterebilirler. Yüce Allah onları uyarınca insani tepkileri geçer ve yatışırlar. Buradan anlıyoruz ki; her insan bazı özel durumlar karşısında insani refleksler gösterebilir; korkabilir, çekinebilir, şaşırabilir. Önemli olan, İlahi hitaba muhatap olduktan sonra gösterdiği tavırdır. Şayet kalplere şifa Kur'âni öğütlere rağmen insani refleksler değişmiyor, insan sekinete erip yatışmıyorsa, sorun var demektir. Zira bu durum zaafın imana galebe çaldığını, kalbi esir aldığını ve o zaafın insanı köleleştirdiğini gösterir.

Ayetlerde dikkatimizi çeken bir diğer husus; çocuğu olmayan insanların

13. 11/Hûd, 72-73
14. 19/Meryem, 5-8

ilerleyen yaşlarına rağmen, İlahi rahmetten ümit kesmemeleri gerektiğidir. Çoğu insanı mahrum bırakan, Allah'a (cc) karşı kötü zanlarıdır. Zira Allah (cc), kulunun zannı üzeredir. Kim Rabbi hakkında nasıl bir zanna sahipse O (cc), kula o doğrultuda muamele eder. Modern tıbbın kabulleriyle "belli yaş ve özelliklere sahip insanların çocuğu olmaz" inancına sahip olanlar; kalbin dua ve dilek yollarını kapatıyorlar. Böyle düşüncelerle kalplerini kirletenler ya dua etmiyor ya da inanmayarak dua ediyorlar. Her ikisi de semadan gelen rahmeti engelleyen afetlerdir.

"Göklerin ve yerin hâkimiyeti/egemenliği Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Dilediğine kız, dilediğine erkek (çocuk) bağışlar. (Dilediğine) erkek ve kız çocuklardan çift çift verir. Dilediğini kısır kılar. Çünkü O, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeye güç yetiren, mutlak kudret sahibi olan) Kadîr'dir." [15]

Ayetlerin dikkatimizi çektiği bir diğer mesele, Allah'ın rahmetinden ümit kesmektir. Ayet ancak sapıkların Allah'ın rahmetinden ümit keseceğini belirtmiştir. Bir başka ayette ise bu sapkınlığın insanı kâfirlerden kılacağı haber verilmiştir:

"Ey oğullarım! Gidin, Yûsuf ve kardeşi hakkında kapsamlı bir araştırma yapın. Allah'ın rahmetinden/yardımından ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." [16]

Allah'ın (cc) rahmetinden ümit kesmek, O'nu (cc) tanımamanın neticesidir. Tanımamanın, hakkıyla takdir edememenin ve de O'na (cc) karşı suizan beslemenin neticesi… Bunların her biri insanı Rabbinden uzaklaştıran, onunla Rabbi arasındaki iman (bilinçli kulluk) bağını kesen afetlerdir.

15. 42/Şûrâ, 49-50
16. 12/Yûsuf, 87

57-77

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٥٧) قَالُوٓا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمٖينَۙ
(٥٨) اِلَّٓا اٰلَ لُوطٍۜ اِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٥٩) اِلَّا امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَٓاۙ اِنَّهَا لَمِنَ
الْغَابِرٖينَ۟ (٦٠) فَلَمَّا جَٓاءَ اٰلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَۙ (٦١) قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ
(٦٢) قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فٖيهِ يَمْتَرُونَ (٦٣) وَاَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّا
لَصَادِقُونَ (٦٤) فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ
مِنْكُمْ اَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ (٦٥) وَقَضَيْنَٓا اِلَيْهِ ذٰلِكَ الْاَمْرَ اَنَّ دَابِرَ
هٰٓؤُلَٓاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحٖينَ (٦٦) وَجَٓاءَ اَهْلُ الْمَدٖينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ (٦٧) قَالَ اِنَّ
هٰٓؤُلَٓاءِ ضَيْفٖي فَلَا تَفْضَحُونِۙ (٦٨) وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ (٦٩) قَالُٓوا اَوَلَمْ
نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمٖينَ (٧٠) قَالَ هٰٓؤُلَٓاءِ بَنَاتٖٓي اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَۜ (٧١) لَعَمْرُكَ
اِنَّهُمْ لَفٖي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ (٧٢) فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقٖينَۙ (٧٣) فَجَعَلْنَا
عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجّٖيلٍۜ (٧٤) اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِلْمُتَوَسِّمٖينَ (٧٥) وَاِنَّهَا لَبِسَبٖيلٍ مُقٖيمٍ (٧٦) اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنٖينَۜ (٧٧)

(57) " 'Ey elçiler/melekler! Sizin işiniz (göreviniz) nedir?' demişti."

(58) " 'Şüphesiz ki biz, suçlu günahkâr bir kavme yollandık.' demişlerdi."

(59) "Lut ailesi hariç. Elbette, onların tamamını kurtaracağız."

(60) "(Lut'un) karısı hariç. Onun geride kalanlardan olmasını takdir ettik."

(61) "Lut ailesine elçiler geldiği zaman:"

(62) " 'Şüphesiz sizler tanınmayan bir topluluksunuz.' demişti."

(63) " '(Hayır, öyle değil!) Bilakis, onların hakkında şüpheye kapılıp tartıştıkları (azabı) getirdik.' demişlerdi."

(64) "Sana hakkı getirdik. Ve biz, elbette doğru söyleyenleriz."

(65) "Gecenin bir bölümünde aileni yola çıkar. Sen de peşlerine düş. Sizden kimse arkasına bakmasın. Emrolunduğunuz yere doğru devam edin."

(66) "Ona şu kesin hükmü bildirdik: 'Sabah olduğunda bunların arkaları kesilmiş (kökleri kurumuş) olacaktır.' "

(67) "Şehir halkı (erkek misafirlerin şehre geldiğini birbirlerine müjdeleyerek) sevinç içinde geldiler."

(68) "Dedi ki: 'Bunlar benim misafirlerimdir. Beni utandırıp dillerine düşürmeyin.' "

(69) "Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin."

(70) " 'Biz seni toplumun işine karışmaktan alıkoymamış mıydık?' demişlerdi."

(71) "Dedi ki: 'İllaki bir şey yapacaksanız işte benim (evlenebileceğiniz) kızlarım!' "

(72) "Senin ömrüne andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı."

(73) "(Derken) Güneş'in doğmasıyla onları bir çığlık yakalayıverdi."

(74) "Oranın altını üstüne getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık."

(75) "Şüphesiz ki bunda, basiret/feraset sahibi insanlar için (ibret alınacak) ayetler vardır."

(76) "Orası hâlen bir yerleşim yolu üzerinde bulunuyor."

(77) "Şüphesiz bunda, iman edenler için (dersler çıkarılacak) bir ayet vardır."

Lut Kıssası

İbrâhîm (as) kıssası için söylediklerimiz Lut (as) kıssası için de geçerlidir. Hicr Suresi'nde kısaca temas edilen Lut (as) kıssasında ana mesaj Yüce Allah'ın vaadi ve bu vaadin gerçekleşmesidir. Allah'ın elçisi karşısında azgın bir kavim vardır. Azgınlıkları bir yana, uyarılmayı dahi kabul etmemektelerdir. Lut'un (as) misafirlerini koruyamayacağını düşündüğü bir ânda, korkusu (misafirler) ümide dönüşmüş ve müminlere kurtuluş getirmişlerdir. Ayetlerin indiği dönemin Mekke'sini göz önüne getirelim: Azgın bir kavim var; Allah Resûlü'nün ve müminlerin Allah'a davet etmesine engel oluyorlar. Müminler sıkılmış, bunalmış. Allah Resûlü (sav) ashabını koruyamıyor; kadınlara dahi Mekke meydanlarında işkence yapılıyor. İşte böyle bir ânda Lut'un (as) kıssası anlatılıyor. Âdeta müminlere şu mesaj veriliyor: Allah'ın vaadi haktır. Sabredin; O'nun (cc) vaadi mutlaka tahakkuk edecektir. En korktuğunuz şeyi sizin için ümit vesilesi kılabilecek bir Rabbe inanıyorsunuz. Gerçekten de kısa bir süre sonra Lut (as) ve inananları o azgın şehirden kurtaran Allah (cc), Allah Resûlü'nü ve müminleri azgın Mekke'den çıkardı ve bu çıkışı onlar için kurtuluş kıldı.

Lut'un Karısı

" 'Ey elçiler/melekler! Sizin işiniz (göreviniz) nedir?' demişti. 'Şüphesiz ki biz, suçlu günahkâr bir kavme yollandık.' demişlerdi. 'Lut ailesi hariç. Elbette, onların tamamını kurtaracağız. (Lut'un) karısı hariç. Onun geride kalanlardan olmasını takdir ettik.' "[1]

Elçiler, İbrâhîm'e (as) geliş amaçlarını söylüyorlar. Hicr Suresi'nde detay anlatılmıyor. Ancak Hûd Suresi'nden, İbrâhîm'in (as) meleklerle tartıştığını öğreniyoruz:

"İbrâhîm'in korkusu gidip, müjde hâli ağır basınca, Lut'un kavmi hakkında bizimle tartışmaya koyulmuştu. Çünkü İbrâhîm yumuşak huylu (ince kalpli, duygusal), çokça 'ah' çeken ve (Allah'a) yönelen biriydi. (Elçilerimiz:) 'Ey İbrâhîm! (O kavimle ilgili) tartışmayı bırak. Çünkü Rabbinin (onlarla ilgili) hükmü gelmiştir. Ve şüphesiz ki onlara geri çevrilmeyecek bir azap gelecektir.' (dediler.)"[2]

1. 15/Hicr, 57-60
2. 11/Hûd, 74-76

İbrâhîm duygusal, ince kalpli, şefkatli bir nebi… Meleklerin Lut Kavmi'ne azapla geldiğini anlayınca bir ân insani bir refleks gösteriyor. Lut'a (as) ve ona inananlara ne olacağına dair endişelerini izhar ediyor. Başka bir surede olaya/tartışmaya şöyle ışık tutuluyor:

"Elçilerimiz/Melekler İbrâhîm'e müjdeyle geldiklerinde: 'Biz, bu beldenin ahalisini helak edeceğiz. Şüphesiz onun ahalisi, zalim oldular.' demişlerdi. Demişti ki: 'O (beldenin) içinde Lut da var!' Demişlerdi ki: 'Biz orada kimin olduğunu çok iyi biliyoruz. Karısı hariç, onu ve ailesini mutlaka kurtaracağız. (Karısı) geride kalacaklardandır.' "[3]

Lut'un (as) karısına tek bir ayetle temas edilmesi önemlidir. Ayet müminlere şu mesajı veriyor. İnsanın nesebi onu Allah katında ne değerli kılar ne de değersiz… Her insan imanı ve salih ameliyle Allah katında değer kazanır; şirk ve masiyetle değer kaybeder. Lut'un (as), hanımına hiçbir faydası olmamıştır: "Allah, kâfirlere Nuh'un ve Lut'un eşini örnek verdi. İkisi de kullarımızdan salih olan iki kulun (nikâhı) altındaydı. İkisi de (müşrik kavimlerinin yanında yer alarak, kocalarına) ihanet ettiler. (Kocaları peygamber olmasına rağmen) Allah'a karşı onlara hiçbir fayda sağlamadı. Denildi ki: 'Girenlerle beraber girin ateşe.' "[4]

Allah Resûlü de (sav) bu anlayışın mümin kalplerde yerleşmesi için çabalamıştır.

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

" 'Yakın akrabaların olan aşiretini uyararak (işe başla).'[5] ayeti indiğinde Allah Resûlü (sav) ayağa kalkarak şöyle demişti:

'Ey Kureyş topluluğu! Canlarınızı Allah'tan satın alınız. Allah'tan gelen hiçbir şeyden sizi kurtaramam. Ey Muttaliboğulları! Allah'tan gelen hiçbir şeyden sizi kurtaramam. Ey Muttaliboğlu Abbas! Allah'tan gelen hiçbir şeyden seni kurtaramam. Ey Allah Resûlü'nün halası Safiyye! Allah'tan gelen hiçbir şeyden seni kurtaramam. Ey Resûlullah'ın kızı Fatıma! Benden dilediğini iste! Ama ben, Allah'tan gelen hiçbir şeyden seni kurtaramam.' "[6]

3. 29/Ankebût, 31-32
4. 66/Tahrîm, 10
5. 26/Şuarâ, 214
6. Buhari, 2753; Müslim, 206

Farklı zamanlarda söylediği şu sözler de aynı anlayışın tezahürüdür:

"Babamın hanedanı benim dostlarım değildir. Benim dostum ancak Allah ve salih müminlerdir."[7]

"Her kimi ameli yavaşlatmışsa onu nesebi hızlandırmaz."[8]

"Benim babam da senin baban da ateştedir."[9]

Lut'un (as) hanımına vurgu yapılmasının bir diğer nedeni; müminleri hicrete hazırlamaktır. Zira bir süre sonra hicretle emrolunacak müminler, bazı kardeşlerinin geride kalacağını bilemezdi. Onca zorluğa göğüs geren insanların hiç tereddüt etmeden hicret edeceği beklenirdi. Ancak öyle olmadı. Birçok farklı nedenle bazı insanlar geride kaldı. İşte Lut'un (as) hanımının geride kalması ve hicrete yakın inen surelerde bu kıssanın tekrarı, müminleri yaşanacak bu üzücü hadiseye hazırlamış oldu. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Lut'un Meleklerle Konuşması

"Lut ailesine elçiler geldiği zaman: 'Şüphesiz sizler tanınmayan bir topluluksunuz.' demişti. '(Hayır, öyle değil!) Bilakis, onların hakkında şüpheye kapılıp tartıştıkları (azabı) getirdik.' demişlerdi. 'Sana hakkı getirdik. Ve biz, elbette doğru söyleyenleriz. Gecenin bir bölümünde aileni yola çıkar. Sen de peşlerine düş. Sizden kimse arkasına bakmasın. Emrolunduğunuz yere doğru devam edin.' Ona şu kesin hükmü bildirdik: 'Sabah olduğunda bunların arkaları kesilmiş (kökleri kurumuş) olacaktır.' "[10]

Bu bölümde melekler, geliş amaçlarını Lut'a (as) açıklıyor. Melekler bir topluluğa yıkımla, bir diğer topluluğa kurtuluşla gelmişler. Açık ve kesin hükmü Lut'a (as) aktarıyorlar: Sabaha çıkamayacak azgın topluluk… Sabaha erişmeden helak olacaklar. Melekler Lut'a da (as) yol gösteriyorlar. Şehri nasıl terk edeceğini anlatıyorlar. Lut'a (as) çizdikleri plandan şu hikmetleri iktibas ediyoruz:

– Dikkatimizi çeken ilk nokta, gece çıkmasını istemeleridir. Allah'ın (cc)

7. Buhari, 5990; Müslim, 215
8. bk. Müslim, 2699
9. bk. Müslim, 203; Ahmed, 12192
10. 15/Hicr, 61-66

kesin hükmü olmasına rağmen tedbiri elden bırakmıyorlar. Elbette Allah'ın hükmüne hiçbir şeyin engel olmayacağını biliyorlar. O (cc), Lut (as) ve (iman) ailesinin kurtuluşuna, hanımı ve azgın topluluğun helakına hükmetmiş; kim O'nun (cc) hükmü karşısında durabilir, kim kurtuluşuna hükmedilmiş müminlere engel olabilir veya helakına hükmedilen kim kaçabilir? Tüm bu gerçekleri bilmelerine rağmen, gece yola çıkmasını istiyor, tedbiri elden bırakmıyorlar. Zira tedbir, Yüce Allah'ın emridir. Namaz ya da oruç gibi bir vecibedir:

"Ey iman edenler! Tedbirinizi alın. Gruplar hâlinde veya toplu olarak savaşa çıkın."[11]

İfadeye dikkat edelim, "Tedbirinizi alın." yani "Namazı ikame edin." veya "Zekâtı verin" emrinden hiçbir farkı yok. Kur'ân'ın eğittiği o ilk neslin hayatında bu Kur'âni ilkenin karşılığını tüm açıklığıyla görüyoruz. En açık İlahi vaatlerde bile tedbiri elden bırakmıyorlar. Çünkü onlar enbiya kıssalarını kulluk yürüyüşünde ve şirkle mücadelede yol azığı olarak okuyorlar. Mekke'de Daru'l Erkam'ın gizliliği, Allah Resûlü'nün hicret esnasında aldığı müthiş tedbirler, canını ve malını emanet edecek kadar güvendiği ashabına dahi savaş güzergâhını söylememesi… tedbirin ilk İslam toplumu hayatındaki yerini göstermesi için yalnızca birer örnektir. Tedbir, şer'i bir emir gibi öğrenilmekte ve öğretilmektedir. Ebu Zerr'in (ra) İslam olma kıssasında henüz bir çocuk olan Ali'nin (ra) tavırları, bu işin eğitimini aldıklarının en açık kanıtıdır.

İbni Abbâs'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ebu Zerr şöyle demişti: 'Ben Ğıfâr'dan bir adamdım. Bize, nebi olduğunu iddia eden bir adamın Mekke'de ortaya çıktığı haberi ulaştı. Kardeşime, 'Bu adamın yanına git, onunla konuş ve ondan bana haber getir.' dedim.

Kardeşim gitti, onunla karşılaştı, sonra geri döndü.

'Ne haber getirdin?' diye sordum.

O, 'Allah'a yemin ederim, ben hayrı emreden, kötülükten de alıkoyan bir adam gördüm.' dedi.

11. 4/Nisâ, 71

Ben de ona, 'Bu getirdiğin haber beni rahatlatmadı.' dedim.

Yanıma bir dağarcık ve bir asa aldım. Sonra da Mekke'ye doğru yola koyuldum. Ben onu tanımıyordum. Onun hakkında kimseye soru sormaktan da hoşlanmıyordum. Zemzem suyundan içiyor ve mescidde kalıyordum.

Ali yanımdan geçti: 'Bu adam sanki bir yabancı.' dedi. Ben, 'Evet.' dedim. 'Haydi gel, eve gidelim.' dedi. Ben de onunla birlikte yola koyuldum. O bana hiçbir şeye dair bir şey sormuyor, ben de ona söylemiyordum.

Sabah olunca Nebi'ye dair soru sormak üzere mescide gittim. Fakat onun hakkında bana haber verecek kimse yoktu.

Yanıma yine Ali geldi: 'Acaba bu adam gideceği yeri gösterecek bir kişiyi hâlâ bulamadı mı?' dedi.

Ben 'Hayır.' dedim.

'Haydi benimle beraber yürü.' dedi.

Sonra bana, 'Senin hâlin ne? Bu şehre gelmenin sebebi ne?' dedi.

Ben de ona, 'Eğer benim durumumu gizleyecek olursan sana haber veririm.' dedim.

'Dediğini yaparım.' diye cevap verdi.

O zaman ben de, 'Burada kendisinin Nebi olduğunu iddia eden bir adamın ortaya çıktığına dair bize bir haber ulaştı. Kendisiyle konuşmak üzere kardeşimi gönderdim. Fakat geriye döndüğünde getirdiği haber beni rahatlatmadı. Kendim onunla karşılaşmak istedim.' dedim.

Ali dedi ki: 'Sen doğru yoldasın. İşte ben de onun yanına gidiyorum, sen de arkamdan gel. Benim gireceğim yere sen de gir, sana zarar vereceğinden korktuğum birisini görecek olursam ayakkabımı düzeltiyormuşum gibi duvarın yanında ayakta duracağım. Sen de yoluna devam et.'

Nihayet o gitti, ben de onunla birlikte yola koyuldum. O bir yere gitti, ben de onunla birlikte Nebi'nin (sav) huzuruna girdim.

Ona, 'Bana, İslam'ı arz et.' dedim, o da arz etti. Olduğum yerde Müslim oldum.' ..."[12]

12. Buhari, 3522

– Dikkatimizi çeken diğer nokta, Lut'a (as) verilen, "Sen de peşlerine düş." emridir. Lut'un (as) onların önünde veya onlarla birlikte değil, onların peşinden gitmesi isteniyor. Allah Resûlü'nün de bu sünnete ittiba ettiğini, bir kafile yola çıkardığında onları geriden izlediğini görüyoruz:[13]

Cabir ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) yolculukta, yolculardan geride kalırdı. Zayıf olan hayvanları sürer, geride kalan, yola devam edemeyen yolcuları da hayvanının arkasına bindirir ve onlara dua ederdi."[14]

Allah Resûlü geriden gelir, yolda kalanların ihtiyaçlarını giderirdi. Bineği olmayanı bineğine alır, sorunu olanın sorununu giderir, zorlu bir görevi olanı duasıyla desteklerdi. Bu, onun (sav) örnek liderliğiydi. O (sav), sırça köşkünde oturup tarihin seyrini değiştiren bir ümmet meydana getirmedi. Önünde, arkasında, yanında durduğu bir toplumu, tüm insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmet hâline getirdi.

– Dikkatimizi çeken üçüncü hikmet; Lut'a (as) yöneltilen "sizden kimse arkasına bakmasın" emridir. Allah'ın emrine uyarak şehri terk edenlerin dönüp arkalarına bakmamaları isteniyor. Bu ifadenin hikmetine dair farklı açıklamalar yapılmıştır.[15] Aslında "arkaya bakmama emri" risalet davasının önemli meselelerinden biridir. Lut'un (as) kardeşlerinin siretine bakınca arkaya bakmamayı daha iyi anlıyoruz:

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Kadınlar arasında etek giyen ilk kişi, İsmail'in annesidir. O, (kıskançlıktan peşlerine düşmesin diye) Sare'ye izini kaybettirmek için bir kuşak edinmişti. (Böylelikle arkadan sarkan etek gerilerindeki ayak izlerini silecekti.) Daha sonra İbrâhîm onu ve süt emzirmekte olduğu oğlu İsmail'i getirip Beyt'in

13. bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/154, Hicr Suresi, 65. ayetin tefsiri
14. Ebu Davud, 2639
15. "a) Bu, 'Sizden, hiç kimse geride kalmasın; yoksa, kendisine azab isabet eder' anlamındadır.
b) Bu, 'Onların başına inen belanın ne denli olduğunu görmemesi için' demektir.
c) Bu, 'Koşmak ve arkada kalan şeylerle ilgilenmemek' anlamındadır. Bu, senin tıpkı, 'işine çek git, başka bir şeye bakma' demen gibidir.
d) 'Şayet orada, herhangi bir eşya veya metâ kalacak olsa, o eşya sebebiyle kesinlikle dönmesin' demektir." (Tefsîru'r Râzî, 14/124-125, Hicr Suresi, 65. ayetin tefsiri).

yanında, mescidin yukarılarında, Zemzem'in üzerinde büyükçe bir ağacın yanına yerleştirdi. O gün Mekke'de kimse yoktu. Orada su da bulunmuyordu, fakat her ikisini de orada bıraktı. Yanlarında da içinde biraz hurma bulunan bir torba ve içinde bir miktar su bulunan bir kırba bıraktı. Daha sonra İbrâhîm geri dönüp gitti.

İsmail'in annesi arkasından giderek, 'Ey İbrâhîm! Hiçbir şeyin bulunmadığı bu vadide bizi bırakıp nereye gidiyorsun?' dedi.

Ona bu sözlerini birkaç defa söyledi. **İbrâhîm dönüp ona bakmıyordu.**

Sonunda İbrâhîm'e, 'Sana bunu Allah mı emretti?' diye sordu. İbrâhîm, 'Evet.' dedi.

İsmail'in annesi, 'O vakit O (cc) bizi zayi etmez.' deyip geri döndü. İbrâhîm yoluna devam etti. Nihayet onu göremeyecekleri tepenin yanına varınca yüzünü Kâbe'ye çevirerek ellerini yukarıya kaldırıp, 'Rabbimiz! Şüphesiz ki ben, ailemden bir kısmını namazı dosdoğru kılsınlar diye senin mukaddes evinin (Kâbe'nin) yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir/onlara karşı ilgili kıl. Onları meyvelerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler.'[16] diye dua etti."[17]

İbrâhîm (as) Allah'ın emrine icabet ederek hanımını ve emzirilme çağında oğlunu Mekke Vadisi'ne bırakıyor. Kur'ân'dan anladığımız, o vadide ekin yok. Rivayette ise orada insan, gıda ve su olmadığını anlıyoruz. Yani İbrâhîm'den (as) istenen şu: Ömür boyu hasretini çektiği yavrusunu ve eşini kuş uçmaz kervan geçmez bir vadiye bırakması. İbrâhîm (as) Allah'ın (cc) emrine icabet edip çocuğunu ve eşini vadiye bırakıp ayrılıyor.

İbrâhîm (as) emre icabet ettikten sonra arkasına bakmadan yürüyor. Eşi, ardından sesleniyor, dönüp bakmıyor. Zira arkasına bakanlar, kendi bakışlarına takılıp düşerler. Arkaya bakanlar, önlerini göremezler. Arkaya bakanlar, kararlılıklarını kaybederler. Yüce Allah'tan gelen emirle yola çıkan, ardına bakmamalıdır:

16. 14/İbrâhîm, 37
17. Buhari, 3364

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Hayber Günü Allah Resûlü (sav), 'Bu sancağı mutlaka Allah ve Resûl'ünü seven bir adama vereceğim. Allah onun elinde fethi kolaylaştıracaktır.' **buyurmuştu.**

Ömer ibni Hattâb da şöyle demişti: 'Kumandan olmayı ancak o gün diledim. Sancak için çağrılırım ümidiyle ona uzandım.'

Fakat Allah Resûlü (sav) Ali ibni Ebu Tâlib'i çağırdı, sancağı ona verdi ve, '**Yürü! Allah sana fethi müyesser kılıncaya kadar etrafına bakma.**' buyurdu.

Derken Ali biraz yürüdü, sonra durdu ama **kafasını çevirmeden**, 'Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlarla ne üzerine savaşacağım?' diye seslendi.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Onlarla Allah'tan başka ilah olmadığına Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şahitlik edinceye kadar savaş, Bunu yaptılar mı, kanlarını ve mallarını senden korurlar. Allah'ın hakkı müstesna! Hesapları da Allah'a kalmıştır.' **buyurdu.**"[18]

Allah Resûlü (sav) Ali'ye (ra) sancağı veriyor ve "arkana bakma" diyor. Ali (ra) bir şey soracak, ne yapıyor? Arkasına bakmadan, Allah Resûlü'nün gösterdiği hedefe odaklanmış olarak, sorusunu soruyor... Allah Resûlü (sav), kardeşleri İbrâhîm ve Lut'tan (as) bir ders alıyor ve ashabını o ders üzere eğitiyor![19]

Lut Kavmi'nin Azgınlığı

"Şehir halkı (erkek misafirlerin şehre geldiğini birbirlerine müjdeleyerek) sevinç içinde geldiler. Dedi ki: 'Bunlar benim misafirlerimdir. Beni utandırıp dillerine düşürmeyin. Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin.' 'Biz seni toplumun işine karışmaktan alıkoymamış mıydık?' demişlerdi. Dedi ki: 'İllaki bir şey yapacaksanız işte benim (evlenebileceğiniz) kızlarım! Senin ömrüne andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı.' "[20]

Lut (as), kavmini çok iyi tanıyor. Onların nasıl habis tıynetli olduklarını biliyor. Kapısına dayanan azgınlar nedeniyle misafirler için endişe duyuyor. Çünkü onların hayasızlıkta sınır tanımadıklarını biliyor. Başka bir surede onun (as) sıkıntısına daha geniş yer veriliyor:

18. Müslim, 2405
19. Ayrıca bk. s. 343, "İbrâhîm, ailesini Mekke'ye yerleştiriyor"
20. 15/Hicr, 67-72

"Elçilerimiz (melekler) Lut'a geldiğinde, onlar yüzünden kendini kötü hissetmiş, bir çıkar yol bulamamış ve: 'Bu baş belası, sıkıntılı bir gündür.' demişti. (Misafirlerin geldiğini duyunca) kavmi koşar adımlarla ona gelmişti. Bundan önce de kötülükleri (âdet hâline getirecek kadar çokça) yaparlardı. Dedi ki: 'Ey kavmim! İşte bunlar benim kızlarım, onlarla (evlenerek ilişki kurmanız) sizin için daha temizdir. Artık Allah'tan korkup sakının ve misafirlerin içinde beni rezil etmeyin. İçinizde hiç mi olgun/aklı başında bir adam yok?' Demişlerdi ki: 'Andolsun ki, sende biliyorsun kızlarında hakkımız/gözümüz yok. (Aslında) sen, bizim ne istediğimizi de çok iyi biliyorsun.' Demişti ki: 'Keşke size karşı bir gücüm olsa, ya da (misafirlerimi sizden koruyacak) bir güce sığınabilseydim.' "[21] [22]

Yine bu surede temas edilmese de diğer surelerde bu kavmin azgınlığına dikkat çekiliyor:

"Lut'u da (kavmine gönderdik.) Hani (Lut) kavmine: 'Sizden önce âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fuhşiyatı mı yapıyorsunuz?' demişti. 'Şüphesiz ki sizler, kadınları bırakıp erkeklere şehvetle yaklaşıyorsunuz. Siz, aşırı giden taşkın bir toplumsunuz.' "[23]

Kur'ân-ı Kerim onların azgınlıktaki hâllerine öyle bir ışık tutuyor ki; gözlerimizle görür gibi oluyoruz. Hayır, elbette detay vermiyor. Ancak öyle kelimeler kullanıyor ki azgınlığın boyutunu idrak ediyoruz. Azgınlığın boyutunu anlamamızı sağlayan ve bugüne de ışık tuttuğuna inandığım üç ayrı ifadeye yakından bakalım:

– Münkerin topluca, aleni ve sevinç içinde işlenmesi

"Şehir halkı (erkek misafirlerin şehre geldiğini birbirlerine müjdeleyerek) sevinç içinde geldiler."[24]

"Bu ifade dahi Lût kavminin ne kadar dejenere olduğunu ve ne kadar

21. 11/Hûd, 77-80

22. Kur'ân kıssalarında gaye kıssa anlatmak değildir. Bu nedenle olayların yaşanma sırası değil, mesaja öncelik verilir. Hicr Suresi'ndeki Lut (as) kıssası bunun örneğidir. Diğer surelerdeki anlatımda Lut (as) misafirleri nedeniyle endişeye kapılır, melekler onu müjdeler ve Lut (as) sakinleşir. Hicr Suresi'ndeki anlatımda önce meleklerin müjdesi sonra Lut'un (as) korkusuna yer verilir.

23. 7/A'râf, 80-81

24. 15/Hicr, 67

iğrenç bir illete tutulduğunu, anormal cinsî isteklerde ne kadar şeni bir hâl aldıklarını gösterir. Onların cinsî sapıklıklarının derecesini âyeti kerîmenin topluca sevinerek gelişlerini ifade tarzından anlıyoruz. Güzel yüzlü gençler geçmiş ellerine, gece gündüz, gizli açık hep o çirkin hareketi yapıyorlardı. Bu iğrenç-iğrenç kelimesinin ifade ettiği iğrençlikten çok daha iğrenç-fiili yapma temayüllerini açıkça ilan edişlerindeki feci halleri insan hayal ve düşüncesinin ötesinde son derece kötü bir hâldir. Şayet böyle bir şey olmamış olsaydı insan muhayyilesi böyle bir hareketin vukuunu düşünemezdi bile. Bir toplum içinde bir kişi çıkabilir cinsî sapık olarak, ama bu hareketini kimseye göstermez ve gizlemeye çalışır. O pis ve iğrenç zevkini tatmin etmek için gizli yerler arar ve oralarda bitirir işini. Halkın onun bu hareketini işitmesini istemez ve bundan utanç duyar. Bu fiil normal ve meşru telakki edilse bile insanın salim fitratı herkesin gözünden uzak tutulmasını ve gizlenmesini ister. Bırakalım insanları birçok hayvanlar dahi açıktan açığa yapmaktan kaçınır… Gelin görün ki o menhus ve adi millet bu şeni ve iğrenç fiile irtikap etmekle kalmıyorlar, açıktan açığa yapıyorlar bunu. Ferden ferden de yapmıyorlar toplu hâlde yapıyorlar. Birbirlerine müjde veriyorlar seviniyorlar ve bir av elde etmiş olmakla yanıp tutuşuyorlar. Bu derece aşağılık ve adi bir hâli düşünmek veya eşine rastlamak mümkün değildir."[25]

Bu ifadeyi destekleyen bir diğer ayette şöyle buyuruluyor:

" 'Siz, erkeklere yanaşacak, yol kesecek ve sizi bir araya getiren meclislerinizde münker işlemeye devam edeceksiniz öyle mi?' Kavminin cevabı: 'Şayet doğru sözlülerden isen bize Allah'ın azabını getir (bakalım)." sözünden başkası olmadı."[26]

"Sizi bir araya getiren meclislerinizde münker işlemeye devam edeceksiniz" ifadesi; bu münkerin açıktan ve topluca yapıldığını gösteriyor.

"Katâde, 'Sizi bir araya getiren meclislerinizde münker işlemeye devam edeceksiniz öyle mi?'[27] ayeti hakkında şöyle dedi: 'Yani meclislerinde fuhşiyat yapıyorlardı.' "[28]

25. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/136-137, Hicr Suresi, 67. ayetin tefsiri
26. 29/Ankebût, 29
27. 29/Ankebût, 29
28. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 17/312, 59846 No.lu rivayet

"Abdurrahman ibni Zeyd ibni Eslem şöyle dedi: 'Ayetteki En-Nâdiye, meclisler demektir. El-Munker'den kasıt, onların işlemiş oldukları habis amelleridir. Onlar yolcunun önünü keser, onu tutar ve üzerine binerlerdi.' "[29]

"Yahyâ ibni Sellâm şöyle dedi: 'Ayetteki meclislerinizden kasıt 'toplantılarınızda', munker'den kasıt ise 'fuhşiyat'tır. Yani o meclislerde fahiş işler yapıyorlardı.' "[30] [31]

Hicr ve Ankebût Surelerinin ayetleri, âdeta o toplumun fotoğrafını çeker. Sapkınlığın topluca, aleni olarak işlendiğini gösterir. Günümüzde fahşa ve münkerin kameraya alınarak milyarlarca insana izlettirilmesi, bu sapkınlığın bir adım öteye taşınması; mahalli bir münkerin cihanşümul hâle getirilmesidir.

– Münkere yasal güvence verilmesi

" 'Biz seni toplumun işine karışmaktan alıkoymamış mıydık?' demişlerdi."[32]

"Demişlerdi ki: 'Bu işe bir son vermezsen ey Lut, kesinlikle (buradan) çıkarılıp sürülenlerden olacaksın.' "[33]

Münkeri alenileştirmeleri yanında, yasal güvence altına almışlardır. Biri bu münkeri eleştirmeye, yapanları uyarmaya yahut mani olmaya kalktığında karşısında toplumu ve toplum adına yasaları bulmaktadır. "Sen kimsenin özel hayatına karışamazsın" veya "bireysel özgürlükler" veya "sana ne, sen yapmazsın/izlemezsin olur biter" ve daha bir sürü şey… Zira şirk toplumları isyan toplumlarıdır. Masiyet ve şirk yasal güvence altına alınmak zorundadır. Sistem halka masiyet işleme özgürlüğü, halk da sisteme tanrılık özgürlüğü tanır. Yüce Allah Firavun toplumu için şöyle der:

29. age. 17/313, 59849 No.lu rivayet
30. age. 17/313, 59850 No.lu rivayet
31. Ayet-i kerimenin ilgili cümlesi yoldan geçenlere taş (veya herhangi bir şeyler) atmak, meclislerde yellenmek şeklinde de tefsir edilmiştir. Taşlama tefsirini destekleyen merfu rivayetler nakledilse de senetleri zayıf kabul edilmiştir (bk. age). Yukarıda okuduğumuz tefsir, ayetin bağlamına uygun olandır. Elbette ayet meclislerde topluca işlenen her münkerin çirkinliğine dolaylı işaret eder. Bağlama en uygun olan ve ayetin kapsamına öncelikli dâhil olan Lut (as) kavmi sapkınlığıdır.
32. 15/Hicr, 70
33. 26/Şuarâ, 167

“Kavmini hafife aldı/onursuzlaştırdı/aptallaştırdı, onlar da ona itaat ettiler. Şüphesiz ki onlar, fasık bir topluluktu.”[34]

Firavun; kavmini hafife almış, onursuzlaştırmış, aptal yerine koymuştur. Peki, kavmi neden bu muameleyi kabul etmiştir? Ayetin son cümlesi, sorumuzun cevabıdır: Onlar fasık bir toplumdur! Firavunlar sömürü için fıskın/masiyetin zorunlu olduğunu bilirler. Toplum, Allah katındaki değerini yitirmelidir ki yeryüzündeki değerini/onurunu yitirsin. Bunun için de fıskı yaygınlaştırırlar. Bir yöntemleri de yasal güvence vererek fıskı meşrulaştırmalarıdır.

– Masiyetten sakınanlarla dalga geçmeleri, aşağılamaları

“Kavmi: ‘Onları yurdunuzdan çıkarın. (Çünkü) onlar temizlenen insanlardır.’ demek dışında bir cevap vermemişti.”[35]

“Fıskı açıktan açığa işleyen kimselerin böylesi tavırlar sergilemeleri bilinen şeylerdendir. Kemâlin ve faziletlerin nasıl dereceleri varsa aynı şekilde noksanlığın ve ahlâksızlığın da derekeleri (aşağı doğru dereceleri) vardır. Bunun ilk derekesi, kişinin -çirkinliğini bile bile ve bundan dolayı nefsini kınadığı halde- ahlaksızlığı işlemesi, sonra da bundan Rabbine tövbe etmesidir. Bu derekeden sonra, çirkin fiili gizli gizli ve kimselere göstermeden tekrar tekrar dönüp işleme derekesi gelir. Bunu kötülükte ısrar derekesi takip eder ki bunun sonunda insanın, yaptığı fiilin çirkinliğini hissetme yeteneği ortadan kalkar. Bu derekeden sonra o fiili açıktan açığa işleme derekesi gelir ki, artık kişi buna hazır olanlara kötü bir örnek teşkil eder. Bu derekenin ardından insanın o fiili işleyenler nezdinde bununla öğünmesi ve ondan kaçınanları da hakir görmesi devresi gelir. İşte bu, derekelerin en aşağısıdır. Bu dereke, Lût kavminin düştüğü derekedir.”[36]

Okuduğumuz bu üç özelliği bir daha özetleyelim: Kur’ân’da anlatılan en azgın toplum; masiyeti aleni işleyen, masiyeti yasal güvence altına alan ve o masiyetten sakınanları aşağılayarak ötekileştiren bir toplumdur. Böyle bir toplum, azabın en çetinine çarptırılmıştır. Şüphesiz başta Lut Kavmi’nin sapıklığı ve diğer tüm masiyetlerde modern cahiliye, onlardan fersah fersah

34. 43/Zuhruf, 54
35. 7/A’râf, 82
36. Tefsiru’l Menâr, 9/397, 80-84. ayetlerin tefsiri

ileridedir. Dünyanın başına musallat olan maddi ve manevi bunca azap, elbette boşuna değildir. İnsanlar/Toplumlar, elleriyle kazandıklarının karşılığını yaşamaktadır. Allah (cc) bizleri imanla, tevbeyle ve salih amellerle arınan "temizlenenlerden" kılsın.

Lut'un Misafir Hassasiyeti

"Dedi ki: 'Bunlar benim misafirlerimdir. Beni utandırıp dillerine düşürmeyin. Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin. Biz seni toplumun işine karışmaktan alıkoymamış mıydık?' demişlerdi. Dedi ki: 'İllaki bir şey yapacaksanız işte benim (evlenebileceğiniz) kızlarım!' "[37]

Melekler, Lut'un (as) misafirleridir. Misafir de ev sahibine Yüce Allah'ın emanetidir. Ona ikram etmesi; malını, canını ve namusunu koruması ev sahibinin sorumluluğundadır.

Ebu Şureyh El-Adevî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), 'Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden kimse komşusuna ikram etsin, Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden kimse misafirine caizesini ikram etsin.' buyurdu.

Sahabe, 'Ey Allah'ın Resûlü, caizesi nedir?' diye sordu.

Allah Resûlü (sav) şöyle cevap verdi: 'Misafirini bir gün ve bir gece ağırlamaktır. Misafirlik ise üç gündür. Artık bundan sonrası o misafire bir sadakadır. Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden bir kimse de ya hayır söylesin ya da sussun.' "[38]

Misafire yönelik her ikram ve koruma, Allah'a ve Ahiret Günü'ne imanın gereğidir. Lut'un (as) çabası da imani bir çabadır ve tüm müminler için örnektir. Lut'un (as) misafirlerini korumak için üç yola tevessül ettiğini görüyoruz:

– "Dedi ki: 'Bunlar benim misafirlerimdir. Beni utandırıp dillerine düşürmeyin. Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin.' "[39]

Onlara kişilik haklarını hatırlatıyor. Kendini dile düşürüp rezil etmele-

37. 15/Hicr, 68-71
38. Buhari, 6019; Müslim, 48
39. 15/Hicr, 68-69

rinden sakındırıyor. Aslında toplumsal vicdanı, evrensel ahlaki değerleri hatırlatarak, onları bu münkerden alıkoymaya gayret ediyor.

– "Dedi ki: 'İllaki bir şey yapacaksanız işte benim (evlenebileceğiniz) kızlarım!' "[40]

Kızlarıyla evlenebileceklerini söylüyor.[41] Onları haramdan alıkoymak için helal olanı, fıtri olanı teklif ediyor. Fakat onun bu çabası da sonuçsuz kalıyor. Hud Suresi'nden öğrendiğimiz kadarıyla onun bu fıtri teklifine şu cevapla karşılık veriyorlar:

"Demişlerdi ki: 'Andolsun ki, sen de biliyorsun kızlarında hakkımız/gözümüz yok. (Asılnda) sen, bizim ne istediğimizi de çok iyi biliyorsun.' "[42] [43]

– "Demişti ki: 'Keşke size karşı bir gücüm olsa, ya da (misafirlerimi sizden koruyacak) bir güce sığınabilseydim.' "[44]

Onları çirkin davranıştan alıkoymak için gücünün olmasını veya yardım alabileceği bir güce sığınmayı istemiştir.

Burada bir noktaya temas etmekte yarar var. Ayetlerin indiği ortamda Mekke'ye, yani Allah Resûlü'ne (sav) gelen misafirler vardı. İbrâhîm (as) ve Lut (as) kıssası sahabeye misafir hassasiyeti kazandırıyor, Mekke azgınlarına karşı misafirlerini korumalarını öğütlüyordu.

Geçen sayfalarda[45] Ebu Zerr'in (ra) Mekke'ye misafir olarak gelişini ve Ali'nin

40. 15/Hicr, 71

41. Lut'un (as) şeriatında şirk ehliyle evlilik caiz olabilir. Zira Lut ve Nuh (as) müşriklerle evlidir. (bk. 66/Tahrîm, 10)

42. 11/Hûd, 79

43. Lut'un (as) mezkûr teklifi farklı şekillerde yorumlanmıştır.

"Aralarında Mücahid ve Said b. Cübeyr'in de bulunduğu bir topluluk derler ki: Lût: 'İşte kızlarım' diyerek bütün kadınlara işaret etmiştir. Çünkü bir kavmin peygamberi onların babası gibidir. Bu görüşü İbni Mes'ûd'un; (el-Ahzâb, 33/6) daki: 'Peygamber mü'minler için kendi öz canlarından önce gelir. Onun zevceleri de analarıdır' buyruğunu 've o onların babasıdır' şeklindeki okuyuşu desteklemektedir.

Bir başka kesim şöyle demektedir: Lût un bu sözü bir savunma idi. Onu fiilen gerçekleştirmek istemiş değildi. Bu görüş Ebu Ubeyde'den rivayet edilmiştir. Nitekim başkasının malını yemekten alıkonmak istenen kimseye: Domuz senin için bundan daha helaldir, denilmesi de buna benzemek tedir. İkrime de der ki: Lüt ne kendi kızlarını, ne de ümmetinin kızlarını nikahlamalarını teklif etmiş değildi. O bu sözlerini sadece çekip gitsinler diye söylemişti." (Tefsîru'l Kurtubî, 10/8, Hûd Suresi, 78. ayetin tefsiri)

44. 11/Hûd, 80

45. bk. s. 622

(ra) onunla ilgilenmesini okumuştuk. Ebu Zerr (ra) gibi, İslam'ı öğrenmek için Mekke'ye misafir olan sahabiler vardı.[46]

Ebu Zerr'in (ra) İslam olma kıssası ve Ali'nin (ra) tavrı, önemlidir. Kur'ân kıssalarının onları nasıl eğittiğini, misafirlerini koruma hassasiyetlerini anlamamızı kolaylaştırıyor. Buradan anlıyoruz ki onlar bu kitabı yalnızca okumuyorlar; harf harf, hüküm hüküm âdeta içiyorlar. Direkt ve dolaylı mesajlarını anlıyor, uyguluyorlar. Kur'ân'a hayatın her alanını tanzim eden bir kitap olarak bakıyorlar. Gördükleri her hükmü imkân nispetinde tatbik ediyorlar.

Lut'un Ömrüne Yemin

"Senin ömrüne andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı."[47]

Yüce Allah, Nebi'sinin ömrüne yemin ediyor.[48] Normalde Allah dışında bir varlığa yemin etmek kesin dille yasaklanmıştır. Çünkü yemin tazimdir; bu nevi bir tazim yalnızca Allah'a (cc) yapılır.

Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Babam, Nebi'nin (sav), kendisine, 'Allah, atalarınız adına yemin etmenizi yasaklıyor.' dediğini anlattı.

Babam Ömer şöyle demişti: 'Allah'a yemin ederim ki Nebi'nin (sav) bu sözünü duyduktan sonra ister kasten ister başkasından naklederek olsun asla böyle yemin etmedim.' "[49]

Nâfi'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"İbni Ömer, 'Bir kafile ile birlikte yol almakta olan Ömer ibni Hattâb'a arkadan yetiştiğini' söylemişti. O sırada Ömer, babası adına yemin ediyordu.

Bu sebeple Allah Resûlü (sav) onlara şöyle seslendi: 'Dikkat edin! Şüphesiz

46. bk. Müslim, 832
47. 15/Hicr, 72
48. Bu yeminin Lut'un (as) ömrüne mi Allah Resûlü'nün (sav) ömrüne mi yemin olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Çoğunluk, yeminin Allah Resûlü'ne (sav) olduğunu söylese de ayetlerde buna delalet eden direkt veya dolaylı hiçbir işaret yoktur. Allah (cc) en doğrusunu bilir. Hakikatte tefsirlerde yer alan bu tartışmanın ayetlerin anlaşılmasına bir katkısı da yoktur.
49. Buhari, 6647; Müslim, 164

Allah sizlere babalarınız adına yemin etmenizi yasaklıyor. Her kim yemin edecekse Allah adına yemin etsin, aksi takdirde sussun.' "[50]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Babalarınız üzerine yemin etmeyin! Annenizle yemin etmeyin. Allah'a denk tutulanlarla yemin etmeyin. Ancak Allah ile yemin edin. Allah'a ancak yemini yerine getirecek sadıklar olarak yemin edin."[51]

Yemin eden Allah (cc) ise O, dilediğine yemin eder. Kur'ân'da Güneş'e, Ay'a, kaleme, incire, zeytine ve daha birçok şeye yemin edilmiştir. Zira O (cc) yaratıcıdır, mülkün mutlak sahibidir; mülkünden dilediğine yemin edebilir.

Dedik ki yemin, yemin edilen şeyi tazim etmek içindir. Okuduğumuz kıssada Lut'un (as) veya Nebi'nin (sav) ömrüne yemin edilmesi, Yüce Allah'ın ona (as) verdiği değeri göstermektedir. Kavminin azgınlığına karşı, Yüce Allah'ın onun yanında olduğuna; kavminin aşağılamalarına karşı Rabbinin ona değer verdiğine işaret etmektedir.

Günah Sarhoşluğu

"Senin ömrüne andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı."[52]

Ayette Yüce Allah onların durumunu "sarhoşluk içinde bocalamak" olarak isimlendiriyor. Onların eşcinsel sapkınlığına sarhoşluk denmesi dikkatimizi çekiyor. Bunu iki şekilde izah etmek mümkündür:

– Kitle psikolojisiyle hareket eden insanlar sarhoş gibidirler, ne yaptıklarını bilmezler. Örneğin normal hayatta gayet makul insanlar; bir futbol maçında veya gösteri/yürüyüş esnasında insanlıktan çıkabilir, onlardan asla beklenmeyen davranışlar sergileyebilirler. Lut'un (as) kavmi de kitlesel olarak sapkınlığa düşmüş, yukarıda okuduğumuz gibi birlikte hareket etmişlerdir. Hâliyle onlar kitlenin sürüklemesiyle hareket eden, manevi sarhoşlar konumundalardır.

50. Buhari, 6108; Müslim, 1646
51. Ebu Davud, 3248; Nesai, 3778
52. 15/Hicr, 72

– Aşk, şehvet, fasid muhabbet insanın aklını başından alır. Kişi hayal ve vehimle yüreğini doldurur; yüreğini doldurduğu şey aklını, duygularını, söz ve davranışlarını esir alır. Artık o, aşk/şehvet sarhoşudur. İçkinin sarhoşluğu bir müddet sürerken aşk ve şehvet sarhoşluğu kişinin tüm benliğini kuşatır, kolay kolay geçmez.[53] Eşcinsel şehvet, sapkın bir şehvettir. Normal şehvetten farklı olarak kalbi istila eder, sahibini sarhoşlaştırır.

Evet, başta eşcinsellik olmak üzere her türlü masiyet, manevi sarhoşluk nedenidir. İnsanın aklını örter. Çoğu zaman aklı/kalbi örter de kişi diğer sorumluluklarını, neyin faydalı ve zararlı olduğunu unutur. Bir günahın insanın aklını başından alması için ya fıtrata aykırı ya da tüm kalbi istila edecek kadar baskın olması gerekir. Masiyetin sarhoşluğundan korunmak için fıtrata dönmek ve sürekli tevbe/istiğfarla bir günahın kalbi kuşatmasına engel olmak gerekir.

Lut Kavmi'nin Helakı

"(Derken) Güneş'in doğmasıyla onları bir çığlık yakalayıverdi. Oranın altını üstüne getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık. Şüphesiz ki bunda, basiret/feraset sahibi insanlar için (ibret alınacak) ayetler vardır. Orası hâlen bir yerleşim yolu üzerinde bulunuyor. Şüphesiz bunda, iman edenler için (dersler çıkarılacak) bir ayet vardır."[54]

Allah'ın vaadi gerçekleşmiş, Lut'un (as) kavmi acı sonla karşılaşmıştır. Yeryüzünün en çirkin ameline mukabil, en çetin azapla cezalandırılmışlardır. Üzerlerine pişirilmiş taşlar yağmış ve beldelerin altı üstüne getirilmiştir. Üzerlerine yağan pişmiş taşlar Allah katında işaretlenmiş, her bir taş muayyen hedefi vurmuştur:

"(Helak) emrimiz geldiğinde oranın altını üstüne getirdik ve tepelerine birbiri ardına dizilmiş, çamurdan pişirilmiş taşlar yağdırdık. (O taşlar) Rabbinin katında işaretlenmişlerdir. O (azabın bir benzeri, bu kavmin amelini yapan) zalimlerden uzak değildir."[55]

53. bk. İbni Teymiyye Tefsîri, 5/535, Hicr Suresi, 72. ayetin tefsiri
54. 15/Hicr, 73-77
55. 11/Hûd, 82-83

Yüce Allah altını üstüne getirdiği o şehri, ibret olarak yol üstünde, geçenlerin göreceği işlek bir yolda bırakmıştır:

"Orası hâlen bir yerleşim yolu üzerinde bulunuyor."[56]

"Andolsun ki biz, akleden bir topluluk için oradan (ibret alınacak) apaçık bir ayet bıraktık."[57]

Mekke halkı Suriye ya da Mısır'a gittiklerinde bu yolu kullanıyor ve onların harabelerini görüyorlardı. Bugün yapılan araştırmalar, onlardan geriye kalan helak ayetini daha iyi anlamamızı sağlıyor. Şöyle ki;

"Lût (as) kavminden günümüze ulaşan en önemli işaret ve ayet Lût Gölü'dür. Dolayısıyla buranın yeryüzünün diğer bölgelerinde bulunan göllerden farklı olabilecek özellikleri bulunmalıdır. Çünkü dünyanın birçok yerinde bulunan göllerden ve denizlerden sadece buraya dikkat çekilmesi buranın farklılığını ortaya koymaktadır. Yoksa yeryüzündeki bütün denizler, göller, dağlar Allah'ın gücünü gösteren alametlerdir. 'Gece ve gündüzün değişmesinde ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde, korunan bir toplum için nice ibretler vardır.' (Yûnus 10/6. Ayrıca Bakara 2/164, Rûm 30/20, Yâsîn 36/33, Câsiye 45/3–6. konu ile ilgili diğer ayetlerdir.) O halde buranın temel ayırıcı nitelikleri nelerdir:

Burası yeryüzünün en çukur bölgesidir. Bu özelliği onun üzerinde durulan en önemli özelliğidir. Bu da buranın korkunç bir çöküntüye uğrayıp altının üstüne getirilmesinden kaynaklanmaktadır.Bunun nedeni olarak eski tarih kitaplarında Cibril'in burayı kanadıyla yerin dibinden söküp göklere kaldırdıktan sonra ters çevirip yere çaktığı anlatılmış ve olayın mu'cizevi yönü üzerinde durulmuştur. Ancak asrımızda bilimsel verilere ve arkeolojik verilere dayanarak yorumlar yapan âlimler bölgede meydana gelen depremlere ve bu depremlerin ardından oluşan çöküntülere dikkat çekmişlerdir. Onlara göre bu çöküntüler nedeniyle bu vadi yeryüzünün en çukur bölgesidir. Lût Gölü'nün yüzeyi Akdeniz seviyesinden 400 metre, en derin tabanı ise 800 metre daha alçaktır. Lût Gölü'nün suyu siyah ve etrafa pis koku yaymakta, çevresinde bulunanları rahatsız etmektedir. Bununla ilgili olarak Mevdudi

56. 15/Hicr, 76
57. 29/Ankebût, 35

şunları söylemektedir: 'Lût Gölü'nün güney kısmında büyük bir felâketin belirtileri de, büyük kara lekeler, yanmış taşlar, soğumuş lavlar, petrol mazot ve tabii gaz kalıntıları şeklinde bulunuyor. İnsan burada bir gün kıyametin koptuğunu anlıyor.

Bu gölün diğer bir özelliği ise suyunun çok tuzlu olmasıdır. Bu nedenle de içinde hiçbir canlı yaşamamaktadır. Bilim adamları çağımızın sunmuş olduğu bilimsel verilere dayanarak bu gölün tuz oranında gözle görülür bir farka dikkat çekerler ve bu gölün tuz yoğunluğunun diğer tabii ve normal göllerden farklı olduğunu kaydederler.

Filhakika Lût Gölü'nün suyunda, işba (doyma) derecesine yakın denilebilecek kadar fazla çözülmüş madde bulunmakta, tuzluluk oranı yüzeyde binde 288 dipte binde 325 (açık denizlerde binde 35-37)tir. Suyun yoğunluğu ise 1,119'u bulmaktadır (açık denizlerde 1,025). Bu yoğun tuz oranından dolayı gölde canlı yaşayamamaktadır.' Zaten Lût Gölü bu özelliğinden dolayı içinde canlı barındırmamakta, bu nedenle kendisine batı dilinde 'Dead Sea' (Ölü Deniz) denmektedir.

Bu gölün güney kısmında bazı kalıntılar ve toplu mezarlar bulunmuştur. 1965 yılında Amerikalı arkeologlardan oluşan bir ekip kazılar sırasında El-Lisan yarımadasında büyük bir mezarlığı ortaya çıkardılar. Bu mezarlıkta 20 binden fazla mezarın bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bundan, yakın bir yerde büyük bir şehrin bulunduğu tahmini kuvvetlenmiştir. Bu buluş ayrıca söz konusu şehrin yere battığı tezini de güçlendirmektedir.' (Mevdûdî, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi, I, 468.) Buradaki kalıntılar burada daha önce büyük bir kitlenin yaşadığını ve daha sonra helâk edildiğini göstermektedir. Ayet-i kerimeler burada önceden yaşamış ama günahlarından dolayı cezalandırılmış olan bu insanların kalıntılarına bakarak insanların ibretler almasını istemektedir. Kendilerini güvende kabul eden bu inkârcılar elim bir azapla cezalandırılmış, sonra gelecek insanlara da ibret alameti olarak kalıntıları günümüze ulaşmıştır."[58]

58. Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Lut (as) Kıssası, s. 77-78

Kimler Ders/İbret Alır?

"Şüphesiz ki bunda, basiret/feraset sahibi insanlar için (ibret alınacak) ayetler vardır."[59]

"Şüphesiz bunda, iman edenler için (dersler çıkarılacak) bir ayet vardır."[60]

Kur'ân-ı Kerim dikkatimizi bir kez daha önemli bir noktaya çekiyor: Kur'ân'ı her insan okuyabilir, dinleyebilir. Ancak onu her insan anlayamaz, ondan her insan dersler/ibretler alamaz, ondan her insan yolunu aydınlatacak bir nur ve yol gösterecek bir rehber/hidayet bulamaz. Kur'ân'ı okuduğu hâlde onu hakkıyla anlamayan, yani Kur'ân'ın kendine yol göstermediği insan, dikkatle dinlerse Kur'ân ona şu öğüdü verecektir.

Kur'ân diyecek ki: "Beni öylesine okuyorsun. Roman okur gibi, edebî bir metni tahlil eder gibi. Hayır! Beni ancak korkup sakınmak için okursan sana rehber olurum."

"Bu kitapta hiçbir şüphe yoktur. Muttakiler için hidayettir."[61]

Kur'ân diyecek ki: "Beni okuyorsun ama Allah'tan korkmuyor, saygı duymuyor, O'nu tazim etmiyorsun. Rabbinle baş başa kaldığın yerlerde O'nu sevip sayacaksın ki kalbin incelsin. İncelsin ki ayetlerim sana temas etsin, yüreğine dokunabilsin."

"Sen ancak, zikre (Kur'an'a) uyan ve gayb ile Rahman olan (Allah')a (karşı) içi titreyerek korku duyan kimseyi uyarırsın. İşte böylesini, bir bağışlanma ve üstün bir ecirle müjdele."[62]

Diyecek ki Kur'ân: "Ahireti düşünerek beni okumalısın. Kalbi dünyaya yapışmış, ahireti ve Allah (cc) ile karşılaşmayı ummayan insanın gözüyle beni okuman, karanlıklarını aydınlatmana yardımcı olmaz. Bu kitap; hayatı ahiret merkezli yaşayanları uyarır."

59. 15/Hicr, 75
60. 15/Hicr, 77
61. 2/Bakara, 2
62. 36/Yasin, 11

"Rabblerine (götürülüp) toplanacaklarından korkanları onunla (Kur'an'la) uyarıp korkut; onlar için ondan başka ne velileri vardır ne şefaatçileri. Umulur ki korkup sakınırlar."[63]

Diyecek ki Kur'ân: "Beni meşguliyetlerinin arasına sıkıştırma. Ben, insanlığın ana gündemi olmak için indirildim. Gündemleri ben olanlara izzet ve şeref getiririm. En değerli vaktini bana ayırarak beni okumalısın. Uykunu bölmeli, sıcak yatağını terk etmeli, gece kıyamda durmalı ve beni gecenin duası gibi içten ve duygulu, gecenin sohbeti gibi samimi ve yakın okumalısın."

"Ey örtüsüne bürünen! Az bir kısmı hariç olmak üzere, geceleyin kalk: (Gecenin) Yarısı kadar. Ya da ondan biraz eksilt. Veya üzerine ilave et. Ve Kur'an'ı belli bir düzen içinde (tertil üzere) oku. Gerçek şu ki, biz senin üzerine 'oldukça ağır' bir söz (vahy) bırakacağız. Doğrusu gece neşesi (gece ibadeti, insanın iç dünyasında uyandırdığı) etki bakımından daha kuvvetli, okumak bakımından daha sağlamdır. Çünkü gündüz, senin için uzun uğraşılar vardır."[64]

Diyecek ki Kur'ân: "Beni okurken bana yoğunlaşmalı, ayetlerim üzerinde düşünmeli, yorulmalısın. Sen kalbini benim içime yerleştireceksin ki ben senin kalbinin içine yerleşebileyim. Kitaplığın tozlu raflarında ya da duvarların süslü kılıflarında değil, yüreğinde ve zihninde yer açmalısın bana."

"Kur'anı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri üzerinde kilit mi vardır?"[65]

Diyecek ki Kur'ân: "Beni kim sana ulaştırdıysa onun dudaklarıyla okumalı, onun aynasında seyretmeli, onun ahlakında beni aramalısın. Ben, Allah'ın (cc) ilim deryasından birkaç damlayım sadece... O yetimin (sav) yüreğine damladım. Onun seçilmiş yüreğinde çağlayıp onun söz ve davranışlarında suret buldum. Beni ancak onunla anlayabilirsin."

"Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resûlü'nde güzel bir örnek vardır."[66] [67]

63. 6/Enam, 51
64. 73/Müzzemmil, 1-7
65. 47/Muhammed, 24
66. 33/Ahzab, 21
67. bk. Tevhid Dergisi, S 62, s. 21

Hicr Suresi'nin okumakta olduğumuz 75. ayeti, Allah'ın şer'i ve kevnî ayetlerini anlamak için tevessum sıfatına dikkat çeker. Buna göre O'nun (cc) ayetlerinden mutevessim olan kullar dersler/ibretler çıkarır, kendilerine yol gösterecek ayetler tespit ederler. Mutevessim kelimesi "v-s-m" kökünden türemiştir. Kelimenin kök anlamı iz, işaret anlamına gelir. Araplar develeri/hayvanları benzerlerinden ayırmak için damgalardı. Bu damgalama işine iz bıraktığı, işaret olduğu için vesme derlerdi. Kur'ân'ın diğer ayetlerinde de kelime bu anlamda kullanılmıştır. "**Alametleri/Simahum** yüzlerinde secdeden oluşan izdir."[68] "Sen onları yüzlerindeki **alametlerden/simahum** tanırsın."[69] "Onu burnundan **damgalayacağız/senesimuhu.**"[70] [71] Demek ki mütevessim; izleri, alametleri okuyabilen, gördüğü öncüllerden sonuçlar çıkarabilen insandır. Mutevessim kelimesinin tefa'ul kalıbından olması da ayrı bir incelik ihtiva eder. Zira bu kalıp bir şeyin peyderpey ve zorlanarak elde edildiğini göstermek için kullanılır. Bir insanın anlayış, feraset ve basiret sahibi olması için çokça düşünmesi, sınırlarını zorlaması, ortaya bir çaba koyması gerektiğini anlatır… İşte buradan yola çıkarak İslam âlimleri; tevessüm ehlini basiretli, ferasetli, anlayış sahibi olarak tefsir etmiştir. Zira tefekkür çilesine katlanarak, boş şeylerden sarfınazar ederek ve yoğunlaşarak kendilerini inşa edenler; çabalarının karşılığı olarak ileri görüşlü, olayların ardındaki hakikatleri anlayabilen, isabetli neticeler çıkaran insanlara dönüşürler. Ki bu sıfatların İslam kültüründe karşılığı feraset, basiret ve hikmettir.

Basiret, feraset ve hikmet insanın çabasına verilen mükafattır dedik. Ancak bir yanlış anlaşılma ihtimalini bertaraf etmek için şunu da eklemek zorundayız. Müminin düşünme çabası, salt zihin egzersizi değildir. O düşünmenin motivasyon kaynağı Allah'ın dininde tefakkuh/derinleşme ve kulluğunu güzelleştirmedir. Yani mümin düşünmek için düşünmez. Onu bir filozoftan ayıran tam da budur. O; Rabbine yakınlaşmak, O'nu (cc) ve O'nun ayetlerini daha iyi tanımak, O'na (cc) ihsan üzere kulluk etmek için düşünür. Bu çabası onu En-Nur olan Allah'a yakınlaştırır. Işığın kaynağına yakınlaştıkça çevreyi daha net gören insan gibi, En-Nûr olana yakınlaştıkça kalp/zihin daha iyi görmeye,

68. 48/Fetih, 29
69. 2/Bakara, 273
70. 68/Kalem, 19
71. Geniş bilgi için bk. El-Mufredât, s. 871-872, v-s-m maddesi

eşyanın hakikatine nüfuz etmeye başlar. Elde edilen ileri görüşlülük/incelik, manevi bir mertebedir diyebiliriz. Aksi hâlde çok okuyan, çok düşünen, farklı yaklaşımları sentezleyen her insan ileri görüşlü olabilir. Hele ki yaşadığımız data/veri çağında veri okumayı bilen her uzman veya bu iş için geliştirilmiş yapay zeka ileri görüşlü olabilir. İslam'ın ileri görüşlülükten kastı bu değildir. İslam'ın kastı; tefekkür ve Yüce Allah'a yakınlıkla elde edilen manevi bir konumdur.

Ebu Saîd El-Hudrî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav), 'Müminin ferasetinden korkunuz. Çünkü mümin, olaylara Allah'ın nuru ile bakar.' **dedi ve şu ayeti okudu:** 'Şüphesiz ki bunda, basiret/feraset sahibi insanlar için (ibret alınacak) ayetler vardır.'[72] "[73] [74]

"Allah'ın kulları vardır; insanları tevessüm ile/izlerden/simalarından tanırlar"[75]

"Ashab-ı kiramdan biri şöyle demiştir: Zannederim bu -ve hatta Allah'a yemin ederim- Allah'ın onların kalplerine ve kulaklarına bıraktığı haktır.

Buhari'nin Sahih'inde Ebu Hureyre'den rivâyete göre Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: 'Kulum bana nafilelerle yaklaşıp durur ve nihayet ben de onu severim. Ben onu sevdiğim taktirde kendisi ile işittiği kulağı, kendisi ile gördüğü gözü, kendisi ile yakaladığı eli, kendisi ile yürüdüğü ayağı olurum.' Bir rivayette de şöyle denilmektedir: 'O benim için olanı işitir, benim için görür, benim için yakalar ve benim için yürür.' Böylelikle onun hakkı işitip hak ile gördüğünü haber vermiş olmaktadır."[76]

Görüldüğü üzere konuya dair rivayetler ve İslam âlimlerinin yaklaşımı, feraset sahibi olmak ile Yüce Allah'a yakınlık arasında bağ kurmak şeklindedir. İnsan, Yüce Allah'a yakınlaştıkça içindeki Rahmâni güçleri aktif hâle getirir.

72. 15/Hicr, 75

73. Tirmizi, 3127

74. Rivayetin sıhhatinde ihtilaf edilmiştir. İhtilafın nedeni rivayetin bize iki farklı yoldan ulaşmasıdır. İlki; Buhari'nin (rh) Târîh'inde, Tirmizi'nin (rh) Sunen'inde naklettiği ve Musab ibni Sellam kanalıyla gelen rivayettir. Musab ibni Sellam'ın bazı hadisleri karıştırdığı ve hata yaptığı gerekçesiyle zayıf diyen âlimler olduğu gibi, hadislerinin yazılabileceğini söyleyen âlimler de olmuştur. (bk. Tehzîbu't Tehzîb, 6/287, 7902 No.lu ravi) İkincisi Muhammed ibni Kesir kanalıyla nakledilen rivayettir. Ulemanın kahir ekseriyeti onu aşırı zayıf ravilerden kabul etmiştir. (bk. Tehzîbu't Tehzîb, 6/23, 7390 No.lu ravi)

75. Musnedu'l Bezzâr, 6935. Rivayet muhaddisler tarafından hasen kabul edilmiştir.

76. El-Câmiu li Kelâmi ibni Teymiyye fi't Tefsîr, 5/538-539, İsrâ Suresi, 75. ayetin tefsiri

İçimizdeki Rahmâni seslerden kastım her mümine tevkil edilen melek ve kalbimizde görevli Allah'ın vaizidir.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) rivayet edildiğine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

" 'Sizden hiç kimse yoktur ki mutlaka kendisine cinlerden bir arkadaşı, meleklerden de bir arkadaşı vekil kılınmıştır.'

Sahabe, 'Peki siz, ey Allah'ın Resûlü?' dedi.

Allah Resûlü şöyle buyurdu: 'Aynı şekilde ben de! Ancak Allah'ın ona karşı bana yardım etmesi müstesna. O teslim oldu ve bana hayırdan başka bir şey emretmez' "[77]

Nuvâs ibni Sem'âni El-Ensâri'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah (cc), dosdoğru yol hakkında şöyle bir misal verdi: 'Yol boyunca iki duvar, duvarlarda açık kapılar ve kapılar üzerinde de gerilmiş örtüler vardır. Yolun üzerinde bir davetçi şöyle der: 'Ey insanlar! Hep birlikte bu yola girin ve eğriliğe kapılmayın. 'İnsan bu kapıların birinden girmek istediğinde bir başka davetçi de şöyle nida eder: 'Yazıklar olsun sana, onu açma! Çünkü açacak olursan, oradan girersin.' Sırat (dosdoğru yol), İslam'dır; iki duvar. Allah'ın sınırlarıdır; açık kapılar, Allah'ın haramlarıdır; yol üzerindeki davetçi, Allah'ın Kitabı'dır; diğer davetçi ise her **Müslim'in kalbindeki, Allah'ın vaizidir.**"[78]

Meleğin ve Allah'ın vaizinin sesi iman ve salih amelle netleşir, yükselir; şirk ve masiyetle bulanıklaşır, kısılır. Her insanın bu iki Rahmâni sesten nasibi imanı ve salih ameli oranındadır. Bu özellik her insanda mevcuttur. Kimisi iman ve salih amelle ondan istifade eder, kimisi şirk ve masiyetle ondan mahrum olur. İbni Kayyım (rh) şöyle der:

"Allah (cc) bu özelliğini Âdem'e her şeyin ismini öğrettiğinde ilham etmiştir. Âdem'in oğulları da tıpkı onun gibi birer insan ve aynı görevleri yerli yerinde yapacak halifeleri olduklarına göre, aynı yetenek ve aynı kalp aynı şeyleri yapabilir. İnsanoğlu bu yeteneğinin çalışmasıyla gerektiğinde deliller

77. Müslim, 2814
78. Ahmed, 17634

oluşur, ibretlik olaylar gerçekleşir ve insanın yaratılışında var olan özellikler konusunda kanıtlayıcı delillerin kesinliği netleşir.

Allah (cc) elçilerini, insanların yaratılışında bulunan özellikleri ve gerekirlilikleri hatırlatıcı ve uyarıcılar olarak göndermiştir. Onlar insanın sözü edilen niteliklerinin eksik kalmış ya da unutulup yok olmaya yüz tutmuş yönlerini tamamlayıcıdır. Elçiler görevlerini yerine getirirken İlahi vahiy ve imanın nuruyla hareket ederler. İmanın nuru ve İlahi vahye feraset ve İlahi yetenek nurunu da eklerler.

Bu durumda insanın hayatında nur üstüne nur oluşur. Böylece insanın mükemmeliyet yolunda anlama ve kavrama duygusu güçlenir. Var olan nur daha güçlenip muhteşem bir hal alır. Kendisini oluşturan parçaların çeşitliliği artıp birlikteliği süreklilik kazanır. Bu durum öyle bir aşamaya ulaşır ki, bu nur, insanın yüzünde, sözünde ve amellerinde hatta tüm varlığında görülene kadar artmaya devam eder."[79]

Ferasetle/Basiretle Şer'i Hüküm Sabit Olmaz

Feraset ve basiret, sahibine yol gösterebilir, kararlarını etkileyebilir. Ancak feraset ve basiret, şer'i hüküm yollarından biri değildir. Kitap ve Sünnetle sabit olan bir hüküm, ferasetle iptal edilemez. Örneğin bir insanı bir şeyle suçlamak için iki şahit veya ikrar gerekir. Şahit ve ikrar yoksa kişi hakkında suç sabit olmaz. Hâliyle şahitliği düşürülmez, suçun cezası uygulanmaz. Ancak feraset sahibi; bireysel hukukunda o kişiye karşı dikkatli olabilir, ticaret yapmayabilir, bir yakınıyla evlendirmeyebilir. Zira bunlar insanların karşılıklı rızasına bırakılmıştır. Kişinin olumlu ve olumsuz kanaatini oluşturan; şahsi tecrübesi, bilgisi, izlenimleridir. Tecrübe/Feraset de rızayı belirleyen etkenlerden biridir. Yine hiçbir farz, haram veya sünnetin hükmü ferasetle değiştirilemez veya ferasetle yeni bir hüküm (farz-haram-sünnet) inşa edilemez. Sözün özü feraset; Yüce Allah'ın kullarına bıraktığı (mübahlar ve hükümsüz konular) veya kararı kula bıraktığı (karşılıklı rızaya dayalı) ilişkilerde geçerlidir. Sınırları Allah ve Resûl'ü tarafından çizilmiş alanlarda feraset, basiret, ilham vb. şeylerin hiçbir hükmü yoktur. Sınırları çizilmiş

79. Bedâiu't Tefsîr, 2/482, Hicr Suresi, 75. ayetin tefsiri

alanda feraset/basiret/ilham iddiası, kişinin haddi aşması (tuğyan) ve Allah (cc) ile sınırlaşmasıdır; ki, bu da dünya ve ahirette ebedî hüsran nedenidir.

"Ebu Bekr İbnü'l-Arabî der ki: Eğer tevessüm ve ferasette bulunmanın manevi yolla bazı hususları idrak etmek olduğu sabit olursa, hiç şüphesiz bu, herhangi bir hüküm ifade etmez ve hakkında feraset ve tevessümde bulunan hiçbir kimse bundan dolayı sorumlu tutulmaz. Benim Şam'da bulunduğum sırada, Bağdad'ta aslen Şamlı, Maliki mezhebine mensup Kadi'l-Kudat (baş kadı), İyaz b. Muaviye'nin yoluna uygun (onun mezhebine göre) hakimlik yaptığı sıralarda ahkâm ile ilgili hususlarda ferasete istinaden hüküm veriyordu. Bizim hocamız Fahru'l-islam Ebu Bekr eş-Şaşi de bu konuda ona reddiyede bulunmak üzere küçük bir kitapçık yazmıştı. Bunu kendi hattıyla yazmış ve bana vermişti. Onun bu söyledikleri doğrudur. Çünkü, hükümlerin nereden elde edileceği şer'an belli ve kat'i olarak bilinmektedir. Feraset ise bunlar arasında yer almamaktadır."[80]

Feraset/Basiret Örnekleri

Bunun güzel bir örneği Karun kıssasıdır.[81] Karun, Allah'ın (cc) ona verdiği nimetlerle toplum içine çıkınca, toplumda iki ayrı tepki oluşur. İlki normal insanların tepkisidir:

"... Dünya hayatını isteyenler: 'Keşke Karun'a verilenin benzeri (bir zenginlik) bize de verilseydi. Şüphesiz ki o, çok büyük bir şansa sahiptir.' dediler."[82]

Onlar, bu göz kamaştıran serveti bir nimet, talih olarak gördüler. Ona imrendiler.

İkincisi, Allah'ın kelamıyla hemhâl âlimlerin tepkisidir:

"Kendilerine ilim verilenler dediler ki: 'Yazıklar olsun size! İman edip salih amel işleyenler için Allah'ın sevabı daha hayırlıdır.' (Dünyanın geçici süs ve şatafatı karşısında bu tavrı sergilemeye) ancak sabredenler muvaffak olurlar."[83]

Onlar Karun'u görür görmez, ona verilenin bir nimet olmadığını anladılar. Allah'ın (cc) adım adım azaba çekmek (istidrac) için, ona tuzak kurduğunu

80. Tefsîru'l Kurtubî, 10/71, Hicr Suresi, 75. ayetin tefsiri
81. bk. 28/Kasas, 76-82
82. 28/Kasas, 79
83. 28/Kasas, 80

fark ettiler. Zira onlar vahyin ilmine sahipti. Geçmiş milletlerin kıssalarını biliyorlardı. Hangi dünyalığın nimet, hangisinin azap olduğunu kıssalardan öğrenmişlerdi. Kesin olarak biliyorlardı ki; Allah'ın kişiyi yüceltmek için verdiği nimet, kibre ve gösterişe sevk etmez. Kişiyi tevazuya ve türlü hayırlara ulaştırır. Azap için verilen dünyalık ise, sahibini azdırır. Kibir ve ucup duygularıyla sarmalar. Biri, sahibini topluma yakınlaştırırken; öteki, toplumla arasında uçurumlar oluşturur…

Çok geçmeden, Allah (cc) Karun'u tüm ihtişam ve debdebesiyle birlikte yere geçirdi:

"Onu da konağını da yerin dibine geçirdik. Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Hem kendi kendisine de yardım edenlerden değildi. Dün onun yerinde olmayı isteyenler, sabah şöyle demeye başlamışlardı: 'Vay be! Demek ki Allah, kullarından dilediğine rızkı genişletip (dilediğine) daraltıyor. Şayet Allah bize ihsanda bulunup (Karun gibi olmaktan korumasaydı), bizi de yerin dibine geçirecekti. Vay be! Demek ki gerçekten kâfirler kurtuluşa ermiyormuş!' "[84] [85]

"Rivâyete göre, Ömer b. el-Hattab'ın (ra) huzuruna, aralarında el-Eşter'in de bulunduğu Mezhiclilerden bir topluluk girdi. Ömer onu tepeden tırnağa kadar iyice süzdü ve bu Mezhiclilerdendir, ama kimdir, dedi: Onlar, bu Malik b. el-Hâris'dir dediler. Bu sefer Ömer, ne oluyor buna? Allah kahretsin onu. Ben, müslümanların ondan dolayı çok zorlu ve sıkıntılı bir gün ile karşılaşacaklarını görüyorum. Gerçekten de fitnede (Osman'ın öldürülmesiyle başlayan karışıklıklarda) bilinen rolünü oynadı.

Yine Osman b. Affan (ra)'dan rivayet edildiğine göre, Enes b. Malik, Osman'ın huzuruna girmiş. O sırada da Enes, pazara girmiş ve bir kadına bakmıştı. Osman ona bakınca şöyle demiş: Sizden herhangi bir kimse gözlerinde zinanın eseri bulunduğu halde yanıma giriyor. Enes, Ona: Resûlullah (sav)'dan sonra vahiy inmeye devam mı ediyor? deyince, Osman: Hayır dedi. Fakat bu bir burhana dayalıdır. Feraset ve doğruluktur. Buna benzer örnekler ashab-ı kiram ile tabiin -Allah hepsinden razı olsun- den çokça nakledilmektedir.

Cundeb b. Abdullah el-Beceli'den rivâyet edildiğine göre o, Kur'an okuyan

84. 28/Kasas, 81-82
85. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 285-286

bir adamın yanından geçer. Yanında durup şöyle der: Kim başkaları işitsinler diye yaparsa, Allah da onun (kusurlarını) işittirir. Kim de riyakârlık yaparsa, Allah da onun gizli saklı hususlarını ortaya çıkartır. Biz ona: Sen bu adama bir şeyler söylemek ister gibi oldun, dedik. O da şöyle dedi: Bu adam bugün sana Kur'an okur, yarın da harurî (harici) olarak çıkar. O kişi Harurilerin başı idi. Adı da Mirdâs'ti.

Şafii'den ve Muhammed b. el-Hasen'den rivâyet edildiğine göre onlar, Kâbe avlusunda bulunurlarken, mescidin kapısında da bir adam vardı. Onlardan birisi, benim görüşüme göre bu bir marangozdur dedi. Diğeri ise hayır, bu demircidir dedi. Orada hazır bulunanlar ellerini çabuk tutarak adamın yanına gittiler ve durumunu sordular. Kişi, bugüne kadar marangozdum, bugünden itibaren demirci oldum, dedi."[86]

Basiret/Feraset Kazanmanın Yolu

Basiret/Feraset kazanmanın iki temel yolu vardır:

a. Allah'a (cc) El-Basîr ismiyle kulluk yaparak: Allah'ın sürekli gördüğünü bilerek yaşayan, Rabbine karşı saygıyla dolar. O'nu hayatının merkezine yerleştirir ve O'nun rızasına uygun yaşamaya çabalar. Bu hassasiyete "takva" diyoruz. El-Basîr ismiyle kulluğun semeresi takva; takvanın semeresi de hak ile batılı ayıran furkan, yani basirettir:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakınırsanız size (hakla batılı, doğruyla yanlışı, faydalı olanla faydasızı rahatlıkla birbirinden ayıracağınız) bir furkan verir, kusurlarınızı örter, günahlarınızı bağışlar. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir."[87]

b. Basiretler barındıran Kur'ân'ı çokça okumak:[88]

"Şüphesiz ki, Rabbinizden size (feraset ve derin görüş kazandıracak) basiretler geldi. Kim görürse kendi lehine, kim de görmek istemezse kendi aleyhinedir. Ben, üzerinizde bir koruyan/gözetleyen değilim."[89]

Kur'ân, basiretler barındıran bir kitaptır. Kur'ân, Allah'ın (cc) emrettiği şe-

86. Tefsîru'l Kurtubî, 10/70-71, Hicr Suresi, 75. ayetin tefsiri
87. 8/Enfâl, 29
88. bk. 6/En'âm 104; 7/A'râf, 203; 17/İsrâ, 102; 28/Kasas, 43; 45/Câsiye 20
89. 6/En'âm, 104

kilde kendisini okuyanı basiret sahibi kılar. Çünkü Kur'ân, Allah'ın nurudur ve mümin, kalbine Kur'ân'ı yerleştirdiği zaman olaylara Allah'ın nuruyla bakmaya başlar.

Resûlullah (sav) şöyle buyurur:

"Müminin ferasetinden korkunuz. Çünkü mümin, olaylara Allah'ın nuru ile bakar."[90]

Allah'ın nuru, şeriattan öğrenildiği kadarıyla iki kısımdır:

- Allah'ın yüce zatının nurudur.

Bir insanın bu nurla olaylara bakması mümkün değildir. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah, uyumaz, O'nun uykuya ihtiyacı yoktur. Amellerin tartıldığı teraziyi indirip kaldıran da O'dur. Kullarının yapıp ettikleri gece ve gündüz O'nun katına yükseltilir. O'nun görülmesini perdeleyen şey nurdur. Eğer Allah o perdeyi açsaydı, Allah'ın celal ve cemali tüm yaratıkları yakardı."[91]

- Allah'ın Kitabı'dır.

Allah (cc) Kur'ân-ı Kerim'de defaatle bu kitabın insanların önünü aydınlatan bir kitap olduğunu söylemektedir:

"... Şüphesiz ki size, Allah'tan bir nur ve apaçık/açıklayıcı bir Kitap geldi."[92]

Her ayet, Allah'ın (cc) En-Nûr isminin bir tecellisidir ve müminin önünü aydınlatan bir kandil gibidir. Kur'ân ile hemhâl olan bir insan ile ondan yüz çevirenin misali, ışıklandırılmış bir yolda seyreden ile ışıksız bir yolda seyreden yolcu gibidir:

"Ölü iken dirilttiğimiz ve insanlar arasında yürümesi için kendisine bir nur/ışık kıldığımız kimsenin durumu, karanlıklar içinde olup oradan çıkamayan kimsenin durumu gibi midir? Kâfirlere yaptıkları ameller böyle süslü gösterildi."[93]

---

90. Tirmizi, 3127. Hadisin hükmüne dair açıklama için bk. s. 641, 74 No.lu dipnot
91. İbni Mace, 195
92. 5/Mâide,15
93. 6/En'âm, 122

Kur'ân, kişiyi basiretli kılar; çünkü onda insanlık tarihinin zübdesi, Allah'ın (cc) değişmez yasaları ve insana dair tecrübeler vardır.

Abdullah ibni Mes'ûd (ra) şöyle söylemektedir:

"Sizden biri ilim talep ediyorsa Kur'ân-ı Kerim'i tercih etsin. Kur'ân-ı Kerim hem geçmişlerin hem de gelecek olanların bütün ilmini kendi içinde barındırır."[94]

Kur'ân'ı okuyan, kendini tanır; birey olarak kendini ve toplum/cemiyet olarak insanı tanır. Allah'ın değişmez yasalarının (sünnetullah) nasıl işlediğini akleder. Örneğin, rahmet olan nimetle azap olan nimeti (istidrac) rahatlıkla birbirinden ayırır.

Kur'ân'dan yüz çeviren, dahası başka şeyleri ona tercih eden, dünyada da ahirette de kördür. Dünyada kördür; çünkü kalbi Kur'ân ile hayat bulmamış, manen körleşmiştir.

"Çünkü gözler kör olmaz. Asıl kör olan sinelerdeki kalplerdir."[95]

Allah'ın (cc), insanı terbiye etmek için gösterdiği ayetleri[96] görmez, yaşanan hadiselerden ibret almaz, Allah'ın büyüklüğüne işaret eden ayetlerden yüz çevirir… Falanca markanın uyduruk cep telefonu kamerasını görür, ama Allah'ın yarattığı gözü fark etmez. X ülkesinde yaşanan bir olaydan ders almaz, Y ülkesinde aynı hataları aynı üslupla tekrar eder… Güneş'in ayet oluşuna değil, terletmesine takılır… O, Kur'ân'a kör olunca Allah da (cc) onu ayetlerine kör kılar. Allah'ın görülmesini istediğine kör, kör olunmasını istediğine karşı görür hâldedir. Bu, dünya körlüğüdür. Ahiret körlüğü hakkında da Rabbimiz söyle buyurur:

"Kim bu (dünyada hakka karşı) körse o, ahirette de kör ve yolu en fazla şaşırmış bir sapık olacaktır."[97]

" 'Kim de zikrimden (göndereceğim Kitaplardan) yüz çevirirse, şüphesiz ki ona sıkıcı/dar bir hayat vardır ve Kıyamet Günü'nde onu kör olarak diriltiriz.'

94. El-Mu'cemu'l Kebîr, 9/136
95. 22/Hac, 46
96. "Size ayetlerini gösteren ve sizin için gökten rızık indiren O'dur. (Allah'a) yönelenden başkası öğüt almaz." (40/Mü'min (Ğafir), 13)
97. 17/İsrâ, 72

Diyecek ki: 'Rabbim! Niçin beni kör olarak haşrettin? Oysa ben (dünyada) gören biriydim.' Buyuracak ki: 'Böyle işte! Ayetlerimiz sana gelmişti, onu unutmuştun. Bugün sen de unutulup (kendi hâline terk edileceksin).' "[98] [99]

Günümüzde Eşcinsellik

Lut (as) kıssasını bitirmeden önce, bir konuya değinmek istiyorum:

Kur'ân'ın insanlık tarihinde bir sapma olarak gösterdiği eşcinsellik, günümüzde de mevcut. Ancak bir şeyin altını kalın çizgilerle çizmek gerekiyor: Bugün maruz kaldığımız eşcinsellik, yalnızca insanın cinsî sapmasıyla izah edilemez. Günümüzde yaşanan sapma, planlı programlı, eşcinselliği yaygınlaştırma çabası. Bilim, medya ve siyaseti de yanlarına alan müstekbir tağutlar, ekini ve nesli ifsad etmek istiyor, özel çaba gösteriyorlar.[100] Yaptıklarını şöyle özetleyebiliriz:

- Eşcinselliği normalleştirmek

Öncelikle ölçülerle oynadılar. İnsanlık tarihi boyunca sapkınlık kabul edilen eşcinselliği normal cinsel eğilim olarak sınıflandırdılar. Amerika Psikiyatrlar Birliği (APA), 1973'e kadar DSM sınıflandırmasında hastalık kabul edilen eşcinselliği hastalık olmaktan çıkardı. Böylece yaşadığımız çağın dini bilim ve (sahte) tanrıları bilim adamları, Allah ile sınırlaştılar. O'nun (cc) koyduğu bir sınırın/yasanın karşısına kendi sınırlarını yasalarını koydular.

"Allah ve Resûl'ü ile (onların sınır ve kanunlarını tanımayıp, yeni sınır ve kanunlar koyarak) sınırlaşanlar; kendilerinden öncekilerin alçaltılıp rezil edildikleri gibi alçaltılıp rezil edileceklerdir. Muhakkak ki biz, apaçık ayetler indirdik. Kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır."[101]

Ne oldu da bilim 1973'e kadar ruh sağlığı bozuk kabul edilen eşcinselliği normal kabul etmeye başladı? O süreç dikkatle incelendiğinde yeryüzünü ifsad eden müstekbir tağutların adım adım süreci planladığını ve eşcinselliği normalleştirmek için özel bir çaba içinde olduğunu görürüz.

98. 20/Tâhâ, 124-126
99. bk. El-Esmau'l Husna, s. 461-464
100. Geniş bilgi için bk. Algı Yönetimi ve Manipülasyon, s. 182-215
101. 58/Mücadele, 5

– 1973'ten 20 yıl önce Kinsey raporu yayınlandı. Birincisi 1948'de "Erkekte Cinsel Devrim", ikincisi 1953'te "Kadında Cinsel Davranış" adıyla yayınlanan iki rapor, o güne kadar cinsellikle ilgili yerleşik kabulleri reddeden raporlardı. Ayrıca bebeklerin dahi cinsellik yaşadıklarını iddia eden rapor, toplumu cinsellik noktasında yönlendiren bir çalışmadır. Sonradan yapılan birçok çalışma, bu araştırmada bilimsel kriterlerin göz ardı edildiğini ve sonuçların saptırıldığını ispat etmiştir. Kinsey raporu özetle şöyle diyordu:

"Erkeklerin; %85'inin evlilik öncesi cinsel ilişki kurduğunu (Amerika'da evlilik öncesi ilişki yasaktı), %69'unun fahişelerle birlikte olduğunu(Fahişelik yasaktı), %50'sinin eşini aldattığını/zina yaptığını (Zina yasaktı), %10-37'sinin eşcinsel ilişki yaşadığını (Eşcinsellik yasaktı) iddia ediyordu.

Kadınların; %50'sinin evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunduğunu (Evlilik öncesi cinsel ilişki yasaktı), %26'sının eşini aldattığını, %50'sinin bunu istediğini (Eşini aldatma yasaktı), evli olmayan hamile kadınların %87'sinin evli kadınların %25'inin kürtaj yaptığını (Kürtaj yasaktı) iddia ediyordu.

Çocuklar için ise; %100'ünün doğumdan itibaren cinsellik taşıdığı; bu yüzden yetişkinlerle birlikte olabilecekleri; hatta ensestin de serbest olabileceği… (Amerika'da illegaldi), çocukların erken yaşlarda okulda cinsel eğitim görmeye ihtiyaçlarının olduğu (Amerika'da illegaldi), çocukların cinsel yönelim hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaçları olduğu (Amerika'da illegaldi) iddia ediliyordu. Amerikan yasa sisteminde 'suç ve yasak' olan bütün bu eylemler, Kinsey'in raporu gerekçe gösterilerek daha sonra serbest bırakıldı.

Kinsey raporuna dayanarak Amerika'da 1950'lilerden itibaren hızlanarak şu propaganda yapıldı:

Ceza sistemimiz sosyal gerçeklikle uyumlu değildir. Eğer bu ceza sistemine dayanarak hareket edersek, toplumun neredeyse tamamını hapse atmamız ya da öldürmemiz gerekecek. Normal ve anormal kavramları nedir? Normu toplum belirler, toplumsal gerçeklik belirler. Toplumsal gerçeklik ise Kinsey raporunda bilimsel bir şekilde ortaya konulmuştur.

Reisman, Kinsey'in raporunun yayınlanması ve ceza sisteminin buna

dayanarak değiştirilmesinden sonra Amerika'daki sosyal tablonun nasıl değiştiğini şu çarpıcı verilerle aktarıyor:

Şiddet suçları 1951-1997 arasında %993 artmıştır. 1969-1999 arasında tecavüz %340 artmıştır. 1955-1994 yılları arasında 10-14 yaş arasında cinsel yolla bulaşan hastalıklar %200 artmıştır. 1955-1998 arasında single parent (Başka bir erkekle birlikte olmuş tek başına kalan kadın) oranı %213 artmıştır.

1951-1996 arasında genç kızların (15-19 yaş arası) çocuk doğurma oranı %215 artmıştır. 15 yaş altı kızların çocuk doğurma ya da düşürme oranı %150 artmıştır. Çocukların cinsel istismarında %15,866 artış olmuştur. 1976'da bu çocukların cinsel amaçlı kullanımı 2 bin 32 iken, bu rakam 1999'da 324 bin 400'e çıkmıştır.

2000 yılında yapılan bir çalışma cinsel suçların en fazla kurbanının çocuklar olduğunu göstermektedir. 5 yaş altı çocukların oranı: %10; 5-11 yaş arası çocukların oranı %37; 12-17 yaş arası %19.

Reisman, Kinsey raproundan sonra fuhşun büyük bir endüstri hâline geldiğini, edepsiz yayınlar ve filmlerde bir patlama yaşandığını ve sadece kadınların değil çocukların da fuhuş endüstrisinin bir kölesi hâline getirildiğini söylemektedir."[102]

– Hemen akabinde 1960 yılı ONE dergisinin yaptığı bir anket eşcinsel oranının yüzde 8,2 olduğunu anlattı. Böylece bilimsel(!) raporu anketler de doğrulamış oldu(!). Kerameti kendinden menkul anketler…

– Bu gelişmelere paralel olarak eşcinsel haklarını savunan dernekler/vakıflar kuruldu. Böylece "eşcinsellik sivil toplumun parçasıdır" algısı oluşturuldu.

Dünyanın neresine bakarsak bakalım, aynı sürecin işlediğini görürüz. Önce bilim adamları konuşur, ardından anketler bilim adamlarını destekleyen sonuçlar bulur(!). Ardından da bu yeni bilimsel gerçeği savunan kuruluşlar sahneye çıkar. Artık o şeye karşı çıkan kişi; bilime, toplumsal bir kabule ve en önemlisi toplumda örgütlü bir güce karşı çıkmış olur. Ayrıca toplumun bir kesimine yönelik ötekileştirici, kin ve düşmanlığa sevk edici bir konumda olacağı için yasaların sopasıyla karşı karşıya kalır.

102. Algı Yönetimi ve Manipülasyon, s. 173-175

– Yetmedi… Eşcinsel haklarını savunan oluşumlar; ses çıkarmaya, polisle karşı karşıya gelmeye, gösteriler düzenlemeye başladılar. Böylece bu kesimin baskı altında olduğu, sistem tarafından zulme uğradığı ve özgürlüklerinin kısıtlandığı algısı oluşturuldu. Bu, sistem muhalifi düşünürlerin eşcinsel haklarını savunmasına neden oldu. Düşünen ve yazan insanların eşcinselliği savunması, etkiledikleri insanların da bu sapkın davayı savunmasına, dolayısıyla daha geniş kitleler tarafından sahiplenilmesine neden oldu. Böylece meselenin sapkınlık boyutu ikinci plana itildi. Daha ziyade sistemin zulmü, ötekileştirici söylemler, toplumun bir kesimine yönelik kin ve düşmanlık oluşturma boyutu ön plana çıktı.

– Son olarak eşcinseller 1973 yılı APA kongresini bastılar. Oylama öncesinde olaylar çıkardılar. Oylamaya katılan üyeler toplam üye sayısının yüzde 58'i kadardı. Hâliyle "eşcinsellik psikolojik hastalık olmaktan çıksın" diyenler toplam üye sayısının yüzde 32 kadarıydı. Gelecek yıl tüm üyelerin katılımıyla yeni bir oylama yapılmak istense de kabul edilmedi. Böylece insanlık tarihi boyunca dinlerin, felsefenin, bilimin ve insanlığın ortak kabulüyle hastalık/sapkınlık kabul edilen eşcinsellik, bir ABD kuruluşunun **azınlık oylarıyla** hastalık olmaktan çıkarıldı, normalleştirildi. Ancak daha ilginç bir durum söz konusuydu: Bilim bir kabulünü neshedip yerine muhkem bir nas koyarken, bunu yalnızca bir oylamayla yaptı. Bilimin amentüsü olan araştırma, veri toplama, eleme… gibi sonuca ulaştıran hiçbir çalışma yapılmadı… Bugün birçok insanın "bilim eşcinselliği normal kabul ediyor" cümlesi, yukarıda okuduğumuz arka plana dayanıyor. Bilim denilen-ki Allah'ın sınırları karşısında hiçbir hükmü yoktur- bir ABD kuruluşunun azınlık oylarıdır.

- Eşcinsellikle ilgili olumsuz kavramları sansürlemek

Eşcinsellik bilim, anket şirketleri ve sivil toplum kuruluşları eliyle normalleştirildikten sonra, yeni bir aşamaya geçildi. İnsanlık tarihi boyunca eşcinsellikle özdeşleşmiş olumsuz düşünce ve yargılar değiştirildi.

– Örneğin bugün AİDS diye bilinen hastalığın ilk ismi GRİD'tir. Yani Eşcinsellikle İlgili Bağışıklık Sistemi Bozukluğu… Eşcinsellik yanlısı lobilerin baskısıyla bu isim AİDS olarak değiştirildi, eşcinselliğe bağlı bir hastalık olduğu toplumdan gizlendi.

– Eşcinsellikle ilgili yapılan bilimsel araştırmalar sansürlendi. Zira bu araştırmaların eşcinsellere karşı nefreti körüklediği, onları ötekileştirdiği, onlara yönelik şiddet olaylarını arttırdığı ısrarla işlendi. Böylece ya bilim insanları ulaştıkları sonuçları gizlemek zorunda kaldı ya da ulaşılan sonuçları yayınlayacak, topluma duyuracak mecra bulamadı. Aşağıda yapılan bir araştırmanın sonuçlarını okuyacağız. Sonra kendimize soracağız: Bu sonuçların kaçını ulusal basında veya kanallarda gördük?

"Dr. Frank Joseph'in derlediği veriler eşcinselliğin sadece AIDS ile ilişkili olmadığını gösteriyor:

– Bir araştırmaya göre ortalama bir homoseksüel her yıl 20-106 arasında partnere sahip oluyor.

– Bel soğukluğu, aşırı alkol ve madde kullanımı, frengi, hepatit B sorunları eşcinseller arasında yaygındır.

– Homoseksüel ve lezbiyenlerin %25-33'ü alkolik olarak bulunmuştur.

– Los Angeles polisi cinsel tacize maruz kalmış 30 bin çocuğun eşcinsellerin kurbanı olduğunu bildiriyor.

– İntiharların %50'si eşcinsellikle ilişkili bulunmuştur.

– San Francisco'daki hepatit vakalarının %70-80'i, Denver'daki vakaların %29'u, New York'taki vakaların %66'sı homoseksüellerde görünmektedir. Bu rakamlar başka şehirler için şöyledir: Toronto: %56, Montreal: % 42 ve Melbourne: %26

– Eşcinsellerin % 37'si sadomazoşizm ile ilişkilidir.

– Eşcinsellerin % 41'i yabancılarla halka açık ortamlarda seks yaptıklarını söylüyor. Bu kişilerin %64'ü illegal madde kullanımıyla ilişkilidir.

– Homoseksüellerin ölüm yaşı medyanı 42 olarak bulunmuştur.

– Eşcinsellerin bir başkası tarafından öldürülme olasılığı (genellikle bir başka homoseksüel tarafından) başkalarına oranla 100 kez daha fazladır.

– North American Man and Boy Love Association (NAMBLA) olarak

bilinen ve binlerce üyesi bulunan eşcinsel bir grup, küçük çocuklara cinsel sarkıntılığın legalleşmesi için çaba göstermektedir. NAMBLA'nın sloganı '8 yaşından önce seks yap' şeklinde belirlenmiştir.

– Çoğu eşcinsel, pedofili olduğunu kabul etmektedir."

Okuduğumuz sonuçların son iki maddesine dikkat edelim. Eşcinsellik pedofiliyle aynı kökten, aynı cinsel sapkınlık damarından beslenir. Zaten eşcinsellik yanlısı kuruluşlar çıkış noktasında pedofiliyi de savunmaktaydı. Daha sonra adım adım eşcinselliği normalleştirmek düşüncesiyle pedofiliyle ilgili söylemleri terk ettiler. Ancak eşcinsellik iyice kabul gördükten sonra, açıkça pedofili sapkınlığının reklamını yapacaklar. Şu ânda Hollanda da bir pedofili partisi olduğu gerçeğini düşünürsek (PNVD), aslında yavaş yavaş çalışmaların başladığını görürüz. Muhtemelen bundan (2022) bir müddet sonra pedofililerin onur(!) yürüyüşlerine şahit olacak dünya…

- Eşcinselliği olumlamak

Eşcinselliği yaygınlaştırmak için atılan adımların bir diğeri bu sapkınlığı olumlayan işlerdir. Buna dair pek çok şey zikredilebilir; biz bir kısmını paylaşmakla yetineceğiz.

– Sinema, şov, reklam ve dizilerde eşcinsel karakterleri sevimli hâle getirmek.[103]

– Eşcinselliğin gökkuşağıyla ilişkilendirilmesi de dikkat çekicidir. Gökkuşağı herbirimiz için olumlu çağrışımları olan, çocukluğumuza dair tatlı anısı bulunan İlahi bir ayettir. Eşcinselliğin gökkuşağıyla ilişkilendirilmesi, insan zihninde olumlu çağrışımlar yapacaktır.

– Eşcinsel faaliyetlere verilen isimler de onu olumlamanın bir parçasıdır. Tüm insanlık için olumlu bir anlamı bulunan "onur" kelimesi, eşcinsellikle ilişkilendirilmiştir.

– Toplumun bir kesimi tarafından kabul gören hareketlerin eşcinsellik haklarını savunması da eşcinselliği olumlamanın bir adımıdır. Türkiye'de HDP'nin, Güney Afrika'da Apartheid rejimine karşı mücadele veren örgüt-

103. Örnekler için bk. Algı Yönetimi ve Manipülasyon, s. 197-199

lerin eşcinsellikle ilgili tutumları ilginçtir. Ne destek aldıkları tabanla ne de içinden çıktıkları toplumsal zeminle uyuşmayan bu tutumlarının, Batılıların baskısıyla olduğu su götürmez bir gerçektir…

- Eşcinselliğe maddi ve moral destek sağlamak

Eşcinselliğin yaygınlaşması için tüm dünyada bir seferberlik başlatılmış; dünya halklarının saygın(!) kabul ettiği kuruluşlar eşcinselliği desteklemiştir. Yüce Allah'ın ekini ve nesli ifsad ettiğini bildirdiği bu kuruluşlar, acaba neden kesenin ağzını bu kadar çok açmıştır? Son dönemde medyaya yansıyan haberler; ABD, Almanya, İngiltere, Hollanda ve İsviçre gibi ülkelerin Türkiye'deki derneklere 34 milyon dolar aktardığını göstermiştir. Bu paranın 24 milyon doları ABD, 7 milyon doları Avrupa Birliği, 2 milyon doları BM fonlarından verilmiştir.[104]

– Birleşmiş Milletler **çocuk fonu** UNİCEF'in Latin Amerika kadın ve gençleri için hazırladığı cinsel eğitim kitapçığında karşı cins, eşcinsel veya her iki tercihi bir arada bulunduran ilişkileri normal/meşru haz kaynağı olarak gösteriyor.

- Yasal Koruma Sağlamak

Yaşadığımız şirk ve cahiliye çağında meşruiyetin kaynağı Yüce Allah değil, beşerî yasalardır. Eşcinsel lobilerin baskısıyla dünyanın birçok yerinde eşcinselliğe yasal güvence verilmiş, bu yolla eşcinsellik devlet koruması altına alınmıştır. Eşcinsel evliliklerin yasal kabul edildiği ülkeler:

"Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Brezilya, Danimarka, Ekvador, Finlandiya, Fransa, Güney Afrika, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Kanada,-Kolombiya, Kosta Rika, Lüksemburg, Malta, Meksika, Norveç, Portekiz, Şili, Tayvan, Uruguay, Yeni Zelanda."[105]

Eşcinsel lobilerin baskısı, siyasilere akla ziyan açıklamalar yaptırabilmektedir. Okuyacağımız paragraf, muhafazakâr olduğu iddia edilen bir partinin Adalet Bakanına aittir.

104. Söz konusu habere ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.
105. Detaylı bilgi için karekodu okutabilirsiniz.

"Peygamberimize dönük saldırı içeren filmlerin yayımlanmasından sonra oluşan hassasiyet de gözetilerek, kişilerin din, dil, ırk, renk, dinî inanç, felsefi kanaat, cinsiyet, cinsel tercih noktalarından hareketle önyargıya dayalı olarak işlenmiş suçlarda belli bir ceza artırımı ve özel cezalandırma sistemini öngören nefret suçu dediğimiz bir düzenleme yapılması ihtiyacı hasıl oldu.

Sayın Başbakanımız da bunu Bosna gezisi sırasında dile getirmişti. Bununla ilgili bir çalışma ekibi oluşturuldu. TCK'de hangi maddelere müdahale edilmesi gerektiğine dair çalışmamız hazır. Parlamento çalışmaya başladığında tasarımızı sevkedeceğiz ve artık Türkiye'de kişilerin dilinden, dininden, renginden, mezhebinden, kanaatinden, cinsiyetinden, cinsel tercihinden dolayı önyargılarla şiddetle karşılaşması veya hakarete uğrayacak şekilde bir saldırıya maruz kalması bir şekilde ceza müeyyidesi ile bir yaptırıma bağlanacak."[106]

Açıklamada Peygamber'e (sav) hakaretin cezasıyla eşcinsellere yönelik hakaret cezaları eşitmiş gibi gösterilmiştir. Oysa hepimizin bildiği gerçek şudur: Allah'a, dinine, Resûl'üne hakaret etmek serbest, eşcinselliği eleştirmek nefret suçudur. Bu açıklamayı Allah Resûlü'ne inandığını iddia eden, muhtemelen adı her anıldığında salavat çekmeyi ihmal etmeyen birinin yapmış olması da ayrı bir ilginçliktir. Batı dünyasının Allah Resûlü'ne hakareti teşvik edip eşcinselliği eleştirmeyi dahi suç kabul etmesindeki tezatı görememiş olmak, olsa olsa vahiyden yüz çevirmenin cezası, kalplerin körleşmesidir.

Bu açıklamalardan sonra şunu sorabiliriz: Dünyayı ifsad eden müstekbir tağutlar, neden eşcinselliğin yaygınlaşması için bu denli çaba gösteriyorlar? Eşcinselliği diğer masiyetlerden ayıran nedir?

- Fıtratı bozmak

Küresel tuğyan, şeytanın ordusu ve onun hâkimiyeti altına girmiş bir topluluktur. Efendilerinin en büyük projesi, fıtratı değiştirerek insanı kendi özüne yabancılaştırmaktır:

"Allah ona lanet etmiştir/etsin. Dedi ki: '(Kasem olsun ki) senin kullarından belirlenmiş bir pay edineceğim. Onları saptıracağım, onları (boş) kuruntularla

106. Mezkûr açıklama hakkında detaylı bilgi için karekodu okutabilirsiniz.

oyalayacağım, onlara emredeceğim hayvanların kulaklarını kesecekler, onlara emredeceğim Allah'ın yarattığı (fıtratı) değiştirecekler.' Kim de Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse, hiç şüphesiz apaçık bir hüsrana uğramış olur."[107]

Şeytan fıtratı bozmak ister. Çünkü insan fıtratı birbirini örten katmanlardan ibarettir. Özde tevhid inancı, onun üstünde insanın biyolojik yapısı, onun üstünde insanın örtünme, hayâ gibi tabii duyguları vardır.[108] Şeytan fıtratın tüm katmanlarını bozmak ister. Zira bilir ki fıtrat katmanları birbirine bağlıdır. Öze (tevhid inancına) ulaşmak için onu örten biyolojik yapı ve tabii ahlakları ifsad etmek gerekir. Bir yemişin dış kabuğu soyulduğunda veya yara aldığında nasıl çürüme başlıyor ve hızlıca öze ulaşıyorsa; insanın biyolojik yapısı değiştirildiğinde veya örtünme ve hayâ gibi fıtri duyguları zedelendiğinde de fıtratın özüne doğru bir bozulma başlar. Bu zaviyeden bakıldığında eşcinselleştirmek; salt olarak biyolojik yapıyı değiştirmek değildir, insanı Allah'a kul kılan fıtratı bozmaktır.

- Fasıklaştırmak

Cahilî düzen, imtiyazlı sınıfların hüküm sürdüğü bir sömürü düzenidir. Siyasi yöneticiler (müstekbirler), aristokratlar (mele tabakası), sosyete (mutrefler) ve onların kirli işlerini yapan mafya (ekabiru mucrimiha) vardır. Bu sınıflar ayrıcalıklıdır. Ülkenin en güzel yerlerinde yaşar, hiçbir emek harcamadan millî servetin büyük bölümünü alır, yasalardan muaf tutulurlar. İmtiyazlı sınıfların varlığını sürdürmesi, onlara kölelik yapacak, zayıf bırakılmış halk yığınlarıyla (mustazaf) mümkündür. Yığınların kölelik yapması, imtiyazlı sınıflar için yeterli değildir. Hem kölelik yapacak hem de efendilerini sevecek, gönüllü uşak olacaklardır. İşte bu zillet hâli için iki şey cahilî düzenin olmazsa olmazıdır: Şirk ve masiyet!

Şirk şarttır; zira şirk, insanın duygu ve düşüncelerini paramparça eder. Duygu ve düşüncelerinde, dolayısıyla söylem ve eylemlerinde parçalanmış insan, sömürüye açıktır. Yüce Allah, insanın şirkle ne hâle geldiğini bazı misaller üzerinden anlatır. İbrâhîm Suresi'ni açıkladığımız ilk bölümde bu

107. 4/Nisâ, 118-119
108. Detaylı bilgi için bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 224. İlgili içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

misallere değinmiştik.[109] O bölümü bir daha okuduğumuzda şunu görürüz: Şirk; insanı insanlıktan çıkaran, aklını dumura uğratan ve insanı yönlendirmeye açık hâle getiren bir illettir. Şirk; insanın fıtrattan sapması, yolunu yitirmesidir. Duyduğu her sesi kurtuluş zanneden müşrik, işittiği her sesin peşine düşer. Sömürgen tağutlar için şirk, sömürünün olmazsa olmazıdır.

Fısk/Masiyet şarttır; zira masiyet, bir toplumun Allah katında değerini yitirmesi demektir. Allah katında değerini yitiren birey/toplum; yeryüzünde de değersizleşir, değersiz işlere aday olur, hâliyle sömürü aparatına dönüşür. Tam da bu sebeple tüm Firavunlar, hafife alınan/onursuzlaştırılan, fasık toplumlar isterler:

"Kavmini hafife aldı/onursuzlaştırdı/aptallaştırdı, onlar da ona itaat ettiler. Şüphesiz ki onlar, fasık bir topluluktu."[110]

Sömürü düzeninin devamı için şirk ve masiyetin yaygınlaşması gerekir. Eşcinselliğin (ve diğer tüm masiyetlerin) sistem eliyle yaygınlaştırılmasının nedeni budur. Dikkat edin; bu masiyetlerin yaygınlaşması için çaba sarf edenler, kendi ailelerini itinayla korurlar. Bugün suyun başını tutan küresel şirketler, söz konusu kendi çocukları olduğunda "insanlık için(!) ürettikleri ürünlerden" ailelerini uzak tutuyorlar. Dijital piyasaya hükmeden kişi "çocuklarını dijital ekranlardan uzak tuttuğunu", kozmetik sanayiye hükmeden kişi "kendisinin ve ailesinin kozmetik ürünler kullanmadığını", hazır gıda pazarına hükmedenler "doğal beslendiklerini" gözümüzün içine bakarak ilan ediyorlar. Bunun gibi, eşcinsellik yayılsın diye servetlerini harcayanlar arasında çocuğu eşcinsel olan yok! Neden? Cinsiyet farklılığı son bulduğunda daha özgür ve medeni bir toplum olacaksak neden kendileri ve aileleri eşcinsel olmakla işe başlamıyorlar? Allah düşmanları! Yalan söylüyor, ekini ve nesli ifsad ediyorlar. Yeryüzünü ifsad edip utanmadan,"Biz ıslah edicileriz." diyorlar.

• Tüketim çılgınlığını teşvik etmek

Sürekli hatırlattığımız bir gerçeği tekrar zikredelim: Cahiliye bir zaman diliminin unvanı değildir. Cahiliye; ölçülerini vahiyden almayan ve İlahi yasalarla hükmetmeyen bütün düzenlerin adıdır. Bugün cahiliye, "kapita-

109. bk. s. 261
110. 43/Zuhruf, 54

lizm" olarak hüküm sürmektedir. Yani sermayenin, müstekbir ve mütreflerin mustazaf yığınlara tahakküm etmesidir. Kapitalizm; dinarın ve dirhemin, doların ve euro'nun ilah edinildiği, tek kutsalın biraz daha fazla kâr etmek olduğu, mabedinin bankalar ve alışveriş merkezleri olduğu modern bir dindir.

Kapitalist cahiliye, para kazanmak icin "satmak"; satabilmek için de israf, tebzir ve tüketim ahlakını yaygınlaştırmak zorundadır. Bu sebeple insanlık tarihinin şahit olduğu en çirkin projeyi hayata geçirmiştir. Sosyal bilimlerden yararlanarak bireyin (psikoloji) ve toplumun (sosyoloji) davranış kodlarını çözmüştür. İnsanın davranışlarına yön veren etkenleri çözümledikten sonra, sayısız deney yaparak bu etkenleri kullanmayı ve bireyi/toplumu yönlendirmeyi öğrenmiştir.[111]

Kapitalist cahiliye, ürettiğini satmak için sürekli bir pazar arayışındadır. Onun için her şey bir ürün ve pazar olabilir; yeter ki sermaye sahiplerinin cüzdanı şişsin. Eşcinsellik de bir pazardır. Onlara hitap eden ürünler ayrı, onları destekleyen insanlara yönelik üretilen ürünler ayrı bir kazançtır. Yalnızca bir örnek üzerinden düşünülecek olursa neyi murad ettiğimiz daha iyi anlaşılacaktır. Üzerinde gökkuşağı amblemi olan ürünler, başlı başına bir satış tekniğidir. Önce eşcinseller mağdur olarak resmedilmiş, sonra onlarla dayanışma adına gökkuşağı amblemli ürünler piyasaya sunulmuştur. Milyonlarca insan, sırf bir mağduriyete(!) tepki olsun diye ihtiyacı olmadığı hâlde bu ürünlerden almaktadır.

• Aile kurumunu yıkmak

Eşcinsellik, aile kurumunun yıkılması ve neslin akamete uğramasıdır. Kapitalist cahiliye, aile kurumuna düşman olduğundan eşcinselliğin yaygınlaşması için özel bir çaba içindedir. Şöyle ki;

– Kapitalist cahilî düzenin yöneticileri, ruhunu şeytana satmış, şeytanın hâkimiyeti altına girmiş azgın topluluklardır. Şeytan ise aile düşmanıdır. Zira aile, Yüce Allah'ın korunaklarından bir korunaktır. Rabbani ilkelere göre kurulan bir evlilik babayı, anneyi ve çocukları şeytanın birçok tuzağından korur. Bu nedenle şeytanın -ve dostları olan kapitalist müşriklerin- en önemsediği proje, aileyi yıkmaktır.

111. bk. Tevhid Dergisi, S 92, s. 7

Cabir'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"İblis, arşını suyun üzerine kurar ve askerlerini gönderir. Bu çetelerin içinde İblis'e en yakın olan, en büyük fitne çıkarandır. O askerlerden biri gelir ve der ki: 'Ben şöyle şöyle yaptım.' İblis ona, 'Sen hiçbir şey yapmamışsın.' der. Sonra onlardan biri daha gelir ve der ki: 'Ben bir kişinin peşini onunla eşinin arasını açıncaya kadar bırakmadım.' İblis onu kendisine yakınlaştırır ve 'Sen ne iyi birisin!' der."[112]

– Kapitalist cahiliye için insan birey olmalı, hiçbir değer tanımamalıdır. Ürettiği şeyi satabilmesi için, insanın bireyleşmesine engel olan ve ona değer aktarımı yapan ailenin ortadan kalkması gerekir. Çünkü aile demek sorumluluk demektir, paylaşmak demektir, görev dağılımı demektir, başkalarının ihtiyaçlarını da gözetmek demektir… Bu ise kapitalizmin istediği "değer tanımayan, bireyselleşmiş, dolayısıyla bencilleşmiş insan"a aykırıdır. Cahiliye, istediği insanı oluşturmak için elindeki tüm araçlarla aile kurumuna saldırır. Eşcinsellik de mezkûr araçlardan biridir.

– Kapitalist cahiliye, benzeri tüm şirk düzenleri gibi çelişkiler içindedir: Bir sistem olarak Allah'tan (cc) kopmuş, Urvetu'l Vuska'yı bırakınca da şeytan ve nefsin anaforuna kapılmıştır. Çelişkisi şudur: Bir yandan ürettiği malı satacak nüfus istemekte, diğer yandan bunca insanın dünyaya fazla olduğunu düşünmektedir. Dünya kaynaklarının mevcut nüfusa yetmeyeceğini vehmetmekte; kıtlık, salgın hastalık ve gıdaya erişim sorunları olacağından, ağzının tadının bozulacağından korkmaktadır. Mesele basittir: İnsan nefsinde hırs ve bencillik, cesaret ve korku… yan yanadır. Allah'a teslim olan insan, şeriat yasaları sayesinde zıt duygularını şer'i kurallar çerçevesinde dengede tutmaktadır. Allah'a (cc) teslim olmayan insan ise bu çelişkiler arasında savrulmaktadır. Kapitalist, müşriktir. Müşrik olduğu için de bünyesinde taşıdığı tüm zıtlıkların kendisini savurmasına mahkûmdur. Üretirken nüfusun artmasını istemekte, dünya kaynakları ve nüfus rakamlarını karşılaştırınca nüfusun azalmasını istemektedir. Nüfusun artmaması için aile kurumunun yıkılması, aile kurumunun yıkılması için de eşcinselliğin yaygınlaşması gerekmektedir. İlk etapta bu durum bir çelişki gibi görülebilir, normaldir. Zira şirk ve dayanağı şirk olan sistemler bir çelişkiler yumağıdır.

112. Müslim, 2813; Ahmed, 14377

78-79

وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِمِينَۙ (٧٨) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْۘ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُبِينٍۜ (٧٩)

(78) "Eyke halkı da hiç şüphesiz zalim kimselerdi."

(79) "Onlardan intikam aldık. Her ikisi de açık bir yol üstünde (göz önündedir)."

Eyke Halkı (Medyen)

Abdullah ibni Abbas (ra), "Eyke, Şuayb'ın (as) kavmi, Medyen ehlidir. Sık ağaçlıklı (orman) bir bölgede yaşadıkları için (sık ağaçlık bölge anlamında) bu isim verilmiştir."[1] der.

Ayetin dikkatimizi çektiği ilk nokta, Eyke halkının zulmüdür. Ancak ne tür zulümler işlediklerine temas edilmemiştir. Başka ayetler onların zulmünü şöyle açıklar:

"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (yollamıştık). Demişti ki: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet/kulluk edin. Sizin O'ndan başka (ibadeti hak eden) bir ilahınız yoktur. Şüphesiz ki size Rabbinizden apaçık bir mucize geldi. Ölçü ve tartıyı tam tutun. İnsanların eşyalarını (değerini düşürerek) eksiltmeyin. (Allah) yeryüzünü düzenledikten sonra orada bozgunculuk yapmayın. Şayet inanmışsanız bu sizin için en hayırlı olandır. (Allah'ın yolunun) çarpık/eğri olmasını isteyerek ve O'na iman edenleri Allah'ın yolundan alıkoymak için tehditler savurarak her yolun

1. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/401, 40531-40532 No.lu rivayetler

başına oturmayın. Hatırlayın! Siz az iken sizi çoğalttı. Bozguncuların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.' "[2]

"Kavminden ileri gelen müstekbirler demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber iman edenleri kesinlikle yurdumuzdan çıkarıp süreceğiz. Ya da kesinlikle dinimize geri dönersiniz.' Demişti ki: 'İstemesek de mi?' "[3]

"Kavminin önde gelen kâfirleri demişti ki: 'Andolsun ki Şuayb'a uyarsanız kesinlikle hüsrana uğrayanlardan olursunuz.' "[4]

"Demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Atalarımızın ibadet ettiği (putları) ve mallarımızda dilediğimiz gibi tasarruf etmeyi bırakmayı, namazın mı sana emrediyor? Şüphesiz ki sen, yumuşak huylu ve olgun/aklı başında bir adamsın.' "[5]

"Demişlerdi ki: 'Ey Şuayb! Söylediklerinin birçoğunu anlamıyoruz. Gerçekten seni aramızda zayıf görüyoruz. Şayet (koruyup kollayan) aşiretin olmasa, seni taşlardık. (Kaldı ki) sen bizim için değerli biri de değilsin.' "[6]

"Demişlerdi ki: 'Sen ancak büyülenenlerdensin. Sen yalnızca bizim gibi bir insansın. Senin kesinlikle yalancılardan olduğunu düşünüyoruz. Şayet doğru söylüyorsan, gökten bir parçayı üzerimize düşür.' "[7]

Onlar başta en büyük zulüm olan, Allah'a şirk koşma cürmünü işlemişlerdir. Sonra tartıda hile yaparak, insanların malını değerinden daha aza alarak (günümüzde faizci, tefeci, hacizci, kara borsacıların yaptığı gibi), Nebi'yi ve müminleri "ya sev ya terk et" diye tehdit ederek, İslam'ın hayata/ekonomiye müdahalesine karşı çıkarak, tevhid davetini sihirle niteleyerek, Allah'ın (cc) azabını isteyerek… nefislerine zulmetmiş, zalimlerden olmuşlardır. Onların bu zulmüne mukabil Yüce Allah onlardan intikam almış, onları helak etmiştir. Okuduğumuz sure onlardan nasıl intikam alındığını beyan etmemiştir. Kur'ân'ın diğer surelerinde onlardan alınan intikam şöyle açıklanmıştır:

2. 7/A'râf, 85-86
3. 7/A'râf, 88
4. 7/A'râf, 90
5. 11/Hûd, 87
6. 11/Hûd, 91
7. 26/Şuarâ, 185-187

"(Bunun üzerine) onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı. Öz yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar. Şuayb'ı yalanlayanlar (var ya); sanki orada zenginlik içinde hiç yaşamamışlar gibi… Şuayb'ı yalanlayanlar (var ya); asıl hüsrana uğrayanlar onlar oldular."[8]

"(Helaka dair) emrimiz gelince, Şuayb'ı ve beraberindeki müminleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. O zalimleri ise (kulakları sağır eden, beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi. Öz yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar. (Helaka dair) emrimiz gelince, Şuayb'ı ve beraberindeki müminleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. O zalimleri ise (kulakları sağır eden, beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi. Öz yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar."[9]

Önce bir sarsıntı/deprem, akabinde kulakları sağır eden çığlık… Hiç var olmamış, hiç yaşamamış, yeryüzünü imar etmemiş gibi tarihten silinip gittiler… Onlardan geriye yalnızca ibret vesikası harabeler kaldı. Ayet, Medyen ve Lut kavimlerinin apaçık bir yol üstünde olduğunu söyler. Zira bu iki kavmin harabeleri Kureyş'in ticaret yolu üzerindeydi. Ticari yolculuklarında harabelerin olduğu bölgeden geçiyor, onların harabelerini görüyorlardı. Yüce Allah onların gözleriyle gördüğü ve kısmen (kulaktan dolma bilgilerle) haberdar oldukları bir gerçekle onları uyarmış/tehdit etmiş oluyordu.

8. 7/A'râf, 91-92
9. 11/Hûd, 94-95

80-84

وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلٖينَۙ (٨٠) وَاٰتَيْنَاهُمْ اٰيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا
مُعْرِضٖينَۙ (٨١) وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا اٰمِنٖينَ (٨٢) فَاَخَذَتْهُمُ
الصَّيْحَةُ مُصْبِحٖينَۙ (٨٣) فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَۜ (٨٤)

(80) "Andolsun ki, Hicr halkı da gönderilmiş resûlleri yalanladılar."

(81) "Onlara ayetlerimizi verdik. Ondan yüz çevirip (ona karşı ilgisiz davrandılar)."

(82) "Dağlardan güven (içinde oturacakları) evler yontuyorlardı."

(83) "Sabah vakti onları (kulakları sağır edip, beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi."

(84) "Kazandıkları şeyler onları (Allah'ın azabından) kurtaramadı."

Hicr Halkı (Semud)

Hicr halkı, Katade (rh) ve Mukatil'in (rh) işaret ettiği üzere Salih Peygamber'in (as) kavmi, Semud'tur.[1] Harabeleri Kureyş'in yol güzergâhında olan Semud için dikkatimizi çeken ilk şey, "resûlleri yalanladılar" ifadesidir. Bildiğimiz gibi Semud'un yalanladığı tek peygamber, Salih'tir (as). Ancak ayet, tüm

1. bk. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 12/404, 40553-40554 No.lu rivayetler

resûlleri yalanlamışlar gibi bir üslup kullanmıştır. Benzer bir üslubu Şuarâ Suresi'nde de görürüz:

"Nuh'un kavmi gönderilen resûlleri yalanladı."[2]

"Âd (Kavmi), gönderilen resûlleri yalanladı."[3]

"Semud (Kavmi), gönderilen resûlleri yalanladı."[4]

"Lut Kavmi, gönderilen resûlleri yalanladı."[5]

"Eyke halkı, gönderilen resûlleri yalanladı."[6]

Bu üslup İslam inancının esaslarından birine işaret eder: İslam esaslarından birini yalanlayan; tüm İslami esasları, bir bütün olarak dini yalanlamış gibidir. İşaret ettiğimiz üslup, yalnızca inkârcı kâfirler için kullanılmamıştır. Resûllere ve kitaplara inandığını iddia eden, din/şeriat sahibi kitap ehli için de kullanılmıştır.

"De ki: 'Kim Cibril'e düşmanlık ederse (bilsin ki); önünde olan (Kitapları) doğrulayıcı, müminlere hidayet kaynağı ve müjde olan (Kur'ân'ı) Allah'ın izniyle senin kalbine indiren O'dur.' "[7]

Yahudiler, Cibril'in savaş meleği olduğunu, dolayısıyla onun getirdiği vahyi kabul etmediklerini söylediler. Yüce Allah şöyle buyurdu:

"Kim de Allah'a, meleklerine, resûllerine, Cibril'e ve Mikail'e düşmanlık ederse şüphesiz ki Allah, kâfirlerin düşmanıdır."[8]

Sanki onlar Cibril'e değil de Allah'a, resûllerine ve meleklerine düşmanlık etmiş gibi kınanmışlardır. Neden? Din bir bütün olarak Allah'tandır ve onun bir ilkesini reddeden dinin sahibine karşı gelmiştir. Yüce Allah bu suçu dinin tüm esaslarını reddetmekle denk tutmuştur.

2. 26/Şuarâ, 105
3. 26/Şuarâ, 123
4. 26/Şuarâ, 141
5. 26/Şuarâ, 160
6. 26/Şuarâ, 176
7. 2/Bakara, 97
8. 2/Bakara, 98

Allah'ın Ayetinden Yüz Çevirmeleri

"Onlara ayetlerimizi verdik. Ondan yüz çevirip (ona karşı ilgisiz davrandılar)."[9]

Sure, onlara verilen ayeti ve onların o ayetten nasıl yüz çevirdiğine temas etmemiştir. Kur'ân'ın başka surelerinde ayete ve yüz çevirmeye şöyle işaret edilmiştir:

"Ve Semud Kavmi'ne de kardeşleri Salih'i (peygamber olarak yolladık). Demişti ki: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk/ibadet edin. Sizin O'ndan başka (ibadeti hak eden) bir ilahınız yoktur. Şüphesiz ki Rabbinizden size apaçık bir (mucize) geldi. Bu, Allah'ın dişi devesi, sizin için bir ayet/mucizedir. Onu bırakın, Allah'ın arzında otlasın. Sakın ona bir kötülük etmeye kalkmayın. Yoksa can yakıcı bir azap sizi yakalar.' "[10]

"Dişi deveyi kestiler. Rablerinin emrine karşı çıktılar ve: 'Ey Salih! Şayet resûllerden isen vadettiğin (azabı) getir bize.' dediler."[11]

" 'Ey kavmim! İşte bu (talep ettiğiniz) ayet/mucize, Allah'ın devesi! Bırakın onu, Allah'ın arzından (dilediği gibi dolaşıp) yesin. Sakın ona kötülükle dokunmaya kalkmayın. (Allah'ın) yakın azabı sizi yakalayıverir.' (Tüm uyarılara rağmen) onu kesmişlerdi. Demişti ki: 'Yurdunuzda üç gün daha keyif sürün. Bu, (Allah tarafından) yalanlanmayacak (mutlaka vuku bulacak) bir tehdittir.' "[12]

" 'Sen de bizim gibi bir insandan başkası değilsin. Şayet doğru söylüyorsan, bir ayet/mucize getir (bakalım).' Demişti ki: 'Bu bir devedir. Bir gün onun su içme hakkı, belli bir gün de sizin su içme hakkınız vardır. Ona kötülük etmeye kalkmayın! Yoksa büyük bir günün azabı sizi yakalayıverir.' Onu kestiler ve pişman oldular."[13]

Yüce Allah, bir ayet olarak onlara deve göndermiştir. Bir gün deve su içecek bir gün de onlar su içecektir. Ancak onlar, istedikleri ayet gelince azgınlık etmiş, deveyi kesmişlerdir. İşte bu, onların Allah'ın (cc) ayetinden yüz çevirmeleridir.

9. 15/Hicr, 81
10. 7/A'râf, 73
11. 7/A'râf, 77
12. 11/Hûd, 64-65
13. 26/Şuarâ, 154-157

Hicr Halkının Helakı

"Dağlardan güven (içinde oturacakları) evler yontuyorlardı. Sabah vakti onları (kulakları sağır edip, beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi. Kazandıkları şeyler onları (Allah'ın azabından) kurtaramadı."[14]

Semud/Hicr Kavmi, dağlara yonttukları sağlam, görkemli evleriyle tanınan bir kavimdi. Ovalarda görkemli saraylar inşa ediyor dağlarda ise yontma usulüyle asırlık evler yapıyorlardı. Estetik ve güvenliğin bir arada olduğu bu sağlam yapılar için Kur'ân şöyle diyor:

"Hatırlayın! Hani (Allah) Âd Kavmi'nden sonra sizleri halifeler kılmış ve sizi yeryüzüne yerleştirmişti. Ovalarında saraylar inşa ediyor, dağlarından evler yontuyordunuz. Allah'ın nimetlerini hatırlayın ve bozgunculuk yaparak karışıklık/düzensizlik/taşkınlık çıkarmayın."[15]

Evler barınma ve güvenlik ihtiyacını karşılamaktan öte, bir gösteriş vesilesine dönüşmüş. Evler o toplumun ekonomik düzeyini, sosyal statüsünü gösteriyor. Kur'ân'ın ifadesiyle sırf şımarıklık olsun diye evler yontuyorlar:

"Dağlarda, sırf şımarıklık (gösteriş) olsun diye, evler yontuyorsunuz."[16]

İnsanın Kendine Kurduğu Tuzak

Kur'ân'ın ısrarla yaptığı bu ev vurgusu, dolaylı bir mesaj barındırıyor: Semud Kavmi imarda ulaştıkları seviyeyi, Allah'a ve elçilerine meydan okuma vesilesi kılıyorlar. Günümüz ifadesiyle gökdelenlerinin, plazalarının, ultra lüks dairelerinin, sığınaklarla tahkim edilmiş sitelerinin, bakanları hayran bırakan konutlarının… kendilerini koruyacağına inanıyorlar. İşte bu, insanın kendine kurduğu tuzaktır. Yüce Allah'ın insana öğrettiği medeniyeti Yüce Allah'a meydan okuma vesilesi kılarak azgınlaşmaktır. Kimdi onlara evler yapmayı öğreten? Kimdi ovaları ve dağları onlara musahhar kılan? Kimdi inşa ettikleri yapıları ayakta tutan?

"Hatırlayın! Hani (Allah) Âd Kavmi'nden sonra sizleri halifeler kılmış ve sizi yeryüzüne yerleştirmişti. Ovalarında saraylar inşa ediyor, dağlarından evler yon-

14. 15/Hicr, 82-84
15. 7/A'râf, 74
16. 26/Şuarâ, 149

tuyordunuz. Allah'ın nimetlerini hatırlayın ve bozgunculuk yaparak karışıklık/düzensizlik/taşkınlık çıkarmayın."[17]

Elbette Allah! Hiç şüphesiz medeniyet ve araçları, Yüce Allah'ın ihsan ve lütfudur. Şayet medeniyet harcında "Allah" bilinci olmazsa medeniyet, insanın tuzağı oluyor, toplumları yoldan çıkarıyor:

"Âd Kavmi'ne gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve 'Bizden daha güçlü olan kimmiş?' dediler. Görmediler mi onları yaratan Allah'ın kendilerinden daha güçlü olduğunu? Onlar, ayetlerimizi inkâr ediyorlardı."[18]

Bu da Ad Kavmi… Allah'ın elçisi onları uyarınca, "Kimmiş bizden daha güçlü olan?" diye karşılık veriyorlar. Vehmettikleri güç ne? Yüce Allah'ın onlara ihsan ettiği yeryüzünü imar! Onunla Allah'a kulluk etmek yerine O'na isyan ediyor, kullarına zulmediyorlar:

"Âd (Kavmi), gönderilen resûlleri yalanladı. Hani kardeşleri Hud onlara: '(Allah'tan) korkup sakınmaz mısınız?' demişti. 'Şüphesiz ki ben, sizin için güvenilir bir resûlüm. (O hâlde) Allah'tan korkup sakının ve bana itaat edin. Sizden (davetim karşılığında) bir ücret istemiyorum. Benim ücretim âlemlerin Rabbi (olan Allah)'a aittir. Her yüksek yere bir bina inşa edip eğleniyor musunuz? Ebedî kalmak umuduyla yapılar inşa edip duruyor musunuz? Ele geçirdiğiniz (insanları) zorbalıkla mı yakalıyorsunuz? Allah'tan korkup sakının ve bana itaat edin. Size, bildiğiniz (güzelliklerle) destek veren (Allah'tan) korkup sakının. Size hayvanlar ve çocuklarla destek verdi. Bahçeler ve su kaynaklarıyla … Ben, sizler için büyük günün azabından endişe ediyorum.' Demişlerdi ki: 'Öğüt versen de vermesen de bizim için fark etmez. Bu, yalnızca eskilerin âdetidir/geleneğidir. (İnsanlar yaşar ve ölür, ötesi yok. 'Biz, azap görecek değiliz.' Onu yalanladılar, biz de onları helak ettik. Şüphesiz ki bunda, (Allah'ın dostlarına yardım edip düşmanları helak edeceğine dair) ayet vardır. Onların çoğu mümin değildir."[19]

17. 7/A'râf, 74
18. 41/Fussilet, 15
19. 26/Şuarâ, 123-139

Allah'ın (cc) azabı güvenli evlerinde bir seher vaktinde geliyor:

"Sabah vakti onları (kulakları sağır edip, beyinleri patlatan) bir çığlık yakalayıverdi. Kazandıkları şeyler onları (Allah'ın azabından) kurtaramadı."[20]

"Dağlarda oyulmuş bulunan evlerdeki emniyete rağmen onları bir çığlık tutuyor, ve ne kendileri ne de biriktirdikleri şeylerden eser bırakıyor. Yaptıkları da yonttukları da yok olup gidiyor. Başlarına gelen bu felaketi önleyecek hiçbir güçleri bulunmuyor… Evet işte bu temaslar şiddetle çarpıveriyor insan kalbine, kayaların bağrına oyulmuş evlerinde emin olarak uyuyan insanların emniyeti kadar hiçbir millet kendisinden emin olamaz. Tanyeri ağarırken olduğu kadar hiçbir vakit insanlar huzur ve emniyet içinde hissedemezler kendilerini. İşte baksanıza sabahleyin şafak atan vakitte, gökyüzü ağarırken o emin yurtlarında uyuyan Salih Peygamber'in kavmini bir çığlık tutuyor ve bir de bakıyorsunuz ki her şey, her şey yok olmuş gitmiş. Bütün korulukları boşuna. Ve oydukları bütün kovuklar dayanaksız. Bunların hiçbirisi koruyamıyor onları çığlıktan… Bir rüzgar esiyor, bir kasırga kopuyor ve birden alıyor onları kuvvetli, sağlam kayaların deliğinden dışarı fırlatıyor ve yok edip gidiyor…"[21]

Helakı anlatılan kavimler; Mekkelilerin kulaktan dolma bilgilerle haberdar olduğu ve helak kalıntılarını müşahade ettiği kavimler. Sure içinde kısaca bu kıssalara temas edilmesi; bir yandan müminlere teselli, diğer yandan müşriklere tehdittir. Zira Kureyş tüm gücü, imkânları ve zenginliğine rağmen önceki kavimlerin helak nedenlerini kendinde toplamıştır. Zulüm, inkâr, Allah'ın (cc) verdiği imkânlarla şımarmak… Hepsi Kureyş'te mevcuttur. Yüce Allah'ın onlara bahşettiği ekonomik refah ve güvenlik, onları Allah'a yakınlaştırmamış; bilakis güvenlik ve refahın kaynağı olan Kâbe'ye yüzlerce put dikerek Allah (cc) ile aralarına sayısız engel koymuşlardır. Ne ki Allah'ın emri geldiğinde bunların hiçbiri onlara fayda vermeyecektir. Hicr Suresi'nin ifadesiyle, "Kazandıkları şeyler onları Allah'ın azabından kurtarmayacaktır." Nitekim Bedir Günü Allah'ın emri tecelli etmiş; şımarıklıkları, görkemli orduları, silah ve sayı üstünlükleri onlara hiçbir fayda vermemiştir. Sonraki on yıl içinde de Allah'ın Resûlü'ne teslim olmak zorunda kalmışlardır.

20. 15/Hicr, 83-84
21. Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/141, Hicr Suresi, 83-84. ayetlerin tefsiri

Helak Olan Kavimlerin Yurdundan İbret Almak

Yüce Allah, helak olan kavimlerin ardından ayetler bırakmıştır. Harabeler, Lut gölü, piramitler gibi ayetler insanlar için birer uyarıcıdır. Her gün yeniden inen ayetler gibi, insanlara şirkin ve masiyetin akıbetini hatırlatmaktadır. Bu ayetleri ziyaret eden Müslim, bazı şeylere dikkat etmelidir. Dikkat edilecek hususlara Allah Resûlü bir seferde dikkat çekmiştir.

– Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Müslimler, Allah Resûlü (sav) ile birlikte Semud diyarı olup kendisine Hicr denilen yerde konakladılar. Kuyusundan su çektiler ve o su ile hamur yoğurdular. Allah Resûlü de kendilerine kuyularından çektikleri suları dökmelerini, hamuru da develerine yedirmelerini emretti. Kendilerine (ayette bahsedilen) dişi devenin gidip su içtiği pınardan su almalarını emretti."[22]

Helak olan kavmin kuyusundan su içmemelerini, o suyla yoğurulan hamuru dökmelerini veya develere yedirmelerini; illa içeceklerse, o deveye ait kuyudan su içmelerini istemiştir. Allah Resûlü bu uyarısıyla açıkça taraf olduğunu ortaya koymuştur. O (sav) bu davranışıyla şirk ehlinden ve onların kuyusundan uzak durmuş; Allah'ın (cc) ayeti olan devenin kuyusundan su içmiştir. Helak olan kavimlerin yurdunu ziyaret eden Müslim istişareyle bu sünneti güncellemeli, o bölgede yediğine içtiğine, konakladığı yere dikkat etmelidir.

– Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi (sav) Hicr'den geçerken şöyle buyurdu: 'Zulmedenlerin kaldıkları yerlere onlara isabet eden size isabet etmesin diye ancak ağlayanlar olarak giriniz.' Daha sonra bineğin üzerinde olduğu hâlde elbisesi ile iyice örtündü."[23]

Sahabenin Hicr harabelerinden geçerken ağlamalarını, onların başına gelen azaptan etkilenmelerini, onların başına gelen akıbetten korkmalarını istemiştir. Yüce Allah'ın ayetlerine karşı duyarlı olmalarını, helak üzerinden verilen mesaja uygun davranmalarını emretmiştir.

22. Buhari, 3379
23. Buhari, 3380

Bir Müslim, kavimlerden geriye kalan eserlere/harabelere Nebevi ölçülerle bakmalıdır. Sıradan bir cahiliye insanı gibi elinde telefon sosyal medya için resim çekmemeli, hediyelik eşya derdine düşmemeli, turizm için değil ibret almak için seyahat etmelidir. Helak edilen kavimlerin yurduna yapılan seyahatlerin imani olması için Allah Resûlü'nün (sav) koyduğu ölçüleri gözetmelidir.

85-86

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ
فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَم۪يلَ (٨٥) اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَل۪يمُ (٨٦)

(85) "Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak ile (hakkı açığa çıkarmak, Allah'ın kudretini göstermek, insanlara kazandıklarına göre karşılık vermek için) yarattık. Hiç şüphesiz, saat/kıyamet gelecektir. (Öyleyse) onlara karşı (hoşgörülü ve affedici bir tavırla) güzel davran."

(86) "Şüphesiz ki Rabbin, (çokça yaratan) El-Hallâk, (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."

Göklerin ve Yerin Hak ile Yaratılması

Kur'ân kıssaları anlatıldıktan sonra Yüce Allah bir başka konuya geçiyor: Gökler ve yerin hak ile yaratıldığını, kıyametin geleceğini bildiriyor ve bu iki gerçeğe binaen müşriklere hoşgörülü (safh-ı cemil) davranılmasını istiyor. Sonra da Yüce Allah'ın El-Hallâk ve El-Alîm ismi ile konuyu noktalıyor.

Hak ile Yaratılma ve Hak Dava

Göklerin ve yerin hak ile yaratılması, her şeyden önce hakka davet eden Nebi ve müminlere bir mesaj veriyor: "Yerin ve göğün yaratıldığı amaçla sizlerin davet ettiği İslam/hak aynı kökten besleniyor." diyor. Kâinat ve şeriat, Yüce Allah'ın El-Hak isminin bir tecellisidir ve bu üslup; iman ile fıtrat, şeriat ile kâinat arasında güçlü bir bağ kuruyor.[1]

1. bk. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/582; Fî Zılâl-il Kur'ân, 9/144-145, Hicr Suresi, 85-86. ayetlerin tefsiri

Göklerin ve yerin hak ile yaratılması ile hak ve batıl mücadelesi arasındaki ilişkiye delalet eden bir diğer ayet İbrâhîm Suresi'nde yer almaktadır:

"Rabblerine karşı kâfir olanların amellerinin durumu, fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül gibidir. Yaptıkları hiçbir şeyin (Allah katında bir karşılığı yoktur ve yaptıklarından) faydalanmazlar. (Hakka dönmesi çok) uzak bir sapıklık içinde olmak işte budur. Allah'ın gökleri ve yeri hak ile yarattığını görmez misin? Şayet dilerse sizi götürür, (yerinize) yeni bir toplum getirir. Ve bu da Allah'a hiç zor değildir."[2]

İbrâhîm Suresi'nin ilgili ayetlerini açıklarken göklerin ve yerin hak ile yaratılması meselesini izah etmiştik.[3]

Kıyamet ve Hoşgörü

"...Hiç şüphesiz, saat/kıyamet gelecektir. (Öyleyse) onlara karşı (hoşgörülü ve affedici bir tavırla) güzel davran."[4]

Yüce Allah önce kıyametin kopacağını haber vermiş, ardından müşriklere karşı affedici, hoşgörülü olmayı bu hakikate bina etmiştir. Demek ki mustazaflık döneminde emrolunduğumuz hoşgörü/affedicilik/safh-ı cemil kıyamete imandan beslenen bir ahlaktır. Zira Yüce Allah müşriklerin inkâr, alay ve eziyetlerine karşı emrettiği bu ahlakı kıyametin mutlaka kopacağı gerçeğine bağlamıştır. Allah en doğrusunu bilir; mustazaf bir müminin onların şımarıklık ve azgınlığına sabretmesi zordur. O zorluğu aşmanın yolu; birgün kıyametin kopacağı ve Yüce Allah'ın onları bu davranışları nedeni ile cezalandıracağı inancına dayanmaktadır. Onların şımarık ve azgınlıkları nefisleri zorladığında ahirete olan imanı mümini sakinleştirmekte, ona sabır telkin eden bir vaiz vazifesi görmektedir.

Safh-ı Cemil

Mustazaf durumundaki müminlere yönelik bu emir; daha önce açıkladığımız gibi mensuh değil, muhkem hükümlerdendir. Kur'ân'da defaatle tekrar eden, müşriklere karşı hoşgörülü olmak ve affedicilik emri genelde "safh/isfehu" olarak geçerken bu ayette "safh-ı cemil" olarak geçmiş, "**güzel bir hoşgörü**"emredilmiştir:

2. 14/İbrâhîm, 18-20
3. bk. s. 189, "Göklerin ve Yerin Hak İle Yaratılması"
4. 15/Hicr, 85

"Hak kendilerine açığa çıktıktan sonra Ehl-i Kitap'tan birçoğu, benliklerinde yer etmiş kıskançlık nedeniyle sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek istediler. Allah bu konuda hükmünü verinceye dek onları affedin, onları hoş görüp (yaptıklarını) görmezden gelin. Şüphesiz Allah her şeye kadîrdir."[5]

"Sözlerini bozmaları sebebiyle onlara lanet ettik ve kalplerini katı kıldık. Kelimeleri yerinden oynatarak tahrif ediyorlar. (Ayrıca) emrolundukları şeyden paylarına düşen (ameli) terk ettiler. Onların azı hariç sürekli olarak onlardan ihanet görürsün. (Buna rağmen) affet ve hoş gör. (Çünkü) Allah, muhsinleri/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanları sever."[6]

İlginçtir; Yüce Allah İslam'ın ilk yıllarında sabrın, onları terkin ve Hicr Suresi'nde okuduğumuz gibi safhın/affın/hoşgörünün güzel olmasını ister.

"(Öyleyse) güzel bir sabırla sabret!"[7]

"Onların söylediklerine karşı sabret. Ve onları güzel bir biçimde (müminin vakar ve izzetine yakışır bir tarzda) terk et."[8]

Meşru olan bir şey zaten güzeldir. Sabır, af ve hoşgörü şeriatın teşvik etmesiyle güzel niteliğini kazanmıştır. Bu fiillerin tekrar güzel kelimesiyle nitelenmesi "en kâmil şekilde yap" anlamını ihtiva eder.[9] Müşriklerle muamelede Kur'ân'ın gösterdiği en kâmil davranış, onların kötülüğüne iyilikle mukabele etmektir:

"İyilikle kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş. Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası eriştirilmez. Bu (ahlaka) ancak (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası eriştirilmez."[10]

Allah (cc) en doğrusunu bilir.[11]

5. 2/Bakara, 109
6. 5/Mâide, 13
7. 70/Meâric, 5
8. 73/Müzzemmil, 10
9. bk. Et-Tahrîr ve't Tenvîr, 14/77, Hicr Suresi, 85-86. ayetlerin tefsiri
10. 41/Fussilet, 34-35
11. Ayet-i kerime şöyle de tefsir edilmiştir:
"Bu, eziyetin söz konusu olmadığı bir yüz çevirmedir. Kötülük yapanlara sen iyilikle, günah işleyene de afla karşılık ver. Tâ ki böylece Rabbinden pek büyük ecir ve mükâfata nail olasın.

Her Şeyi Yaratan ve Her Şeyi Bilen Allah

"Şüphesiz ki Rabbin, (çokça yaratan) El-Hallâk, (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."[12]

Müşriklerin akıbeti, kâinatın yaratılması ve Safh-ı Cemili emrettikten sonra Rabbimiz; kendisinin çokça yaratan (El-Hallâk) ve her şeyi bilen (El-Alîm) ismine vurgu yaptı. O'nun (cc) tüm güzel isimleri; terbiye eden, onaran ve kalpleri Allah'a bağlayan bir etkiye sahiptir. Şöyle ki; her şeyi yaratan, (El-Halık) ve her ân yaratmakta olan (El-Hallâk) Allah'tır. Öyleyse Lut Kavmi'ni, Eyke'yi ve Hicr halkını yaratan kim ise şu ân Kureyş'i ve yapmakta olduklarını yaratan da odur. Öncekilerin zulümlerine karşı azap yaratan Allah, şimdikilerin eylemlerine karşı da bir azap ve helak yaratmaya kadirdir. İçinde bulunduğunuz zayıflık, azlık, kimsesizlik sizi bunaltıp ümitsizliğe sevk etmesin. O (cc) dilerse dilediği sebebi yaratır. Kalpleriniz O'na yönelsin, O'ndan beklesin, O'ndan istesin. Sonra O (cc) El-Alîm'dir. Hiçbir şey O'ndan habersiz, O'na (cc) rağmen vuku bulmaz. O (cc) sizin çabanızı da onların azgınlıklarını da bilmektedir. Elde ettiğiniz başarılar da uğradığınız yenilgiler de O'nun ilmi ve izniyle yaşanmaktadır.

Şüphesiz ki gelecek olan şey, yakın demektir.

Burada sözünü ettiğim anlamdan daha güzel bir anlamı da fark etmekteyim ki o da şudur: Burada emredilen, aldırış etmeyip güzelce, yani kinden, sözlü ve fiilî eziyetten uzak bir şekilde yüz çevirmek, affetmektir. Yoksa güzel olmayan, yani yerli yerinde yapılmayan bir yüz çeviriş ve affediş değildir. Zira cezalandırmanın gerektiği bir yerde af söz konusu olmamalıdır. Mesela cezadan başka hiçbir şeyin faydalı olmayacağı haksızların ve zalimlerin cezalandırılması bu kabîldendir. İşte burada kastedilen de bu anlamdır. (Tefsîru's Sa'dî, 2/643-644, Hicr Suresi, 85. ayetin tefsiri)

12. 15/Hicr, 86

87-93

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانٖى وَالْقُرْاٰنَ الْعَظٖيمَ (٨٧) لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى
مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنٖينَ
(٨٨) وَقُلْ اِنّٖٓى اَنَا النَّذٖيرُ الْمُبٖينُۚ (٨٩) كَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمٖينَۙ (٩٠)
اَلَّذٖينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضٖينَ (٩١) فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٩٢) عَمَّا كَانُوا
يَعْمَلُونَ (٩٣)

(87) "Andolsun ki sana, Sebu'l Mesâni'yi/tekrar eden yediyi (Fâtiha Suresi'ni) ve büyük Kur'ân'ı verdik."

(88) "(Sana verilen Kur'ân ile yetin ve) sakın faydalanmaları için o (kâfirlerin) bir kısmına verdiğimiz şeylere gözünü dikme. Onlara karşı üzülme, (şefkat) kanatlarını müminlere ger."

(89) "De ki: 'Kuşkusuz ben, (evet,) ben apaçık bir uyarıcıyım.' "

(90) "Tıpkı bölüp taksim edenlere indirdiğimiz gibi."

(91) "Onlar ki Kur'ân'ı (bir kısmına inanıp bir kısmını reddettikleri) parçalara ayırdılar."

(92) "Rabbine yemin olsun ki, onların hepsini hesaba çekeceğiz."

(93) "Yapmakta olduklarından ..."

Müminlere Verilen Hazine: Kur'ân

Ayetlerin Genel Anlamı

Bu ayetlerde Yüce Allah müminlere Kur'ân'ı ve tekrar eden yedi ayeti (Fâtiha) verdiğine ant içmiş, sonra o Kur'ân ile yetinmelerini, asla ve kat'a kâfirlere verilen güç ve imkâna göz dikmemelerini emretmiştir. Âdeta ayetler, "Elinizde Kur'ân gibi bir hazine varken gözünüzü onların elindeki maddi imkânlara dikmeyin!" demiştir. Demek ki Kur'ân ve içindeki ayetler müminler için en büyük güç kaynağı, maddi ve manevi hazinelerin membasıdır. Bu ayetlerde yapılan karşılaştırma gerçekten ilginçtir. Şayet karşılaştırma, Kur'ân ile müşriklerin dinî kaynakları arasında olsa anlaşılması kolay olurdu. Fakat ayetler Kur'ân ile onların maddi güçlerini karşılaştırmaktadır. Örneğin bugün, "Onların nükler silahları, uzay teknolojileri, savaş filoları var." diyen birine, "Bizim de Kur'ân'ımız var; gözünü onların imkânlarına dikme, Kur'ân ile yetin." dense muhtemelen çoğu insan bu cevap karşısında irkilir, cevabı gerçeklerden kaçış olarak algılar. Neden? Çünkü Kur'ân'ın dilinden, İslam'ın değerler sisteminden, tevhidî bakış açısından o kadar uzaklaştık ki okuduğumuz üslubun güncellenmiş hâli çoğumuza çocukça gelebilir.

Ayetler gayet açıktır: Mümin gözünü onların elinde olana dikmeyecek, kendi elinde olan büyük hazineyle, Kur'ân ile yetinecektir. Davetini, cemaatini ve nasip olursa medeniyetini Kur'ân'i ilkeler doğrultusunda oluşturacak, Kur'ân'ın kandil olup aydınlattığı insanlık yolunda yürüyecektir. Zira şirk ehlinin elindeki imkânlar; iman ahlakından, Yüce Allah'ın lütuf ve ihsanı bilincinden uzaktır. Bu sebeple insanca bir yaşamın, adil bir düzenin, huzur ve esenliğin teminatı olamamaktadır. Daha ziyade azınlık bir zümrenin refahına ve çoğunluğun sefaletine sebebiyet vermektedir. Kural bellidir: Kökleri habis olanın meyvesi de habistir. Bu durumda ne yapacaksınız? Kendi inancınız, değerler sisteminiz ve ahlak anlayışınıza uygun bir dünya kuracaksınız. İşte o dünyanın şifreleri ve anahtarları Kur'ân'dadır.

Bir diğer açıdan bu, müminlerin içinde bulunduğu şartlara yönelik bir tesellidir. Şöyle ki;

"Kur'an'ın büyük bir nimet olarak verildiğinin belirtilmesi, Peygamber (sav) ve ona uyanlara, kafirlerin dünyevi mallarına özenmemeleri gerektiğini, zira

Kur'an gibi büyük bir nimetin yanında onların varlıklarının hiçbir değeri olmadığını hatırlatmak içindir. Bunun önemini tam anlamıyla kavrayabilmek için, o dönemde Peygamber (sav) ve ona uyanların fakirlikten kıvrandıklarını göz önünde bulundurmak gerekir. Peygamber (sav) tebliğe başladığında ticari etkinlikleri hemen hemen sona ermişti. Bunun yanı sıra Hatice'nin (ra) bütün malını da harcamıştı. Sahabenin çoğu ise evlerinden ayrılan ve fakirleşen gençlerdi. Ekonomik boykot, ticaretle uğraşanların işlerini olumsuz yönde etkilemişti. Bunlardan başka, Kureyşlilerin kölesi veya mevlası olan ve hiçbir ekonomik pozisyonu olmayan müminler vardı. Bu ekonomik dertlerin yanı sıra, bütün müslümanlar, peygamberle (sav) birlikte, Mekke ve çevresindekilerden işkence görüyorlardı. Kısacası o kadar çok işkence çekmiş, alay edilmiş ve horlanmışlardı ki, neredeyse hiçbiri maddi veya manevi işkenceden ma'sun kalamamıştı. Diğer tarafta, onlara işkence eden düşmanları olan Kureyş, bu dünyadaki bütün iyi şeyleri alıyor ve lüks içinde bir hayat sürüyorlardı. İşte müminlere yapılan tesellinin arka planı budur: Neden bu konuda cesaretinizi yitiriyorsunuz? Biz size her türlü zenginliğin ötesinde bir 'servet' verdik. O halde düşmanlarınız sizin bilginizi ve yüce ahlakınızı kıskanmalıdır; siz onların kötü yoldan kazanılmış servetlerini ve günah dolu zevklerini kıskanmamalısınız. Çünkü onlar Rableri katına vardıklarında, orada değeri olan hiçbir servet kazanmadıklarını göreceklerdir."[1]

Ayete Yönelik Mana Tahrifi!

Burada önemli bir meseleye temas etmek yerinde olacaktır: Bu ve benzeri ayetler bazı insanlar tarafından yanlış yorumlanmıştır. Ayetin bir benzeri Taha Suresi'ndedir:

"Onlardan bazılarına, kendilerini imtihan etmek için verdiğimiz dünya süsüne gözünü dikme! Rabbinin rızkı, daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Ailene namazı emret, sen de onda sabırlı/kararlı ol. Biz senden rızık istemiyoruz. Biz seni rızıklandırıyoruz. Akıbet takvanındır. (Takvalı olanlarındır.)"[2]

Bazı insanlar bu ayetleri, "Onlara verdiğimiz imkânlara gözünü dikme; kenara çekil ve bol bol Kur'ân oku, tesbih çek, namaz kıl." olarak anlamış;

1. Tefhîmu'l Kur'ân, 2/583, Hicr Suresi, 85. ayetin tefsiri
2. 20/Tâhâ, 131-132

dünyayı güç ve zenginlik sahiplerine bırakmıştır. Hâşâ, Allah'ın muradı bu değildir. Zira Allah zayıf bırakılmış, mazlum mustazafları yeryüzünün imamı kılmak, zalimleri onların eliyle devirmek ve onlardan geriye kalana mustazafları vâris kılmak istemektedir:

"İman eden, salih amel işleyen, Allah'ı çokça zikreden, zulme uğradıktan sonra öçlerini alan (şairler) müstesna. Zulmedenler çok yakında nasıl bir inkılapla devrileceklerini bilecekler."[3]

"Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmış olan (mustazaflara) iyilik yapmak, onları (kendilerine uyulan) imamlar yapmak ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz. Ve onları, yeryüzünde güç/iktidar sahibi kılmak (istiyoruz). Firavun'a, Haman'a ve ordularına da kendisinden korktukları şeyi göstermek/yaşatmak (istiyoruz)."[4]

"Biz, onları bahçelerinden ve pınarlarından çıkardık! Hazinelerden ve değerli konaklarından! (Onları çıkardığımız yerlere) böylece İsrailoğullarını vâris kıldık."[5]

Ayette anlatılan şudur: Siz Kur'ân ile mücadele verin. Onlara özenmeyin, onların elindeki gayrimeşru/ahlaksız güce imrenmeyin. Yüce Allah'ın istediği şekilde iman ve ahlaktan beslenen güçle onların karşısına dikilin. Rabbinizin istediği gibi onları devirin, onların şirk ve zulüm düzeni yerine tevhid ve adalet düzenini kurun. Kur'ân, namaz ve tesbih insanı hayatın dışına itip dünyayı zalimlere bırakmak için teşri kılınmamıştır. Tam aksine Kur'ân, namaz ve tesbihten güç alıp onların karşısına dikilmek, onların bozduğunu ıslah etmek ve onların elinde inleyen insanlığı kurtarmak için teşri kılınmıştır.

Bir Kulluk Kaidesi: Göz Dikilirse Kalp Meyleder!

Ayet dolaylı olarak bir hakikate, bir kulluk kaidesine işaret eder: Göz dikilirse kalp meyleder! İnsan kalbinde var olan umut, rağbet ve imrenmek gibi duyguları oluşturan vesilelerden biri gözdür. Göz nereye bakıyorsa kalp oraya meyleder. Akıllı insan Allah'ın (cc) görmemizi istediğine; yere, göğe, öz nefsine, ufuklara, tarihe… bakar. Bakar ve ibret alır. Göz gördüğüyle kalbi

3. 26/Şuarâ, 227
4. 28/Kasas, 5-6
5. 26/Şuarâ, 57-59

programlar, ona meşguliyet belirler. Göz, Allah'ın (cc) görmemizi istediği yere bakarsa Allah'ın (cc) azametini, nefsinin acziyet ve fakrını, ufuklarda beliren kudret delillerini ve tarihin damıttığı insanlık tecrübesini görür, onunla meşgul olur. Bunların her biri kulluğa kalite, şahsiyete vakar, akla hikmet/basiret olarak yansır.

Sebu'l Mesâni

Ümmete Kur'ân ile birlikte verilen bir diğer hazine Fâtiha Suresi'dir. Ayetteki ifadesiyle Seb'i El-Mesâni/Tekrarlanan Yedili, Allah Resûlü'nün (sav) tefsiriyle Fâtiha Suresi'dir.

Ebu Saîd El-Muallâ'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"Ben mescidde namaz kılıyordum. Allah Resûlü (sav) beni çağırdı. Ben ona karşılık vermedim. Sonra ona dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben namaz kılıyordum.'

Allah Resûlü de (sav) şöyle dedi: 'Allah, 'Ey iman edenler! Sizleri, size hayat verecek şeylere davet ettiğinde Allah'a ve Resûl'e icabet edin.'[6] demiyor mu? Mescidden çıkmadan önce sana bir sure öğreteceğim ki bu sure Kur'ân'ın en büyük suresidir. Bu sure, Fâtiha suresidir. O, Seb'u'l Mesânî ve bana verilen Büyük Kur'ân'dır.' "[7]

Fâtiha Suresi yedi ayettir. Allah Resûlü (sav) onu namazın rüknu kılmıştır. Yalnızca farz namazları kılan mümin dahi günde on yedi defa bu sureyi okumakta, yedi ayeti tekrar etmektedir. Bir diğer yönüyle Fâtiha, Kur'ân'ın ön sözüdür. Kur'ân'ın özü olan Allah'ı tazim, ahirete iman, düşünce ve eylemde tevhid, Allah'ın (cc) çizdiği yol üzere (sırat-ı mustakim) yürümek; Fâtiha'ya dercedilmiştir. Fâtiha'yı okuyan, âdeta Kur'ân'ın ana konu başlıklarını okumuştur. Hâliyle Fâtiha'nın yedi ayetini okuyan, âdeta Kur'ân'ın özünü her seferinde tekrar etmektedir.[8]

6. 8/Enfâl, 24
7. Buhari, 4474
8. Fâtiha'ya Sebu'l Mesâni denmesiyle ilgili farklı görüşler nakledilmiştir:

İbnu'l Cevzi (rh) şöyle der: "O'na (Fâtiha'ya) seb'ul mesani denilmesinde de yedi görüş vardır:

Birincisi: Çünkü Allah Teala onu ümmet-i Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem için ayırmış, onu kendilerinden öncekilere vermemiştir. Bunu Said bin Cübeyr, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir.

İkincisi: Çünkü o, her rekatta tekrarlanır. Bunu da Ebu Salih, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir. İbni

Sebu'l Mesâni ifadesi, Fâtiha dışında tefsir edilmiştir. Ancak Allah Resû-lü'nün (sav) Kur'ân'ı beyanı yanında o görüşleri zikretmeyi uygun görmedik.[9]

Enbari de mana şöyledir, demiştir: Sana her rekatta tekrarlanan yedi ayet verdik. 'Min' edatının gelmesi de tekit içindir, mesela, 'velehum fiha min kullissemerati' (Muhammed: 15) kavlinde olduğu gibi. İbni Kuteybe de şöyle demiştir: 'El hamd' Elhamd suresine mesani denilmesi, her namazda tekrarlandığı içindir.

Üçüncüsü: Çünkü o surede Allah Teala'ya hamd ve sena edilmiş; onda Allah'ı hamdi, senası, zikri ve mülk sahibi olduğu dile getirilmiştir. Bunu da Zeccac zikretmiştir.

Dördüncüsü: Çünkü onda 'Rahman Rahim' iki defa zikredilmiştir. Bunu da Ebu Süleyman Dımeşki ile bazı dilciler de nakletmiştir. Bu da besmelenin ondan olması esasına göredir.

Beşincisi: Çünkü o, Allah ile kulu arasında ikiye taksim edilmiştir. Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği, 'Ben namazı kendimle kulum arasında taksim ettim.' hadisi de bunu göstermektedir.

Altıncısı: Çünkü o iki defa inmiştir, bunu da Hüseyn bin Fadl zikretmiştir.

Yedincisi: Çünkü onun kelimeleri ikişerlidir, mesela rahman rahim, İyyake iyyake, essırat essırat, aleyhim aleyhim, ğayri ğayri gibi. Bunu da bazı müfessirler zikretmiştir." (Zâdu'l Mesîr, 3/381-382, Hicr Suresi, 87. ayetin tefsiri)

9. Kurtubi (rh) görüşlerini şöyle nakleder:

"İbni Abbas da der ki: Burada 'tekrarlanan yedi'den kasıt, yedi uzun sure olan el-Bakara, Ali İmran, en-Nisa, el-Maide, el-En'âm, el-A'raf ve birlikte olmak üzere- el-Enfal ve et-Tevbe Sureleridir. Çünkü, bu iki sure arasında besmele yoktur.

Nesâî, şöyle bir rivayet kaydetmektedir: Bize, Ali b. Hucr anlattı, bize Şerik haber verdi. O, Ebu İshak'dan, o, Said b. Cubeyr'den, o da İbni Abbas'tan, yüce Allah'ın, 'Tekrarlanan yedi' buyruğu hakkında dedi ki: Bunlardan kasıt, yedi uzun süredir.

Bunlara 'Mesâni (tekrarlananlar)' denilmesinin sebebi, bu sürelerde ibretlerin, ahkamın ve hadlerin tekrar edilmesidir. Kimileri de bu görüşü kabul etmeyerek şöyle demişlerdir: Bu âyet-i kerime Mekke'de indirilmiştir. Ve o dönemde henüz uzun sürelerin hiç birisi indirilmiş değildi. Bu itiraza şöyle cevap verilmiştir: Şanı yüce Allah, Kur'an-ı Kerimi önce dünya semasına, sonra da dünya semasından peyderpey indirmiştir. Dünya semasına indirdiği ise, Muhammed (sav)'e henüz üzerine indirilmemiş olsa dahi, verilmiş gibidir.

'Tekrarlanan yedi'nin, yedi uzun süre olduğunu söyleyenler arasında, Abdullah ibni Mes'ûd, Abdullah b. Ömer, Said b. Cübeyr ve Mücahid de vardır. Şair Cerir de der ki:

جَزَى اللَّهُ الْفَرَزْدَقَ حِينَ يُمْسِي ... مُضِيعًا لِلْمُفَصَّلِ وَالْمَثَانِي

'Allah, Ferezdak'ın cezasını versin Mufassal süreleri ve Mesâni'yi kaybetmiş olarak akşamı ettiğinde.'

Mesânî'nin, Kur'ân-ı Kerim'in tümü olduğu da söylenmiştir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: 'Allah, sözün en güzelini müteşabih, tekrar edilen (mesânî) bir kitap halinde indirmiştir.' (ez-Zümer, 39/23) Bu, ed-Dahhák, Tavus ve Ebu Malik'in görüşüdür. İbni Abbas da böyle demiştir. Kur'ân'a mesâni denilmesinin sebebi ise, haberlerin ve kıssaların onda tekrar edilmesidir. Abdulmuttalib'in kızı Safiyye de, Rasûlullah (sav) için söylediği mersiyesinde şöyle demektedir:

فَقَدْ كَانَ نُورًا سَاطِعًا يَهْتَدِى بِهِ ... يَخُصُّ بِتَنْزِيلِ الْمَثَانِي الْمُعَظَّمِ

'O, kendisiyle doğru yolun bulunduğu, yükselen bir nur idi. Ta'zim olunan Kur'ân-ı Kerim'in indirilmesi onun özelliği idi.'

Burada "tekrarlanan yedi'den kastın, Kur'ân-ı Kerim'in emir, nehiy. müjdeleme, uyarıp korkutma (tebşîr ve inzâr), misallerin verilmesi, nimetlerin sayılması, geçmiş nesillere dair haberler olduğu da söylenmiştir. Bu açıklamayı da Ziyad b. Ebi Meryem yapmıştır." (Tefsîru'l Kurtubî, 10/86-87, Hicr Suresi, 87. ayetin tefsiri)

Onlara Üzülme, Müminlerle İlgilen!

"…Onlara karşı üzülme, (şefkat) kanatlarının müminlere ger."[10]

Bu, Allah Resûlü'ne ve onun (sav) şahsında tüm imamlara bir öğüttür. Öğüdün özü şudur: Müminlere öncülük edenler duygularını kontrollü kullanmalıdır. Kâfirlerin durumuna üzülmek yerine, o şefkat duygusunu müminlere harcamalı, anne kuşun yavrularını kanatları altına alması gibi müminlere şefkat kanatlarını germelidir. Kalpteki şefkat duygusu kıymetlidir; yerli yerinde kullanılmalıdır. Olur olmadık yere sarfedilirse, müminlere kalmayabilir. Kafirler için hüzün, şefkatin olur olmadık yere harcanmasıdır. Zira Yüce Allah, hidayeti hak edeni delalette bırakmaz. Kâfirler delalette diretiyorsa bu delaleti hak ettiklerinden, akıllarını kullanmadıkları için kendilerini ricse mahkum etmelerindendir. Hâliyle şefkati/üzüntüyü haketmezler.

Mümin yöneticinin şefkatinin kanada benzetilmesi de dikkat çekicidir. Kanat; himayeyi, şefkati, koruyup kollamayı ifade etmektedir. Demek ki mümin yöneticiler, kardeşlerine karşı himaye edici, şefkatli olmalıdır. Bu durumun tek istisnası, İslam toplumunda nifak özellikleri sergileyen kimselerdir:

"Bunlar, Allah'ın kalplerinde (gizledikleri asıl gayelerini) bildiği kimselerdir. Onlardan yüz çevir, onlara öğüt ver ve onlara (onları derinden sarsacak) etkili bir söz söyle."[11]

Onlara karşı gösterilmesi gereken tavır; etkili söz söylemek, yüz çevirmek ve Allah Resûlü'nün yaptığı gibi, onları kontrol altında tutan bir siyaset izlemektir.

Bu görüşler arasında dikkate şayan tek görüş; Hicr ayetini Zümer Suresi, 23. ayetle tefsir eden görüştür.

"Allah, (ayetleri) birbirine benzeyen (ve ayetleri) tekrar eden, sözün en güzeli olan (Kur'ân'ı) Kitap olarak indirdi…" (39/Zümer, 23)

Bu ayet Kur'ân'ı bir bütün olarak Mesâni/ayetleri tekrar eden bir kitap olarak vasfetmiştir. Bu durumda Hicr Suresi'nin 87. ayetine şöyle mana verilmesi gerekir: "Andolsun ki sana Sebu'l Mesâni'yi, yani büyük Kur'ân'ı verdik." (15/Hicr, 87)

Bu durumda Seb'i Mesâni ve Kur'âni'l Azim arasındaki "vav", beyan eden atıf harfi olur. Ancak bu izahta 2 sorun vardır:

- Allah Resûlü ayeti böyle anlamamıştır.
- Ayet Kur'ân'ın tekrarlanan tüm ayetlerine değil yedi ayetine işaret etmiştir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

10. 15/Hicr, 88
11. 4/Nisâ, 63

Kitab'ı Bölüp Parçalayanların Akıbeti

"De ki: 'Kuşkusuz ben, (evet,) ben apaçık bir uyarıcıyım.' Tıpkı bölüp taksim edenlere indirdiğimiz gibi. Onlar ki Kur'ân'ı (bir kısmına inanıp bir kısmını reddettikleri) parçalara ayırdılar. Rabbine yemin olsun ki, onların hepsini hesaba çekeceğiz. Yapmakta olduklarından…"[12]

Allah Resûlü'nün (sav) kimse üzerinde yaptırım gücü yoktur. O (sav) apaçık bir uyarıcıdır. Rabbinden aldıklarını insanlara hatırlatır, yoldan çıkanları uyarır… Onun uyarılarından faydalanmak için iman ve teslimiyet bir zorunluluktur. Bir bütün olarak inanmayanlar, yani bölüp parçalayanlar (muktesim) ise ondan ve getirdiği mesajdan faydalanmazlar.

Burada kınanan insanlar Ehl-i Kitap da olabilir, müşrikler de olabilir. Yüce Allah özellikle bir taifeden söz etmeyip bir sıfattan söz eder. Kınanan sıfat, Kitab'ı "idîn" hâline getirmektir. Arapçada "idîn", bir bütünü farklı parçalara ayırdıktan sonra ortaya çıkan parçalardan her birinin adıdır. Bazıları kelimenin aslının "adhetun/عَضْهَةٌ" olduğunu, dile ağır gelmesi nedeniyle "he" harfinin hazfedildiğini (dudak anlamındaki şefetun kelimesinin aslının şefhetun olması gibi) söyler. Buna göre anlam, "Onlar ki Kur'ân'ı yalan/uydurulmuş bir kitap hâline getirdiler." olur.[13] Kanaatimce bu iki anlamı çağrıştıran kelimenin seçilmesi önemlidir. Zira Yüce Allah istese hiçbir farklı çağrışıma mahal vermeyen bir kelime de seçebilirdi. Bakara Suresi'nin 85. ayetinde olduğu gibi, "Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr ediyorlar." diyebilirdi örneğin. Ya da Nisâ Suresi'nin 150. ayetinde olduğu gibi, "Bir kısmına inanır, bir kısmını inkâr ederiz." ifadesini seçebilirdi örneğin. Fakat Rabbimiz bir yönüyle Kitab'ı parçalamayı, diğer yönüyle onu yalanlamayı ifade etmeye müsait bir kelime seçti. Allah (cc) en doğrusunu bilir; bundaki hikmet, Kur'ân'ı parçalara ayırmak ile onu inkâr etmek/yalanlamak arasında hiçbir fark olmadığını göstermektir. Bir insan, Allah'ın indirdiğine bir bütün olarak teslim olur ya da bir bütün olarak reddeder. İslam inancında bir kısmına inanıp bir kısmını reddetmek yoktur. Bir diğer hikmet ise Kitab'ı parçalara ayıranların kendi aralarında kısım kısım (muktesimîn) olacağına

12. 15/Hicr, 89-93
13. bk. Tefsîru'r Râzî, 14/142, Hicr Suresi, 89-91. ayetlerin tefsiri

dolaylı işarettir. 90. ayette yer alan muktesimîn/bölüp taksim edenler, 91. ayette Kitab'ı parçalara ayıranlar olarak vasfedilmiştir. Kitab'ı parçalayınca Yüce Allah da onları parçalara/fırkalara ayırmış, parça parça etmiştir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.[14]

Allah Onları Hesaba Çekecektir

"Rabbine yemin olsun ki, onların hepsini hesaba çekeceğiz. Yapmakta olduklarından ..."[15]

Kitab'a karşı tavrı bu olanlar, Yüce Allah'ın gözetimi altındadır. Bir gün mutlaka yapmakta olduklarından onları hesaba çekecektir. "Rabbine yemin olsun ki" ifadesi okuyanın dikkatini çekmektedir. Yüce Allah'ın bu sıfata sahip insanlara karşı öfkeli olduğu ve onları çetin bir sorguya tabi tutacağı anlaşılmaktadır. İfadedeki sertlik bir yönüyle şirk ehline tehdit, diğer yö-

14. Muktesim kelimesi farklı şekillerde tefsir edilmiştir. Biz, içinde bulunduğu bağlamı dikkate alarak Kitab'ı parçalamayla ilgili noktayı öne çıkardık. Zira ayetin yer aldığı 87-93. ayetler inananlara verilen kitapla ilgilidir. Kelimenin farklı tefsirlerine dair âlimler şu görüşleri zikreder:

"Birincisi: Onlar Yahudilerle Hiristiyanlardır. Bunu da el-Avfi ile İbni Abbas demiş ve Hasen ile Mücahit de buna katılmışlardır. Buna göre onlara, paylaşanlar, denilmesinde üç görüş vardır: Birincisi: Onlar Kur'an'ın bir kısmına iman ettiler, bir kısmını da inkâr ettiler. Bunu Said bin Cübeyr, İbni Abbas'tan rivayet etmiştir. İkincisi: Onlar Kur'an'ı paylaştılar: Bazıları: Bu sure benimdir, dediler, bir başkası da: Bu sure de benimdir, dediler, bunu alay etmek için yaptılar. Bunu İkrime, demiştir. Üçüncüsü: Onlar kendi kitaplarını paylaştılar; bazıları bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr ettiler. Diğerleri de ötekilerin inkâr ettiğine iman ettiler. Bunu da Mücahit demiştir.

İkincisi: Onlar Kureyş müşrikleridir, bunu da Katade ile İbni Saib demiştir. Buna göre onlara, paylaşanlar, denilmesinde de iki görüş vardır: Birincisi: Onların görüşleri Kur'an hakkında kısımlara ayrılmıştır: Bazıları: O, sihirdir, dediler, bazıları onun kehanet olduğunu iddia ettiler, bazıları da onun önceki milletlerin masalları olduğunu iddia ettiler. Esved bin Abdiyeğus, Velid bin Muğire, Adiy bin Kays es-Sehmi ve As bin Vail bunlardan birkaçıdır. İkincisi: Onlar Mekke'ye giren dağ yollarını paylaştılar. İbni Saib şöyle demiştir: Onlar Mekke halkından bir bölüktür; hac mevsimi gelince Mekke'ye giren yollan bölüştüler; Velid bin Mugire onlara şöyle dedi: Gidin, hacıların girecekleri Mekke yollarını tutun; size ondan, yani Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sorarlarsa, bazınız: Kahindir, desin, bazınız: Sihirbazdır, desin, bazınız: Şairdir, desin, bazınız da: Bozguncudur, desin. Durum bize ulaştığı zaman sizi tasdik ederiz, dedi. Hanzala bin Ebu Süfyan, Rebia'nın iki oğlu Utbe ile Şeybe, Velid bin Muğire, Ebu Cehil, As bin Hişam, Ebu Kays bin Velid, Kays bin Fakih, Züheyr bin Ebi Ümeyye, Hilal bin Abdülesved, Saib bin Sayfi, Nadr bin Haris, Ebulbahteri bin Hişam, Zem'a bin Haccac, Ümeyye bin Halef ve Evs bin el-Muğire de bunlardandır.

Üçüncüsü: Onlar Kur'an'a yemin eden kimselerdir: 'Ona ve ailesine gece baskın yaparız.' (Neml: 49) dediler. Allah da onu onların şerrinden korudu, ona yetti. Bunu Abdurrahman bin Zeyd, demiştir. Buna göre bu, kasem (yemin)dendir, kısmet (taksim)den değildir." (Zâdu'l Mesîr, 3/385, Hicr Suresi, 90. ayetin tefsiri)

15. 15/Hicr, 92-93

nüyle müminlere tesellidir. Zira Surenin başından bu yana anlaşılan odur ki; müminler bunalmış, daralmıştır. Müşriklerin, Allah'ın Kitab'ı ve Resûl'ü karşısındaki saygısız tavırları, müminlerin bu tavırlar karşısındaki çaresizliği onları bezdirmiştir. İşte tam bu noktada Kitab'ın ve risaletin sahibi devreye girmekte, çirkin davranışların karşılığını vermeyi üstüne almaktadır. İlk nesil gibi mustazaf durumda olan; Allah'a (cc), Kitab'ına ve Resûl'üne (sav) yapılan saygısızlıktan bunalan müminlere ne güzel bir öğüt, ne güzel bir teselli…

Ne Yapıldığında Kitap Parçalanmış Olur?

Yukarıda okuduğumuz ayetler Kitab'ı parçalara ayırmayı çirkin bir davranış olarak vasfetti. Ancak ne yapıldığında Kitab'ın parçalanmış olacağına dair örnekler vermedi. Kur'ân'ın farklı surelerinde -özellikle Ehl-i Kitap üzerinden- buna dair örnekler verilmiştir:

"Sonra sizler (söz vermenize rağmen) birbirinizi öldürüyor, bir bölümünüzü yurtlarınızdan çıkarıyor, günah ve haddi aşmada onların aleyhine yardımlaşıyorsunuz. (Dindaşlarınız) size esir olarak geldiğinde, onları yurtlarından çıkarmak size haram kılınmasına rağmen (serbest bırakma karşılığında) fidye alıyorsunuz. **Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?** Sizden böyle yapanların cezası dünya hayatında rezil rüsva olmaktan başka bir şey değildir. Ahiret Günü'nde de azabın en çetinine uğrayacaklardır. Allah sizin yaptıklarınızdan gafil değildir."[16]

Yahudilere birbirleriyle savaşmaları ve birbirlerini sürgün etmeleri yasaklanmıştı. Onlar Tevrat'ın bu kesin emrini çiğneyip savaşıyorlardı. Savaş esiri olan dindaşlarına Tevrat'ın hükmünü uyguluyor, serbest bırakma karşılığında fidye alıyorlardı. Böylece Kitap'tan işlerine gelene iman ediyor, işlerine gelmeyeni inkâr etmiş oluyorlardı. Bunun gibi işine gelen yerlerde Kitab'a uyan, nefsine zor gelen yerlerde ise işi kitabına uyduranlar, Allah'ın (cc) ayetlerinden bir kısmını inkâr etmiş olurlar. Çünkü din bir bütündür ve tamamı Allah'a (cc) aittir. Tam bir teslimiyetle teslim olunmadan Müslim/mümin olunmaz.[17]

16. 2/Bakara, 85
17. bk. Tevhid Meali, s. 12, Bakara Suresi, 85. ayetin açıklaması

Din bir bütündür ve ancak bütüne inanıp uyulduğu takdirde dine girilmiş olur. Onun bir hükmünü inkâr eden kişi ile tamamını inkâr eden kişi arasında fark yoktur. Bir parçası dahi yok sayıldığında geriye kalan şey, Allah'ın (cc) dini değildir.

"Ey iman edenler! İslam'a bir bütün olarak girin. Şeytanın adımlarına uymayın. O sizin için apaçık bir düşmandır." [18]

Dinin "bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr" etmek, Bakara Suresi'nin 85. ayetinde Yahudilere yöneltilmiş bir suçlamadır. Ayeti okuyan kişi onların "Şuna inandım, şunu reddettim." dediğini düşünebilir. Ayetin bağlamı ve nüzul sebebine dair zikredilenler okunduğunda durumun böyle olmadığı anlaşılır. Onlar Kitap'tan işlerine gelenle amel etmiş işlerine gelmeyenle ameli terk etmişlerdir. Gayri İslami hayatlarına İslam'dan çözümler bulmaya kalkmış ve okuduğumuz ağır suçlamaya muhatap olmuşlardır. Bugün "hile-i şer'iyye" ve "fetva" adı altında işlenen cürümler bundan farklı değildir. Siyasette demokrat,ticarette kapitalist, sosyal hayatta gelenekçi/saltanatçı insanlar; tercihlerine uygun bir hayat yaşıyor, sıkışınca da dini parçalamış fetva tacirlerinden fetva alarak vicdanlarını rahatlatıyorlar. Hiç şüphesiz bu, Allah'ın dini değildir. Daha çok, tahrif edilmiş Yahudiliğe benzemektedir. Neredeyse ticaretin tamamı Yüce Allah'ın yasakladığı faiz üzere kurulu. Allah'a (cc) ve Resûl'üne (sav) harp ilan etme pahasına faize bulaşanlar; işler yolundayken bankaya/borsaya, işler bozulunca camiye/hocaya koşuyorlar. Zina ehline hülleci, faiz ehline ibahiyeci, demokrata hile-i şeriyyeci... hoca bulmak zor olmuyor. Böylece fetva yoluyla dinin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr ediyorlar. Bu yaptıklarının "dinin bir kısmını inkâr" olduğunu anlamıyorlar. Zira onlar inkârın "Şunu inkâr ettim." demekle gerçekleştiğini zannediyorlar. Amelle imanı birbirinden ayıran zihniyet; "amelî arızaların" imani bir probleme dönüşebileceğini tahayyül dahi edemiyor. [19]

18. 2/Bakara, 208
19. bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 398-400

94

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ (٩٤)

(94) “Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir.”

Bireysel Davetten Kitlesel Davete

Okuduğumuz ayet bir yandan Allah Resûlü’ne yeni bir sorumluluk yüklemekte, diğer yandan kullandığı üslupla İslam davetinin özelliklerine dikkat çekmektedir. Allah Resûlü’ne yüklenen sorumluluk davetini açıktan yapması, sesini yükseltmesidir. Siyer âlimlerine göre Hicr Suresi’nin 94. ve Şuarâ Suresi’nin 214. ayetleriyle Bireysel Davet Dönemi kapanmış, Kitlesel/Açıktan Davet Dönemi başlamıştır.

“Muhammed ibni İshâk şöyle dedi: ‘Sonra Yüce Allah, ‘Kendisine gelen daveti açıkça ortaya koymasını’ Resûlü’ne emretti. Aynı şekilde emrolunduğunu insanlara duyurmasını ve insanları Allah’a davet etmesini de. O zamanlar bir şeyi saklar, onun gizli kalmasını isterdi, tâ ki peygamber olarak gönderildiğinden üç yıl sonra daveti açıktan yapmakla emrolunana kadar. Sonra Allah (cc) şu ayetleri indirdi: ‘Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir.’[1] ‘Yakın akrabaların olan aşiretini uyararak (işe başla). (Şefkat) kanatlarını, sana uyan müminlere ger.’[2] ‘De ki: ‘Kuşkusuz ben, (evet,) ben apaçık bir uyarıcıyım.’ ’[3] ”[4]

1. 15/Hicr, 94
2. 26/Şuarâ, 214-215
3. 15/Hicr, 89
4. Mevsûatu’t Tefsîri’l Me’sûr, 12/428, 40684 No.lu rivayet

Bu ayetler gelmeden önce Allah Resûlü (sav), tek tek insanlara gidiyor, onlara İslam'ı arz ediyordu. Kabul edenleri ise gözlerden uzak, Daru'l Erkam'da eğitiyordu. Davetini açıktan yapmasını emreden Hicr Suresi'nin 94. ve Şuarâ Suresi'nin 214. ayetleriyle birlikte Allah Resûlü açıktan, tüm topluma hitap eden bir davete başladı. Bu ayetlerden sonra Allah Resûlü'nün (sav) yaptıklarına bakınca onun (sav) fiiliyle ayeti tefsir etmiş oluruz.

İbni Abbas'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

" 'Yakın akrabaların olan aşiretini uyararak (işe başla).'[5] ayeti indiğinde Allah Resûlü (sav) gitti ve Safa tepesine çıktı. İnsanlara 'Yetişin!' diye bağırdı.

İnsanlar, 'Bu da kim?' dediler ve onun etrafında toplandılar.

Nebi 'Şu dağın ardından süvarilerin çıkacağını size söylesem, beni tasdik eder misiniz? Bu konuda ne dersiniz?' diye sordu.

Toplanan insanlar, 'Senin bize yalan söylediğine tanık olmadık.' dediler.

Bunun üzerine Nebi (sav), 'Öyleyse bilin ki, ben, şiddetli bir azab öncesinde size gönderilmiş bir uyarıcıyım!' dedi.

Ebu Leheb hemen, 'Yazıklar olsun sana! Bizi sadece bunun için mi çağırdın?' dedi ve kalkıp gitti.

İşte bunun üzerine, 'Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da zaten.'[6] ayeti indi. Ebu Leheb'in iki eli gerçekten kurumuştu."[7]

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

" 'Yakın akrabaların olan aşiretini uyararak (işe başla).'[8] ayeti indiğinde Allah Resûlü (sav) ayağa kalkarak şöyle demişti:

'Ey Kureyş topluluğu! Canlarınızı Allah'tan satın alınız. Allah'tan gelen hiçbir şeyden sizi kurtaramam. Ey Muttaliboğulları! Allah'tan gelen hiçbir şeyden sizi kurtaramam. Ey Muttaliboğlu Abbas! Allah'tan gelen hiçbir şeyden seni kurtaramam. Ey Allah Resûlü'nün halası Safiyye! Allah'tan gelen hiçbir şeyden

5. 26/Şuarâ, 214
6. 111/Mesed, 1
7. Buhari, 4971; Müslim, 208
8. 26/Şuarâ, 214

seni kurtaramam. Ey Allah Resûlü'nün kızı Fatıma! Benden dilediğini iste! Ama ben Allah'tan gelen hiçbir şeyden seni kurtaramam.' "[9]

Aklımıza şöyle bir soru gelebilir: Neden davet bireysel ve kitlesel olmak üzere iki ayrı merhaleden geçmiştir? Allah en doğrusunu bilir; Allah Resûlü bu dönemde öncü nesli yetiştirmiştir. Kitlesel davetle birlikte karşılaşılacak tepkileri göğüsleyecek, sonradan İslam cemaatine katılacak müminlere örnek olacak ilk nüve oluşmuş ve temel, bu insanlarla atılmıştır. İslam'ın sancaktarlığını yapmış önemli isimlerin neredeyse tamamı Bireysel Davet Dönemi'nde yetişmiştir. Allah Resûlü'nün birebir ilgilenmesiyle temeller sağlam atılmış daha sonra kitlesel, açıktan davet başlamıştır.[10]

Hiç şüphesiz bireysel davetten kitlesel davete geçiş kolay olmadı. Allah Resûlü (sav) kitlesel davetle birlikte yaşayacağı zorlukları tahmin ediyordu; ki öyle de oldu. Başta en yakınları olamak üzere Mekke eşrafı kendisine tepki gösterdi.

" 'Yakın akrabalarını uyar' ayeti vahyolunduğu zaman, bu talimatın gereğini yerine getirmek Resulullah'a ağır geldi. Bir süre İlahi talimatın geregini yapamadı. Emrolunduğu görevi layıkıyla yapamama düşüncesi tedirginliğini ve korkusunu büyüttü. Çoğunluğu müşriklerden hatta müşriklerin ileri gelenlerinden oluşan akrabalarını, İslâm'a davet etmekte zorlandı. Resulullah, o günlerdeki sıkıntılı durumunu şöyle anlatmıştır: 'Akrabam olan kimselere İslam davetini yaptığım takdirde, onlardan hoşuma gitmeyecek davranışlar göreceğimi bildiğim için sustum, davette bulunmadım. Ama Cibril bana gelerek şöyle dedi: 'Ya Muhammed! Eğer Rabb'inin sana emrettiği şeyleri yapmazsan, Rabbin sana azap eder.' Resulullah için davetin bu yeni aşamasının gereklerini yerine getirmek zordu. Bu zorluk nedeniyle âdeta hastalandı. Evine kapanıp kaldı. Davetin ilk günlerinde olduğu gibi, üzerine yine 'korku ve endişe elbisesini' aldı. Halaları, hastalandığı düşüncesiyle kendisini ziyaret ettiler. Ancak yeğenlerini sağlıklı görünce, son günlerdeki sıkıntılı

9. Buhari, 2753; Müslim, 206

10. Cennetle müjdelenen on sahabi, Raşid Halifelerin üçü (Ömer (ra) hariç), Allah Resûlü'nün sancaktarları, en özel görevlerde kullandıkları, kriz dönemlerinde ıslah edici rol üstlenen, Kur'ân'da muhacirlerin öncüleri denerek (bk. 9/Tevbe, 100) ümmete örnek gösterilenler, bu dönemde yetişmiştir. O dönemde Müslim olanların listesi için bk. Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi, s. 598-602; Muhammed'in Hayatı ve İslam Daveti, 1/203-204

ve garip durumunun nedenini sordular. Onların bu sorusuna Resulullah'ın cevabı, her zaman olduğu gibi, sadece gerçeği dile getirmek oldu: 'Benim hiçbir rahatsızlığım yok. Hastalanmadım. Allah, akrabam olan kimseleri azabıyla uyarmamı emretti.' Bunun üzerine halaları, 'Sen yakınlarını çağır, fakat Abdu'l Uzza (Ebû Leheb)'yı çağırma. Çünkü o senin davetini kabul etmez' diyerek, bazı tavsiyelerde bulundular."[11]

Bir yerde tevhid daveti başlıyorsa, her iki merhaleye dikkat etmelidir. İlim adamlarının tespitiyle bir süre belirlenmeli ve bireysel davet yapılmalıdır. Allah Resûlü'nün yaptığı gibi toplumun nitelikli, ahlaklı, değerli insanlarına davet götürülmelidir. Kabul etsinler veya etmesinler; çirkefleşmeyecek, toplumu ehli tevhide karşı kışkırtmayacak insanlara gidilmelidir. Kitlesel davete geçildiğinde başlayacak imtihanları göğüsleyecek, yeni Müslimlere örnek olacak "cahiliyede dahi hayırlı" sayılan insanlar olmalıdır. Unutmamalıdır; insanın bir kumaşı vardır. Nitelikli insan cahiliyede de İslamda'da niteliklidir. Niteliksiz insan cahiliyede de İslam'da da niteliksizdir.

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav), 'Ey Allah'ın Resûlü, insanların en kerimi kimdir?' diye soruldu.

'En takvalı olanlarıdır.' şeklinde cevap verdi.

'Bizim sana sorduğumuz bu değildir.' dediler.

'O hâlde Allah'ın Halil'inin oğlu, Allah'ın Nebisi'nin oğlu Yûsuf'tur.' buyurdu.

'Bizim sana sorduğumuz bu da değildir.' dediler.

Bu sefer, 'Siz bana Arapların madenleri hakkında mı soruyorsunuz? Onların Cahiliye Dönemi'nde hayırlı olanları, fıkhetmeleri şartıyla İslam'ın da hayırlı olanlarıdır.' buyurdu.' "[12]

Abdullah ibni Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"İnsanlar yüz devenin olduğu bir topluluk gibidir. İçlerinden neredeyse işe yarar bir binek bulamazsın."[13]

11. Muhammed'in hayatı ve İslâm Daveti Mekke Dönemi, 1/205
12. Buhari, 3383; Müslim, 2378
13. Buhari, 6498; Müslim, 2547

İnsanlar maden gibidir; nasıl ki madenlerin değerlisi değersizi varsa, insanın da değerlisi değersizi vardır. Yüz deve arasından nasıl ki biri uzun yola uygunsa, insanlar arasında da uzun ve meşakkatli tevhid davasına uygun insan azdır. Mühim olan daveti bu insanlara götürmek, vahiyle onları eğitmek, fıtri kalitelerini şeriatın insana değer katan naslarıyla buluşturmaktır.

İslam Davetinin Üç Özelliği

"Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir." [14]

Yüce Allah bu ayette İslam davetinin üç özelliğine dikkat çekmiştir:

a. Daveti açıkça ortaya koymak

Yüce Allah, tevhid davetinin niteliğini ortaya koymak için "s-d-a" kelimesini seçmiştir. Kelimenin kök anlamı bir şeyde oluşan yarık, çatlaktır. [15] Çatlak/Yarık; demir, cam gibi sert/katı cisimlerde olursa "s-d-a" kökü kullanılır. [16] Kur'ân'da Yüce Allah yeryüzündeki çatlaklar/yarıklar için bu kelimeyi kullanır: Zatu's sad'

"(Bitkilerin yardığı) yarıklı yeryüzüne andolsun." [17]

Kıyamet Günü grupların birbirinden ayrılışı da bu kökten bir kelime olan "yessaddeun" ile ifade edilmiştir:

"(O hâlde) Allah'tan gelecek olan ve kimsenin geri çeviremeyeceği o gün gelmeden önce, yüzünü dosdoğru dine çevir. O gün insanlar (cehennemlikler ve cennetlikler olarak) gruplara ayrılacaklar." [18]

Araplar baş ağrısına "sud'a" derler; baş çatlayacak gibi olduğundan bu ismi seçmişlerdir. Yine fecir için de "sadi'" kelimesini kullanmışlardır. Zira fecir ışığı, karanlığı yara yara ufku sarar...

İşte tevhid daveti "s-d-a" kelimesinin ifade ettiği bu anlamlara sahip olmalıdır. Evvelemirde fecir gibi olmalı; cahiliyye karanlığını yarmalı, insanlığın ufkunu doldurmalıdır. Sonra cahiliyenin ördüğü duvarları ve taşlaşmış kalp-

14. 15/Hicr, 94
15. bk. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 3/337-338, s-d-a maddesi
16. bk. El-Mufredât, s. 478, s-d-a maddesi
17. 86/Târık, 12
18. 30/Rûm, 43

leri çatlatmalı, surda bir gedik açmalıdır. Sonra başta davetçinin, ardından müstekbirlerin zihin konforunu bozmalı, baş çatlatmalı, başka ayetlerde ifade edildiği gibi batılı beyninden yakalayıp parçalamalıdır.[19]

b. Emrolunduğun şeyi: İslam davetinin üslubu da içeriği de Allah tarafından belirlenmiştir. Davetçinin apaçık ortaya koyduğu hak, emrolunduğu şey olmalıdır. Davetçi siyasi bir muhalif, militan veya aktivist değildir. O; kuldur, yalnızca kul! Onun daveti ile namazı, cihadı ile zekâtı, ticareti ile haccı arasında fark yoktur. Her iş ve yönelişinde kuldur ve bir kul olarak emrolunduğunu yapmakla mükelleftir. Allah'a (cc) davet ettiğinden[20] davetinin içeriği de Allah'ın (cc) istediği/emrettiği gibi olmalıdır.

c. Müşriklerden yüz çevir: Kur'ân'da onlarca defa tekrar eden bir emir:

"Onlardan yüz çevir."[21]

"Müşriklerden yüz çevir."[22]

"Cahillerden yüz çevir."[23]

"Allah dileseydi şirk koşmazlardı."[24]

"Sen onlara vekil/rakib/hafız değilsin."[25]

"... bırak onları, batıllarında oyalanıp dursunlar."[26]

"Allah dileseydi onu yapamazlardı."[27]

19. "(Hayır, öyle değil!) Bilakis biz, hakkı batıla musallat ederiz de onu beyninden yakalayıp parçalar. (Bir de bakarsın ki) batıl yok oluvermiş. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan ötürü yazıklar olsun size!" (21/Enbiyâ, 18)

20. "De ki: 'İşte bu, benim (biricik) yolumdur. Ben ve bana tabi olanlar (neye, niçin ve nasıl olacağını bilerek, programlı ve düzen içinde) basiret üzere Allah'a davet ediyorum/ediyoruz. Allah'ı tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim.' " (12/Yûsuf, 108)

"Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et! Onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapanları da hidayet ehli olanları da en iyi bilendir." (16/Nahl, 125)

21. 37/Saffât, 174, 178; 51/Zâriyat, 54; 54/Kamer, 6
22. 6/En'âm, 106; 15/Hicr, 94
23. 7/A'râf, 199
24. 6/En'âm, 107
25. 6/En'âm, 107
26. 6/En'âm, 91
27. 6/En'âm, 137

"Allah dilese onların tamamını hidayet üzere toplardı."[28]

Onlardan yüz çevirme, onların düşmanlığına takılmama, sözlerine kulak vermeme, onlar için üzülmeme… Tüm Kur'ân'a serpiştirilmiş, bu içerikte yüzlerce ayet vardır. Bunca tekrarın mutlaka bir hikmeti olmalıdır. Allah en doğrusunu bilir; hikmeti şu olabilir:

Tevhid davetine muhalefet edenler, hep çoğunluk olmuştur, sözlü ve fiilî olarak tevhid davetine düşmanlık sergilemişlerdir. Şayet davetçi onlara takılırsa davetinde hezimete uğrar, ümitsizliğe kapılır. Neredeyse bütün yeryüzünün muhalefeti karşısında yıpranır. Zira davetçi, peygamber dahi olsa insandır. Duyduklarından ve gördüklerinden etkilenir. Yüce Allah Peygamber'e (sav) ve onun şahsında davetçiye yol gösterir. Davetçinin ruh dünyasını/psikolojisini korumak için, ona zarar verecek şeyleri açıklığa kavuşturur.

Davetçi; muhaliflerine değil, davete gönül verenlere bakmalıdır. Gece ve gündüz Rabblerine dua eden ve yalnızca O'nun (cc) rızasını umanlarla birlikte[29] sabretmelidir. Onların bu davaya gönül vermesiyle sevinmeli, yalnızca Allah'a kulluk etmeleri nedeniyle mutlu olmalıdır. Davetçi, toplumun vekili olmadığı gibi, onlardan sorumlu da değildir. Onun tek sorumluluğu basiret üzere Allah'a çağırmak[30] ve bu dini güzel temsil etmektir. O, apaçık bir davetten mesuldür. Gerisi Yüce Allah'a kalmıştır. Hak eden kulları mutlaka o apaçık davetle buluşturacak; hak etmeyenlerin ona ulaşmasına; ulaşsalar da anlamalarına; anlasalar da icabet etmelerine engel olacaktır.[31]

28. 6/En'âm, 35
29. bk. 18/Kehf, 28
30. bk. 12/Yûsuf, 108
31. bk. Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, s. 290-291

95-99

اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِؤ۪ينَۙ (٩٥) اَلَّذ۪ينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۚ فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ (٩٦) وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَض۪يقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَۙ (٩٧) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ
رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِد۪ينَۙ (٩٨) وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَق۪ينُ (٩٩)

(95) “O alaycılara karşı biz sana yeteriz.”

(96) “Onlar ki; Allah ile beraber başka ilah(lar) ediniyorlar. Pek yakında bilecekler/anlayacaklar.”

(97) “Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz.”

(98) “(Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.”

(99) “Yakin (ölüm) sana gelinceye dek Rabbine ibadet/kulluk et!”

Allah Resûlü’ne (ve Davetçilere) Teselli ve Öğüt

Bir önceki ayette İslam davetinin sıfatı anlatıldı. Hemen akabinde bir dizi teselli ve öğüt geldi. Demek ki emrolunduğumuz gibi dosdoğru bir davet; çiçeklerle, alkışlarla ve tezahüratlarla karşılanmayacak. Bilakis alayla, kalpleri daraltan iftira ve hakaretlerle karşılanacak. Ayetler bir yandan dosdoğru bir davetin karşılaşacağı muameleyi tüm gerçekliğiyle haber verirken, diğer taraftan bu çirkin muamele karşısında yapılması gerekenleri haber veriyor…

Müşriklerin saldırıları karşısında alınacak yaraların nasıl tedavi edileceğini gösteriyor! Yaptığımız genel izahtan sonra, şimdi ayetlere yakından bakalım:

Kur'ân Gerçekçi Bir Kitaptır

Allah'ın kelamı olan Kur'ân gerekçi bir kitaptır. Kulluk yürüyüşünde mihmandarlık yaptığı müminlere, açık ve anlaşılır bir üslupla yolda karşılaşacakları zorlukları haber verir. Boş vaatler, gerçekçi olmayan hayaller ve ihitimallerle takipçilerini oyalamaz. İstikamet üzere bir davetin neticelerini ve ne yaparlarsa bu neticeyle başa çıkabileceklerini madde madde izah eder. Burada gördüğümüz gibi emronulduğu gibi davet yapanların alay ve kalp daraltan sözlerle karşılaşacağını haber verir.

"Hiç şüphesiz, mescidler Allah'ındır. (O hâlde), Allah ile beraber başka bir (ilaha) dua etmeyin. Şüphesiz ki Allah'ın kulu (Muhammed), O'na dua etmek için kalktığında, neredeyse ona karşı keçe gibi (birbirlerine kenetlenecek ve düşmanlık edeceklerdi)." [1]

"Onlara içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşırdılar ve kâfirler dediler ki: 'Şüphesiz ki bu, bir büyücüdür, bir yalancıdır. İlahları tek bir ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok ilginç/şaşılacak bir şeydir.' İleri gelenler harekete geçti ve: 'Yürüyün, ilahlarınıza sahip çıkın (onlara bağlılıkta direnç gösterin). Şüphesiz ki bu, (sizden) istenen bir şeydir.' (dediler.) 'Biz bunu başka bir dinde işitmedik. O (tevhid) yalnızca bir uydurmadır.' " [2]

"Böylece her peygambere insanların ve cinlerin şeytan olanlarını düşmanlar kıldık. Bazısı diğer bir kısmını aldatmak için sözün yaldızlısını vahyeder/fısıldar. Şayet Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. (Öyleyse) onları uydurdukları iftiralarıyla baş başa bırak." [3]

"Yavrucuğum! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülükten alıkoy ve başına gelene sabret. Şüphesiz ki bunlar, azmedilmesi gereken işlerdendir." [4] [5]

1. 72/Cin, 18-19
2. 38/Sâd, 4-7
3. 6/En'âm, 112
4. 31/Lokmân, 17
5. Oğluna emr-i bi'l ma'ruf yapmasını emreden Lokman (as), hemen akabinde "başına gelene sabret" demiştir. Âdeta emr-i bi'l ma'rufun neticesinde sabredilmesi gereken bir musibetle karşılaşacağını, bunun davetin doğal neticesi olduğunu haber vermiştir.

Burada aklımıza şu soru gelebilir: Neden Kur'ân ısrarla ve tekrar tekrar, davetçinin karşılaşacağı yalanlama, alaya alınma, niyetinin sorgulanması gibi zorluklara işaret eder. Amacı moral bozmak mıdır? Elbette hayır! Allah en doğrusunu bilir, yukarıda zikrettiğimiz gerçekçi bir kitap olmasına ek olarak şunu söyleyebiliriz:

Davetçi, davet yolunda sayısız şeytani vesveseyle karşılaşır. Bu vesveselerin başında da davetin üslubu ve içeriğine dair endişeler gelir. "Acaba ben mi anlatamıyorum?" veya "Acaba anlattığım içerikte mi sıkıntı var?" gibi kuruntular beynini kemirir durur. Allah (cc), bu ve benzeri ayetlerle davetçiyi şeytani vesveselerden korumuş olur. Ona şu mesajı verir: Sorun, içerik veya üslupta değil; sorun, şirk ehlinin hak karşısında takındığı tutumdur. Bundan olsa gerek, Kur'ân kıssalarının büyük bir kısmı, müşriklerin davet karşısındaki tutumlarına ayrılmıştır.

Alaycılara Karşı Allah'ın Yetmesi

"O alaycılara karşı biz sana yeteriz."[6]

Okuduğumuz ayet bir yönüyle davetin alayla karşılanacağını diğer yönüyle de alaylara karşı korunmanın yolunu gösterir. Buna göre mümin El-Kafi olan Allah'a tutunacak, alayların açtığı yaraları El-Kafi ismiyle saracaktır. Şöyle ki; Müşrikler cahildir, cahil oldukları için de alaycıdır. Tevhid ehlini küçümser, onlarla dalga geçerler:

"Andolsun ki, senden önceki resûllerle de alay edildi. Alaya aldıkları (şey), alaycıları çepeçevre kuşattı."[7]

"Hiç şüphesiz günahlara dalmış olanlar, iman edenlere gülerlerdi. Onlara uğradıklarında kaş göz işareti yapıp (alay ederlerdi). Ailelerinin yanına döndüklerinde keyifli bir şekilde dönerlerdi. Onları gördüklerinde: 'Hiç şüphesiz bunlar, sapıklardır.' derlerdi."[8]

Muvahhid, onların alayına karşılık vermemeli, ısrarla davetine devam etmelidir. Onların müminlere sataşması, daveti sabote etmek ve davetçiyi

6. 15/Hicr, 95
7. 6/En'âm, 10
8.. 83/Mutaffifîn, 29-32

öfkelendirip meseleyi şahsileştirmesini sağlamak içindir; çünkü tevhid konuşuldukça taşlaşmış kalpler yumuşar, sağır kulaklar duyar, kör gözler onun Güneş misali hüccetlerini algılar.

Müşrikler, davetçiyle alay ederek konuşmasını bölmek ve onu ikili tartışmaların içine çekmek ister. Böylece onun tevhidi değil, nefsini savunmasını ve sataşmalara cevap vererek basitleşmesini ister. Bunu gören mümin, davetinin etkili olduğunu anlamalı, müşriklere aldırmadan davetinde ısrarcı olmalıdır. Alaylarına gelince hiç şüphesiz Allah (cc) katında yazılmaktadır ve Rabbimiz, onların alaylarına karşı bize yetecektir:

"Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir. O alaycılara karşı biz sana yeteriz."[9] [10] [11]

9. 15/Hicr, 94-95

10. bk. El-Esmau'l Husna, s. 977-978

11. Ayetin nüzulünden sonra bazı alaycı Kureyş müşriklerinin cezalandırıldığına dair nakiller yapılmıştır. Nakillerin bir kısmı uydurma, bir kısmı da zayıftır. Bazı rivayetlerin isnadı sahihtir. Ancak alaycı müşriklerin başına gelenler ayetle ilişkili midir, yoksa sahabe müşriklerin başına gelen musibetleri bu ayetle mi ilişkilendirmiştir, bilmiyoruz.

"Abdullah b. Abbâs'ın, '(Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz' âyeti hakkında şöyle dediği rivayet edilmiştir: Alay edenler, Velîd b. Mugîre, Esved b. Abdiyegûs, Esed b. Abdiluzzaoğullarından Esved b. Muttalib Ebû Zem'a, Hâris b. Gaytal es-Sehmî ve Âs b. Vâil es-Sehmi'dir.

Cibril, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, onları şikâyet edip Cibril'e, Ebû Amr Velid b. Mugîre'yi gösterdi. Cibril, onun gözüne işaret etti. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, 'Ben bir şey yapmadım'. buyurdu. Cibril, 'Ben senin için ona yeterim.' dedi. Sonra Hâris b. Gaytal es-Sehmî'yi ona gösterdi. Cibril, eliyle onun karnına işaret etti. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem 'Ben bir şey yapmadım.' buyurdu. Cibril 'Ben senin için ona yeterim.' dedi. Sonra ona, Âs b. Vâil es-Sehmî'yi gösterdi. Cibril, onun ayak tabanına işaret etti. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, 'Ben bir şey yapmadım'. buyurdu. Cibril, 'Ben senin için ona yeterim.' dedi.

Velid b. Mugîre'ye gelince; o, Huzâa'dan bir adamın yanına uğradı. Adam, kendisine ait bir oka tüy takıyordu. Ok, damarına isabet etti ve onu kopardi. Esved b. Abdulmuttalib kör oldu. Onlardan 'Amcam da bu şekilde' diyenler olduğu gibi şöyle diyenler de vardı: O, bir ağacın altında konakladı. 'Ey oğullarım, beni korumayacak mısınız? Gözümdeki diken beni helâk etti.' dedi. Onlar da 'Biz bir şey görmüyoruz.' dediler. Durum bu şekilde devam etti, nihayet gözleri kör oldu. Esved b. Abdiyegûs'a gelince; onun başında bir çıban çıktı ve ondan dolayı öldü. Hâris b. Gaytal'ın ise karnında sarı su birikti. Dışkısı, ağzından çıktı ve bundan dolayı öldü. Âs b. Vâil'in de bir gün ayağına diken battı. Yarası irin topladı ve ondan dolayı öldü." (Esbâb-ı Nüzûl, 3/70-71. Rivayetler ve isnatlarının değerlendirmesi için bk. Esbabı Nüzul, 3/68-78)

Kalp Daraltan Sözler ve İlacı

"Andolsun ki, onların söylediklerinden dolayı göğsünün daraldığını (çok sıkıldığını) biliyoruz. (Bu sıkıntıdan, kurtulmak için) Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol."[12]

Yüce Allah bazı sözler nedeniyle Nebi'sinin daraldığını/sıkıldığını haber veriyor. Buradan anlıyoruz ki; Nebi'nin takipçileri, onun (sav) gibi emrolundukları hakikati haykırdığında, benzer şeyler yaşayacak; daralacak/sıkılacaklar. Zira insanları doğrulara davet ederken yalanlanmak; hiçbir ücret beklemeksizin davet yaparken çıkarcılıkla suçlanmak; insanları tevhid etrafında birleştirmeye çabalarken bölücükle itham edilmek; temiz fıtratları yaralar. Bunlardan ötesi anlaşılmamak… İnsan ruhunu anlaşılmamak kadar yoran ve daraltan bir şey yoktur. Her şeyi anlayan yığınların; sözün en açık, en etkili ve en sadesi (Kur'ân) karşısında takındığı sefihçe tavır, davetçiyi etkiler. İşte Yüce Allah bu vb. durumlar nedeniyle oluşan gönül yorgunluklarına dört çare sunuyor:

– **Allah'ın bildiğine inanmak:** Allah biliyor… Allah kalplerin sıkıntısından haberdar. Daha önemlisi O'nun (cc) bilgisi altında yaşanan bu hâl, O'nun (cc) iznine tabi… Kalplerin esrarından haberdar olan Allah, dilese o sıkıntıya izin vermez, kalpleri genişletirdi. Hayır, böyle yapmıyor. Kalpleri sıkan ağızları mühürlemediği gibi, kalp sıkıcı sözlerin kalbe nüfuzuna engel de olmuyor. Demek ki bu bir gereklilik! Ruhların olgunlaşması, arınması ve yükselmesi için biraz sıkıntıya ihtiyaç var. Yaratan O (cc) olduğu için yarattığını en iyi O (cc) biliyor. Neyin onu arındırıp olgunlaştıracağından haberdar… İşte davetçi duyduğu sözler karşısında daralınca, "Ey kalbim! Allah sıkıntımızı biliyor." demesi lazım. Nefsine El-Alîm ismini hatırlatması, O'nun (cc) bilgisiyle teselli olması lazım. Kim bilir bu bilinç ve şuurda nasıl bir ilaç, manevi etkiler vardır.

– **Rabbini hamd ile tesbih etmek:** "Subhanallahi ve bihamdihi." de… "Rabbim, sen tüm eksikliklerden münezehsin ve tüm hamdler sanadır." zikrini vird edin. Rabbini öv, öv, öv… Yaratıklarıyla, yüce sıfatlarıyla, varlığıyla, aklına gelen her şeyle O'nu (cc) tenzih et ve öv. İlk etapta insan Allah'ı (cc) hamdle tesbih etmek ile kalp genişlemesi arasında bağ kuramayabilir. Hiç

12. 15/Hicr, 97-98

şüphesiz bu, manevi bağdır. Yüce Allah yaralanan kalpleri zikirle, tesbihle, hamdle onarmaktadır.

"(Öyleyse) onların söylediklerine sabret! Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini hamd ile tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün iki ucunda tesbih et ki (Rabbin senden, sen de Rabbinden) razı olasın." [13]

"(Öyleyse) Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan günahkâr ve nankör olan kimseye itaat etme. Ve sabah akşam Rabbinin adını zikret. Gecenin bir kısmında O'na secde et ve gece uzun uzadıya O'nu tesbih et." [14]

Bu manevi bağı şöyle izah edebiliriz: Kalp yaralarını onaran sekinet, yağmur gibi göklerden inmektedir.

"İmanlarına iman katsınlar diye, müminlerin kalbine sekineti indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir." [15]

"… Allah da, Resûl'ünün ve müminlerin üzerine sekinetini indirmiş ve onları takva kelimesi (olan Lailaheillallah'a) bağlı kılmıştı. (İşin aslı) onlar da buna layık ve ehil kimselerdi. Allah, her şeyi bilendir." [16]

Nasıl ki gökten yağmur inmesi için "aşılayıcı rüzgâr" bir sebeptir, gökten sekinet inmesi için Allah'ı hamd ile tesbih de bir sebeptir… Şöyle de açıklayabliriz: Kul Rabbini andığında (Kur'ân okumak, dua etmek, namaz, zikir, emr-i bi'l ma'ruf, tefekkür… Her biri Allah'ı anmaktır) Allah da (cc) onu anmaktadır. Yüce Allah'ın katındaki anma; yeryüzüne rahmet, ihsan, sekinet olarak inmektedir:

"(Bu nimetlerime karşılık yalnızca) beni anın ki ben de sizi anayım. Ve bana şükredin, nankörlük etmeyin." [17]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

13. 20/Tâhâ, 130
14. 76/İnsân, 24-26
15. 48/Fetih, 4
16. 48/Fetih, 26
17. 2/Bakara, 152

"Yüce Allah şöyle buyurmuştur: 'Ben, kulumun benim hakkımdaki zannına göreyim… O beni zikrettiğinde onunla beraberim. Kim, beni kendi nefsinde anarsa ben de onu kendi nefsimde anarım. Kim, beni bir topluluğun içeri sinde zikrederse ben kulumu daha hayırli bir topluluğun içerisinde zikrederim. O bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir zir'a yaklaşırım. O bana bir zir'a yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim." [18]

Yüce Allah, kendisini zikreden kullarıyla beraberdir. Bu özel beraberliğin bir yansıması da insanların ötekileştirerek kırdığı kalpleri O'nun beraberliğinin cebretmesidir.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"… Allah'ın Kitabı'nı okuyup aralarında dersler yapmak için Allah'ın evlerinden bir evde toplanan hiçbir topluluk yoktur ki mutlaka onların üzerlerine sekinet iner, kendilerini rahmet kaplar, etraflarını melekler sarar, Allah onları yanındakilere anlatır." [19]

Kur'ân'ı okumak ve aramızda ders yapmak, Allah'ı anma suretlerinden biridir. İşte bu anmanın manevi mükafatı üstümüze/kalbimize sekinetin inmesidir.

Burada söylenebilecek bir diğer şey şudur: Kalp ne ile meşgul olursa o yönde duygular insanı kuşatır. Müşriklerin ve münafıkların hakaretleriyle yaralanmış bir kalp, kendini yaralayan sözleri düşündüğünde hüzün, öfke, daralma… gibi duygular kalbi istila eder. Bir düşünce ve o düşünceye bağlı duygulardan korunmanın yolu, onun yerine farklı bir düşünce ikame etmektir. Kalp Allah'ı tesbih ve ona hamd ile meşgul olduğunda, hamd ve tesbihe uygun yeni duygular kalpte oluşacaktır. Haşyet, inabe, merhamet gibi Allah'ı (cc) zikrin semeresi olan duyguların her biri kalbe inşirah verecektir.

– **Secde edenlerden ol:** Müstakil olarak secde etmenin veya namaz içinde secdenin kalpler üzerinde etkisi vardır. Secdenin kulluk üzerindeki etkisini anlamak için şeriatın secdeye verdiği değere ve Allah Resûlü'nün

18. Buhari, 7405; Müslim, 2675
19. Müslim, 2699

hayatında secdenin yerine bakmak gerekmektedir. Secdenin konumu idrak edildiğinde Yüce Allah'ın daralan kalplere neden secdeyi emrettiği daha iyi anlaşılacaktır. Şöyle ki;

Secde; başlar arza değerken ruhların semaya yükseldiği ibadetlerdendir. Secde hâlinde ruh miraçtadır ve Rabbine en yakın olduğu hâldedir:

"Secde et ve yakınlaş."[20]

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kulun Rabbine en yakın olduğu ân, secde ettiği ândır. Dolayısıyla (bu ânda) duayı çokça yapınız."[21]

Müslim secdedeyken bu yakınlığı hissetmelidir. Secdeye varana dek Rabbine yöneldiğini ve Rabbinin de kendisine yöneldiğini düşünen Müslim, secdeyi bu yönelişin zirvesi kabul etmeli ve vuslatın gerçekleştiğini duyumsamalıdır. Rabbine en yakın olduğu bu ânda zikrine dua eklemeli, tüm derdini Rabbine açmalı, ihtiyaçlarını Rabbinin huzurunda arz etmelidir.

Allah Resûlü'nün (sav) yaptığı duaları düşünmeli, o dualardaki inceliği anlamaya çalışmalıdır. "Gazabından rızana sığınırım." ya da "Rızanla, gazabından korunurum."[22] ne demektir, anlamaya çalışmalıdır. "Rabbim! Senden başka kimsem yok. Kızmış olsan da ceza verecek olsan da yine sığınacağım merci sensin." demektir. Subhanallah! "Senden sana sığınırım." nasıl bir kulluk hâlidir? İşte bu, bedenin eğildiği gibi kalbin ve ruhun da O'nun huzurunda kemalî edeple eğilmesidir. Bu, "Sen olmazsan ben bir hiçim, beni hiç kimseye, öz nefsime dahi bırakma!" demektir.

Secde ânında semadan inen nuru hissetmeli, o nurun başta kalp olmak üzere tüm bedeni kuşattığını düşünmelidir. Değil mi ki secdenin yüzlerde bıraktığı bir iz vardır:

---

20. 96/Alak, 19
21. Müslim, 482
22. للَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ
'Allah'ım, senin gazabından senin rızana, cezalarından bağışlamalarına sığınıyorum. Sana (kusur işlemekten de) yine sana sığınıyorum. Sana karşı yapacağım övgüyü bitiremem. Sen kendini nasıl översen öylesindir).' " (Müslim, 486)

"… Alametleri, yüzlerinde secdeden oluşan izdir…"[23]

Abdullah ibni Busr'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet Günü'nde ümmetimin secde organları abdest almalarından dolayı bembeyaz ve pırıl pırıldır."[24]

Elbette bu, alınlara nakşedilen şekilsel/zahirî bir iz değildir. Kalplerde oluşan secde izinin yüze nur, kalbe huzur; başkalarına ise güven, sekinet… olarak yansımasıdır. Bu öyle şerefli bir izdir ki cehennem ateşi dahi ona dokunamayacak, orayı yakmayacaktır:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Cehennem ateşi Âdemoğlunun secde organları dışında kalan her yerini yer. Çünkü Allah, cehennem ateşine secde organlarını yakmayı yasakladı."[25]

Secde hâlinde derecesinin arttığını ve günahlarının döküldüğünü hissetmelidir:

Ma'dan ibni Ebi Talha'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"Resûlullah'ın (sav) mevlası Sevbân ile karşılaştım ve kendisine, 'Bana öyle bir amel bildir ki ben onu işleyeyim de onun sayesinde Allah beni cennete koysun.' dedim. -Diğer bir rivayette, 'Allah'a en sevimli gelen ameli bana bildir.' dedim.- Bunun üzerine kendisi sustu. Sonra tekrar kendisine bunu sordum, yine sustu. Sonra üçüncü defa sordum.

Şöyle dedi: 'Bunu Resûlullah'a (sav) sormuştum. O da, 'Allah'a çokça secde etmeye bak. Çünkü sen, Allah'a secde ettiğinde bu secde sayesinde Allah, seni bir derece yükseltir, bir hatanı siler.' buyurdu.

Ma'dan ibni Ebi Talha, 'Bundan sonra Ebu Derda ile karşılaştım, kendisine bu konuyu sordum. O da bana Sevbân'ın dediği şeyi söyledi.' demiştir."[26]

Dış dünyanın kıymet bilmez, vefasız, gaddar insanlarının ruhta açtığı

23. 48/Fetih, 29
24. Tirmizi, 607
25. İbni Mace, 4326
26. Müslim, 488

yaraları secdeyle onarmalı; tüm kalp kırıklıklarını İlahi rahmetin sağanak olup yağdığı secdede cebretmelidir. Zira insanlar bir ömür yapılan iyiliği görmez, görse hakkıyla takdir etmez, birini takdir etse yüz yerde kalp kırar… Yüce Allah ise alnı yere değen kulun perçeminden tutar ve derece derece onu yükseltir. Secde, "refiu'd deracat/dereceleri yükselten"[27] sıfatının tecelli ettiği yerdir.

Secde hâlinde derecelerin yükseldiğini hissetmek gerçekten önemlidir. Zira yaşadığımız dünya, insan onurunu hiçe sayan gaddar bir dünyadır. İnsanın yaratılıştan getirdiği onuru/izzeti/kerameti yok sayan, bir ânlık gülme için insan onurunu ayaklar altına alan, güçlünün güçsüzü ezdiği… ahlaksız bir dünyadır. Oysa insanın "insan" gibi davranabilmesi için insan muamelesi görmesi lazımdır. Aksi hâlde sürekli aşağılanan, yok sayılan, ruhu örselenen insan, değersiz davranışlarda bulunacaktır. Dış dünyayı ıslah etmek zor ve bazen imkânsız olsa da kırılan kalplerimizi ve örselenen ruhlarımızı secdeyle ıslah edebiliriz. İnsanların aşağıladığı kişilikleri, secdede yücelen ruhun şifasıyla iyileştirebiliriz.[28]

– **Yakin gelene dek ibadet/kulluk et:** İbadeti/Kulluğu hayatın tümünü kuşatacak şekilde, sürekli kıl. İslam'ı tanıdığın günden itibaren ölüm gelene dek, her şeyinle ona kul ol.

"De ki: 'Şüphesiz ki benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.' 'O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslimlerin/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kulların ilkiyim.' "[29]

İnsanın elde edebileceği en büyük şeref bilinçli, iradi olarak Allah'a kul olmasıdır. Kulluk sebebiyle kalpte oluşan izzet ve şeref, öyle güçlü bir duygudur ki insan eliyle oluşan değersizlik duygusunu ortadan kaldırır. Kullukla gelen izzeti fark etmek için ona sebep olan kulluğun/ibadetin bilincinde olmak gerekir. Zira Yüce Allah uyanık, bilinçli, yaşayan kalpleri muhatap alır.

"Hiç kuşkusuz bunda, (akleden) bir kalbi (olan) ve şahit (bilinçli) olarak dinleyen için öğüt vardır."[30]

27. bk. 40/Mü'min, 15
28. bk. Fıkhu'l Hadis Sünnet İlmihâli, s. 435-437
29. 6/En'âm, 162-163
30. 50/Kâf, 37

Ölüm Ânına Kadar Kulluk!

"Yakin (ölüm) sana gelinceye dek Rabbine ibadet/kulluk et!"[31]

Yüce Allah, yakin gelinceye kadar O'na (cc) kul olmamızı emretmiştir. Burada yakinden kasıt ölümdür. Zira Kur'ân ve Sünnette yakin, ölüm anlamında kullanılmıştır.

" 'Sizi Sakar'a/cehenneme ne sürükledi?' (derler.) Derler ki: 'Biz namaz kılanlardan değildik. Miskinleri/İhtiyaç sahibi yoksulları da doyurmazdık. (Batıla ve eğlenceye) dalıp gidenlerle beraber, biz de dalıp giderdik. Din Günü'nü yalanlardık. **Yakin (ölüm) bize gelene kadar (böyle devam etti).**' "[32]

Hârice ibni Zeyd El-Ensârî'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ensar kadınlarından Ummu'l A'lâ adında, Nebi'ye (sav) biat veren bir kadın bana şunu bildirmişti:

'Ensar, Muhacirleri evlerinde barındırmak için kura çektiklerinde Osman ibni Maz'ûn da bizim payımıza çıkmıştı. Osman, bizim evimizde oturdu. Bir süre sonra hastalandı, biz de hasta bakıcılığını yaptık. Sonra vefat edip de onu kefenine sardığımız zaman Allah Resûlü (sav) evimize geldi.

Ben, 'Sâib'in babası! Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Şahitlik ederim ki Allah seni yüceltti.' dedim.

Bunun üzerine Nebi (sav) bana, 'Allah'ın onu yücelttiğini nereden biliyorsun?' dedi.

'Anam, babam sana feda olsun. Elbette bilemem, Ey Allah'ın Resûlü!' dedim.

Allah Resûlü bana, '**Vallahi! Bu Osman'a yakin geldi. Ben onun için iyilik umarım. Vallahi, ben Allah'ın Resûlü olduğum hâlde ona ne yapılacağını bilmiyorum.**' dedi.

Vallahi, ben o günden bu yanadır asla hiç kimseyi temize çıkarmam."[33]

Görüldüğü gibi Allah ve Resûl'ü ölümü yakin diye isimlendirmiştir. Hâliyle insana yakin gelinceye dek Allah'a kulluk etmesi, ölüme kadar kullukla

31. 15/Hicr, 99
32. 74/Müddessir, 42- 47
33. Buhari, 1243

sorumlu olmasıdır. Ayetten anlaşılan bu mana, Kur'ân'ın ilgili emirleriyle de uyumludur. İsa (as) şöyle buyurmuştur:

"Nerede olursam olayım beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe bana, namazı ve zekâtı emretti."[34]

Peygamberler dahi hayatta oldukları müddetçe namaz ve zekât gibi şer'i emirlerle mükelleftir. Yaptığımız bu açıklamalardan sonra akıllara şöyle bir soru gelebilir: Apaçık olan bir meseleye dair bunca izah niye? İzahın nedeni şu: İslam tarihinde bazı fırkalar okuduğumuz ayeti tahrif etmiş, kişiye yakin mertebesi gelince ondan şer'i sorumlulukların düşeceğini iddia etmişlerdir. Onlara göre yakin mertebesi, riyazetle ve tasavvufi terbiyeyle elde edilen bir mertebedir.

İbni Teymiyye (rh) der ki:

"Bunlar arasından yüce Allah'ın: 'Ve sana yakîn gelinceye kadar Rabbine ibadet et.' buyruğunu delil gösterip manasının şu olduğunu söyleyenler de vardır: İlim ve marifeti elde edinceye kadar Rabbine ibadet et. Eğer bu durum hâsıl olacak olursa ibadet de kalkar.

Hatta bazıları şöyle der. Sen hâl ehli olana kadar amel et. Senin herhangi bir tasavvufi hâlin meydana gelecek olursa senden ibadet kalkar.

Böyle düşünenler arasında aradığı marifet ve hâlin meydana gelmesi durumunda farzları terk edip haramları işlemesinin kendisine helal olduğunu zannedenler dahi vardır. Bu ise önceden de geçtiği gibi bir küfürdür.

Yine bunlar arasında o durumda nafilelere ihtiyacının kalmadığını zannedenler vardır. Bu gibi kimseler ise nafilelere ihtiyacının olmadığına inandığı ve bu durumda da onları hafife almış olacağı için aldanış içerisindedir; payları eksiltilmiş, cahil, dalalet ve hüsran içerisindeki kimselerdir. Fakat nafileleri işleyen kimsenin mükemmel olduğuna inanarak onun durumunu büyük görerek terk eden kimselerin durumu boyle değildir. Çünkü böyle bir kimse yerilmez. Bununla birlikte nafileleri işleyen bir kimse böylesinden daha faziletli olur. Yahut da bu nafileleri işleyen kimse öne geçen mukarreb

34. 19/Meryem, 31

kimselerden olur. Böyle birisi ise yemin ashabı olan orta yollu kimselerden olur.

Yine bunlar arasından emir ve yasaklarıyla şeriate sarılmanın kendisi hakkında ancak marifetin veya belli bir hâlin hâsıl olmadığı sürece vacip olduğunu, fakat bu hali hâsıl olduğu takdirde o durumda nebevi şeriate sarılmanın kendisi için vacip olmadığını, aksine artık onun kaderî ve kevnî hakikat ile birlikte yürüme imkânına sahip olacağı yahut da kendi zevkine, vecdine, keşfine ve görüşüne göre Kitaba ve Sünnete bağlılığı sözkonusu olmaksızın davranabileceğini zannedenler vardır."[35]

İbni Kesir (rh) der ki:

" 'Ve sana yakin gelinceye kadar Rabbine ibadet et' şeklindeki yüce Allah'ın buyruğu olan bu âyet-i kerime namaz ve benzeri ibadetlerin aklı yerinde olduğu sürece insana vacip (farz) olduğuna ve buna bağlı olarak durumuna uygun bir şekilde namaz kılması gerektiğine delil gösterilir.

Nitekim Buhârî'nin Sahih'inde İmran b. Husayn (radiyallâhu anh)'dan rivayete göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: 'Ayakta namaz kıl, gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yanın üzere yatarak (kıl.)' Yine bu ayet, yakînden maksat, marifetin hâsıl olmasıdır, şeklinde bir kanaate sahip olan mülhidlerin hatalı olduklarına da delildir. Bunlara göre bir kimse ne zaman marifete (Allah'ı tanımak) ulaşacak olursa kendilerine göre artık o kişi üzerinden teklif (şer'i yükümlülükler) kalkar. Böyle bir iddia ise küfürdür, dalâlettir, cehalettir. Çünkü enbiyanın -selam olsun onlara- kendileri ve ashabı insanlar arasında Allah'ı en iyi bilip tanıyan, O'nun hukukunu, sıfatlarını ve O'na yakışan şekilde tazim etmeyi en iyi bilenler idi. Bununla birlikte insanlar arasında en âbid, Allah'a en çok ibadet eden, vefat zamanlarına kadar her türlü hayırları işlemeye ısrarla en çok devam eden onlardı. O halde burada yakînden kasıt, az önce açıkladığımız gibi ölümdür."[36]

Allah'a (cc) kulluğun, İslam'ın ve risaletin özüyle çatışan bu düşünce, insanın hevasını ilah edinmesidir. İşte bu ilah edinmeye Kur'ân'ı dayanak kılmaya

35. El-Câmiu li Kelâmi İbni Teymiyye fi't Tefsîr, 5/550, Hicr Suresi, 99. ayetin tefsiri
36. İbn-i Kesîr Tefsîri, 6/174-175, Hicr Suresi, 99. ayetin tefsiri

çalışmak, dostlar alışverişte görsün kabîlindendir. Yoksa kavmin ne Kur'ân ne Sünnet ne de ahlak gibi bir derdi yoktur. Kaldı ki ayete dayanarak yaptıkları istidlal -birçok istidlallerinde olduğu gibi- İslam'a ve Nebi'sine (sav) hakarettir. Şöyle ki; bu tahrife göre Allah Resûlü'ne henüz yakin gelmemiştir, yakin mertebesi gelince kulluktan sıyrılacaktır. Oysa istidlal sahipleri bu mertebeye ulaştığını ve şer'i yükümlülüklerden kurtulduklarını iddia etmişlerdir. Demek ki ayet indiğinde Nebi henüz onların mertebesinde değildir; ölümüne kadar şer'i sorumluluklarını yerine getirdiğine göre, hiçbir zaman da onların seviyesine ulaşmamıştır! Yani Allah Resûlü'nün nübüvvet ile elde edemediği bir makamı onlar yakin dedikleri şeyle elde etmişlerdir!

Son Söz Yerine

Kâfirlerin İslam daveti karşısındaki inatçı tutumlarıyla yola koyulan sure; onların davranışlarına karşı yol gösteren ayetlerle son buldu. Her mümini onlardan kaynaklı gönül kırıklıklarını cebredecek ve gönül yorgunluklarını giderecek sebeplere yönlendirdi. Böylece surenin başı ile sonu, tek bir gayede birleşmiş oldu. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Başta, sonda, dünyada ve ukbada Rabbim sana hamdolsun. Salih amelleri tamamlamamızı kolaylaştırdığın için Rabbim sana hamdolsun. Kendi zatını ancak sen hakkıyla övebilirsin; kendini övdüğün eşsiz kelimelerle sana hamdolsun.

Halis Bayancuk (Ebu Hanzala)

Silivri/İstanbul

30 Temmuz 2022/1 Muharrem 1444

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

• 11 Eylül 2001 Sonrası İslam'la İlgili Medya Değerlendirmeleri, Yunus Kurtuluş, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı Doktora Tezi, M 2009

• 1896'dan Günümüze Hollywood'un Kötü Adamları: Müslümanlar, Bilal Yorulmaz, MEDİAD, C 1, S 1,33, M 2018

• Abdullah El-Kasîmî ve Vichetu Nazari'n Uhrâ, Suleymân ibni Sâlih El-Herâşî, Revâfid li't Tibâati ve'n Neşr, 1. Baskı, H 1429

• Akaid Dersleri, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 6. Baskı, M 2019

• Akîdetu's Sadme, Neûmî Kilâyin, Şirketu'l Matbûâti li't Tevzî' ve'n Neşr, M 2011

Türkçesi için bk. Şok Doktrini, Naomi Klein, Agora Kitaplığı, M 2010

• Algı Yönetimi ve Manipülasyon, Mücahid Gültekin, Pınar Yayınları, M 2021

• Anlamak ve Yaşamak İçin Kur'ân Okumaya Çağrı, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, M 2022

• Avnu'l Hannân fî Şerhi'l Emsâli Kur'ân, Alî Ahmed Abdulâl Et-Tahtâvî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 1. Baskı, H 1425

• Avnu'r Rahman fî Tefsîri'l Kur'ân, Suleymân ibni İbrâhîm El-Lâhim, Dâru ibni'l Cevzî, 25 Cilt, 1. Baskı, H 1441

• Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu, Fakülte Kitapevi, M 2002

• Bedâiu't Tefsîri'l Câmi' limâ Fesserehu'l İmâm İbni Kayyim El-Cevziyye, İbnu'l Kayyim El-Cevziyye, Dâru İbni'l Cevzî, 3 Cilt, M 2007

Türkçesi için bk. Bedâiu't Tefsîr, İbni Kayyim El-Cevziyye, Polen Yayınları, 4 Cilt, M 2011

• Benzerini Getiremezler, Muhammed Kutub, Beka Yayınları, M 2018

• Beynin Nöroanatomik ve Nörokimyasal Yapısının Kişilik ve Davranış Üzerinde Etkisi, Engin Üngüren, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, M 2015

- Bidat ve Batıl İnançlar Ansiklopedisi, Abdulcelil Candan, Düşün Yayıncılık, 1. Baskı, M 2010
- Câmiu'l Beyân fî Te'vîli'l Kur'ân/Tefsîru't Taberî, İbnu Cerîr Et-Taberî, Muessesetu'r Risâle, 24 Cilt, 1. Baskı, M 2000

  Türkçesi için bk. Taberî Tefsîri, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, Hisar Yayınevi, 9 Cilt, M 1996
- Def'u Îhâmi'l İdtırâb an Âyâti'l Kitâb, Muhammed El-Emîn Eş-Şınkîtî, Dâru Âlemi'l Fevâid, 1. Baskı, H 1426
- Dijital Oyunlarda Müslüman Temsili, Bilal Yorulmaz, MEDİAD, C 1, S 2, 275, M 2018
- Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Mircea Eliade, Kabalcı Yayınevi, M 2000
- Ebû Bekr Es-Sıddîk Halîfetu Resûlillah, Abdussetâr Eş-Şeyh, Dâru'l Kalem, H 1432
- Ed-De'vetu İlallahi fî Sûreti İbrâhîm, Muhammed ibni Seyyid El-Habîb, El-Câmiatu'l İslâmiyye, H 1400
- Edvâu'l Beyân fî Îdâhi'l Kur'âni bi'l Kur'ân, Muhammed El-Emîn Eş-Şınkîtî, Dâru'l Fikr, 9 Cilt, M 2011
- El-Âyâtu'l Muddeâ Neshuhâ bi Âyeti's Seyf, Osman Muallim Mahmûd, El-Câmiatu'l İslâmiyye, H 1412
- El-Ahrufu'l Mukattaa fî Evâili's Suver, Prof. Dr. Âdil ibni Alî ibni Ahmed Eş-Şeddî, Mecelletu Câmieti'l Melik Suûd, H 1430
- El-Bahru'l Muhît fi't Tefsîr, Ebû Hayyân El-Endulusî, Dâru'l Fikr, 10 Cilt, H 1420
- El-Bahru'l Medîd fî Tefsîri'l Kur'âni'l Mecîd, İbnu Acîbe, Ed-Duktûr Hasen Abbâs Zekî, 7 Cilt, H 1419

  Türkçesi için bk. Bahrü'l Medîd, İbni Acîbe el-Hasenî, Semerkand Yayınları, 11 Cilt, M 2015
- El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesîr, Dâru Hecr, 21 Cilt, 1. Baskı, M 2003

  Türkçesi için bk. Büyük İslam Tarihi; el-Bidâye ve'n-Nihâye, İbni Kesir, Çağrı Yayınları, 15 Cilt, 2. Baskı M 2017

• El-Burhân fî Ulûmi'l Kur'ân, Bedruddîn Ez-Zerkeşî, Dâru't Turâs, 4 Cilt, M 2008

• El-Câmiu li Ahkâmi'l Kur'ân/Tefsîru'l Kurtubî, El-Kurtubî, Dâru Âlemi'l Kutub, 20 Cilt, M 2003

Türkçesi için bk. el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân, İmam Kurtubî, Buruc Yayınları, 2. Baskı, 20 Cilt, M 2004

• El-Câmiu li Kelâmi İbni Teymiyye fi't Tefsîr, İbnu Teymiyye, Dâru İbni'l Cevzi', 7 Cilt, H 1432

Türkçesi için bk. İbni Teymiyye Tefsîri, İbni Teymiyye, Polen Yayınları, 10 Cilt, M 2017

• El-Cevâbu'l Kâfî li men Se'ele ani'd Devâi'ş Şafî, İbnu Kayyim El-Cevziyye, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, M 2016

• El-Esmau'l Husna, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2 Cilt, 2. Baskı, M 2022

• El-Fevâid, İbni Kayyim El-Cevziyye, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, H 1393

Türkçesi için bk. El-Fevâid, İbni Kayyim El-Cevziyye, Polen Yayınları, M 2017

• El-Furkân beyne Evliyâi'r Rahman ve Evliyâi'ş Şeytân, Ebu'l Abbâs Takiyyuddîn ibni Teymiyye, Mektebetu Dâri'l Beyân, H 1405

Türkçesi için bk. Furkan/Rahman'ın Dostları ile Şeytan'ın Dostları Arasındaki Fark, İbni Teymiyye, Guraba Yayınları, M 2009

• El-Furûku'l Luğaviyye fi'l Kur'ân, Abdulcebbar El-Hemdânî, H 1441

• El-İhkâm fî Usûli'l Ahkam, Ebû Muhammed Alî ibni Ahmed ibni Saîd ibni Hazm, Dâru'l Âfâki'l Cedîde, 8 Cilt, H 1403

• El-İstîâb fî Beyâni'l Esbâb, Selîm ibni Îd El-Hilâlî, Dâru ibni'l Cevzî', 3 Cilt, H 1425

Türkçesi için bk. Esbâb-ı Nüzûl, Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selîm b. Îd El-Hilâlî, Beka Yayınları, 4 Cilt, M 2017

• El-İstihzâu bi'd Dîn Ahkâmuhu ve Âsâruhu, Ahmed ibni Muhammed ibni Hassân El-Kureşî, Dâru ibni'l Cevzî', 1. Baskı, H 1426

- El-İstihzâ ve's Suhriyye fî Asri'l Câhiliyye, Recâ Lâzim Ramadân, Mecelletu Kulliyeti't Terbiyye, M 2019
- El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân, El-Celâl Es-Suyûtî, Muessesetu'r Risâle, 1. Baskı, H 1429

  Türkçesi için bk. El-İtkan fî Ulûmi'l Kur'an/Kur'an Bilimleri Ansiklopedisi, Celaleddin Es-Suyuti, Hikmet Neşriyat, M 1987
- El-Kâmil fi't Târîh, İzzuddîn İbnu'l Esîr, Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 10 Cilt, 1. Baskı, H 1417

  Türkçesi için bk. İslâm Tarihi, İbnü'l Esîr, Ravza Yayınları, 10 Cilt, 1. Baskı, M 2019
- El-Kavlu'l Mu'teber fî Beyâni'l İcâz li'l Hurûfi'l Mukattaa, İyâs Muhammed Harb Âl-i Hattâb, Metâbiu Birintk, 1. Baskı, M 2011
- El-Mu'cizetu'l Hâlide, Alî Muhammed Es-Sallâbî, Dâru'l Ma'rife
- El-Mufredât fî Ğarîbi'l Kur'ân, Râğıp El-İsfahânî, Dâru'l Kalem, 1. Baskı, H 1412

  Türkçesi icin bk. Mufredat Kur'ân Kavramları Sözlüğü, Rağıb El-İsfahani, Pınar Yayıncılık, M 2018
- El-Muharrer fî Esbâbi'n Nuzûl, Hâlid ibni Suleymân Muzeynî, Dâru ibni'l Cevzî', 2 Cilt, 1. Baskı, H 1427
- El-Muharrer fî Ulûmi'l Kur'ân, Musâid ibni Suleymân ibni Nâsir Et-Tayyâr, Merkezu'd Dirâsâti ve'l Ma'lumâti'l Kur'âniyye, 2. Baskı, H 1429
- El-Muharreru'l Vecîz fî Tefsîri'l Kitâbi'l Azîz, İbnu Atiyye, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 6 Cilt, H 1422
- Enîsu's Sârî, Nebîl ibni Mansûr ibni Ya'kûb El-Besâra, Muessesetu'r Reyyân, 11Cilt, 1. Baskı, H. 1426
- Er-Recâ, Muhammed Salih El-Muneccid, Mecmûatu'z Zâd, 1. Baskı, H 1430

  Türkçesi için bk. Nefis Terbiyesi Kalp Amelleri, Muhammed Sâlih El-Müneccid, Beka Yayınları, 2013
- Esmâu'l Kur'ân fi'l Kur'ân, Dr. Muhammed Mahrûs El-Muderris El-A'zamî, H 1420

• Es-Sunenu'l Kubrâ, El-Beyhakî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 10 Cilt, 3. Baskı, M 2003

Türkçesi için bk. es-Sünenü'l-Kebîr, Beyhakî, Ocak Yayınları, M 2016

• Eş-Şukr libni Ebi'd Dunyâ, İbnu Ebi'd Dunyâ, El-Mektebu'l İslâmî, 3. Baskı, H 1400

Türkçesi için bk. İbn Ebi'd-Dünyâ Serisi Hadislerde Allah'a Şükretmek, İbn Ebi'd-Dünyâ, Ocak Yayıncılık, M 2007

• Et-Tahkîk fî Kelimeti'l Kur'âni'l Kerîm, Hasan Mustafâ, Merkezu Neşr Âsâri Allâmeti'l Mustafâ, 14 Cilt, 1. Baskı, H 1385

• Et-Tahrîr ve't Tenvîr, İbnu Âşûr, Ed-Dâru't Tûnusiyye, 30 Cilt, H 1984

• Et-Tefsîru'l Hadîs, Muhammed İzzet Derveze, Dâru'l Ğarbi'l İslâmî, 10 Cilt, 2. Baskı, H 1421

Türkçesi için bk. Et-Tefsîru'l Hadîs, İzzet Derveze, Düşün Yayıncılık, 7 Cilt, M 2014

• Et-Temhîd, Ebû Ömer İbnu Abdilberr, Vezâretu Umûmi'l Evkâf ve'ş Şuûni'l İslâmiyye, 24 Cilt, 1. Baskı, H 1387

• Et-Tencîm ve'l Kıraetu'l Ebrâci fî Mizâni'l İslâm ve'l İlmi'l Hadîs, Dr. Râcih İbrâhîm Es-Sebâtîn, Dâiretu'l Mektebeti'l Vataniyye, M 2020

• Et-Tencîm ve'l Muneccimun ve Hukmuhu fi'l İslâm, Abdulmecîd ibni Sâlim El-Meş'ebî, Edvâu's Selef, 2. Baskı, H 1419

• Et-Teshîl li Te'vîli't Tenzîl, Mustafâ El-Adevî, Mektebetu'l Hudâ, H 1416

• Et-Tevekkulu alellâh, İbnu Ebi'd Dunyâ, Muessesetu'l Kutubi's Sekâfiyye, 1. Baskı, Hicri 1413

Türkçesi için bk. İbn Ebi'd- Dünyâ Serisi Hadisler Tevekkül, İbn Ebi'd- Dünyâ, Ocak Yayıncılık, 1. Baskı, M 2007

• Fefirrû ilellah, Ebu Zerr Kalemûnî, Mektebetu's Safâ, 5. Baskı, H 1424

• Fethu'l Kadîr, Muhammed ibni Alî ibni Muhammed ibni Abdillah Eş-Şevkânî, Dâru ibni Kesîr-Dâru'l Kelâmi't Tayyib, 6 Cilt, 1. Baskı, H 1414

• Fıkhu'l Hadis Sünnet İlmihâli, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2 Cilt, M 2021

- Fî Zilâli'l Kur'ân, Seyyid Kutub, Dâru'ş Şurûk, 6 Cilt, 17. Baskı, H 1412

  Türkçesi için bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, Prof. Dr. Seyyid Kutub, Birleşik Yayıncılık, 16 Cilt, M 2012

- Hak Dini Kur'ân Dili, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Azim Dağıtım, 10 Cilt

- Halku'l İnsân fi'l Kur'ân, Dr. İlhâm Ahmed Muhammed Alî El-Ba'dânî, 1. Baskı, H 1437

- Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, Muhammed El-Emîn El-Hererî, Dârı Tavki'n Necât, 33 Cilt, H 1421

- Hüküm ve Hikmetleriyle Ramazan ve Oruç, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 1. Baskı, M 2021

- Muhammed'in Hayatı ve İslâm Daveti, Celaleddin Vatandaş, Pınar Yayınları, 2 Cilt, M 2014

- İbrâhîm Suresi Tefsiri, Prof. Dr. Yûsuf El-Karadâvî, Nida Yayınları, M 2015

- İğâsetu'l Lehfân min Mesâyidi'ş Şeytân, İbnu Kayyim El-Cevziyye, Mektebetu'l Meâ'rif, 2 Cilt

  Türkçesi için bk. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları, İbni Kayyım el-Cevziyye, Neda Yayınları, 1. Baskı, M 2018

- İslam'ın Tarih Yorumu, Prof. Dr. İmaduddin Halil, Akdem Yayınları, M 2019

- İrşâdu'l Fuhûl, Eş-Şevkânî, Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 2 Cilt, M 1999

- Kâinat Kitabını Okumak, Hamza Kılıç, İnsan Yayınları, M 2006

- Kalp Katılığının Zararları, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2. Baskı, M 2020

- Kitâbu'l Esnâm, Muhammed Sâib El-Kelbî, Dâru'l Kutubi'l Mısriyye, M 2000

  Türkçesi için bk. Putlar Kitabı, İbni Kelbî, Ankara Okulu Yayınları, M 1968

- Klasik ve Modern Tefsirlerde Hurûf-i Mukattaa Algısı, Mustafa Yıldız, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, M 2016

- Kurân Tarihi, Prof. Dr. Muhsin Demirci, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, M 2015

• Kur'ân Tefsirinde Farklı Yorumlar, Prof. Dr. Muhsin Demirci, MÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, 3 Cilt, M 2017

• Kur'ân ve İslami İlimlerin Anlaşılmasında Tarihin Önemi, Ed. M. Mahfuz Söylemez, Ankara Okulu Yayınları, 2. Baskı, M 2019

• Kur'ân ve Psikoloji, Prof. Dr. M. Osman Necati, Fecr Yayınları, M 2017

• Kur'an'a Göre Şeytanın İnsanları Aldatma Yöntemleri Yüksek Lisans Tezi, İlyas Şanlı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri, M 2008

• Kur'an'da Beşer ve İnsan, Ali Binol, Gece Kitaplığı, 1. Baskı, M 2020

• Kur'ân'da İnsan, Ömer Çelik, Siyer Yayınları, M 2021

• Kur'ân'da İnsan Psikolojisi, Prof. Dr. Hayati Aydın, Fecr Yayınları, 7. Baskı, M 2016

• Kur'ân'da İnsanın Yaratılışının Çağdaş Tefsirler ve Modern Bilimler Açısından Karşılaştırılması Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Furkan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, M 2019

• Kur'an'da İstihzâ (Küçümseme) Yüksek Lisans Tezi, Ahmet Sait Sıcak, M.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, M 2006

• Kur'ân'da Siyasi Kavramlar, Prof. Dr. Vecdi Akyüz, Kitapevi Yayınları, M 1998

• Kur'an'da Tanrı ve İnsan, Izutsu Toshıhıko, Pınar Yayınları, M 2012

• Kur'ân'da Toplumsal Çöküş, Ejder Okumuş, İnsan Yayınları, M 2015

• Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Lut (as) Kıssası Yüksek Lisans Tezi, Abulhalim Güneş, Selçuk Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, M 2006

• Kur'ân-ı Kerîm'den Âyetler ve İlmî Gerçekler, Dr. Haluk Nurbaki, Diyanet Vakfı Yayınları, M 2021

• Kur'ân-ı Kerim'e Göre Nübüvvet ve Nübüvvetin İnsanlık İçin Önemi, Köksal Tavşan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, M 2005

• Kur'ân'ın Anlaşılırlığı Bağlamında İslâm Geleneğinde Dil Olgusu ve "Beyân" Kavramı, Nejdet Gürkan, Marife Dergisi, S 2, M 2010

- Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine, Prof. Dr. Hasan Elik, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, M 2009
- Kur'an'ın Tarihi ve Korun¬muşluğu Bâkıllânî'nin el-İntisâr li'l Kur'ân Örneği Doktora Tezi, Şaban Kondi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, M 2017
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil), Kitab-ı Mukaddes Şirketi
- Mebâhis fî Ulûmi'l Kur'ân, Subhî Sâlih, Dâru'l İlm, 10. Baskı, M 1977

  Türkçesi için bk. Kur'ân İlimleri, Prof. Dr. Subhi Salih, Hikmetevi Yayınevi, M 2015
- Mecmûu Fetâvâ ve Resâili'l Useymîn, İbnu Useymîn, Dâru'l Vatan, 26 Cilt, H 1413
- Mecmûu'l Fetâvâ, İbnu Teymiyye, Mecmeu'l Meliki'l Fahd li't Tıbâati'l Mushâfi'ş Şerîf, 35 Cilt, 1. Baskı, M 1995
- Medâricu's Sâlikîn beyne Menâzili İyyâke Ne'budu ve İyyâke Nesteîn, İbnu Kayyim El-Cevziyye, Dâru'l Kutubi'l Arabî, 2 Cilt, H 1416

  Türkçesi için bk. Medâricu's Sâlikîn, İbni Kayyim El-Cevziyye, İnsan Yayınları, 3 Cilt, M 2019
- Medeniyetlerin Yükseliş ve Çöküşünde Kur'an Yasaları, Muhammed Heşyur, Mahya Yayıncılık, M 2014
- Medhel İle't Târîhi'l İslâm, İmâduddîn Halîl, Dâru'l Arabiyye li'l Ulûmi Nâşirûn, M 2017

  Türkçesi için bk. İslam Tarihine Giriş, İmaduddin Halil, Mana Yayınları, 2. Baskı, M 2017
- Mefhumu'l İstikbâr ve'l İsti'dâf, Dr. Mustafâ Ev'îşe, Dâru's Selâm, 1. Baskı, H 1435
- Menâhilu'l İrfân fî Ulûmi'l Kur'ân, Muhammed Abdulazîm Ez-Zurkânî, Matbaatu Îsâ El-Bâbî El-Halebî, 2 Cilt, 3. Baskı, H 1362

  Türkçesi için bk. Kur'ân İlimleri Menâhilu'l-İrfân Tercümesi, Muhammed Abdulazim Ez-Zurkânî, Beka Yayınları, 2 Cilt, M 2015

• Mevsûatu Nadrati'n Naîm, Sâlih ibni Abdullah ibni Humeyd&Abdurrahman ibni Mellûh, Dâru'l Vesîle, 12 Cilt, 1.Baskı, H 1418

• Mevsûatu'l Kelimeti ve Ahâvatuhâ fî'l Kur'âni'l Kerîm, Ahmed Ubeyd El-Kubeysî, Dâru'l Ma'rife, 12 Cilt, H 1438

• Mevsûatu't Tefsîri'l Mevdûî, Merkezu't Tefsîr li'l Dirâsâti'l Kur'âniyye, 36 Cilt, 1. Baskı, H 1441

• Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, Merkezu'd Dirâsât ve'l Ma'lumâti'l Kur'âniyye, Dâru ibni Hazm, 24 Cilt, 1. Baskı, M 2017

• Miftâhu Dâri's Seâde, İbnu Kayyim El-Cevziyye, Dâru Âlimi'l Fevâid, 3 Cilt, 1.Cilt, H 1432

Türkçesi için bk. Saadet Yurdunun Anahtarı, İbni Kayyim El-Cevziyye, Beka Yayınları, 2 Cilt, 1. Baskı, M 2017

• Min Mekâidi'ş Şeytân ve't Tahzîru minhâ, Menzûr ibni Muhammed ibni Muhammed Ramadân, Kulliyetu Muallimîn bi Mekketi Mukerreme, M 2021

• Minhâcu'l Kâsidîn ve Mufîdü's Sâdıkîn, Ebu'l Ferec İbnu'l Cevzî', Dâru't Tevfîk, 3 Cilt, 1. Baskı, H 1431

Türkçesi için bk. Minhâcü'l Kâsidîn ve Müfîdü's Sâdıkîn, İbnü'l Cevzî, Tahlil Yayınları, 2 Cilt, 2. Baskı, M 2020

• Minhâcu's Sunne, Ebu'l Abbâs Takiyyuddîn İbni Teymiyye, Câmiatu'l İmâm Muhammed ibni Suûd El-İslâmiyye, 9 Cilt, 1406

• Muhafazakarlık, Kaygı ve Tehdit Edici Uyarıcılara Karşı Dikkat Yanlılığı, Müjde Peker & Robert W. BOOTH & Uğurcan Dikçe, Türk Psikoloji Yazıları, C 20, Özel Sayı, M 2017

• Muhtasaru Minhâci'l Kâsidîn, İbnu Kudâme El-Makdisî, Mektebetu Dâri'l Beyân, H 1398

Türkçesi için bk. Muhtasar Minhacu'l-Kâsıdîn, İbn Kudame El-Makdisî, Guraba Yayınları, 1. Baskı, M 2014

• Musannefu ibni Ebî Şeybe, Ebû Bekr ibni Ebî Şeybe, Dâru'l Kıble, 21 Cilt, 1. Baskı, H 1427

Türkçesi için bk. Musannef, İbni Ebî Şeybe, Ocak Yayıncılık, 16 Cilt, M 2011

• Musnedu'l Ahmed ibni Hanbel, Ahmed ibni Hanbel, Muessesetu'r Risâle, 45 Cilt, 1. Baskı, M 2001

Türkçesi için bk. Müsned, İmam Ahmed b. Hanbel, Bir Ocak Yayınları, 21 Cilt, M 2013

• Musnedu'l Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed El-Bezzâr, Mektebetu'l Ulûmi ve'l Hikem, 18 Cilt, 1. Baskı, M 1988

• Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, İbnu'l Fâris, Dâru'l-Fikr, 6 Cilt, M 1979

• Mu'cemu'l Furûki'd Delâliyye fî'l Kur'âni'l Kerîm, Dr. Muhammed Muhammed Dâvud, Dâru Ğarîb, M 2008

• Mu'cemu'l Furûki'l Luğaviyye, Ebû Hilâl El-Askerî, Muessesetu'n Neşri'l İslâmî, 1. Baskı, H 1412

• Müslümanca Yaşayıp Müslüman Olarak Ölmek İçin Şeytan ve Tuzaklarından Korunmak, Mehmet Pamak, Maruf Yayınları, M 2019

• Nüzûl Sırasına Göre Hayat Kitabı Kur'ân Gerekçeli Meal-Tefsir, Mustafa İslamoğlu, Düşün Yayıncılık, M 2018

• Revâiu't Tefsîr/El-Câmiu li Tefsîri ibni Receb, İbnu Receb El-Hanbelî, Dâru'l Âsime, 2 Cilt, 1. Baskı, H 1422

Türkçesi için bk. Ravâiu't Tefsîr, İbnu Receb El-Hanbelî, Beka Yayınevi, 4 Cilt, M 2019

• Risâletu Kur'âni'l Kerîm min Hilâli Esmâihi ve Sıfatihi, Ahmed Seyyid Abdulvehhab Mecid, St. Clements University, H 1431

• Sahîhu Muslim, Muslim ibni Haccâc, Muessesetu'r Risâle, 2. Baskı, H 1441

Türkçesi için bk. Sahîh-i Müslim Muhtasarı, Hüner Yayınevi, 2 Cilt, M 2005

• Sahîhu'l Buhârî, Muhammed ibni İsmail El-Buhârî, Muessesetu'r Risâle, 3. Baskı, H 1441

Türkçesi için bk. Sahîh-i Buhârî, İmam Buhâri, Karınca & Polen Yayınları, 6 Cilt, 1. Baskı, M 2017

• Sîretu ibni Hişâm, Abdulmelik ibni Hişâm, Şirketu Mektebeti ve Matbaati Mustafâ El-Bâbî El-Halebî ve Evlâdihi Bimısr, 2 Cilt, H 1375

Türkçesi için bk. Siret-i İbni Hişam, Abdulmelik ibni Hişâm, Kahraman Yayınları, 4 Cilt, M 2014

- Stratejik Tarih Yorumu, Dr. Casim M. Sultan, Mana Yayınları, 2. Baskı, M 2017
- Sunenu Ebî Dâvud, Ebû Dâvud Es-Sicistânî, Muessesetu'r Risâle, 1. Baskı, H 1440

  Türkçesi için bk. Sünen-i Ebû Dâvud Tercemesi, Konya Kitapçılık, 3 Cilt, M 2015
- Sunenu İbni Mâce, İbnu Mâce, Muessesetu'r Risâle, 1. Baskı, H 1438

  Türkçesi için bk. Sünen-i İbni Mâce Tercemesi, Konya Kitapçılık, 2 Cilt, M 2008
- Sunenu'n Nesâî, En-Nesâî, Muessesetu'r Risâle, 1. Baskı, H 1438

  Türkçesi için bk. Sünen-i Nesâî Tercemesi, Konya Kitapçılık, 3 Cilt, M 2005
- Sunenu't Tirmizî, Muhammed ibni Îsâ Et-Tirmizî, Muessesetu'r Risâle, 1. Baskı, H 1438

  Türkçesi için bk. Sünen-i Tirmizi Tercemesi, Konya Kitapçılık, 3 Cilt, M 2007
- Sûretu İbrâhîm Tefsîrun Belâğî Tatbîkî, Âdil Ahmed Sâbir Er-Ruveynî, Câizetu Dubeyyi Devliyye li'l Kur'âni'l Kerîm, 1. Baskı, H 1434
- Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Peygamberin Hayatı, Mevdûdî, Pınar Yayınları, M 2010
- Tarihin ve Dinin istismarı, Prof. Dr. Adnan Demircan, Beyan Yayınları, M 2018
- Tasavvuf, Tanımı - Menşei - İslam'la İlişkisi, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 1. Baskı, M 2019
- Tefhîmu'l Kur'ân, Ebu'l A'lâ Mevdûdî, İnsan Yayınları, 7 Cilt, M 2005
- Tefsirde İsrâiliyyat, Abdullah Ayde¬mir, Beyan Yayınları, M 2019
- Tefsîru Mukâtil ibni Suleymân, Mukâtil ibni Suleymân, Dâru İhyâi't Turâs, 5 Cilt, 1. Baskı, H 1423

  Türkçesi için bk. Tefsîr-i Kebîr, Mukâtil bin Süleymân, İşaret Yayınları, 4 Cilt, 1. Baskı, M 2017
- Tefsîru'l Âyâti'l Kevniyyeti fi'l Kur'âni'l Kerîm, Zeğlûl Râğib Muhammed En-Necâr, Mektebetu'ş Şurûki'l Devliyye, 5 Cilt, 1. Baskı, H 1428
- Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm, İbnu Kesîr, Dârul Kutubi'l İlmiyye, 9 Cilt, H 1419

  Türkçesi için bk. İbn-i Kesîr Tefsîri, İmam Hafız İbn-i Kesîr, Polen Yayınları, 12 Cilt, M 2020

• Tefsîru'l Kuşeyri/Letâifu'l İşârât, Zeynuddîn Ebî'l Kâsım El-Kuşeyrî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 3 Cilt

Türkçesi için bk. İlâhi Kelâmın Sırları/ Letâifu'l İşârât, Abdulkerim Kuşeyri, Fikriyat Yayınları, 3 Cilt M 2020

• Tefsîru'l Menâr, Muhammed Reşîd, El-Hey'etu'l Mısriyye, 12 Cilt, M 1990

Türkçesi için bk. Menâr Tefsiri, Muhammed Abduh Muhammed Reşid Rızâ, 14 Cilt, M 2014

• Tefsîru'r Râzî/Mefâtîhu'l Ğayb/Tefsîru'l Kebîr, Fahruddîn Er-Râzî, Dâru'l Fikr, 33 Cilt, H 1401

Türkçesi için bk. Tefsîr-i Kebîr, Fahruddîn Er-Râzî, Huzur Yayınevi, 23 Cilt, M 2013

• Tefsîru's Sa'dî, Abdurrahman ibni Nâsır ibni Abdillah Es-Sa'dî, Muessesetu'r Risâle, H 1420

Türkçesi için bk. Tefsîru's-Sa'dî Özlü Kur'ân Tefsîri, Abdurrahman b. Nâsr Es-Sa'dî, 5 Cilt, M 2018

• Tefsîru'ş Şa'râvî, Muhammed Mütevellî eş-Şa'râvî, Ahbâru'l Yevmi Kitâu's Sekâfe, 25 Cilt

• Tefsîru'z Zemahşerî, Ebu'l Kâsım Mahmûd ibni Ömer ibni Muhammed Ez-Zemahşerî, Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 4 Cilt, 3. Baskı, H 1407

Türkçesi için bk. Keşşâf Tefsiri, Zemahşerî, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, M 2016

• Tehzîbu't Tehzîb, İbnu Hacer El-Askalânî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 7 Cilt, 1. Baskı, H 1425

• Tekmîlu'n Nef'i bimâ lem Yusbet bihi Vakfun velâ Ref', Muhammed Amr Abdullatîf, Mektebetu't Tev'iyye, 1. Baskı, H 1410

• Telbîsu'l İblîs, İbnu'l Cevzî, Dâru'l Fikr, 1. Baskı, H 1421

Türkçesi için bk. Şeytanın Ayartması, İbnü'l Cevzî, Elif Yayınları, 2. Baskı, M 2015

• Tevhid Dergisi, S 55, 62, 92, 98, 109, 110

• Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, M 2022

• Tevhid Meali, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2. Baskı, M 2020

• Tohum Oluşumu, Prof Dr. Necmi İşler, M.K.Ü Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü

• Tûlu Emel ve Keyfiyetu'l İlâc, Nedâ Ebû Ahmed, Mektebetu Nûr, M 2013

• Tüm Resûllerin Ortak Müjdesi, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2. Baskı, M 2020

• Türbeler/Popüler Dindarlığın Durakları, Ali Ayten & Prof. Dr. Ali Köse, Timaş Yayınları, M 2010

• Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 44 cilt, M 1988

• Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi, M. M. el-A'zami, İz Yayıncılık, M 2015

• Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, Halis Bayancuk, Tevhid Basım Yayın, 2. Baskı, M 2022

• Vucûhu'l Beyân fî Emsâl'i Kur'ân, Semîre Adlî Muhammed Rızk, Câmiatu Ummi'l Kurâ, H 1407

• Vucûhu'l Tahaddî ve'l İ'câz fi'l Ehrufi'l Mukattaa fî Evâli's Suver, Prof. Dr. Fehd ibni Abdurrahman Er-Rûmî, Mektebetu't Tevbe, 1. Baskı, H 1417

• Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri, Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, 12 Cilt, M 2014

• Zâdu'l Mesîr fî İlmi't Tefsîr, İbnu'l Cevzî, Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 4 cilt, 1. Baskı, H 1422

Türkçesi için bk. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Zadü'l-Mesir Fi İlmi't-Tefsir, İmam Ebu'l-Ferec İbn'ul Cevzî, Kahraman Yayınları, 6 Cilt, M 2011

• Zevâid ibni Huzeyme ve ibni Hibbân ve'l Mustedrek Alâ Kutubi't Tis'a, Sâlih ibni Ahmed ibni Sâlih Eş-Şâmî, El-Mektebu'l İslâmî, 3 Cilt, 1. Baskı, M 2012

• Zevâid Sunen'ul Kubrâ li'l Beyhakî, Sâlih ibni Ahmed ibni Sâlih Eş-Şâmî, El-Mektebu'l İslamî, 3 Cilt, 1. Baskı, M 2010

Tüm hadis numaralandırmaları aşağıdaki kitaplardan yapılmıştır:

- Câmiu'l Usûli't Tis'a mine's Sunneti'l Mutahhara, Sâlih ibni Ahmed ibni Sâlih Eş-Şâmî, El-Mektebu'l İslâmî, 14 cilt, 1. Baskı, M 2021
- Zevâid ibni Huzeyme ve İbni Hibbân ve'l Mustedrek alâ Kutubi't Tis'a, Sâlih ibni Ahmed ibni Sâlih Eş-Şâmî, El-Mektebu'l İslâmî, 3 cilt, 1. Baskı, M 2012
- Zevâid Sunen'ul Kubrâ li'l Beyhakî, Sâlih ibni Ahmed ibni Sâlih Eş-Şâmî, El-Mektebu'l İslâmî, 3 cilt, 1. Baskı, M 2010

“Elif, Lâm, Râ. (Bu,) insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, El-Azîz ve El-Hamîd (olan Allah’ın) yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitap’tır.”

Ayet önemli bir gerçeğe işaret eder: Kişinin karanlıklardan aydınlığa çıkması üç şeyle mümkündür: Kur’ân, nebi ve Allah’ın izni/yardımı/hidayeti! Yüce Allah açık bir şekilde insanları karanlıklardan çıkaranın nebi, karanlıktan çıkarırken kullandığı aracın/vasıtanın vahiy olduğunu ve nübüvvetle buluşan insanın bundan faydalanması için Allah’ın iznine ihtiyaç duyulduğunu gösterir. Kur’ân’a göre hidayetin formülü bu üç bileşendir.

Kur’ân; hidayetin müfredatı, kulluğun yol haritası, kurtuluşun pusulasıdır. İnsanı itikadi ve amelî karanlıklardan, tevhid ve takvanın aydınlığına çıkarmak için indirilmiştir. Kur’ân’ın farklı ayetlerinde onun nasıl karanlıklardan aydınlığa çıkardığı izah edilmiştir.

Allah Resûlü’nün (sav) söz ve davranışlarını yani Sünnetini değerli kılan da budur. O (sav), Allah’ın gözetimi altında yirmi üç yıl boyunca bir yandan inen ayetleri insanlara okumuş, diğer yandan söz ve davranışlarıyla (Sünnet ile) Allah’ın (cc) ayetlerden neyi murat ettiğini belirtmiştir. Her iki vazifesini de en güzel şekilde ve eksiksiz olarak ifa ettiğinden, Allah (cc) onu her konuda insanlığa örnek göstermiştir.

Allah’ın izni; hidayetin tüm sebepleri bir araya toplansa da Allah’ın (cc) izni olmadan hidayet gerçekleşmez. Allah’ın izni ise O’nun hidayete eriştirmesidir.